

A N I M A AD MENTEM SCOTI.

QVA SVBTILISSIMI DOCTRINA

Adhuc magis dilucidatur, defenditur,
roboratur.

Opera, & Industria

R. P. ILLVMINATI DE ODDO

à Collisano Capuccini.

Sacrae Theologiae Praeceptoris, &c.

N E A P O L I,

Apud Andream Colicchia, M. DC. LXXIV.

Superiorum permissu.

APPROBATIO

ADMODVM R. P. MARII LIPARENSIS

Ordinis Capuccinorum, Prouinciæ
Messanæ ex Prouincialis.

REVERENDISS. P. STEPHANO A CESENA totius Ordinis Minorum Capuccinorum Generali Vigilantissimo. Tractatus, qui inscribitur: *Anima ad mentem Scoti &c.* à R. P. Illuminato à Collisano eiusdem Ordinis elubricatus, Censor institutor; Cum ipsum summa cum diligentia reuisum percurrerim, Commendator erumpo; in eo .n. non solum omnia Fidei Catholicæ, veritati, morumq; pietati consonum, verum etiam cum scriptum (maximè Scoti doctrinam profectum) æternis plausibus dignum reperio, quapropter ad animarum illustrationem, vt præli lumine quam primò fulgeat, dignissimum censui. Datum Liparæ die 30. Augusti 1673.

Frater Marius à Lipara, qui supra &c.

APPROBATIO

R. P. BERNARDI AB ACI

Capuccini, Prouinciæ Messanæ
Sacræ Theologiæ Lectoris.

PReclari huius Operis, quod velut cultum sanè pratum Paradisu conterminum vniuerso orbi R. P. Illuminatus à Collisano in hac Messanæ Prouincia Przætor, ac Diffinitor aperit, Iudex ad examen castigandum datus fui; Hinc non minus oculis, quàm animo inter illius amenitates incredibili gaudio spatiatus, singulas apis more intendi, libauit flores, vt quem illorum varietatis redoleat odorem, serio pronunciarem; quapropter testimonio sum, Diuinum hoc Opus (vt ex animo loquar) adeo florulentum esse, Diuinumque (spirans odorem, vt reliqua studioforum apum examina ad illud conuolare oporteat, si fauos construere, collecto hinc melle, quàmocijssimè velint. Verè inquam Diuinum, omnigenam habens florum varietatem cum odoris,

coloris suauitate misitque recreantem. Disium etiam cum nihil in
eo Sanctæ Fidei, Sanctisque Patribus repugnans, sed per omnia Sacra
paginæ orthodoxæ, ac catholico sensui consonum; Quare non solum
prelo mandandum, Typis pcedendum, ac studiorum omnium ma-
nibus circumferendum, verum etiam Cedro, Cyparissoque fateor no-
tandum. Dat. Messanæ Anno Domini 1673. Mense Decembris die 6.

Frater Bernardus Iacensis, qui supra,

Facultas Imprimendi.

REVERENDISS. P. STEPHANI A CESENA

**Totius Ordinis Capuccinorum
Generalis Vigilantissimi.**

CVM Opus, cuius Titulus est (*Anima ad Mentem Scoti*) à R. P. Illu-
minato à Collisano eiusdem nostri Ordinis Concionatore, ac ex
Diffinitore compositum, duo eiusdem Ordinis Theologi, ac Sapientes
Viri recognouerint, ac in lucem dari posse probauerint, potestatem
facimus, vt Typis mandetur, si & ijs, quibus id competit, us placuerit.
Datum Bruxellis die 19. Octobris 1673.

Frater Stephanus Minister Generalis.

AD

AD LECTOREM.

Offero tandem tibi benigne Lector Vltimum Tomum Philosophiæ naturalis recursum, ea methodo, & ordine, quo in alijs libris, Subtilissimi Doctoris semper principijs insisterendo. Nec mireris, si sæpè videris me non solum Mastrij, & Belluxi in Subtilium schola vestigia sequi, sed etiam verbatim eorum argumenta proferre; Nè quæso mireris, Ego enim gloriam meam non quæro, sed Dei Optimi Maximi, & puram, & simplicem Tyronum vtilitatem; Satagant illi furtum obregere, qui propriam laudem, & famam sitiunt, ad quam tamen non semper feliciter perueniunt. Et ratio est, quia non sumus in Rethoricis, sed in disciplinis scholasticis versamur, vbi intellectus non potest ad libitum per diuersa delectabiliter spatari, sed ad vim, & efficaciam mediij Terminij in Argumentis arceatur, & inuigilat, quo habito, & possesso, perfecte quiescit; & licet Isti, qui propriæ laudi, & gloriæ inhiant, alijs verbis, & si nominis eadem argumenta circumscribant, vt furtum lateat, attamen apud viros eruditos, & in multa lectione exercitatos, furtum patet; & ità in saxis seminantes, parum, vel nihil colligunt, & quod peius est, ingratitude culpani contrahunt. Vnicuique quod suum est. Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo. inuigila tu instanter ad id quod tibi pròdest, ceterum, quòd talis ratio sit ab hoc, vel ab illo Doctore deprompta, quid tibi indè? habito fine, quiescit motus. Vellem pro complemento totius Philosophiæ Disputationes aliquas Methaphysicales compendiosè tradere. Sed nescio quid erit, in Senectam enim Vergo. Ora Deum, vt benignè instituat, quod melius est pro futurum. Vale.

In Admodum Reu. Patris
ILLVMINATI ODDO E COLLISANO

Concionatoris Capuccini,

IOANNIS DVNS SCOTI

Dilucidatoris præstantissimi

L A V D E M.

F. ANGELVS DE NEAPOLI

Concionator Capuccinus.

FRATER ILLVMINATVS ODDO

ANAGRAMMA PVTVM.

ALTER DVNS ARTI, FOLIVM DO.

O C T O S T I C H O N.

LVMINA TV Scoti tantis fulgoribus addens
ADDO magis dici, quàm Pater ODDO potes;
Nomine sortiris titulum, quem Fama sequaci

Francisco Scoti, Discipuloquè dedit;

Sed re clarificans LYNCIS Speculantis acumen

Clarus Acutorum Principis omen habes:

Artibus, ingenio, doctrinis ergò refulgens

ALTER DVNS ARTI (dicito) DO FOLIVM.

INDEX

INDEX

DISPVATIONVM, AC ARTICVLORVM,

Qui in hoc Tomo continentur.

DISPVATIO PRIMA PROEMIALIS.

- A**rticulus 1. De Subiecto adequato horum librorum. pag. 3.
 Art. 2. An prima rationalis sit physice considerationis. 13.
 Art. 3. An de anima sit quipexsim sumpta, sit scientia. 18.

DISPVATIO SECVNDÆ.

Circa Librum primum de Anima.

- A**rticulus 1. An scientia de Anima sit ceteris prestantior in nobilitate, dignitate, & certitudine. 21.
 Art. 2. An accidentia faciant ad cognitionem substantiæ. 24.
 Art. 3. Quid sibi voluerit Arist. dum ait Physicum definire per materiam, & Dialecticum per formam in Tex. 16. 28.

SVMMA SECVNDÆ.

De Antiquorum Opinionibus circa Animæ essentiam.

30.

DISPVATIO TERTIA.

Circa Librum Secundum de Anima.

33.

- A**rticulus 1. An prima definitio Animæ sit recte assignata. 35.
 Art. 2. De Secunda Animæ Definitione. 41.
 Art. 3. Quotuplex sit Anima, & de numero Potentiarum, & graduum animatorum. 45.
 Art. 4. An quilibet Anima sit actus corporis informans, vel assistens. 50.

DVBIVM.

- An status Animæ in corpore sit perfectior, quam status eius extra corpus. 59.
 Art. 5. De Discrimine inter viuentia, & non viuentia. 59.
 Art. 6. An Quilibet Anima sit indiuisibilis. 63.
 Art. 7. An Animæ indiuisibiles sint homogeneæ, vel heterogeneæ. 71.
 Art. 8. De Origine Animarum. 74.
 Art. 9. An tres iste Animæ simul reperiuntur in eodem viuente. 76.
 Art. 10. Vtrum Anima informet omnes partes corporis. 84.
 Art. 11. De Sede Animæ. 103.
 Art. 12. Vtrum Anima rationalis sit immortalis. 108.

DISPVATIO QVARTA.

De Potentijs, & Actibus Vitalibus in Communi.

- A**rticulus 1. An Potentiæ ab Anima, & inter se realiter distinguantur. 124.
 Art. 2. Quomodo Potentiæ specificantur per actus, & actus per obiecta. 138.
 Art. 3. 138.

I N D E X.

Art. 3. De Quidditate Actus Vitalis.	149.
Art. 4. An actus vitales possint à Deo in anima immediate produci.	154.
Art. 5. An dentur, & quid sint habitus.	159.
Art. 6. Quendam Potentie sint habituum capaces.	161.
Art. 7. De Causa efficiente habituum.	168.
Art. 8. Quomodo habitus concurrat ad actus	172.

D V B I V M,

De habituum Desitione.

177.

DISPUTATIO QUINTA.

De Potentijs Animæ Vegetantis, & sentientis in Comuni

A rticulus 1. De Potentijs vegetantis animæ, earumque distinctione.	179.
Art. 2. De Potentijs animæ sensitivæ in communi, ac earum actiuitate, an scilicet sint actiue, vel passivæ.	184.
Art. 3. De Conditionibus Obiecti sensibilis.	188.

D V B I V M.

De Diuisione Sensibilium.

195.

Art. 4. An dentur, & quid sint species sensibiles.	197.
Art. 5. De Causa materiali sensibilium specierum, ubi etiam de Vnitates specierum cum potentia.	202.
Art. 6. De Rebus quæ species sensibiles efficere possunt, ubi an detur sensus agens.	205.
Art. 7. De Diuisibilitate, Intensione, Conseruatione, ac Destructione Specierum.	214.
Art. 8. De Muneribus Specierum Sensibilium, ubi de actiuitate, & similitudine ipsarum, & præsertim an species sensibilis sit effectus præuius.	220.
Art. 9. An Sensus erret circa suum sensibile.	228.

DISPUTATIO SEXTA.

De Potentijs Sensitivis, & earum obiectis in particulari.

A rticulus 1. De Numero, & perfectione externorum sensuum.	233.
Art. 2. De Organo, & Obiecto Visus, & quibus conueniat.	236.
Art. 3. De Lumine.	241.
Art. 4. De Colore.	249.
Art. 5. De Medio, Modo, & Obiecto Visionis.	256.
Art. 6. De Sensu, & Organo Auditus.	265.
Art. 7. De Sono.	269.
Art. 8. Quo pacto Sonus ad aures perueniat.	273.
Art. 9. De Sensu Olfactivæ Potentiæ.	281.
Art. 10. De Organo, Medio, & Obiecto Gustus.	286.
Art. 11. De Organo, Medio, & Obiecto Tactus.	289.

DISPV.

I N D E X.

DISPUTATIO SEPTIMA.

De Sensibus Internis à Tex. 136. & seq.

A rticulus 1. De Organo, & Obiecto Sensus Interni, ubi etiam au-	297.
dentur species insensatae.	
Art. 2. An Sensus Internus cognoscat actus sensuum externorum, actus appetitus sensitivi, & proprios actus, seu an sentiat seipsum cognoscere.	306.
Art. 3. Quid sint facultates internae, quibusque conueniant.	309.
Art. 4. De Numero Internorum Sensuum.	314.
Art. 5. De Appetitu Sensitivo.	320.
Art. 6. De Somno, & Vigilijs, & Somnijs.	327.
Art. 7. Vbi de aliquibus Animalium passionibus.	333.
Art. 8. An Bruta habent Prudentiam.	337.
Art. 9. An Bruta proprie, & perfecte discurrant.	344.
Art. 10. Vtrum Potentia sensitiva in homine perfecte discurrat.	362.

DISPUTATIO OCTAVA.

Circa Librum tertium de Anima.

Vbi de Anima intellectiva specialiter agitur.

A rticulus 1. An omnis intellectio pro statu isto fiat necessario per conversionem ad phantasma, ubi de causa talis dependentiae.	368.
Art. 2. An Intellectus actiue concurrat ad intellectiorem, & an totaliter, vel partialiter.	371.
Art. 3. De Natura, & Essentia Intellectionis.	377.
Art. 4. De Quidditate, & Essentia Verbi Mentalis.	387.
Art. 5. An dentur Species intelligibiles.	394.
Art. 6. An Species intelligibiles sint necessariae ad intuitivam notitiam.	405.
Art. 7. De Necessitate Intellectus agentis.	408.
Art. 8. De Quidditate Intellectus agentis, & possibilis ac de eorum distinctione.	412.

D V B I V M.

De Intellectu Practico, & Speculativo.

Art. 9. De Munere utriusque intellectus.	416.
--	------

DISPUTATIO NONA.

De Obiecto Intellectus.

A rt. 1. De adequato obiecto intellectus nostri ex natura potentiae.	419.
Art. 2. An Substantia materialis pro statu isto attingatur ab intellectu nostro sub propria eius ratione.	427.

D V B I V M.

De Accidentibus Substantiae materialis.

Art. 3. An Substantiae immateriales pro statu isto percipi possint, conceptu quidditativo, & per propriam speciem.	432.
Art. 4.	433.

I N D E X.

<i>Art. 4. De Cognitione Singulari.</i>	436.
<i>Art. 5. De Cognitione Universalis.</i>	447.
<i>Art. 6. An primum cognitum sit singulare, vel universale, & inter universalia an magis, vel minus universale.</i>	450.
<i>Aut. 7. An Intellectus plura simul intelligere possit, uno, vel saltem diversis actibus.</i>	461.
<i>Art. 8. De Triplici Intellectus Operatione.</i>	467.
<i>Art. 9. De Cognitione Intuitiva, & abstractiva.</i>	475.
<i>Art. 10. De Cognitione Comprehensiva.</i>	480.

DISPUTATIO DECIMA.

De Voluntate hominis, eiusque Libertate.

A rticulus 1. <i>An detur Voluntas, & num ipsa sola sit libera.</i>	488.
<i>Art. 2. De Libertatis Essentia, & Quidditate.</i>	493.
<i>Art. 3. De Libertatis usu, & quomodo Voluntas sit libera, in eo instanti, quo operatur.</i>	497.
<i>Art. 4. De Radice extrinseca libertatis creatæ.</i>	503.
<i>Art. 5. De Radice intrinseca libertatis creatæ.</i>	509.
<i>Art. 6. An Voluntas determinetur ab ultimo iudicio pratico intellectus.</i>	514.
<i>Art. 7. Quo pacto actus Omissionis sit liber.</i>	520.
<i>Art. 8. De Obiecto Voluntatis.</i>	524.

D V B I V M.

An Voluntas sit tantum possibilem.

<i>Art. 9. An ut Voluntas operetur, necessario prærequiras cognitionem.</i>	532.
<i>Art. 10. De Intentione, & Electione.</i>	538.
<i>Art. 11. De Imperio.</i>	540.
<i>Art. 12. An Voluntas moueat potentias sibi subditas, aliquid imprimendo.</i>	545.
<i>Art. 13. An Voluntas sit potentia simpliciter perfectior intellectu.</i>	548.

DISPUTATIO VNDECIMA.

De Anima è Corpore separata.

A rticulus 1. <i>An status separationis, sit Anima rationali naturalis, vel violentus, an neuter.</i>	558.
<i>Art. 2. An Rationalis Anima, & Angelus sint formæ simplices, spirituales, vel compositi ex materia, & forma.</i>	563.
<i>Art. 3. An Angelus, & Anima rationalis differant specie, & hoc concesso, an sic etiam differant totius potentia.</i>	569.
<i>Art. 4. An potentia sensitivæ comitentur Animam rationalem à Corpore Separatam.</i>	573.
<i>Art. 5. De his, quæ Anima separata cognoscit, & quomodo.</i>	576.
<i>Art. 6. An Anima separata localiter moveri possit.</i>	583.

CON-

I N D E X. C O N T R O V E R S I A.

*De modo, quo Deus concurrit cum causis secundis, an s. eas physice præ-
determinando, vel solum in effectus earum influendo,* 587.

C O N T R O V E R S I A.

*An præter præcisiones formales, sint etiam admittendæ
præcisiones obiectivæ.* 607.

ERRATA POTIORA SIC CORRIGENDA

Primus Numerus Paginam, Secundus Columnam, Tertius
Lineam designat.

Errata

ex pag. 33. column. 1. lin. 3.
consistere 73. 1. 32.
respicit 81. 1. 7.
adæquatè 91. 2. 8.
glandululosa 107. 2. 33.
brevis 117. 1. 9.
substantiam 129. 2. 19.
Bubionis 133. 1. 39.
assumptum 130. 1. 30.
distincta 146. 2. 21.
& 148. 1. 16.
quod tam intellectus, quam primum
voluntas 154. 2. 32.

subiaceant 166. 2. 12.
appellatur 185. 1. 24.
spicilla 199. 2. 26.
obios 200. 1. 2.
speciebus 208. 2. 29.
dependens 216. 2. 33.
illum 226. 1. 24.
referunt 228. 1. 37.
olfactus 230. 2. 2.
lenio 262. 2. 11.
comprehendentes 262. 2. 17.
quid 263. 1. 25.
luminoso 263. 1. 27.
explicatur 263. 1. 40.
perfectionem 265. 1. 1.

Correcta

ea
continere
respicit
inadæquatè
glandulosa
brevis
substantiam
Bubionis
assumptum
distincta
est
cor. Primum, quod tam
intellectus, quam
voluntas.

subiaceat
appellatur
conspicilia
alios
spiritibus
independens
illud
referuntur
olfactus
lenio
comprehendens
quod
luminoso videtur
expliciter
perfectionem
quod

Errata

quod 265. 1. 23.
 sonus 275. 2. 10.
 immediate 288. 1. 7.
 odoris 289. 1. 12.
 vel 302. 1. 10.
 procedentia 302. 1. 15.
 cognitiuz 304. 1. 27.
 gustus 311. 1. 24.
 fontem 316. 2. 9.
 procedit 321. 2. 31.
 cogitativa 322. 1. 17.
 ordum 324. 2. 23.
 fumigeratos 325. 2. 20.
 sic 334. 2. 23.
 infecta 336. 2. 23.
 reperitur 346. 1. 8.
 vtilia 350. 2. 13.
 Econemius 356. 2. 33.
 quosdam 362. 2. 31.
 potentiam 373. 2. 20.
 actum 391. 1. 17.
 quia 393. 1. 30.
 distantia 461. 1. 28.
 sed 459. 1. 29.
 rationis 460. 1. 15.
 actum 478. 1. 23.
 quam 478. 2. 10.
 perfectior 486. 1. 31.
 dat 490. 1. 2.
 istud 508. 2. 37.
 abstinentiam 517. 2. 40.
 ultimarè 529. 1. 10.
 amore 336. 10.
 sperare 551. 1. 3.
 connerfus 569. 2. 16.
 ipsi 618. 2. 20.
 formalistorum 619. 2. 31.
 conuictos 620. 2. 25.
 eandem 609. 2. 24.
 parti 61. 1. 2. 33.

Correcta

quod
 prudens sonus
 mediatè
 saporis
 nil
 præcedentia
 cognita
 nuditas
 frontem
 præcedit
 cognitiva
 arduum
 famigeratos
 si
 fieri
 reperiri
 futilia
 Economias
 quasdam
 potentia
 actum, quem
 qua
 distincta
 seu
 ratione
 actum
 quem
 perfectio
 datur
 ista
 substantia
 ultimarè
 amore
 spernere
 concurfus
 ipse
 Formalistarum
 conuictus
 eadem
 parte

DISPUTATIONES DE ANIMA AD MENTEM SCOTI. PROLOQVIVM.

❖❖❖❖❖❖ *RIST. verè Philosophiæ Princeps, nomine*
❖❖❖❖❖❖ **A** ❖❖❖❖❖❖ *Sapientiæ admirandus, qui primam in Phy-*
❖❖❖❖❖❖ *sicis arcanis, celbritatem sibi suo quodam*
❖❖❖❖❖❖ *iure vendicauit, de Anima tractaturus, mo-*
re Rethorico vtens, primò auditores beneuolos, dociles, &
attentos reddere conatur, dicens: Bonorum, & honora-
bilium notitiam opinantes; magis autem alteram al-
tera, aut secundum certitudinem, aut ex eo quod, &
meliorum, & mirabiliorum est: propter vtraque hæc
animæ historiam rationabiliter vtiq; in primis pone-
mus. Vir ingenio singularissimus, qui ceteros omnes Philo-
sophos relinquens à tergo, in hac parte præsertim supramun-
danæ Sapietiæ ardua superauit; de quo Themistiuss in proæ-
mio horum librorum, ait: cùm pleraque omnia Arist. scrip-
ta sint admiratione digna, nulla tamen commendatio est in
qua ille ingenij sui vim, & sublimitatem ostenderit, atquè
in ea, quæ rationem animæ continet; siuè .n. multitudinem
quæstionum, siuè copiam rerum pulcherrimarum, siuè do-
ctrinæ subtilitatem quæres, eiusmodi sunt libri de Anima.
& meritò quidem, vt .n. D. Aug. lib. 2. de ordine cap. 8.

A docet,

docet, duæ sunt præcipuæ in philosophia quæstiones; vna de Anima, altera de Deo; prima efficit, vt nos ipsos nouerimus; altera, vt originem nostram cognoscamus; illa nobis dulcior, hæc nobis carior; illa nos dignos beata vita efficit, hæc beatos reddit. quibus verbis S. Doctor Excellentiam, dignitatem, vtilitatem, ac suauitatem scientiæ de anima, cuius explanationem aggredimur, euidenter ostendit. Ad hanc ipsi etiam Ethnici suos passim hortabantur, teste .n. Tullio lib. Tusculanarum quæstionum, & Plotino lib. 3. Enneadis 4. cap. 1. Oraculum olim in foribus templi Delphici inscriptum monebat, quemque maximè eniti debere, vt animi naturam cognosceret: Nosce te ipsum. Et rectè utique, nam eius expectata excellentia, facile sibi quilibet persuadebit, non esse in his caducis, fluxisque rebus immorandum, qui tam nobilem eius Originem agnouerit, sed solius Dei Infiniti immensis Oceani aquis posse suum appetitum expleri. Nos igitur in hac præcipua Philosophiæ parte, particularia quædam, quæ potius historica sunt, prætermittentes, ea quæ digniora sunt, & maiorem exposcunt discussionem, in sequentibus disputationibus pro virili parte excutiemus, & iuxta morem nostrum, tutissimam semper subtilissimi Doctoris doctrinam præ oculis habentes.

DISPUTATIO PROÆMIALIS,

IN TRES ARTICVLOS DIVISA.

TRES libros de Anima Arist. composuit, in quorum Primo agit de Substantia, & essentia Animæ secundum antiquorum opiniones: In Secundo de eadem agit secundum propriam sententiam, non solum in genere, sed etiam in specie de Vegetativa, & Sensitiva: In Tertio tandem luculenter de Anima rationali, & eius potentijs .s. de Intellectu, & Voluntate, ac earum obiectis; de quibus omnibus infra. Cæterum ad verba Textus exponenda non ingrediamur, tot .n. & tanti sunt Arist. expositores circa literam, ut iterum ea explicare, potius infusum appareat, quàm sapidum.

ARTICVLVS PRIMVS.

De Subiecto Adequate harum librorum.

SCOT. art. hunc resoluit q. 3. Vniuers. condiciones obiecti enumerans, &c. Variz sunt de hoc dubio Doctorum sententiz. Vna est Alberti Magni, D. Thom. Ægid. Caiet. Ferrar. & ex nostris Regen. Paris. & aliorum, asserentium, Animam esse subiectum, non solum in his libris precisè, sed etiam vt includit libros Paruor. Natural. ita multi ex antiquis Peripat. in Proæmio, Alexander, Philop. Simpl. Them. & alij, quos ex Recètiorebus sequuntur Tolet. Ruu. Ponc. Marcus Baudun. & alij. Altera extrema sententia sustinet corpus animatum, vt tale est, esse horum librorum Obiectum, ita Paul. Vernet. Hurt. Arriag. & ex nostris Tatar. Ioann. de Magis. Anton. Andr. Mastr. & Bell. & alij. Alij distinguunt, vel .n. hi libri considerantur per se, aut coniuncti cum paruis Naturalib. cum quibus quoddam opusculum conficiunt; si primo modo co-

siderentur, primæ sententiæ adherent; si secundo modo, secundæ adhi pulantur, ita Apollinaris. Contimb. Roccul. Ioan. de S. Tho. & quâplures. Lilius Rabefanus recens Scoti sta, & benemeritus, tum in Arist. textum in Scoti litera, in lib. de Anima q. 4. est cum 2. sent. vbi sic discutitur in primo Not. duplex est scientiæ subiectum .s. materiale, & formale, seu *Quod*, & *Quo*; materiale, seu *Quod*, est id, quod principaliter consideratur in scientia, & cui cætera in eadem considerata habent attributionem, vt corpus naturale in Physica, ens reale in Metaphysica; formale verò, seu *Quo*, est ratio formalis, sub qua consideratur subiectum naturale, vt naturalitas in Physica, & entitas in Metaphysica, si quidem omnia considerantur in priori sub ratione naturalitatis; & in posteriori sub ratione entitatis. In proposito, cum corpus animatum sit hic principaliter intentum, & omnia propter ipsum considerantur in his libris de Anima sub ratione animati,

mati, infertur, quod corpus anima-
tum, ut est quoddam totum, resul-
tans ex corpore naturali organi-
co, & anima, sit subiectum mate-
riale, seu *Quod*. Anima verò forma-
le, seu *Quo*. Ità præfatus Doctor.

Pro cuius decisione Not. est pri-
mò ex Doct. Subt. q. 3. Vniuersa-
lium, & lib. 1. Prior. q. 2. Subiectum
multipliciter accipi posse: Primò
modo pro obiecto alicuius poten-
tiæ, ut est sonus respectu potentie
auditiuæ, &c. Secundò pro Seruo
respectu Domini, Seruus .n. dicitur
subditus, seu subiectus Domino,
&c. Tertiò pro fundamêto domus,
quia subiacet parietibus, & recto.
Quartò pro subiecto inhærentiæ, sic
paries est subiectum albedinis sibi
inhærentis. Quintò pro subiecto
passionis, sicut homo dicitur subie-
ctum risibilitatis. Sextò pro subie-
cto prædicationis, ut in hac, homo
est animal, homo dicitur subiectum,
quia de ipso prædicatur animal. Sep-
timò pro inferiori respectu supe-
rioris, ut Arist. ait in illa regula An-
teprædicamentali: *Quando alterum
de altero prædicatur, ut de subiecto, id est
de inferiori.* Octavò tandem pro sub-
iecto alicuius scientiæ, & hoc du-
plex est, .s. Prædicationis, & Attri-
butionis; subiectum prædicationis
est illud, quod prædicatur directe
prædicatione dicentis, hoc est hoc
de omnibus contentis in scientia,
cuius est subiectum; sic ens reale
dicitur subiectum in Meth. quia
prædicatur de illis contentis dire-
ctè, cū omnia sint entia. Subiectum

verò attributionis est illud, quod
est principaliter cōsideratū in sci-
entia, & ad quod omnia considerata
habent attributionem aliquo modo,
vel ut principia, vel ut partes, vel
ut passionis. hic est sermo de subie-
cto attributionis, nō prædicationis.

Not. 2. ex eodem Doct. ibidem;
quod ut aliquid dicatur subiectum
attributionis in scientia, tres habe-
re debet condiciones, ut diximus in
Log. & in Phys. Prima, ut de eo præ-
supponatur *Quid est*, & *Quia est*, id est
definitio, seu conceptus quiddita-
tiuus, & existentia saltem aptitudi-
nalis vel in se, vel in alio; in se si
fuerit ens reale; in alio si fuerit ens
rationis: Secūda, ut per eius quod-
quid est, id est definitionem, demō-
strētur passionis de ipso subiecto;
definitio etenim est medium in de-
monstratione potissima: Tertia,
quod omnia in scientia considera-
ta, ad ipsum habeant attributio-
nem, vel ut principia, vel ut partes
componentes, siue essentielles, siue
integrales, siue remotæ, siue pro-
pinquæ, siue partes subiectiuæ, vel
alio aliquo modo, gratia ipsius sint
in scientia considerata.

Not. 3. ex dictis in Log. disp. 18.
art. 2. quod subiectum proprium
partiale est illud, quod sub obiecto
totali constituitur, vnde nec prin-
cipium, nec passio aliqua verè dici
potest in scientia, partiale subiectum;
licet de illis peculiare tractatus in
scientia constituentur, & desumi-
tur ex Arist. 1. post; ubi hæc tria
s. subiectum, passio, & principium
diffe-

differunt in scientia, ita ut id quod habet tantum rationem principij, vel passionis non potest pro subiecto, neque partiali assignari. V. G. Deus in Octauo lib. phys. consideratur ut principium motus æterni; materia, forma, & causæ considerantur in primo, & secundo phys. ut principia corporis naturalis, idcirco non possunt dici subiecta partialia philosophiæ, nisi subiectum accipiatur tantum, ut communitalis, & prædicationis; At elementa quia non solum sunt principia mixtorum, sed et species corporis naturalis in communi, ideo erunt subiecta partialia philosophiæ. Quod subiectum deinde subdiuiditur in principale, quæ erit dignior species obiecti adæquati, & in minus principale, quæ erit species minus digna sub obiecto totali cõtenta &c.

Quartò recolendum est ex Log. loc. cit. & disp. 1. Proem. Physic. art. 4. ex Doct. Subr. qu. 3. Prol. S. Ex his &c. quòd duplex est obiectum in scientijs considerandum. scilicet materiale, seu *Quod*, & formale, seu *Quo*. Primum est res in scientia cõsiderata, quæ propter indifferentiam, quam habet, potest à diuersis scientijs considerari, & à Thomistis appellatur rō formalis *Quæ*; Obiectum verò formale, & *Quo*, est ratio illa, sub qua res à scientia consideratur, & dicitur modus cõsiderandi, se habens ut differentia contrahens rem consideratam, per quem modum vna scientia ab alia differt, licet eandem rem conside-

ret. Exemplificatur de homine, qui ut ens naturalis est, spectat ad phys. ut ens est, ad Met. ut sanabilis, ad medicinam, ut dirigibilis in moribus, ad moralem: Naturalitas, entitas, sanabilitas, & dirigibilitas, dicuntur rationes formales, seu *Quibus*, nam per ipsas homo specificatur, & determinatur ad hanc, vel illam scientiam, & vocatur obiectum *Quo*. Addunt Mast. & Bell. in Log. disp. 12. q. 2. art. 1. ex Zabarel. lib. 1. de Natura Log. cap. 16. quòd cum modus considerandi constituat obiectum in esse obiecti talis scientiæ, & consequenter sit ratio cur passio de re considerata, demonstretur, ut naturalitas, quæ est modus cõsiderandi corpus naturale in Philosophia, est etiã medium demonstrandi passionem de iplo corpore naturali; hinc sequitur, quòd non debet iste modus coarctare rem consideratam secundum esse, quod habet in se, quasi quòd res considerata plurib. inferiorib. conueniat, quàm modus considerandi, sicut se habet animal respectu rationalis, sed solum coarctare debet in esse scibili, quatenus scilicet eadem res, quæ indifferens est, ut secundum diuersa prædicata consideretur, à modo coarctetur ad istam, & non ad illam considerationem, sed esse debent æqualiter communia, ita ut de quo dicitur res considerata, dicatur etiam modus considerandi; & ita se habet naturalitas respectu corporis naturalis; cuius ratio est, quia si vnum excederet aliud,

aliud, committeretur error ille ab Arist. assignatus 1. post. c. 5. quod 1. passiones demonstrarentur de subiecto inadæquato, & non proprio V. G. si aliqua scientia consideraret animal quatenus rationale, & per rationalitatem demonstraret risibilitatē de animali, tunc passio demonstraretur de subiecto inadæquato, quod est animal respectu risibilitatis, cuius subiectum adæquatum solum est homo, & nō animal, & ideo homo, ut rationalis est subiectum adæquatum risibilitatis, quia conuertitur cum obiecto formali, & modo cōsiderandi. Quare subiectum completum, & adæquatum specificans scientiam, ipsamque ab alijs scientijs distinguens, non est materiale tantum, vel formale tantum, sed ex utroque constitutum, ut bene Didac. à Iesu aduertit q. 3. proæm. log. unde neque sanabilitas ut sic cōstituit medicum, neq; dirigibilitas philosophiam moralem, sed homo quatenus sanabilis, vel dirigibilis, & per utrumque respondere debemus ad interrogationem, per quam subiectum inquiretur alicuius scientiæ; sic corpus naturale, quatenus naturale est subiectum philosophiæ, eas in quātum ens in Meth. &c. est tamen aduertendum, quod ly *inquantum* non se tenet reduplicatiuē, tunc enim facit sensum reduplicatiuum, quando particula, cui additur, est causa, vel conditio, cur prædicatum conueniat subiecto, at in casu, neque naturalitas, neque

ratio entis est causa, cur hoc prædicatum, scil. esse subiectum adæquatum Philos. vel Meth. conueniat corpori, vel enti, sed ratio est, quia habet omnes conditiones subiecti, unde ly *inquantum*, se tenet specificatiuē, quia specificat rationem, secundum quam res illa consideratur; Quæ doctrina communis est etiam Thomistis ex D. Tho. 2. 2. q. 1. art. 1. & Complut. amplectuntur disp. 1. Proæm. log. q. 2. & inseruiet pro responsione ad P. Liuium.

Not. 5. quod illa sent. quæ asserit hos libros de Anima nō constituere per se partem aliquam adæquatam Philos. nisi simul cum subsequentibus libris, puta de partibus, incessu, & hist. anim. de sensu, & sensibili, & paruis naturalibus, satis est probabilis, & rationabilis, quam ex nostris amplectuntur Bel. & Maltr. & fuit clarissima sententia. D. Thom. plurib. in locis, & præsertim in libr. de sensu, & sensu lect. 1. ubi ait: *Intentionem Arist. in hac quæsa parte Philos. quæ continet tres libros de Anima, libros de animalibus & plantis, libros de sensu, & sensatu, & parua naturalia, esse agere de Ente mobili animato*. hinc aliqui Thomistæ de eius mente tenent subiectum attributionis hic non esse animam, sed cōpositum animatum, vel ens naturale, ut mobile, non motu locali, nec motu generationis, & corruptionis, sed motu vitali à principio intrinseco, & radicali, ita Complut. Lisbonensis, Raymund. Mahilat.

hiscat, Lermæ, & alij. Item S. Doct. hic lect. 1. sic ait; trahari hic prius de re animata in communi, & in alijs libris de animalib. & plantis, seu de reb. animatis, eorumque affectionibus in particulari. quibus præmissis, sic.

Conclusio.

Dicimus, si subiectum parziale propriè, & rigore sumatur, corpus animatum esse in his libris de Anima subiectum, siue solitarie sumatur, siue cum subsequentibus libris integrum corpusculum perficiunt; si verò ample, & magis late subiectum accipiat, sic animam ipsam in communi prout est principium viventium posse pro subiecto constitui. est ad mentem Subtilissimi in doctrina de subiecto totali, & partiali, & Scotist. supra relatorum. conclusio duas habet partes, & quò ad primam, ita Pr: illud est subiectum adæquatum, & attributionis in his libris, quod habet omnes conditiones subiecti; sed corpus animatum hic est huiusmodi, ergo, maior supponitur vera ex dictis. Pr: minor, habet primam conditionem, præsupponitur. n. quòd corpus animatum sit, & quòd conceptum habeat desinibilem, f. esse ens naturale ex anima; & corpore organico constans, sicut corpus naturale ex materia, & forma; Habet secundâ, nam ex eo, quòd anima, & corpore organico constat, demonstratur de ipsa vegetare, sentire, intelligere, &c. quæ sunt eiusdem passionis, & ab eius principijs dimanantes, quæ conditio animæ definit, vnde Arist. in hoc primo libro

tex. 64. ait; Dicere autem irasci animam simile est, ac si quis dicat eam texere, vel edificare, melius enim fortassis est non dici animam irasci, quæ addiscere, aut cogitare, sed hominem animam, quib. verbis ostendere vult passionis demonstrari de corpore animato, non de ipsa anima. Gaudet tandem ultima, quæ pariter animæ deficit, cum n. sit forma simplex physice, non potest esse talis, ad quam omnia alia attribuntur, corpus verò animatum est tale, quia est physice còpositum ex anima, & corpore organico, & sic habet principia; habet partes subiectiuas, quæ sūt corpus vegetabile, sensibile, & intelligibile; habet tandem passionis, quæ sunt actus vegetatiui, sensitiui, & intellectuales, quæ omnia ad ipsū corpus animatū reducuntur, & totum hoc èt à libris sequentibus, independenter. Secundò Pr: Subiectum parziale propriè loquendo est species aliqua contenta sub obiecto totali, sed anima non est huiusmodi, corpus verò animatum est tale, ergo hoc, non illa est in his libris obiectum parziale, maior est clara, minor est evidens, anima, n. non est corpus, sed forma corporis.

Et. Ruu. cum Tolet. Baudunio, & alijs, neg. ma. non n. aiunt, necesse est subiectum parziale contineri debere sub totali adæquato, ita vt de illo in recto prædicetur, sed sufficit, vt prædicetur in obliquo. Non valet, nam eadem ratione, materia prima, & forma sub-

stan-

stantialis possent dici subiectum, in philos. quia sunt principia corporis naturalis; & termini, & propositiones possent dici subiectum in Logica, quia sunt principia Syllogismi, sic etiam & passio subiecti poni poterit pro subiecto, quia de istis omnib. subiectum prædicatur in obliquo; & ita esset confundere rationem subiecti cum ratione principij, & passionis; & subiectum attributionis, cum subiecto communitatis, & prædicationis. Neque etiam placet aliud Ruu, asseritum, hic per se agi de anima, & de illa probari passiones tamquam de principio, ratione cuius conveniunt corpori animato, vnde cognitis passionibus de principio, satis est illas corpori applicare.

Non valet, passiones n. demonstrari debent de subiecto primo, per se, & immediato, ac quamvis anima sit principium formale, non est tamen adequatum, nam hoc est tota quidditas. Tum quia obiectum per se intentum a scientia se habet ut finis, sed principia, & passiones non sunt huiusmodi, sed potius intenta sunt propter subiectum, ergo habere non possunt rationem subiecti. Tum quia sicut se habet scientia ad scientiam, ita subiectum ad subiectum, sed scientia huius tractatus est pars subiectiva philosophiæ naturalis, ergo eius subiectum est pars subiectiva subiecti naturalis philosophiæ; subsumo, sed obiectum philosophiæ naturalis in cõi, nõ est anima, sed corpus, ergo cor-

pus erit etiã in his libris subiectum, cū additione speciei sub ipso obiecto in communi contentæ, quia in casu est corpus animatum; ita ut sicut corpus naturale totale divisum fuit in primum partiale, puta in corpus naturale simplex in lib. de Cælo, & deinde in corpus naturale mixtum in lib. de Generatione, ita eodem ordine descendere debet in lib. de Anima constituto corpus naturale animatum.

Tenendo aliam sententiam, quod libri de anima simul cū subsequen-
tibus, integrum hoc constituant opusculum, sic conclusio nostra adhuc confirmatur: Corpus animatum tunc perfecte cognoscitur, quando consideratur quod ad formam, quæ est anima, quod ad materiam, quæ est corpus, & quod ad proprietates, ut sunt operationes vitales, & similia. Prima cognitio habetur in lib. de anim. Secunda in lib. de partib. inaccess. hist. animalium. Tertia habetur in reliquis libris de Part. Natural. ergo corpus naturale animatum, & completum erit subiectum in his libris, & est doctrina conformis sententiæ D. Thom. qui 1. phys. lect. 1. ait: *de animatis vero in libris de anima, & consequentibus ad ipsam*, ita ut mens S. Doctoris fuerit (secundum Potiores Thomist.) quod tres libri de anima cum subsequentibus libris faciant unum completum opusculum; vnde iuxta eorum principia sic discurrent: *Arist. in lib. phys. egit de corpore mobili in communi; in libris de Cælo de corpore mobili*.

mobili incorruptibili secundum substan-
tiam, & mobili secundum locum; in li-
bris de: Generat. de corpore generabilis
& corruptibili .s. de elementis, & mix-
tis, ergo in his libris agere debuit de
corpore mobili animato, & de anima in
ordine ad ipsum. Ita M. Iacob. Bru-
nus lib. de an. q. 1. art. 2. & recte q.
dem, sic .n. servatur rectus ordo;
& desectus subiecti totalis in obie-
cta inferiora, & partialia, prædica-
tio .n. superioris de inferiori debet
esse in recto, formalis, & quiddita-
tiva, non in obliquo, & iste ordo
debet servari à Thomistis, & Scoti-
stis, ut rectius, & magis consequen-
ter loquantur iuxta eorum princi-
pia de obiecto partiali sub obiecto
totali, afferunt etiam Thomistæ hu-
ius sent. alium locum D. Tho. hic
lect. 1. ubi inquit: tractari hic prius
de re animata in communi, in alijs libris
de animalib. & plantis, seu de reb. ani-
matis, eorumque affectionibus in parti-
culari, quid clarius? res animata,
non est anima sed corpus anima-
tum, vel ens mobile animatum,
Quòd ad aliam partem .s. quòd
subiectum parziale sumatur ma-
gis ample, & improprie, prout sup-
ponit pro omni eo, quòd aliquo
modo à scientia consideratur, sic
anima pro subiecto statui potest,
verè .n. hic Arist. de ipsa anima
agit tum in se, tum quòd ad suas spe-
cies, non tamen omnibus modis,
quibus cognoscibilis est, aliàs ad
Meth. nò spectaret, sed prout prin-
cipium, & forma est corporis na-
turalis animati. Etiam Philosophia

agit de materia, & eius proprietatibus, sicut etiam de forma, ac de eius speciebus, & affectionibus. at nò per hoc de illis directè, & ultimatè agit, sed omnia ad corpus naturale, ut ad subiectum adæquatum, & attributionis reducuntur; sic in proposito, potentie sensitivæ, & vegetativæ, de quibus hic agitur, conveniunt primò toti composito, ità ut non solum in esse rei, anima, & cognitio ipsius ordinabilis est ad corpus, & eiusdem cognitiones, sed et in esse scibilis, finis .n. philosophiæ est completam tradere cognitionem corporis naturalis in communis eiusque specierum; cæterum, quiddam considerat, in gratiam istorum considerat, atque ideo in tantum de anima agit, in quantum corporis animati cognitioni inseruit, quod præcipuum obiectum est. Advertimus tamen, quòd cum dicimus, animam hic considerari, ut principium corporis animati, non accipimus principium formaliter pro illa relatione ad principiatum, sed fundamentaliter, pro entitate illa, quæ fundamentum est talis relationis, sic .n. de essentia est corporis animati, illudque constituit.

Quantum ad illam sent. Patris Lini, quòd anima in his libris sic subiectum formale quoniam in sèu quo ipse loquitur, se exemplificans de naturalitate respectu corporis naturalis, parcat mihi. Ratio est, quæ ex 4. notabili, obiectum materiale, & formale debent esse æqualiter communia, ità ut de quo dici-

tur vnum, dicitur alterum, & ita se habet naturalitas respectu corporis naturalis, de quo. u. prædicatur corpus naturale, prædicatur, & naturalitas, & quia motus dicitur prima passio corporis naturalis, dicitur etiam prima passio naturalitatis; & quia corpus naturale est principium motus, & quietis, sic etiam & naturalitas, at in casu non ita se habent corpus animatum, & anima, ergo non bene assumitur anima pro subiecto formali quo, in eo sensu, pro formalitate, & modo considerandi. Maior est evidens, minor est ipsius Patris Liuji, ubi loc. citat. Secundò notandum, &c. conditiones subiecti expendens, ait: *Habet etiam corpus animatum secundam conditionem, nam ex eo, quòd constat anima, & corpore, demonstratur de ipso vegetare, sentire, intelligere &c. quæ sunt eiusdem passionis dimensantes ab iisdem principiis intrinsicis, hæc autem conditio deficit animæ, quandoquidem Philosoph. in hoc p. lib. tenet. S. q. inquit: Dicere autem irasci animam, simile est, ac si quis dicat eam sentire, vel edificare &c. Deinde loquens de tertia conditione ait: habes similiter, & tertiam, quæ pariter deficit animæ &c. Si ergo obiectum materiale, & formale. i. Quod, & Quo, talis sunt nature, vt sint æqualiter communia, & affectio quæ competit vni, competit alteri, vt patet de corpore naturali, & naturalitate, quomodo corpus animatum, & anima hic se habent, vt obiectum materiale, & formale, si passio, quæ competit*

corpori animato, deficiat animæ. Item obiectum formale non est pars obiecti materialis, sed modus considerandi, illud restringens, patet de naturalitate, quæ non est pars corporis naturalis, neq; principium, sed potius eius quidditas, & essentia, principia vero eius sunt materia, & forma, atranima est pars, & principium corporis animati, vt etiam idem Doctor ibidem fatetur, ergo non potest anima, pro obiecto formali in his libris constitui, sicut neque materia, & forma sunt obiectum formale in Philosoph. respectu corporis naturalis, neque termini. & propositiones sunt obiectum formale syllogismi in Log. & ratio est, quia hæc sunt principia talium obiectorum, in scientijs autem debemus distinguere inter principia, subiectum, & passionem, & maxime ex nostro subtilissimo Doctore. Remanet igitur, quòd obiectum parziale in his libris, materiale, & formale, simul, sit corpus naturale animatum, vt animatum est; Quia. n. corpus animatum considerari potest, vt ens est, vt naturale est, vt mixtum est &c. hic restringitur, & consideratur vt tale est, vt scilicet constans est ex corpore naturali organico, & anima; & hæc est ratio formalis, seu obiectum formale. Quo, non ipsa anima, quæ est pars, & principium corporis animati.

Obiectiones.

Ob. Tractatus ille inscribitur de ani-

animā, non de corpore animato, ergo anima, & non corpus animatum erit in his libris subiectum denominationis, & attributionis. Respondent aliqui cum citato Doct. negando conseq. de subiecto *Quod*, & concedendo illam de subiecto *Quo*, sicut Philosophia inscribitur naturalis ratione naturæ, & naturalitatis, quæ est eius subiectum *Quo*, & formatæ, & nihilominus non efficit, quin corpus naturale sit subiectum *Quod* eiusdem. Sed quia hæc doctrina iam prostrata est, ideo potius respondere præstat, ut in lib. de Cælo, de subiecto ibi assignato, negando conseq. non .n. inscriptio librorum semper desumenda est à subiecto adequato, sed aliquando etiam à parte principiori, seu nobiliori specie, contenta sub obiecto totali, ita in casu &c.

Ob. in his libris non definitur corpus animatum, sed anima tantum, ergo anima erit hic subiectum, vna .n. ex tribus conditionibus est, ut subiectum habeat definitionem. R. neg. conseq. & ad probationem dicimus, non oportere subiectum definiri in eadē sciētia, sed satis est de illo præcognosci quodquid est ex Arist. seu non repugnare habere conceptum definibilem. Etiam in Phys. definitur materia, motus, &c. quæ tamen subiecti rationem non habent. licet igitur in his libris definiatur anima, definitur tamen in gratiam corporis animati, cuius ipsa est formale, & essentiale principium, & consequenter nomen

subiecti sibi vindicare non potest. Ob. illud est subiectum in sciētia, de quo primò notitiam querimus, partes subiectiuas, & proprietates inuestigamus, sed hæc de anima ab Arist. inquiruntur, non de corpore animato, ut patet in Proem. ubi ait: *Querimus autem, contemplari, & cognoscere naturam ipsius, & substantiam, postea quæcumque accidunt circa ipsam, quorum aliqua propriæ passionis videntur, alia autem communis, & animalib. propter illam in esse* & lib. de sensu ait: *Quoniam de anima secundum se ipsam determinatum est prius*. ergo anima, & non corpus animatum est hic subiectum. R. illud est subiectum, de quo primò notitiam querimus, & in quo sistimus, secus si ulterius proceditur, & eius notitia ordinatur ad aliud. Tunc ad minorem; quæ in lib. de anima inuestigantur sunt potentie vitales, ac sensitivæ, actusq; eorum, quæ animam respiciunt, ut principium *Quo*, formale, non ut principium *Quod*, & totale, sic .n. solum totum compositum ex anima, & corpore organico respiciunt; actiones .n. sunt suppositorum, & hic est status, anima verò est pars, & quæ de parte disputatur, per se ordinantur ad totum.

Ob. cognitio potentiarum, passionum animæ, & ipsius corporis per se primò dependent ab ipsa anima, qua cognita, & quib. passionib. & potentijs de illa probatis, nihil aliud requiritur probandum, & cognoscendum, ergo salte

quò ad cognosci, & in esse scibili, corpus animatum dependet ab anima, ergo hæc, non corpus animatum erit in his libris subiectum, ita Tolet. Baudou. & alij. ꝑ. neg. antec. cognitio etenim passionum corporis animati nō dependet per se primò ab anima, sed à forma totius, ab anima velò per se secundò, tamquam à principio principaliori. Tum quia si hæc ratio valeret, probares non corpus naturale esse subiectum in Philosophia, sed forma substantialis, à cuius cognitione corporis cognitio dependet. Non igitur ex dependentia, sed ex intentione artificis subiectum in scientia desumendum est, vt sæpè in Log. exaratum est.

Ob. passiones animæ rationalis non solum illi conueniunt, vt principio, sed etiam vt subiecto, nam ipsa est quæ immediatè intelligit, vult, &c. ergo cognitio hominis, vt intellectui ab ipsa anima dependet, & quia de homine vt rationalis est, non agitur in reliquis libris, sed in istis, sequitur, quòd hic non corpus animatum, sed anima sit subiectum. R. vt supra, passiones animæ rationalis pro statu isto conuenire ipsi Animæ coniunctæ, vt principio Quo, non vt Quod, actiones .n. sunt suppositorum, & res animata est, quòd viuunt, sentiunt, intelligit, &c. & ideo dicebat Arist. *dicere animam irasci simile est, ac si quis dicat etiam texere, vel edificare &c.*

Ob. si anima non esset in his lib. subiectum, non esset nobilior cate-

ris scientijs naturalibus, at hoc est contra Arist. in tex. ergo. Pr. sequ. nam scientiæ nobilitas ab obiecto metitur, sed corpus animatum inter physica entia non est nobilioris genus .n. sicut est corpus animatum est imperfectius speciebus. Rnt. Mastr. & Bell. si argum. quid probaret, esset pariter contra Tolet. & Ruu. nam sic sola anima rationalis esset hic subiectum, cum sit species animæ perfectior, non anima in communi. Ad argum. negatur sequela maioris, hæc .n. dicitur ab Arist. nobilior cæteris partib. philosophiæ naturalis, comparatiuè, in quibus obiectum non est aliquod viuens, vt libri phys. de Cælo, & Mundo, de Generat. & Corruptione, ac Meteoris, hic verò agitur de obiecto viuente, quod semper non viuente nobilior est, siue genus sit, siue species.

Rt. 2. P. Liuius, retorquendo argum. contra Ruu. Nam etiam anima in communi, de qua loquimur, genus est ad animam vegetatiuam, sensitiuam, & rationalem, & ita nō esset nobilior qualibet scientia, quæ genus est imperfectius speciebus. ꝑ. 3. neg. minorem in probatione sequelæ, corpus .n. animatum nobilior est anima, & ratio est, quia composita sunt meliora, & perfectiora simplicibus, quia magis actualia, vt sæpè cum Subtilissimo inculcatum est ex 1. sent. d. 8. q. 1. ad 1. & in 4. d. 12. q. 2. E. & fuit etiam doctrina D. Thom. 1. p. q. 3. art. 7. hinc composita dicitur

ponuntur in prædicamento, nõ autem forma substantialis cū sit pars. Ob. Nihil potest esse subiectum totius, & partis, ergo supposito qd corpus animatum sit hic subiectū pro vt comprehendit lib. de anima, de animalib. & subsequentib. sequitur, vt non possit esse subiectum & in hac parte in tres libros de anima. & vt in Log. quest. proq. art. 5. ex Doct. q. 3. Vniuersalium. maiorem esse veram eodem modo, at diuerso modo, nihil obstat; Vnde ipse loc. cit. posuit pro subiecto adequato totius logicę Syllogis. & postea etiam Syllogis. pro subiecto vnius partis. scilicet lib. Priorum. Ratio est, quia alię passionēs demonstrātur de subiecto in tota Logica, alię verò in lib. Prior. ita in casu, non inconuenit assignare corpus animatum pro subiecto potentiali in tota viuientium scientia, assignare deinde pro subiecto horum librorum idem, ratione passionū tātum animę in communi cōuenientium.

ARTICVLVS SECVNDVS.

An Anima rationalis sit physica considerationis.

Supponimus pro intelligentia, tamquam certissimū apud omnes, animam vegetatiuam, & sensitiuam, quia in fieri, & conseruari pendet a materia, spectare directē ad philosophiam naturalem, & fuit expressa doctrina Arist. lib. 1. de part. animal. cap. 1. vbi docuit physici esse tractare de anima, dicit non de omni, sed de illa, quę a

materia dependet, cuiusmodi sunt vegetatiuę, & sensitiuę, quę ex potentia materię educuntur, vt habetur etiam 2. Generat. animal. cap. 3. & 6. Meth. cap. 1. text. 2. Ratio est, quia ad Physicum spectat agere de formis in materia sensibili existentibus generabilibus, & corruptibilibus ex 1. phys. text. 83. ac animę vegetatiuę, & sensitiuę sūt huiusmodi, dependent. n. inferi, & conseruari a materia; ergo &c. Solum igitur dubium est de anima rationali, quę ex Philosopho 3. de an. cap. 1. & 2. est ens perpetuum, immobile, & honorabilissimum; attamen, quia anima rationalis adhuc est forma corporis naturalis, in quo, & cum quod operationes exercet naturales, vt est vegetare, sentire, nutrirī, &c. meritò controvertitur, an anima hæc spectet ad scientiam naturalem; an potius ad Diuinam, quę est Methaphysica? an potius constituenda sit tertia scientia de vtraq; participans, quę speculetur naturam animę rōnalis?

Tres extant Doctorum sententię. Prima est Boet. Simplicii. Themistii. Philop. & aliorum, asserentium scientiam de anima, neque esse simpliciter Physicam, neque Methaphysicam, sed mediam inter vtramque, quę potius mathematica appellari debet; sicut. n. Mathematica communicat cum naturali, quia quantitatem in reb. naturalibus existentem considerat, & cum Methaphysica quę illam speculatur sub abstractione a materia, ita ani-

ánima rationalis, quia secundum substantiam separabilis est á materia, & secundum operationes est corpori materiali immixta, non potest simpliciter ad methaphysicam spectare, quæ tantum res separatas considerat, neque ad physicam, quæ res materiæ coniunctas contemplatur; ergo potius ad mathematicam, quæ de utraque participat.

Secunda sententia est Averrois 2. phys. com. 26. D. Thom. 2. ph. ad tex. 26. Toleti q. 2. de an. Iandun. Auic. Hurt. & aliorum, asserentium scientiam de omni anima, etiam de rationali, esse simpliciter naturalem.

Tertia distinguit de anima rationali, vel .n. consideratur, ut unita corpori, & sic est physicæ considerationis, vel ut ab eodem separata, & ita ad Methaphysicam spectat; ita Conimb. hic q. vii. art. 2. Ruu. q. 1. assert. 3. Suar. in Meth. disp. 1. lect. 2. num. 8. & ex nostris Catharensis in proxm ad lib. 1. de an. Merinero ibidem q. 2. Mastr. & Bell. hic qu. proxm. Baudunius lib. 1. de an. (lect. 3. & ali). sumus cum hac ultima sententia.

Pro cuius declaratione supponendum primò, quòd esset anima rationalis secundum suam entitatem sit spiritalis, & incorporea, ex quo capite deberet cum Angelo ad Methaphysicam pertinere, quia tamen nò est substantia completa, sicut illa, sed pars constitutiva entis corporei organici, hinc ab eo

diversificatur, ne dùm secundum entitatem, sed etià secundum modum operandi dependenter á corpore, & á phantasmatis, ex quo sequitur, quòd sicut Angelus ratione sue immaterialitatis complete necessariò spectat ad scientiam methaphysicam, ita anima ratione suæ entitatis incomplete, per quã á corpore depèdet in informando, & operando, debet necessariò ad scientiam naturalem pertinere.

Supponendum secundò, quòd anima rationalis duplicem habet statum, vnum in corpore, in quo á Deo creatur, alterum extra corpus, á quo per mortem separatur; si in priori statu consideratur, certum est ad scientiam naturalem spectare, sic .n. est forma corporis; si in posteriori statu, quia tunc subsistentiam habet omninò independentem á corpore, & ferè ad modum Angeli est in loco, localitèr movetur, & absque necessaria connexione ad phantasmata intelligit, hoc modo còsiderata, scientiæ methaphysicæ speculationis est, sicut Angelus.

Supponendum tertio, Animam rationalem etiam in separationis statu posse dupliciter considerari, vel pro ut dicit aptitudinem ad unionem iteratam cum corpore, vel secundum suam absolutam entitatem, præcisè quacumque relatione actuali, vel aptitudinali ad corpus organicum, cuius dicitur actus. Priori modo inspecta, ratione habet partem, & est natura-secundò phy-

physicorum de anima; Si verò secundum
quomodo consideretur, tunc anima
rationalis habet rationem totius,
cui sibi conveniunt, & modus
essendi, & modus operandi, ac si
substantia spiritualis esset, & om-
nino completa; at quia hic modus
considerandi metaphysici est, se-
quitur quod anima rationalis in
tali statu considerata, ad scientiam
Divinam attineat, his præmissis.

Conclusio Prima.

*Dicimus primo, scientiam de anima
universalem, & absolute sumptam, specta-
re ad Philosophiam naturalem. est cōis
& ita. Pr. cuius est considerare totū
distinctione, eius est etiam considera-
re partes, sed totum corpus anima-
tum, cuius præcipua pars est ani-
ma, per se, ac distinctione à Philoso-
pho naturali consideratur, ergo &
anima eiusdem erit consideratio-
nis. Minus est evidens, Ma. Pr. totū
nequit distinctione cognosci sine suis
partibus, cum sint de eius quiddi-
tate, & essentia, ergo cuius est con-
siderare totum, & per se, eiusdem
etiam erit partes illius totius con-
siderare.*

Conclusio Secunda.

*Dicimus secundo, animam rationalem
speculati, siue abstractam corpori, siue
separatam, cum aptitudinali tamen de-
pendentia ad corpus, minus est Philoso-
phi naturalis, est communis Docto-
ribus pro 3. sent. Pr. quod ad pri-
mam partem: de natura speculati
spectat ad Philos. naturalem: ex 2.*

Phyl. text. 12. & 6. Meth. cap. 8.
sed anima rationalis corpori unita
est natura, ergo &c. Ma. patet, Minus
propterea natura est principium mo-
tus, & quietis eius, in quo est, per
se, & non secundum accidens ex 2.
Phyl. 1. sed anima rationalis cor-
pori unita est huiusmodi, est et
nim principium risus, flatus, admi-
rationis, locutionis, motus loca-
lis, & aliorum, q. sunt motus phy-
fici, ergo &c. Tum quia natura di-
viditur in materiam, & formam ex
2. phyl. sed anima rationalis est
forma corporis humani, ut defini-
tum est de fide cap. *Primitus de Sum.
Trinit. & vide Catholica.* ergo &c. se-
cunda pars ita probatur: eiusdem
scientiæ est speculati obiectum in-
potentia, & actu existens, cum es-
sentialiter non differant, & ad idē
spectent prædicamentum; At ani-
ma rationalis, ut actu corpori uni-
ta, à quo in suis operationibus de-
pendet, est obiectum consideratio-
nis physice ex dictis, ergo etiam
ad eandem spectabit, ut aptitudi-
nem dicit ad corpus, & ad huius-
modi operationes à corpore depen-
dentes.

Conclusio Tertia.

*Dicimus tertio, animam rationalem in
statu separationis considerare in sua en-
sitate absoluta, præcisa quacumq; relatio-
ne sã actuali, quã aptitudinali ad
corpus informantium, & cum solis attri-
butis statui illi convenientibus, minus est
Metaphysici. Est etiam conformis
doctrinæ pro 3. sent. & patet ex 1.
Phyl. text. 83. & 6. Meth. text. 2. &*

2. ubi habetur, quod formæ separabiles à materia, & perpetuæ spectant ad primam Philosoph. sed anima rationalis in statu separationis est huiusmodi, non solum secundum entitatem, sed etiam secundum operationes ex Arist. 3. de an. à text. 19. & seq. ergo anima rationalis in statu separationis, abstrahendo tñ ab illa aptitudinali relatione, ad primam Philosophiā spectat. Confirmatur in tantum anima spectat ad Phys. in quantum est pars hominis, & forma corporis humani, à quo dependet saltem aptitudinaliter in operando, ergo anima rationalis in tali statu considerata, nec est pars hominis, nec forma corporis, sed totum quoddam spirituale, per se subsistens, operans omnino independentē à corpore, intelligit. n. & vult independentē à phantasmatē, est in loco diffinitivē, non dimensionē, &c. ad modū Angeli; indē sequitur, quod sicut Angelus ratione harum conditionum, non spectat ad Phys. sed ad Metaph. ita pariter de anima in statu separationis asserendum est.

Objectiones.

Ob. contra 1. Concl. ad Physicā spectat considerate naturam, seu entia naturalia ex 2. Phys. à text. 3. sed anima non est huiusmodi, ergo &c. Pr. min. natura est principium motus, & quietis, sed anima non est talis, saltem velle extendit ad gradum intellectuum, intellectio n. & volitio non sunt motus ex 7.

Phys. à text. 17. & seq. ergo &c. R. negando min. Anima etenim cum sit forma corporis debetē organizati ex 2. de an. à text. 6. est naturalis, quæ dividitur in materiam, & formam, & forma est magis naturalis, quàm materia ex 2. Phys. text. 12. & 21. Ad probationem, dicimus animam intellectivam non solum esse principium intellectus, & volitionis in homine, quæ nō sunt rigorosē motus, sed etiam nutritionis, augmentationis, alterationis, locutionis, risus, fletus, & aliarum operationum, quæ sunt veri motus, respectu quarum anima verē dicitur natura.

Ob. Physica agit de ente naturali, quod est compositum ex materia & forma, sed anima caret materia cum sit ab ea separabilis, ergo ad Metaphysicū eius consideratio spectat, nō ad Philosophū. R. Physica agit de subiecto attributionis, agit etiam de anima, ut de parte principali talis compositi, & ad eandem scientiam pertinet agere de toto, & partibus.

Ex his deducitur, quod licet anima rationalis secundum suam propriam entitatem non sit corruptibilis, potest tamen dici corruptibilis per accidens, seu participativē pro statu isto, quatenus est forma corporis obnoxii, ut est homo, cuius ista est pars, ac consequenter licet agere de anima secundum entitatem absolutam separata à corpore secundum esse, & operari, non sit munus physici, consideranda.

deratio tamen de eodem, ut corpori unita actualiter, vel aptitudinaliter, attinet tantum ad philosophiam naturalem.

Ob. Anima potest operari in corpore, sine phantasmate, ergo non est natura, & ita non pertinet ad Physicum. R. anima non potest naturaliter operari sine recurſu ad phantasmata, qui tamen recurſus est pœnalis in ſe. Scoti, & poteſt ſupernaturaliter ſine tali recurſu operari, ut patet in extaſi, attamen quia ex alio capite habet, ut ſic corporis partem, & aptitudinem, habet intrinſecam ad ſic intelligendum, quæ aptitudo eſt ab ea inſeparabilis, licet ſic eius actus ſeparabilis, ſecundum hanc conſiderationem, adhuc ſpectat ad Phyſicum, idcirco que conſeq. nulla.

Ob. contra 2. ex 1. de partibus animal. cap. 1. ubi expreſſe habetur animam intellectivam non pertinere ad Phyſic: ex hoc medio præfertim, quia ſi Phyſicus conſideraret per ſe animam rationalem, ſeu intellectum, nulla alia ſcientia daretur præter Philoſophiã, ſed hoc eſt falſum, ergo & id, unde ſequitur; Præſequela ma. Ad eandem ſcientiam attrinere agere de relationis, ſed intellectus, & intelligibile ſunt relativa, ergo ſi ad Phyſ. ſpectat, per ſe agere de intellectu, ad eundem ſpectabit de omni intelligibili agere, ſicut ad eandem ſcientiam ſpectat agere de ſenſu, & ſenſibili, quia obiectum intellectus eſt totum ens per Doct. id eſt, Ens ut

ens, quod eſt ſubiectum in Meth. mi. eſt evidens, quia præter phyſicam, datur etiam Methaphyſica, & multe ſcientiæ morales. R. neg. ſeq. ad prob. concedimus, quando iſta relativa ſe reſpiciunt non ſolùm quod ad materiale, ſed etiam quod ad formale, per quod ſcientiæ ſpecificantur; non tamen valere ſi vnum relatiuum conſideretur vno modo, alterum verò diuerſo modo; ſic in propoſito, quando anima, ſeu intellectus conſideratur præciſe in ſua entitate abſoluta, non ſolùm, ut ſeparatus à corpore, ſed etiam, præciſus ab aptitudine ad corpus, tunc intellectus ſpectat ad Meth. & eius correlatiuum proportionatùm eſt ens, ut ens, quod eſt obiectum in Meth. quando verò conſideratur in altero ſtatu. ſ. cum eſt corpori unitus, vel à corpore ſeparatus, ſed cum aptitudine ad corpus informandum, tunc talis potentia ſpectat ad Phyſicum, ac conſequenter eius correlatiuum proportionatum erit ens naturale, & ita intelligendus eſt Scot. dum ait, obiectum intellectus eſſe totum ens, accipiendo ſemper intellectum, & intelligibile in eadem conſideratione, & abſtractione, in quo ſenſu ſunt verè, & adæquatè correlatiua, non in diſpari, & in æquali conſideratione; ſenſus verò, & ſenſibile ſemper eundem modum conſiderandi habent, ac propterea non currit paritas.

Ex his omnibus colligitur, non eſſe neceſſariam aliam diſtinctam

C

ſcien-

lesophos. animam per motum, & cognovisse animam inquisisse.

Tertia via est figura. hæc exterior sensibilis, quæ maxime formæ substantialem comitatur, hinc illi qui Philosophi arbitrati sunt non aliam esse formam substantialem, quam externam figuram: revera tamen non ita est, sed ipse comest, & figuram, siquidem per diversitatem naturarum. Author naturæ varias distinguit figuras. Unde Arist. L. Meth. c. 6. & ob hoc laudet visum, quia rerum differentias manifestat, quæ utique per figuram diversitatem percipit, liqua igitur experimur aliqua esse homogenea, ut lapides, elementa, &c. alia heterogenea, ut animalia, & plantæ, inferimus, quod alia sunt formæ homogeneorum, & alia heterogeneorum, & in illis nominationibus istis per se visque.

Notandum est de aliquo haberi scientiæ demonstrativæ quatuor esse necessarios. Primum, ut sit aliquod ens universale, quia scientia non est singularium, quæ corruptibilia sunt. c. 3. Meth. c. 15. Secundum, ut habeat existentiam, aliter impossibile in rerum naturam. Tercium, ut habeat passionem de ipso demonstrabilem, hæc enim scientiæ inquirunt, ut habetur 49 Meth. c. 6. & tandem Quartum, quod habeat causas principia, & partes, ut colligitur ex Arist. 1. 2. Meth. c. 12. & 1. post. c. 23. his habicis respondetur unius conclusionis, quod ens universale, &c.

Conclusio.

Animam in communi sumpta non est sensibilis pro statu isto a priori, & in se, sed tantum a posteriori. Pr. prima pars: Pro hoc statu, quod non est sensibile, non est intelligibile, per Philosophum 1. post. c. 1. & pluribus alijs in locis, sed anima in se considerata non est in se sensibilis, ergo &c. Pr. 2. forma substantialis non potest in se sentiri, quia sensus nostri non se profundant, usque ad substantiam, sed anima est forma substantialis, ergo &c. Tum quia, sicut materia non est secundum se cognoscibilis, sed solum per analogiam ad formam ex 1. phys. text. 69. ita & forma cum sit substantia pro hoc statu non est ex se cognoscibilis, sed in ordine tantum ad proprias operationes. Pr. 3. pars, quod scitur tantum per effectus, scitur a posteriori ex Arist. 1. post. c. 10. sed anima pro statu isto cognoscitur tantum per suos effectus, nempe per suas operationes, ergo &c. Item quod habet conditiones scientiæ, seu sensibilis, de eo est scientia, sed anima est huiusmodi, habet enim omnes reatas conditiones, ergo Pr. 4. hæc n. discutimus de anima in communi, quæ est una ex conditionibus requisitis, habet existentiam in rerum natura, non solum possibilem, sed aequalem, habet passionem de ipsa demonstrabiles, habet enim potentias nutritivas, vegetativas, sensitivas, & intellectivas, quæ sunt veluti passionem de ipsa demonstrabiles, habet

causas, & principia, quæ sunt eius definitiones, quas tradit Arist. 2. de an. à tex. 6. habet tandem partes subiectiuas, quæ sunt animal vegetatiua, sensitiua, & intellectiua, seu rationalis, ergo &c.

Obiectiones.

Ob. contra primam partem conclusionis: Quod scitur per propriam definitionem, scitur in se, & à priori ex 1. post. c. 10. sed anima scitur per suas definitiones ex Arist. 2. de an. tex. 6. per illas. n. demonstrantur eius passiones de ipsa, quod propriè est scire, ergo anima est scibilis à priori. R. concedendo mi. sed mediatè, nò immediatè, si quidem prius cognoscimus operationes, deinde ex illis à posteriori inquirimus quid sit anima in se, & tandem per eius quodquid est demonstramus illius passiones de ipsa.

Ob. contra 2. partem: omne intelligibile ab intellectu nostro, debet esse sensibile ex Arist. lib. de sensu, & sensato, sed anima non est sensibilis, quia nò cadit sub sensu, ergo neque sub obiecto intellectus cadet. R. ad ma. intelligibile debet esse sensibile vel per se, vel ratione alterius, tunc ad mi. dicimus quòd anima cadit sub sensu per accidens, sed per aliud, nempe per suas operationes, quas in compositione exercet, cuius ipsa est pars. R. 2. ex doct. in 4. d. 43. q. 2. art. 1. ma. esse verà de illo, quod cognoscitur directè, seu actu recto, sicut

est cognitio lapidis, falsam verò de cognitione argutius, & reflexa, nam sic cognosci potest etià quod nò est sensibile, sed spirituale, quo modo cognoscuntur operationes animæ intellectiue; & quia causa, & effectus simul sunt, & non sunt, cognoscendo operationem intellectuam, cognoscimus etià intellectum, ut eius causam productiuam.

Ob. scientia est de aliquo toto, & subiecto, at anima non est totum, seu subiectum, sed pars subiecti, ergo de ipsa non est scientia. R. neg. mi. licet. n. anima respectu compositionis animati sit pars, si per se tamen consideretur, est genus quoddam, aliquas species sub se habens, ut sunt anima vegetatiua, sensitiua, intellectiua, & hoc totum ad scientiam requiritur.

Ob. si de anima esset scientia, sequeretur idem esse sciens, & scitum, siquidem ipsa cognosceret, & de ipsa esset cognitio, at hoc est falsum de hominibus, & solum cessum intelligentibus, ut sine cogitata, & cognoscencia, ergo de anima non est scientia. R. neg. mi. nam etiam anima rationalis hoc prius legio potiri potest, dupliciter. n. potest anima se intelligere, uno modo in particulari, ut cum supra se ipsam reflectitur, ac se intelligit in quo sensu & Angelus se cognoscit, & anima rationalis, quamuis imperfectè, dum est in corpore; altero modo in vniuersali, puta cognoscendo animam in communi, tunc. n. sub illo communè, se ipsam

ipsum cognoscit, ex quo nullum sequitur inconueniens.

Ob. Omne quod scitur, vel est ens in anima, vel extra animam, sed anima non est ens in anima, quia nihil est in seipso ex 4. Phys. neque extra animam, quia nihil est extra se ipsum, ergo &c. R. 1. ad ma. anima est extra animam, in quantum non est enerationis, quod dicitur ens in anima, sed est ens reale. R. 2. ad ma. omne quod scitur, vel est ens in anima, vel extra animam, vel est ipsum scitum; Anima rationalis est sciens, & scitum, cum n. sit potentia reflexiva, bonè reflectere potest supra se ipsam, & supra cognitionem suam.

Ob. Cognoscens debet esse denudatum à natura cogniti ex 3. de anima, sed anima non est denudata à se ipsa, ergo &c. R. ma. esse veram cum natura cogniti est materialis, seu sensibilis, secus si immaterialis, & reflectibilis, ut me-

lius suo loco patebit.

Est tamen hic aduertendum, quod Arist. in Proœmio hunc tractatum de anima vocat Historiam, quod non intelligi debet pro simplici Historia enarratiua, ut Expositores Græci glossant, sed esse narrationem cum causa, quod idem sonat, ad scientiam.

Ex his deducitur tractatum de anima, maximam afferre vtilitatem, nam anima affinitatem habet cum intelligentijs, & consequenter ad ipsarum cognitionem confert. Est etiam utilis Philosophiæ morali, quæ tota versatur in actibus, & habitibus animæ rationalis. Prodest Theologiæ, quæ agit de medijs, & ultimo fine hominis, ut sunt actus, & auxilia supernaturalia, & habitus infusi, quæ omnia in anima recipiuntur. Confert tandem omnibus scientijs, quia quælibet scientia est habitus intellectualis &c.

LIBER PRIMVS

DISPVATIO SECVNDA

Circà Librum Primum de Anima.

B Quorum, & honorabilium natitiam opinantes; magis autem alteram alteram, aut secundum certitudinem, aut ex eo, quod & meliorum, & mirabiliorum est, propter utraq; hæc animæ historiam rationabiliter utique in primis ponemus. Videtur autem, & ad veritatem veram cognitionem ipsius multum conferre, maxime autem ad naturam, est n. tamquam principium animalium &c.

Hic primus liber in tres summas diuiditur; in prima ostendit Arist. nobilitatem, vtilitatem, & difficultatem huius scientiæ. In 2. rectas opiniones Antiq.

Antiq. de animæ substantia. Im3. tandem illas cōfutat, & alias quæstiones circa animæ unitatem adducit. Hæc prima summa dividitur in duo capita, in 1. declarat vnde scientia, & cognitio suam sumat nobilitatem, & difficultatem, in 2. demonstrat diversum modum definiendi physici à Dialectico, de quibus in sequentibus Articulis.

ARTICVLVS PRIMVS.

An scientia de Anima sit ceteris præstantior, & nobilitate dignior, et ceteris.

R. Respondent, aliqui ad dubium, scientiam animalem esse præstantiorem, & certiorē partibus omnibus Philosophiæ naturalis, cum quibus tantum ab Arist. comparatur. Alij vero, quod in quibusdam etiam mathematicis, & metaphysicis excellat, in alijs quibus vero ab iisdem præferatur. Pro cuius determinatione.

Notamus primò, quod nobilitas, & dignitas cuiuscunque scientiæ potest dupliciter considerari, vno modo ab intrinseco, altero ab extrinseco; Prima desumitur à propria differentia essentiali, quæ est nobis ignota; Secunda à dignitate, & nobilitate obiecti, de qua in præfati loquimur, de prima n. vt nobis ignota, non potest iudicium fieri. De hac igitur nobilitate, & dignitate extrinseca loquendo, nulli dubium est, scientiam animæ præstantiorem esse ceteris Philosophiæ naturalis partibus, s. lib. Phys. de

Cælo, de Generatione, & Meteoris, cum n. corpus animatum, quod pro subiecto huius scientiæ posuimus, sit nobiliss, & præstantius non viventibus, sic etiam consequenter scientia hæc animalica in præstantia, & nobilitate extrinseca totam scientiam de naturalibus rebus excellit. Superat etiam mathematicas, quarum subiectum est accidens, anima vero est substantia; superatur vero à Metaphysica, cum obiectum est ens, ceteris nemis sub se Deum, & intelligentias.

Not. 2. quadrupliciter intelligi posse etiam scientiam dici altius, certiorē; Primo modo ratione mediocrius in demonstrando, & in hoc sensu scientia de anima est certissima, quia operationes animæ ex quibus procedit in demonstrando, sunt certissimæ, quia prius cognitio est experimentalis; Secundo modo ratione principiorum, & sic Metaphysic. est omnium certissima, cuius principia inniuntur illi propositioni: *de quolibet verum est dicere est, vel non est, & non contingit idem in esse, & non in esse.* quæ principia sunt naturaliter, & per se nota; Tercio modo ratione obiecti, & sic scientia de anima est omnium scientiarum naturalium certissima, corpus siquidem animatum certiori modo nobis innotescit ex suis operationibus, siue vegetativis, siue sensitivis, siue intellectibus, quæ corpus naturale inanimatum, pro obiecto aliarum scientiarum; Quarto modo eadem ratione modo proceden-

cedendi; & sic scientia mathematica
est ceteris omnium certissima
quia procedit ex notioribus mo-
bis, & naturalibus; scientia vero
naturalis ex notioribus mobilibus
tamen; scientia autem metaphy-
sica ex notioribus solum natura-

Net. 3. quod certitudo ex ob-
iecto dupliciter haberi potest. C. 2.
priori & a posteriori. Prima modo
certitudo habetur de illo obiecto,
quod in se, & a priori est notius, &
sic Metaphysica est certior omni-
bus scientiis; nam eos, quod est eius
obiectum est nobis notius a priori,
dicitur conceptum simpliciter
simpliciter, qui aut totaliter sciunt
aut totaliter ignorant. Secundo
modo est de illo obiecto, cuius ef-
fectus sunt nobis notiores, & ita
scientia de anima ratione sui ob-
iecti est fortè certior omnibus scien-
tiis, corpus namque animatum ra-
tione suarum operationum nobis
notius est, obiectis aliarum scien-
tiarum. his habitis sic

Prima Conclusio.

*Scientia animastica ab extrinseco con-
siderata, nempe ratione sui obiecti, est
nobilior, ac dignior non solum ceteris
partibus Philosophiae naturalis, sed etiam
mathematicis scientiis. Patet ex di-
ctis, & ita adhuc Pr. Dignitas, &
nobilitas scientiae ab extrinseco su-
mitur a nobilitate, & dignitate ob-
iecti, sed corpus animatum, quod
est subiectum in hac scientia est no-
bilior subiectis reliquarum scien-
tiarum naturalium, etiam mathe-*

*maticarum, et ideo scientia de anima
est nobilior mobilibus. Ma. patet, quia
scientia perfectior est perfectione
obiecti mensuratur. Minor est cer-
tudo, quia corpus animatum est vi-
uens, & substantia; subiecta scien-
tiarum naturalium sunt non viu-
entia, & inanimata; subiecta mathe-
maticarum scientiarum sunt acci-
dentia; sed viuens est nobilior non
viuente, & substantia dignior, &
nobilior est accidentibus, ergo cor-
pus animatum est dignius, & nobi-
lius subiectis naturalium scientia-
rum, ac etiam mathematicarum
& consequenter haec scientia est
etiam illis nobilior, ac dignior.*

Secunda Conclusio.

*Scientia de Anima, ratione obiecti
non est dignior, ac nobilior Metaphysica,
patet, quia Metaphysica agit
de Deo, de intelligentiis, & alijs
substantiis separatis ex Arist. 6. &
& 12. Meth. quae digniores, ac no-
biliores sunt corpore animato; er-
go Meth. est dignior, ac nobilior
scientia de anima.*

Tertia Conclusio.

*Haec scientia est certior omnibus scien-
tiis naturalibus certitudine accidentali
seu a posteriori superari vero a Mathe-
matica, & Meth. certitudine essentiali.
Pr. prima pars, quia certitudo
accidentali, & a posteriori certius
est, et animam per operationes cir-
ca nos excitatas, quae obiecta alia-
rum scientiarum, ergo &c. Pr. 2a
pars, illud quod demonstrat esse
cum*

Etum per causam, est certius, sed Math. & Meth. demonstrant esse etum per causam, anima verò per effectum, ergo &c. Pr. min. quia Meth. & Mathematica procedunt à priori, & à principijs ad conclusiones descendunt; Mathematica verò omniū certissima, q̃a à priori, & à posteriori procedunt.

Obiectiones.

Ob. cōtra primam: Primus motor est dignior, ac nobilior corpore animato, sed in lib. 8. Phys. agitur de Primo motore, ergo scientia hęc ratione obiecti non est scientia naturali nobilior. R. ad mi. in lib. Phys. agi de Primo Motore, non ut de subiecto, vel secundum rationem essentialē, sed solum secundum rationem accidentalem. S. mouētis, atque ideo secundum hanc considerationem, etiam Primus Motor reducitur ad corpus naturale, cum hoc sit ibi obiectum attributionis, ad quod omnia alia reducuntur.

Ob. Scientia nobilis, & honorabilis non est utilis, sed scientia hęc de anima est utilis, ergo non est nobilis, & honorabilis. Pr. ma. quia bonū utile distinguitur à bono nobili, & honorabili ratione finis ex 1. Eth. c. 8. Minor etiam est Arist. hic in lib. 1. tex. 2. ubi ait: *Videtur autem, & ad veritatem omnem cognitio ipsius multum conferre.* Si autem multum confert, utilis est. R. neg. ma. bonam, & utile, delectabile, & honestum in eodem subiecto simul

reperiri possunt. Ad prob. dicimus, esse diuersa formaliter si ad inuicē conferantur, distinctas. n. habent definitiones, non autem subiectiuē, nam omnia in eodem subiecto reperiri possunt, licet secundum diuersas formalitates; bona enim vtilia conducunt ad felicitatem, delectabilia delectationem afferūt intellectui, & voluarati; & honesta propter se diliguntur. Ex quo colligitur non repugnare eandem sciēciam esse simul nobilem, honorabilem, & utilem, & totum ex 1. & 2. tex. huius libri colligitur.

Ob. contra 3. Conclusionem: Cuius difficillimum est accipere fidem, eius non est maxima certitudo, difficultas. n. diminuit certitudinem, sed scientia de anima est difficillima, ut de ipsa fides accipiatur ex 1. huius tex. 4. ubi Arist. ait: *omnia quaque autem, & omnino difficillimorum est accipere aliquam fidem de ipsa*, ergo scientia hęc non est certior omnibus scientijs naturalibus. R. min. esse veram in se, & à priori, non tamen quò ad nos, & à posteriori, quia sic facillimè sumitur de ipsa fides per suas operationes, quæ per experiētiā manifestantur, quàm de quavis alia scientia.

ARTICVLVS SECVNDVS.

An accidentia faciant ad cognitionem substantiæ.

Scot. in 1. d. 3. q. 3. lit. I. & K. querens quomodo accidens con-

conferre possit ad cognitionē substantiæ, distinguit, hoc dupliciter intelligi posse, uno modo de cognitione distincta, alio modo de cognitione confusa; si de priori cognitione loquatur, nullum accidens cōducere potest ad cognitionem substantiæ, & ratio est, quia eam continere debet virtualiter, aut essentialiter, ut etiam probat Doct. in 1. d. 3. q. 2. C. quod tamen falsum est; Nam substantia est prior natura, tempore, definitione, & cognitione quocumque accidente, ex 7. Meth. tex. 4. Si verò de posteriori cognitione fit sermo .s. confusa, accidens prodest ad cognitionem substantiæ, cuius ratio est, quia potest sensum mouere, & deinde intellectu ad substantiæ cognitionem excitare, ut melius infra patebit.

Quæstio hæc mouetur à Philosophis, occasione tex. 11. huius libri, ubi Aristot. docuit, *accidentia conferre secundum magnam partem ad cognoscendum animæ essentiali: accidentia (ait) conferunt secundum magnam partem ad cognoscendum ipsum quodquid est.* ubi per quid est, nō intellexit solam substantiam, ut aliquibus placuit, sed quamlibet essentiali, & quidditatem tū rei substantialis, tū accidentalis; nec nomine accidentium venire solum accidentia communia nouem Prædicamentorum; sed etiam accidentia propria, ut sunt passionēs, & proprietates cuiuslibet rei, siue substantialis sit, siue accidentalis,

siquidem hæc omnia suo modo cōducere possunt à posteriori ad essentialiæ cuiuscumque cognitionem.

Pro dubij resolutione est aduertendum, quòd cognitio accidentis non potest conducere ad notitiam substantiæ à priori, ratio est, quia hæc datur per causas, at nullū accidens potest esse causa substantiæ ex dictis in phys. ergo nec potest eius cognitionem causare, sicut .n. res se habent ad esse, ita ad cognosci. ex 2. Meth. tex. 4. Potest tamen conducere ad substantiæ notitiam à posteriori, & per effectus, ut idem Philosophus testatur 1. post. c. 10. accidentia .n. siue communia, siue propria sunt substantiæ, & essentiali effectus ex 2. Phys.

Item aliquid esse causam cognitionis alterius potest dupliciter intelligi, purè directè, & indirectè; Directè illud est causa cognitionis alicuius obiecti, quod est medium demonstrandi passionēs de illo, & ita accidens nequit causare cognitionem substantiæ, aliter esset de eadem definitione, cum hæc sola sit medium in demonstratione ex dictis in log. 2. Post. Illud verò est indirectè causa cognitionis alicuius, ex cuius notitia à posteriori arguitur illius alterius cognitio, & in hoc sensu benè accidens ad substantiæ cognitionem inducit; Aduertens .n. intellectus, quòd accidens nequit naturaliter per se subsistere, infert esse in alio; at cum hoc nō possit esse alterū accidens, saltè ultimè, quia & illud est in

D

alio,

alio, deducit illud, in quo substantiatur accidens, esse ens per se, & sic esse substantiam; in qua subsistit accidens, indirectè, & arguitur. his præmissis sit.

Conclusio Prima.

Dicimus 1. nullum accidens, siue commune, siue proprium conferre ad cognitionem distinctam substantiæ, licet bene ad confusam. .f. sub ratione entis, non a priori, sed a posteriori tantum, & arguitur. est Scot. loc. cit. Patet ex dictis, Cognitio namque distincta a priori habetur per causam, ex 1. Post. 10. & 1. phys. text. 1. sed nullum accidens siue commune, siue proprium potest causare substantiam, ergo nec eius distinctam cognitionem. Confirmatur, causa saltè prioritate naturæ præcedit causatū, sed accidens est posterius natura substantiæ ex 6. Metaphys. text. 4. ergo. Secunda pars Pr. quia per effectus a posteriori causam cognoscimus ex Aris. 1. Post. c. 10. sed accidens est effectus substantiæ, ex dictis in Phys. ergo &c. Pr. alia pars, videlicet q. substantiam cognoscat sub ratione entis, nam intellectus cognoscit accidens, ut ens in alio, sed tale ens debet esse substantia, ergo per tale accidens arguitur substantia cognoscitur, cum sit eius obiectum victimatum.

Conclusio Secunda.

Dicimus 2. per accidentia propria posse devenire a posteriori in cognitionem

ipsius quod quid est, .f. essentia, & quidditas. est Aris. hic text. 11. Pr. nā per effectus a posteriori, & demonstratione quia, cognoscimus illorum causas ex Aris. 1. Post. cit. sed accidentia propria sunt effectus essentia, & quidditatis, ergo per horum cognitionem, in essentia, & quidditatis cognitionem devenimus. Mi. est evidens, passionēs .n. quæ sunt accidentia propria a principiis quidditatis subiecti pullulant. Confirmatur, cum .n. ignoramus differentiam essentialem aliquius rei, eam circumscribere solemus a posteriori per passiones nobis notas, ut de animalium speciebus patet, dicimus namque equum esse animal hinnibile, leonem rugibile &c. quæ hinnibilitas, & rugibilitas sunt passiones horum animalium, at non bene ostenderetur essentia equi, & leonis, si per huiusmodi passiones non suppleretur differentia essentialis horum animalium, ergo signum est, quod accidentia propria conducunt ad cognoscendas essentias, & quidditates rerum, è quibus emanant.

Objectiones.

Ob. contra primam Conclusionem. Si substantia per accidentia cognosceretur, sequeretur ignotū sciri per ignotum, sed hoc est falsum, ergo & id vnde sequitur. Pr. sequela ma. nam accidentia ante cognitionem substantiæ sunt ignota, accidentia .n. a substantia dimanant, & per substantiam definiuntur,

tur, ergo ante eius cognitionem sunt ignota. *ꝛ. neg.* sequelam ma. ad prob. dicimus esse veram de cognitione completa, non de incompleta, quia sic primò accidentia cognoscuntur, postea per illa cognoscitur imperfectè substantia, & tandem per substantiam cognoscuntur completè, & quietatimè accidentia. Neque ex hoc committeretur circulus ab Antiquis concessus, & damnatus ab Arist. Idem .n. esset notus, & ignotus in diverso genere, dum per effectus probatur causa, & è contra per causam demonstratur effectus, quia in priori discursu effectus sunt notiores nobis, in posteriori verò causa est notior natura, & in cognitione distincta, sed à priori; Arist. verò damnat circulum in demonstratione eiusdem generis, non autem regressum, qui fit transeundo à demonstratione quia, ad propter quod, ut diximus in Log. Disp. 19. art. 5. de Circulo, & regressu Demonstrationis.

Ob. Magis accidens à Substantia distat, quàm una substantia ab alia, sed una substantia non potest notificare aliam, ergò multò minùs notificari poterit per accidens. Patet maior, quia substantia, & accidens sunt primò diversa in genere, cum in nullo conveniant, at due substantiæ in eodem genere conveniunt. min. est evidens, homo .n. nō potest per equum notificari &c. *ꝛ. ad mētem Doct.* ma. esse veram

entitativè, non proportionaliter, at accidens magis proportionatur substantiæ à qua fuit, quàm altera substantia; Ad hoc .n. ut vnum sit ratio cognoscendi alterum, sufficit convenientia proportionalis, & dependentia causalitatis vnius ab alio, quia igitur accidens dependet à substantia in ordine causalitatis, & non vna substantia ab alia, nempe homo ab equo, non est mirum, quòd substantia à posteriori notificetur per sua accidentia, non autem vna substantia disparata per aliam.

Ob. Contra 2. Concl. Nullum imperfectius potest perfectius notificare, sed passiones, & accidentia propria sūt suis quidditatibus, & essentijs imperfectiora, ergo nō poterunt istæ per illa notificari maior est Aristot. 3. Meth. text. 4. ubi ait sicut res se habet ad esse, ita ad cognosci, ergo perfectius in esse non poterit per imperfectius notificari. Mi. parer, quia effectus est imperfectior sua causa, sed passiones sunt effectus essentialium, & quidditatum, cum ab illis emanēt, ergo &c. *ꝛ. Ma.* esse veram in cognitione à priori, & distincta, non in cognitione consula, & à posteriori. Imò pro statu isto pœnali, in quo anima operatur dependenter à sensibus, semper in cognitione procedimus ab imperfectiori ad perfectius, & à notioribus nobis ad notiora naturæ ex Arist. 1. physic. text. 2.

ARTICVLVS TERTIVS.

Quid sibi voluerit Arist. dñm ait, Physicum definire per materiam, &

*Dialecticum per formam
in text. 16.*

Scot. in 2. sent. d. 3. qu. 6. H. multipliciter materiam distinguit, vno enim modo sumitur pro materia partis, quomodo materia prima est pars compositi physici, & definitur 1. phys. alio modo sumitur pro subiecto in quo, seu materia in qua, .i. in qua recipitur accidens, tamquam in subiecto; altero modo sumitur pro materia prædicationis, ita vt quodlibet superius in recta linea prædicamentali in ordine ad inferius dicatur forma, inferius verò respectu superioris, vt singularia, respectu specierum, & species respectu generum dicantur materia, ita Scot. loc. cit. & confirmatur etiam ab alijs Doctorib. vt præsertim videre est apud Tolet. lib. 1. de an. q. 7. fundam. 1.

Item notamus pro resolutione, quod Arist. in his textibus ostendere intendit scientiam animæ spectare ad phys. & asserit operationes animæ sensitivæ esse cum corpore, quod ita probat: illæ passionēs animæ, quib. patitur corpus, sunt communes animæ, & corpori, sed omnes passionēs sensitivæ sunt huiusmodi; Nam manifestum est, timor, ira, gaudium, amor,

odium &c. sunt talis conditionis, illis .n. afficimur, turbamur, agitantur spiritus &c. ergo sunt communes animæ, & corpori, seu sunt cum corpore, vt ait Arist. Tum quæ huiusmodi passionēs à corporis temperamento dependent; nam aliquos experimur multis illatis iniurijs non irasci, vt stemmatici, alios ex minima occasione multum irasci, vt colerici; aliquos sine ulla causa, vel saltē minima, valdē timere, vt malinconici, & mulieres, & alios ē contra, ergo cum sequantur corporis temperamentum, erūt passionēs corporis communes; ex quibus etiam colligitur passionēs animæ corpori communes esse rationes in materia .i. formas materiáticas, ac consequenter definitiones earū tales debere esse, vt materiam includant, definitio .n. explicat definitum, quod si materiam inuoluit, etiam definitio talis esse debet. Hinc deducitur munus physici esse considerare de omni anima, aut saltem de ea, quæ passionū naturalium est principium, quod etiam Arist. 6. Meth. 3. docuit.

Vt autem hoc vltimum corollarium probeat, aduertit Arist. quod vnumquodque eorum, de quibus facta est mentio, vario modo definitur à Physico, & à Dialectico; & per Dialecticum intelligit artificē vtentem regulis logicalibus, illa scq; alijs sciētijs applicantem, Dialecticus .n. per omnia vagatur, & definit per formam, vt iram definit per esse appetitum vindictæ, quia appe-

appetitus stat loco formæ; Physicus autem definit per materiam, ut ira est motus sanguinis circa cor. Quia igitur formæ physice sunt in materia, propterea ait Arist. dari tertium genus definitionis, includens materiam, & formam, & hoc tertium genus ad Physicum propriè spectare, siquidè hic considerat corpus naturale, quod ex materia, & forma constituitur. Genus definiendi per formam spectat solum ad Dialecticum, qui per omnia vagatur, tam ad Mathematicum, quam ad Methaphysicum; At genus definiendi per materiam solum, vel à nullo artifice accipitur, cum materia sit ex se ignota, definitio verò debet esse per notiora, vel saltem ad Physicum spectare debet, indirectè, cadit .n. etiam aliquo modo sub sensu; Quia igitur passionēs animæ iam relatæ sunt formæ in materia, muneris Physici oritur de illis agere.

Addunt Aliqui, quòd Arist. per illa verba noluit excludere à definitione physica formam physicā, cum reperiatur semper coniuncta materiæ; neque à definitione Dialectica materiam Methaphysicam, cum bona definitio logica constet ex genere, & differentia, sed solum asserere voluit, quòd sicut definitio Dialectica datur per partes abstractas à materia physica, ita definitio physica, ut sit differens à Dialectica, semper aliam exigit partem, quæ sit materia physica, siue ex qua, siue in qua.

Obiectiones.

Ob. Quòd nullo modo ad Physicum spectat definire per materiā partis: Per ignotum nihil definiri potest, sed materia partis est secū, dum se ignota, & solum cognoscitur per analogiam ad formas transmutabiles ex Arist. 1. phys. text. 69. ergò Physicus non potest per materiam partis definire. Ma. est clara, quia definitio datur causa innotescendi. R. maiorem esse veram, si res fuerit simpliciter ignota, ut nullo modo cadere possit sub sensu, nec immediatè, nec mediatè, nec arguitivè, quia tale cum non sit scibile, nec erit cōsequenter definibile, nec pars definitionis; falsam tamen si aliquo modo sit cognoscibilis, saltem arguitivè; ad propositum, estò materia partis sit ignota quò ad primam motionem, quia immediatè non cadit sub sensu, est tamen nota quò ad secundā motionem, quatenus .s. ex transmutatione formarum, arguimus ibi ad esse subiectum transmutationis, quod est materia prima, ut ab Arist. definitur 1. phys. text. 82. ubi ait: *Dico .n. materiam, primum subiectum uniuscuiusque, ex quo fit aliquid cum infit.*

Ob. Si Definitio physica daretur per materiam, sequeretur talem definitionē esse per additamentum, sed hoc est contra Arist. text. 16. & 19. ubi docet substantias naturales nondefiniri ex additione, sicut accidentia, ergò potius dicendum erit definitionem physicam non

non dari per materiam. Patet sequela maioris, quia materia sensibilis est ita sensibilis per accidentia, & è contra accidentia per materiam sensibilem, ergo sicut accidentia definiuntur per materiam sensibilem per additamentum, ita substantia sensibilis per accidentia definiretur per additamentum, & ita definitiones physice non essent puræ quidditatiæ, quod est contra Arist. 2. ex Doct. 4. sent. d. 13. q. 1. lic. L. concedendo sequelam maioris, imò hoc est necessarium, ut à definitionibus Mathematicis, & Methaphysicis definitiones physice distinguantur, & colligitur ex Arist. 2. phys. tex. 19. & 89. & hic tex. 6. Neque hoc est contra Arist. loc. cit. Nā ibi loquebatur de substantiis absolute sumptis, ut ab accidentibus distinguantur, non de substantiis materialibus prout accidentibus substantiis sensibilibus, quæ sicut illæ propter sui abstractionem non inuoluunt in suis definitionibus puræ quidditatiæ accidentia, sed tantum rationem entis, & talis entis; ita istæ ob earum abstractionem sensibilicati accidentium, nequeunt sine illis quieratiuè definiri, sicut nec accidentia sine respectu ad subiecta materialia; non tamen per hoc sequitur, quod huiusmodi definitiones non sint veræ, essentielles, & quidditatiæ, ut diximus in log. disput. 9. art. 3. fol. mihi 425.

Ob. Logicus definit orationem, propositionem, & demonstrationem

per materiam ex Arist. 1. Perierm: ergo non solum per formam. R. antecedens esse verum accipiendo materiam pro parte integrali, non pro materia partis, & physica, de qua loquimur in presenti.

Ob. Definitio vana, non est bona, sed definitio dialectica est vana in hoc 1. lib. tex. 11. ergo non est bona, & consequenter definitio dialectica non est per formam, quæ semper est vera, cum magis habeat rationem veri forma, quam materia. R. minorem esse veram de definitione dialectica, accepta pro Topica, quia hæc cum procedat ex probabilibus non ex necessarijs, nō potest esse medium demonstrandi passionem de suo subiecto, & hac de causa dicitur vana.

SVMMA SECVNDA.

De Antiquorum opinionibus circa Animæ essentiam &c.

Intendentes autem de anima, necesse est simul dubitantes de iis, quibus abundare oportet &c.

SVmma hæc, quæ continet tantum unum capitulum, secatur ab Arist. in tres partes, in quorum prima Antiquorum opiniones recitat, animæ naturam per viam, motus indagantium. In 2. recenset illorum sententias, qui etiam inuestigabant per sensum, & cognitionem. In 3. eorum placita, qui illam ex parte vtriusque exquirebant.

Refert quatuor opiniones quorundam inuestigare conantium, essentiam animæ per motum, quarum

rum prima fuit Democriti, asserē-
tis animam esse ignem, vel calorē
igneum, compositum ex infinitis
atomis, seu indivisibilibus figuræ
rotundæ, existentibus in ære; &
ex eo medio, quia illa quæ maxi-
mè mouent, & mouentur sunt fi-
guræ rotundæ, talis .n. est magis
apta ad motum, sed anima mouet
omnia animalia, & simul mouetur
ad eorum motum, ergo &c.

Secunda opinio in text. 21. fuit
Leucippi, qui Democrito adhæ-
sit, animam componi ex atomis
sphæricæ figuræ, sed non asseruit
illam esse naturæ igneæ: probabat
suam sent. dupliciter, primò quia
sphærica figura est magis apta ad
motum, sed anima mouet anima-
lia, & mouetur, ergo; Secundò, quia
per quod continuatur vita, est ani-
ma, sed per aspirationem, & respi-
rationem talium atomorum con-
tinuatur vita, ergo &c.

Tertia, quæ est in text. 22. fuit
quorundam Pythagoræorum, di-
centium non solum animam esse,
ex atomis cum Democrito, & Leu-
cippo, sed etiam esse virtutem mo-
tinam talium atomorum, cuius ra-
tio erat, quia tales atomi non vi-
dentur à se moueri, sed anima à se
mouetur, ergo &c.

Quarta opinio fuit Anaxagoræ
in text. 23. & 24. asserentis, animā
esse mentem se mouentem, in hoc
tamen erat dubius, nam interdum
dicebat animam esse idē cum sen-
su, & consequenter dicere conaba-
tur intellectum esse in brutis; ali-

quādo oppositum admitterbat. Se-
cundum primum delirium conue-
niebat cum Democrito, quia etiā
ipse ponebat intellectum esse idē
cum sensu; Secundum posterius af-
firmabat intellectum esse causam
boni, & mali, virtutis, & vitij, ac
cōsequenter videbatur illum à sen-
su diuidere, cum sensus nec causa
boni sit, nec mali. ex his deducit
Philosophos indagantes animam
per motum, asseruisse etiam animā
se maximè mouentem.

Deindè text. 25. narrare incipit
opiniones illorum, qui animæ es-
sentiam inuestigarunt per cogni-
tionem, supponendo tria; Primum,
quod omne id, quod cognoscitur,
per suam simile cognoscitur, co-
gnitio .n. est similitudo obiecti, &
sit per assimilationem; Secundum,
quod qui posuerunt vacuum princi-
pium rerum naturalium, posuerūt
similiter animam constare ex illo
tantum principio, qui verò plura
ex pluribus; Tertium, qui posue-
rūt animam esse ex pluribus prin-
cipijs adhuc discordes erant; nam
aliqui, vt Sectatores Empedo-
clis, dixerunt animam constare ex
omnibus elementis, quidam verò
tantum ex numeris, vt Platonici.

Postea in text. 28. apposituit opi-
niones illorum, qui animæ quiddi-
tatem indagabant ex motu, & sēsu
simul, & duo prius supponit; Vnū,
quod anima est mouens, & est nu-
merus; mouens quidē in quantū
per eam omnia mouentur, nume-
rus verò in quantū omnia cogno-
scit.

scit; Alterum quòd quidam dixerunt, animam componi ex principijs corruptibilibus, & ex elementis, vt Empedocles; Quidam ex incorruptibilibus, vt Plato ex Idæis. Iterum quidam dixerunt animam fieri ex pluribus principijs, vt Empedocles, quidam ex vno tantum, vt Thales.

His suppositis, octo narrauit opiniones, quarum prima fuit quorundam Antiquorum, quos secutus est Democritus, asserentium animam esse ignem, nam ratione suæ subtilitatis est maximè motiuus, & ratione simplicitatis cognoscitiuus.

Secunda opinio fuit Anaxagoræ in tex. 30. & 31. affirmantis in aliquibus locis animam sensitiuam, esse eandem cū intellectuā, in aliquibus verò oppositū, cognitionem animæ attribuebat ex sui natura, & motionem quatenus est aliorum principium.

Tertia fuit Thaletis Milefij in tex. 32. dicentis animam esse virtutem motiuam, ex quo principio, etiam in magnete posuit animam, quia videbatur per eam ferrum moueri.

Quarta fuit Diogenis, & aliorū putantium animam esse aërem; aër. n. in quantum est principium omnium, omnia cognoscit, quatenus verò est subtilissimus, omnia mouet, & hi sunt effectus animæ, ergò anima est aër.

Quinta fuit Heracliti, asserentis animam esse vaporem, siquidem

hic cū sit medius inter aërem, & aquam, nulli est continuus, & ita est maximè motiuus, & cognoscitiuus, quæ attributa animæ conueniunt.

Sexta fuit Alemæonis, dicentis animam esse de natura Cœlorum, idèq; immortalē, quia semper mouetur sicut Cœlum, & quia assimilabatur ratione immortalitatis rebus perpetuis, vt sunt Dij, erat omnium cognoscitiua.

Septima sententia fuit Hipponis dicentis, animam esse aquam, quatenus principium omnium animalium est maximè humidum, ex eo quòd anima sit humida, sed aqua est maximè humida, ergo anima est aqua.

Octaua tandem opinio fuit Critiæ, qui dicebat animam esse sanguinem, ex eo, quòd sentire, quòd est proprium animæ, est positum in sanguine, ea namque quæ sanguine carent, vt sunt ossa, vngues, pili &c. sicut sensu carent, & sanguine, ita & anima. Ex his concludit Philosophus omnia elementa præter solam Terram suos assertores habuisse, siquidem alij dixerūt animam esse ignem, alij aërem, alij aquam, nullus verò terram per se, sed solum cum alijs coniunctam, sicut Empedocles, qui putauit animam ex omnibus elementis constare. Deindè in summa tertia incipit Antiquorum opiniones sedulè examinare, & confutare sigillatim, vbi eximius eius intellectus in tot disciplinis excellere videtur, vt nullum

nullum doctrinæ genus appareat, in quo non sit exquisitè versatus, quæ omnia breuitatis gratia relinquuntur Tàm quia facilè est apud Expositores ex videre.

LIBER SECVNDVS

DE ANIMA.

DISPVATIO III.

Relatis, reprobatisq; Antiquorum opinionibus circa quidditatem, & essentiam animæ, pergit Arist. in hoc 2. ad eam indagandam ex propria sententia, qui liber in septem summas, diuiditur. In Prima inuestigat, & tradit animæ definitionem. in Sacunda, animæ potentias, earumque ordinem declarat, & quo pacto definiri debeant. in Tertia, de potentia animæ vegetatiuæ sermonem instituit. in Quarta, agit de potentia animæ sensitivæ. in Quinta, probat non dari sextum sensum, & cur non vnum, sed plures habeamus. in Sexta, quærit an eodem, quo sentimus sensu, etiam sentire nos percipiamus, & sensum communem explicat. in Septima, ponit differentiam inter intelligere, sapere, & sentire, ac imaginationis essentiam inuestigat.

Cum autem quæ à prioribus tradita sunt, de anima dicta sint, iterum tamquam à principio redeamus, tentantes determinare, quid est anima &c.

Incipit nunc ex propria sent. de anima agere, & primò intendit definitionem ipsius assignare; quod ut melius assequatur, aliquas præmisit diuisiones, quarum Prima est entis in decem Genera, ex qua diuisione inferre vult animam esse substantiam. Secunda est substantiæ, quam diuidit in materiam, formam, & compositum, quæ diuisio non est substantiæ in tota sua communitate, neque ut est supremum genus, nam Angeli comprehenduntur sub substantia; nec materia, & forma sunt per se, & directè species supremi generis; sed est diuisio substantiæ materialis, & physicæ, ut abstrahit à completa, & incompleta. Docet deinde materiam secundum se non esse hoc aliquid, idest determinatum quiddam ad certam speciem, sed esse potentiam, formam verò esse id, secundum quod dicitur hoc aliquid, & esse actum.

Tertia diuisio est de actu in primum, & secundum, vbi per actum primum intellexit ipsam formam;

E per

per secundum operationem ipsius; quid quid Aliqui dicant. Patet, quia in text. 4. ait: necesse est ergo animam substantiam esse sicut formam corporis naturalis, potentia vitam habentis.

Probat animam esse actum primum, quia anima est actus corporis, sicut scientia habitualis, & non sicut actualis speculatio in intellectu, sed scientia habitualis est actus primus intellectus, ergo & anima erit actus primus corporis physici.

Quarta divisio est ipsius corporis substantialis, & physici; quod prius comparat cum materia, & forma, & corruptibilibus artificialibus dicens, corpus physicum esse maximè substantiam, quàm sit materia, forma, & artificialia. Deinde illud dividit in animatum, & inanimatum, seu in vivens, & non vivens, est hic notandum, quòd vita potest sumi dupliciter, uno modo pro vita substantiali, à qua vitales operationes emanant, & est anima; altero modo pro vita accidentali, & sunt ipsæ operationes vitales.

His habitis, pergit Arist. ad animæ definitionem investigandam, & primò supponendo, quòd anima non sit materia, quod est evidens, neque corpus pro altera parte compositi, nam corpus non est in subiecto, sed anima est in corpore, ut in subiecto; neque est corpus pro toto composito, hoc n. est vitam habens, ex quo sequitur, quòd

cum anima sit substantia à sufficienti divisione, sit forma, & actus corporis, & actus primus, nò secundus, qui est accidentis. Cum igitur anima sit actus primus corporis, explicandum remanebat cuius corporis sit actus, & ait hoc corpus debere esse organicum, & instrumentale, quod probat exemplo plantarum, nam partes plantarum videntur à natura ad opera diuersa ordinatæ; folium n. ordinatum est, ut sit cooperimentum fructiferi, fructiferum factum gratia fructus; radices sunt similes ori in animalibus, & alimentum trahunt; medulla verò proportionatur cordi, ex quibus omnibus deducitur communis animæ definitio text. 6. quod sit: *Actus primus corporis physici organici potentia vitam habentis.*

Postea cap. 2. à text. 12. intendit Arist. alteram definitionem animæ assignare magis specialem, quæ postea priorem vult probare, quod ut faciat, primò proponit methodum, quæ observaturus est, dicens se velle procedere à notioribus nobis ad notiora natura, notiora n. nobis manifestant id, quod est notius secundum rationem, .i. definitio manifestatur per effectus, & sensibilia. Incipiens igitur à notioribus nobis, ait: animatum ab inanimato differre per ipsum vivere, quod sumi potest vel pro actu primo, vel pro actu secundo, per utrumque distinguitur vivens à non vivente, sed per secundum, tamquam per notius. Vivere autem mul.

multipliciter dicitur, pro quo assignat quatuor gradus vite .i. vegetatiuum, sensitium, loco motiuum, & intellectiuum, & quando aliquid istorum alicui inest, illud vivere dicitur, qui gradus non se habent ut disparati; sed secundus præsupponit primum, tertius secundum, quartus tertium, & non è contra; quare in plantis est solum primus gradus, & omnibus viuencib. communis est; in brutis reperitur sensitium, qui saltèm quò ad tactum omnibus conuenit animalibus.

His suppositis accedit ad assignandam definitionem propriam animæ, qua probari posset definitio animæ supra allata; præsupponens, quòd quælibet actio ex duobus nobis conuenire potest, puta ex forma tamquam ex actu, & ex materia tamquam ex subiecto, ut sanari conuenit nobis ratione sanitatis, tamquam ex forma, & ratione corporis, tamquam ex subiecto, sic operationes istæ vitales à forma, & subiecto in nobis proueniunt, at anima nõ habet rationem corporis, & subiecti, ex dictis, ergo erit forma; & quoniam forma non est extra subiectum, cum ad actiones concurrat, sed in eodem subiecto, cuius est actus, inde sequitur, quòd anima, ut est principium operationum vitalium, erit in corpore tamquam actus ipseus, ex quibus in tex. 24. Secundam elicit definitionem, seu propriam animæ, dicens: *Anima est id, quo viuimus, & sentimus, & mouemur, & intelligimus*

primò. addit *primò*, ad ostendendum animam nõ esse actum secundum; qualis est vitalis ipsa operatio, quæ tales sumus secundò, sed actum, primum, &c. qua definitione potest prior iam tradita probari; nam id, quo primò viuimus, sentimus, mouemur, & intelligimus, est actus primus corporis physici organici, &c. sed anima est huiusmodi, ergo, &c.

ARTICVLVS PRIMVS.

An Prima definitio anime sit rectè assignata.

R. Affirmatiue; & quantum ad primam particulam, quæ dicitur *Actus*, tria dubia occurrunt. Primum, an sit actus substantialis, vel accidentalis; Secundum, si substantialis, an sit aliquod corpus, vel simplex actus; Tertium, si est simplex actus, an sit assilens, vel informans.

Quò ad primum dubium, non defuerunt ex Antiquis, qui putauerunt animam esse accedens, ut Arist. refert in 1. lib. de an. à tex. 54. affirmarunt. n. aliqui animam esse harmoniam, & proportionem contrariorum in corpore existentium; Alij verò esse numerum sonorum, ex elementis deductum, & consequenter esse quantitatem, vel relationem, quæ accidentia sunt, quibus adhæret Galenus lib. 3. de locis affectis cap. 6, asserens animam esse temperamētum quatuor qualitatum in corpore, & eam istis immutari. Cæterum Arist. hic sup. 1. cap. 1. & 2. constantissime sustinet

hæc animam esse substantiam, non illam, quæ sit materia, vel compositum, sed ea, quæ sit actus, & forma, quem omnes Peripatetici sequuti sunt. At quia nomen substantiæ est multiplex, hinc

Norandum substantiam in proposito dupliciter accipi posse, vno modo pro tota coordinatione eorum, quæ reponuntur in prædicamento substantiæ, siuè directè, siuè indirectè, vel reduciuè, & ita non solum genera, & species, & indiuidua eiusdem prædicamenti appellantur substantiæ, sed etiam differentiæ laterales, passionēs, & partes tam integrales, quàm essentialēs specierum, & indiuiduorum. Alio modo substantia sumitur pro sola coordinatione generum, specierum, & indiuiduorum, quæ ponuntur in recta linea prædicamentali, & sic solum illa, quæ in recta linea ponuntur, propriè dicuntur substantia, nempe Corpus, corpus animatum, animal, & ipsius species, & indiuidua. His positis.

Conclusio Prima.

Si substantia largè sumatur pro omni eo, quod aliquo pacto est in prædicamento substantiæ reponibile, anima est substantia, si verò accipiat strictè pro his, quæ directè ponuntur in prædicamento, non erit substantia. Est communis, & quò ad primam partem ita probatur: Partes essentialēs substantiæ completæ sunt substantiæ, saltèm reduciuè ex dictis, sed anima est pars essentialis corporis animati,

quo l est substantia completa, quia est hoc aliquid ex Arist. hic text. 8. ergo anima est substantia largè sumpta. Tum quia viuens, & non viuens differunt essentialitèr, & non nisi per animam, ergo anima non est accidens, sed substantia. Tum quia principium motus, & operationū est natura, quæ est substantia ipsius rei naturalis, sed in viuente sunt aliquæ operationes, quæ non sunt in cadauere, vt nutriri, sentire, moueri, &c. ergo principium talium operationum erit quædam substantia, quæ in corruptione viuētis recessit, quæ non erat nisi anima.

Secunda pars probatur, nā substantia propriè, & strictè sumpta sunt genera, species, & indiuidua prædicamenti substantiæ, sed anima non est huiusmodi, ergo &c. Ma. patet, nam genera, species, & indiuidua sunt entia completa, saltèm physicè loquendo, sed anima non est ens completū, ergo &c. Pr. minor, forma, seu pars non est ens completum ex Aristot. hic text. 2. sed anima est forma ex eodem hic text. 4. 5. & 8. ergo &c. Per hoc tamen, quòd anima non dicitur esse substantiam rigorosè in recta linea, non sequitur, quòd sit accidens prædicamentale, sed solum dicitur accidens pro extraneo &c.

Obiectiones.

Ob. Pro Galeno, Anima est, quæ pereunte, moritur animal, sed dissoluto temperamento, moritur animal, ergo anima est temperamētum

cum primarum qualitatum. Respondetur maiorem esse veram de pereunte tamquam ex constituyente rem in esse viuens, minorem verò procedere de pereunte tamquam ex dispositione necessaria ad conseruationem viuientis, & quia variatur suppositio, ideo nihil.

Ob. Definitio substantiæ non est per additamentum ex 7. Physic. 14. sed definitio animæ est data per additamentum, vt patet, ergo non est substantia. Respondetur ex Doct. in 4. dist. 12. qu. 1. litt. L. fol. mihi 135. maiorem esse veram de substantia in se, & absolute considerata, non verò considerata relatiue ad aliud, vt pars, sic .n. non potest haberi de ea conceptus quidditarius, & quietatiuus, nisi in definitione addatur id, cuius est pars; est tamen inter formam substantialem, & accidentalem hæc differentia, nam id, quod additur in definitione formæ substantialis, facit vnum per se cum forma, vt in proposito est corpus, quod additur in definitione animæ; at in definitione formæ accidentalis, id quod additur non facit vnum per se cum illa, sed vnum per accidens.

Ob. Passiones, vt Amor, ira, odium, &c. quæ ab anima dicuntur communiter prouenire, à temperamento oriuntur, siquidem melanchonici proni sunt ad tristitiam, colerici ad iram &c. sed temperamentum est accidens, ergo &c. R. temperamentum esse causam dispo-

sitiuam huiusmodi passionum, causam verò principalem esse animam.

Ob. Quod conuenit enti in actu est accidens, sed anima per nos conuenit enti in actu .s. compositio ex materia prima, & forma corporeitatis, quod est ens completum in actu, ergo est accid. R. maiorem esse veram de eo, quod conuenit enti in actu completo, & habenti esse simpliciter vltimatè, non tamen si habeat esse incompletum, & simpliciter non vltimatè, vti est corpus constitutum in esse corporis per formam corporeitatis, quod cum adhuc sit in potentia ad animam, expectat ab ea perfici, vt sic viuens habeat esse completum, & vltimatè.

Ob. quod est in alio, non est substantia, cum hoc sit proprium accidentis ex Arist. 7. Meth. text. 2. sed anima est in alio, puta in corpore, cuius est actus, ergo. R. maiorem esse veram de esse in alio per inhzrentiam, non tamen per informationem simpliciter, & per inexistenciam, quomodo forma est in materia, & anima in corpore.

Ob. Contra 2. partem: Anima vt sic est genus ad animam vegetatiuam, sensitiuam, & rationalem, nam de illis prædicatur tamquam de differentibus specie in quid, sed genus de prædicamento substantiæ, est substantia propriè dicta, ergo anima etiam strictè, & directè appellanda est substantia. R. maiorem esse veram de genere partiali; non de totali, cum non sit directè in prædicamento substantiæ, sed solum

nam redēctiue, tamquam pars corporis animati, vnde genus trī totale est: substantia rigorosē, & in recta linea coordinationis substantiæ.

Circa secundum dubium, an .s. sit simplex actus, vel aliquod corpus? fuerūt etiam Aliqui Antiqui, qui esse corpus asseruerunt, quod tamen esse falsum in præsentī conclusionē demonstrabimus,

Conclusio Secunda.

Dicimus, Animam non esse formaliter corpus, licet sit actus corporis. Pr. Si anima esset corpus, duo corpora possent simul esse in eodē loco naturaliter, sed hoc est falsum ex dictis in physica, ergo & id, vnde sequitur. Pr. sequela, nam anima est in qualibet parte corporis, & simul cum eis. Tum quia corpus non informat, sed informatur, cum rationem habeat subiecti, & materiæ, sed anima informat corpus, cum sit eius actus substantialis, ergo. Neque anima est corpus cœlestē, siquidem diuersa habet accidentia specie distincta; nam Cœlum est inalterabile, solidum, & diaphanum, at anima est alterabilis, & neque solida propriē, neque diaphana, aut opaca dici potest. Neque est corpus elementare, quia non habet determinatos motus ad sursum, & deorsum, vt elementa. Neque mixtum, quia etiam hoc est determinatum ad motum ab elemēto prædominante.

Obiectiones.

Ob. Arist. 2. de gener. animal,

c. 3. ait: *sed .n. omnis anima, siue virtus, siue potentia corpus aliud participare videtur.* Hinc D. Aug. 12. de Ciuit. Dei cap. 11. ait: animam esse quintam essentiam, seu substantiam ex materia, & natura cœlesti compositam, & quod Arist. huius fuerit opinionis. imò multi ex Sctis Patrib. hoc etiam de anima rationali sentire videntur, & D. Aug. Epist. 18. ad D. Hieronymum, vocat animam corpus, & in Concilio Nicæno 2. actione 2. approbatum fuit Dictum Ioannis Episcopi Tessalonicensis, asserentis, non solum animam, sed Angelos quoque corporeos esse, vnde infert pium esse vsū pingendi Angelos corporeos. Ita cum Mastr. & Bell. Arist. vel loqui ad mentem Platonicorum, dicitur, animam ante corporis vniōnem illustri quodam corpore gaudere; vel si ad mentem propriā fuit locutus, tantum asserere voluit, animam esse actum, & partē corporis animati, quod omnibus elemētis nobilius est. D. Aug. hoc tribuit Aristoteli ex Cicer. 1. Tuscul. qui primus fuit, qui hanc imposturam Philos. imposuit, qui tamen aperte fatetur in primo libro huius cap. 5. hoc Democriti figmentum impugnat, vel locutus fuit de mēte Platonicorum. Ad PP. & D. Aug. dicimus ex eodem ibidem loc. cit. q. corpus tripliciter sumi potest, vno modo pro omni natura, & essentia per se existente, in quo sensu conuertitur cum substantia, & potest Deo conuenire; altero pro natura limi-

limitata in certo genere, & determinato loco existente, extra quam non reperiatur, & ita solus Deus est incorporeus, in quo sensu intelliguntur PP. Tertio modo corpus sumitur pro entitate extensa, & diuisibili in partes quantitativas, in quo sensu loquimur, & sic animæ non conuenit, ut D. Aug. se declarat. Concilium solum approbavit inter eum præcipuum illius Episcopi, quod fuit depingendos, & adorandos esse Angelos in imaginibus nihil de ratione curando.

Ob. Omnis cognitio fit per assimilationem ex Arist. in hoc 2. tex. 62. sed anima cognoscit corpus, ergo & ipsa debet esse corporea. R. maiorem esse veram de similitudine obiectiua, quæ fit per speciem representantem obiectum in esse cognoscibile, vel per cognitionem, quæ dicitur species expressa, quæ obiectum dicitur habere esse cognitum, species. n. sunt similitudines obiectorum, non vero de similitudine entitatiua, seu quod ad modum essendi, quia sic potius dissimulantur potentia cognitiua, & obiectum, ut eruditè Scot. docet in 1. d. 3. q. 3. C.

Ob. Ad mutuum actionem requiritur contactus, qui solus inter corpora reperitur, sed anima patitur à corpore, ut pater in Phænecsi, & ebrietate, & è contra corpus ab anima, ut in pallore ex timore proueniente, ergo anima est corporea. R. ad ma. non semper requiri ad actionem contactum mathematicum,

& quantitatum, sed sufficere virtualem, qui non semper est inter corpora; Vel esse veram de actione facta per primas qualitates, quomodo non sumus in casu, ideo nihil.

Circa Tertium Dubium, an scilicet anima sit actus informans, vel assistens, præsupponimus formam informantem esse, quæ materiâ substantialiter informat, & dat esse specificum composito, tamquam differentiam generi additam, formam verò assistentem esse, quæ rei in proprio esse constitutæ aduenit, & non dat ei aliquod esse, sed tantum aliquam operationem, ad quam est in potentia, ut nauta naui, & intelligentia Cælo, hoc præhabito, cum Catholicis.

Conclusio Tertia.

Dicimus tertio, animam esse actum, seu formam informantem, quia dat uiuenti esse specificum, non autem subsistentem, vel assistentem, ut putauit Auerroes, de quo tamen prescius infra. Est igitur anima actus substantialis informans, ubi ly actus circumscribit fundamentum illius actuationis, quod est illa partialis entitas, actus. n. ut sic est respectus, qui respicit potentiam; & loco huius particularis actus in textu græco habetur *Entelechia*, qui terminus non significat continuatam actionem, ut Cicero contendit 1. Tuscul. sic. n. anima esset accidens, cum motus sit accidens, sed accipitur *Entelechia*, in actu primo, quatenus est principium motus, & pro forma com-

completa, & à qua res completur in esse ultimo, ad differentiam forme corporeitatis, quæ est in potètia ad ulteriorem formam.

Dices, Arist. hic postquam definitionem tradidit de anima, subdit non adhuc còstare an Anima sit informans, vel assistens, ergo per actum nò intelligit hic formam informantem. & non constare, quia non adhuc probauerat, sed non quia definitio non sit ita intelligenda.

Dicitur 2. *Primus*, pro cuius intelligentia sciendum est, actum dici primum quadrupliciter; Primò simpliciter, & sic solus Deus dicitur actus primus; Secundò, quia primò informat materiam, & sic non anima, sed forma corporeitatis est in viuente actus primus; Tertiò, quia inter omnes actus informantes materiam, est perfectior; quartò, quia est actus productivus alicuius operationis, & his duobus modis anima dicitur actus primus.

Ob. Anima est perfectius, quod est in animali, ergo non est actus primus. Pr. consequentia, 1. nam actus secundus est perfectior primo, quia est posterior generatione. 2. quia ordinatum, est imperfectius eo, ad quod ordinatur, sed actus primus ordinatur ad secundum, nempe ad intelligere, ad velle, & videre Deum, ergo. R. neg. còseq. & ad primam prob. resp. Scot. quolib. 13. Q. non omne generatione posteriorius esse perfectius, nisi quando proceditur in eodem genere, & ordine; in casu actus secundus est

accidens, primus verò est substantia, & hæc perfectius actuatur, quia constituit in esse simpliciter, accidens verò tantum in esse secundum quid. Ad 2. & tunc ordinatum esse imperfectius eo, ad quod ordinatur, quando illud est finis principalis, non quando se habet ut medium ad talem finem consequendum, modò actus primus ordinatur ad secundum, puta ad operandum, & ad fruendum tamquam ad medium, quo ipsa anima summum bonum attingit, quod est Deus, qui est finis principalis. ideo nihil.

Dices, in actu secundo consistit nostra felicitas, ergo hic actus est perfectior primo. & concedendo de perfectione tantum secundaria, & accidentali, in qua nostra felicitas consistit, non de perfectione simpliciter, & absoluta, de qua in presenti loquimur.

Dicitur 3. *Corporis*, per quã particulam, Aliqui intelligunt partem materialem viventis, Alij ipsum totum constitutum, & utramque expositionem Scot. amplectitur in 4. d. 12. q. 1. L. & bene, quia forma potest dici actus materie, quatenus ipsam informat, & actuatur ut subiectum, & etiam actus compositi, quatenus est pars essentialis, actualis, & formalis, ipsum in tali esse constituens.

Dicitur Quartò, *Physici* seu naturalis, ad differentiam corporis artificialis.

Dicitur Quintò, *Organici*, per quod intelligitur, partes viventis debere esse

esse dissimiles, & heterogeneas, quibus anima diuersas efficiat operationes.

Dicitur tandem, *Potentia vitam habentis*, quæ particula ponitur ad differentiam corporum non viuētium, quæ non sunt apta ad accipiendam vitam, & non videtur à præcedenti differre, quod .n. organicum est, habet in potētia vitam, & è contra, hinc Arist. utramque particulam simul posuit, sed modò vnam, modò alteram, vt videre est in tex. 4. & 7. est tamen aduertendum, quòd si per corpus organicū sumatur pars materialis, ly *vitam*, accipi debet pro vita substantiali, & in actu primo; si autem sumatur totum constitutum ex materia, & corpore, ly *Vitam*, significat operationem vitalem, & in actu secundo, ad quam exercēdam, organa vt instrumenta deferuiunt, ponitur tamen hæc particula ad maiorem explicationem.

Ex his colligitur Definitionem primam animæ esse rectè traditam; Patet, quia facit animam differre à quocumque alio, animæq; essentiam explicat; Dicitur siquidem, *Actus*, loco generis, est .n. cōmunis ad actum informantem, subsistentem, & assistentem, ly *Primus* ponitur ad differentiam actus secundi, ly *Corporis physici*, ad differentiam corporis artificialis, & mathematici, ly *Organici*, ad differentiam corporis homogenei, quod caret organis, in *potentia vitam habentis*, ad differentiam corporis non viuētium &c.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De Secunda Animæ definitione.

Arist. 2. de Anima tex. 24. secundam tradidit animæ definitionem, dicens: *Anima est Principium primum, quo viuimus, sentimus, mouemur, & intelligimus. Circa quam definitionem examināda veniunt aliqua dubia.*

Primum est, an hæc definitio sit vna, vel multiplex, & cui conueniat. Egidius Romanus in cōmentarijs huius libri, vult primam animæ definitionem esse vnā, & cōmūnem omni animæ; secundam verò esse multiplicem, quatuor generum animarum explicantem, quarum prima conuenit tantum animæ vegetatiuæ, & ideo dixit, *Qua viuimus*. Secunda sensitiuæ, & ideo ait, *Qua sentimus*. Tertia motiuæ, dicens, *Qua mouemur*, & Quarta intellectiuæ, dum inquit, *Et intelligimus*. Simplicius autem ait, esse vnā, sed tantum animæ rationali conuenire, quia nulli aliteri animæ hæc omnia prædicata conueniunt, & sequitur Tatar. hic qu. 1. §. *Secundo sciendum*. Cæterum cōmunis opinio Doctorum censet utramque esse vnā, & animæ in cōmuni conuenire; & hoc facile ex Arist. colligitur hic tex. 12. vbi ait: non soluma dandam esse definitionem animæ, quæ sit conclusio, sed etiam aliam inuestigādā esse, quæ sit veluti causa, & notior, per quam prima demonstraretur, ergo sicut prima definitio animæ in cōmuni conuenit, ita secunda alijs non posset prima

F

per

per istam demonstrari; & sicut definitum vnicum est, ita & definitio vnica erit. Pro maiori captu, & dubij resolutione explicandæ erunt huius definitionis particulæ, quarum prima est Principium.

Dicitur Anima *Principium*, putâ internum, & construitur cû ly *Quo*, idest formale, & intrinsecum, per q̄ excluditur Deus, & Angeli, qui sunt principia externa. Secûdò dicitur *Primum*, ad differentiam potentiarum, quæ sunt principia quasi secundaria operationum, anima verò est principium radicale, & primariû. Tertiò additur *viuimus, sentimus, &c.* quæ particulæ non sumuntur copulatiue absolutè, quia sic soli animæ rationali conuenirent; neque simpliciter disiunctiue, idest anima est principiû, quo vel viuimus, vel sentimus &c. quia vt bene aduertunt Mastr. & Bell. hic disp. 1. q. 11. potius hæc esset diuisio, quàm definitio, sed accipiuntur cum copulatione ad præcedentes, cuius sensus est: Anima est principiû, quo vegetamus, vel etiam sentimus, aut quoque mouemur, vel tandem insuper intelligimus, quo pacto explicata definitione, soli animæ in cõmuni conuenit, quatenus in ordine ad suas species consideratur.

Dices. Definitio hæc ab Aristot. appellatur propria, & specialis, ergo non conuenit animæ in cõmuni. Item ex Arist. hic tex. 24. etiam corpus, & materia dicuntur principia, quib. viuimus, sentimus &c.

ergo hæc definitio non facit ipsam animam ab omni alio differre. R. primam definitionem dici cõmunem, quia per illam anima in se explicabatur; hæc verò dicitur propria, & specialis, quia anima in cõmuni in ordine ad species declaratur, per quam facilius colligi possunt specialium animarum definitiones. Ad aliud concedimus, q̄ etiam corpus, & materia dicantur principia, quibus viuimus, quia si ne ipsis non potest homo viuere, quia tamen hoc habet corpus ab anima, vnde est principium vitæ, ideo apposita fuit illa particula *Primum*; per q̄ excluditur corpus.

Ob. Definitio semper Definito conuenire debet, sed anima rationalis nõ semper est principium vitæ, vt patet quando est separata. Nec quando est coniuncta est principium *Quo*, intelligimus, sed quæ intelligit, ergo nõ est bene assignata definitio. R. neg. m. definitio .n. debet intelligi aptitudinaliter, in quo sensu semper animæ conuenit, neque homo semper ratiocinatur; & discurrit, licet per esse animal rationale definiatur. Neque anima est, quæ vltimatè intelligit, sed nos, qui vltimatè intelligimus, vt *Quod*, pro statu isto, mediâte anima tamquam principio *Quo*. Neq; etiam implicat idem pluribus definitionibus explicari, quâdo quælibet est in suo genere perfecta, & adæquata.

Secundum dubiû est, an hæc definitio sit quidditativa, an verò descriptiua.

scriptura. & quod in hac definitio-
ne duo includuntur .i. principium,
& operationes, & utrumque dupli-
citer: Primò principium sumi po-
test radicaliter, & ita dicit entita-
tem, & essentiam animæ: Secundò
formaliter, & tunc dicit relationem
illam aptitudinalem, vel actualem
principij ad operationes princi-
piatas. Item operatio dupliciter
accipitur: Primò vt effectus rei à
qua procedit: Secundò, vt habet ra-
tionem finis, in quæ res ordinatur.
res .n. ob suam operationem est ex
2. Cœli 17. auditum .n. habemus,
vt audiamus. His præceptis. &
ad dubium, quod si hæc definitio
cōsideretur, vt assignatur per prin-
cipium primo modo acceptum, sic
est quidditativa, quia datur p præ-
dicata essentialia, & quidditativa;
si traditur per principium secundo
modo, est descriptiva, q̃a talis re-
latio siue actualis, siue aptitudina-
lis est extra animæ essentiam. Si ve-
rò consideratur, vt assignata est per
operationes primo modo, est quo-
que descriptiva, & accidentalis,
quia effectus est extra essentiam a-
nimæ, imò ipsam cōsequitur: Si se-
cundo modo spectetur, tunc licet
non dicatur propriè quidditativa,
quia finis non est de rei quiddita-
te, est tamen definitio reuera per
propriam causam, & suo modo à
priori.

Ex relata doctrina, facile solui-
tur illud aliud dubium, an per se-
cundam definitionem, demonstretur
prima definitio animæ, & quo

modo. Quod demonstretur ab Arist.
patet evidenter ex 1. huius tex. 12.
ubi iam hoc proponit .i. aliam de-
finitionem assignare, per quā pri-
ma demonstretur, exemplum ad-
ducens de quadrato, duas habente
definitiones, quarum vna per alte-
ram demonstratur, & in text. 24.
per hanc secundam definitionem,
primam demonstrat. Quomodo au-
tem illam demonstrat, an à priori,
vel à posteriori ex iam dictis patet;
si .n. hæc secunda definitio consi-
deretur, vt est per principium assi-
gnata, & hoc in primo sēsu .i. fun-
damentaliter, sic est definitio à prio-
ri, quia tradita est per veram cau-
sam; siquidem causa per quam ani-
ma est actus corporis, illudq; per-
ficit, est, quia animæ ex natura sua
competit esse principium opera-
tionum vitæ, & prius est esse in se,
quam ad aliud; anima per primam
definitionem, qua dicitur est actus
corporis, ordinatur ad corpus, at
per secundam in hoc sensu explica-
ta, nempe vt principium radicali-
ter, consideratur vt absolutior, &
in se. Tum quia Arist. in text. 12.
ait velle secundam definitionem,
assignare, per quam tamquam per
causam primā demonstrat, dicens:
*non .n. solum ipsum quod sit oportet de-
finitionem rationem ostendere sicut plu-
res definitionum dicunt, sed & causam
in esse, & apparere.* & assignat exem-
plum de definitionibus quadrati
&c. Idem quoque dicendum est si
operationes pro fine accipiuntur,
licet operationes nō videantur ha-
bere

bre ratione causæ finalis propriæ
& rigorosè, sed solum largè. Si au-
tem principium secundo modo ac-
cipiatur .i. pro relatiuo, & opera-
tio primo modo pro effectu, discur-
sus erit à posteriori, & ab effectu,
& hic est verus sensus Arist. quem
sequuntur Themist. Philop. Caiet.
Tolet. & alij, docentes Aristotilem
demonstrare voluisse primam defi-
nitionem per secundam etiam à prio-
ri, quidquid Alij contradicant.

Ob. Demonstratio, quæ proce-
dit à notioribus nobis ad notiora
naturæ, est quia, & à posteriori,
sed secunda definitio datur per no-
tiora nobis, & prima per notiora
naturæ, ergo definitio secunda de-
monstrans primam, illam ostendit
à posteriori, & non à priori. Maior
patet ex 1. post. c. 10. Minor est
nota ex his, quæ habet Arist. hic
text. 12. vbi promittit se velle
ostendere priorem definitionem
per posteriorem, sicut solet id, quod
secundum se notius est, nobis autem
obscurius, & per ea, quæ sunt no-
bis notiora elucidari, ergo secun-
da definitio datur per notiora no-
bis, ac proinde primam ostendit
solum à posteriori. R. distinguen-
do mi. datur per notiora nobis, si
operationes vt effectus considerā-
tur concedo; non autem si vt finis,
hic n. est prior natura, cum mo-
ueat agens ad operandum. Item a-
nima, quæ est forma est prius in
se principium vitale, quam illud
communicet corpori, ac proinde
prior est definitio animæ, quæ tra-

ditur per esse principium vitale;
quam per actum corporis organi-
ci, nam illa respicit animam in se
& in sua entitate absoluta, hæc ve-
rò animam respicit in ordine ad al-
liud, & in esse relatiuo.

Ob. sicut prius est esse, quam
operari, ita prius est forma in or-
dine ad se, quam in ordine ad ope-
rari; sed prior definitio explicat
naturam animæ, vt formæ dantis
esse vitale, secunda verò eandem
ostendit, vt animæ operantis vita-
liter, ergo prima definitio datur
per priora natura, & consequenter
non poterit ostendi à priori per po-
steriorem, quæ traditur per poste-
riora natura. R. 1. Animam dupli-
citer considerari posse, vno modo
vt principium vitale, alio modo vt
est actus primus informans, & dās
vitam corpori organico. Primum
conuenit animæ, vt anima est, se-
cundum, vt actus, & formæ est; quæ
igitur anima est in se prius princi-
pium operatiuum vitale, quam il-
lud communicet corpori, & ad il-
lud referatur vt actus; sequitur se-
cundam definitionem, quæ datur
per esse principium vitale, esse
priorem prima, quæ traditur per
esse actum corporis. R. 2. maiore
esse veram, si esse, & operari confi-
derentur in proprio genere, non
autem, si esse consideretur in genere
causæ formalis, & operari in gene-
re causæ finalis, quia sic operari
præcedit esse, sicut causa finalis cæ-
teras causas præcedit hinc cum se-
cunda definitio detur per operari

ut per finem, bene demonstrare poterit primam definitionem, quæ per alias causas datur.

Ob. Quod illæ particulæ positæ in secunda animæ definitione, debent intelligi secundum mentem Arist. quæ fuerunt expressæ copulativæ, dicendo: *Animæ est id, quo vivimus, & sentimus, movemur, & intelligimus*, ergo copulativè habent definire animam in cõmuni, & non disjunctivè. R. neg. conseq. nam tunc sequeretur, quod quælibet anima esset principium vivendi, & sentiendi, & movendi, & intelligendi; quod est falsum etiam secundum Arist. ut ex tex. 27. patet, ubi has potentias separat ratione, diversorum viventium, dicens: potentiarum autem animæ quæ dictæ sunt, alijs quidem insunt omnes, alijs verò quædam, quibusdam verò vna sola &c. ergo intelligi debent disjunctivè cum copulatione ad præcedentes accommodata.

ARTICVLVS TERTIVS.

Quotplex sit anima, & de numero Potentiarum, & graduum animatorum.

Scorus de hoc art. differtit in 4. d. 44. q. 1. A. Pro cuius declaratione sciendum, quod nõ defuerunt Aliqui ex antiquis, qui vnam tantum animam reperiri dixerunt, & hanc esse rationalem, quia & bruta, & plantas rationis capacia esse putarunt, sic Manichæi, ut D. Aug. refert libr. 2. de manich. cap. 17. Quidam verò duas tantum animas

posuerunt, nempe rationalem, & sensitivā; & hoc ex illo principio, vel quia autumarunt plātas etiam sensum possidere, ut Empedocles, & Anaxagoras, quos Cardanus sequitur, vel quia plantas nullo modo in genere viventium existere affirmarunt, ut Stoici, Caiet. tandem, & Egidius quatuor animas iuxta numerum graduum viventium admiserunt, putā vegetatiuam, sensitivam, loco motivam, & rationalem.

Conclusio.

Nos autem dicimus, tres reperiri animas. scilicet vegetatiuam, quæ non sit sensitiva, sensitivam, quæ non sit rationalis, & aliam rationalem. Prima reperitur in plantis, secunda in brutis, tertia in homine; & consequenter tria esse animarum genera. Pr. quia plantæ verè internum habent principium acquirendi sibi aliquam perfectiorem illis non debitam ex vi generationis, siquidem nutriuntur, generant, & crescunt ad modum animalium, ergo si nutritio est actus ab anima proveniens, plantæ animæ vegetatiuæ animarum erūt. Tum quia arceunt, manēte eadem forma corporeitatis, ergo necessariò aliquam animam habebunt, nam plures formæ solum in viventibus reperiuntur in sent. nostra. Colligitur etiam ex 1. ad Corinth. 15. ubi habetur, *quod seminas non vivificatur, nisi prius moriatur*. Si ergo semina vivificantur, sequitur quod habeāt animā vegetatiuam. Quod autem in plantis hæc anima sit put-

re

re vegetatiua, non autem sensitua, patet. nā ubi est sensus, ibi somnus, & vigilia; Item & dolor, quæ .n. sentiunt, si lædantur, aliquod signum doloris exhibent, vel se contrahendo, vel aliquem alium motum efficiendo, quorum nullum in plantis experitur. Tandem, quod bruta, & plantæ non sint rationalia, inde ostenditur, quia si quis homo brum aliquod occideret, vel plantā euelleret, homicidium committeret, quia animal rationale occideret, & consequenter commessio de talibus rebus impediretur, quodquam stultum sit apparet euidenter. Tum quia plantæ, & bruta libertatem haberent, ac proinde bene, vel malè operarentur, essentq; poena, vel præmio digna &c.

Tria igitur animarum genera assignantur .s. vegetatiua, & sensitua, & rationalis cum Aristor. 2. de Anima c. 3. quo. um sufficientia desumi solet à priori, & à posteriori, à priori sic procedendum est; omnis forma viuens, vel est discursu, & libertate prædita, & sic est anima rationalis; vel est decorata tantum cognitione, sine ratione, & libertate, & sic datur sensitua; vel est solum principium nutriendi, generandi, & compositum ad varias positionis differentias augendi, & sic habetur vegetatiua. A posteriori, ex operationibus vitalib. aliquæ .n. operationes fiunt ab anima per organa, & qualitates corporeas, præcipue primas, vt sunt operationes animæ vegetati-

ue. aliæ per organa corporea, sed per qualitates aliquantuliter incorporeas, & intentionales, vt sensationes, & constituunt genera sensitui. Aliæ tandem independenter fiunt ab organo corporeo, & qualitate materiali, vt intellectio, & volitio, & genus animæ rationalis deducunt.

Quantum verò ad gradus animarum, quatuor hic distinguuntur cum Arist. 2. de an. tex. 18. & 27. .s. vegetatiuus, sensituiuus, loco motiuus, & intellectiuus, quorum sufficientia non assignatur ex eodem capite, sed penes subiecta, & potentias animæ, nam vel viuens habet tantum potentias .s. vegetatiuam, nutritiuam, generatiuam, & augmentatiuam, & sic datur primus gradus vegetiuorum; vel ultra has potentias, habet adhuc sensitiuam, & ita datur secundus gradus sensitiuorum; velocitiam his omnib. additur loco motiua, & datur tertius gradus loco motiuorum; vel tandem his additur intellectiua, & volitiua, & habetur quartus gradus viuentium.

Distinctio verò, & sufficientia potentiarum animæ, sic generatim sumptarum, non accipitur ex distinctione animarum vel subiectorum, sed ex diuersitate operationum; reperitur .n. operatio vegetatiua in cōmuni, vt comprehendit sub se nutritionem, generationem, & augmentationem, respectu cuius ponenda est potentia vegetatiua: Reperitur etiam operatio sensitua in cōmuni, vel sentire sic

generatim sumptum, cuius intuitu assignanda est potentia sensitiva: Invenitur ulterius ipsum appetere in cōmuni, ut sub se continet sensitivum, & rationale, & in ordine ad hanc operationem, admittitur potentia appetitiva: Et quia adhuc reperitur in rerū natura operatio progressiva, respectu huius constituenda est potentia loco motiva: Quia tādē experimur operationem rationalem, & discursivam, concedenda est potētia intellectiva. Melius ergo fecissent Caiet. & Ægidius si tres gradus viventium tantum assignassent iuxta genera animarum, quā animas multiplicare contra communem, & tantō magis, quia illa diviso sensitivi, & loco motivi est subdivisio sensitivi in cōmuni; & de his omnibus tantum in cōmuni sufficiat, nam de iisdem in particulari agendum est per ordinem in sequentibus disputationibus.

Objectiones.

Ob. Pro Stoicis: Operationes plantarū sunt nutritio, crectio, & generatio, sed corpus inanimatum easdem habet operationes, nam ignis nutritur, crescit, & generat: Item magnes ferro nutritur, & in suam substantiam convertit, si divitiū ferrum coniunctum retineat, ex Fernando Medico tract. 2. de facult. q. 1. concl. 5. ergo plantarū non transcendunt operationes corporis inanimati, & consequenter non vivunt. Confirmatur: operatio formę vegetativę est transiens

V.G. in cibum, & perficitur media alteratione primarum qualitatum, qui modus operandi est omnibus elementis communis, ergo forma vegetativa nō operatur supra formas aliorum corporum, & ita non est vera anima, cū non operetur immanenter. ꝑ. distinguendo minorem, easdem operationes inanimatū operatur eodem modo, quod planta scilicet ab intrinseco se movendo per determinata organa, negatur; ab extrinseco, & sine determinatis organis, conc. & tunc nihil, nam planta operatur mediante parte organica, quod non efficit ignis, neque magnes. Item planta nutritur, & augetur per intus susceptionem, & secundū omnem partem, & diffusionem, ignis verō per iuxta positionem, & tantū secundum eā partem, quā ei apponitur cōbustibile, si sursum, sursum, si per latus, ad latus &c. Ad confirmationē, negatur consequ. nam dato, quod anima agat actione transeunte, movetur tamen a se, convertendo alimentum in substantiam aliti, & generando simile sibi formaliter, & si ministerio primarum qualitatum utatur, tamen per determinata organa hoc efficit, & emissio a se semine generat, inanimata verō generant, ut mota a Cœlo generante, neque determinata organa habēt. Tum quia operationes vegetativę [excepta generativa] sunt etiam immanentes in suo gradu respectu totius, si etenim nō sint ab eadem parte in eadem parte, sunt tamen,

a to-

à toto in eodem toto, seu supposito, saltem quò ad terminum, quem primariò intendunt.

Arguitur, quòd plantæ sentiant, & Pr. experientia, nam potentias habent appetituas, siquidè fugiunt noxia, & commoda prosequuntur, vitis. n. fugit laurum, & amat vimum; & quædam herba est habens veginulas seminibus plena, quæ si leuiter perforatur, magna vi disrumpuntur, quod signum est doloris. Item in ipsis vterque sexus datur; & vt fecundentur, alias viciniore postulant, vt pater in palmis; & David Psal. 77. tribuit plâtis occisionē: & occidit in gradine vineas eorum. occisio autem conuenit sensituius. R. quòd triplex est appetitus, primus naturalis, qui formam, & naturam consequitur cuiuscumque rei; secundus sensituius, qui immediatè sequitur apprehensionem sensitiuam; Tertius rationalis, qui consequitur intellectiuā, qualis est volutas. In plantis est solum primus appetitus, & hic sufficit, vt vna planta naturalem habeat, & occultam Sympathiam, vel antypathiam cum altera, cum etiā in non viuentibus adsit, vt in magnete, & ferro patet; & ex hoc præfertim, quia hæc conuenientia, vel disconuenientia in primis qualitatibus fundatur. Illa disruptio in tali plantâ potius prouenit ex teneritudine illius partium, vnde non fit, nisi cū est valde matura. Vterque sexus illis applicatur tantum metaphoricè. Ad psal. 77. respondet D. Aug.

1. de Ciuit. Dei 20. dicens: hoc genus rerum. s. plantarum, quamuis non sentiat, uiuit, ac per hoc potest mori, & occidi. quare occisio sumitur ibi, vt conuertitur cum destructione uiuentis.

Ob. tandè contra numerum tetnarum animarum: Gradus loco motiuus est distinctus à sensituius, sed sensituius arguit dari distinctā animam sensitiuam, ergo gradus loco motiuus arguit dari animam loco motiuā, & consequenter quatuor animæ, non tres. R. loco motiuum esse gradū distinctum à sensituius imperfecto, non à sensituius perfecto, atque ideo cū anima sensituiua abstrahat à perfecta, & imperfecta, loco motiuum non habet specialem modum agendi supra operationem animæ sensituiue generalitèr sumptæ, siquidem motus progressiuus nascitur ex apprehensione, & consequitur solum habita perfectione cognoscendi, & appetendi bonum distās, hinc colligitur, quòd anima sensituiua non tantum ex hoc diuersa est ab anima vegetatiua, quia vna sine alia reperiri potest, sed etiam propter hoc, quia sensituiua addit diuersum, & eleuatorem modum se mouendi supra vegetatiuam, & moueri progressiue, solum addit nouā perfectionem consequutam ad cognitionem perfectam intrā idem genus, ac prouide non sequitur propter hoc ponendam esse diuersam animam à loco motiuā.

Ob. Si sunt tres animæ, vel sunt tria

tria genera, vel tres species, non primum, quia rationalis non est genus; nec secundum, quia vegetativa, & sensitiva differunt specie, & consequenter potius essent genera. *¶* in rigore, nec esse tres genera, neque specie, cum sint entia incompleta, dicuntur tamen largo modo tria genera, id est tres animæ distinctæ, quarum una est species specialissima, puta rationalis, aliz verò sunt genera subalterna.

Ob. Quæ ordinatim in aliqua serie ponuntur, non faciunt plura membra, & numerum, ut de quolibet prædicamento patet, Petrus .n. non distinguitur numero, vel specie, vel genere ab homine, ab animali, à corpore, à substantia, sed ita se habent istæ animæ, nā vivens dicitur de animali, & animal de homine, ergo &c. *¶* animas istas sumi cum præcisione .s. vegetativa tantum, sensitiva tantum & rationalis tantum, in quo sensu potius se habent ut disparatæ, quàm ut superius, & inferius.

Ob. Tot sunt genera animarum, quot sunt genera potenciarum, sed genera potenciarum sunt quinque, ergo, & animarum. Pr. maior. potentiz fluunt ab essentia animæ, ergo sunt eiusdem generis cum anima, ac consequenter multiplicantur genericè ad multiplicationem animarum. *¶* neg. maiorem, ad probationem, cōcedimus de genere methaphysico, cum .n. identificentur realiter suis animabus, debent esse eiusdem generis, cuius

sunt animæ, non tamen sumendo genus physicè, & pro ratione formalis, nam sic potentiz diversificatur à posteriori per operationes alterius generis; vegetare .n. est alterius rationis à sentire, & hoc ab appetere, & appetere à cognoscere, siue per sensum, siue per intellectum; possunt tamen uniri aliquæ operationes in eadē anima, ut patet de cognoscere, & appetere, quæ uniantur animæ sensitivæ, & rationali, quæ utraque est cognitiva, & appetitiva. Similiter sentire, & progredi in sensitiva uniantur; ex quo fit, ut sufficientia animarum non possit accipi nec ab operationibus, nec ab earum potentijs, sed ex alio capite, ut diximus.

Ob. In bona divisione unum membrum non debet includi in alio, sed anima vegetativa includitur in sensitiva, & utraque in rationali, ergo non rectè dividitur. *¶* neg. mi. loquendo de vegetativa limitata, & contracta ad gradum vegetandi in planta, & de anima sensitiva limitata ad gradum sentiendi in bruto.

Ob. Appetitiva non distinguitur contra alias potentias, ergo non erunt quinque potentiz. Patet antec. quia quælibet potentia appetit suum obiectum, ergo appetitiva non distinguitur ab alijs. *¶* neg. antec. ad probationem, dicimus antecedens esse verum de appetitiva naturali, non autem de animali, quia etiam vegetativa est una potentia, & tamen appetitu animali caret.

G

Ob.

Ob. Nulla est necessitas ponendi loco motiuā distinctam ab alijs potentijs, ergo non est ratio multiplicandi numerum potentiarum animæ. Pr. antec. nam principium mouens animal localiter, seu progressiue est sensus, seu appetitus, vel intellectus ex Arist. in 3. de an. text. 48. ergo loco motiua in animali non distinguitur ab alijs potentijs. R. neg. antec. & Arist. ibi locutus fuit de principio motus localis impulsio, quod est imaginatio, & appetitus, ut ibi se explicat, non de effectiua, & executiua, tale n. est potentia motiua, progressiua, distincta a vegetatiua, sensitiua, appetitiua, & intellectiua.

Ob. Sicut se habet sensitiua, & intellectiua, ita appetitus sensitiuus, & intellectiuus, sed sensitiuum, & intellectiuum constituunt duo genera potentiarum ab inuicē distincta, ergo & appetitus sensitiuus, & intellectiuus constituunt alia duo genera potentiarum, ergo plusquam quinque; R. neg. ma. nam sensitiuum, & intellectiuum distinguuntur per obiecta, sensitiuum n. respicit obiectum sensibile tantum, intellectiuum verò vtrumque; i. sensibile, & intelligibile, ideo anima

sensitiua constituit quoddam genus distinctum ab intellectiua; cum autem appetitus sensitiuus, & intellectiuus possint esse de eodem appetibili, quia vterque respicit bonum pro obiecto, non possunt genericē distingui, ac consequen-

ter non possunt duo genera potētiarū inter se distincta constituere.

Quæres, an diuisio animæ sit vniuoca, & suo modo generis in species. R. affirmatiue contra Auerroem, & Alios; Ratio est, quia omnes animæ vniuersē participant, & essentialiter rationem vniuersē corporis physici, & organici, & esse principium radicale operationum vitalium. Tum quia Arist. in hoc 2. lib. 7. docet animam esse communem, sicut figura diuersis figuris. Sed ratio figuræ in cōmuni est generica, & diuiditur in varias species figurarum; ergo diuisio hæc est generis in species.

Dices. Arist. in hoc 2. text. 20. ait, quod anima intellectiua videtur esse diuersi generis ab alijs animab. tamquam spirituale a corporali, incorruptibile a corruptibile, per se subsistens a non subsistenti, operans independenter a subiecto, ergo diuisio hæc animæ nō est vniuoca, & generis in species. R. Arist. non loqui in genere logico, seu metaphysico, ut nos hic loquimur, sed in genere physico, quomodo differunt corruptibile, & incorruptibile &c.

ARTICVLVS QVARTVS.

An qualibet anima sit actus corporis informantis, vel assistens.

S. Cot. in 4. d. 43. qu. 2. lit. A. & seq. de hoc Art. differens, ait: *Anima intellectiua est forma hominis specifica, & Quolib. 9. C. licet anima intel-*

intellectum possit esse sine materia, potest tamen ita perfecte coniungi materie, sicut aliqua forma inferior etc. Ne in disputando aliqua æquivocatio contingat, notamus, quod forma informans propriè est illa, quæ dat seu communicat esse rei, quam constituit, & constituit in tali specie siue substantiali, siue accidentali, sit est forma leonis, forma parietis albi &c. Formæ verò assistens dicitur quæ composito iam constituto in esse specifico aduenit, unde non communicat esse, sed motum, vel operationem, sicut oars respectu navis, dicitur forma assistens, æquæ quia navis regit, & gubernat, sicut etiam intelligentia respectu orbis. Controuertitur modò, num anima rationalis una cum corpore unū aliquod per se constituat, sitq; compositi hominis interior, & substantialis pars, an potius homini per aliam substantialem formam constituto, extrinsecus adueniat, eidemque ad omnes operationes obeundas auxilium præbeat.

Auerro. 3. de an. com. 1. Thomist. lib. 2. c. 27. Platonicis, & quampluribus hæreticis, ut videre è apud Suarez. lib. 1. de an. c. 12. somniarunt animam rationalem esse homini assistentem hominē verò in suo proprio esse constitui per aliam animam, quam vocant vegetatiuam, distinctam à Phantasie brutorum, tamquam supremum gradum animæ sentientis, ad quam opinionem reducuntur Suess. 12. meth. com. 17. & Caiet 1. p. qu. 76. art. 1. ad

1. verum Thomistæ ipsum excusant, solum in. ait: Animam intellectiuam secundum essentiam esse actum corporis, non autem secundum potentiam, quod putant verum esse, quia per potentiam intellectiuam illi superadditam, non est forma corporis, quia intellectus non respicit materiam tamquam subiectum, cui immediatè sit uiendus, sed solam animam, hic modus dicendi Thomistarum in eo principio fundatur, quod potentia intellectiua sit accidens, & animæ tamquam in subiecto in hæret. perius in hac re loquitur Petrarionensis 2. con. gens. 58. dub. vlt. ubi inquit: Anima intellectiua ut secundum est actus corporis, sed tantum in quantum virtute continet vegetatiuam, & sensitiuam, eo quod non unione materia nisi propter alicuius sensitiuas quibus ad intelligendum indiget, & ideo anima intellectiua nullius corporis est actus. Sequitur ex nostris Vulp. tom. 2. part. 2. disp. 46. art. vlt. ubi asserit animam rationalem esse corporis formam informantem secundum gradum vegetatiuum, & sensitiuum tantum, non verò secundum rationalem, re duplicatiuè, sed solum specificatiuè, & identicè. Illi verò qui asserunt animam rationalem ut sic esse formam informantem, adhuc differunt inter se, nam aliqui volunt, etiam animam rationalem in omnibus hominibus collectiue sumptis reperiri; Alij verò licet animas rationales multiplicent numero, non tamen ad multiplicationem hominum, sed determinatas posuerunt,

quæ successiue diuersa corpora informarent, vel humana solum, vt de mente Arist. aliqui defendunt, vel corpora etiam brutorum, & plātarum, vt Pythagorici autumabant, ponentes transitum Animarum de vno corpore in aliud, quā sent. multi Hæreticorum amplexi sunt. his positis.

Conclusio Prima.

*Dicimus primo, animam rationalem etiam secundum gradum intellectum esse formam informantem. est contra relatos Doctores ad mentem Scoti, loc. cit. & cōmunior inter Philosophos, & Theologos, quam etiam docuit D. Thom. 1. p. q. 76. art. 1. & est de fide determinata in Concil. Viennensi à Clemente V. his verbis: *Doctrinam omnem, seu positionem temere afferentem, aut videntem in dubium, quod substantia animæ rationalis, seu intellectiva verè, & per se humani corporis non sit forma, velut erroneam, ac veritati catholica inimicam, predicto sacro approbante cōtillio reprobamus, definiētes ut quisquis dānceps asserere, defendere, hōtenere, pertinaciter præsumpsit, quod anima rationalis, seu intellectiva non sit forma corporis humani per se, & essentialiter, tamquam hereticis censendus sit.* Idem habetur in Concil. Later. sub Leone X. sess. 8. eamq; defendunt omnes Patres.*

Præteriam auctorit. Arist. 12. Meth. 16. & 17. vbi animam rationalem ponit inter causas formales, sed hæc cum sit quodquid est rei,

non assistens, sed informans est, & text. 45. docet, quod substantiæ separatz, quæ nullam materiam informant, sunt immutabiles omnino, & nullā possunt accidentiā de nouo recipere, quæ munia animæ, rationali competere nequeūt. Item cū definitiuit animam per actum, loquutus est de anima in cōmuni ad rationalem; & alias, nam text. 7. & sequ. asserit definitionem illam esse valde vniuersalem, & text. 2. præmittit diuisionem substantiæ in materiam, formam, & compositū, vbi loquitur de forma substantiali, quæ cum materia facit vnum per se compositum; & text. 17. inquit, ex anima & corpore fieri vnum, sicut ex cera, & figura; at figura se habet vt forma informans, non vt assistens.

Pr. à Scot. ratione desumpta ab operationibus, experimus. n. in nobis cognitionem aliquam non organicam, nam cognoscimus sensibilia differre ab insensibilib. Item vniuersalia, relationes rationis, & quosdam actus reflexos, & qui tales actus in se non experiunt, caret intellectu ait Doct. sicut qui non videt, caret visu. Experimus quoque posse nos velle, & nolle opposita obiecta, qui actus non potest ab aliquo appetitu organico provenire, cū sit ad vnum determinatus, ergo in nobis est aliud principium spirituale istorum actuum, quod est anima.

Respondent Aliqui, nos intelligere nō per proprias operationes, sed

sed per actiones, & intellectiōnes animæ assistentis, quæ est nobis intimè vnita. Non valet, nam magis intimè est nobis Deus præsens per immensitatem, quam ipsa anima, si esset forma assistens, & tamen non dicimur intelligere intellectu Diuino, nec Diuinam intellectiōnem habemus. Tum quia eodem modo se haberet homo ad animā, sicut naus ad nautam, Cælum ad intelligentiam &c. in quibus alia vnio non est, nisi assistentiæ, at nec naus, nec Cælum dicitur intelligere intellectu assistentis, nec tales operationes experiri possunt, ergo si anima in nobis esset assistens, nō possemus nos dici formaliter intelligentes. Tum quia inter intellectum, & phantasiam est manifesta dependentia, nam hac perturbata, discursus quoque turbatur, hoc autem non eueniret, si anima esset prorsus assistens. Tum quia vt arguit Ariaga, si anima esset forma assistens, posset ad libitum deferre corpus, siue dispositum, siue indispositum, & iterum se illi vnire, quocumque modo se habeat, quia tunc anima esset in corpore, vt in loco, ergo sicut anima separata liberè se potest mouere, nec vllum locum respicit tamquam connaturalem, & determinatum, quia spiritus nō patitur à corporali, ita quando esset per assistentiam corpori vnita, posset, vel perpetuè in illo manere, vel ad libitum discedere, & redire.

Quod deinde Anima rationalis

sit forma etiam vt rationalis est, est clara sent. D. Tho. 1. p. q. 76. cit. vbi sic ait: *Secundum Philosophum in 8. Meth. differentia sumitur à forma rei, sed differentia constitutiuu hominis est rationale, quod dicitur de homine ratione intellectiui principij, ergo principium intellectiuium est forma hominis.* Confirmatur: homo essentialiter distinguitur à brutis non per gradum vegetandi, & sentiendi, sed per gradum rationalitatis, aliter homo esset quoddam brutum, ergo anima rationalis est vt sic reduplicatiuè informare debet corpus, contra Vulp. Pr. conseq. quia forma informans est quæ dat, esse specificum, non assistens. At resp. Vulp. animam rationalem esse formam hominis, vt quo, quatenus dat esse specificum, non tamen vt sic reduplicatiuè informare corpus, sed sufficere, vt specificatiuè, & identicè informet. Non valet, & impugnatur à Doct. quol. 9. infra C. vbi docet, quod homo reduplicatiuè est vnū per se constitutum ex corpore, & anima rationali, ergo anima, vt rationalis reduplicatiuè informat corpus, quia vt sic facit hominem à bruto differre. Dicat mihi Vulpes, quod est prædicatū essenziale, per quod homo reduplicatiuè differt à bruto, non vegetatiuum, neque sensitiuum, quia potius in his conueniunt, ergo erit intellectiuium. Supposito igitur, quod idē sit principium constitutiuum, & distinctiuum ex D. Thom. tot cit. & Scot., & homo per gradum rationali-

tatis

tatis differat à plantis, & brutis, ergo anima rationalis in quâcum talis est forma corporis humani. Ceterum, quia nos defendimus posse operationes vitales ab alio extrinseco in nobis produci, ut Scot. tenet de possibili de potentia Dei, & de Angelis, etiam de facto, rationes, quas ex hoc capite congerunt Mastr. & Bell. de operationibus vitalibus, non valde urgent, ut etiam aduertit Arriag.

Conclusio Secunda.

Dicimus 2. animas rationales multiplicari ad multiplicationem hominum, & falsam esse allatam transmigrationem. est de fide in Concil. Lateran. sub Leone X. cit. & patet ex illa script. *Qui bona egerunt ibunt in vitam eternam, qui vero mala in ignem eternum.* Pr. etiam aut. Aristi 2. phys. text. 26. vbi ait: *ad aliam formam, aliam materiam.* & 2. de an. 26. docet unum quemq; actum esse in propria materia, dicens: *uniuscuiusque n. actus in eo, quod potentia existit, & in propria materia aptus natus est fieri.* Falsum est etiam unam numero animam reperiri, quia multos homines videmus de eadem re diuersa iudicare, & opposita; item velle, & nolle idem obiectum; & quia tales actus in ipsa rationali anima recipiuntur, sequitur, quod si vnica tantum esset anima, iam duo actus oppositi simul inessent. Contra transmigrationem animarum in corporibus quod tribuitur Pythagoræ, & Platonis illam ponentibus in corpora etiam beluina, iam est Ecclesiæ

damnatio. Ratio est, quia vnus animus non potest corpora tam dissimiliter disposita. Tum quia animus rationalis est natura sua discursiuus, ergo non potest in ea corpora infundi, quæ ad discursum inepta sunt. Sequeretur etiam quod homo, & brutum substantialiter non differrent specie, quia formas rationales haberent in actu primo eiusdem speciei.

Obiectiones.

Pluribus Arist. Authoritatib. contra primam Conclusionem arguitur. Prima colligitur ex 1. de anima 49. vbi inquit; fugiendum est dicere mentem esse vnicam corpori, & tex. 82. vocat intellectum antiquissimum, at forma est simul cum corpore, ergo &c.

Secunda Authoritas sumitur ex 2. de an. ex. vbi ait, quosdam animæ partes separari posse à corpore, propterea quod nullius corporis sunt actus, hinc in 3. de an. tex. 4. 6. 7. 15 & alibi, vocat intellectum immixtum, & separatam à materia.

Tertia, ex lib. 10. de moribus cap. 7. vbi inquit hominem non per intellectum esse hominem, sed intellectum esse quoddam animæ humana diuinius, & 4. de partib. animal. c. 10 hominem propter animam vocat Diuinum, & separata.

Quarta accipitur ex 2. de Gen. animal. c. 3. vbi affirmat solam mentem extrinsecus accedere, & esse Diuinam, quia nihil cum eius actione communikat actio corporis,

ris, quod etiam repetit 3. de an. 12.

Quinta tandem, & euiden-
tior sumitur ex 2. de An. tex. 11,
vbi ait, immanifestum est, si sit a-
ctus corporis anima, sicut nauta
actus navis; quod tamē in 8. phys.
28. absolutē docuit, animam se
habere ad corpus, sicut nauta ad
navim.

¶ 2. ad Primam, Arist. ibi loqui
de anima mundi, & de Cœli Moto-
re. in secundo loco ad mētem Em-
pedoclis asserentis intellectum esse
Deum, quomodo non sumus in
casu. Ad Secundam, innuere voluit,
quod intellectus sit separabilis .i.
nō affixus organo. *Immixtus*, nem-
pe separatus ab omni alia re, tam-
quam non constans realitē ex il-
lis, & nullo modo organicus, sicut
sunt potentie sensitivæ, quæ ali-
quam partem corporis organici a-
ctuant. Ad Tertiam ¶ quod ho-
mo, vt homo duas habet operatio-
nes, cum sit medium quasi naturæ
inter spirituales, & corporales, &
habet speculari, & corporalia ope-
ra exercere; primo modo appella-
tur quid Diuinum, secundo modo
appellatur homo, quia magis ad
creatas res, & inferiores accedit;
absolutē tamen secundum ambas
operationes est homo, & clarē ibi
dem Arist. docet vitam hominis ex
intellectu haberi. Ad Quartam per
ly extrinsecus aduenire, colligitur
independentia animæ a materia in
productione. Cum ait esse quid
Diuinum, locutus fuit comparati-
uē, sicut 1. phys. formam quid Di-

uinum vocat respectū materiæ. Cū
inquit non habere materiam com-
munem, loquitur in ordine ad a-
ctionem, & passionem physicam,
quatenus anima non est physicē
composita, & genita, non tamen
sequitur, quod non sit forma cor-
poris. Ad Quintam, ideo dubitati-
uē loquitur, non assertiuē, quia
non adhuc perfectē constabat ani-
mam rationalem esse actum cor-
poris, quod tamen alibi demonstrā-
uit, nempe lib. 3. de an. & lib. 12.
Meth. in 8. phys. loquitur vniuer-
salitē de omni anima, quod si cō-
cluderet, probaret etiam omnem
animam esse assistentem, quod Ad-
uersarij non admitterent. ¶ etiam
quod nauta ad nauim duobus mo-
dis referri potest, primo modo
quatenus eam non informat, sed
solum assistit; Secundo modo qua-
tenus eā gubernat, & regit; Com-
paratio procedit de secundo, non
de primo.

Ob. 2. Ratione: Angelus non
potest informare materiam prop-
ter sui immaterialitatem, ergo ne-
que anima rationalis, cum sit etiā
immaterialis. ¶ cum Doct. quol.
9. Angelus non potest informare
materiam, non quia immaterialis
est, sed quia est suppositum com-
pletum per se subsistens, anima ve-
rō est entitas essentialiter incom-
pleta, non subsistens incommuni-
cabiliter, & supposititaliter, ideoq;
negatur consequentia.

Ob. Anima est immortalis, in-
diuisibilis, per se subsistens, non de-
pen-

pendens à dispositionibus corporis, ergo est assistens, non informans. ꝑ. neg. conseq. Immortalitas. n. non repugnat cum informatione, vt infra patebit; & si anima immortalis sic præcessisset ante corpus, adhuc posset illud informare, vt in resurrectione erit; & licet spiritualitas sit ratio cur anima distet in essendo à corpore, si tamen est incompleta, & partialis, non impedit informationem, ad quam non requiritur proportio in essendo, sed solum quòd vnum sit per se actus, alterum per se potentia. Nec impedit subsistentia partialis incompleta, vt in phys. dictum est. Neque tandem anima pendet à dispositionibus corporis, quò ad esse, sed solum quò ad informationem, & operari pro statu isto.

Ob. Potentia debet obiecto conformari, sed anima intelligit vniuersalia à materia abstracta, imò ipsa est quæ separat, & astrahit vniuersalia à materia, ergo non debet in materia reperiri, ipsamque informare, ac consequenter erit forma assistens. ꝑ. ex Doct. in 1. d. 3. q. 3. O. quòd conformitas requiritur inter potentiam, & obiectum non debet esse materialis, sed sufficit conformitas secundum quid, & in esse intentionali, (s. merito speciei, quæ est similitudo obiecti, idco nihil.

Ob. Ex posita doctrina sequetur, quòd homo non esset generabilis, & corruptibilis, sed hoc est falsum, ergo &c. Probatur sequela,

quia constaret ex partibus incorruptibilibus. ꝑ. neg. sequelam. homo. n. dicitur generabilis, & corruptibilis ratione corporis, quod prius est corruptibile, ideoque parum refert, quòd constet etiam anima incorruptibili secundum quàm non est corruptibilis. Neq; ex hac parte homo cēsendus est spiritualis, sufficit. n. vt spiritualis non dicatur, vt materiam includat, vel tamquam partem, vel ad eam ordinem dicat.

Ob. Sequeretur saltē, quòd materia, vel corpus intelligeret, quòd est falsum. Pr. sequela, quia forma communicat suum effectuum formalem subiecto, effectus autem formalis animæ est intelligere, ergo &c. ꝑ. forma accidentalis, quia non facit vnum per se tum subiecto, equidem suum effectum formalem subiecto communicat, forma verò substantialis, quia constituit vnum per se, communicat suum effectum composito, non subiecto, hinc oculus videt, nō corpus, ignis vrit, non materia.

Ob. Accidens spirituale non potest recipi in subiecto materiali ex Doct. Quol. 14. B. ergo neq; forma substantialis spiritualis. ꝑ. neg. paritatem, nam forma accidentalis necessariò à subiecto pendet in toto, & tota in qualibet parte subiecti, simul à pluribus causis totalibus dependeret, quod in sent. nota implicat; anima verò rationalis nō dependet à subiecto in con-

ser.

seruari, cum sit immortalis, ideoque potest extendum subiectum informare absq; tali preiudicio. Tum quia cum accidēs dependeat à subiecto, & ordinetur ad illud tamquam ad finem, si accid. spirituale actuaret corpus, eo ipso inhæreret, & dependeret à corpore, & sic non esset spirituale; & forma substantialis spiritualis, licet informet corpus, non tamen dependet ab illo &c.

Ob. Sane Anima ut rationalis est, non est principium alicuius operationis corporis, intelligere n. est operatio solius animæ, & in ipsa recipitur, ergo ut sic non est informans. R. Anima rationalis ut sic est principium operationis cōpositi, quod constituit, verè siquidem homo intelligit per animā, & per eam mereri, & demereri dicitur, unde intellectio, & volitio est operatio hominis ut *Quod*, animæ verò pro statu isto, ut *Quo*; & hoc sufficit ut dicatur forma informans, quia non potest constituere, nisi informet. Item locutio, risus, fletus, & similia ab anima, ut à rationali p.ueniunt ex dicendis, & tamen sunt primò actiones totius.

Ob. Si anima rationalis esset forma informans, sequeretur naturaliter ad corpus inclinare, ergo status separationis esset violentus, & consequenter resurrectio esset naturaliter cognoscibilis, nullum n. violentum est durable, & perpetuum. R. neg. primam consequentiam, nam ex dicendis disp. ultim.

animæ separatio non est ei violenta, sed potius secundario naturalis, cum petat amissibiliter corpus informare; Vel si prima conseq. concedatur, negatur secunda, nam, solum deduceretur possibilitas resurrectionis, non futuritio. Nec probatio est vniuersaliter vera, nā propositio illa ex Doct. in 4. d. 43. q. 2. S. valet quando inclinatio naturalis est ad aliquem primum actum, & tunc violentia opposita est perpetua, non autem quādo est ad actum secundum, & perfecti ad perfectionem communicandam, ut est anima respectu corporis; nec potest naturaliter demonstrari animam esse immortalem.

Ob. Si anima intellectiua, in quantum intellectiua esset forma, sequeretur omne intellectiuum esse formam corporis, sed hoc est falsum, quia Angeli sunt intellectiui, & tamen nō informāt corpus, quia nullum commercium habent cum corpore in esse, & operari, ergo &c. R. distinguēdo sequelam maioris, omne intellectiuum simpliciter, absolute, & completum, negatur; omne intellectiuum partiale, & incompletum, ut est rationale, cōceditur, nam tale intellectiuum concernit materiam, cui dat esse, & in qua operari habet.

Ob. Anima per corpus impeditur à sua operatione perfectissima, qualis est contemplatio, ergo non est forma corporis, quia forma, & subiectum ad inuicem non se impediunt, sed potius se adiuvant. R.

H quod

quoddam est impediatum à corpore, quò ad aliquas operationes, adhuc tamen per corpus multas exercet naturales operationes, ut videre, flere, loqui &c. quod sufficit, ut sit forma corporis. Tum quia hoc impedimentum non est de intrinseca ratione informationis, quia in resurrectione auferetur, sed poenalis ex Doct. in 1. d. 3. q. 3. G.

Hinc notandum, quòd immaterialitas dupliciter sumitur, primò pro fundamento, in quo sensu dicitur entitatem ipsius animæ; secundò formaliter pro potentia intellectiva, distincta formaliter ab essentia animæ; primò modo verè dicitur informare corpus, non secundò modo; neque ex hoc potentia dicitur perfectior, quia essentia animæ licet informet corpus, non tamen dependet à corpore, ubi intellectus pedit ab essentia animæ, à qua fluit, & intellectio ab utraque infieri, & conservari.

Ex his colligitur, quòd operationes intellectivæ licet sint per se primò ipsius animæ, quia est quæ primò intelligit, sunt etiam totius coniuncti saltem per se secundò, homo .n. verè dicitur formaliter intelligens, & volens, quod esse non posset, nisi quia reperitur substantialis unio inter corpus, & animam ut rationalem; quæ unio non intercedit inter Cælum, & intelligentiam, ac propterea non dicitur Cælum formaliter intelligens. Itè neque informatio arguit necessariam dependentiam, nam si aliqua

forma crearetur à Deo, & postea materiæ infunderetur, istam informaret, & tamen ab ea non dependeret, essetque materialis, separabilis, & independens, informatio .n. ex dictis in Physica distinguitur realiter ab educatione.

Ob. Contra secundam Conclusionem: ex Arist. 1. 2. Meth. multitudo numeralis non convenit formis à materia independentibus, sed anima rationalis est independens à materia, ergo. Rñt Thomistæ ex D. Thom. 1. p. q. 76. art. 2. ad 1. maiorem esse veram de substantia immateriali, completa, non de incompleta. Nos verò respondemus cum Scoto Arist. ibi per materiam intelligere differentiam individualement, à qua rationalis anima non abstrahit. Ad maiorem, anima rationalis ita est immaterialis, ut excludat materiam ex qua fiat, & componatur, non tamen in qua recipiatur, cum sit essentialiter sit forma corporis.

Colligitur etiam ex his, falsam esse, & damnatam à Leone Magno epist. 93. sententiam aliquorum Philosophorum, & Hereticorum, qui asserbāt animam rationalem esse Divinæ substantiæ particulam, siquidè Deus est omnino simplex, Infinitus, & Immutabilis, ergo non potest habere partem, quæ sit anima &c. Tum quia hæc Dei particula deberet etiam esse infinita, quidquid .n. est in Deo, est ipsemet Deus, ac consequenter incapax peccati, sed anima est virtutis finita,

& capax peccati, ergo non potest esse Dei partícula. Tum quia esse, compartem, & venire in compositionem cum corpore, maximam, dicit imperfectionem.

Neque anima est ens aliquod creatum perfectius, aut saltem æquè perfectum cum Angelis. ratio est, quia Angeli sunt entia completa, & perfecta, ergo anima est ipsis imperfectior, licet lōgè perfectior quacumq; alia forma. hinc in psal. 8. dicitur de hōne: *Nisi quis cum pauperibus ab Angelis.* ita docuit Scot. in 2. d. 17. q. 1. & quod. 9. artic. 2.

Dices, 1. Actor. 10. habetur: *Dei Genus sumus.* ergo eiusdem substantiæ cum Deo, & non nisi ratione animæ. 2. intelligendum esse, de genere logico, seu Metaphysico, per communicationem in conceptu inadæquato spiritualitatis, sicut etiam eodem modo cum Deo communicationem in conceptu entis secundum Doctorem nostri doctrinam, non in genere physico, ideo nihil.

D V. B I V M.

An status animæ in corpore sit perfectior, quàm status eius extra corpus.

R. Cum D. Tho. in 4. d. 43. art. 1. q. 1. ad 4. & Scot. pluribus in locis, quod status animæ in corpore est perfectior, ratio est, quia extra totum habet essentiam partialem, & incompletam, in toto verò totalem, & completam. Item in toto communicat esse alteri. scilicet materiæ, quod non communicat extra totum.

Dices, non per hoc, quod aliquod communicat esse alicui redditur perfectius, ergo nulla est probatio. pater, quia non per hoc, quod Cælum, vel ignis communicat aliquod esse alicui, perfectius in suo esse redditur. 2. disting. antecedit, si communicat esse officèter, transeat, si formalitèr, negatur; nam tunc componendo totum, in ipso profuunt per animam potentie organice, quæ extra profuere non possunt. Tum quia sic magis assimilatur Deo, cui connaturale est communicare seipsum alteri.

Urgebis, Anima in toto existit, ut Quo, separata ut Quod, ergo perfectior est status animæ extra corpus, quàm in corpore. 2. quidquid sit de antec. neg. consequ. licet n. existens ut Quod, completum sit perfectius altero existente, ut Quo, incompleto, tamen existens, ut Quod, incompletum non est perfectius se ipso existente, ut Quo, quia semper imperfectionem partis includit, pars autem perfectior est se ipsa in statu cōiunctionis ad totum, quàm in statu separationis.

ARTICVLVS QVINTVS.

De Discrimine inter viuentia, & non viuentia.

SCOT. dubium hoc resolueret videtur in 2. sent. d. 2. q. 10. lit. E. & alibi, circa quod variz sunt DD. opinion. Aliqui Thomistarum explicant, quod viuens in communi sit illud, quod habet in se principium mouendi; non viuens per carentiam huius principij, & ita

H 2 etiam

etiam ex nostris explicat Cauell. disp. 1. de an. sect. 4. sed ex dictis in disp. de Caelo dub. 32. ostendimus idem posse seipsum mouere, quamuis inanimatum, vt grauiā, & leuiā, quæ à seipsis, non à generante mouentur. Aliqui affirmant, viuientia illa esse, quæ ex se habent, vt immanentèr operentur, ita ex nostris Vulp. Non placet, nam etiā non viuientia possunt immanentèr operari, vt cum aqua se reducit ad pristinum statum, grauiā se mouent, &c.

Alij allatam doctrinam explicant, quia viuientia vt sic non possunt nisi immanentèr operari, & in se ipsis, vbi inanimata quamuis aliquando immanentèr operentur, possunt etiam actione eiusdem rationis transeuntès, & in alienum suppositum agere. Quod dictū, sic ab Hurt. explicatur disp. 3. de an. sec. 1. scil. inanimata dicuntur illa, quæ tantū producere possunt effectū, seu terminū natura sua ab extrinseco producibilem, & quem possunt in quolibet statu ab alio accipere, vt frigus in aqua non solum prouenire pōt ab aqua, sed ab aere, à niue &c. viuientia verò sunt, quæ effectus aliquos producant, quos non possunt ab alio accipere sine proprio concursu actiuo, & passiuo, & tales sunt nutritiones, intellectiones, sensationes &c. Nō valet, nā vt infra dicemus, omnes actus vitales possunt à Deo totalitèr, & immediatèr produci, quod etiam Hurt. ipse disp. 6. sect. 3. fa-

retur. Potest etiam vnus Angelus intellectiōnem causare in intellectu alterius, vt Scot. docet in 2. d. 9. q. 2. disputans de locutione Angelorum, ergo huiusmodi effectus non petunt intrinsecè, & essentialitèr à viuientibus produci; & eodem modo se habent sicut effectus immanentes inanimatorum. Tum quia per motum progressiuum, qui cōmuniter vitalis censetur, acquiritur vbi, quod potest etiam ab extrinseco acquiri, ergo &c. plura alia contra hunc modum dicendi congerunt Doctores.

Arriaga disp. 2. de An. sect. 1. aliter procedit, de duplici vita distinguens, vna physica, alia intentionali; illam ponit in aggeneratione viuētis substantiæ in nutritione per intus sumptionem alimenti, istam in cognitione, & appetitione; illam communem ponit plantis, & animalibus; istam animalibus, Angelis, & Deo, ex quo postea infert sect. 2. quod viuens in actu primo sit illud, quod est principium operationis vitalis formalitèr, concedens habitus tam naturales, quàm supernaturales dici vitales, quia verè producūt actum vitalem, negat tamen hoc de speciebus, quia non sunt perfectiones intrinsecæ animæ, nec per se existunt inherere potentiz, in qua producunt actus, sed possunt in alio subiecto produci, vt de speciebus sensibilibus patet, non ita habitus.

Sed bona pace, hic modus dicendi

di est alijs ineptior, vt benè Mast. & Bell. obseruât disp. 1. q. 2. ex multis capitibus. Primò, quia ponit vitam, quam physicam appellat, in sola nutritione; cum tamen secundum omnes detur generatio vitalis, quæ solet definiri: *Origo naturalis viuientis à viuente principia vite coniuncto, in similitudinem naturæ.* vt diximus in libr. de Generat. hinc potentia generatiua communiter inter potentias viuientis animæ cõnumeratur. Secundo, quia negat omnino vitam hanc physicam in Deo; & tamè Pater per generationem vitalem producit filium in Diuinis, licèt sine causatione, & imperfectione. Tertiò quia negat vitam physicam in Angelis; sicut nutritio dicitur vita physica, quæ per ipsam aliquod viens verè producit, & causatur, ita quia intellectus creatus in productione sui actus, verè physicè agit, producendo aliquod vitale, vt est intellectio, dicitur habere vitam physicã. At non minus insulsum est, quod asserit habitus esse principia vitalia, nam licèt intellectiones, & volitiones producant, quæ sunt operationes vitales, non tamen cognoscunt, & volunt. Tum quia nõ solum vitales dici deberent, sed etiam viuentes, quod habitibus concedere barbarissimum in scholis redolet; Neque valet differentia assignata de speciebus, si. n. habitus, quia appetunt inhzere in potentia elicitua, dicuntur vitales, quia ad actus vitales concurrunt, multò ma-

gis species, quæ non tantùm ad intentionem actus concurrunt, sed ad ipsam entitatem, quatenus simpliciter ad agendũ necessaria sunt, vt infra patebit. quod autem ex se in eadem potentia non inhzereant, parũ refert. Tum quia hoc de speciebus intelligibilibus falsum est.

Pro resolutione sciendum est, quod vitalitas in actu ex duplici capite sumitur quando est cognitua, vel appetitiua .i. vel ex parte principij productiui, vel ex parte obiecti in quod tendit, aut potius ex modo tendendi in ipsum. Item vna est productiua, altera operatiua; per primam producit actum vitalem, & posset appellari physica cum Ariag. altera operatiua, quæ potentia tendere potest per actum productum in obiectum, vt Scotus docet in 1. d. 39. q. vn. L. & hæc potest quoq; vocari intentionalis, de qua nõ loquimur hic ex professo, sed solùm de vitalitate productiua, quæ viuens à posteriori à non viuente distinguitur.

Conclusio;

Dicimus, discrimen inter viuentia, & non viuentia explicari per hoc, quod viuentia in actu primo sunt illa, quæ habent in seipsis principium, quod per se institutum est ad acquirendam ipsi virtuti cuius est principium, perfectionem aliquam, quæ nõ est illi debita ex vi propria generationis, sed est superaddita; Sic augmentatio non est propria perfectio viuientis ex vi generationis, aliter in illo instanti esset in statu violento, & nulla generatio esset naturalis, idemque

do

de generatione actiua, sensatione, motu progressiuo, intellectu, & volitione dicendum est. Non viuentia varò, vel nullum tale principium habent, vel illud est per se, & primariò ordinatum ad acquirendam aliquam perfectionem ipsi debitam ex vi generationis, ita vt sine illa sint in statu violento, vt patet de grauib, & leuib, qua tunc ab intrinseco mouentur, quando extra proprium locum naturalem reperiuntur, & cum sunt in proprio loco quiescunt. Ita in terminis Mast. & Bell. disp. 1. de an. q. 2. ad metem Scoti. Debet igitur esse hoc principium per se, & primariò institutum ad acquirendum viuentibus perfectionem, nam si illam perfectionem producant in alieno supposito, vt cum Angelus in alterius intellectum causat intellectiõnem, hoc est secundariò, & per accid. Siquidem tale principium primariò proprium respicit suppositum. Ex quo etiam sequitur, quòd istud principium debet esse per se, & primariò principium operationis immanentis, quamuis secundariò possit esse operationis transeuntis; alia verò principia, nempe inanimata, vel respiciunt operationem transeuntem, vt patet de Cœlis, quæ in hac inferiore agunt, vel indifferenter utramque respiciunt operationem, vt ignis tam in se ipso, quàm in supposito alieno natus est producere calorem, aqua frigiditatem, & si aliqua sint principia, quæ immanentè operantur, vt grauitas, & leuitas, non tamen illis gaudent con-

ditionibus, quæ necessarie sunt in principio viuentium, vt diximus.

Obiectiones.

Ob. Ex Hurt. & Arriag. Status naturalis alicuius rei est, cū habet totam suam perfectionē, ergo status naturalis viuentis est, cū habet perfectam magnitudinem, & sic illa magnitudo, quæ vitalitèr per augmentationē acquiritur, erit debita ex vi generationis. R. neg. aūs. & ratio est, quia nō est idem status violentus, & status minus perfectus, cū hoc pmanet status naturalis, nō cū illo; Vnde viues in principio solū est in statu minus perfectō, nō violento, vt est grane forsum, & hoc illud considerando vt in primo instanti generationis, nam in progressu temporis, aliæ utiq; debentur perfectiones, sed non ex vi generationis, ideo nihil.

Ob. Generare ignem non est debitum ex vi generationis, & tamen in igne non est generatio vitalis, ergo. R. neg. paritatem, & ratio est, quia generatio actiua ignis est omninò transiens, generatio verò vitalis est aliquo modo immanēs, quia fit principio vitæ coniuncto, & agit in partem aliquam propriæ materiæ, vt diximus in lib. de Gen.

Ob. Ex propria natura debetur Deo omnis perfectio, ex quibus aliquæ sunt vitales, vt intellectio, & volitio, imò Patri vt sic debetur Filius, quia relatiua mutuo se respiciunt, & tamen generatio illa, vitalis dicitur. R. 1. per hoc arg. solū probari Deum circa illas

ope-

operationes nō habere vitalitatem productiuam, quod admittimus, quia reuera non producuntur, sed solum à Divina Essentia pullulant, vt Scotus docet. *Æ. 2.* Deo deberi omnem perfectionem etiam vitalem, non quatenus viuens est, quia non est de ratione viuents, quod sit semper in actu secundo, sed ei debetur, quatenus tale viuens est, nempe infinitum, nullam admittēs imperfectionem, si etenim per impossibile Deus posset aliquod de nouo accipere, posset de nouo intelligere. Sic etiam dicimus Patri debere Filium, non quia viuens, sed quia tale viuens, purā suppositum constitutum per paternitatem, quia necessariō filium tamquam terminum respicit; itā vt quod ad generationem vitalem in communi, Pater Æternus, animalia, & plantæ conueniant, & consequenter etiam in vita productiuā.

Ex his deducitur, quod Angelo ex vi productionis non debetur intellectio aliqua, nam si nullā haberet operationem, non esset in statu violēto, sicut est lapis sursum, & hoc quia potentia Angeli est ad vtrumlibet, nec est naturalitē determinata ad vnum; patet de Sole, quia si nihil in hac inferiora produceret, vt erit post iudicium, non per hoc esset in statu violento, at lapidis potētia est ad vnum determinata, & ideo ad oppositum est in statu violento.

Ob. Illud est perfectius principium, quod potest tam immanen-

tē, quam transeuntē operari, sed principium vitale est perfectius nō vitali, & hoc potest vtroque modo agere, ergo multo magis principium vitale erit talitē actiuum. *Æ. neg. ma.* aliās ratio probaret etiam potētiās sensitiuās debere transeuntē agere, cum sint potētijs non vitalibus perfectiores. non rectē igitur ex maiori, vel minori vniuersalitate agendi inferitur semper maior, vel minor perfectio principij, sed potius ex perfectiori, vel imperfectiori effectu, quam producit; actus autem vitalis perfectior est quocumque alio accidente ab agente creato producibilis, ideoq; perfectior erit potentia vitalis.

Dices, etiam aliqua inanimata in proprio loco mouentur, vt de argento viuo patet, ergo non est benē assignatum discrimen ex parte modi tendendi in perfectionem, &c. *Æ. neg. conseq.* Nam argentū viuum mouetur propter nimiam grauitatem, & quia fluidum est re-
fugit tabulæ, vel terræ siccitatem, & in sphæram se colligit; & quia etiam valdē ponderat, quærit semper deorsum tendere, vt aeri subsideat, potest etiā agitari ab aere &c.

ARTICVLVS SEXTVS.

An qualibet Anima sit indiuisibilis.

Scor. resolutionem huius dubij dedit in 1. sent. d. 2. q. 7. *Be.* & in 4. d. 1. q. 5. supra *B.* & alibi. pro cuius intelligentia præmittimus, multiplicem esse diuisibilitatem; nam vna est, qua totam diuiditur

dirur in partes essentielles, vt homo in animam, & corpus; alia in partes integrales, vt corpus in caput, brachia, pedes, &c. alia in partes virtuales, seu potentiales, vt anima rationalis in intellectum, & voluntatem. Item Diuisibilitas essentialis adhuc duplex est. scilicet. Physica, & Methaphysica; Diuisibilitas physica est qua totum diuiditur in partes essentielles physicas, vt homo in animam, & corpus; Methaphysica, qua totum diuiditur in suas partes essentielles methaphysicas, vt homo in animal, & rationale. Diuisibilitas etiam integralis duplex est. scilicet. extensiva, & quantitativa; secundum priorem diuiditur materia, & quaelibet substantia corporalis seclusa quantitate; secundum posteriorem diuiditur quaelibet substantia, affecta quantitate molis. Ex his inferitur primo, quod nulla anima est diuisibilis in partes essentielles physicas, cum careat materia, & forma physica, bene tamen in partes methaphysicas, licet. n. anima in communi non sit propriè genus, nec quaelibet anima rigorosè species, se habent tamen ad modum generis, & specierum incompletarum, ac propterea vnaquæque diuidi potest per genus, & differentiam. Secundo inferitur, quod animæ vegetatiuæ, & sensitiuæ partiiri poterunt in partes integrales entitatiuas, si secundum propriam substantiam considerantur, nam sunt formæ corporeæ, ac pariter in quantitatiuas, dum sunt in corpore quanto, non tamen animæ rationalis. Inferitur tandem, quod quaelibet anima diuisibilis est in partes potentiales, nam vegetatiua diuiditur in augmentatiuam, & diminutiuiam; Sensitiua in nutritiuiam, generatiuam, & locomotiuiam; rationalis in intellectiuiam, memoratiuiam, & volitiuiam, vt verbius infra.

Quatuor in hoc dubio adsunt opiniones, duæ extremæ, & duæ mediæ. Prima extrema est Platonico-rum, affirmantium omnes animas esse indiuisibiles, quos etiam sequuntur aliqui Peripath. vt Simplicius, Thienensis, & alij. Alia extrema est aliquorum, asserentium omnem animam diuisibilem esse, etiam rationalem, saltè secundum principia physica, sola verò fide indiuisibilem; Ita Iandonus 3. de An. Pomponatius, Zabarell. & alij. Prima media est D. Thom. 1. p. q. 76. art. 8. quam sequuntur Caiet. Bannes, Ripa, Complut. Ioan. de S. Thom. & alij, sic distinguentes, viuientia alia sunt, quorum partes abscissæ adhuc viuunt, vt plantæ, & inter animalia lacertæ, vermiculi, coluber &c. qua ratione vocantur animalia imperfecta; alia verò sunt, quorum partes abscissæ non viuunt, vt equus, leo, Aquila &c. qua ratione animalia perfecta appellantur; ad propositum asserunt, animas imperfectorum esse diuisibiles, perfectorum verò indiuisibiles, sicut est anima rationalis. Secunda media est Scoti

locis

locis citatis, & in 4. d. 43. qu. 2. art. 2. & alibi docentis solam animam rationalem esse indivisibilem, ceteras autem divisibiles, quem sequuntur præter Scotistas, Durand. Apost. Marf. Albert. de Saxo. Ru. Tolet. Auerf. Perer. Murcia, Hurt. Arriag. & communior inter Recentiores, licet Comib. has medias sententias problematicè defendant.

Conclusio.

Dicimus, solam animam rationalem esse indivisibilem, ceteras vero divisibiles. est Scoti loc. cit. & Prima pars de anima rationali est Arist. 2. de An. 21, ubi postquam statuit animam divisibilem esse ad divisionem corporis, excludit ab hac propositione animam rationalem, & in 3. de An. sæpius docet Intellectum esse immixtum, immateriale, & separatum à materia. Pr. etiam ratione: Anima rationalis est spiritus, ergo est indivisibilis, antec. probatur pluribus Sacre Scripturæ testimonijs, ut patet 1. Corint. cap. 2. ubi habetur, quis hominem scit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? & ibidem cap. 5. & Eccles. 12. & alibi. Pr. etiam ratione Scoti hoc antec. in 4. d. 43. qu. 2. art. 2. & quolib. 9. art. 2. ubi sic discurre: reperitur in nobis aliqua cognitio spiritualis, & immaterialis, quæ obiectum immateriale, & spirituale respicit, quæ cognitio cum sit accid. in aliquo subiecto immateriali, & spirituali recipi debet, ac tale subiectum

aliud non erit, nisi anima nostra, quia omne aliud in homine est materiale, ergo anima nostra spiritualis est.

Consequentia Pr. in hoc differt materiale ab immateriali, & corpus à spiritu, quod materiale habet extensionem partium, immateriale verò nequaquam, ergo si anima rationalis est immaterialis, & spiritualis, erit consequenter inextensa, & indivisibilis entitatiuè. Antecedens huius argumenti probatur ex confutatione aliorum modorum, distinguendum materiale, à spirituali, nam aliqui volunt differre per quantitatem. Nō placet, & ratio est, quia quantitas est extrinseca, & accidentalis, substantia verò materialis ab intrinseco differt à spiritu, & per essentialia, hinc si quantitate spoliaretur, adhuc materialis diceretur. Quidam assignant pro differentia, quod materialia constant ex materia, & forma, non sic Spiritus. Non valet, nam accidentia quædam, ut primæ qualitates, carent materia, & forma in seipsis consideratæ. Item & Cælum in sententia Arist. per Scotum, & tamen inter entia materialia connumeratur. Alij sic distinguunt, quod spirituale magis per se subsistit, quàm materiale. Non satisfacit, magis enim subsistit homo, qui est suppositum omninò incommunicabile, quàm anima rationalis, quæ etiam separata non dicitur persona, & suppositum, & tamen homo est materia-

lis, anima spiritualis. Neque etiam accidentia spiritalia subsistunt, cū à subiecto dependeant, & tamen non dicuntur materialia. Si addas materiam differre à spiritu per ordinem ad quantitatem, quam recipit, non placet, nam adest difficultas de quantitate per quidam spiritus differt, si etenim dicas differre per ordinem ad materiam, circumlūm cōmittis, & causas sibi inuicē causas in eodem causandi genere.

Secundò Pr. Si anima rationalis esset diuisibilis, non posset eius immortalitas saluari, sed hoc est falsum, ergo &c. Pr. sequela, qualibet pars animæ si esset diuisibilis, corresponderet cuilibet parti corporis, & materię extēsi, ergo abscessa vna parte corporis, pars animæ periret, ergo si partes corporis omnes abscederentur, partes omnes animæ perirent, & cōsequenter tota anima esset corruptibilis, & ita non immortalis.

Dices, abscessa vna parte corporis, partem illam animæ informantem non perire, sed retrogradi, vel retrahi ad informandam aliam partem corporis ab anima actuatam. Non valet, Tum quia eadem forma migraret de subiecto in subiectum, quod est falsum. Tum quia eadem materia duobus formis naturaliter informaretur. Hinc ait D. Thom. qu. de spirit. creatoris art. 4. ad 2. Præcisè parte non sequitur quod auferatur anima, vel quod ad aliam partem transiret, nisi poneretur, quod in illa lo-

la parte anima esset, sed sequitur, quod illa pars desinit perfici anima totius.

Urgebis, inintelligibile est aliquid deserere vnum locum, vel loci partem, sine alterius acquisitione, ergo implicat animam deserere præsentiam vnius partis sine acquisitione alterius præsentie, &c. dist. añs. si illud est corporeum, quia corpus necessario sibi locum adequatum suæ entitati determinat, concedo; si illud est spirituale, nego; ratio est, quia spiritus non determinat sibi necessitate naturæ locum certum, & determinatum, cū non debeat illi formaliter coextendi, ita quod vna pars sui corpore respondeat parti loci, & tota toti, sed totus est in toto, & totus in qualibet parte, & cōsequenter potest amittere partem loci, nullam aliam acquirendo, sicut potest acquirere aliam, nullam aliam amittendo, dūmodo non excedat sphaeram suæ locabilitatis. Quia igitur anima est forma spiritualis, potest desinere, informare, & perficere vnam partem corporis, absque eo, quod retrahatur ad informandam aliam partem.

Probaturs secunda pars: quod scilicet Anima vegetatiua plantarum, & sensitiua animalium tam perfectiorum, quàm imperfectiorum, sint omnino diuisibiles Formæ. Quæ educuntur de potētia materię sunt diuisibiles, sed anima vegetatiua, & sensitiua sunt huiusmodi, ergo. manifestat, quia formæ, quæ educuntur

de

de potentia materiz, vel educuntur de tota materia, & non de eius partibus, aut de singulis partibus, & non de tota, vel singula pars formæ de singula parte materiz; non primum, neque secundum, ergo tertium, ac consequenter formæ sic educæ sunt diuisibiles. Primi non potest dici primum, quia tota materia non est sine partibus; Neque secundum, quia abscissa vna animalis parte, adhuc animal viuit, & habet animam, ergo eius anima non pendebat ab illa parte, ergo dicendum est tertium, quod scilicet formæ educuntur de tota materia, & singula pars à singulis partibus, & ita sunt diuisibiles. Quod anima vegetatiua, & sensitiua educantur de potentia materiz, est euidentius, pendent enim inferi, & conseruari à corpore, quod informant, quod ex eo manifestè ostenditur, quod corruptis plantis, & animalibus, corrumpantur quoque eorum animæ, signum quod illæ de potentia suorum corporum educæ fuerunt. Ex qua ratione confirmatur etiam Prima conclusionis pars; Si enim forma, quæ educitur de potentia materiz est diuisibilis, quia extenditur ad extensionem materiz, cum sola anima rationalis non educatur de potentia materiz, sed immediatè creatur à Deo, & in morte hominis adhuc separata maneat, vt de fide determinatum est in cap. *Firmis de summa Trinitate, & Fide Catholica*. Clem. vlt. sequitur, quod sola anima rationalis

sit indiuisibilis.

Probatur deinde singillatim de animabus plantarum experientia, videmus enim plantas diuisas viuere aliquo tempore, imò crescere, & florere, & rami abscissi remanent adhuc viuentes, non secus ac essent duæ arbores. hinc agricola ex illis insitiones varias conficiunt, ergo earum animæ sunt diuisibiles, quia anima indiuisibilis neque informare partes diuisas ac loco distantes.

Idem experientia patet de animalibus imperfectis, vt de lacertis, & similibus, & testimonium illud asserri solet D. Aug. lib. de quant. animæ cap. 31. de quodam vermine multipede, qui in multas partes diuisus, singulæ eundem motum retinuerunt, quem totum animal ante diuisionem habebat, ac si quælibet pars integrum fuisset animal.

Dices, remanere in parte diuisa potentias vitales, & ita per illas viuere. Non valet, nam potentias vitales non distinguuntur realiter ab anima, vt infra patebit, ac proinde si potentia vitales remanent diuisæ, similiter, & anima diuisa manebit. Respondent aliqui, quod in diuisione, duæ animæ de nouo producuntur. Neque hoc valet, nam contra hoc vrgēt rationes omnes, quibus impugnatur forma cadaueris de nouo producta in morte animalis, cum non appareat agens potens statim tales formas producere. Tum quia in corruptione alius, numquam generatur idem specie de nouo, sed aliud specie di-

uerfum V.G. in corruptione ignis, non generatur ignis, sed cinis &c.

Probatur tandem de animabus perfectiorum, si .n. anima leonis V.G. esset indiuisibilis, sequeretur quòd idē effectus naturaliter penderet à pluribus causis totalibus, vel ab vna totali, & altera partiali, quæ omnia sūt absurda. Pr. sequela, nam in generatione forma leonis educitur adequatè de tota materia ad generationem requisita, in nutritione autem eadem anima ad nouam materiam se extendere deberet, à qua si penderet, iam idem effectus plures causas in eodem genere adequatas haberet, aut vnā adequatā, alterā partialem; si non penderet, ergo informaret materiam, absque eius educatione, quod solius animæ rationalis proprium est.

Respondent aliqui, quòd in nutritione, & in aduentu nouæ materiæ, anima leonis à tota illa materia adequatè pendet, nam prior materia propter aduentum alierius partis suum concursum attēperat, & vbi erat totalis, sic partialis. Nō valet, licet .n. quando plures causæ simul applicantur, agant ad effectum medium, quando tamen vna est iam applicata, & in actionem sibi adequatam prodit, non potest impediri ab illa actione per causam eiusdem rationis. siquidem impedimentum à contrario prouenit, non à simili. Tum quia in illo instanti, in quo aduenit noua materia, in qua anima introduci

debet, anima iam præsupponitur existens, & perfectè conseruata in esse à priori materia, ergo nequit in eodem instanti ab alia dependere, aliter idē effectus à duabus causis totalibus penderet.

Obiectiones.

Ob. Contra primā partem conclusionis, probando quòd omnis anima sit diuisibilis, & primò experientia; quia multi post capitis abscissionem se mouerunt, & locuti sunt. &c. vel aliquam locutionē, vt in Sanctis fuisse miraculosam, vel naturaliter, non ab anima ibi existente, sed à spiritibus animalibus, & vitalibus, in quibus adhuc eorum impetus permaneat.

Ob. omne, quod recipitur per modum recipientis recipitur, sed corpus, in quo rationalis anima recipitur, est extensum, ergo &c. &c. 1. quòd anima rationalis est virtualiter diuisibilis, sicut Angelus est in loco diuisibili per virtualitatem sui diffusionem, & ita recipitur per modum recipientis, non formaliter, sed virtualiter. &c. 2. ex D. Thom. qu. vn. de anima ad 14. dist. ma. quasi quòd receptum debeat recipienti proportionari, eiusque capacitati, & dispositioni, conceditur; quasi quòd debeat induere naturam, & proprietatem recipientis, negatur; nam etiā aqua recipitur in vase, & tamen naturam vasis non induit, & supernaturalis beatitudo recipitur in subiecto mutabili, non tamen secundum modum mutabilitatis, & de-

fecti-

fectibilitatis, ita de anima &c.

Dices, ad summum hoc verificari de illa re, quæ in alia quomodoque reperitur, non tamen idem dici potest de illa re, quæ est in alia per informationem, ergo R. neg. ahs. informatio .n. vt bene aduertit Ruu. præscindit à diuisibilitate, vel indiuisibilitate formæ, & dicit tantum proportionem actus, & potentiz, quò ad dādum, vel recipiendū effectum formale formæ; quare stante tali proportionem, anima indiuisibilis, potest informare corpus diuisibile, maxime cum sit virtualiter diuisibilis, & æqualem formali diuisibilitati corporis.

Ob. Ascisso naso ab homine, & iterum per artem medicam vnito, viuunt natus; signum, quòd abscissus viuēbat, & anima rationali informabatur, aliter à priuatione ad habitum daretur regressus naturalis. R. neg. conseq. ad prob. dicimus, à priuatione subtili totali, vel partis principalis .s. capitis, cordis, &c. ad habitum non datur regressus, à priuatione tamen partis imperfectioris ad totum, bene potest dari regressus, quia potest per coniunctionem ad indiuiduum de nouo disponi, eo proportionali modo, quo materia alimenti. Ratio à priori esse potest, quia pars perfecta plures dispositiones requirit ad sui conseruationem, pars verò imperfecta minores, & diminutas, ideoq; si perfecta abscindatur, non remanet in animali virtus ad illius

recuperationem, bene verò si pars imperfecta breui mora abscindatur.

Ob. Ex hac positione sequeretur, quòd anima à seipsa distaret, quatenus .s. in diuersis partibus reperitur. Item simul esset in pluribus locis; & simul moueretur, quiescente altera, quæ omnia absurda censentur. R. quòd distantia sumitur propriè in ordine ad diuersa, & ad æquata loca, manus verò, pes, & huiusmodi respectu animæ sunt loca inadæquata, secundum quæ, distantia est tantum extrinseca, secundum quid, & per accidens. Neque inconueniens est idem simul esse in pluribus locis inadæquatis, & quiescere, & moueri secundum illa, quia sic non est contradictio, cum non sit secundum idem.

Ex his colligitur, quòd licet in qualibet parte corporis reperiatur tota essentia animæ cum suis potentijs, à quibus non distinguitur realiter, non tamen sequitur, quòd quælibet pars hominis sit homo, & intelligat, cuius ratio est, quia animal illud dicitur quod se habet vt totum quoddam perfectum constitutum ex integro corpore, & anima, & hoc est adæquatum constitutum, quod respicit forma illimitata ait Scot. Quol. 9. lit. E. & sic etiam respondetur ad illud arg. nimirum quando totum est in aliquo, nihil illius debet esse extra, ergo si tota anima debet esse extra, nihil illius erit in capite. R. enim ahs esse verum, quando totum est in illo adæquate, non autem quan-

do

do est in illo inaequatè, vt sunt omnes partes corporis. respectu animæ rationalis.

Ob. punctum caret omni parte, & tamen non est spirituale, ergo spirituale non constituitur per indiuisibilitatem. R. neg. consequ. quamuis .n. punctum non habeat partes, est tamè aliquid corporis, quatenus corpus est, quia est continuatum. ipsius, ideoque non spirituale, sed corporeum dicitur, licet nō sit corpus; anima verò nec habet partes, nec est aliquid corporis, quatenus corpus est, sed est aliquid corporis animati, quatenus animatum est, non .n. anima est, qua corpus est corpus, ac proinde nequit dici formaliter corporea, neque vt *Quod*, neque vt *Quo*, vt clarius infra. Vnde argumētum urget illos, qui negant formam corporeitatis, vt necessariam dispositionem ad animam, sed volūt animam esse partem corporis; nos verò dicimus esse partē hominis, & corporis animati.

Ob. Vbicatio Angeli, motus, & vnio substantialis animæ rationalis cum corpore sunt spirituales, & tamen diuiduntur ad diuisionem loci, & corporis, ergo potest res spiritualis diuisibilitatem sui admittere, R. argumentum urgere illos, qui ponunt vbicaciones, motus, & uniones entitates qualdam modales absolutas, nobis autem nihil officit, quia illos ponimus puros respectus. Neque in Angelo ponimus vnum respectum totalem

ad totum locum, sed tot respectus; quot sunt partes loci, idemque de unionib. in Phys. determinauimus.

Contra secundam partem Conclusionis arguitur ex Arist. 1. de An. 94. vbi docet omnem animam esse indiuisibilem, ergo &c. R. variè apud Interpretes locus citatus exponitur. Argypolus vertit *Indiuisibilem*, quod tamen de vegetatiua, & sensitiua intelligendum est, de quibus prius locutus fuerat. Vel si de indiuisibili loquatur, intelligi debet de indiuisibilitate secundum speciem, non secundum extensionem, vt ex ipso textu colligitur.

Ob. Arist. de Iuuent. & Senect. cap. 1. docet animalia perfectiora habere animam maximè vnā, ad differentiam animalium imperfectiorum, quorum animæ sunt partibiles, ait .n. *Optimè autem constituta animalia, hoc non patiuntur, scilicet ibi est diuisionem*) propterea quod natura ipsorum, vt possibile est, maximè vnā, ergo in Arist. sententia animæ animalium perfectiorum sunt indiuisibiles. Confirmatur, si essent diuisibiles partes à toto separate posset vivere, sicut in partibus animalium imperfectiorum experimur, quod tamen est falsum, sicut .n. in homine, vna parte sublata, statim moritur totum, ita in quolibet animali perfecto euenit. R. Arist. ibi non loqui simpliciter, & absolute, sed tantum comparatiuè ad animam animalis imperfecti, q̃ illis verbis indicauit, vt possibile est, ac si diceret animæ brutorū omniū sunt

sunt quidem diuisibiles, & exten-
sæ, animæ tamen brutorum perfe-
ctorum magis vnitatem seruant,
quæ tamen vnitas non indicat in-
diuisibilitatem ab intrinseco, sed
tantum ab extrinseco, quatenus
maiores organorum apparatus ex-
postulant. Ad Confirmationem
negatur sequela. Ad experienciam
partes perfectorum ideo non pos-
sunt separatæ viuere, non quia ani-
mam indiuisibilem habet, sed quia
animalia perfecta maiori acciden-
tium apparatu, & organorū egen-
tibus quæ in diuisione membrorum de-
ficiunt.

Ob. Quod est diuisibile, aliquā-
do diuiditur, quia potentia non
est ad actum impossibilem, sed ani-
mæ sensitiuæ perfectorum anima-
lium non possunt ad diuisionem
materiæ actu diuidi in partes vi-
uas, ergo &c. R. vt supra ad min.
illam repugnantiam ad diuidi non
prouenire ab intrinseco, sed ab ex-
trinseco, id est ob defectum plurium
organorum, quæ in animalib. per-
fectis requiruntur, in sectione de-
ficiunt.

Sed contra, licet non esset suffi-
ciens organizatio ad totam for-
mam, esset tamen sufficiens ad par-
tem formæ, sicut .n. se habet orga-
nizatio totalis ad formam totalem,
ita partialis ad partialem, si partes
habet, ergo si cum præscinditur
pars animalis perfecti, abscinditur
pars animæ, verè remanere possit
in illa parte corporis separata, sal-
tem pro breui tempore, & in statu

vitæ ad corruptionem. R. negan-
sequ. & licet assumpta paritas
de organizatione quò ad informa-
tionem valeret, non tamen quò ad
disiunctionem, quod etiam de ani-
malibus imperfectis ostenditur, quæ
si secundum latitudinem secantur,
non viuunt. Nec etiam clarum est,
an modico tempore partes illæ vi-
uant, vt innuere videtur Arist. lib.
de Iuuent. & Senect. cap. 1. de pul-
lis, & gallinis, quæ abscisso capite,
adhuc tantisper viuunt.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

*An animæ diuisibiles sint homogeneæ,
vel etherogeneæ.*

Scot. in 3. sent. d. 4. & d. 11. q.
3. docet totam diuersitatem
specificam partiū corporis, à for-
mis illis partialibus prouenire, nō
ab Anima, & sequuntur communiter
Scotistæ. Quidam verò illorum,
qui vnicam tantum formam in vi-
uentibus asserunt, fatentur animas
diuisibiles constare ex diuersis par-
tibus quodammodo specie distin-
ctis, ita vt alia sit pars animæ, quæ
in leone oculum informat, alia quæ
aures, alia quæ ossa, alia quæ nen-
uos &c. ita Suar. disp. 15. meth.
sec. 10. num. 31. Hurt. de Anima
disp. 2. sec. 5. & Alij, communior
tamen est cum Scoto.

Conclusio.

*Dicimus cum communi, & subtilissi-
mo loc. cit. animas diuisibiles non esse
etherogeneas, sed homogeneas, & simi-
lites, patet manifestè ex 1. de an.
38. vbi Arist. docet animam non
esse*

esse formam mixtionis, & reddens rationem, ait, quia aliàs oporteret in animali tot animas ponere, quot sunt partes etherogeneæ ipsius. Tum quia ex hac sent. sequeretur quodlibet animal non esse unum per se, & in vnica specie, sed vnum vnitatem ordinis, & continuationis, & in diuersis speciebus, sed hoc est falsum, ergo &c.

Dices, hæc etherogeneitas non est tanta, vt ad distinctionem specificam perueniat, sed in eadem specie sinit. Non valet, ostendimus .n. in lib. phys. & de Gener. diuersitatem partium corporis esse specificam. Neque diuersitatem hanc inter substantialia indiuidua admittimus in lib. de Gener. dum ostendimus substantiam non suscipere, magis, & minus in eadem specie. Neq; etherogeneitatem graduum in qualitatibus concessimus.

Obiectiones.

Contra nostram positionem arguit Hurt. loc. cit. d. §. 130. vsque ad 161. pluribus rationibus, quæ tamen ad præsentem breuiter reducuntur. Forma, quæ est in capite determinatè petit dispositiones capitis, illi repugnant dispositiones pedis, ergo forma capitis est diuersa à forma pedis. Antec. Pr. caput, vt caput petit organa diuersa ab organis pedis; talis autem determinatio nõ prouenit à materia, quæ est indifferens, ergo à forma, igitur capitis forma determinatè petit illas dispositiones, & quæcumque aliæ sibi repugnant.

Si dicas, ait Hurt. eodam formam secundum omnes partes collectivè sumptas determinare sibi omnia illa organa, quamlibet verò partem distributiue acceptam indeterminatè aspicere quodlibet organum. Instat, si quælibet pars formæ indeterminate respicit. Omnia corporis organa, ergo tota forma non potuit illa determinatè respicere, probat consequentiam, quia quod habet compositum, necessariò habet à parte constitutiva, vel totalitèr, vel partialitèr, sed nulla pars formæ determinatè respicit caput, cor, oculos &c. ergo neque tota forma, compositum .n. præsertim integrale non est aliud præter partes unitas.

Rat & bene Bell. & Mastr. cum distinctione. Anima diuisibilis dupliciter considerari potest, vel vt totum quoddam in modo essentialiale, & ita non respicit partes entitativas, & integrales, sed partes suas essentielles, nempe genus, & differentiam ex quibus Meth. constat, ac propriam suam naturam; secundo, vt totum integrale, quod sensu ex partibus entitativis coalescit, tunc ad argum. concedimus caput, & pedes petere illa organa; cum dicitur talis determinatio, prouenit à forma, dicimus, prouenire à forma, vt est totum essentialiale, quia anima natura sua talem petit organizationem informare, quæ est in toto corpore, est .n. actus corporis physici organici, &c. ita vt eius essentia determinata sit ad totam

totam corporis organizationem. Prouenit à forma, vt totum est integrale, negatur; nam vt sic, quælibet pars est indeterminata ad quodlibet corpus informandum; aliis sequeretur, quod si tantum ad carnem, vel ossa, &c. determinata esset, non diceretur actus corporis physici, organici, sed homogeni. Ad impugnationem huius responsionis, quod si quælibet pars forme indeterminatè respicit totum corpus, ergo etiam; & tota forma, & tota forma, vt est totum essentialè, negatur; vt totum integrale, conceditur. Cum tandem additur, illa determinatio in composito debet à partibus provenire, admittimus; sed partes animæ, vt est quid essentialè, non sunt partes entitativæ, sed propriæ realitatis, à quibus habet anima, vt determinatè talent petat organizationem. Et si hoc argum. in bratis concludit, concluderet etiam animam rationalem in homine esse diuisibilem in partes heterogeneas, vel si sufficeret ad animam rationalem, vt virtutè continet esse osseum, carneum, &c. idem de sensitiua afferendum erit; cum etiam secundum ipsos sensitiua formæ corporeitatis consistere possit.

Verget Hurr. si forma, quæ est in osse est etiam indifferens ad carnem, sic etiam forma, quæ est in cerebro, corde &c. ergo potest in carne manere, & consequenter si Deus hæc omnia in carnem conuerteret, adhuc forma equina totam illam ma-

teriam informaret, & ita totus equus esset carneus, quod est falsum. Et vt supra. forma, quæ est in osse, indifferens est ad carnem, vt est quid integrale, quia potest carnem informare, non tamen indifferens est vt quid essentialè, ex sua .n. essentialia petat corpus organicum, vt suum adequatum perfectibile, non aliter ad anima rationalis; quia quælibet pars animæ est anima, & habet essentialiam animæ, idcirco quælibet pars secundum suam essentialiam polioit totum corpus, est quatenus est integrans, sit indifferens ad hanc, vel illam corporis formam, ex qua doctrina negatur consequens, cum .n. essentialia animæ respiciat totum corpus non potest etiam per potentiam Dei equum carneum informare. Afferunt exemplum: relatio æqualitatis in palmo: ad alium palmum fundatur in toto palmo, & extensa est sicut palmus, ita vt vna pars illius relationis sit in vna parte, & alia pars in alia, sicut tota relatio in vno palmo, sic tamen quod vna pars illius relationis in vna parte fundata, poterat fundari in alia, quia singillatim, & distributivè est indifferens, non tamen, est indifferens collectivè, ita vt possit permanere, si aliquid à palmo auferatur, licet .n. vt est quid integrale sit indifferens, tamè secundum suam essentialiam æqualitatis respicit totum illum palmum necessariò, quæ determinatio non, prouenit à partibus integralibus, sed ab essentialia totalis relationis;

K

sic

sic in casu, determinatio illa non provenit à partibus integratibus, sed ab essentia animæ, quæ poscit corpus organizatum pro perfectibili adæquato. Alia affert Hurt. argumenta, desumpta ex diversitate organorum, quæ tamen non militant contra nos, sed cōtra negantes formam corporeitatis, nos .n. cōcedimus illam diversitatem specificam in organis, sed negamus eam ab anima provenire, sed à forma corporeitatis, &c.

ARTICVLVS OCTAVVS.

De Origine Animarum.

Scot. de hoc Art. differt in 3. sent. d. 17. qu. 1. & in 4. d. 1. q. 1. §. *Ista ergo ratione prætermissa.* &c. M. non adest difficultas de anima vegetativa, & sensitiva, de quibus egimus in lib. de Gen. sed de anima rationali, à quo producatur, & quando. Avicenna imaginatus est animam rationalem produci ab aliqua intelligentia creata. Origenes, & Priscillianus putarunt omnes animas initio mundi simul cum Angelis in Cælo creatas fuisse, sed fastidio affectas bonorū illorum spiritualium, amare cepisse terrena, ideòque in pœnam peccati detrusas esse in corpora, tamquam in carceres. qui error damnatus est ab Aug. ex illo Rom. 9. cum non dūm nati essent, vel aliquid boni, aut mali egissent &c.

Conclusio.

Dicimus, animas rationales à Solo Deo produci posse, siue de potentia materia educantur, siue non, de quo infra; &

non nisi in corpore, non ante corpus. est communis Theologorum, & de his de. Prima pars est Arist. 2. de Gen. animal. cap. 3. dicentis: Restat igitur, ut mens sola extrinsecus accedat, &que sola Divina sit. Pr. etiam ratione, quia nequit ab Angelo produci, nam potentia spiritualis non habet potentiam aliquam qua possit seipsam communicare producendo sibi simile. Patet, quia non per intellectum, & voluntatem, quæ huiusmodi potentia in Angelis nō producunt, nisi accid. Non per potentiam executivam motivam, quæ solum motum localem respicit, neque per aliam potentiam distinctam, quia talis non est assignabilis, neque produci potest ab homine, quia potentia generativa hominis est corporalis, & materialis, anima verò rationalis est spiritualis, ergo &c.

Secunda pars est, etiam Aristot. 12. Meth. ubi docet causam efficientem posse esse priorem, effectui tempore, non autem causam formalem, & loquitur etiam de anima rationali, & modo est de fide, & oppositum dānatum in Concil. Bracarensi primo c. 6. ex Leone Papa epist. 10. ad Turibium. Non potest tamē evidentè probari ait Scot. sed solum philosophicè loquendo persuaderi, nullum .n. absurdum sequeretur, si animæ rationales ab æterno poneretur produci, sicut posuit mundum Aristot. Pr. tamen, quia potentia præsupponitur actui naturaliter, sed corpus

pus est potentia respectu animæ, ergo hæc potius subsequitur, quàm præcedat. Tum quia si animæ præcederent corpus, possent in tali statu scientias adipisci, quod tamen apparet esse falsum. Possent quibq; in tali statu mereri, & demereri, qd est contra illud D. Pauli ad Rom. cit. vbi de Iacob, & Esau dicitur cum nondum nati essent, nec aliquid boni, vel mali egissent &c.

Obiiciunt.

Datur naturalis potentia in materia ad animam rationalem recipiendam, ergo dari debet naturalis potentia actiua eiusdem animæ, actus. n. & potentia sunt eiusdem generis ex 5. Meth. 17 &c. cum Doct. qu. 1. Prol. sufficere, quod correspondeat potentia actiua in toto ordine vniuersi, abstrahendo à naturali, vel supernaturali, & eodem modo explicari debet Arist. quod .i. actus in ratione actiui proportionetur potentia in ratione receptiui.

Ob. ab vno omnino non est nisi vnus effectus, cum non possit assignari ratio aliqua distinctionis, sed Deus est omnino vnus, ergo vnus tantum effectus ab illo produci potest, ergo non tantus numerus animarum. &c. cum Doct. in 4. Cc. maiorem esse veram de principio omnino vno, formaliter, & virtualiter, in Deo autè datur cognitio distincta plurium, & multitudo cognitorum, quæ cognitio in

Deo est substantia, infinita, & virtualiter multiplex, ideoque plura producere potest.

Ob. Perfectionis est producere sibi simile, ex 2. de an. 34. sed Angelus est perfectissimus, ergo non est hæc perfectio ei doneganda. &c. Authoritas Arist. intelligenda est, vbi est possibilis communicatio similis naturæ, non in spiritibus, qui propter suam perfectionem produci non possunt, nisi à perfectissimo agente.

Ob. Potens in media potest in finem ex 7. Meth. 30. sed homo potest in media, nempe in dispositiones animæ rationalis, producit. n. formam corporeitatis, quæ est dispositio necessaria ad hominem, ergo & in ipsam animam. &c. quod nec illa maior euidenter deducitur ex loc. cit. neque adhuc est vniuersaliter vera, nam licet calor producere possit dispositiones ad formam ignis, non tñ ipsam ignis formam.

Contra 2. partem Conclusionis obijciunt illud Sacre Genes 1. *Requiescit Deus die septimo ab omni opere, quod pararat*, ergo postea non amplius creat animas, sed produxit omnes à principio. &c. etiam Christus Ioann. 5. ait: *Pater meus usque modo operatur, & ego operor*, ergo nō est tanta vis in illis verbis facienda. &c. 2. cum D. Tho. 1. p. q. 118. art. 3. ad 1. Deum quiescisse à creatione nouæ speciei, non, verò indiuiduorum.

ARTICVLVS NONVS.

*An tres iste anime simul reperiuntur
in eodem viuentē.*

SCot. respondet negatiue, vt videre est in 2. d. 15. q. vn. lit. F. & in 4. d. 11. q. 3. R. & alibi. Pro cuius resolutione notandum est 1. Tripliciter accipi continentiam virtuales. Primo, vnam formam aliam virtualiter continere dicitur, quia potest producere, vt Sol respectu caloris, & dicitur continentia virtualis in genere causæ efficientis, & in hoc sensu vna anima non continet aliam, sunt .n. species disparatæ, quarum vna non potest ab alia produci. Secundo modo accipitur continentia virtualis, non in genere causæ efficientis, sed potius in genere causæ formalis, quatenus vna forma perfectiori, & eminentiori modo perficit materiam, quam alia, & in hoc sensu nos dicimus elementa esse in mixto virtualiter. Tertio modo vnam dicitur aliam virtualiter continere etiam in genere causæ formalis, quatenus forma nobilior exercere potest operationes causæ ignobilioris, & in hoc sensu bene vna anima continet aliam, cum possit exercere operationes alterius, sensitiva .n. in brutis est principium quo animal nutritur, & augetur, quæ sunt operationes vegetatiuæ, similiter rationalis in homine dat sibi non solum intelligere, verum etiam sentire, moueri, nutrirī, & augeri, quæ formaliter animæ sentiuiæ, & vegetatiuæ conueniunt, & in hoc

sensu nos dicimus animam imperfectiorem contineri a perfectiori, sicut .n. vegetatiua dicitur principium formale, quo viuens vegetatur, ita sensitiva dicitur principium formale, quo anima sentit, & vegetatur, & rationalis principium formale, quo vegetatur, sentit, & intelligit homo, non tamen oportet, vt quilibet anima perfectior V.G. rationalis, possit in omnes operationes etiam proprias aliarum formarum, vt sunt actus hincindī, rugiendi, &c. Sed sufficit vt sit principium operationum communium, & consequentium sensitiuā, & vegetatiuam secundum rationes formales communes, non secundum rationes determinatas per differentias peculiare.

Notandum 2. viuens vegetatiuum, & sensitiuum dupliciter considerari posse, vno modo metaphysicè, quatenus .i. sunt gradus quidditatiui abstracti respectiue a plantis, & brutis, & ita continentur formaliter in homine, quatenus cum gradu rationali identificantur; alio modo physicè, in quantum contracta sunt ad suas species infimas, nempe vegetatiuum ad plantas, & sensitiuum ad bruta, & sic non possunt contineri formaliter in vno viuentē, aliter vnum viuens esset duo, vtrumque .n. daret esse formaliter simpliciter, & sicut per hoc plantæ, & brutum sunt duo viuentia, ita esset illud viuens, in quo containerentur illi duo gradus, siue illæ duæ animæ, duæ autem

tem species disparatae non possunt esse simul in eodem formaliter, & si admitti possint una formaliter, alia virtualiter.

Notandum 3. quod controuersia non est cum Platone in Timaeo, & 9. de Republ. Galen. in lib. de decretis Platonis, & Hippocri: ponente tres animas in homine, loci, & subiecto distinctas, scilicet vegetatiuam in epate, sensitiuam in corde, & rationalem in cerebro, sic enim homo non esset vnum per se compositum, quod est falsum. Neque est questio cum Manichaeis, duas animas rationales assignantibus in homine teste D. Aug. 6. contra Faustum cap. 8. alteram animam bonam a bono principio, ex Dei particula productam; alteram verò malam a malo principio effectatam, quae opinio damnata fuit in octaua Synodo Generali sec. 10. can. 17. ratio est, quia anima rationalis est vltima forma specifica hominis, & consequenter nequeunt duae animae rationales vnum per se hominem constitutere, nam deberent adinvicem subordinari, quod vltimis formis specificis non conuenit. Controuersia igitur est an in eodem animali reperiantur anima vegetatiua, & sensitiua, & in homine etiam rationalis, tãquam formae realiter distinctae, quamuis subordinatae, sicut nos cum animam ponimus formam corporeitatis. Iacob. Zabarel. Gaudauensis. Philop. Iandun. cum alijs affirmant, quibus ex nostris

adherent Ockamus, Mayronus, Regentes, Parisienses, & Alij, asserentes in homine saltem duas animas formaliter reperiri. scilicet sensitiuam respectu operationum sensitiuarum, & materialium; ac etiam intellectuam, vt esset principium operationum spiritualium, adherentes sensitiuam subordinari intellectui, eo modo, quo nos ponimus formam corporeitatis subordinatam animae. Alij tandem rectius rem indagantes, vnicam tantum animam actu in viuentem cognoscunt, plures verò virtualiter, ita Candidiores Theologi D. Thom. 1. p. q. 76. art. 3. Scot. loc. cit. Albert. Magn. tract. 2. de homine cap. 1. Alensis 2. p. q. 62. memb. 2. Aegidius, Durandus, & Alij.

Conclusio.

Dicimus, in quolibet viuento vnã tantum animam reperiri, ceteras inferiores virtualiter continentem. Conclusio est communior, sed probatu difficilis, relictis igitur aliorum rationib. sic 1. probatur à P. Vulp. tom. 2. p. 2. disp. 46. art. 9. vegetatiua, & sensitiua tunc realiter à rationali distinguuntur, quando considerantur vt contractae per proprias differentias specificas ad proprias, & vltimas species, quomodo in homine simul esse non possunt, at si considerantur vt abstractae à proprijs differentijs, & secundum gradum genericum, quo sensu in homine reperiuntur, non distinguuntur realiter, quia se habent vt superius, & inferius, ergo in homi-

ne

ne non reperiuntur tres animæ realiter distinctæ. Confirmatur, quia tres animæ realiter distinctæ sunt realiter separabiles, sed istæ animæ non sunt separabiles, nisi quatenus in pluribus speciebus reperiuntur ex Arist. 2. de an. 15. ubi docet vegetatiuam ut in plantis separari a sensitua, & rationali, istæ verò nō quam a vegetatiua, ergo ut sunt in eadem specie, quia sunt inseparabiles, erunt realiter indentificatæ. Respondent Aliqui Scotistæ, quod si hæc ratio valeret cum sua confirmatione, impugnaret etiam formā corporeitatis, sequeretur .n. quod ratio corporis ut per formam corporeitatis contrahitur ad determinatam speciem licet partialem, non erit in homine, sed solum ut abstracta, & consequenter esset quoque cum anima realiter indentificata. Sed bona pace, quid formæ corporeitatis cum gradib. metaphysicis? Iam nos compositionem metaphysicam ex gradibus superioribus, & inferioribus astruimus; & quia idem non potest esse ratio conueniendi, & differendi, inferimus inter ipsos gradus identitatē realem, & distinctionem formalem, homo .n. per gradum vegetandi, & sentiendi conuenit cum plantis, & brutis, sed ab eis differt per gradū ratiocinandi; At forma corporis, quia est forma physica semper est cum materia prima speciem incompleteam constituens, & quia adhuc remanet, recedente anima, nunquam potest inter eas idéitas realis deduci.

Pr. efficacius. Potest quælibet anima constituere ultimātē unum viuens, sed implicat vnum viuens esse plura viuentia, ergo implicat esse in vno viuente plures animas formaliter. Maior patet, quia nō est minus habilis ad constituendum compositum anima sensitua, & intellectiua, quam vegetatiua, sed vegetatiua constituit vnum viuens, quod est planta, ergo idem, & potiori ratione de sensitua, & intellectiua dicendum erit. Mi. est clara, quia esset vnum, & non vnum. Hinc Arist. 1. de an. tex. 91. docet non posse esse animal vnum, ubi plures sunt animæ. Item ex Doct. in 4. d. 11. qu. 3. Gg. ubi nō est contradictio, ibi non est necessitas ponendi plura inter se distincta, sed ponendo vnā animam tātum formaliter in quolibet viuente, nulla sequitur contradictio, ergo nulla necessitas cogit ponendi in vno viuente plures animas formaliter. Ma. patet. Nam contradictio est via inferendi dist. notionem inter aliqua. Tum etiam quia idcirco fuit posita à Scoto forma corporeitatis ab anima distincta, ad vitandam contradictionem. Min. est euident, quia si aliqua sequeretur contradictio, maximè esset, quod recedente anima rationali, maneret adhuc sensitua, & vegetatiua in corpore humano, sicut persisterat forma corporis; & corrupta sensitua in bruto remaneret vegetatiua, id quod essent viuentia, & non viuentia, sed hoc est falsum, expe-

experientia. n. comperimus, quod mortuo homine, vel bruto, corpus quod remanet, nec sentit; nec vegetat, ergo ponendo vnam tantum animam formaliter in quolibet viuentē, nulla sequitur contradictio, & consequenter nulla est necessitas multiplicandi animas, si vna sufficiat.

Item in morte Christi anima sensitiua ipsius nō remansit cum corpore, quia fuit mortuum; nec remansit separata a corpore, & Verbo vnita, sicut anima rationalis, quia nullus Patrum hoc vnquam asseruit, sed solum de anima rationali; neque fuit corrupta, nam esset contra Damascenum, dicens, quod Verbum semel assumpsit, nūquam dimisit, quod dictum de partibus essentialibus communiter intelligitur, ergo non fuit hæc anima sensitiua in Christo, & sic de alijs hominibus dicendum quoque erit, hoc argumento coactas Rubionus in 2. sent. d. 16, q. 1. art. 3. sententiam Ochami deseruit.

Confirmatur tandē authorit. Script. Sacre. Matth. 10. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere.* & Ioann. 10. *animam meam pono pro ouib. meis.* Si autem in homine forent tres animæ, non rectè dixisset Christ. animam in singulari, sed animas in plurali. Secundò ex Concil. Later. capite. *Firmiter de summa Trinitate, & Fide Catholica & 6. Synodo Generali,* in qua decretum est, Verbum Diuinum assumpsisse partes humanæ

naturæ, quæ sunt corpus, & anima rationalis, vbi anathemate feriuntur oppositam sentientes. Tertiò ex Patribus D. Aug. lib. de spiritu, & anima cap. 4. & de Quantitate animæ cap. 3. vbi ait. *In vno corpore anima vna, & tres vires, intellectus, voluntas, & memoria,* Gregor. Nyssenus de creatione hominis cap. 25. quasi sent. August. confirmans ait: *Sicut vnus Cytharedus per diuersitatem fidium in vna Cythara diuersos edis sonos, sic vna anima intellectiua in vno corpore existens per distinctas potentias, diuersaque organa, diuersas efficit actiones, & operationes.* idem habent Sancti PP. Gregor. Magnus homil. 12. in Ezechielem, Damascenus de Fide Orthodoxa cap. 12. & Alij.

Obiectiones.

Ob. 1. ex Arist. 2. de Gen. animalium cap. 3. Homo prius viuic vita plantæ, deindē vita animalis, & postremò vita rationalis; in quibus verbis non fit mentio de operationibus, sed de substantia, ait .n. *Non simul fit animal, & homo, nec simul animal, & equus.* Animal autem, & homo non fiunt per operationes, sed per animas. Rt. D. Th. 1. p. q. 18. cum Toletò 2. an. q. 7. Conimbr. de Gen. qu. 21. art. 3. & alijs, prius tempore in esse vegetatiuam, & sensitiuam, quæ adueniente intellectiua corrumpuntur, quia naturæ ordo postulat, vt ab imperfecto ad perfectum procedatur. Non valet, alioquin indiuiduum generis existeret a parte rei

ex-

extra suas species per aliquod tēporis intervalum, vel homo prius tempore esset planta, deinde brūtum, postea homo; quæ omnia falsa sunt, quare Arist. exponendus est non de essentia, sed de operationibus, cuius ratio est, quia plura requiruntur ad efficiendas operationes animæ rationalis, quàm ad vegetatiuæ, & sensitiuæ operari exercendæ. Hinc bene infert Stagirophilus homo prius viuit vita plantæ, idest prius exercet operationes vegetantis, non autem homo prius est planta, vel brūtum, quàm homo, & sequuntur Philop. Albert. summa de homine, & Alij, falsam est igitur ibi loqui de substantia animæ, ly. n. sic non sumitur pro factione passiuæ quod ad actum primum, sed quod ad actum secundum, quomodo etiam intelligendus est 7. Polit. c. 15. dum ait: *Pater id in pueris, in quibus statim ira, & appetitus, & concupiscentia existit, ratio, & mens procedente ætate in illis fieri nata sunt.*

Item Arist. lib. de vita, & morte cap. 1. ait: *Numero autem necesse est unam, & eandem esse particulam in animali, quæ, & animal est, & uiuit, ipso autem esse plures, & diuersas.* Vbi (aiunt aduersarij) per esse intellexit essentias, & animas in eodem animali. R. potius textum nobis fauere, quàm ipsi, dum ait: *Numero autem necesse est unam* &c. dum addit, *ipso autem esse* &c. non loquitur de ipsa anima, sed de diuersis gradibus essendi, qui ab eadem anima sumuntur.

Dices, Scot. in p. dist. 17. q. 37. Xx. *Si ad istam questionem &c.* an animam intellectiuam addi sensitiuæ, ergo duæ animæ In homine? R. Communiter a Scoetistis, ibi Scot. accipere animam sensitiuam, & rationalem nō physice, putā pro illis operationibus, sed metaphysice scilicet pro gradib. generico, & specifico.

Ob. ratione: Operationes genere differentes, contrariæ, & quælibet una sit actus appetendi naturaliter, altera appetendi liberè circa idem obiectum non possunt esse ab eadē anima, sed in homine sunt huiusmodi operationes, intellectio in genere differt a sensatione, & eodem homo eodem tempore idem obiectum appetitu sensitiuo appetit, & appetitu rationali refugit, vel utroque appetitu idem appetit, aut refugit, sed illo naturaliter, isto liberè, ergo plures animæ necessario sunt in homine ad attendendæ. Confirmatur auth. Scoti in 3. dist. 15. q. 40. ubi docet contrarias operationes, oppositosque effectus ab uno, eodemque principio provenire non posse. R. ad maiorem, non semper differentias genericas operationum arguere differentias genericas principiorum, ut patet de vegetatiua plantarum, ubi productio est actio speciei didincta a nutritione, quare solum arguit diuersitatem potentialium in una superiori forma, alias virtualiter continente. Item neque operationes contrariæ semper diuersitatem specificam principiorum inferunt, nam eadem

eadem voluntas potest simul velle idem obiectum efficaciter, & nolle inefficaciter, ut patet in proiectione mercium in mari ad saluandam vitam; & idem appetitus sensitivus canis vult cibum ut delectabilem, & illum respicit propter timorem virgæ; sufficit igitur ut aliquando huiusmodi operationes arguant diversas potentias, & tantò magis, quia tales actus non sunt verè oppositi, cum non respiciant obiectum secundum eandem rationem, sed diversas, quatenus idem obiectum, ut delectabile est vultum, ut inhostium est nolitum. Idemque asserendum est de appetitu naturali, & libero quòd differant, sicut intellectus, & voluntas, qui etiam hoc modo differunt. Nec propriè potentiz istæ sunt contrariæ, sed potius disparatæ, & solum aliquo modo pugnantes in actu secundo. Scotus loc. cit. loquebatur de unitate potenciarum, non de unitate animæ.

Ob. Vbi est operatio, ibi est eius principium, & radix, eum esse nequeat effectus absque illa causa, sed in homine sunt operationes animarum vegetatis, & sentientis, homo .n. vegetans, & sentiens, ergo in ipso extant formaliter anima vegetans, & sentiens, quæ sunt principia, & causæ prædictarum operationum. R. distinguendo ma. formaliter, aut virtualiter, concedo; semper formaliter, nego; patet, nam calefactio terræ fit à Sole, & tamen nec calor, nec cale-

factio reperitur in Sole formaliter, sed virtualiter tantum.

Ob. Vbi cumque reperitur effectus causæ formalis actu, ibi necessariò est ponenda causa formalis actu, non potentia tantum, & virtualiter, sed homo formaliter sentiens, nutritur, augetur, &c. quæ sunt effectus animæ vegetatiuæ, & sensitivæ, ergo debet esse formaliter vegetatiuus, & sensitivus, per animam vegetatiuam, & sensitivam, ma. patet, nam causa formalis non agit extra mittendo, ut causa efficiens, sed se communicando subiecto, unde effectus formalis nequit à sua causa formali separari, sicut Deus separari potest à creaturis, & Sol à calore &c. Mi. Pr. q. continet aliud virtualiter, non est formaliter tale, patet de Deo, & Creatura, de Sole, & calore, &c. quia .n. Deus continet virtualiter creaturam, non est creatura formaliter, & quia Sol continet virtualiter calorem, non est formaliter calor, sed homo est formaliter vegetans, & formaliter sentiens, non virtualiter dumtaxat, ergo &c. R. maiorem non esse universaliter veram, sed solum de effectui formali primario, qualis est dare esse in actu primo, non de esse secundario, cuiusmodi sunt operationes, quia istæ bene separari possunt à causa formali, maxime cum emittenter, & virtualiter in causa superiori, & perfectiori contineantur, quæ potest vices gerere inferiorum causarum. Patet de risibilitate respectu

hominis, quem constituit formaliter risibilem, quæ risibilitas non potest ab homine risibili separari, potest tamen separari risus, qui est effectus secundus risibilitatis.

Ob. Non minus est subordinata forma corporeitatis anime, quam sit vegetatiua sensitiva, & utraq; intellectiva, sed tali subordinatione non obstante ex Doct. adhuc est ponenda forma corporeitatis distincta actu ab anima, ergo idem dicendum erit de vegetatiua respectu sensitivæ in brutis, & de utraq; respectu intellectivæ in homine. R. non esse idem iudicium ferendum de illis animalibus, ac de forma corporeitatis, nam hæc ponitur distincta ab anima ad vitandam contradictionem, quia corpus absente anima, esset, & non esset, quæ tamen non sequitur in positione animarum subordinata, corrupta, .p. sensitiva, non remaneret corpus vegetabile, & separata anima rationali non remaneret corpus sensibile.

Ob. Quod est virtualiter tale, non est formaliter tale, sed homo est formaliter sensitivus, ac vegetativus, ergo &c. Maior patet de Sole, minor Pr. quia homo est formaliter & quidditative animal, & corpus animatum, ergo etiam sensitivus, & vegetativus, quia sensitivum est differentia constitutiva animalis, & vegetativum corporis animati. R. minorem esse veram, cum sua probatione de sensitivo, & vegetativo secundum gradus me-

thaphysicos, & abstractos, non de eisdem secundum esse contractum, & specificum, sic .n. non sunt formaliter in homine, sed tantum virtualiter.

Ob. Unica forma dat unicum esse, aliter idem esse à pluribus sumeretur formis, .i. ab anima rationali, equina, canina &c. sed in homine sunt tria esse, .i. esse vegetativum, sensitivum, & rationale, ergo tres formæ, seu tres anime. R. quod sicut illa tria esse in homine sunt realiter identificata, sic ab unica forma realiter proveniunt, quæ licet reuera sit una physice, est tamen multiplex metaphysice. Neque est inconueniens idem esse generi cum lumi à plurib. formis, nam esse coloris sumitur ab albedine, nigredine, &c.

Ob. Operationes vitales sunt immanentes, & recipi debet in eodem principio effectivo, sed sensationes, & vegetationes non recipiuntur in animali rationali, ergo sunt necessariæ anima vegetatiua, & sensitiva, tamquam principia, in quibus huiusmodi operationes recipiuntur. R. quod sicut principium totale effectivum sensationum non est anima rationalis, sed totum compositum ex anima, & corpore, ita hoc totum est receptivum adæquatè.

Ob. Anima rationalis est immortalis, incorruptibilis, inextensa, non educta de potentia materię, quorum opposita alijs animalibus conveniunt, ergo non possunt in unam substantiam convenire.

R.

ꝑ. sensitiva, & vegetativa in homine non habent illa prædicata opposita, sed solum in brutis, & plantis, non .n. hæc prædicata sunt de ratione formali sensitivæ, vel vegetativæ ut sic, quia methaphysicè abstrahunt, sed quatenus physicè bruta, & plantas constituunt.

Ob. Homo est formaliter corruptibilis, ergo ab aliqua forma, sic denominatur, non à rationali, ergo à sensitiva, ꝑ. ex dictis in Phys. causam præcipuam corruptionis esse materiam primam, quatenus est in potentia contradictionis ad formas, à qua homo radicaliter corruptibilis nominatur; formaliter verò, & proximè à forma totius; vel homo dicitur mortalis, & corruptibilis propter corpus, q̃ corruptibile est, iuxta illud Sap. 9. corpus, quod corrumpitur aggravat animam.

Ob. Anima rationalis non potest virtualiter continere vegetativam, & sensitivam, ergo tres anime in homine. Pr. antec. nam sensitiva de sua ratione formali est extensa, ergo nequit virtualiter in anima rationali contineri, sicut eadem ratione forma corporis non continetur virtualiter in anima, antec. patet, quia sensitiva est materialis, non spiritalis, & per hoc materialia à spiritalibus differunt ex dictis. ꝑ. neg. antec. cum sua probatione, ratio est, quia ut diximus, sensitiva de sua ratione formali non est materialis, sed præcinit, siquidem esse principium, quo

formale sentiendi, & vegetandi non includit necessariò materialitatē, & extensionē, ut includit esse principium quo formale corporis. Neque etiam ex hoc, quod operationes sensitivæ sunt materiales deduci debet potētiarum materialitas, nisi sermo fiat de potētis adæquatis, quæ etiam organa includunt, potentia verò partiales anime, & incōpletæ, inextensæ esse possunt.

Ob. Testimonio Sac. Script. ut 1. ad Thessal. cap. 5. D. Deus pacis sanctificet vos, ut integer spiritus vester, & anima, & corpus servetur. Et Daniel. 3. Benedicite spiritus, & Animæ iustorum Domino. Per spiritum autem communiter anima rationalis intelligitur, ergo in hominibus præter rationalem animam, datur alia anima, quæ esse non potest nisi sensibilis. ꝑ. si in conceptu spiritus significatur distinctio ab anima, hoc intelligi debet non secundum substantiam, sed secundum officia, quatenus spiritus dicatur anima secundum portionem superiorem, prout .i. respicit æterna, anima verò secundum portionem inferiorem, & prout respicit creata.

Pro solutione difficilioris argumenti, quod in hac materia effici solet, in eo consistit, quod si homo est formaliter sentiens, ergo & animam sensitivam formaliter habere debet, à qua talis effectus formalis provenire debet, notamus ex Meth. quod est anima sic una simplex forma physica, quia non est composita ex partibus propriè

dictis, est tamen multiplex methaphysicè per multipliciter graduum formaliter distinctionum in schola nostra. Attamen, quia anima est essentialiter forma totius compositi, non dici debet formaliter sentiens, & vegetans ut *Quod*, sed solum principium formale constitutivum compositi in tali esse, ut *Quo*, sicut albedo non dicitur alba, ut *Qua*, sed ut *Qua* mediante, ipse paries dicitur albus; in proposito igitur, anima rationalis non dicitur formaliter sentiens, & vegetans, nisi ut quo, quatenus, .i. est principium constitutivum compositi sentiētis, & vegetantis, & hoc secundum verum esse actuale, & reale, quod habet, includit .n. formaliter gradus illos genericos sentiendi, & vegetandi, & secundum istos gradus homo dicitur formaliter sentiens, & vegetans, absque eo, quod distinctæ animæ ponantur in homine; dicimus autem animam, rationalem includere virtualiter sensitivam, & vegetativam, non virtualitate in genere causæ efficientis, ut est illa Solis respectu caloris &c. sed virtualiter secundo, & tertio modo acceptis, quatenus nempe anima rationalis perfectiori, & eminentiori modo perficit materiam propter excessum perfectionis; & quia homo continet formaliter operationes sentiētis, & vegetantis animæ, & sic continentia hæc secundum unam acceptionem dicitur virtualis, secundum aliam dicitur formalis, propter priuci-

pium formale, & radicale in ipsa anima contentum, a qua gradus sensitivus, & vegetativus pullulāt. Sic etiam suo modo mixta continere virtualiter elementa dicuntur, quatenus non solum mixtum potest infrigidare, calefacere, humectare &c. ut solent elementa, sed etiam potest tales effectus excedere, nam V.G. caro non solum potest humectare, sed etiam cibare, nutrire, &c. ex quo excessu perfectionis dici potest elementum contineri virtualiter in mixto, sicut etiam dicere solemus argentum in auro contineri &c. Ex qua doctrina optime soluta remanet præsens difficultas, non .n. ex sensatione formali, necessarii anima sensitiva in homine inferri debet, sed satis sit, si gradus sentiendi in homine eodem reperitur, & hoc nullus Adversariorum negare potest, omnes .n. admittunt hanc Methaphys. compositionem ex gradibus superioribus, & inferioribus, licet aliqui inter tales gradus distinctionem formalem cum Scotistis admittant, aliqui vero distinctionem tantum virtualem agnoscant, quæ adhuc sufficeret pro solutione argumenti in eorum sententia, quæ ad tollendum contradictoria prædicta, ad causam virtua-lem confugiunt.

ARTICVLVS DECIMVS.

Verum Anima informet omnes partes Corporis.

Scot. de hac controuersia dist. 18. quæ agit in 2. sent. dist. 18. quæ
vii.

vn. & in 3. dist. 32. q. 2. *Sed contra hoc arguitur &c.* & in 4. dist. 8. q. 3. lic. B. & pluribus alijs in locis, proutius resolutione Not. 2. diuersas esse partes corporis, nam alie dicuntur homogenee, & similes, quae scilicet eandem habent rationem cum suis partibus, ut caro, os, nervi &c. alie heterogenee, & dissimiles, quae ex homogeneis componuntur, ut caput, manus, pes, &c. similiarium partium alie sunt solidae, ut caro, pellis, os, &c. alie fluidae, ut sanguis, pituita, atrabilis, flauabilis, spiritus vitales, & animales, pinguedo, sebum, mellea, lac, semen, & similes; alie vero excrementitiae, quae ex partibus inutilibus alimenti gignuntur, quarum alie sunt merè excrementitiae, quae tamquam inutiles à corpore expelluntur, ut faeces, sudores, salina; alie vero sunt excrementitiae innatae, quae naturaliter ex corpore originantur, ad cuius ornamentum, & alios usus deseruiunt, ut capilli, pili, ungues, penes, &c.

Not. 3. quod tripliciter augmentatio fieri potest, primò virtute calidi, sine aduentu alicuius extrinseci, per maiorem tantum extensionem partium, ut in rarefactione euenit, & ita etiam rebus inanimatis competit. Secundò per iuxta positionem partium ad praecedentes partes, & sic ignis per appositionem combustibilis, & lapides per appositionem terrae virtute Solis, & aquae augescunt. Tertiò per veram nutri-

tionem, quae fit per intus sumptionem alimentum, & eius conuersionem in substantiam alendi.

Not. 3. Spiritus in presenti accipi pro quibuscumque corpusculis mira tenuitate compositis, veluti animalistis partibus deferuentibus animatis, ut opera vitae exerceant, & sic describi solent: Spiritus sunt corpuscula ex defecato sanguine mira subtilitate composita, calorem à corde habentem per totum corpus deferentia, ut singula membra propria munia obire valeant, & duplices sunt, alij dicuntur insiti, quos generans virtute seminis, cuilibet inserit membro; Alij non influentes, qui ab aliquo membro principali ad alia diffunduntur; & hi in triplici sunt discrimine; alij siquidem dicuntur vitales, ut à corde tamquam à principio vitae prouenientes, quorum officium est calorem cordis per totum corpus diffundere. Alij animales à cerebro veluti à principio operationum animalium, ducentes sensum, quorum officium est species sensuum externorum ad interos transmittere. Alij tandem naturales, qui ab hepate proueniunt, ut à principio operationum naturalium, quorum munus est sanguinem ad singulas venas, & corporis partes gestare.

Not. 4. ex lib. 2. de Gener. Animal. cap. 3. & pluribus alijs in locis, & plurius etiam apud Scot. quod tam semen, quam lac gignuntur ex superfluitate sanguinis; nam lac in feminis ex sanguine menstruo, depurato tamen, oritur, Prouida. natu-

natorum, quod dum scetus est in ventre, extrinseco cibo nutrirī nequit, facit in mulieribus sanguinem menstruum cessare usque; dum depuretur, ac deinde per quasdam venas protrahit, ut dulcedine, ac ceteris qualitatibus laetari convenientibus afficiatur; Si puer est in ventre, ad umbilicum deferatur, si verò extra, ad mamillas, ut facilius nutrirī, & alii possit. In masculis autem, licet raro accidat, lac ex superfluitate sanguinis generatur. Semen, quod secundum Not. est superfluum alimenti, ex parte quadam purificata sanguinis gignitur, redactū usque ad tertiam decoctionem, & appellatur superfluum alimenti ad nutritionem, est tamē necessarium respectu generationis, & conservationis speciei. Ex his deducitur, quod sicut sanguis non est animatus, nec pariter semen, aut lac, quia oriuntur ex sanguine, vel sunt idem sanguis defecatus, animata dici poterunt.

Not. 5. aliquid esse partem viventis, & animalis, bifariam capi posse; uno modo strictè, & rigorosè, & sic illa dicitur pars corporis animalis, quæ informatur anima, eaque verè vivens, & animata, & ad primam constitutionem corporis animati spectat, ut sunt caro, os, &c. Altero modo latè, & ita quæcumque pars faciens ad integritatem, & conservationem animalis, potest dici pars; ita Subtilissimus Doct. in 4. d. 8. q. 1. B. ubi ait: *Alio modo corpus potest accipi, ut*

omnia illa includit, quæ pertinent ad totum corpus organicum, sine sine partes animata, sine sine alia non formaliter animata, ut humores, & spiritus, & hoc modo sanguis est aliquid corporis. Quæ doctrina est valde hic notanda pro solutione argumentorum.

Not. 6. aliquid posse dici vivere tripliciter, vel quia recipit influentiam vitæ, vel quia ad vitam disponit, vel quia principium, & conservationem ex actu vitæ possidet. Primo modo partes solidæ corporis vivunt: Secundo modo vivunt spiritus, & humores, utriusque dispositione: Tertio modo capilli, ungues, & pili possunt dici vivere, quamvis lato sumpto vocabulo, quatenus ortum, & conservationem habent ex actu potentie vegetativæ.

Circa hanc controversiam in variis obveniunt Philosophi sententias, aliqui enim putant ungues, capillos, & pilos esse animatos, ita D. Thomas in 4. d. 33. q. 1. art. 2. Vega de ante medica q. 9. Sorus, Durandus Bannes, & recensetur etiam D. Bonaventura in 4. d. 44. q. 1. & 2. art. 1. Alij verò unguibus, & capillis vitam denegant, sed fatentur augeri per iuxta positionem excrementorum, non autem per nutritionem, ita Fernel. Achillin. Conciliator, Tolos. hic q. 4. Catharensis, Dandin. & alij non pauci. Alij asserunt omnes partes fluidas esse animatas aña totius; sic ex Præcis Philosophis Plato in Thimeo, Themistius, & alij, quos sequuntur Caiet.

1. p. q. 1. 19. art. 1. Tolet. hic loc. cit. Hurr. disp. 1. de An. sec. 6. qui tñ hoc negat de semine, & sanguine, menstruo, Arriag. disp. 2. sec. 9. Complut. disp. 6. qu. 1. qui alios Thomistas citant. Alij verò ex opposito negant sanguinem, humores, & ceteras partes fluidas prædicas esse animæ illa, ita Arist. 2. de An. text. 10. & 3. de Generas. animat. cap. 2. quem postea sequuti sunt D. Thom. 1. p. q. vii. art. 1. Scot. loc. cit. Diu. Bonavent. Riccard. Gabriel. Ruy. & alij. De partib. verò solidis, tam homogeneis, quàm heterogeneis, ut sunt caput, brachia, crura, coxæ, pedes, caro, ossa, dentes, & similia, nulla est controuersia inter Recentiores; nam D. Tho. lib. 2. contrâ Gentes cap. 23. & in quæst. de Anima art. 10. Scot. loc. cit. cum suis affectis sequuti Arist. in hoc 2. lib. sum. 1. cap. 2. text. 20. substantiant partes solidas omnes siue homogeneas, siue heterogeneas esse animatas, cum per verâ nutritionem augeantur, sentiant, & moveantur.

Aliqui tandem ex antiquis somniant, animam non informare, quamlibet partem corporis exercentem aliquam vitalem operationem, sed solum vnam partem, è qua potest totum regere corpus, ad modum Regis, non residentis in qualibet Regni parte, sed in vna determinata, & ex illa totum Regnum regit, & administrat; quam partem aliqui dixerunt esse Caput. Alij cerebrum, alij supercilia, alij

pectus, & alij aliquem locum corporis occultum, ex quo pro opportunitate in quamlibet partem discurreret, his præhabitis.

Conclusio Prima.

Dicimus 1. animam rationalem non residere in vna tantum corporis parte, sed totam in toto, & totam in quilibet corporis parte. Patet ex indissolubilitate animæ rationalis supra alias animas. Vnde D. Aug. lib. 6. de Trinit. ait: *Sicut Deus se habet ad totum Mundum, seu Vniuersum, ita se habet anima ad partem Mundum.* s. ad corpus humanum. Sed Deus est in toto mundo, & totus in qualibet mundi parte; cum sit indissolubilis, ergo, & anima in toto paruo mundo est tota, & non tantum in aliqua parte. Tum quia quælibet corporis pars viuens exercet aliquam operationem vitalem, ergo anima in qualibet parte reperitur; Præterea, quia quælibet saltem nutritur, augetur, sentit, &c. consequens est evidens, nam operatio immanens in eius principio elicitione recipi debet, sed per aduersarios animæ, est solum V. G. in cerebro, ergo solum cerebrum moueretur, sentiret, nutriretur. Tum quia animal non dicitur constare ex anima, & capite, ex anima, & corde, &c. sed ex toto corpore, ergo totum corpus erit formaliter animatum, consequens patet, quia non viuens non potest esse pars intrinseca constitutionis vitæ, alioquin esset quid aggregatum per accidens. Tum quia hæc sententia incidere videtur

ear in errorem Platonis ponentis animam actum assistentem, & non informantem, damnatum à Conc. Vien. si .n. anima residet tantum in pectore, ergo in alijs partib. non per informationem, sed per assistentiam esset, quod est falsum, anima .n. rationalis est forma corporis ex cit. Concil. à Clem. V. nomine autem corporis non venit tantum una pars, sed totum compositum ex partibus heterogeneis. Tum quia anima non est in corpore simpliciter tamquam in loco, sicut Angelus, & animal sunt in loco, sed est in corpore per informationem cum sit corporis forma, ergo oportet ut in toto corpore recipiatur, non in unica parte tantum.

Dices, ad salvandum Concilium Vien. sufficit, quod Anima rationalis informet tantum unam partem corporis, ad ceteras vero se habeat virtualiter, & veluti assistens. Non valet, nam Concilium clarissime loquitur, & determinat animam rationalem esse humani corporis formam: at corpus humanum est organicum, & non constat una dumtaxat parte, sed pluribus partibus heterogeneis, iuxta Arist. definitionem: *Anima est actus corporis physici organici*, &c. Tamen quia si Anima rationalis unam tantam partem humani corporis informaret, etiam illi tantum suum effectum formalem tribueret, non alijs partibus corporis, effectus .n. formalis est formam communicari subiecto, sed hoc est falsum, ergo

&c. patet sequela maioris, si .n. albedo unam solam parietis partem dealbaret, illa tantum pars diceretur alba, non totus paries. Mi. Pr. quia tunc non diceretur totum corpus animatum, & vivens, sed solum illa pars, quæ ab anima informaretur, ut proinde supposito, quod anima informaret tantum cerebrum, & non alias partes, caput non diceretur vivens, & animatum, nec pectus, nec brachia, nec cor, &c. Nec anima rationalis diceretur humani corporis forma, ut Concil. determinat. Tum quia formalitas denominationis sumitur à forma, ut albus ab albedine, iustus à iustitia, &c. Sed cerebrum non dicitur intelligere, nec cor, nec caput, sed totum compositum, & totus homo dicitur intelligere, ergo quod omnes partes saltem principales, anima rationalis est forma informans, non alicuius partis determinatae. Tum quia potentia non potest resisti sine propria forma naturaliter, neque supernaturaliter per Thomistas, sed potentia anima sunt in toto composito, & in qualibet parte saltem solida, & principali, ergo etiam in omnibus partibus est anima informans, & quia anima rationalis non est divisibilis, & extensa, ut extendi possit per partes, ad quaslibet partes materie, sed est inextensa, indivisibilis, & spiritalis, sequitur, quod si sit in una parte, sit etiam in alia, ubi est potentia, & ita tota in toto corpore, & tota in qualibet parte totius.

Nec

Nec valet recursus ad animam vegetatiuam, & sensitiuam, saltē apud illos, qui vnicam tantū ponunt in homine. Neque Concilium loquitur de omni anima, sed solum de rationali, & de ista format decretum, & dānat omnes illos tamquam hereticos, qui negant animam rationalem esse humani corporis formam, quis autem insipiens per humanum corpus, intelligeret cerebrum, vel cor dumtaxat, & non potius totum corpus organicum? licet deinde quantum ad ministrationem intellectus hęc organa non sint in quauis corporis parte, sed in capite præsertim, vel etiam in corde cum Toletō. Neque eis suffragatur effugium ad formam corporeitatis, seu ad formas parciales, istę .n. nō sunt forme viuentes, sed mortuę; & solum dāt composito esse heterogeneum, & dissimulare, non esse viuens, ac proinde non poterunt esse principia operationum vitalium, quę a principio vitali prouenire exposcūt; & daretur effectus nobilior sua causa, siquidē vitalitas ex toto genere est perfectior quocumq; agente non vitali, & ob id Subtiliss. pro forma vitali non recurrit ad Cælum, quod est inanimatum, sed immediatē ad Deum, vt Authorem naturę.

Tum quia ex anima rationali, seu intellectuā, & ex corpore hominis organico resultat totum compositum physicum per se vnum ex mente Concilij, & Arist. cum ani-

ma sit actus corporis physici organici, ergo omnes corporis partes informare debet anima, non vnicam partem tantum, antec. est euidens. Pr. conseq. quia anima non potest totum constituere, nisi per informationē, nam causa virtualis non componit physicē, itā vt ex ea, & ex materia informata coalescat vnum per se, quia non est causa intrinseca, & in facto esse in composito existens; & si talis esset, non esset amplius causa virtualis, sed formalis, & actus informans, & intrinsecē componens. Non ergo recedendum a cōmuni in hac materia, quod anima rationalis, & intellectuā, sit forma spiritualis, & tota in toto, & tota in qualibet parte totius, ne ansam præbeamus ad Arist. negandum, & ad verba Sacri Concilij extorquenda, in rebus .n. fidei semper (*vt par est*) reuerenter, & submisē agere debemus. *Obiectones.*

Ob. Ex Arist. *Libello de communibus animalium notione*, vbi docet, totum animal esse sicut Ciuitatem optimē institutam, & animā sicut Regem, addens, quod sicut Rex non est in tota ciuitate, sed in vna præcipua parte, itā nec anima in toto corpore, sed in vna tantum, nempe in corde, & 8. Phys. tex. 84. nō posuit intelligentiam in toto Cælo, sed in Cæli parte, ergo anima non est in toto corpore, sed in parte, eadem .n. est proportio intelligentię ad orbem, & animę ad corpus. R. cum communi, dupliciter ani-

M

ani-

animam considerari posse, vno modo vt corporis est forma, & sic in toto corpore reperitur; altero modo, vt motrix est, & sic dicitur esse in precipua corporis parte, quantum .n. ad potentiam motiuam est in certa parte, ex qua motus in alias partes influit, quam Arist. putauit esse cor, Galenus verò cerebrū, & in hoc sensu, Rex, & intelligentia sunt in vnica orbis parte .i. rāquam motores, & assistentes in ordine ad potentiam motiuā, & providentiam, non tamquam formæ informantes, & physicè componētes vnum totum, in quo sensu loquitur Arist. in prima animæ definitione, & Concil. citatum.

Ob. Anima non potest informare partes discontinuas, sed partes corporis sunt discontinuæ; ergo non potest illas informare, maior patet, minor Pr. quæ sunt speciei diuersæ nequeunt continuari ex 5. phyl. 3. 1. sed partes corporis differunt specie, ergo, &c. ꝑ. negan. mi. cum sua probatione, partes .n. corporis animatæ cōtinuantur inter se, saltem secundū aliquas partes, ossa .n. per quosdā nexus carni continuantur, vel apparenter, vel manifestè propter paruitatem; etiā cerebrum, de quo magis dubitatur, est cōtinuum cum medulla dorsi, quæ spinalis appellatur, estō discontinuum sit cum membranis, & cranio capitis, quomodo Arist. intelligendus est 2. de partibus animal. cap. 2. vbi cerebrum ponit discontinuum. Falsum est

etiam, quod partes specie differentes non possent continuari, si sunt respectu eiusdem viuēis, imò hæc diuersitas est necessaria pro corpore organico. & Arist. intelligendus est de illis partibus, quæ idem viuens, & cōtinuatiuum non respiciunt, veluti sunt V. G. lignum, & lapis &c.

Ob. Nequit anima partes heterogeneas informare, nisi homogeneas informet, ex quib' heterogeneæ constant, sed partes homogeneæ non sunt perfectibile proportionatum respectu animæ, quæ est actus corporis physici organici, ergo. ꝑ. si hoc argum. vim haberet, anima nullibi esset, quia nullā partem aduaret. Dicimus igitur, quod partes homogeneæ sunt perfectibile animæ inadæquatum, & secundarium, non adæquatum, & primarium, tale .n. est organicum in omnibus viuētibz.

Obijciunt tandem Aduersarij quemdam locum ex primo de motu anim. cap. 2. vbi Arist. asserere videtur quasdam partes idēō viuere, non quia habeant in se animā, sed quia continuæ, & coniunctæ sunt cum eo membro, in quo est anima. sed ꝑ. ibi solum ostendere voluisse, animam principaliter, & specialiter in vna parte residere, à qua parte tamquam à principio, & origine anima vitā in alias partes diffundat; quæ autem sit pars ista videbimus infra.

Ob. Si Anima rationalis, indiuisibiliter existens potest esse in plu-

pluribus, subiecti partibus, ergo poterit esse in alijs, & alijs plurib. & ita ingere materię mole construere, & informare, quod fallum censetur. ꝑ. neg. sequelam, anima .n. est forma corporis organici, quod terminos habet magnitudinis, & paruitatis in viuientib. ex dictis.

Ob. Saltem sequeretur ex hoc, eandem animam simul, & semel moueri motibus contrarijs, quando homo V. G. in eodem instanti vnā eleuat manum, & alteram dimittit. Simul etiam quiesceret, & moueretur, si quis vnā partem moueret, altera quiescente, quæ omnia sunt absurda. ꝑ. neg. sequ. siquidem anima nō mouetur proprie, cum mouet membra corporis, in quo non est vt in loco, sed vt forma in materia; & si est in loco, est tantum definitiue, quib. autem competit localitas definitiua, nō competit eis motus, nisi per derelictionem termini adæquati a quo, & acquisitionem adæquatam termini ad quem, quod non competit animæ in ratione corporis, sed solum in vna parte exercet suam operationem, in alia verò minimè, ideo quiescit; hæc autem non contradicunt, secundum quid moueri, & secundum quod quiescere ratione diuersarum partium, & fuit etiā doctrina D. Thomæ q. vii. de An. ad 12. vbi docuit, quod anima non mouetur, neque quiescit, nisi per accid. non autem inconueniens est, vt aliquod moueatur, & quiescat simul per accid. sicut non est incō-

ueniens, quod aliquod moueatur per accidens contrarijs motibus, vt si quis in naui deferatur contra cursum nauis. Et si Angelus moueretur sursum, & deorsum, mouendo partes corporis locati, vnā sursum, aliā deorsum, semper tamen adæquatè moueretur; ita pariter de anima respectu diuersarum partium, inadæquatè mouetur, & quiescit.

Dices, si Anima rationalis est V. G. tota in pede, ergo pes intelligeret. ꝑ. quod si anima rationalis est tantum in vna parte V. G. in pectore, ergo pes & intelligeret. Quare negatur sequela, nam denominationes istæ, toti, & non partibus conueniunt, vnde homo, qui est compositum denominatur intelligens, vt *Quod*, Anima verò, vt *Que*,

Conclusio Secunda.

Dicimus 2. partes solidas viuentis, siue homogeneas, siue heterogeneas, informari anima totius. Est communis, & Pr. omne corporeum, quod viuunt, informatur anima, alias non viueret, cum anima sit principium vitæ ex Philof. hic tex. 24. sed partes omnes solidæ viuunt, ergo informantur anima, ma. patet, min. Pr. experientia, videmus .n. illas augeri, sentire, & alias operationes exercere, quæ non nisi a viuentibus oriri possunt, ergo &c. & q. vegetatiua, & sensitiua in homine est eadem cum intellectiua, ergo huiusmodi partes animatæ sunt etiam anima intellectiua, quæ forma est totius corporis.

Conclusio Tertia.

Dicimus 3. sanguinem, ceterosque humores, qui partes fluidæ corporis organici vocantur, spiritus animales, ac vitales, esse animæ cuiuscumque exper-tes. est Scoti in 4. dist. 10 q. 4. A. & d. 44 q. 1. per totum, ubi supponit, quod nutrimentum non habet formam nutriti, ex quo sumitur ratio fundamentalis huius sententiz. Alimentum igitur animati non sortitur eandem formam, quā possidet ipsum animatum, sed sanguis est ultimum alimentum, & principale ipsius viuentis, in comuni sent. & ex Arist. 8. de partibus animal. cap. 5. ergo &c. Præma. nutritio est mutatio substantialis alimenti in substantiam aliti, ideoque aggeneratio vocari solet, ergo debet in alimento noua forma induci, & præcedens perire; at si sanguis (vt bene Malt. & Bell. virgēt) est animatus, qualis est forma, quæ inducitur de nouo, & quæ perit? anima vtique esset inducta, & deperdita.

Relp. Hurt. vnā partem viuētis alteram alere, vt caro nutrit ossa, & stomachus de ficiente cibo vicinas vrit partes, & fames contingit, & hoc propter diuersa partium temperamenta, vnde si anima diuisibilis habet partes heterogeneas, vnā pars consumit aliam, at in anima rationali, quæ est indiuisibilis vnā pars corporis cōsumit temperamentum alterius.

Non valet, est .n. Medicorum dogma, quod defluente sanguine,

animal nutritur cæteris humoribus, .i. pituita, atra, & flauabili, licet non ita bene, & commodè, non ergo rectè recurritur ad partes animatas viciniores, &c. Tum quia falsum est vnā partē viuētis ex alia nutriri, alioquin viuēs seipsum destrueret. patet sequela, quia vnā pars est specie distincta ab alia per formas partiales, si igitur ossa V.G. ex carne nutritentur, iam deberet forma carnis viuētis corrumpi, & consequenter pars animæ informans carnem destrueretur. Tum quia in sent. ipsorum semen, & lac non sunt animata, ergo neque sanguis, Pr. consequ. quia, sanguis in semen & lac conuertitur virtute viuētis, ergo si esset animatus, viuēs iam seipsum destrueret, conuertendo partem animatā in aliam non animatam, quod est cōtra naturam viuētis, cum quodlibet esse, & viuere naturaliter appetat.

Relp. Thomist. duplicem sanguinem distinguendo in homine, imperfectum vnum, qui nutritioni interuit, & hic non est animatus, & nutrimentalis appellatur; alterum perfectum, & naturalem magis decoctum, & purificatum, & hic est animatus, nec interuit nutritioni, nisi quatenus fit magis perfectus, ita vt ubi prius habebat gradum vitæ vegetatiuæ, quando erat sanguis, per nutritionem deinde conuertitur in carnem, & acquiritur eadem anima sub gradu perfectionis, .i. sensitiuo.

Non

Non placet, & ratio est, quia totus sanguis in se continuatur, eadem ubique habet accidentia, & in ijdem vasis continetur. Tum quia tam sanguis nutrimentalis, quam naturalis sunt eiusdem speciei, & solum differunt accidentaliter, quatenus naturalis est purus, & coctus, nutrimentalis verò impurus, & incoctus, hoc autem est discrimen accidentale, veluti cernitur in vino puro, & impuro, & fœcibus immixto. Neque doctrina illa de gradibus assignatis est ad propositum, nam tales gradus sunt idem realiter, & maxime etiam in eorū sententia, non admittentium plures animas in viuentē, ergo si anima informat aliquam materiam, informabit illam secundum omnes gradus in sua entitate inclusos, ergo non poterit anima sanguini tribuere primò gradum corporis, deinde gradum vitæ, & tandem gradū sentiens. Tum quia isti gradus vel identificantur realiter cum ipsa anima, vel non, si identificantur, omnes sunt simul sicut est ipsa anima, & non unus primus, alter secundus &c. si realiter distinguuntur, ut fatentur de potentijs, sic erunt accidentia, & ita nutritio non erit mutatio substantialis, sed accidentalis.

Secundò Pr. Quod est animatū, est continuum animali, anima .n. nequit partes discontinuas informare, sed sanguis, & cæteri humores sunt animali discontinui, ergo. Minor est Arist. de partib. animal.

lib. 2. cap. 3. ubi ait: *Non .n. sanguis continuus carni, neque cognatus est, sed in corde, ac venis quasi vasis continetur.* Vas autem non est continuum cum liquore contento. Similiter Pituita cum sit vehiculum sanguinis mouetur ad motum illius, ac proinde nulli potest esse continua. Atrabilis in splene, & flauabilis in felle, ut in proprijs locis resident, &c. Patet etiā hoc clarissimè ex athomatica arte, etenim nec in corde, nec villo alio membro apparēt vlla signa, cuiusmodi essent fibræ, vel quid simile, quib. sanguis continetur, sed scisso corde, totus sanguis effluit, sicut fracto vitro tota aqua dispergitur.

Respondent aliqui aduersariorum, quod licet sanguis non continuatur cum alijs membris animalis immediatè, continuatur tamen mediatè, quatenus sanguis quasdā participat partes crassiores, quæ dicuntur fibræ, quæ continentur cum venis, & vena cum carne. Non valet, fibræ .n. sunt carnes, osses, & nervosæ, ergo sanguis non continuatur cum ipsis, illæ .n. esse possunt sine isto, quia hic fluidus est, illæ verò persistentes, & permanentes, duræ, & solidæ &c. Tum quia sanguis quocumq. modo sumptus cum sit eiusdem rationis, & speciei, posset totus à corpore animalis segregari, & separari, ipso toto cum suis partibus, & membris remanente & consistente in esse corporis, licet non in esse viuens, & animari, ergo &c.

Ter-

Tertio Pr. argumento Theolo-
gito: In conspuratione sub specie-
bus panis, ex vi verborum venit
Corpus Christi Domini, & per cō-
comitantiam Sanguis eius, ex
Concil. Trid. sess. 13. cap. 3. si au-
tem Sanguis esset animatus, sub
speciebus panis ex vi verborum,
adueniret etiam ipse sanguis Chri-
sti, cum partes animatæ pertineat
ad primam corporis animati con-
stitutionem.

Obiectiones.

Ob. Quod est pars animati, est
animatū, sed sanguis est pars ani-
mati, ergo sanguis est animatus,
patet ma. cum .n. animatum sit
quoddam totum, forma totali in-
formatum, eius partes eandem
formam participare debent, quæ
est anima. Minor est Arist. 3. de
hist. animal. cap. 2. referentis san-
guinem inter partes animalis ho-
mogeneas, & similes. & conce-
dendo ma. de parte spectante ad
primam constitutionem animalis,
in quo sensu minor est falsa, nisi in-
telligatur dispositiue, & in obli-
quo, prout sit pars integralis cor-
poris ex dictis in Notandis, quo e-
tiam sensu intelligendus est Arist.

Ob. ex Leuit. 12. vbi habetur:
anima omnis in sanguine est. vbi D.
Aug. q. 19. in Leuit. ait: aliquid
vitale est in sanguine, quia per ip-
sum maximè in hac carne vivitur.
Neque dicas, ait Zenardus animā
esse in sanguine propter dependē-
tiam, quatenus ab eo fouetur, &
alitur, nā Scriptura dicit animam

in sanguine esse, non ab eodem de-
pendere. Item Concil. Trid. sess.
13. cap. 3. determinat animam es-
se sub vtraque specie vi naturalis
connexionis, & cōcomitantie, quæ
partes Christi Domini, ergo sup-
ponit Concilium esse cōnexionem
animæ, & sanguinis. & vt supra,
animā esse in sanguine, non tam-
quam in subiecto animato, sed tã-
quam in eo, à quo vita dependet,
vita .n. à sanguine alitur, & foue-
tur; quare licet non sit pars primò
integralis, & spectans ad primam
constitutionem, est tamen pars in-
tegralis in secundo gradu, seu est
pars subintegralis, & in hoc sensu
intelligenda est auctoritas Leuit.
D. Aug. & aliorum PP. qui animā
in sanguine ponunt. Hæc replica
Zenardi officit, quia etiam disgre-
solemus, vitam nostram in manu
Dei esse, in manu Principis, &c.
quatenus ab eis in conseruari de-
pendet. Ad Concil. dicimus cum
Matr. & Bell. Animam habere
connexionem cum sanguine, non
immediatam, sed mediatam, quia
.g. ipsa est actus corporis, con-
nexionē habet cum corpore, cor-
pus autem cum sanguine, tamquā
cum parte subintegrante, & in hoc
etiam sensu sanguis dicitur pars ho-
minis, sicut caro, iuxta illud Mat-
thæi: *Caro, & sanguis non reuelauit ti-*
bi. .i. mediatè, & vt ad secundam
spectat animalis constitutionem.

Obstat Arriag. si hæc doctrina
valeret, etiam calor, & quantitas
dicerentur partes hominis, quia
ne-

necessariò requisita; quòd si dicat
hoc esse accidentia non substantia;
ut est sanguis, adhuc instatur de
aere, qui est substantia quedam
necessaria ad conseruationem ho-
minis, & tamen à nullo ponitur
pars illius, ergo ad ratione partis
exigitur animatio; Vnde homo si-
ne sanguine est mutilus, & ad opo-
rationes vitales exercendas inep-
tus omnino. Non valet, nam neq;
calor, neque quantitas, neque aer
possunt esse partes hominis, illa
n. sunt accidentia, pars autem in-
tegralis, aut subintegrals alicuius
substantia, debet esse substantia;
Aer verò quauis sit substantia,
& necessariò ad conseruationem
requiratur, nequit tamè dici pars,
quia non est per se ordinatus ad
conseruandum, & constituendum
corpus viuens; Sanguis autem
per se ad fouendam vitam ordi-
natus est, quatenus est vltimum
alimentum, de quo animal nutrir
debet, ac plurib. vitalib. actiõib.
inseruit, qua ratione animal exan-
gue, rectè mutilum apparet.

Ob. Theologicè: Quod est hy-
postaticè diuino Verbo vnitū, est
animatū, Verbū etenim nō nisi par-
tes animatas a sūpfit, sed sanguis
vnitur Verbo Hypostaticè, vt tra-
dit Inóc. 3. de *Celebrat. Missarū*. er-
go sanguis est animatus. R. ma-
non esse vniuersaliter veram, nam
ex Subtilis. in 3. d. 2 q. 1. art. 2.
Nat. irrationalis, & nō viuens po-
test assumi à Verbo, imò etiā partes
seorsim sumptæ. De facto n. in

triduo, partes corporis Christi tam
integrales, quā subintegrales erāt
eidem Verbo hypostaticè vnitæ;
licet nulla tūc fuerit animata, quia
Christus verè mortuus erat.

Ob. ex Arist. 3. de Hist. animal.
cap. 19. semper quādiū vita serua-
tur, sanguis viuus animatur, & ser-
uetur & 2. de part. animal. cap. 2. de
sanguine differens, ait, quòd nutri-
tur, & augetur; quæ sunt opera
vitæ. R. cūm Arist. ait sanguinem
animari, innuere voluit transiō-
nem sanguinis in Carnē, & ceteras
partes per nutritionem, quatenus
est alimentum proximum, non
quòd sub forma sanguinis perma-
nēs, sit animat⁹. Dicitur etiam au-
geri non per intus sumptionem, &
vitaliter, sed per iuxta positionē,
quo sensu dici posset nutrirī, eo
modo quo ignis per appositionem
combustibiliū Dicitur etiā nutrirī,

Ob. id est de integritate anima-
lis, quo præsente animal viuit, & quo
absente, animal moritur, sed san-
guis, & ceteri humores sunt huius-
modi, vt experientia patet, ergo
sunt de integritate animalis. R. cō-
cedendo totum de integritate se-
cundaria, negando de primaria.
Illæ igitur sunt veræ partes anima-
lis primariò integrantes, quæ intèr
se continuantur; illæ verò, quæ non
continuantur, estō sint partes inte-
gratæ animal, & etiā necessariæ ad
eius conseruationē, nō tamen sunt
animatæ. Modò quatuor Humores
sūt quidē partes integrantes secū-
dariò, sed subintegrantes, quia
tam;

tamen carent continuitate neces-
saria ad esse corporis animabilis,
propterea anima carent.

Ob. Sanguis mouetur ad faciē,
vt si quem pudeat; ad interiora, si
quis timeat; bullit, dum irascimur
&c. quz non nisi ab anima proue-
nire poterunt medio appetitu, &
apprehensione. ꝛ. motus illos non
fieri immediatē à sanguine, sed per
sympthiam partium corporis, in
quibus sanguis cōtinetur, motis si-
quidē, & alteratis partib. illis per
imaginationē, sāguis etiā mouetur.

Ob. Sanguis est instrumentū, &
organum, quo viuens aliquas ope-
rationes exercet, ergo est animat⁹,
sequela patet inductione in alijs
Organis, vt sunt oculus, auris, ma-
nus, &c. ꝛ. sanguinē non dici pro-
priē organū animæ, cū hæc sit pars
quzdam corporis heterogenea, cō-
stituens vnum principiū cōpletum
cum potentia animæ, at sanguis est
homogeneus, & solū dicitur in-
strumentum, quatenus suo calore
fouet, & vitalibus inseruit opera-
tionibus; Organū autem hoc modo
sumptum non petit necessariō esse
animatum.

Conclusio Quarta.

*Dicimus 4. lac, & semen non esse ani-
mata.* est Scoti in 2.d. 18.q. vn. F. &
d. 20.q. 2. (& alibi. Pr. ex Arist. 4.
de Gener. animalium cap. 48. vo-
cante lac sanguinem benè coctum,
& non corruptum, sed sanguis ex
dictis non est animatus, ergo &c.
de Semine patet ex lib. de Gener;
semen, n. est corpus imperfectum,

superfluum generanti, & solū ac-
terius generationi necessarium ex
Doct. loc. cit. lat igitur semen, &
sanguis diferiminantur solū ac-
cidentaliter, cum igitur sanguis nō
sit animatus, neq. etiā lac, & semē.
Tum quia semen non est cōtinuum
animali; sicut nec sanguis, vt Arist.
docet lib. 3. de hist. animal. cap.
vlt. & lib. 2. de Gener. animal. cap.
2. ergo nō est animat⁹, conseq. est
euidens, siquidē anima partes di-
sccontinuas informare nequit. Tum
quia quod cōtinetur in aliquo rā-
quam in vase, non sortitur eamdē
formam, quam vas, vt patet de a-
qua in amphora, & de vino in cy-
pho, sed semen est in qbdā mēbris,
vt in vase, ergo &c. Tum tandem,
quia semen, & lac non sunt partes
spectantes ad perfectionem indivi-
dui in quo sunt, alijs pueri carētes
semine, & virgines, & senes caren-
tes lacte, elsēt mutuli, & imperfecti.

Obiectiones.

Ob. actiones diuersæ, differētesq.
proprietas distinctam arguūt es-
sentiā, & naturam, sed lac, & san-
guis diuersas sortiuntur actiones,
distinctasq. passionēs. siquidem san-
guis est rubeus, calid⁹, lac verò est
album, & frigidum, ergo non rectē
infertur, quòd si sanguis est inani-
mis, similiter & lac. ꝛ. non semper
actiones diuersas, diuersā arguere
essentiā, sed aliquando differen-
tiam rātūm accidentalem, sic in
proposito est de lacte, & sanguine,
differunt. n. in pinguedine, colore,
dulcedine, cæterisq. huiusmodi ex

Arist.

Arist. loc. cit. lib. 4. de generat. animal. cui subscribit Clemens Alex. de Pedagog. cap. 6. dicens: lac est sanguis secundum substantiam, variato tantum colore a vehementi spiritu. Deducitur ex eo, quod lac ut plurimum sit ex menstruo; siquidem in feminis, factu conceptu, cessat fluxus menstruus, ut ex eo ipse fetus nutriatur, & augeatur; atque eo magis cessat, quo idem fetus fit maior, & lac exhauriatur. Illud igitur attractum per venas transferitur, & in vberibus sistit, ubi denud decoctum, albedinem, dulcedinem, ceteraque accidentia recipit. Dixi ut plurimum ex menstruo provenire, quia nonnunquam contingit lac emanare a maribus, qui menstrua non patiuntur.

Ob. contra secundam particulam de Semine: Quod habet virtutem producendi animatum, est animatum, sed semen est huiusmodi, ut quotidiana nos experientia docet, ergo semen est animatum. R. quod posset negari maior in sent. illorum qui contendunt Solem posse generare ranam, quamvis ipse Sol sit animæ expertus. Si autem concedatur maior, distinguenda est minor, semen participat potentiam principalem generandi animatum, negatur, dispositivè, & instrumentalitèr conceditur. inde nihil.

Ob. Semen animalis non est imperfectius semine frugum, sed semen frugum est animatum, quia facit crescere fruges, ergo &c. R. minorè esse veram dispositivè, quatenus se-

men disponit ad generationem frugum, & animalium, non tamen secundum se, quia non crescit nisi per iuxta positionem. Semen igitur dicitur vivere dispositivè, quatenus disponit ad vitam recipiendam per generationem, non tamè formalitèr, cum secundum se non informetur animæ, nec propria, nec totius corporis animari. Sed contra, semina Herbarum, plantarum, & arborum nutriuntur, augentur, & germinant domesticata, ut patet de alijs, cecis, & huiusmodi; nutritio autem augmentio, & germinatio sunt operationes vitales a vivente procedentes, ergo semè est actu vivens, & animatum. R. distinguendo, quedam sunt semina, & fructus simul radicum, stirpium, & plantarum, & hæc vivere, & animari concedimus; alia verò sunt semina tantum, & ista anima, vitaque gaudere, negamus; qua ratione Arist. 2. de An. cap. 1. & 2. & 2. de Gener. animal. cap. 1. docuit, nullum semen animari, & vivere.

Conclusio Quinta.

Dicimus 1. dentes, cornua, rostra, plumas, & squamas piscium, ungues, item pilos, & capillos esse animata, non anima distincta, sed totius. De dentibus patet, nam ex 2. de Gener. animal. cap. 4. eiusdem naturæ sunt cum ossibus eodemque alimento utuntur, licet in eo discrepent, quod non primò oriuntur, sicut ossa, tunc non inepta esset ad sugendum; & secundum

communiorē sent. oriatur sepi-
timo mense à Natiuitate, aut oit-
tis, secūdū maiore, vel minorem
calorem nutricis. Tum quia dentes
suas medullas habent, vt reliquæ
ossa nutriuntur ex illis, & augetur
secūdū omnē dimensionē; & toto
vitæ tempore durant, nisi ab egri-
tudinem aliud accadat, habet etiā
neruos, & venulas, ex quibus ali-
mentū sumunt; imò aliqui addunt,
dentes etiā sentire, sed improba-
biliter, siquidem dolor ille potius
in carne coniunctus est, aut in ner-
uo, quàm in dente; Sicut nec ossa
sentiūt propter nimiam terreitatem,
euidētissimè etiam id conspi-
citur in rostris, & cornib. animal.
& squamis, hæc. n. participant na-
turam ossium, in quib. terreitas
abundat. Penes quoq; auium ani-
matæ videntur, nam tenerrimæ pē-
næ, sæpe in cauo plenis sanguine
inueniuntur, & relectæ ita crescūt,
vt pristinam figuram cultellatam
recipiant, vt antea, & eodē colore
& ordine, quo prius, quod fieri nō
potest dumtaxat per iuxta positio-
nem, à radice plumæ, nātunc solū
promoueretur cum illa relectione,
absq. figuræ mutatione. De vngu-
ibus etiam patet propter augmen-
tationem secūdū omnē dimensionē,
vnguis siquidem ad planam super-
ficiē defectus, non crecit dumtaxat,
sed etiam rotundatur, & acuminat-
ur, vnde fibris abundat, vt arborū
folia, quod clariùs in vnguibus
equorum, & similium patet; hinc
Arist. 3. de Hist. animal. cap. 32.

ait: in nouis animalibus, genus ori-
gine præ nimia duritudine nihil ab
ossibus differt.

De pilis, & capillis Mast. Bell. an-
cipites romanerunt, cōcludentes;
Capilli autem, & pili, an informantur,
nec ne, vtrumq. esse probabile, & ratio-
nabiliter quidem, quia nō ita ma-
nifestè hoc augmentum in pilis,
& capillis apparet. Attamen nē in-
tellectus dubies, & anceps de his
remaneat, melius iudicam' etiā, &
pilos, & capillos, sicut alias partes
corporis, anima totius informantij
& fuit doctrina D. Tho. in 4. d. 44.
q. 1. ar. 2. & quod 3. ad 3. vbi sic
ait: dicendum, quod capilli, & vngues
nutriuntur, & augentur; & sic patet
quod aliquam operationem participant;
quod non posset esse, nisi essent partes
aliquo modo ab anima perfectæ; & quia
in homine non est alia anima, nisi vna,
s. anima rationalis, constat, quod ab
anima rationali perfectæ sunt, non vs-
que ad hoc, quod operatione sensus par-
ticipent, sicut nec ossa, ita. s. Doctor,
& sequuntur Thomistæ cōmunicor.
citatur etiā D. Bonau. addit tamē
eum tenere capillos, & vngues in-
formari, anima vegetatiua propria
distincta ab anima totius, sed per-
peram, nam in 4. d. 44. q. 1. & 2.
art. 1. in quib. locis Seraphic' Do-
ctor citatur, solūm habet, quod vn-
gues, & capilli viuunt, quia habent
ortum, & conseruationem ex actu
vitæ, non determinando, an huius-
modi actus sit potius ab hac, vel ab
illa anima; imò quia addit, vngues,
& capillos debere resurgere ad do-
ctorem,

orem, & ornatum capitis, & digitorum, potius dicere debemus, vivere anima totius, quam propria. Sequuntur Thomas à Vega, Sotus, Durandus, Bannez, & ex nostris Merinero, Linus Rabes, & probabiliter Maffius, & Bellut, contra Fernelium, Galeaum, Toletum, & Alios.

Pr. 1. Id in quo inest operatio vitalis, in eo esse debet principium vite, ac consequenter anima, sed in unguib. capillis, & pilis inest operatio vitalis, s. nutritionis, & augmentationis, ergo &c. Respondet aduersarij, negando minorem, illa non per simplicem additionem crescant, non per intrinsecam alimenti susceptionem. Sed vnde hoc sciunt, & ex quo capite probant, videbimus infra, potius. q. procedunt in fide parentum. Nos autem probamus minorem, siquidem capilli, & ungues crescunt secundum omnes partes, & dimensiones sicut ossa, & carnes, experimur. n. ungues, pilos, & capillos in infantib. subtiliores esse, in prouecta autem ætate crassiores.

Respondent 2. huiusmodi crescere etiam in mortuis, ergo eorū augmentum non pendet ab intrinseco, sed ab extrinseca materia. Non valet, tale. n. augmentū proqueat à calore resultante in caduere recenti, & expellente materiam illam existentem in radicib. vnguium, & pilorū, non tamē crescunt secundum omnes partes, sed solum secundum longitudinem, si-

gnum, quod tunc non procedant ab anima.

Pr. 2. pars compositi naturalis cum cæteris partib. continuata, aliquo modo participare debet formam talis compositi, sed pili, capilli, & ungues sunt aliquo modo partes compositi naturalis, et Arist. docet 3. de Hist. Animal. & cum cæteris partib. continuantur. Vnde Vallesius obseruauit, quod in capillis, & unguib. versus inferiores partes apparent fibræ, & venulæ, per quas deferuntur alimentum, & continuantur carni, à qua experimur non posse diuelli sine maxima dolore. Diximus, esse aliquo modo partes, quia non sunt partes principes, & ad primam constitutionem artinecentes, sed potius ad pulchritudinem, & conseruationem animalis pertinetes. Hinc D. Thome cit. aiebat in partib. corporis animalis quedam ordinantur ad operationes vite exercendas, sicut cor, hepares, manus, pes; quedam ad conseruationem aliarum partium, sicut folia sunt ad conseruamentum fructuum, ita & capilli, & ungues sunt in homine ad custodiam aliarum partium, vnde sunt de secunda perfectione corporis, quamuis non de prima. Inde communiter asseritur Verbum Diuinum assumpsisse ad esse hypostaticum, ungues, & capillos, & corpora cum his resurgere, illaq; reassumere vt ornamenta, & complementa ipsorum, iuxta illud Lucæ 21. capillus de capite vestro non peribit.

Scio aliquos etiam ex nostris ad rationem

rationem allatam deludendam, respondere, quod si huiusmodi rationes quicquam probarent, concluderent etiam lapides, & metalla, detenta in visceribus Terræ, & eisdem adherentia, fore animata. Siquidem crescunt secundum varias dimensiones, rotundantur, oblongantur, acuminantur, & cetera, quæ afferuntur in vnguibus, pilis &c. ac certissimum est lapides, & metalla non esse animata, ergo ob eandem rationem, nec vngues, nec pili erunt animati.

Parcant mihi. Amici, quando vidistis ex sectione metallorum, marmorum, & aliorum lapidum, iterum post incisionem acuminari, rotundari, & in varias dimensiones crescere? nunquam ex tot columnis, lapidibus & arboribus, in ædibus, & præcisis ædificiis erectis tale prodigium vidimus, quod figuram mutauerint. Solum post longam temporis spatium, aliqua pars minuitur ab extrinseco, quod commune est omnibus creatis in istis inferioribus, crescere autem, & augeri, & maxime post incisionem, maximè indicium est vitæ.

Pr. 4. calore animalis deficientes, deficient utiq; & capilli, ut in senibus apparet, ergo capilli sunt animati, alioquin non videtur quare casus fieret eorum casus. Quod deinde omnia hæc relata, non habeant animam distinctam ab anima totius, inde patet, quod non sunt multiplicanda entia sine necessitate. Tum quia post mortem

animalis, semper vagues, & pili crescere deberent, nam anima permaneret, & materia ut potè magis excrementitia, copiosior per mortem adesset, quod non experimur, nisi rarò. Tum quia istæ partes se habent ut folia in arboribus, quia ad ornatum, & conservationem aliarum partium à Natura ordinantur, ergo sicut folia non habent animas distinctas ab anima totius, ita neq; pili, & vngues.

Obiectiones.

Ob. primò contra dentium animationem, & præsertim ex 2. de Gen. animal. cap. 4. ubi habetur dentes tangere ossa, non continuari cum illis, ac partes animatæ debent continuari, ergo &c. Tum quia dentes spontè decidunt, continuerentur vñ, & per totam vitam crescerent, quod signum est non crescere vitaliter, animata in certum habet periodum auctoris, & magnitudinis. R. per illa verba Arist. solum innuere voluit, dentes cum ossibus non continuari immediate, sed medijs ligamentis, & per nervos. Neq; spontè decidunt, sed ex morbo aliquo, aut defectu virtutis vitalis in senibus, in quibus decidunt propter caloris, & humoris inopiam, quo fit, ut nervus qui dentem implantabat, contrahatur, & ipsa radix contracta ampliorem locum alveolo relinquat, vel alveus ipse deficcatus, spatium radici præstat excidendi. Dentes in se cavitatem habent, quæ cavitatis linitur quadam membrana tenuissima, sensu exactissimo

cliffimo prædita, quam aliqui contextam volunt ex minimis neruis, & arterijs, dum .n. in intima cavitæ dentis inflammantur, videntur pulsare, pullus autem nequit esse, nisi ubi est arteria. Si aliqua pars solum frangatur, non amplius refarcitur, vt in meipso expertus sum, nam truncus in maxilla remanens, renouationem impedit. Si autem penitus cum radicib. extrahatur, libera remanet natura, vt ex noua accedente materia, novum dentem reponat, si calor animalis sit valde robustus, vt etiam vidi in quodam senē sexagenario.

Contra animationem vnguium, & Capillorum ita obijcitur: omniū viuientium determinata est magnitudo, sed vngues, & capilli semper crescunt, ergo &c. ꝑ. negando mihi & patet experientia, tam in cornib. rostris, & vnguibus quam in capillis virorum, & feminarum, & iubis etiam equorum, non .n. crescunt in infinitum, licet post incisionem iterum vngues, & capilli crescant ad ornatum, & pulchritudinem in Natura, sicut etiam euenit de herbis, & plantis.

Ob. partes animatæ non debent fieri ex his, quæ negliguntur à natura, sed omnia hæc sunt ex excrementis, quæ extra corpus à natura expelluntur, ergo. Sciendum, Pro responsione, quod materia capillorum est excrementum quoddam crassum, & fuliginosum, quod per poros exiens indurescit, & aliud excrementum superueniens,

propellit, & in longum protenditur. Si pori per quos excrementum illud transiit, sunt recti, etiam pilæ nascuntur rectæ; Si verò curui, & cutis dura, capilli crispī proueniunt, dum .n. conantur cutim erumpere, aliquantulum in se reflectentes, quamdam figuram reflexam retinent. His habitis ꝑ. ad maiorem, non esse inconueniens, partes excrementitias, sed viuenti inseruientes, vel ad ornatum, vel ad partes alias principales fouendas, vt folia fructus conseruant, esse animatas, quamuis ab excrementis generentur, quia sicuti tales partes in perfectione à cæteris partib. animatis deficiunt, ita etiam ex imperfectiori materia sunt. Quæ doctrina D. Thomæ autoritate fulcitur in 4. sent. dist. 44. q. 1. art. 2. ubi faciens differentiam inter superfluitates, sic: *illa superfluitates scilicet salua, sudor, lacrimæ, &c. expelluntur à natura, quasi ad nihil utiles, unde non pertinent ad perfectionem corporis humani, secus tamen est de alijs superfluitatibus, quas sibi natura retinet ad generationem capillorum, & vnguium, quibus indiget ad membrorum conseruationem.* Ex his colligitur, quod licet capilli, & vngues sint excrementa nature per comparisonem ad partes integrales, non tamen per comparisonem ad saluam, sudorem &c. sunt .n. partes corporis deseruientes ad custodiam cæterarum partium, capilli .n. ornant, & custodiunt caput, vngues digitos, & in arbore frondes custodiunt

dunt fructus. Vngues etiam de-
terminatae habent quantitatem,
& figuram, & manus ad suas op-
rationes exercendas iuvant, ita ut
sine vnguibus manus manere appa-
reant, & ad operationes ineptae; &
facilis vnguium, & capillorum
transmutatio, & dimissio anima-
tioni non obstat, nam etiam id ec-
cidit in continua nutritione, & re-
solutione partium etiam perfectarum.
Fallum est etiam, quod ca-
pilli finem incremento non im-
ponent, ut diximus.

Ob. Aris. 3. de hist. animal. cap.
1. docet pilos resecos non amplius
crescere, neque provenire ab incisura
facta, sed a radice. Idem docet
de pennis Avium, quod recisae non
crescant, sed decidant. Ex quibus
colligitur, quod neque pili, neque pen-
nae avium sint animatae. Sed bona
pace, ex relatis locis, non recte ta-
lis consequentia colligitur; non ex
primo, nam sensus est, quod a ra-
dice crescant initiatae, per quam
capilli sumunt augmenti vim, & ro-
bur. Secundus locus opponitur ex-
perientiae, nam etiam pennae reci-
sae quando sunt parvae, crescunt, &
licet quandoque decidant antequam
maturescant, hoc etiam evenit in
pueris de dentibus, quos (unc ani-
matus aduersari) fatetur. Sed quia
pennae congenitae ab initio paruae
conspiciuntur, & progressu tem-
poris simul omnes partes augentur,
ut evidens est, inde rationabilius
eas animatas inferimus.

Dices, Si capilli anima totius in-

formantur, esset Divino Verbo
vincti, sed hoc est falsum, nam ali-
as sequeretur, quod abscissi, eadem
Verbo vincti mansissent, quod, si
semel assumpti nunquam dimisit ex
D. Damasceno. Et negando sequi-
tur, & Auctoritas D. Damasceni
intelligenda est de partibus prae-
cipuis humanitatis, quales sunt ani-
ma, & corpus, non de alijs minus
principiis, quales sunt vngues, & ca-
pilli, quos sicut abscisos desinit ani-
ma informare, ita & Verbum dimi-
sit. Sic Scoti quae omnes Theologi
sequuntur.

Ob. Tandem, quod huiusmodi
extrema, non sint animata anima
totius, sed propria. Patet quia vn-
gues, & pili crescunt semper etiam
in senectute, imò magis in morbo
crescunt, & tamen tunc est magis
debilitata virtus, & quod magis
convincit, est quia etiam post mor-
tem animalis quandoque crescunt,
quod manifestum signum est a pro-
pria anima augeri. Et ex Aris. 2.
de generat. animal. cap. 4. ubi do-
cet, adeoque capillos magis crescere
in aegrotis, & senibus, quia plus ex-
crementi remanent ad eos augen-
dos, propter debilitatem caloris in-
senibus, & aegris. Non igitur afficit
debilitata virtus animae, quia non
requiritur ad hoc magna vis, & ex
alio capite supplet materia copio-
sior, quia non potest virtus debilitata
in substantiam aliti convertere.
Post mortem vero aliqui dicunt, tunc
capillos non augeri nisi appareret,
quatenus cutis, & caro in mortuis
desi-

deficiatur, & contrahitur, unde illa crescere videntur. Vel si crescunt, hæc erit quædam actio per iuxta positionem excrementi, quod à modico calore expellitur, non vera actio vitalis, quia sic deberet semper contingere, & in omnib. mortuis. quod si de aliquib. sanctis hoc refertur, ut in aliquib. Doctorib. legi, potius ad causam supernaturalem referendam est, quam ad naturalem.

Urgebis, satis insulsum videtur huiusmodi extrementa informari in homine anima rationali spiritali, & secundum gradum rationalitatis, hæc saltem sentire debent, quod tamen non experimur. R. non esse absurdum de his partib. quæ non sunt rigorosè excrementitiz, sed aliquo modo homini inseruiunt, nec est necesse ut omnes operationes vitales exerceant, quia nec etiam ossa sentiunt.

ARTICVLVS VNDECIMVS.

De Sede Animæ.

Scot. ut ver^o, & germanus Arist. Aluminus, eius sententiæ semper adherens, innuit sedem animæ esse Cor, ita in 4. sent. d. 49 q. 1. 4. C. & q. 10. de anima. Supponimus, sedem animæ, seu partem principalem corporis unicam esse debere, non plures, cum n. ordo sit dispositio plurium inter se, & ad vnum primum ex 5. Meth. 16. membra verò animalis valde ordinata sint, & suo ordine animal vnum constituent, necessariò inter ea consti-

tuendum est aliquod primum. Item cum homo sit parvus mundus, & magni compendium ex Arist. 8. phys. 17. sicut in magno, vnicum est primum principium, vnum mobile primum, & sedes primi Motoris, ita in paruo Mundo, unica prima sedes statui debet.

Xenocrates pro sede Animæ statuit vniuersum Corpus, Epicurus pectus, Stoici Spiritus vitales, Diogenes sanguinem puriorem existentem in arteria cordis, aut totum sanguinem, aut calorem. Aliqui dixerunt esse triplicem. sc. cor, iecur, & cerebrum, sed his, & aliorum veterum sententijs ut ineptis omisissis, duæ sunt præcipue sententiæ, quæ in hac controuersia agitantur, Prima est Platonis, Galeni, & Medicorum, quos plures etiam ex Recentioribus sequi videntur, affectuantes Principatum, & sedem animæ esse cerebrum. Secunda sententia est Arist. 2. de Gener. animal. c. 4. & lib. 3. de part. animal. c. 3. & 4. & sæpè alibi, esse cor, quæ sequitur Scot. cum omnibus ferè Peripat.

Conclusio.

Dicimus, Animæ sedem esse cor, non cerebrum, & omnia membra quò ad vitam dependere à corde. Est Scot. loc. cit. Sc ex Recentioribus Philosophis amplectuntur Piccol. Zabarel. Dandin. Contar. & Alij. Pr. illud censendum est præcipuum animalis membrum, cui primò competit præcipuum temperamentum, & necessarium, non utique ad aliquam operationem, sed

sed ad ipsius substantiæ vitalis cō-
seruationem, sed tale est cor, non
cerebrum, ergo &c. maior est eui-
dens. Mi. prob. temperamentum
necessarium ad vitæ cōseruationem
consistit in calido, & humido,
vt diximus in lib. de Gen. & conce-
dunt omnes, sed tale non est cere-
brum, cū sit natura sua frigidum,
ergo. Neq; primò hoc conuenit
hepatis, licet .n. hoc sit quoq; cali-
dum, & humidum, cor tamen est
fons ōnis caloris in animali, quod
indē patet, quia sanguis concoctus
à iecore, non est in tanta perfectio-
ne, vt animæ actionibus tanquam
instrumentum inferuiat, sed solum
se habet vt alimentum, & materia,
in quam virtus vitalis agat per nu-
tritionem; Sanguis verò à corde
concoctus, qui sunt spiritus vita-
les, & à corde per totum corpus
diffusi per arterias, est perfectioris
conditionis, vnde non se habet vt
p̄cipua materia, sed instrumen-
talitèr actiue ad vitales operatio-
nes concurrunt; & ex defectu horum
spirituum, animastice operatio-
nes cessant, licet valdè sanguis ie-
coris abundet.

Dices, ad sensationes requirun-
tur spiritus animales, qui sunt spi-
ritus vitales à corde ad cerebrum
transmissi, ibiq; magis depurati.
ergo cerebrum est sedes animæ. R.
neg. conseq. & ratio est, quia hu-
iusmodi spiritus solum à cerebro
accipiunt mitigationem quamdā
caloris ob cerebri frigiditatem, ita
vt non differant à vitalibus substā-

tiālior, sed accidentalitèr tantū.
Quia igitur agunt, & sensationib;
inferuiunt propter mitigatum ca-
lorem, qui duo nempe calor, &
frigus, seu mitigatio concurrunt,
& principalitèr sit calor, quā fri-
gus, potius vtiq; vt instrumentis
cordis, quā cerebri agent. Tum
quia illud est p̄cipuum mēbrū
animalis, ex cuius læsione, proue-
nit animalis interitus, sed ex nota-
bili cordis læsione, statim moritur
animal, si autem cerebrum offen-
datur, ellò actiones sensitiuæ per-
turbentur, non tamen statim acci-
dit mors, vnde communiter doce-
tur, cerebrum esse vaporibus, &
excrementis obnoxium, cor autem
nec etiam paruulam comparitur
indispositionem; Cor .n. omnia
excrementa à se repellit, vt actiuis-
simum, cerebrum verò excremen-
tis repletur, vt patienuissimum.

Confirmatur oculata experien-
tia, quam affert Piccol. quòd sepe
varia monstra destituta capite visa
sunt, & reliquis omnibus membris
deformata, sed nunquam destituta
corde. Tum quia ex vnitate, vel
pluralitate cordis dignoscitur ani-
mal esse vnum, vel plura, non ex
cerebro, si etenim vnum cor, vel
duo fuerint, animal quoq; vnum,
vel duplex iudicari debet, quare
duo corda necessariò duo exposcūt
capita, sed duo capita stant cum
vno corde, signum manifestum, cor
esse totius fabricæ animalis funda-
mentum, & princeps membrorum.
Hinc Matth. 18. *de corde exeunt cogi-
tationes,*

rationes, homicidia, furta, &c. quæ sunt animalicæ actiones, & cap. 15. ut quid cogitatis mala in cordibus vestris? Vnde etiam homines, quando volunt animam in testimonium adducere, manum peccatori admonet, non cerebrum.

Objectiones.

Ob. primò ex arte anathomica, Gaullus. n. & Columbus peritissimi anatomici referunt se ligasse canem supra tabulam, & dissecto peccore, citissime ligasse quatuor vasa cordis, mox exemisse cor, & canem soluisse, q. tamè sine corde aliquandiu latrauit, sensijt, ambulauit; & multas alias experientias contra nostram doctrinam adducere solent, ergo &c. R. cum Piccol. referente, quosdã nobiles anathom. enixos fuisse idipsum in cane probare, & nihil illis ad allatam experientiam accidisse. Sed concessio etiã, quòd allata hystoria, & similes sint, veræ non adhuc conuincunt, nam saluari poterunt per spiritus in nervis, & venis existentes, proueniẽtes à cerebro, & primò à corde productos, & hoc etiam Aduersarios vrget, nam quando nos contra ipsos hystorias adducimus animalium, quæ abscisso capite adhuc sentiunt, & mouentur. Resp. hoc ex spiritibus in nervis prouenire, quo casu etiam ad cor refugium erit, si .n. carent capite, quomodo cerebrum in membris influere poterit.

Ob. ratione: Illud membrum est ceteris nobilius, cui altiores potentia competunt, sed caput est huius-

modi. In ipso .n. omnes sensus insunt, tam interni, quàm externi, & tantò maiorem excellentiam conferunt, quantò ad intellectum potentiam conducunt, ergo.

R. neg. Ma. nã potius illud est præstantius membrum, sine cuius influxu, nullum aliud agere potest, alioquin sequeretur, oculum esse, corde nobiliorem, nam oculo contenti videre, cordi verò solũ sentire, dependentia autem cæterorum membrorum, non est in ordine, ad Caput, siquidem ipsimet sensus in capite residentes, nullũ exercitiũ habere possunt, nisi corde spiritus suggerente, cor .n. suo calore spiritib' ab instrumẽtis varijs modificatis, varia pficit officia. Quãvis igitur cerebrum sit locus, in quo excellentiora officia animæ residentis in corde expleantur, non tamè ex hoc deducere debem' animam in cerebro residere, nam etiã. Sol pfectiores operationes in hæc inferiora exercet, quàm in Cælo, in quo tantum lumen causat, hic, verò multa substantialia generat, & tamen non ob id in his inferioribus residere dicitur. Vnde concludendum est, residentiam non argui debere ex digniori opatione, sed ex indepẽdẽcia in opando.

Ob. Pro sede animæ illud statuendum est, quòd se habet vt origo, & fons omnium eius instrumentorũ, & operationum ex 1. de Generat. animal. cap. 3. sed cerebrum est huiusmodi, quia cerebrum est primum principium nervorũ per spiritalem

nalem medullam, & nervi sunt instrumenta sensuum, & operationū animæ, ergo cerebrum est animæ sedes. *ꝑ. neg. Mi. ad prob. distinguimus antec. est principium nervorū ex parte materiæ, conc. ex parte formæ, nego, siquidem cor est, quod dat spiritum corpori, & nervis soliditatem, formam, & virtutem. Unde nervi sunt tantū viæ, per quas spiritus deferuntur, ceterum spiritus, & calor sunt animæ præcipua instrūta, per quæ anima operatur.*

Ob. Cerebro læso, animal sensu, & motu priuatur, ergo omnes operationes istæ sunt dependēter à cerebro. ꝑ. quidquid fit de antecedente, negando consequ. nam solū infertur, alia membra immediatè à cerebro dependere, ac non idcirco ostenditur cerebrum esse, ab alijs independens, in quo ratio principatus consistit, experimur. n. cerebrum in operari à corde dependere, à quo spiritus recipit. etiā læso pede, non valemus ambulare, & tamē pes non est sedes facultatis moventis.

Urgebis, ergo etiā cor ab hepate dependet, quia ab ipso sanguinem accipit. ꝑ. neg. cōseq. quia secur solū materiā cordi subministrat, non virtutem actiuā, Unde Aliqui docent sanguinem recoris esse specie distinctum à spiritibus vitalibus. Cor autem transmutat sanguinem in spiritus, a quo intrumentalem actiuitatem accipiunt; & sic secur tantū habet rationē

samulatorij, sicut ars edificandi nobiliot est ea, quæ domibus edificandis materiā subministrat; cerebrum autem non dat spiritibus virtutem actiuā, sed illam tantum modificat. Sanguis igitur ab hepate ministratus, est solū materia, spiritus autem vitales sunt præcipua animæ instrūta ad vitales operationes edendas, & in hoc sensu vita animalis pendet à sanguine.

Ob. Somnus est priuatio operationis primi sensorij, qui in capite caufatur, cor autem propter somnum à sua operatione nō quiescit, ergo cerebrum, non cor est sedes animæ primaria. Contra, si cerebrum per somnum propria operatione priuatur, non autem cor, ergo nobilius erit cor, quod non tam extraneis humoribus est obnoxium. h. forma, negamus antec. somnus n. nō est priuatio operationis primi sensorij, sed aliquarum operationum sensus, qui n. dormiunt, non priuantur omnimō sensu, nam se cooperiunt, quia frigus sentiūt, vel discooperiunt propter calorem, & licet in dormientibus deficeret omnis motus externus, non tamen deficit vis, & virtus cordis moventis nutritiua ad nutriendū, augmentatiua ad vegetandū, & generatiua ad semen colligendū, ergo cor est prima sedes motuum, tum interiorum, tum exteriorum.

Arguūt eadē Aliqui ex situ, quæ caput in homine obtinet, putā in sublimi, vt in cætera influere possit, &

fit, & adducunt auth. D. Ambrosii lib. 6. ex am. Sed nihil ad propositum, ex sublimitate .n. non bene arguitur dignitas præ cæteris, siquidē nō collocatur aliquis in sublimi, vt in alios influere possit, sed aptior est locus medius, vt patet de Ciuitate, quæ alicuius regni sit caput, quæ non debet in angulo Regni collocari, sed potius in medio, tanquam in centro, quatenus facilius ad illam ex omni parte homines cōfluere poterūt. Ad Diuū Ambr. resp. forrē sententiæ fuisse Platonis, & pro nobis stat etiam D. Hieron. ad Fabiolam, dicens. Plato animæ principatum cerebro tribuit, Christus verò pectori, & cordi; nemo .n. dicet, turrim quæ in altum exurgit, vt Ciuitatē tueatur, esse nobilio rem Ciuitate, nec spiculatorem exercitu digniorem, cuius bono inuigilat, eadē capitis est ratio.

Solum remanet hic breuiter addendum, q. sint spiritus vitales; de quatuor .n. humoribus quomodo fiant, & cuiuscumq; sint conditionis, diximus lib. de Gen. & ita spiritus describi solet: *est sanguinis tenuissima pars in corde perpurgata, & inde ad functiones vitæ distributa.* fit autem hoc modo, ex vena caua derivatur ramus quidam in dextrum ventriculū cordis, quo sanguis influit in cor, hoc verò perpetuū mouetur motu dilationis, & contractionis; dū ergo dilatur, ventriculus eius dexter repletur sanguine, eoque, ibi effervescente, par-

tes tenuiores sanguinis percolantur in sinistrum per membranulā quādam interiectam intra vtrūq. ventriculū, vbi ampliū calore sinistri ventriculi perficiuntur. sāguis itaq; percolatus maximē subtilis, & calidus, alteriusq; iā caloris effectus à reliquo sanguine, spiritus vitalis à Medicis appellatur. Quando deinde rursus Cor motu cōstrictionis mouetur, spiritus generatū in sinistro ventriculo, per arterias expelluntur, ac per totum corpus, vt vitā tueantur, egrediuntur. Sunc autem spiritus isti separati quidam ab alijs membris, ac inter se suæ cōtinui, non distincti quasi atomi; Maxima verò spirituum vitalium pars cerebrū postulat, vt inde spiritus animales, & sensitiui generentur, & per meatus ad id destinatos pergentes, organa sensuū dicuntur, ad sensationes eliciēdas; & secūdū communio rem opinionem speciei à prioribus non differunt, sed solū accident aliter, ex hoc quod frigiditate natiua cerebri infrigidatur, & humectantur.

De Semine egimus in lib. de Ge. cui simile est lac, quod nihil aliud est, quā sanguis per venas ad vbera attractus, ibiq; de nouo concoctus, & à glandulosa mamillarum substantia in dulcedinem, & albedinem alteratur. Generatur potissimū ex sanguine, menstruo, quo femina abundat, ideōq; illæ solæ lac cōmuniter habent; quod ex illo fiat inde ostenditur, quia iuenculæ, sicut vetulæ lac non habent, quia illo sanguine desti-

desinitur ex lib. 4. de Gen. animal. cap. 8. lactantibus non sunt purificationes menstruum, neque; lactantes concipiunt, & si conciperint, lac extinguitur, nam eadem est lactis, & menstruum materia. solet etiam hic agi de adipe, & pinguedine, seu, & medulla, sed quia sunt res faciles momenti, & apud plures Authores videri poterunt, ideo consilio relinquuntur.

ARTICVLVS DVODECIMVS

*Vtrum anima rationalis sit
Immortalis.*

Scotus de hoc puncto presens discursus in 4. d. 43. q. 2. art. 2. & alibi incidenter, Sed antequam ad decisionem principalem deueniamus, supponimus falsam esse sententiam Platoniorum, asserentium omnem animam esse immortalem, quibus Aliqui Recentiores fauent in sent. tamen Arist. neque; loquimur hic de immortalitate, prout dicit repugnantiam ad definitionem, sic. n. Soli Deo competit iuxta illud ad Thimo. 6. *Qui solus habet immortalitatem*. Sed de ea loquimur quatenus negatione definitionis significat iuxta propriam naturam, etiam esse non possit si Deus concursu denegaret. Patet non omnem animam esse immortalem, nam sensitiva, & vegetatiua sunt materiales, & diuisibiles ab agente creato productae, & consequenter educatae de potentia matris, agens. n. creatum ex dictis in phys. agit dependenter a materia, ergo sunt corruptibiles, sicut ceterae formae substantiales, & hoc etiam in via Arist.

Purior igitur reducitur ad animam rationalem, cuius prima opinio ipsam ponit mortalem, sicut animas iumentorum, ita Epicurei, & Atheistae, quos sequuti sunt Saducei ante Christi Domini aduentum ex Math. 22. ubi negabant mortuorum resurrectionem; & ex Peripatheticis Alexandrei, & quamplurimi etiam in eadem sent. Arist. ipsum trahunt. Communior tamen opinio ipsam defendit immortalem. & hanc immortalitatem asserit esse naturaliter cognoscibilem, illaque Arist. cognouisse, ita Recentiores fere omnes

Conclusio Prima.

Dicimus. Animam rationalem esse immortalem est de fide, verum pro statu isto, licet efficacissimis rationibus probetur, non tamen vera, & rigorosa demonstratione. Est Scoti quo ad ambas partes loc. cit. quae propter Scotist. sequuntur Caie. 3. de an. cap. 2. & cap. 9. ad Roman. & ad Hebr. 11. Sealig. exerc. 307. Arriag. disp. 10. sec. 10. Iandun. Petrus Manuanus, & alij; imò & omnes fere Recentiores, qui licet primo affirmant in conclusionibus hanc veritatem esse naturaliter demonstrabilem. in probationibus tamen fatentur, tales rationes conuincere intellectum bene instructum, atque ita solum verbis a Doct. subdilepant. Quod sit de fide clarissimè ostenditur tum ex veteri, tum ex nouo testamento. Ex Veteri sap. 2. scriptum est de Impijs: *non indicauerunt honorem animarum Sanctorum.* & ibidem: *Deus fecit hominem inextinguibilem.* & cap. 3. *Insuper autem*

Autem anime in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum mortis, spirituum immortalitate plena est, & insuper in perpetuum uiuent. & Eccles. ult. ibi homo in domum eternitatis sue. Ex nouo test. Math. 10. legitur. nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. & Ioan. 10. Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam eternam custodit eam. Confirmatur ex Concil. Venn. Sub Clem. V. Item ex later. sub Leone X. sess. 8. ubi de anima dicitur Anima nostra est per se forma corporis, & Immortalis. Item ex Cōcil. Trid. sess. 25. in Decreto de Purgatorio, determinatur: Animas Fidelium ibi detineri, & iuari orationibus uinorum. & in Decreto de inuocatione Sanctorum sancitum est: Sanctorum animas in Cælo una cum Christo Domino uiuere, & regnare. & tandē in Symbolo fidei. Credo carnis resurrectionem, vitam eternam Amen. hæc quantum ad primam particulam. Pr. quod ad secundam, quod .s. non sit naturaliter demonstrabilis, nequit .n. à priori demonstrari, cum animæ quidditatem pro statu isto non cognoscamus, nisi à posteriori, qua via hæc immortalitatis necessitas non apparet, ut in responsionibus objectionum patebit, quibus Aduersarij autumant immortalitatem hanc demonstrare. Nec tot Philosophi errassent, nec Arist. hanc veritatem ita obscurè in sinuasset. Nec D. Aug. dixisset 13. de Trin. cap. 8. difficile valde est animæ immortalitatem probare: Quomodo

ergo veritas hæc naturaliter pro statu isto demonstrabilis est? M. Iacob. Brun. 9. 10. de An. art. 5. opinionem Scoti, & Caietani referens ait: Quod dictum licet erroneum non sit, tamen aliqua temeritate non caret, nam si anima rationalis ex natura sua immortalis est, dabitur aliquod medium naturale, per quod possit à priori, vel à posteriori demonstrari. Videant quæso Docti vim huius consequentiae, vnde tantos Doctores de temeritate arguit. Deus etiā est natura sua Trinus, & vnus, valet ne hæc cōsequentia, ergo dabitur aliquod medium naturale per quod possit à priori, vel à posteriori demonstrari? Videbimus deinde efficaciam suorum argumentorum ad intentum demonstrandum. Obiectiones.

Ob. primò contra primam particulam probando, quod anima rationalis de facto non sit immortalis: esse actum corporis est prædicatum quidditatum ipsius animæ, definitur .n. esse actum corporis physici organici &c. ergo nequit sine corpore reperiri, & quia corpus corrumpitur, sequitur etiam corruptio ipsius animæ. B. Si ly actus accipiat fundamentalitèr, sic dicit entitatem animæ, & est prædicatum quidditatum animæ, nec est ab anima separabile, nā separata adhuc est talis entitas partialis ex se corporis perfectina. Si verò ly actus formalitèr accipiat, sic dicit aptitudinē ad informandum corpus, & est passio; actualis verò informatio est accidens, & consequen-

sequenter separabile. Ad formam igitur arg. dicimus animam esse actum, & predicatum quidditativum, & inseparabile pro fundamento, & passione, non tamen pro ut dicit actualement informationem, adeo nihil.

Ob. Si anima remanet post mortem, cum sit forma corporis, ac consequenter ad corpus habeat inclinationem, erit in statu violento, quod est falsum, quia secundum Arist. nullum violentum est perpetuum. *Ex Doct. in 4 d. 43. q. 2. art. 3.* quando aliquid habet inclinationem ad actum primum ut est materia respectu formæ substantialis, tunc si illo caret erit in statu violento, si verò inclinatio illa est ad actum secundum, non est in statu violento; sic est in proposito, anima. n. inclinatur ad corpus, ut ipsum perficiat, & vivificet, qui sunt actus secundi.

Ob. Anima est forma corporis corruptibilis, ergo ipsa quoque erit corruptibilis. Pr. conseq. debent. n. forma, & subiectum proportionari, unde Arist. docuit, molles carne aptos esse ingenio, quatenus scilicet inter corpus, & animam intercedit similitudo. *Ex. neg. conseq.* nam, proportio in hoc consistit, quod corpus verè se habet ut potentia, anima ut actus, & sicut optime proportionantur inter se, licet anima sit spiritalis, & corpus materiale, ita quoque proportionantur, quamvis anima sit incorruptibilis, corpus verò corruptibile.

Ille propositio, quod molles carne ingenio sunt aptiores, non infert similitudinem in natura inter animam, & corpus, sed unionem, & connexionem inter potentias, affectiones. n. hominis sæpè temperamentum corporis sequuntur, quia molles carne optimæ sunt phantasie, ita etiam optimi sunt ingenio, ex nexu naturali pro statu illo inter intellectum, & phantasiam.

Ob. Anima nostra in operari dependet à corpore, quia oportet intelligentem phantasmata speculari, ergo etiam pendet in esse, nam operari sequitur esse. *Ex. cum Subtiliss. Doct. in 1. d. 3. q. 3.* G. quod anima nostra ex propria natura secundum veritatem non pendet à corpore in operari, sed solum pro statu illo, qui status est pœnalis, quare intelligere absolute loquendo abstrahit ab hac dependentia à corpore, ut in Angelis patet, licet hæc pœna non sit naturaliter demonstrabilis, ex quo sequitur, quod adhuc separata intelligeret, ac consequenter non esset otiosa.

Arguitur adhuc, quod hæc veritas non sit de fide, nam plura loca scripturæ sacræ ostendunt animam rationale esse mortalem. Ex Gen. 37. *non interficiamus animam eius.* Ecclesiastes c. 3. 19. *unus est interitus hominis & iumentorum, & æqua vtriusque conditio, sicut moritur homo, sic & illa moriuntur, similiter spirant omnia, & nihil habet homo iumento amplius, ergo sicut animæ iumentorum sunt mortales,*

Disputat. 3. Articulus Duodecimus. FFF

tales, ita etiam & animæ nostræ. Lychi. in 1. d. 1. q. 1. distinguendos
 ꝑ. ad 1. per animam intelligitur potentias esse infinitæ capacitatis
 vita totius, non anima, quæ est for- extensivæ, concedimus, intensivæ
 ma partialis hominis. Ad 2. D. negamus, ideo nihil ad propositū
 Gerg. 4. Dialog. cap. 4. exponit apud Philos. Ad probationem, Ma-
 quod illud asseritur in persona, est vera de potentia in ordine ad
 stultorum. & D. Hieron. quod lo- obiectum naturalis attingentiæ,
 quitur quò ad conditionem corpori non naturalis inclinationis, non
 rum, & quò ad esse totius, non de est autem notum, ens in quantum
 anima.

Ob. Sap. cap. 2. *ex nihilo facti sumus, & post hoc erimus, quasi non fu-
 erimus ꝑ. hæc esse verba impiorum*: quod
 tollitur ex his, quæ sapiens sub-
 iunxit; hæc cogitaverunt impij, & erra-
 verunt, potest etiam gloriari de to-
 to homine composito.

*Obiectiones contra secun-
 dam particulam.*

Ob. Contra illam particulam,
 qua ostendimus hanc veritatē non
 posse naturaliter demonstrari; &
 licet reuera rationes pro immor-
 talitate sint valdè vrgentes, & va-
 lidissimæ, non sunt tamen demon-
 strationes ita evidentes pro Philo-
 sopho, quin non possit illas solue-
 re. Primò igitur sic arguitur: Ani-
 ma habet potentias infinitæ capä-
 citatis, cum intellectus, & volun-
 tas in nullo creato ente quiescant,
 ergò assignari debet alius status, in
 quo Deum videndo, ipsoq; fruendo
 perfectè quiescant. Pr. conseq.
 potentia: potens in proprium ob-
 iectum, potest in omnia sub illo
 contenta, sed obiectum intellectus
 est Ens, voluntatis bonum, ergò
 valent quoq; attingere Deum. ꝑ.
 ex Doct. q. 1. Prol. quem sequitur

genitiæ, nam hæc est quidditas rei
 sensibilis, ut infra patebit. & licet
 ens ut ens, quatenus est obiectum
 Methaphisicæ possit secundū pro-
 prium suum conceptum, & pro-
 prias passionēs cognosci ex abstra-
 ctione à rebus sensibilibus, ex hoc
 tantum sequitur, Deum cognoscē
 posse à nobis naturaliter solum se-
 cundum conceptum communem,
 vel proprium desumptum ex com-
 munibus, & in hoc etiam naturali-
 ter quietari, nō in Deo, ut Deus est.

Sed Dices, Si in anima est in-
 finita capacitas, ergo & infinita
 duratio, patet conseq. quia qualis
 est potentia, talis erit & rei essen-
 tia. ꝑ. Si talis capacitas esset in-
 tensivè infinita, transeat; si exten-
 sivè neg. conseq. alias quia super-
 ficies talem habet capacitatem ad
 recipiendos colores in infinitum,
 esset natura sua infinita, & incor-
 ruptibilis.

Ob. Voluntatis libertas à nulla
 creatura impediri potest, ergo vo-
 luntas est immortalis, Pr. conseq.
 sicut .n. eius operatio non potest
 impediri, ita nec eius essentia, &
 existentia, nam qualis operatio,
 talis

talis essentia erit. R. negando antec. nam Philosophus diceret impediri posse per ipsius destructionem, quod non est contra libertatem eiusdem. Multi etiam homines propria libertate alijs videntur.

Ob. Voluntas se primò mouet ad suas operationes, & est ipsarum domina, ergò est immortalis, consequ. Pr. quod se primò mouet, & nò mouetur ab alia causa, est æternum, quia si deberet interire, deberet ab alio naturali agente moueri. R. neg. consequ. nam quod interire potest, non est necess., quòd à creatura moueatur, sed sufficit, quòd ab aliquo dependeat, à quo separari potest, & tale est corpus in sententia Philosophorum.

Ob. In præsentì vita anima rationalis est semper in lucta cù sensibus, ergò alius debet dari status, in quo quietè proprias perficiat operationes. R. ex Doct. in 3. d. 33. neg. consequ. ratio est, quia felicitas, quæ competit homini pro statu isto, prout naturaliter cognoscitur, non repugnat in lucta rationis cù sensib. sed solum repugnat dominium sensus supra rationem, ita quòd tunc rationalis appetitus naturaliter quiescit, quando sensibus dominatur, eliciendo actus secundum rectam rationem. Tum, quia ex Scot. Voluntas ex imperijs rectis potest in sensu relinquere habitum, quo ipse sensus delectabiliter ad virtutes moueatur, & ita sine pugna.

Ob. Nulla res corrumpitur ab

eo, in quo sua perfectio consistit, sed animæ perfectio consistit in separatione, & abstractione à corpore, ergò non corrumpitur per separationem à corpore. Respondet Philosophus ad minorem quod illa animæ perfectio consistit in separatione secundum operationem, non secundum esse, quia semper habet dependentiam ab organis corporis, cù per organa operetur.

Ob. Quæ incipiunt, & desinunt per eandem potentiam habent v. rāq; sed anima à Deo habet esse, ergò non nisi à Deo destrueretur, non ab aliquo agente naturali. R. neg. ma. Nam animæ ex putri producuntur à Deo, & tamen à naturali agente destruuntur. Negaret etiam purus Phil.; quòd anima rationalis à Deo tantum haberet esse, sed quòd educitur ab agente naturali, sicut aliæ formæ corruptibiles. Item diceret, quòd sicut naturale agēs est causa aliquo modo, cur Deus animā in corpore introducat, disponendo, & præparando materiā, sic dispositiones illas corrumpens, est etiam suo modo causa, quare Deus amplius esse ipsius animæ in corpore nò conseruet.

Ob. Naturaliter fugimus mortem, ergò naturaliter appetimus vitam, & secundum propensionem naturæ, nam fugiens iuxta naturalem inclinationem vñū oppositorū, fugit propter amorem alterius oppositi, mors, & vita opponuntur, ergo &c. R. Scotus, hoc quoq; conuincere de toto homine nò de sola anima.

Disputat. 3. Articulus Duodecimus. 113

anima, & tamē homo est immortalis, imò cōvincere etiā de brutis. Vade etiā Doct. ex hoc, qd homo fugit mortē, p nūc naturaliter solū seqtur ergo amat, p nūc naturaliter vitā, & sic de quolibet īstāti signato, nō tamē sequitur, ergo p īfinito tēpore, quia hoc non est notū nisi per fidē.

Ob. Omne Ens habens suū finē a natura institutū, in eo perfectissimē quietatur, delectatur, & beatur, sed anima nostra in hac vitā talem finē nō assequitur, ergo alia vitā dari debet pro talis finis consecutione, patet mi. nunquā .n. in hac vitā perfectissimē quiescit. Tū quia talis finis maximē esset cognitio substantiarū abstractarum, vt Arist. docuit, sed hoc est falsum, quia sic soli sapientes suam finem consequerētur, finis autē vltimus saltē a maiori parte cōsequi debet. Tum quia perfecta beatitudo, omne malū excludit, quod in hac vitā non contingit. Resp. Scot. omne ens in suo fine quietari eo modo, quo est possibile illi enti, quo casu mihi est falsa. Ad primam probationem, dicimus quōd anima quiesceret in cognitione Dei, non clara, sed possibili pro statu isto, & utiq; perfectissimē, quatenus est circa obiectum, in quo eminenter, & vniūse omnia bona cōtinētur; nec est naturaliter cognoscibile posse alio modo perfectius quietari. Ad 2. negatur falsitas, & ad probationem, asserimus iā non esse inconueniens paucas propriū finem assequi, dummodo natura

ōnibus dederit sufficientia instrumenta ad illum assequendū, iuxta illud: *Multi sunt vocati, pauci vero electi*. Ad 3. p. non esse de ratione beatitudinis possibilis secundum naturalem cognitionem exclusionem omnium malorum, sed de ratione beatitudinis cognita ex fide; Nec Arist. aliam assignauit beatitudinem, nisi cognitionem Dei in hac vitā.

Ob. Anima multas exercet operationes a corpore independentes omnino, ergo est a corpore independens, & ab eo separabilis, antec. patet in intellectione, & maximē in extasi, & raptu, vbi prorsus a sensibus non dependet, & in extasi perfecta omnes actiones corporeę cessant, conseq. Pr. res .n. ficut se habet adesse, ita & cognoscē. p. neg. conseq. & patet experientia in aqua, vbi calor operatur omnino ab ea independentē, cum ad talem calefactionem non conuenit, imò potius impedit, & tamen non potest naturaliter sine aqua existere. Ad probationem, Propositio illa non debet intelligi vniuersaliter, sed tantum secundū aliquas proportionē inter operationes, & eius principium requisitas; quatenus .i. sicut operatio est limitata, corporea, vel incorporea, ita etiam & principium, aliter quicquidlibet intellectio est corruptibilis, sic etiam & anima, quod est contra ipsos p. 2. negando antec. nam pro statu isto anima dependet a corpore, etiam in intellectione.

ut infra patebit, non utiq; tanquā ab organo, ut est in visione, & alijs sensationibus, sed tanquam ab eo, a quo accipit species sensibiles, oportet etenim intelligentē phantasmata speculari. Ad probationē, negamus in extasi naturali animā esse omnino a sensibus abstractam, sed solum in extasi supernaturali, & Divina, quod non est via naturali notum. & licet posset Deus immediate producere species in anima, quo casu intelligeret sine dependentia a sensibus, hoc tamen non est naturaliter cognoscibile.

Ob. Ex eo quod anima spiritualis intelligit, concluditur eius spiritualitas, ergo ex eo quod immortalia percipit, eius immortalitas argui debet, quia actus, potentia, & obiectū inter se proportionari debent. R. si hæc ratio valeret, probaret etiam eius mortalitatem, nam anima etiam mortalia intelligit, quare proportio requisita inter potentiam, & obiectum est in ratione motui, & mobilis, non in modo essendi, nisi quando proportio motui, & mobilis infert etiam proportionem in modo essendi, sicut ex spiritualitate obiecti infertur spiritualitas animæ, quatenus nullum spirituale potest esse obiectū motui alicuius potentiæ materialis, ut dicemus de obiecto scūs, bene autē potest aliquid immortale mouere mortale ad sui cognitionem, sicut Arist. posuit Cælū incorruptibile, & tamē mouet oculum corruptibilem, sufficit igitur

assimilatio intentionalis, non in esse, & realis.

Contra, spiritualitas arguit independentiam a corpore etiam secundum esse, sed evidens naturaliter est animam rationalem esse spiritualem, ergo evidens etiā erit naturaliter animam a corpore non dependere. minor patet, ma. Pr. nam esse spirituale idem est ac esse immateriale, & esse immateriale idem est, quod a materia non dependere. & videtur esse argumentū Scoti in Quod. 9. H. ubi ex operatione immateriali tanquam ex medio adequato infert separabilitatē animæ in essendo a materia, mediū autem adequatum est proprium, ergo est medium demonstratiuū, non dialecticum; ita discutit Ferchius. R. distinguendo maiore. s. spiritualitas arguit omnimodam independentiam, & totalem, negaretur a Philosopho, quia diceret animam dependere a principis partibus corporis, sine qb. homo nequit esse, non quod in illis extendatur, sed quod necessario illas exigit, sicut necessario exiguntur ad informationem, arguit utiq; aliqualem independentiam ab illis membris, & partibus, sine quibus homo adhuc viueret, & concedimus, quo sensu argumentum currit etiā de animabus Brutorū. Subtilissimus Doct. solum ait ex medio spiritualitatis concludi potest separabilitas a materia in essendo, quod libenter admittim', est enim medium efficax, non tamen ait ex illo

ex illo posse demonstrari immortalitatem, neque sit esse mediū adequatū, & propriū, seu demonstratiuū.

Ob. Si Anima esset mortalis, ergo educeretur de potētia materiæ, sed hoc est falsum, ergo & id vnde sequitur, negaret Philos. minorem, expectans naturalē, demonstratiōnem. Vel rectius dicunt Mastr. & Bell. Anima diceretur non educi, nec creari, sed productione quadā media produci, vt infra.

Ob. Euidens est etiam naturaliter, quod Deus benedictus sit totius mundi Gubernator, & rector, nec potest in Deo vllus cadere defectus, & malum, at si anima esset mortalis, sequeretur esse iniustum, & inordinatum, ergo &c. Pr. Mi. Iustum est, vt boni, præmio, mali vero pœna afficiantur, sed in hac vita vt plurimum mali prosperantur, & boni multa incommoda patiuntur, imò sæpè à malis male, & indubite opprimuntur, ergo dari debet alia vita, in qua omnium sit retributio, hinc D. Paul. 1. ad Corinth. 15. aiebat. *Si in hac vita tantū sperātes essemus, miserabiles sumus omnibus hominib.* & D. Petrus vt S. Clemēs refert lib. 3. recognitionū dicebat: *Si Deus iustus est, ergo anima rationalis immortalis est,* & D. Crisost. hō. 4. de Prouid. ait: *qui de anime immortalitate dubitat, etiā dubitare posset, an in meridie sit dies.* & itā communiter SS. PP. R. Scot. loc. cit. in 4. lit. V. non esse naturaliter euidens Deum quod ad moralia hunc mundum gubernare secundū legē iustitiæ pu-

nitiæ, & premiatiæ, & hoc etiam secundum Theologos, asserentes, quod si Deus de potentia absoluta damnatos vellet beare, & beatos damnare, non adhuc iniustus diceretur, cum sit supremus Dominus omniū, nec aliq. debitū retributionis habet, quod requiritur, vt verè iniustus diceretur. subdens Doct. q. & si hæc gubernatio euidenter constaret, adhuc tamen Iustus in ipso actu virtutis præmium acciperet, & malus in peccato pœnam.

At instat Hurt. quod præmium accipiet miles pro patria, & legib. vulneratus, nisi vulnerū dolorem, quibus est confossus, quæ pœnam, fur, & adulter, nisi diuitias, & voluptates? & Complut. præmium, & pœna debēt esse data à Gubernatore, quod autē sequitur ex ratione virtutis, & vitij, id non habet rationē præmij, nec pœnæ propriæ, sed passionis cōsequentis naturas illorum. Resp. Bell. & Mastr. præmium esse illam consolationē non ex vulneribus simpliciter prouenientem, sed ex bonitate actus, & virtutis, bonum .n. est obiectum voluntatis, & multò magis bonum honestum, quod si voluntas illud consequitur propriam habebit delectationem. Ex opposito in malis pœnam esse, quam D. Aug. describit 1. Confess. c. 12. *Iussisti Domine, & itā est, vt pœna sit sibi omnis animus inordinatus*; Sicut .n. bonū causat delectationem, itā malum, vermem, & tristitiam in conscientia, & voluntate, quatenus est contra-

naturam rationalem ratione videntem: Ad Complut. Concedimus non habere propriè rationem præmij, & pænæ, largè tamen possunt dici præmium, & pænâ in eo sensu, quo dicere solemus homicidam, e.g. multa incommoda sustinere, ut inimicū occidat, & simul peccatum, & penitentiam agere. Tum quia non sunt facienda bona propter retributionem, sed quia in se bona sunt, nec euitanda mala propter pænâ, sed quia in se mala sunt. Ad Auth. Scrip. & PP. 32. non per hæc sequitur esse demonstrationem, sed rationes valdè evidentes, & homines convincere in fide illuminatos, aliter si essent veræ demonstrationes non diceret D. Aug. 13. de Trinit. c. 9. animæ immortalitatem vix paucos esse affectos humanis rationibus, doctrinisq; subtilissimis.

Ob. Si anima esset mortalis, ergò nullus deberet pro republica, aut iustitia mortem appetere, cū indè sibi nullū bonum aduenire possit, imò summum malum scilicet mors, & consequenter secundum rectā rationem potius esset eligendum malè agere, quàm mori cum minus malum semper sit eligendum. 32. Scot. in 4 cit. P. cum Arist. 9. Eth. negando conseq. quia vir fortis, & si nesciat animæ immortalitatem, adhuc se exponere debet mortis periculo pro republica, quia secundum rectam rationem commune bonum privato, & proprio præferendum est, & maximum bonum

sibi tribuit exercendo actum illum virtutis, quæ bono se priuaret, imò vitiosè viveret, quia melius est maximum bonū, etiā momentaneum quàm remissum bonū longius, vel vita vitiosa, neq; mors est summū malum, sed hoc est peccatum etiā philosophicè ideoq; semper fugiendum, etiam cū vitæ periculo, quo causa mors esset bona, & appetibilis. Hinc. D. Aug. aiebat de nullo, nisi de peccato doleas.

Sequitur doctrinam Scoti Petrus Mantuanus, dicens, cū in dictis casibus maxima virtus, & felicitas acquiratur, magis est eligenda mors cum virtute, quàm vita cum vituperio, sicut à pari magis eligenda est vita hominis, quantumvis brevis, quam vita bestię, quantumq; diuturna. 32. ad hæc M. Iacobus Brun. Ad communitatē comparatur homo pænes quæ accidentalia sunt ei, ergo non consonat rationi, quòd quis eligat propria substantialia perdere propter bonum accidentale.

Non valet, nam peccare etiā philosophicè est accidens, & consequenter non deberemus pro peccato euitando, mortem subire, de conservatione .n. substantię solliciti esse deberemus, parū de accidentibus curando; at hoc est falsum, & contra communē Philosophorum, & Theologorum doctrinam docentium, semper fugiendum esse vitium, & peccatum etiā cum periculo vitæ, & de perditione proprię substantię, & relatus

Doctos

Doctores confundit terminos de accidentibus naturalibus, & moralibus. Si vita hæc in præfenti sæculo esset sēp̄s duratura, eius ratio aliquid qualem haberet apparentiam, sed quia notum est etiam naturalit̄ nos omnes semel mori, quis non asserat melius esse vitam hanc terminare, licet brevis, cum gloria, & honore, quàm longiusculū eam protrahere, sed cum vitio, & vituperio, maxime cum breuitas, & longitudo vitæ sint quoq; accidentia?

Ob: Data hac doctrina, nullus esset Dei timor, nulla iustitia, nulla Religio, maxime quia in hac vita non solet Deus statim punire peccata, sed omnia hæc sunt falsa, ergo. Item daretur locus vitijs, si .n. solum in hac vita esset sperandū, ad quid tot laboribus virtutem comparare? hinc recte D. Aug. 6. Confess. cap. ult. ait: *Si animus mortalit̄ est, Epicurus in animo meo palmā habebit.* R. negādo allatas sequelas, nā adhuc animæ mortalitate ignorata, ratio recta dicit, ut benē, & iustē viuatur, non more pecudum, quia ut diximus, non sunt facienda bona spe retributionis, nec facienda mala formidine pænæ, sed virtutis Amore. S. Aug. solum deducit sequelam probabilem, non demonstratiuam, ex eo principio, qd homines magis à premio mouentur, quàm à bono virtutis in se. 2. Epicurus palmā obtinisset inter bestias, & bruta, quæ nō appetitu rationali, sed solum appetitu sensibili ducuntur.

Ob. Tandem sequeretur, quod hominis beatitudo parum differet à beatorum felicitate, quod esse falsū naturaliter apparet. R. neg. sequelam, nam felicitas hominis actiua consisteret in exercitatione virtutum, contemplatiua verò in cognitione substantiarum abstractarum. Neq; recta ratio, & prudentia diceret, virtutes in voluptatibus, & vitijs consistere, actus .n. boni ex propria natura tales dicuntur, & non quia anima est immortalis.

Arriaga respondendo ad rationes ex tex. Arist. quib. videtur animam rationalem post mortē permanere, respondet, his solum probari animam post mortem posse permanere, non tamen in æternū necessariò duraturam, nam possit aliquis asserere, animam esse talis naturæ, ut post discessum à corpore se ipsa definat, sicut Philosophi dicunt de impetu, qui absq. contrarijs paulatim deficit. quæ responsio non tam facile impugnari poterit contra proteruum.

Videamus modò rationes demonstratiuas, quibus motus M. Iacob, Brunus loc. cit. Scotū, Caiet. & alios de temeritate damnat. Hęc est eius prima ratio: Quod caret principio corruptionis tam proximo, quam remoto, illud dicitur ab intrinseco incorruptibile, sed substantia (spiritualis, qualis est anima (ut suppono) caret principio radicali corruptionis .i. materia, quæ est forma purē spiritualis, & caret etiam principio proximo, quia nō habet

habet contrarias qualitates, ergo est incorruptibilis ab intrinseco. Hec ab extrinseco destrui posset à Deo, si suum subtrahat concursu. quod tamen nunquā faciet, quia Deus se accommodat naturis rerū, & exigentiæ illarū quantū ad hoc, quod est perpetuū, vel aliquandū durare. Sed bona pace, si hæc ratio valeret. probaret etiā animā equi esse immortalem, nam etiam hæc caret principio corruptionis, qualis est materia, est .n. actus, pars, & forma informans materiam, nō constās materia, quomodō est solum compositū, vnde anima equi eadē definitione gaudet, qua anima rationalis .i. est actus corporis physici &c. etiam albedo esset immortalis, & ab intrinseco incorruptibilis, quia caret materia, & sic de omnibus formis, si .n. ex materia constarent, non essent formæ, & actus materiæ, sed compositæ, & positæ in recta linea. Hoc de principio remoto: Neq; de principio proximo aliquid probat, ipsemet .n. immediatē subiungit: *Collige, nō esse bonam rationem aliquorum: Anima rationalis caret contrarijs, ergo non corrumpitur, nam falsum est, ut diximus in lib. de Gen. quidquid corrumpitur à contrario corrumpitur, nam forma substantialis, & lux nullum habent contrarium, & tamē corrumpuntur.* hæc præfatus Doctor. nullo ergo principio deducitur animam rationalem esse immortalē, neq; ex principio remoto, neq; proximo.

Secunda ratio relati Magistri:

Anima rationalis est forma substantialis per se subsistens, & spiritalis, ergo immortalis. Probat consequens: bifariam, 1. quia ob id solum. Angeli sunt immortales, quia subsistentes, & spirituales. 2. quia ideo brutorum animæ mortales sunt, & corruptibiles per accid. quia sunt materiales, & corporeæ, ergo. Non valet, negaretur. Philof. animam rationalem esse ens substantiale, per se subsistens, sed cum sit actus, & forma corporis, non potest nisi in corpore, & cum corpore, quod informat, existere, inde negaret consequentiā, sicut .n. anima quo ad informationē à partibus corporis principalibus dependeret, ita quo ad suum esse. Ad primā probationem, negaret paritatem, Angeli .n. sunt differentis speciei, & perfectiores anima, quia sunt entia completa, & perfecta, ideoq; à materia independentes, anima verò est cōpars, & forma corporis, à quo in suo esse dependet, sicut & in operari. Ad 2. Philof. responderet, ideo animæ brutorum materiales esse, & corruptibiles, quia à materia dependent, sed anima rationalis est etiam huiusmodi. ergo &c.

Tum quia ut ait Arriaga, intellectio est res spiritalis, & tamē defectibilis, seu corruptibilis, ergo ex spiritualitate animæ non licet inferre immortalitatem eius. respondet Iacob. Brun. negando paritatem, nam intellectio est accid. nulla autem inuenitur substantia spiritalis, quæ sit corruptibilis, & mor-

mortalis, hic perit principium, nā hoc est probandum, diceret Philof. quod nulla substantia spiritalis sit corruptibilis, nā licet hoc admitatur de Angelis, quia entia completa sunt, & absolute subsistentes, minime tamen hoc de anima concedendum, quæ pars, & forma corporis est.

Et per hoc respondetur etiam, ad Patrem nostrum Q&auiu Amelodamum in sua Anastasi Aeternitatis tract. primo fol. mihi 4. n. 4. vbi ex hoc medio, quod anima rationalis sit substantia per se subsistens, & forma simplex deducit esse immortalē, quod quā infirmū, & imbecille sit patet ex dictis.

Tertia ratio desumpta ex D. Tho. 1. p. q. 75. art. 6. Modus operandi sequitur modū essendi, sed anima intellectiua habet operationē omnino spiritualem, & à corpore independentem, ergo habet existere spiritualiter, & indepēdētē à corpore, ita q̄ existat soluto corpore.

Contra, operatio sequitur esse, sed anima intellectiua habet operationem omnino corruptibilem, ergo & ipsa anima habet esse corruptibile, quod est contra ipsos. Tum quia falsum est animam pro statu isto operari independentem à corpore ex dictis, & infra dicendis. Multas alias rationes congerit cōtra nostram positionē, relat' Doct. quas libenter relinquimus, tū quia sunt minū vrgentiores primis, tū ne lectorem de animæ longitudine tedio nimio afficiamus, legāt ipsū

curiosi, & videbunt vel eius rationes intentum nō demonstrare, vel si aliquid ostendūt, hoc esse ex supposita fide, sicut etiā procedit Pr. Noster Q&auius cit. &c.

Conclusio Secunda,

Dicimus secundo, quod licet Arist. hæc veritatem agnouerit, illā tamen non ita clare, & indubitanter docuerit, sed cum aliqua formidine ad oppositum. Pr. quod ad primā partē ex multis ipsius locis, & præsertim ex 1. de An. 66. & lib. 2. a. tex. 19. 20. 21. & seq. in quibus locis vocat intellectum incorruptibilem, perpetuum, impassibilem, diuinum, & à corpore separabilem. & 12. Math. 17. docet non incouenire animam intellectuam permanere post mortem, dicens: in quibusdam nihil prohibet, ut forma maneat à materia separata, veluti si talis anima est, non omnis, sed intellectus. & 2. de Gen. animalium cap. 3. asserit cæteras animas educi de seminis potentia, rationale verò extrinsecus accipere, dicens: Restat igitur, ut mens sola extrinsecus accidat, ea q̄, sola Diuina sit. & lib. 3. huius tex. 20. postquam probauit, quod intelligere nō est Phantasia, & quod neq; intellectus, neq; intellectio sit virtus organica, hæc posuit conclusionē: Separatus autē est solum hoc (id est intellectus) quod quidem, & hoc solum immortale est, & perpetuū.

Honoratus de Robertis in log. tract. 4. Predicam. cap. de oppositis, dicit, se vidisse librum Arist. de Mystica Theologia in Monasterio S. Mariæ Pediscriptæ Neapolis, in quo

in quo libro Arist. manifestè confiteretur animæ immortalitatem, & plurificatam ad hominum plurificationem, & post mortem beatificari sub compari stella si in vita mortali virtute decorata fuerit. Idem confirmat D. Tho. omni exceptione maior, Opusc. de unitate intellectus contra Averroistas, dicens Theologiam mysticam Arist. se vidisse sicut etiā & Paulus Gellius affirmare videtur.

Confirmant veritatem hanc Philosophi ferè omnes fide carentes, & sola ratione naturali ducti, hinc Orig. lib. 7. contra Celsum ait: *Per suasum habent non solum Christiani, & Iudei, sed etiam multi tam Greci, quàm Barbari, quòd supersit, & quòd vivat post discessum à corpore anima humana.* Idem refert Tertullianus lib. de Anima c. 1. de Platone, de Socrate, de Empedocle, de Pithagora, & Stoicis quasi omnibus. Clemens Alexandrinus lib. 4. Stromatum, cap. 2. & 3. refert, antiquos Philosophos docuisse, post mortē aliquā relinqui spem, bonis quidem bonam; malis autem malam. & lib. 5. ait: *hæc dogmata de præmio, & pena post mortem Græcam Philosophiam à Mosaica surripuisse.* Eusebius de præparatione Euangelica cap. 8. ait: *non solum Philosophiæ studiosis, sed etiam Idiotis manifestum est quòd Plato immortalitatem animæ tribuat.* Item Cicero lib. 1. Tusculanarum questionum, docuit, animas sempiternas esse. imò tam Historici, quàm Poetæ, ut Virgilius, & Ovidius de

Campis Elysiis longas reciderunt historias, ubi Beatorum animas spectari fabulantur, ergo anima intellectiva ex ipso lumine naturali cōgoscitur immortalis, & incorruptibilis, consensus in omnium Philosophorum, & Nationū computatur vox naturæ, quæ semper cetera, & vera docet. è contra, qui animam posuerunt mortale fuerunt pauci, & hi vel impli, ut apud Græcos, *Diagoras*, apud Romanos *Caius Imperator*, vel ignari, *Crapulones*, & molles, ut *Sardanapalus*, & *Epicurus*, vel insani, ut *Lucretius*, & *Averroes*, qui ex Iudæo factus est Christianus, & ex Christiano *Mauometanus*. Hinc dignè D. Thom. q. de An. art. 14. ait: ex eo aliqui ex Philosophis fecerunt animam rationalem corruptibilem, quia intellectum non distinguebant à sensu, vel quia asserabant animā cōponi ex materia, ergo qui negarunt animæ immortalitatem, negarunt manifestè principia Philosophiæ.

Dices, veritas non est diudicanda ex pluralitate, vel paucitate Authorum, sed ex ipsa intrinseca rei ratione, & natura, nisi fortassis quæstio sit de nomine ex 2. Topic. c. 2. R. ad hoc etiam concurrere plures rationes dialecticas, & efficaces, quibus potest intellectus ad veritatem hanc pervenire.

Addit Iacob. Brun. ibidem fol. mihi 335. id est probabile ex 1. Topic. 8. quod videtur, vel omnibus, vel pluribus, vel sapientibus, ergo cum animæ immortalitas videatur omni-

omnibus certum est omnino eam
immortalē esse. bene, sed qua cer-
titudine? dialectica utiq; ex 1. To-
pic. relato, vnde redditur opinio
probabilis, sed hoc nō negat Scot.
legat quælo Doct. Subtil. in 4. cit.
S. Dico ergo &c. lit. T. vbi affirmat
ad probandam animæ immortali-
tatem dari quasdam persuasiones secū-
dum naturale lumen probabiles, & ad
ipsius immortalitatem ostendendam plu-
res probabiliōres; vnde & illam videtur
magis expresse sentisse Philosophus.
totum igitur antecedens à relato
Magistro adductum ex regula al-
lata Topicorum Scot. admittit,
non tamē certitudinis demonstra-
tina, de qua est controuersia. Cæ-
terum Arist. in log. non aliud in-
strumentum determinatē sciendi
Syllogisticē tradit, nisi demonstra-
tium, procedens ex primis, veris,
immediatis, prioribus, notioribus,
& causis conclusionis, & de hoc ge-
nere demonstratōis loquitur Scot.
non de demonstratōe Topica, quā
admittit ad animæ immortalitē
enucleandam. non est ergo tam li-
centiosē de temeritate Carpend^o,
apud illos, qui etiam Topicis per-
suasionibus procedunt.

Tandem, quod Arist. fuerit de
hac veritate dubius, quæ est alia
pars conclusionis, est Scot. in 4. cit.
lit. I. vbi docet Arist. dubium fuisse
quid ipse circa hoc senserit, eam
in diuersis locis variē loquatur pro
diuersitate suorum principiorum,
ex quibus aliquando videtur sequi
vnum oppositum, ex alijs aliud vq-

dē probabile est in illa conclusio-
ne ferē semper studiosē se dubium
ostendisse, nē in suis principijs si-
bi expresse contradiceret, & inde
colligitur, quod quando immorta-
litem de anima asseruit, ferē sē-
per aliquam particulam apposuit
si, fortassis, videtur &c. licet reue-
ra magis ad immortalitatem incli-
nauerit, quam pluries asseruit, de
mortalitate verō nunquam expresse
locutus fuerit, sed solum deducit
ex quibuscūq; eius principijs;
quauis etiam hæc à multis eius
expositoribus ad bonum sensum
trahantur.

Probatur Conclusio, doctrinis
quibus Arist. contrarius suis prin-
cipijs videtur, nam 1. Phys. tex. 83.
ait: *Physici est agere de formis corrup-
tibilibus.* & 3. Phys. cap. de Infinito
inquit: *cuius est principium, eius est
finis.* libro primo de Cælo tex. 20.
contra Platonem, *pro impossibilem
habet, quod aliquid inceperit, & sit per-
petuum, & incorruptibile.* & idem re-
petit tex. 123. & 3. Phys. *negat dari
infinitum in actu in multitudine.* & 1.
Cæli. a tex. 120. infra ait: *nihil esse
quod ab æterno generabile, aut corrup-
tibile sit.* & 7. Meth. inquit, omnes
partes, quæ possunt manere sepa-
ratæ à toto esse elemēta, idest par-
tes materiales.

Ex his potest quisque Aristot.
urgere: Quomodo coherent ani-
mā rationalem, seu intellectuam
esse immortalem, & phys. de illa
tractare in libris tribus de anima,
si physici est agere de formis cor-
rupti-

ructibilibus? Quomodo cohareret animā intellectuā esse immortalē, & eam incipere cum homine, non existente ante illius generationē, ex 2. phys. tex. 26. & 7. & 12. Math. tex. 12. 13. & 18. si cuius est principium eius est finis, & omne habens ortum, habet etiam necessariō initium? Quomodo cohareret animā intellectuā esse immortalē à corpore separabilē, vel corrupto corpore permanere, & infinitum, actu non dari, si mundus est æternus, carens principio durationis? Quomodo tandem cohareret animā intellectuā esse spirituales, & extra corpus incorruptam existere, & esse partem corporis corruptibilis, si ōnes partes manentes separata à toto sunt materiales? *dis. solutis quidem. n. hæc non adhuc sunt, ut caro, & syllaba.* Debat solvere ipse tales nodos, & dubia emergētia in suis dictis; unde nē sic expressē in sermone caperetur, studiosē de animæ immortalitate dubitare cepit, hinc 2. phys. tex. 26. ait: Quomodo autem se habeat hæc separabilis, & quid sit, philosophiæ primæ erit determinare, ex quibus locis, & simillimis constat certā suam sententiam de immortalitate animæ studiosē velasse, nē contradictorius in suis principiis videretur expressē. Neq; hoc est nouum ait subtilissimus in 2. sent. d. 1. q. 3. E. apud Philosophos, multas latētes contradictiones concessisse, ut est illud quod ponentes, primam causam necessariō capere, adhuc

admittebant in rebus contingentiam. Hoc est igitur iudiciū Scoti, quem Caiet. sequitur cum multis ex Recentioribus acutioris ingenij, & nouissimē Pr. noster Octauius cit. n. 1. ubi ait: *Arist. non idem semper in hac re sentijt, sed dubius, & vacillans tum hoc, tum illud scripsit.*

Est tandem pro completa notitia huius questionis aduertendum id, quod Scot. docuit quol. 2. P. & seq. & loc. cit. in 4. lit. M. quod Arist. non minùs dubius fuit de animæ rationalis deficiōe, quā de inceptione, non, n. suā expressit sententiā, sed solum ait in 2. de gen. animal. cap. 2. *reflat. igitur, & mens sola extrinsecus accedat, eaq; sola Diuina sit.* non tamen explicando an per creationem, & per se producat, an verò per accid. hoc est ad productionem alterius, subdēns Doct. in sent. Arist. animā non fieri propria productione, sed per accid. ad productionem compositi, id. n. per se fit, & propria productione, quod est ens subsistens, & solitariē, id verò per accid. quod fit productione alterius, & in se nullo modo terminat actionē agentis, sed terminat in alio; In sententia autem Catholicorum animæ rationalis propria productione fit, quia prius terminat in se actionē, quā materia vnita intelligatur; & explicatur, quod nullo modo ex sui natura præexigit materiā, quod ad esse, fieri, & conseruari, ideoq; asserimus verē ipsam creari. Datur quoq; actio per se terminata ad compositum

positum tanquam ad aliquod cō-
plete subsistens; unde in sent. Arist.
debemus dicere animam fieri non
per se, sed per accid. media quadā
actione, quæ nec educio propriè,
nec creatio dici possit; non enim est
educio, quia non dependet à ma-
teria tanquam à subiecto, quod ne-
cessariò præexigat in sua factione;
neq; est creatio, quia non ponitur
ab Arist. actio Dei prius ad animā
terminata in se, quā materia sit
vnita. Neq; ex hoc inferas, ergo
præexigit materiam in suo fieri, &
& consequenter educitur. Non se-
quitur ait Scot. nam hæc non est
propriè exigentia materie, sed po-
tius coexigentia, & consequenter
non est dependentia à priori, sed
solum quædam necessaria coexigē-
tia amborum; & hoc quia si secun-
dum Arist. nouitas effectus totali-
ter dependeret à prima causa, re-
duceretur in aliquam variationem
ipsius causæ efficientis, quæ ratio-
ne nouam creationem negauit, ne
poneretur primum agens mutabi-
le, ideoq; assignari oportet aliqua
nouitas in causis secundis, quæ me-
diante effectus modò proueniat à
prima causa, & non prius; & talis
in proposito erit nouitas recepti-
ui, nempe corporis organizati, &
id non erit vera dependentia ani-
mæ à corpore tanquam à subiecto,
& à priori, sed potius à conditione
sine qua non, & à concomitanti, &
hæc ratione talis actio nō est crea-
tio. Hæc omnia Scot. aduenit, ut
conuerti ad rationem saluaret in Arist.

principijs, & propter reuerentiā,
quam illi profitebatur. Alij tamen
citiùs se expediunt, asserentes, vel
quòd Arist. creationem tempora-
neam admiserit saltem implicite;
vel quòd dubius remāserit de ori-
gine animæ, sicut & de ipsius des-
tinatione hæsitauerit, quæ est etiam
Scoti opinio.

Concludamus igitur cum Subti-
lissimo Doct. non minus pio, & De-
uoto, quā docto, qui in fine hu-
ius q. lit. C. his deuotissimis verbis
questionem terminat. *Ex his appa-
ret quanta sint gratie referenda mis-
ericordiæ Creatoris, qui nos per fidem
certissimos reddidit in his, quæ pertinet
ad finem nostrum, & ad perpetuitatem
sempiternam, ad quam ingeniosissimi, &
eruditissimi quasi nihil poterant attingere
iuxta illud, quod adductum est ex
Aug. xij. de Trinit. ix. in fine, quod vix
pauci magno præditi ingenia ad inda-
gandam solius anime immortalitatem
potuerant peruenire; sed si fides ad sis,
quæ est in eis quibus dedit Iesus Filios
Dei fieri nulla questio est, quia ipse
suos credentes in hoc certissimos reddi-
dit. ita Scotus.*

Q. 3. DISP. V.

DISPVATIO III.

DE POTENTIIS, ET ACTIBVS VITALIBVS

in communi

Praeterea his, quae ad *Anima* essentialiter in communi spectant, & ad eius speciem, quod ad aliqua praedicata essentialia, modo ad eius effectus accedimus, qui sunt actus vitales, a principio vivente procedentes; & quia huiusmodi actus exerceri dicuntur medijs potentijs vitalibus, ideo opere praeiudicium est de utrisq; in hac Disputatione agere, tum scilicet de Potentijs, tum de eorum actibus; & primo de Potentijs

ARTICVLVS PRIMVS

An Potentia ab anima, & inter se realiter distinguantur.

SCor. de hoc dubio differit in 2. sent. d. 16. q. vn. & illud resoluit lit. k. quod scilicet sunt idem identitate reali, distinctae tamen distinctione formali. Pro clariori captu notamus 1. ex eodem ibidem lit. A. Potentiã dupliciter accipi posse, vno modo vt distinguitur contra actum, de qua Aristoteles loquitur 5. Meth. tex. 13. secundum quam res non est, potest tamen esse, & hæc dicitur obiectiua: Alio modo pro principio operandi, & hæc est duplex, nempe actiua, & passiva: Prima secundum Aristoteles 5. Meth. tex. 17. est principium transmutandi aliud in quantum aliud, vt ignis est principium transmutandi aquam de frigida in calidam, in quantum est a se distincta; Secunda verò est principium passivum, transmutandi ab alio, in quantum ab alio, vt materia prima est principium pas-

sivum vt transmutetur ab agente de vna forma ad aliam. Actiua autem dupliciter accipi potest, fundamentaliter, & formaliter; fundamentaliter adhuc dupliciter, vno modo pro principio operandi, & ita in proposito accipitur, & est quid absolutum, vt potentia intellectiua &c. altero modo pro facilitate, vel difficultate operandi; & sic potentia actiua fundamentalis est qualitas de secunda specie, vel modo qualitatis; formaliter verò dicit relationem principij ad principiatum, vt respectus fundatus in potentia intellectus, & terminatus ad intellectionem &c. hic loquimur de potentia actiua fundamentaliter sumpta, nempe pro principio simpliciter operandi.

Not. 2. quod Potentia fundamentaliter supra dupliciter inesse potest ei, cuius est potentia, vno modo per reale, & physicam causationem scilicet per motum, & transmutationem, vt calor ignis friget aqua, &c. alio modo per pulsationem, seu per cau-

(latio-

sationem methaphysicam, eo modo, quo passio emanat à suo subiecto. Primo modo potentia non in sunt animæ, nec sic ab ea egrediuntur, aliàs ab ea realiter distinguerentur, causa .n. realis causat semper aliquod realiter à se distinctum; emanant verò secundo modo, nempe ematatione Methaphysica, quo modo non oportet distinctionem realē reperiri, sed sufficere formale in modū passionū à subiecto &c.

Not. 3. & Doct. in 4. d. 10. q. 7. A. & disp. 44. q. 2. A. quod hæc potentia fundamentaliter sumpta, alia est Organica, vt sūt omnes potentia animæ vegetatiuæ, & sensitiuæ, quæ organis vtuntur, & hæc dupliciter sumi potest, vno modo pro toto coniuncto, ex perfectione animæ, & forma mixtionis, constituyente organū corporis, quod totum includit vtrumq; essentialiter, ita potentia visiva dicit organum oculi, & perfectionem animæ illud informantē; Altero modo accipitur partialiter, & inchoatē, quo sēlu dicit illam animæ perfectionē quæ ad visionem cum organo cōcurrit. Aliæ verò potentia dicuntur in organicæ, vt sunt memoria, intellectus, & voluntas. Non loquimur in presenti de potentijs organicis completis, clarum est .n. vt sic realiter ab anima distingui, & separari, toto .n. coniuncto aliquādo perditō. adhuc anima rationalis remanet, separatio autem realis signum est inrefragabile distinctionis realis &c.

Quatuor sunt in hac controuersia opiniones, dux extrema, & dux mediæ. Prima extrema est Thomistarum, constituentium distinctionē realem inter animam, & potentias, puratiū istas esse accidentia de secunda specie qualitatis, quos ex Recentioribus sequuntur Suar. Conim. Auerſa, Ruu. Tulet. 2. de An. q. 9. & Alij. Secunda extrema est Nominaliū, nullam distinctionem inter animam, & potentias agnoscunt, sed eandem animam dicunt, immediatē, & per se omnes operationes efficere, sed pro vt cōcurrit V. G. ad intellectionem, dicitur intellectus. vt ad volitionem, voluntas, & sequuntur Hurt. Arriag. Dandinus 2. de an. digres. 14. & Alij. Prima Media sent. asserit potentias animæ vegetatiuæ, quæ sūt generatiuæ, nutritiua, & augmentatiua identificari cum anima, potentias verò animæ sensitiuæ, & intellectiua distingui realiter, & tribuitur D. Bonau. Durando, & alijs, & amplectitur Suar. lib. 2. de ani. cap. 1. Secunda tandē media sent. est Scoti in 2. sent. d. 16. q. vnica docentis potentias omēs distingui formaliter ab anima, nō realiter, & sequuntur Scotisticæ communiter.

Conclusio Prima.

Dicimus. 1. Potentias nō organicas, cuiusmodi sunt memoria, intellectus, & voluntas non distingui realiter ab anima. Pr. 1. auth. SS. PP. nam D. Aug. 1. lib. de Spiritu, & An. cap. 1. docet potentias animæ esse quidem proprietates diuersas, sed essentia vnā,

vnam. Idem term. 3. de tempore tract. 15. in Ioann. & D. Bernard' ser. 11. in Cant. affirmant animas, & potentias esse vnum inter se. & licet aliqui Recentiores respondeant, ita hos Patres locutos fuisse propter intimam coniunctionem animæ cum operationibus, non propter identitatem, non placet, quatumcumq; n. essent inter se inseparabiles, nunquam possent dici vnum in essentia, si distinguuntur realiter. Patet etiam ex Arist. qui vbiq; de istis potentijs indiscriminatim loquitur, semper illas cū anima confundit.

Pr. 2. ratione Scoti: Si potentia intellectiua essent distincta realiter ab essentia animæ, vel esset substantia, vel essent accidentia, sed neutrum dicendum, ergo. Maior patet a sufficiente diuisione entis realis. Pr. mi. non substantia, q. etiam Aduersarij fatentur, neq; accidentia, quia tunc anima esset beata per accid. peccaret per accid. q. null' Aduersariorum cōcederet. Pr. sequela, quando actus primus per accidens conuenit alicui, actus secundus etiam per accid. eidem tribuitur, ergo si potentia, quæ ponuntur actus primi intellectiōis, & volitionis, sunt accidentia realiter distincta ab anima, per accid. quoq; conueniunt animæ. Respondent Thomistæ neg. conseq. ad probationem dicunt, potentias non esse accidentia per accid. animæ conuenientia, sed per se, quia se habent ad modum passionū, sicutq;

instrumenta, quibus animæ vtitur ad vitales operationes exercendas, vnde per se potentia ab anima in operari dependet, tanquā a principio principali.

Contra, vel istæ potentia sunt substantia, vel accidens, & ita red- dit primū argum. & parum refert, vt dicantur accidens per accidens, vel accidens per se, dum verè, & realiter tales potentia non sunt substantia, sed accidentia. Tum quia si potentia sunt principia instrumentalialia, & anima non ageret, nisi medijs potentijs, tunc anima esset causa instrumentalis, quod est falsum, probatur sequela, quia causa principalis quæ agit per rationē formalem, quæ principalem, & si hæc ratio non esset principalis, sed instrumentalis, causa nō diceretur principalis, sed instrumentalis, q. neq; ipsi admittunt. Tum quia vt bene arguunt Mastr. & Bell. cum dicunt animam vt potentijs tanquam instrumentis, vel hoc innuit aliquam actiuitatem immediatē in anima respectu actus producti, & ad genus causæ efficientis spectantis, vel dicit simplicem sustentationem potentiarum, quatenus ipsæ petunt naturaliter recipi, & in hærere ipsi animæ; si prius habebatur intentum, puta animam immediate agere, non medio realiter distincto; si secundum, ergo actus liberi non possent animæ imputari ad laudem, vel vituperium, sed tantū voluntati. sequela Pr. illi principio per se imputantur actus liberi,

heri, quod ita concurrat ad illos, ut possit non concurrere, quod si necessario, & naturali modo se habet, iam non illi imputantur, sed anima quod ad potentiarum sustentationem naturali modo se habet, imò nec in genere causæ efficientis, sed solum materialis, ergo non erunt actus liberi ipsi animæ imputabiles, sed soli voluntati. Tum quia potentia animæ vegetatiuæ non possunt esse accidentia, cum pro termino habeant substantiam, non accidens, quia hoc nequit attingere substantia perductionem ex dictis in Phys. disp. 9. art. 11. Tum tandem, quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate, nulla autem necessitas cogit has potentias multiplicandi tantquam realiter distinctas, nam rationes Thomistarum non solum sunt solubiles, ut etiâ ipsi fatentur, preteritum Suar. & Vasq; sed etiam retorqueri possunt, & Nominales ita pro absurdo hanc sent. habent, & neq; distinctionem formalem inter illas recipere volunt. Cæterum, quia decisio huius articuli pendet ex Phys. disp. 9. art. 2. Concl. 1. & 2. an substantia sit immediatè actiua accidentium, ibi vberiore doctrinam inuenietis.

Obiectiones.

Obijciunt 1. multis Authoritatibus tum Scrip. tum SS. PP. Lucæ 10. legitur: Diliges Dominum Deum tuum ex tota anima, & totis viribus tuis, ubi per vires debent intelligi potetia, quæ ponuntur distinctæ ab anima, & D. Dion. de Celest.

Hierarchia cap. 11. distinguit in Angelia virtutem, & operationem à substantia Angeli, ad differentiâ simplicitatis Diuinæ, sed in Deo istæ potetia formaliter distinguuntur, ergo in Angelis, & anima debent distingui realiter, alioquin nulla esset differentia inter Creatorem, & Creaturas. 2. Authorit. Scripturæ non esse ad propositum, nam sequeretur potentias se solis agere, quod neq; Aduersarij concedunt: Vndè sensus est ait Glos. Deum amari debere absq; scissione, & super omnia: Hinc D. Ansel. aiebat: nè amorem diuideres. Idem factus est tibi Creator, & Redemptor & D. Aug. totum te exigit, qui te totum creauit. Vel per animâ (ait Lyran. in cap. 6. Deut.) intelliguntur potentia internæ, per vires intelliguntur potentia externæ. Vel ad summum colligitur distinctio formalis, quam solum conuincit Authoritas D. Dion. neq; officit, quod in Deo, etiâ hæc formalis distinctio reperitur, nam in Deo est sine compositione, idèq; cum summa simplicitate compatitur, in nobis autem est cum compositione, Meth. quæ perfectam simplicitatem excludit; & ex hoc capite SS. PP. querunt Deum à creatura rationali distinguere.

Ob. D. Ansel. de concord. gratia, & lib. arbitr. cap. 19. vult, quod potentia sic sunt in anima, sicut in corpore membra, & Boet. in lib. diuis. ait animam diuidi in potentias, sicut totum in partes virtuales.

les Rt. Scot. loc. cit. in 2. lit. F. & M. hoc non debere intelligi in rigore, quia pars nō est eiusdē essentiz cū toto, & altera compāte, quando totum est Eterogeneum, ut est corpus, & pars est prior origine toto, at hz potentiz secundum Aug. 9. de Trinit. cap. 5. nū. 2. sunt eiusdē essentiz, & vna includit totam essentiam animz; neq; sunt anima priores, sed potiūs posteriores etiā secundum Adversarios; Vndē ait Doct. sensus erit, quod sint partiales perfectiones, formaliter distinctz, & verum est, quod potentiz sunt in anima, sicut in corpore mēbra, sed ista distinguuntur realiter, illa formaliter.

Ob. Reperitur in Anima Imago Trinitatis, & hoc perpetuū, sed in Trinitate sūt tria realiter distincta in vnitāte essentiz, ergo itā in anima, sed hzc tria non possunt esse actus, quia isti non semper manēt, ergo erunt potentiz. Rt. Scot. Non est perpetuū in anima Imago Trinitatis formaliter, sed virtualiter tantū, cū potentiz non distinguantur realiter, formaliter verū est, quatenus anima est sub actibus suis, ideo nihil.

Ob. Si anima esset idem realiter cum suis potentijs, vna non moueret aliam, nihil .n. mouet seipsum ex Arist. 7. Phys. tex. 1. at hoc est falsum, nam appetitiua, & intellectiua mouent loco motiua; & Phantasia mouet appetitiuam ex 3. de an. tex. 48. ergo &c. neg. sequelam Maioris, ad probationem, autho-

ritas Arist. intelligenda est formaliter, & quō ad actum primum, falsā verō realiter, & quō ad actum secundum, quare vna potentia realiter eadem cum alia, & cū anima mouet alteram ad eliciendū actum secundum, cū formalis distinctio inter illas sufficiat.

Ob. Anima est actus corporis phys. organici &c. in hoc 2. lib. de an. tex. 5. & 6. sed intellectus non est actus corporis ex eodē in 1. lib. tex. 11. ergo anima, & intellectus non sunt idem realiter, aliā Arist. esset sibi ipsi contrarius. & Argum. vrgere illos, qui negant distinctionem formalem inter animā, & potentias, inde negatur consequ. ex illis .n. locis non infertur contradictio realis, sed tantū formalis, quod sensu verum est dicere anima formaliter est actus corporis, & intellectus formaliter nō est actus corporis, cum quo tamen stat, quod intellectus sit realiter idem actus quod anima, propter realem identitatem ad inuicem.

Ob. Substantia non suscipit magis, & minus ex dictis lib. de Gen. disp. 1. art. 8. sed istz potentię suscipiūt magis, & minus ex D. Aug. 15. de Trin. cap. 13. ergo nō sūt substantiz, sed accidētia. & D. Ansel. de casu Diab. cap 8. ait, quod istz potentię, & si non sunt substantiz, non sunt tamen nihil, & Scot. in 4. d. 49. q. 14. H. docet, quod potentia animz tam visiva, quā motiua intenditur in Beatis. &c. Diu. Aug. per potentias intelligere facilitat.

cilitates, & habilitates, quæ susci-
piunt magis, & minus, & in hoc sê-
su ponitur potentia in prædica-
mento Qualitatis, iuxta Scoti do-
ctrinam. Ad D. Ansel. dicimus, q
loquitur ad sensum Scoti, quatenus
non sunt substantiæ in re, id est
anima ipsa formaliter, sed sunt ali-
quid substantiæ, seu animæ forma-
litates, ideoq; nō sūt nihil. ad Scot.
non loquitur de intensione intrin-
seca, ut sit in calore per additionē
noui gradus, sed extrinseca per re-
motionem impedimenti ex parte
corporis, dicens: *Quod modo in ani-
ma virtus non est sufficiens ad motum,
hoc est, vel quia est impedita a corpore,
vel quia in se est diminuta, & cum est
separata, aut unita corpori glorio-
so, intenditur, quia ut videtur tunc po-
terit sine difficultate visibile quodcumq;
videre inspicendo.* concludens ibi, q
velocior erit motus in beatis, & p-
fectior visio, quā in hac vita, quia
modò virtus in anima vel est impe-
dita a corpore ex parte organorū,
vel diminuta; at in Beatis a talibus
impedimentis soluta, erit velocior,
& perfectior, nō quod in beatis illæ
potentiæ remittantur, & augeantur
ad modum qualitarum, Sed solum
illa intensio, & reissio admitti po-
test in ordine ad actus secundos
pervenientes ab ipsis potentijs &c.

Ob. Potentia ad operandū præ-
supponit essentiam ultimò termi-
natam, & completam per actum
essendi, quem prius respicit, quā
operationē, ergo potentia est ac-
cidents, nam quidquid advenit enti

iam completo in sua essentia, & p
suā substantiā, est accidens ipsius.
R. si hoc argum. vim haberet pro-
bare etiam dari processus in infinitū
in causis productivis, quia per
iplos non est anima quæ operatur,
sed potentia, quā dicunt esse ac-
cidents, & ita secundus calor pro-
ductus iam supponit calorem
productivum in suo esse com-
pleto, & ultimato, cum semper
operari præsupponat esse; & quia
ille primus calor est etiam acciden-
s, præsupponit esse alterius caloris in
suo esse completo constituto, & sic
in infinitum, ut etiam arguit Ar-
riaga. Dicimus igitur, quod natu-
ra prius habet omnia, quæ sunt illi
realiter identificata, quā substantiā,
quæ ab hac realiter distingui-
tur, vnde concedimus essentiam
prius respicere actum perfectum
& completum essendi, quā ope-
rationem, at ex hoc solum sequitur
quod prius debeat dici subsistens
quā operans actu: non tamen
potentia, quia hæc ident. ficatur
realiter cum anima, non autem
subsistentia.

Ob. Agens, quod agit per esse-
tiam suam, vel per potentias sibi
identificatas, vel semper agit, vel
saltem semper potest agere, sed a-
nima non semper agit, nec semper
potest agere, quia in actione sua
dependet a corpore, ergo non ha-
bet potentias sibi realiter identif-
catas. R. maiorem esse veram de
agente locali, & independēti a quo-
cumq; alio, modò potentia animæ
aut

aut anima ipsa non sunt agentia totalia, & independentia, ideo nihil. *Ex. 2.* neg. in. semper in. anima est potens agere, cum talis potentia sit ei realiter identificata, & solū impeditur quod ad actum secundum, propter dependentiam à corpore pro statu isto, qui status est panalis, non naturalis secundum Doctorem.

Ob. Nulla substantia est immediate actiua, sed quælibet medijs accidentibus agit, vt in inductione patet; nam Elementa localiter mouentur per grauitatem, & leuitatem, & adiuuicè agunt per primas qualitates, hinc Arist. lib. de sensu, & sensib. cap. 2. ait ignem non agere quatenus ignem, sed quatenus calidum. Idem apparet in mixtis, magis siquidē trahit ferrum per qualitatem virtutalem. In uiuentibus opera animæ vegetatiuæ fiunt medio calore, opera sensitiuæ medijs cib. organis corporeis. Idē in Corporib' Cælestib' experitur, agunt etenim medio motu & lumine, cū igitur istæ potentie sint à natura concessæ animæ ad operandū, erunt accidentia. *Ex. neg.* assumptu, vt patere vberius potest in Phys. disp. 9. art. 12. vnde ad illas inductiones, concedimus substantiā agere medijs accidentibus dispositiue, vt in generatione elementorum &c. at postea se ipsis producere formas substantiales. Agunt etiam medijs accidentibus aliquos effectus accidentales, vt localis motus, & similia, non tamen est hoc vniuersaliter

verum de omnibus, vt ibi diximus, & præsertim in proposito de potestis, vt in phys. loccit. bene prouisum est.

Urgebis: Substantiā, quæ est virtualiter actiua in alienū subiectū, agit per qualitatem virtutalem. V. G. vinum, & venenum causant calorem, vel frigus in homine, non per formas substantiales immediatè, sed per naturales qualitates, quod inde patet, quia hæc virtus intenditur, & remittitur, eadem substantia manente, siquidē venena præparata nō habent amplius vim nocuam, quam prius habebant, ergo vel ignis media qualitate virtuali causabit calorem, vel non erit ex se calefactiuus transeuntes. *Ex. negando* paritatem, quia V. G. venenum ideo est per virtutalem qualitatem actiuum frigoris, quia frigus non est qualitas ipsi connaturalis, sicut connaturalis est aquæ, & sicut se habet ignis respectu caloris, patet experientia, quod vinum, venena &c. agant per virtutem mediam, nam videmus illam remitti, ignis autem, vel aqua semper eandem habent potentiam, quamdiū durāt, & si ab aliquo extrinseco connaturales qualitates deperdunt, remoto impedimento, ex se ipsis illas recuperant, non sic vinum, piper, venenum &c.

Ob. ex Doct. in 2. d. 16. q. vii. sub A. & D. anima non tantum est immediatum principium essendi, sed etiam operandi, imò est etiam immediatum susceptiuum actuum, ergo

ergo nulla est necessitas ponendi plures potentias inter se, & ab anima formaliter distinctas. Pr. consequ. quia ideo tales potentie ponuntur in anima, quia anima per se non potest esse principium actiuum operandi, neq; passiuum recipiendi operationes. Rct. Bell. & Mastr. neg. consequ. nam anima est immediatum principium suarum operationum tam actiuum, quam passiuum quod, non verò quo, quia hoc habet anima, medijs potentijs, tanquam rationibus formalibus agendi, vel recipiendi.

Non placet hæc solutio P. Liuio Rabes. & assert pro se Scot. in 4. d. 44. q. 2. sub A. & B. & quol. 9. sub I. ubi loquens de immediato principio operatiuo, & susceptiuo operationum, & passionum animæ, dicit, quod immediatum principium operandi, & suscipiendi operationes, & passionis huiusmodi quod, est totum coniunctum ex anima, & corpore; quo verò est ipsa anima, cum sit ratio operandi, ac recipiendi operationes, & passionis in composito, ergo dicere animam esse immediatum principium quod, & potentiam quo, est aberrare à mente Doctoris, & non illum explicare; est abuti terminis, & contradicere Doctrinæ Arist. 1. de An. sex. 64. ubi ait: dicere autem irasci animam, simile est, ac si quis dicat eam texere, vel ædificare &c.

Sed bona venia P. Liuio, relati Doctores loquuntur de anima absolute sumpta, & de potentijs inor-

ganicis, non de toto coniuncto, & potentijs organicis, vt ipse accipit, & sua ratio vrget; ac nos in præsentia de potentijs inorganicis loquimur, prout cum anima, vt sic identificantur. quo sensu non poterant melius Doctores explicare, ideoq; rectè est consequ. negata potentie. n. sunt necessariæ cum sint immediatæ rationes agendi tam in composito, quam in anima separata, sed quo, non quod.

Obijcit Ioan. de S. Thom. q. 2. de an. art. 2. & est aliud fundamentum Thomistarum: Potentia specificantur ab operatione, sed operatio cuiuslibet substantiæ creatæ est accidens, quia adest, & abest, etiã illa, quæ ad substantiam terminatur, ergo quælibet potentia actiua substantiæ erit accidens. Ma. est Arist. vt infra patebit, Minor patet, consequ. probatur, idem est specificari ab actione, ac dicere, intrinsecum ordinem ad illam, ergo si actio est accidens, etiam potentia erit accidens. Pr. consequ. nam substantia non potest ab actione specificari, quia in se, & in sua specie, & quidditate non pender ab actu secundo, qui est accidens, & necessario supponit totam substantiam completam, cum ab illa sustentetur. Confirmatur, quia istæ potentie recipiunt habitus realiter distinctos, Intellectus habitum fidei, voluntas habitum charitatis, qui habitus separantur, ergo & potentie, quæ per tales habitus operantur, realiter inter se distinguuntur.

etur. B. cum Scoto concedendo potentias specificari ab actibus, sed non in sensu Thomist. quod ab actibus differentias accipiunt essentialiter, sed a posteriori, nam ordo ad actus non est de essentia, & quidditate potentiae, ut modo patebit, & ita in hoc sensu potest substantia dicere ordinem ad accidentia, sicut essentia dicit ordinem ad passiones, & potentias, quae in eorum sent. sunt accidentia, & distinguuntur realiter. Ex quo non sequitur potentias presupponere actus, & esse imperfectiores actibus, si. n. potentia est actu imperfectior, quomodo potest illum producere? nemo dat quod non habet.

Ad Confirmationem, eadē animae essentia per Thomistas non recipit immediatē potentias realiter distinctas, & mediatē actus, & habitus harum potentiarū? quid igitur mirum si eadem essentia animae medijs potentijs formaliter distinctis, recipit actus, & habitus realiter distinctos?

Arguunt tādē Nominales: Impossibile est, ut unum, & idem realiter, & si formaliter diversum sit eiusdem rei productivum, & non productivum, receptivum, & non receptivum, sed intellectus est huiusmodi, est. n. productivus intellectus, & receptivus eiusdem, non autem voluntas, quae est productiva volitionis, & eiusdem receptiva, ergo necessariō distinguuntur realiter. Pr. ma. ideo calor, & frigus dicuntur distincti, quia pro-

ducibile ab uno, non est ab alio producibile, & corpus est realiter a spiritu distinctum, quia receptibile a corpore, recipi nequit a spiritu. B. hoc argum. & similia, quae ipsi contra Scot. parant, magis ipsos, quam Scotistas torquent, cum ipsi neq. distinctionem formalem inter potentias, & animam agnoscant, sed ratione tantum diversā, esse eiusdem rei productivam, & non productivam, receptivam, & non receptivam. B. igitur heg. manifestam ad aliuandam contradictionē, non requiritur necessariō non identitas realis, seu distinctio realis, ut in omnibus formaliter distinctis patet. Ad probationem, dicimus cum Scot. in 2. d. 1. q. 6. B. distinctionem per operationes esse a posteriori, non a priori, nam prius res est ex se talis naturae, quam dicat ordinem ad actum secundum, quare non semper recte infertur realis distinctio ex diversitate operationis, sed solum distinctio principiorum, quod ad proprias rationes formales, ut patet in Divinis, generatio. n. est operatio diversā a spiratione, & utraq. est a Patre, in quo non potest realis distinctio deduci, cum nullum a se ipso distinguatur realiter, vnde solum infertur distinctio formalis potentialium. I. Intellectus, & Voluntas, sic in calō; calor autem, & frigus; corpus, & spiritus ex proprijs rationibus sunt impossibiles in eodem, ideo sunt realiter distincti.

Ex his omnibus deducimus, q

Ani;

Anima fit proprium, & verum receptivum intellectiōnis, & volitionis, sed mediante intellectu, & voluntate, sicut .n. intellectus, & voluntas sunt rationes producendi, ita & recipiendi; in quo sensu intelligendus est Scot. cum dicit intellectus recipit, & producit intellectiōnem, non anima, quatenus imple est ratio, quā anima producat, & recipiat; cum ergo dr. impossibile est, quod idem realiter producat, & non producat intellectiōnem, vel intelligitur de principio *quod*, & conceditur, quia non potest dici de anima, quod recipiat, & non recipiat intellectiōnem, vel est sermo de principio *quo*, & negatur, nā stat, quod vnum sit ratio productiva, & receptiva vnius, & non alterius, sic intellectus est ratio recipiendi in anima intellectiōnem, & non volitionem absq; distinctiōne reali. Sic etiam dicere solemus in Divinis Pater generat, & spirat *ut quod*, distinctis verō potentijs, *ut* Quibus.

Conclusio Secunda.

Dicimus 2. Potentias animæ siue inorganicas, siue organicas distingui formaliter inter se, & ab anima. est Scot. in 2. d. 16. cit. contra Thomistas. Nominales, Hurt. Arriag. & aliquos Recentiores, & patet primò authoritatibus adductis, nā D. Aug. in lib. de spir. & an. cap. 4. & 13. loquendo de potentijs animæ ait: *Proprietates quidem multæ sunt, sed essentia una.* Nec valet responsio Bubenis, hoc intelligendum esse quate-

nus sub diversis actibus existit, quo modo .n. tot actus secundi, & tot accidentia possunt dici essentia vna cum Anima? Idem S. Doct. tract. 15. in Ioan. loquens de intellectu, inquit: *Intellectus non est anima, sed aliquid animæ*, en formalitas, seu aliquantitas entis, quæ in sent. Scotistarum identificatur realiter cum re in recto, vel cum alia formalitate. & potest etiam nostra decisio confirmari omnibus illis auctoritatibus, quibus Thomistæ intendunt probare distinctiōnem realem inter huiusmodi potentias, & animam, quæ reuera, ut consideranti patere possunt, non inferunt, nisi distinctiōnem formalem ex natura rei.

Prob. 2. ratione: semper contradictiō inferit distinctiōnem, & qualis est contradictiō, talem inferit distinctiōnem, si contradictiō est ex parte rei, inferit distinctiōnem ex natura rei, si ex parte intellectus, inferit talem distinctiōnem, nempe rationis, ut pluries in log. & Phys. dictum est. Sed potentia animæ rā inter se, quā in ordine ad animā fundant prædicata contradictoria ex parte rei, ergo ex natura rei æqualiter distinguuntur. Maior est evidens, ubi .n. intercedit contradictiō, ibi semper respectu diversorum tollenda est. Mi. Pr. nam Potentia dicuntur communiter originari, & fluere ab anima, etiam ab actibus præcindendo. Item anima dr. corporis forma ex 1. de An. 11. non tamen intellectus. Item, *aliquæ*

aliquæ potentie dicuntur organice, aliæ inorganice; & tandem quæ fortius est, voluntas est potentia libera, intellectus est potentia naturalis, ergo non potest idem principium esse intellectus, & voluntas. Pr. conseq. nam liberum, & naturale sunt primæ differentie dividentes principium actuum in comuni ut Doct. Probat in 1. d. 2. q. 7. M. & quol. 16. art. 2. ex Arist. 2. Phys. 49. ubi causam actiuam diuidit in naturam, & propositum. scilicet in naturalem, & liberam, ergo nequeunt eidem principio conuenire. Confirmatur, nam principium naturale est ex natura sua determinatum ad vnum agendum, liberum verò est sua natura suipsius determinatum, ergo non potest anima omnino in se indistincta circa idem obiectum dici principium naturale, & liberum, aliter esset determinata, & non determinata.

Respondet Rubion in 2. sent. d. 17. q. 2. posse idem principium respectu diuersorum esse naturale, & liberum, non respectu eiusdem, ut voluntas Diuina ad intra est principium necessarium, ad extra liberum, voluntas creata respectu volitionis est principium liberum, at quando concurrat ad intellectionem suipsius, naturaliter concurrat; idè dicendum de obiecto, quod respectu intellectionis est principium naturale, at respectu volitionis est principium liberum, sicut libera est volitio; ita anima respectu volitionis est libera, respectu intelle-

ctionis est naturalis. Non valet autem primæ differentie alicuius generis vilo pacto possunt alicui simul conuenire, nec respectu eiusdem, nec respectu diuersorum, ut patet de rationali, & irrationali; sed naturale, & liberum sunt primæ differentie principij actui, ergo &c. Tum quia intellectus, & voluntas sunt circa idem obiectum, non circa diuersa, ut infra dicemus, idè nihil. Tum quia ratio liberi non est ratio principij naturalis, sed utraq; in anima antecedit ad actus reperitur, ergo debent in ipsa anima actualiter distingui, non in ordine ad actus consequentes. Item cum dicunt Anima ut respicit intellectionem dr. intellectus, ut respicit volitionem dr. voluntas, vel hæc diuersitas dicit illos respectus ad actus, & hæc non sufficit, illi. scilicet respectus non sunt rationes agendi, cum relatio sit de genere sterili; vel dicit rationes diuersas agendi formaliter, & habetur intentum. Et est doctrina Scoti in 1. d. 13. q. vn. lit. D. ubi subtiliter more suo ostendit, nullam realem diuersitatem effectuum posse saluari per diuersitatem rationis in causa, sed requiri necessario diuersitatem, saltem formalem.

Exempla ad intentum adducta, nil valent, nam Voluntas Diuina ad intra non agit naturaliter, aliter confunderetur ratio processionum, sed tam ad intra, quam ad extra agit liberè, licet ad intra necessario, ad extra liberè contingenter.

& ma-

& malè cōfundit Rubionus necessarium cū naturali. Voluntas creata, vt benè aduertunt Mast. & Bell. in ratione obiecti, terminatiuè cū tū ad intellectionem concurrat, nō motiue, sed anima est illa, quę motet ad sui intellectionē, etiam suarum potentiarum, cū quib. est idē realiter. Obiectum si ad volitionē concurrat actiue, de quo infra, nō nisi naturaliter concurrat; volitio tamen dicitur libera propter causā principalem liberam.

Dices, hę rationes solū probāt intellectum, & voluntatem distinguī inter se, non tamen vniuersaliter, quia alię potentię sunt naturales, non liberę, ergo saltem istę potentię naturales inter se non distinguuntur ab anima. R. concedendo has rationes peculiare esse quod ad illam diuisionem principij in naturale, & liberum, posset tamen de alijs potentijs idē quoq; ostendi, quatenus inter se aliquam habent diuersitatem, suppositis tamen illis authoritatib. quod potētę fluant, & originentur ab anima, & se habeāt veluti partes, vel passiōes, vt ex Doct. colligitur in 2. cit. lit. I.

Sic igitur Scot. probat etiā de alijs potentijs in 2. cit. §. *Idē dico*. k. Potentię vnitiuē dicuntur in anima contineri, ergo non sunt omnino idem animę, patet conseq. ex D. Dionis. de Diuinis nom. cap. 8. vbi ait: continentia vnitiuā non est eorum, quę sunt omnino idem, quā illa non vniuntur, nec est eorum,

quę manent distincta ea distinctione, qua fuerūt distincta ante vniōnem, vt sunt V. G. materia, & forma, ergo quę sunt vnum realiter, manēt formaliter distincta, antec. patet, quia animę vegetatiua, & sensitua, quę reperiuntur in brutis, dicitur cōtineri in irrationali, & in ipsa vñiri. Notat tamen Doctor, quod itā vnitiuē contenta alia sunt de natura continentis, vt sunt prædicata quidditatiua, alia subsequuntur naturam cōtinentis, & quasi posteriora, vt sunt passiōes subiecti, & potentię, non quod potentię sint verē, & formaliter passiōes, quia sic dicerent tantū aptitudines, & relationes aptitudinales, sed sunt realitates quædā realiter cum anima identificatę, quibus anima proximè dr. potens operari, & ab ipsa emanant ad modum passiōum a subiecto, ex quibus etiam deducitur has potentijs inter se formaliter distinguī.

Obiectiōes.

Ob. Rubionus: Nulla est necessitas ponendi talem distinctionem potentiarum, ergo &c. Pr. Non ex multiplicitate, & diuersitate actuum specie distinctorum, quia sol eadem virtute calefacit, & deficcit; nec ex diuersitate agēdi naturaliter, & liberè, organicè, vel inorganicè &c. quia Anima est agens principale horum actuum, hę potentię sunt instrumentales, ergo eadem anima secundum propriam essentiam quomodo dr. agēs principale, aget naturaliter, liberè, organicè,

ganicè, & inorganicè, & consequè, ver frustra distinctæ potentiz assignantur. R. neg. antec. ad probat. Scot. est dubius in 1. d. 26. ad 2. *Princ.* an quælibet substantia sit principium actuum se ipsa, an verò per aliquam perfectionem identicè contentam; Attamen in 1. d. 13. N. S. *Ad Argumenta.* loquendo de productione naturali filij, & libera Spiritus Sancti, ait, tunc debere multiplicari principia agendi in aliqua re, quando effectus distincti ab illa re provenientes, requirunt ex suis rationibus aliquam priorem distinctionem in principijs, ut est in proposito, quia agere naturaliter, & liberè sunt duo oppositi modi agendi; ideoq; nequeunt eisdem prorsus convenire absq; aliqua distinctione. Quia ergo alie substantie naturaliter agunt, non est necessaria illa multiplicatio rationum formalium agendi, ut est necessaria in anima rationali, ac consequenter non videtur ita necessaria distinctio potentiarum sensitivatum ab anima, cum quælibet naturaliter agat, nisi ad salvandas auctoritates illas, quod fluant & originantur ab Anima &c. ut Scot. docuit in 2. cit. licet. ac proinde de illis potentijs sensitivis non dantur rationes ita convincentes, & necessarie, sicut de intellectu, & voluntate in anima rationali. Unde ad 1. probat. negatur paritas de Sole, & Anima rationali, cum Sol non habeat illos oppositos modos agendi, sed semper naturaliter agat, Ad. 2. di-

cimus, potentias istas non esse in rigore instrumenta, cum hæc terminum principalis agentis non attingant, ex dictis in phys. anima, verò immediatè agit in intellectionem, ut principalis causa, & ut quod, potentiz verò ut rationes agendi, & ita concedimus eandem animam agere naturaliter, & liberè, licet non secundum eandem rationem, sed diuersam, quæ diuersitas à parte rei debet reperiri, ut contradictio saluetur.

Ob. Anima in se, Doct. est immediatè beatificabilis, nam quanto ordinatum ad finem, immediatius attingit finem, tanto nobilius est, ergo frustra ponitur aliqua media potentia; & tanto magis, quia aliqua formæ substantiales, imò accidentales, quæ sunt imperfectiores immediatè se ipsis finem attingunt, quanto magis anima? R. concedendo, animam immediatius suum finem attingere, sed possibili modo, Causa, n. principalis ut quod, semper agit medijs rationibus ut quibus, ideo nihil potest etiam dici, quòd immediatè agat anima in suum finem, cum sit idem realiter cum suis potentijs. Paritas de alijs formis non vrget, nam anima est talis naturæ propter suam, illimitationem in modo agendi. Neq; hoc dicit imperfectionem, cum etiam Deus dicatur medijs potentijs producere, non per solam Essentiam.

Ob. Hurt. Idem principium debet esse immediatè intellectuū,

& volitiuū, ergo intellectus, & voluntas non distinguūtur ex natura rei. Pr. antec. principii Volitiuū debet moueri per actualem representationem obiecti, nil .n. volitū, quin præcognitum, sed non potest sic moueri nisi in se recipiat intellectiōnem, ergo &c. ꝑ. concedendo antec. de principio *Quod*, negādo de principio: *Quo*. Vel idē principii debet esse immediatē intellectiū, & volitiuum, concedimus realiter, negamus formaliter, ideo nihil. Soluant Thomistæ, qui has potentias ab anima, & inter seipsas distinguūt realiter. Ad probationem minoris, dicimus non est voluntas, quæ propriē mouetur, sed anima, quæ vt intelligens mouet seipsam, vt volens; imō ex hoc Conclusio nostra roboratur, si .n. vt intelligens mouet seipsā vt volens, nequit ratio intelligendi esse eadem cum ratione volendi, aliter secundum eandem rationem moueret, & moueretur, ageret & pateretur. Hinc commune illud: *quod intellectus intelligit, voluntas vult*, intelligendum est, quod anima secundum rationem intellectiua est, quæ in recto, & vt *quod* intelligit, & secundum rationem volitiua vult, ita quod ipsa anima est, quæ immediatē intelligit, & vult, immeditatione causæ, non verò immeditatione rationis agendi, quæ ratio non debet esse realiter distincta, vt autumant Thomistæ, aliter ageret mediatē mediatione causæ; & quia voluntas, vt voluntas est potentia

cæca, nequit ei competere formaliter intelligere, sed tantū realiter, & identicē. cæterum omnia argumenta, quæ contra nostram decisionem Nominales congerunt, contra Thomistas vrgent efficaciter.

Arguitur tandem Auth. D. Aug. de Spir. & Ani. c. 4. & 13. vbi ait: *Anima secundum sui operis officium varijs nominibus nuncupatur, dicitur nāq; vitalis dum vegetat; spiritus, dum contemplatur; sensus dum sentit; anima dum sapit, ista tamen non differunt in substantia sicut in nominibus, quoniam omnia ista anima vna est.* Idem habet D. Bernard. in Cant. ser. 11. D. Isidor. lib. 11. Ethimol. & Alij SS. PP. ergo si hæc omnia nominibus differūt, sufficit distinctio rationis. ꝑ. has, & similes Authoritates valde vrgere Thomistas, nos autem nihil, quia facili sermone expendimus, nil aliud innuere, nisi realem identitatem animæ cum potentijs, cum qua tamen stat distinctio formalis. Quantum verò ad potentias organicas.

Si potentie organice adæquatē accipiantur sc. pro compositis ex realitate animæ, & parte corporis, distinguuntur realiter ab anima, si verò inadæquatē spectentur, sunt eadem realiter animæ. est Doct. ris in 4. sent. d. 42. sub. A. & B. Pr. prima pars, quia totum essentialē distinguitur realiter a suis partib⁹, ex dictis in phys. sed potentie Organice adæquatē sūptæ sūt quædā tota essentialia, putā composita ex realitate animæ, & parte corp-

ris, ergo distinguuntur realiter ab anima. Si verò huiusmodi potentie inadèquarè accipiantur (quæ est secunda pars decisionis) sic sunt idem realiter cum anima, à qua tantum formaliter distinguuntur, ut diximus de intellectu, & voluntate. Ratio est, quia potentie sic acceptæ non dicuntur organum, ut in prima acceptione sumebantur, sed tantum illas potentias ab anima emanantes, apte tamen ad partes corporis informandas, & ideo non possunt esse realiter ab anima distinctæ, cum emanatione metaphysica pullulent. Confirmatur huiusmodi potentie organice essent realiter ab anima distinctæ, vel essent substantiæ, vel accidentia, sed neutrum est dicendum, ergo &c. Pr. Mi. Non substantiæ, quia tunc in anima essent plures substantiæ realiter distinctæ, quod nulla sententia admittit. Neq. accidentia, quia potentie vegetatiuæ, ut sunt nutritiuæ, & generatiuæ non sunt accidentia, nam tales potentie sunt generatiuæ substantiæ, accidens autem non potest generare substantiam, ex dictis in physica, ergo &c.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Quomodo potentie specificantur per actus, & actus per obiecta.

S Cor. resolutionem huius articuli dedit in 3. d. 14. q. 1. & 2. §. *Ad secundum* &c. lit. B. & Quol. 13. art. 3. sub Hh. & in 2. d. 16. q. 1. O. & alibi. Pro cuius intelligē-

tia notamus primò, sensum huius art. nò esse, quòd actus, & obiecta sint principia formalia constituētia ipsas potentias, ad eum modum, quo rationale còstituē hominem, hoc n. est falsum, & impossibile, etiam in sent. Caiet. 1. p. q. 77. ar. 3. cuius ratio est, quia principium formale constitutiuum rei, debet esse illi intrinsecum, sed actus, & obiecta sunt extrinseca potentijs, nam potentia de facto, & formaliter consistit in suo esse abiq. aliquo actu, vel obiecto.

Neq. sensus potest esse, potentias distingui per actus, & per obiecta tamquam per causas extrinsecas, ut si diceremus, Angelum ab homine diuersum, quia ille à Deo per creationem producitur, iste verò ab alio per generationem. Neq. agens à fine specificari, quia agens agit propter finem, hoc n. nò esset peculiare potentijs per actus, & obiecta distingui, cum tamen peculiariter hunc modum distinguēdi potentias Arist. assignauerit, de An. tex. 33. sic n. non plene perciperetur, & explicaretur potentiarum, vel actuum natura; & hoc in sent. etiam Thomist. ut videtur, est apud M. Iacob. Brun. in lib. de an. q. 3. art. 5.

Not. 2. ex Doct. in 1. d. 3. q. 3. §. *His visis* &c. lit. C. Potentias animæ in duplici esse differentia, nam aliæ sunt disparatæ, aliæ subordinatæ; Disparatæ sunt illæ, quarum una non dependet ab alia in operando, ut sunt quinque sensus exte-

ni; vi-

ni; visus. ut videat, non indiget actus per obiecta, nam actus sunt
audire, aut ē contra &c. subordi- posteriores suis potentijs, & obie-
nata sunt in duplici differentia, cta actibus, distinctio autē sp: ma-
quædam etenim sunt cognitione, ut lis, & intrinseca debet dari per pri-
sensus, & intellectus, qui dicuntur ora, quomodo sunt differentiarū es-
subordinati in operando, quate- sentiales constitutivę potentiarū
nus pro statu isto nihil est in intel- & actū; Posteriori autem modo,
lectu, quin prius fuerit in sensu; bene potentię distinguuntur per a-
quædam verò sunt subordinata, ctus, & hi per sua obiecta forma-
quia una eget altera in operando, lia, si quidem potentię in actu se-
non tamen sunt eiusdem generis, cundo dependent a suis actibus, &
sed una est cognitiva, altera appe- actus ab obiectis, ut a terminis es-
titiva, ut intellectus, & voluntas. sentialis dependentiæ, ergo ab eis
Ad propositū, potentię disparatę habere debent ut aliquo pacto di-
absolute distinguuntur per sua ob- stinguantur, non intrinsecē, & per
iecta, quia visibile, quod est ob- essentialia, cum sint extrinseca po-
iectum visus, non est audibile, & tentijs, sed extrinsecē, & manife-
est obiectum auditus, & sic de reli- stiativē.
quis; Potentię verò subordinatę
eiusdem generis non distinguuntur absolute per obiecta, sed tantū
secundum maius, & minus, quia intellectus cognoscit singularia, &
universalia, sensus verò singularia tantū; Potentię verò subordinatę
alterius generis secundum Scot. cum sint de eodem obiecto, & sub
eadem ratione formali, ut dicem⁹,
infra, non distinguuntur per ob-
iecta, quamvis bene per actus, nā
intelligere, & velle sunt operationes
diversę, nam prior est naturalis,
posterior libera. Hęc igitur
propositio: Potentię distinguun-
tur per actus, & actus per obiecta,
potest dupliciter intelligi, ait Sub-
til. Quol. cir. vno modo intrinsecē,
& formaliter, altero modo extrin-
secē, & manifestativē. Primo mo-
do non distinguuntur per actus, &

Not. 3. ex eodem in 1. d. 6. q.
1. lit. B. & in 2. cit. quod actus se-
cundi distinctioni potentiarum du-
plices sunt; Alij adæquati, alij in-
adæquati, adæquati dicuntur illi,
qui sub se continent omnes actus,
qui ab una eademq; potentia oriri
possunt, ut est V. G. visio respectu
potentię visus; auditio respectu
auditus &c. Alij verò inadæqua-
ti censentur illi, qui sub adæquatis
continentur, ut visio albedinis, vel
nigredinis &c. Auditio huius, vel
illius cantos &c. Ad intentū, po-
tentię distinguuntur tantū per a-
ctus adæquatos, non verò inadæ-
quatos, alijs tot essent potentię,
quot sunt actus in specie, vel in nu-
mero, quod patet esse falsum. Sic
etiam de Obiectis potentiarum,
quædam sunt adæquata ultra quę
potentię progredi non possunt, ut

tas respectu intellectus, sonus respectu auditus &c. quædā verò sunt inadæquata, quia potentia possunt in illa, & in cætera contenta sub obiectis adæquatis, ut sonus buccinæ, & campanæ &c. respectu potentia auditivæ, substantia, & accidens respectu intellectus &c. hic loquimur de obiectis adæquatis. Difficultas igitur huius questionis, oritur ex illis verbis Arist. in 2. de An. ubi ait: *Priores n. potentijs actus, & operationes secundum rationem sunt, si autem sic hic autem adhuc priora obiecta oportet considerasse.* Ex his inferitur, quod si obiecta sunt priora actibus, & actus priores potentijs, etiam sunt etiam specificatiui potentiarum. quomodo autem intelligenda sit hæc doctrina, an per rationes intrinsecas, & formales, an solum per extrinsecas, & manifestativas, discrepant Doctores, nam Thomistæ cum D. Tho. dicunt fieri per rationes intrinsecas, siquidem potentia importat relationem intrinsecam ad suos actus, & actus ad sua obiecta, relationes autem specificari intrinsecè à terminis formalibus, est doctrina apud eos communissima; & ita explicant cum Caiet. Ban. Lisbon. Lerma, & Alijs: Potentia constituitur, & distinguuntur per habitudines quasdam intrinsecas ad actus, & ad obiecta extrinseca, sine qua habitudine, potentia non potest intelligi, nec definiri, unde ob. vocabulorum penuriam nomine relationis appellatur, licet nullo modo sit relatio prædicamentalis, sed tra-

scendentalis, & ad hanc etiam intrinsecam habitudinem consequitur relatio prædicamentalis, quæ non est de essentia potentia, sed per eam melius explicatur, & à nobis melius intelligitur, quam sent. sequenti sunt Recentiores Thomistæ: Ferr. Complut. Ioan. de S. Tho. & ex recentioribus Suar. Conimb. Ruu. & Alij. Scotus sequitur sui Tatar. Ioann. de Magis. Faber, Cavel. Rocc. Mastr. Bell. Merinero, Catharæsis, Livijs Rabes. & Alij Phillos. Iandun. Mercenarius, Heruga & Alij.

Conclusio Prima.

Dicimus I. Potentia animæ non distinguitur per actus, & per obiecta tanquam per distinctiva formalia, & intrinseca, sed tantum per extrinseca, & manifestativa. Est Scot, loc cit ex quo ita præsertim quod cit. sub Hb. & li. Quando dicitur, quod potentia distinguuntur per actus, & actus per obiecta, vel hoc ita intelligitur, quod obiecta sint constitutiva, & distinctiva formalia actuum, & actus potentiarum, & hoc non, quia obiectum est extra ipsum actum, & actus extra potentia, & sic non potest esse differentia eius intrinseca, ut etiam ipsi Thomistæ fatentur; Aut hoc ita exponitur, quod ordo potentia ad actum, & actus ad obiectum sit eis essentialis, & intrinsecus, ac consequenter rationem habeat differentia intrinsecæ, ut reuera Thomistæ opinantur; neque hoc dici potest, nam actus vitales sunt entitates absolute de genere qualitatis, sicut etiam

etiam eorum potentia in ipso forma
schola, atq; ideo a suo formali, &
intrinsicco conceptu omnē respec-
tum excludunt. Tum quia si po-
tentia animæ formaliter accipiā-
tur pro ut dicunt relationē ad ope-
rationes, ut principiatas, quo se-
su sunt essentialiter respectuæ, sic
non benedicunt, quod potentia di-
stinguantur per actus; relatiua .n.
sunt simul tempore, natura, & co-
gnitione, & ita non magis vnum
relatiuum est alterius specificati-
uum, quam suum correlatiuum, ut
patet de Patre, & filio, quia non
magis Pater specificat filiū, quam
filius specificat patrem, atq; ideo
male ad propositum diceretur po-
tentia specificari per actus, & non
magis actus per potentias &c. De-
bent igitur sumi, ut fundamenta
sunt relationis, quo quidem sensu
sumuntur, cum tales potentia di-
cantur facultates, & partiales per-
fectiones animæ identificatæ per
nos, & p. Thomistas entitates ab-
solutæ in genere qualitatis, ergo
nullo modo possunt actus per obi-
ecta, & potentia per actus intrin-
secè, & essentialiter specificari.

Respondent Thomistæ, relatio
hæc, quam dicit potentia ad suos
actus, & actus ad obiecta, non est
prædicamentalis, sed transcendentalis,
quæ bene potest in entitatibus
absolutis essentialiter imbibere. Non
valet, ut bene pronisum est in logi-
ca disp. 13. de prædicamentis respec-
tibus art. 1. & 2. ubi ostendimus,
quod est relatio transcendentalis

identificetur realiter, cū rebus ab-
solutis, & per hoc præsertim a præ-
dicamentali distinguatur, forma-
liter tamē identificari non potest,
quia reuera respectus non potest
esse de essentia absoluti, alter idem
formaliter, & quidditatiuè simul,
& semel esset ad se, & ad aliud, atq;
ideo ad se, & non ad se, quod im-
plicat, recurrite ad log. cit. Tum
quia ut bene aduertit Bell. & Ma-
str. ex Doct. in 2. d. 1. q. 6. §. *Dico*
tunc &c. lit. B. & C. omne ens, quod
est principium alicuius operationis,
ideo est tale principium, quia est
in se tale ens, hinc si quæras primā
distinctionem Solis a planta, non
est prima ratio distinctionis vnius
ab alio, quia Sol generat, vel ge-
nerare potest plura, & diuersa mi-
xta, non autem planta, sed quia
Sol in se habet talem formā, a qua
tot variz generationes prodire pos-
sunt, non verò planta, ita ad rem,
licet facultates animæ sint a natura
ordinatæ ad suas operationes pro-
ducendas, non tamen ut ab eis es-
sentialiter specificantur, & distin-
guuntur, nā huiusmodi facultates
prius sunt talia entia in se, & quia
talia sūt, ideo ad tales operationes
edendas ordinantur, & non ad alias;
& hac ratione voluntas ordinatur
ad velle, & nolle, non autem ad af-
fensum, vel dissensum, quia est po-
tentia appetitiua, non cognitiua,
ex quo sequitur, quod potētia ne-
queunt per se essentialiter specifi-
cari, & distingui per relationem
ad illos, sed tantum extrinsecè, &
a posteriori.

Idemq;

Idemq; probat Subt. III. in 2. d. 24. q. vii. ad 2. §. *Ad aliud autem dicuntur potentie distinguuntur* &c. Sub D. loquendo de potentijs in ordine ad Obiecta, ex Arist. 2. de an. tex. 130. & 132. qui in potentijs organici potius ex distinctione potentiarum arguit distinctionem obiectorum, quam e contra, siquidem ex ratione talis mixtionis in tali organo, nempe visus, cōcludit illam potentiam esse illius obiecti, & nō alterius, & pro tanto sequitur, qd distinctio obiectorum facit distinctionem potentiarum, in quantum tale obiectum limitatum non percipitur, nisi à tali potentia, & nunquā ab alia, ratione talis mixtionis organi, hoc autem est distinguere, & specificare à posteriori, ergo potentiz tam inorganicz, quā organicz specie distinguuntur ab invicē per suas proprias differētiās, antecedenter ad actus, & obiecta, idēq; de actibus respectu obiectorum asserendum.

Ex allatis doctrinis, sic formatur argumentū: Distinctio formalis, & intrinseca debet dari per distinctiva formalia, intrinseca, & priora, sed actus non sunt priores potentijs, nec obiecta sunt intrinseca actibus, ergo non sunt distinctiva formalia, intrinseca, & priora, ma. patet, quia eadē sūt principia constitutiva, & distinctiva, sed constitutiva debēt esse formalia, intrinseca, & priora constitutis, eūm sint differentiz essentielles, ergo etiam distinctiva debent esse ca-

us. Mi. est evidens, nam actus sunt effectus potentiari, ergo sunt potentijs posteriores. Item obiecta concurrunt cum potentijs ad causandos actus in genere causę efficientis, ergo non sunt illis intrinseca, cū ab eis realiter distinguantur.

Secunda pars ita probatur: effectus manifestant suas causas à posteriori ex 1. post c. 10. & termini manifestant extrinsecē suas relationes, & relativa, sed actus sunt effectus potentiarum, & obiecta terminant dependentiam essentialē, quoniam ad ipsa dicuntur potētiæ, & actus, ergo obiecta sunt extrinseca, & manifestativa actuum, & actus potentiarum. Quod termini relationū manifestent extrinsecē, inde patet, qd debēt esse absoluta, sive formaliter, sive quoad materiam, ut in log. ostēdimus disp. 13. de Relat. art. 10. sic entia absoluta sūt extrinseca relativis, cū sint impertinētia realiter ex 1. post cap. 25. ergo termini relationum, & relativorum extrinsecē tantum illa manifestant.

Rht. Thomiz, quod actus sunt posteriores potentijs ordine executionis, non ordine intentionis, & finis, vel sunt posteriores potentijs in genere causę efficientis, sed in existendo, non in genere causę formali, & in specificando, quia in hoc genere actus complent, & perficiunt potentias, & primō intenduntur à potentijs; Si ergo causa finalis est prior, & potentissima inter omnes causalitates, processus

ab actibus ut a finibus ad potentias, est processus a priori.

Sed Contra, causa finalis est causa extrinseca? ergo velint, nolint, semper cum Scoto fateri debent, actus, & obiecta non specificare potentias, nisi extrinsecè, & manifestatiue. Tum quia si hac responsio valeret, non esset hæc doctrina peculiaris de distinctione, & specificatione potentiarum per actus, & obiecta, quia cum omne agens agat propter finem, sequeretur omne agens specificari, & distingui intrinsecè a fine, & sic natura, elementa, agentia libera, naturalia, artificata &c. quæ omnia suo modo agunt propter finem, non distinguerentur a proprijs formis, & differentijs essentialibus, sed intrinsecè per ordines ad suos effectus, vel fines, ad quos sunt instituta; quod quàm insulsum sit, & ridiculum omnibus palam est. Tum quia si actus sunt effectus, & posteriores potentijs in gen. causæ efficientis, seu in existendo, quomodo huiusmodi effectus complent, & perficiunt potentias? Si potentia non erat adhuc completa, & perfecta, quomodo in actum secundum producit, illum efficiendo? quis vnquâ diceret, quod calor cõplet, & perficit potetiam calefactiuam ignis, a qua fuit productus? est modus dicendi familiaris Thomistarum, ad illudenda argumenta, quod eadem res sit prius, & post: ius in diuerso modo causandi. Sed quid dicant Thomistæ, qui esse

actus quomodo cumq; consideretur, semper a parte rei est actus secundus, & effectus, semper verum erit dicere non distinguere a parte rei, nisi a posteriori, & ab effectu.

Ad Illud: Eius est distinguere, cuius est constituere, sed actus non constituunt potentias, ergo illas non distinguunt. Resp. M. Brun. argum. concludere potentiam non specificari, & essentiali per actum, nisi forè extrinsecè, sed specificari per ordinē transcendētalē ad actū; & fuit doctrina Caiet. 1. p. q. 77. art. 3. Sed bona pace, sic dicendo, nostræ subscribunt sententiæ, nos .n. de actibus, & obiectis loquimur; & in hoc sensu instituta est Controuersia inter D. Tho. & Scot. & verba formalia Arist. in quibus tota structura sententiæ Thomistarum fundatur, absolutè de actib. & obiectis sonant, non de ordine, & respectu. Sed quia Thomistæ vident Scoti Argumenta valde urgētia, fugam arripientes protestantur ipsos non loqui de actibus, & obiectis, sed de ordine, & respectu transcendentali ad actus, & obiecta. Sed neq; sic dicēdo aliquid agunt, nam loquamur familiariter, quod est prius? esse in se, & ad se; an verò ad aliud? Prius Arist. posuit Prædicamenta absoluta, deinde relationa; quod consulto fecit, quomodo cumq; enim accipiat relatio, semper fundamentum absolutum supponit, & falsum putatur relationem etiam transcendentalem absolutum constituere, si .n. relatio est,

est, relatiuum constituere debet, definitiuè, negamus, nam non omne non absolutum, quod est ad se, ne, quod est intrinsecum definitiuè, est intrinsecum entitati rei definitæ, vt patet in his, quæ cadunt in definitionibus rerum, & sic actus sunt quid intrinsecum, non entitati, sed definitionibus potentiarum, vt additamentum necessariò ponendum, ad modum, quò terminatur in definitione relatiuorù.

Obiectiones.

Obijciunt Thomistæ: Definitio datur per intrinseca, & formalia distinctiua, sed potentia animæ definiuntur per actus hic ex 1. de an. tex. 33. ergo. &c. maiorem esse veram de Definitione, quæ est à priori, & per causas, non de illa, quæ datur à posteriori, & per effectus, vt in casu definiuntur potentia per actus &c.

Contra, actus sunt priores potentijs, ergo definitio est per priora, non per posteriora, antecedit. patet ex supra relatis verbis formalibus Arist. Priores. n. potentijs actus &c. &c. actus esse utiq; priores potentijs, sed quò ad nos, quatenus per ipsos à posteriori demonstratur potentia, veluti causæ per suos effectus, non verò natura, & secundum se, quia sic ipsi actus, & obiecta demonstrantur à priori per potentias, vt iam diximus cum Scoto ex Arist. qui 2. de an. loc. cit. q. ex ratione talis mixtionis in tali organo, arguit distinctionem obiectorù &c. ex qua doctrina exploditur alia responsio Thomistarum, sic distinguendum: Si potentia consideretur entitatiuè, concedimus, quòd actus sunt posteriores, & ita non possunt constituere potentias; si

Sed Contra, etiam sic discurrendo, nihil agunt; Nam ex dictis in log. disp. 9. art. 1. Definitio essentialis, & quidditatiua duplex est ex Doct. 1. Prior. q. 5. & in 4. d. 1. q. 2. vna purè quidditatiua, cuius omnes partes pertinent ad definiendū quidditatem, vt homo est animal rationale, & hoc modo definiuntur substantia completæ, quia eius entitates ita absolutæ sunt ab ordine ad aliud extrinsecum, vt sine tali habitudine perfectè concipi possint. Alia est quidditatiua per additamentum, quatenus ad perfectam rei notitiam manifestandam, aliquid extrinsecum in definitione additur, ad quod definitum dicitur ordinem saltem transcendentem, & ita definitur relatio per ordinem ad terminum, accidens per ordinem ad subiecta, Anima per ordinem ad corpus, potentia in ordinem ad actus &c. cuius ratio est, quia cum non sint entitates omnino completæ, sed imperfectæ, si non tantum quidditatiuè, sed etiam quietatiuè concipi debent, ab aliquo extrinseco in tali conceptu pendere debent; Cum igitur poten-

tia

tia definiantur per actus &c. verū est de definitione per extrinseca, non autem de definitione per intrinseca, hæc. n. datur tantum per essentialia definiti, & ideo bene dicit Scot. quod talis distinctio, & specificatio est per extrinseca.

Ob. Potentia dicunt ordinem essentialem ad actus, & actus ad obiecta, ergo huiusmodi distinctio est per intrinseca, non per extrinseca. Pater assumptum, quia potentia simpliciter ponuntur distincta propter operationes, & actus diversos, alioquin essent frustra ex Arist. tex. 33. cit. Consequentia liquet, quia ordo essentialis dependentia arguit entitatem intrinsecam dependentis ad id, ad quod dependet, & neg. consequ. cum sua probatione, ratio est, quia cum essentialis dependentia pro termino habeat aliquod sibi extrinsecum sicut relatio, asserendum est tales respectus non esse intrinsecos potentia, & actibus, sed extrinsecos. ita Scot. quol. 17. cit. *§. Aliter potest dici* vel cum Doct. ibidem, neg. antea, cum. n. potentia, & actus sint entia absoluta, non possunt in suo conceptu quidditativo, & essentiali, relationem includere, aliter idem esset essentialiter ad se, & ad aliud, quod contradictionem involuit.

Potest etiam concedi ait Subtilis. quol. cit. quod Arist. loquebatur de distinctione a priori, considerando actus, non pro ut habent rationem effectus, sed prout indu-

unt rationem finis potentia, ut concedunt Thomista, sed adhuc nihil officit nobis, nam licet talis distinctio sit a priori, adhuc tamen per extrinseca principia, quæ sunt finis, & efficiens.

Urgebis, absoluta non distinguuntur per extrinseca, sed per intrinseca. Rr. Scot. non distingui per extrinseca tanquam per forma, distinctiva, nec etiam sicut per terminos relationis essentialiter inclusæ in actibus, vel potentia, ut volunt Thomista, sed manifestatiue, velut per terminos relationis transcendentalis, & realiter identificata; possunt in hoc sensu ait Doct. absoluta distingui per aliqua extrinseca, sicut causata per proprias causas, siue per illa, ad quæ habet propriam dependentiam in entitate, & unitate, quomodo sunt obiecta respectu actionum, & potentiarum.

Dices, relationes in potentia ad actus, & in actibus ab obiectis, sunt ita eis consubstantiales, ut implicantibus obiectis, essent impossibiles actus, & implicantibus actibus forent impossibiles potentia, eodem modo, quo implicante forma, implicaret quoque materia, & hoc propter necessariam connexionem extremorum relationum transcendentalium. Rr. Mastr. & Bell. ex hac ratione non inferitur identitas formalis, & essentialis, sed tantum inferitur identitas realis ordinis potentiarum ad actus, & actuum ad obiecta, quatenus implicante ob-

jecto, implicarent actus, & potentia per locum tantum ab extrinseco, eo modo, quo implicante passione, implicaret quoque subiectum, neque ob id recte inferri posset, passionem esse de essentia subiecti.

Ex his omnibus inferitur, quod esset potentia essentialiter deservire habeant animae, & essentialiter proportionatae debeant esse ad actus, & obiecta, hoc tamen verum est tantum in secundo modo dicendi per se, non in primo modo, nisi solum exigitur, & radicaliter, quo pacto etiam diximus in physica, materiam esse essentialiter potentiam formae susceptivam; & ratio assignatur subtilissimo in 2. d. 1. q. 65. *Dicitur tunc &c. quia* in quacumque natura prior est ratio actus primi secundum se, quam in comparatione ad actum secundum, cuius potest esse principium, nam actus primus non constituitur in esse per actum secundum, quia illam saltem natura praecedit, nec per relationem ad illum, quia fundamentum a quo modo relationi supponitur.

Conclusio Secunda.

Dicimus 2. Potentias animae omnino disparatas distinguere per actus adequatos; & actus per obiecta similiter adequata; est Scoti in 2. d. 3. q. 3. §. Hic visus &c. in 2. d. 26. q. vii. O. Pr. quod ad primam partem, quia cum potentia sit aliquid substantiae animae, pro hoc ita cognosci non possunt, nisi per suas operationes, substantia. n. ut sic, non cadit sub sensu, sed actus adequati sunt ope-

rationes adequatae potentiae disparatae, ergo potentiae disparatae cognoscuntur distincte per suos adequatos actus. Ma. patet ex dictis. Mi. experientia comprobatur, nam videmus tunc audire, & non videre, ideo arguimus potentiam visivam non esse auditivam, sed audire, & videre sunt actus adequati huiusmodi disparatarum potentiarum, ergo huiusmodi potentiae per suos adequatos actus distinguuntur. Secunda pars eodem modo probatur, nam per videre percipimus visibile, & non sonum, & per audire percipimus sonum, & non visibile; sed videre, & audire sunt actus terminati ad visibile, & sonum, ut ad eorum obiecta adequata, ergo huiusmodi actus manifestantur distincta per sua obiecta adequata.

Obijciat, Una & eadem potentia dicit operationes, & actus specie differentes, ergo non distinguuntur potentia per tales actus. Patet assumptum, quia idem intellectus elicet noticiam intuitivam, & abstractivam, scientiam, & opinionem. Eadem voluntas amorem elicit, & odium, quae specie differunt, ergo &c. R. assumptum esse verum de operationibus, & actibus inadaequatis, non de adequatis, licet in tales specie differant, quia tamen in vno genere notitiae conveniunt, ut sunt notitia intuitiva, & abstractiva, scientia, & opinio, quae conveniunt in genere notitiae intellectivae, ab illis habet potentia intellectiva specifi-

cari, non ab illis actibus inadæquatis, sic de voluntate &c.

Ob. Si potentia sensitiva obiectum corresponderet adæquatum, hoc tale esset abstractum ab omnibus illis inadæquatis, illisq; communis, sed sensus nequit percipere universale, ergo *Re. neg. Mi.* quia etiam sensus potest precipere naturam, que in sensatione est ratio mouendi, quamuis non præcisa à singularitate, ut facit intellectus, cum quæ tamen singularitate coniuncta in nostra schola, adhuc suam intrinsicam retinet communitatem.

Ob. Si obiectum formale V. G. visus, est color, tunc nihil caderet sub visu, nisi sub tali ratione, & ita nec albedo, nec nigredo videretur ut tales, sed tantum sub ratione generica coloris, sic de alijs obiectis &c. *Re.* ratio valeret, si color poneretur obiectum adæquatum visui, ut supponit tantum simpliciter pro ipsa coloris natura ab inferioribus abstracta, sed color, & quodcumq; aliud obiectum statui debet adæquatum prout supponit absolute, puta tam pro se, quam pro suis inferioribus, ut bene docet Bell. & Mastr. ex Doctore.

Conclusio Tertia.

Dicimus 3. Potentias distinguimus per actus, actus vero per obiecta, non quidem materialia, sed formalia. Est Scoti q. 3. Prol. §. *Ex his dictis &c.* est breuiter hic recolendum pro intelligetia articuli ex dictis in log. quid sit obiectum materiale, quid verò formale, & relictis aliquorum Recen-

tiarum ambagibus, consuetam horum terminorum explicationem, sequentes, pro obiecto materiali propriè intelligitur res considerata, pro formali verò, ratio sub qua consideratur, quod etiam modus considerandi appellari solet. V. g. aliqua res in seipsa considerata, potest esse subiectum diuersarum scientiarum, ut de homine patet, qui ut ens naturale est, spectat ad Philosophiam, ut sanabilis ad medicinam, ut dirigibilis in moribus ad moraliam, sic homo dicitur obiectum materiale, propter indifferentiam, quæ habet, ut ab alijs scientijs consideretur, naturalitas verò, sanabilitas, dirigibilitas &c. sunt obiectum formale, quatenus se habent ut differentie contrahentes materiale obiectum ad proprium modum considerandi huius, & illius scientiæ. Hac supposita communiori Scholasticorum explicatione, ita probatur Conclusio: Una, & eadem res potest à diuersis potentijs specificari, sub diuersa tamen ratione formali V. g. calor tanquam dirigibilis à sensu tactus, tanquam verus ab intellectu, tanquam bonus à voluntate, quo casu plures potentiæ idem obiectum materiale habentes, habent tamen formale diuersum, ergo cum potentiæ, & actus dicuntur specificari ab obiectis, hoc intelligendum est de formalibus, & primarijs, non de materialibus, & secundarijs, Sic Scot. in 1. d. 1. q. 2. §. *Quantum ad istum articulum &c.*

Confirmatur de actibus voluntatis

dis in genere moris, ubi actus sumunt speciem suam circa media a fine; & obiecto moris, quod est formale. ex Doct. in 3. d. 28. & sic actus continentiz, vel elemosinæ elicitorum propter amorem Dei non spectat essentialiter ad speciem illarum virtutum, sed ad speciem charitatis, ut patet apud Morales; & nos si Deus cæpta bene fortunet in Theologia ostendemus.

Conclusio Quarta.

Dicimus 4. Potentias subordinatas alterius rationis, cuiusmodi sunt intellectus, & voluntas, non distingui per obiecta, sed tantum per suos actus. Et Scoti locis citatis. Pr. prima pars, quia ens, ut ens est obiectum utriusque potentiz, ut infra patebit, ergo intellectus, & voluntas non distinguuntur per obiecta. Secunda pars patet, quia intelligere est actus potentiz intellectivæ, appetere potentiz appetitivæ, sed huiusmodi actus sunt abinvicem distincti essentialiter, ergo manifestant intellectum, & voluntatem esse potentias essentialiter distinctas. Pr. Mi. quia actus naturalis, & liber sunt essentialiter distincti, sed appetere est actus liber, cum a potentia libera proveniat, & intelligere naturalis, cum ab intellectu eliciatur, qui est causa naturalis, ergo &c.

Vergebis, Voluntas tendit in bonum per actum volendi, & in malum per actum nolendi, intellectus autem in ens ut sic, vel in ens verum.

ergo cum huiusmodi obiecta sint disparata, sequitur, quod etiam intellectus, & voluntas distinguantur per obiecta saltem formalia. & argumentum hoc longiorē petere discussionem, ut suo loco patebit, pro nunc dicimus; obiectum adæquatum utriusque potentiz esse ens, pro ut abstrahit a bono, & a malo, vero, & apparenti in sententia Doctoris.

Potentiz tamen animæ subordinatæ eiusdem generis, distinguuntur etiam per actus, non tamen adæquatè per obiecta, sed inadæquatè; ita docuit Scotus in 1. d. 3. q. 3. §. cit. & de actibus patet, nam actus potentiz inferioris est sensitio, superioris intellectio, sed tales actus sunt abinvicem distincti essentialiter, ergo manifestant sensum, & intellectum essentialiter distinctos. Pr. etiam de obiectis. Quidquid cognoscitur a sensu, cognoscitur etiam ab intellectu, & non è contra, ergo per huiusmodi obiecta sensus tantum distinguitur ab intellectu, & non intellectus a sensu, ideoque est distinctio inadæquata, non adæquata. Antec. patet, nam obiectum intellectus, non tantum est univèrsale, sed etiam singulare; Obiectum verò sensus est tantum singulare, & non univèrsale ex 1. Post. cap. 24. ergo consequens est evidens, siquidem est distinctio solum ex parte alterius extremi, & sic non mutua, ac propterea inadæquata.

ARTICVLVS TERTIVS.

De quidditate actus Vitalis.

SCO. in 1. d. 3. q. 7. lit. E. & quol. 13. in confesso habet ad actum vitalem non sufficere simplicem receptionem speciei in potentia. Pro cuius notitia recolimus, actus vitales in duplici esse differentia; Quidam sunt imperfecti, vt generatio, nutritio, augmentatio, & motus localis; vel progressiuus; Aliqui verò sunt perfecti, vt actus cognoscitiui, & appetitiui sensu tam interiorum, quam exteriorum; & potentiarum intellectus, & voluntatis, quæ sunt inorganicæ. Quò ad actus primi generis, nulla vrget difficultas, in his. n. omnes distinguunt terminum acquisitum ab ipsa actione, terminus. n. vel erit compositum substantiale, vt in generatione, vel pars substantiæ viuentis, vt in nutritione, vel vbi, vt in motu progressiuo; actio verò erit vel ipsa generatio, vel nutritio, vel motus, quæ omnia patent ex dictis in lib. Phys. & de Generat. Difficultas igitur vrget de secundis scilicet de actibus perfectis, & plures referuntur opinioniones. Prima tenet huiusmodi actus vitales non esse, nisi receptionem ipsam specierum obiectorum in potentijs. V. g. receptio speciei visibilis in oculo est ipsa visio; receptio speciei soni in aure, est auditus; receptio speciei intelligibilis in intellectu, est intellectio &c. Pro qua sent. citantur Gotsfred. quol. 4. Ægidius, Suess, Tolet, 2. de An. q. 12. & Alij.

Secunda Sententia valde communis est Thomist. asserentiam hoc actus in actione potentiarum de genere actionis consistere, quam tamen actionem, aliqui affirmant non habere terminum, sed immediatè terminari ad obiectum. Alij verò dicunt, quòd saltem, quando obiectum est absens, debet poni qualitas per hanc actionem producta, quæ appellatur species obiecti expressa. Alij tamen vniuersaliter terminum hunc requirunt.

Tertia tandem sent. inter Recentiores frequentissima docet actus istos consistere in illa qualitate à potentia per veram productionem producta. Ad hoc tamen, vt talis actus vitalis dicatur, dicunt aliqui, potentiam includere actionem istam, & passionem, ita quòd intelligere formaliter dicat hæc tria. scilicet actionem potentia producentis, qualitatem productam, & passionem, seu receptionem talis qualitatis in potentia. Ita Hurt. disp. 6. de An. sec. 1. & 2. quibus habitis.

Conclusio Prima.

Dicimus 1. ad actum vitalem, receptionem speciei in potentia non sufficere, sed requiri etiam ipsius potentia vitalis actionem. est Scoti loc. cit. Pr. 1. Auth. D. Aug. 9. de Trinit. cap. ult. & 2. de Trin. cap. 5. vbi docet cognitionem, & visionem ex potentia, & obiecto gigni. & Arist. 2. de An. 36. & seq. ait animam in gen. causæ efficientis concurrere etiam ad operationes sensitivas. & in Meth. distinguens actionem in immanen-

tem,

tem, & transeuntem, redocat ad primam, visionem, speculationem &c. quoniam ait, *recipiuntur in eodē principio à quo produciuntur*. ergo anima, quæ eas recipit erit principiū quoq; actiuum, non merè passiuū.

Pr. 2. ratione Scot. in 1. cit. nam stante Aduersariorum sent. sequeretur nunquam posse intellectum, falsum cognoscere, vel oppositō de nouo assentiri, species. n. semper representant obiectum naturaliter, sicuti est, & eodem modo semper informāt. Tum quia eodē modo quilibet homo intelligeret, si species esset eiisdē rationis, nec daretur vnus altero perfectius intelligens; & tamen experimur, ait ibi Scot. lit. H. tam in sensu, quàm in intellectu perfectius aliquē intelligere, si attentius, & maiorem conatū adhibeat ad intelligēdum, & aliquando propter magnum conatum potentia sensitua læditur, quæ attentio potentia concursus, & actiuitas arguit. Tum quia, sic dicendo, tolleretur libertas ab homine, quia quisq; non dicitur liberè operari, nisi quia potest talē operationem producere. Tum quia in Angelis solū n. à Deo produci recur noua intellectio, cum ipsi Thomistæ autumant, Angelos non recipere species, nisi à Deo. Tum quia species etiam manent in potentijs, abiq; eo quod potentia vitaliter operari dicantur, ergo præter speciei receptionem, aliqua actio potentia requiritur. Tum quia viuens à non viuente distinguitur

per principium actiuum, actus vitalis non per receptionem ex dictis.

Tum tandem quia vt ait Scot. Deus in ratione vitæ viuocatur cū viuentibus creatis, sicut & actus vitalis Diuinus cū actu vitali creato, sed in Deo non datur ista receptio speciei, ergo falsum est actū vitālē consistere in speciei receptione.

Conclusio Secunda.

Dicimus 2. per hanc actionem produci terminum aliquem de prima, vel tertia specie qualisatis, tres includentem, respectus, duos ad potentiam, putā producti ad producentem, & recepti ad recipientem, & tertium ad obiectum, ad quod tendit, vt ad terminum, & dr. respectus tendētiæ, vel attingētiæ. Est Scoti quò ad omnes partes, & sequuntur Recentiores ferè omnes, cum Ariag. disp. 6. de an. lec. 2. Rr. prima pars, nam actio propria, & vera, est causalitas agentis, & relatio de prædicamēto relationis, vel actionis ex dictis in log. & in phy. ergo non potest dari sine termino, sicuti neq; relatio sine extremis, nec causa in actu sine effectu in actu, vt Doct. monet. in 1. d. 27. q. 1. F. Secunda pars, nimirum quòd ille terminus sit de prædicam. Qualit. Pr. à Subtiliss. in 1. d. 3. q. 6. V. & quol. cit. art. 3. inductione; Quoniam non est substantia, quia intellectio, volitio, visio, sicut quilibet actus vitalis adest, & abest; Nec quantitas, nam hæc in corporibus tantum reperitur, & etiam in non viuentibus, actus autem vitalis reperitur solū in viuētibus, actus etiā in spi-

in spiritualibus; Neque est habitus, situs, Quando, vel Vbi; Nec est Actio, & Passio, quia hæc non per se accipiunt esse, sed potius per ipsa aliud dī. accipere esse, nam actio ex dictis in log. est secundum quam in id, quod subijctum, agere dicimur, ergo non potest esse actio, nisi aliquod subiectum patiat, sed nihil patitur, nisi mutetur recipiendo in se aliquam nouam formam, quæ forma non potest esse actio, sed accipit esse per actionē. Nec potest esse relatio, quia terminus a potentia vitali productus est vltima perfectio ipsius ex Arist. 1. Eth. cap. 9. & 12. Meth. 51. & ex D. Aug. 1. de Trinit. cap. penul. ubi ait: *Viso est tota Merces.* Sed nulla relatio potest esse vltima perfectio potentie vitalis, ergo: M. hæc pr. quia vltima perfectio, maxime appetitur etiam appetitu naturali, relatio autem non appetitur, sed fundamenta appetuntur, ergo &c. spectat agitur ad Prædicam. Qualitatis, vel in prima specio, quæ est Habitus, & Dispositio, vel potius ad tertiam, quæ est Passio, & Passibilis qualitas, ita Scot. Quol. 13. Cc. Terria pars, quod funder tres illos respectus, colligitur ex Quol. cit. & ex 1. d. 39. L. quæ sic simul pr. & explicatur. Actus ille vitalis producit a potentia, en primus respectus; recipitur etiam in potentia, en secundus; insuper idem actus cognitiuus, & appetitiuus respicit proprium obiectum, non solum vt causam, quando obiectum concur-

rit ad causandum actum, quomodo tunc actus dicit relationem producti ad producentem; sed ad illum dicit etiam relationem, vt ad terminum, in quem tendit, cum quo intentionaliter vnitur, & circa illud operatur, vnde bene dicitur actum dicere relationem attingentiam ad obiectum, quæ relatio distincta est ab illis duabus, & sic potentia ab actu tripliciter nominatur. scilicet Productiua, Receptiua, & Operatiua; Productiua, quia actum vitalem producit; Receptiua, quia in se talem actum recipit; Operatiua, quia per actum vitaliter obiectum percipit, & attingit.

Conclusio Tertia.

Dicimus 3. quod licet actus vitalis, ut intellectus, visio, &c. illos respectus includat formaliter, tamen non dicit essentialiter aliquem respectum, sed tantum illud absolutum qualitatis. Colligitur ex Doct. quol. 13. cit. Pr. actus vitalis in communi est vniuersus viuenti creato, & increato, sed in Deo talis actus, qualis est intelligentia ingenita, & volitio improducta, & essentialis, dicit tantum entitatem absolutam de sua ratione: formali absque aliquo respectu, non .n. dicit respectum producti, & recepti; nec attingentiam, quia huiusmodi respectus non potest in Deo esse realis, sed tantum rationis, cum etiam creaturas intelligat, & velit, ad quas tamen nequit realiter referri, ex dictis in Log. Actus vero vitalis, vt sic dicit aliquid reale, ergo etiam in nobis quid absolutum

Ita dicitur. Tum quia relatio propria est forma mortua, & insurgit necessario; sed actus vitalis est, qui constituit viuens in esse viuents in actu secundo, & actus vitalis voluntatis est formaliter liber, ergo &c.

Ex his colligitur, quod operari vitaliter in potentia, non est dicere respectum producentis, vel recipientis actum, sed potius tendentiam illam potentie in obiectum, medio actu vitali, quo vnitur obiecto, illud percipit, & illi intentionaliter copulatur, quamuis in nobis productio, & receptio presupponatur; quod inde patet, quia producere intellectionem V. G. non est intelligere ex Doct. in 1. d. 3. q. 7. lit. X. Sicut esse formaliter album, non est producere albedinem, sed illam in se habere. Tum quia potentiam intelligere, velle, videre &c. est eam respicere obiectum, sed ut productiua non respicit obiectum, sed actum, ergo ut sic non dicitur formaliter operari. Tum quia intellectus Diuinus intelligendo, vitaliter operatur, & tamen respectu intellectionis ingenitae, non dicitur productiua. Neque recipere actum est vitaliter operari, nam ut Scot. docet in 1. d. 39. cit. recipere de sua ratione formali dicitur imperfectionem, unde rationabiliter remouetur a Deo; ac vitaliter operari, de sua ratione formali dicitur perfectionem. Vitaliter igitur operari est potentiam modo viuo per actum respicere obiectum, illudque percipere, illique vniri, quod vtrique

nihil aliud est, nisi tendentia actus in obiectum, verum est tamen, quod est tendentia haec in actu ex se dicat entitatem absolutam, ut tamen a nobis explicatur, dicit respectum, & haec vitalitas cum Arriaga dici poterit intentionalis; & tandem notandum est, quod licet in nobis praerequirantur ad vitalitatem operatiuam, seu intentionalem respectus productionis, & receptionis ut diximus, cum hac tamen differentia, quod productio non necessario absolute praerequitur, cum possit a Deo infundi in potentia, ut dicemus; receptio autem praerigitur necessario in nobis, quia ut potentia vitaliter operetur, actum in se habere debet.

Objectiones.

Contra primam Concl. Ob. 1. Auth. D. Aug. 2. de Trinit. cap. 2. ubi sic ait: *Illam informationem sensus, quam visio dicitur a solo imprimatur corpore, quod videtur.* Sed quod a corpore imprimatur est species, ergo in speciei receptione actus vitalis constituitur. Rt. Scot. in 1. d. 3. q. 6. N. & D. Aug. ibi per visionem non intelligere actum vitalem, sed speciem obiecti, quae vniuersaliter visio dici potest, quatenus est causa visionis formalis, sicut 14. de Trinitat. cap. 10. speciem intelligibilem vocat Scientiam.

Ob. Auth. Arist. qui 2. de An. 138. docet, quod idem sit sonatio, & auditio, quia idem est actiui, & passivi, sed sonatio causas speciem soni in aere, ergo illa species soni cau-

translatæ erit idem cum auditione. Tom quia Arist. loquens de potentijs, ferè semper ponit eas esse merè passivas, & præsertim sensitivas. ꝑ. per illa verba Arist. solum affirmauit sensum, & sensibile eundem actum producere, & hoc quia obiectum specie mediante ad sensationem concurrir, alioquin sequeretur secundum Arist. sensus actui concurrere ad speciei productionem, quod esset contra seipsum. Ad aliud, dicimus neque nos passivitatē potentijs negare, neque Arist. actiuitatem; magis tamen sensus vocauit potentias passivas, quia loquebatur contra Veteres ponentes, sensum nihil ab obiecto recipere.

Dices, in eo insitæ, quo species obiecti in potetia recipitur, obiectum iam representatur potentie; sed hoc est percipi ab ipsa, ergo nihil aliud est actus vitalis, nisi receptio specierum. R. Scot. loc. cit. in 1. quod per speciem representatur obiectum; sed non formaliter, & expressè, sed virtualiter, ut infra patebit.

Contra secundam Concl. Obijciunt probando, actus vitales esse actiones, vel alios respectus: nullus ens præcisè consistit in fieri, & in successione, nisi sit actus, & passio; sed actus vitalis consistit in fieri ex D. Aug. 4. super Gen. cap. 8. ubi habet, quod aer, præsentē lumine, non est factus lucidus, sed fit lucidus, quia non manet lucidus absente lumine, ergo quia actus non ma-

net absente potentia, dicitur semper fieri. R. Doct. in 1. d. 3. q. 6. Aa. in fine, Actionem tres habere conditiones; prima est, quod sit in continuo fieri, quod s. æquē ab agente pendeat, tam in principio, quam in fine; secunda, quod sit circa aliquod receptiuum; Tertia, quod habeat terminum productum. Inde negatur maior, quia arguitur ab una tantum conditione; Actus vitalis assimilatur actioni in prima, & secunda conditione, non in tertia.

Urgebis, actus vitalis habet terminum productum, puta habitum; ergo est actio. ꝑ. cū Master. & Belli actum respectu habitus habere actionem causæ efficientis, actio vero dicitur habere terminum productum tamquam principium demonstrandi formaliter agēs, ideo nihil.

Ob. Ex Arist. 3. de Anim. 2. intelligere est quoddam pati, ergo potius in genere passionis debet poni actus vitalis, quam in gen. qualit. R. Doct. q. 13. S. ad istum &c. Dd. per hoc non intendere Arist. ponere intellectionem in gen. passionis, sed docere, ad hoc, ut aliquis intelligens denominetur, debet in se intellectionem recipere, & sic intelligere est pati concomitanter.

Ob. Arist. 9. Meth. 16. diuidens actionem in immanentem, & transeuntem, in prima collocauit actus vitales, ergo &c. R. Scot. si per actionem immanentem intelligitur actus vitalis, diuisio illa est æquiuoca in sua æquiuocata, quatenus ueniunt

nantur tantum in nomine, & grammaticaliter, si verò intelligatur actio illa, quæ habet terminum in ipso agente, sic est uniuoci in sua uniuocata, sed ut sic non potest comprehendere actus vitales ex dictis in Logica, ideo non valet.

Contra Tertiam sic arguitur: Ex D. Aug. 13. de Trinit. cap. 5. *Beatus est, qui habet quiddam vult, & nihil mali vult.* tunc sic, quando in creatis est prædicatio per se primo modo, sequitur prædicatio in abstracto per se primo modo, ut album est coloratum, ergo albedo est color, ergo si hæc est vera in primo modo, *Beatus est, qui habet &c.* quæ est Beati definitio, ergo beatitudo erit habitio, sed habitio, seu habere est quedam relatio, & beatitudo est actus vitalis, ergo a primo ad ultimum actus vitalis includit relationem. R. Scot. Quod. cit. si ly habere significat veram relationem, sic illa D. Aug. non est definitio, sed descriptio, per illud quod necessariò concomitatur beatitudinem, si verò significat operationem, qua habetur, & percipitur obiectum, iuxta illud D. Aug. lib. 83. *Quæst. 35. habere Deum est ipsum cognoscere,* tunc habere beatificum nõ dicit formaliter relationem, sed concomitantur tantum.

ARTICVLVS QVARTVS.

An Actus vitales possint à Deo in anima immediate produci.

Scot. affirmatiue respondet in 3. d. 13. q. 4. lit. O. *S. ad Tertium Questionem,* & d. 14. q. 1. B. & ali-

bi sapè, & in 2. sent. d. 9. q. 1. hæc sustinet naturaliter in Angelis conuenire. Circa hæc conuenientiam tres sunt opiniones. Prima absolute negat actus vitales sine potentie concursu posse immediate à Deo produci, ita Caiet. 1. p. q. q. 26. art. 3. & sequuntur Vasq. Rou. Auerl. & alij. Secunda sent. asserit posse quidem intellectiõnem fieri à Deo solo, intellectu passiuè se habente, in ratione quantitatis, non tamen in ratione intellectiõnis, ita Maior. Capreol. Soto. Ferrar. & Alij. Hurt. concedit hoc fieri posse, etiam ut vitales sunt, at si in anima ponatur, non per hoc intelligens, sentiens, &c. denominari posset, eo quia ad vitalitatem requiritur etiã actio potentie. Tertia est Doct. Subril. loc. cit. docentis, non solum intellectiõnem, verum & volitiõnem posse immediate à Deo produci, nullo habito cõkursu effectiui, uo ad potentias naturales.

Pro huius sententie fundamentis, notandum primò, quòd tam intellectus, quàm voluntas respectu proprii actus dupliciter accipi possunt. sc. ut productiui, & ut operatiui; Si primo modo attendatur, tria attributa sortiuntur, q. tam intellectus, quàm primò voluntas denominentur elicere, vel producere, dum proprios actus causant, puta intellectiõnem, & volitiõnem: Secundum, quòd voluntas dicitur libera effectiue, quatenus in eo instanti, quo producit, poterat non producere intellectus in dicitur causa natu-

naturalis, quia ita est determinatus per obiecti præsentiam, vel præsentiam in se, vel in specie ad productionem sui actus, ut non possit non elicere; Tertium, quod verumque principium dicitur causa vitalis vitalitate se tenente ex parte animæ, cui realiter identificantur, quæ seos, & origo vitæ appellatur ex Arist. in 2. de an. tex. 24. non autem per ordinem ad actus, & operationes, siquidem nulla causa talis denominatur ab effectu, aliis, quia Deus producit hominem, & leonem, diceretur homo, & leo. Si verò secundo modo spectentur, dicuntur operari vitaliter circa propria obiecta, quod pariter tria importat: Primum, receptionem suorum actuum subiectivè in seipsis; Secundum, tenentiam per eandem actus in propria obiecta, quorum sunt similitudines expressæ: Tertiū, tandem quod intellectus denominatur per intellectiōem sic receptam, formaliter intelligens, & per volitionē volūtas formaliter volens, omne .n. accidens, tale denominatur subiectū, in quo recipitur, ex quibus inferitur, quod si solus Deus produceret intellectiōem in intellectu, & volitionem in voluntate, diceretur utique principium vitale, vitalitate se tenente ex parte productionis, non tamen ex parte actus, quia nō ab effectibus habet, ut vitalis dicatur, sed à seipso, cum sit vita per essentiam; non diceretur tamen per huiusmodi operationes formaliter intelligēs, ac vo-

lens, quia non in se illas produceret, ac reciperet, sed intellectus, & voluntas, in quibus reciperebant, dicerentur per illos vitaliter operari, & formaliter intellectus intelligens, & voluntas volens.

Not. 2. potentias vitales in duplici esse differentia, quædam siquidē sunt productivæ tantum suorum effectuum, ut sunt generativa, nutritiva, augmentativa, & locomotiva; aliæque verò sunt productivæ, & etiam operativæ eorumdem effectuum, ut sunt omnes sensus interni, quædam externi, sicut & intellectus, & voluntas. Priores potentie sunt ita essentialiter connectæ cum suis effectibus, & e converso effectus cum suis potentijs, quod si ab alio ponerentur in esse, puta immediate à Deo, non possent dici vitales intrinsecè, sed solum extrinsecè, quatenus scilicet essent productivæ ab agente extrinseco, in quo vita reperitur, nam per huiusmodi actus non posset quis dici se nutrire, augere, movere, sed solum nutrirī, augeri &c. extrinsecè à Deo, quæ actus dicuntur vitales imperfecti, ac de posterioribus oppositum dicendum est, earum .n. actus vitales, qui & perfecti dicuntur, ut operariæ sunt, non habent essentialē connexionem cum seipsis, ut productivæ sunt, ut dici non possent vitales intrinsecè, si ab eis minime producerentur, siquidem eorum vitalitas non penderet à productione, sed ab operatione potentiarum in sua obiecta, quæ consistit in recep-

itione actuum, & in tendentia per eisdem in propria objecta, quorum sunt similitudines expressæ, & in denominatione, quam tribuunt ipsis potentijs, ut formaliter dicantur videntes, intelligentes, volentes, &c.

Not. 3. ex Subtil. in 1. d. 27. q. 5. lit. R. & G. quod est de ratione Verbi sit esse expressiuum eius, quod latet in memoria dicentis, ac consequenter quod sit actualis intellectio, & conceptus expressus à mente intelligentis, non tamen sequitur, quod omnis intellectio sit Verbum, & imago dicentis, quandoquidē intellectio operativa Patris in Divinis, qua se novit, est vera intellectio, & tamē cum non sit producta de eius memoria forūda nequit, Verbum vocari, Unde Verbum, & intellectio se habent tamquam superius, & inferius, inter quæ cadit distinctio inadæquata, seu ex natura rei formalis, quatenus superius potest esse sine inferiori absque vlla contradictione. quamvis non è conuerso; si quidem valet dicere est Verbum, seu Imago, seu species expressa, ergo est intellectio, non tamen è cōtra. est intellectio, ergo Verbum, ergo Imago &c. ex qua doctrina inferitur, quod si Deus se solo poneret in meo intellectu noticiam actualem leonis, independentem à concursu effectiuo intellectus mei, talis notitia esset utiq; vera intellectio, quia per eam meus intellectus denominaretur formaliter intelligens, nō tamen esset Verbum,

aut Imago, vel conceptus mei intellectus, cum in ratione produci nullam haberet relationem ad intellectum meum secundatam specie intelligibili leonis.

Conclusio.

Dicimus, actus vitales perfectos non ita à potentijs dependere, quin à Deo immediate produci nequeant, sine in potentijs, siue in seipsis existentes, & hoc etiam ut vitales sunt, & si in potentia ponerentur, verè talem potentiam denominari posse vitaliter operantē. Est Scoti loc. cit. & Scotistarum, ut videre est apud Mast. & Bell. disp. 2. q. 3. excepto ex nostris Vulpio tom. 3. p. 2. Disp. 105. art. 6. in fine, ubi ait: *Contradictionem esse actum operandi separari à potentia, quatenus est in continua dependentia ad potentiam, ut creatura ad Deum.* Pr. prima pars ex principio illo, quod Deus supplere potest causalitatem omnem secundæ causæ efficiētis, maxime in absolutis, sed potentia vitalis efficienter concurrat ad suos actus, nec vlla contradictio apparet de actibus vitalibus perfectis, ut ex solutione argumentorum patebit, nam in quætionibus de potentia absoluta Dei, non potest affirmatiua sent. probari, vel eius possibilitas, nisi nō repugnantiam attendēdo. Pr. Secunda pars quod scilicet etiam ut vitales possent produci, quia vitalitas in istis actibus dicit differentiam essentialē, ergo ut vitales produci debent, quia res nequit esse sine sua differentia essentiali Pr. tandē Tertia pars, nē,

per, quod si actus ille vitalis est in potentia productus denominabitur tam formaliter operantem; Pñ. ex precedenti Art. ubi ostendimus ad operationem vitalem, nihil facere formaliter productione actus, sed sufficere qualitatē cum tendentia potentie ad obiectum; idemque dicendum est de voluntate, non minus continet Deus in se virtualiter, & eminenter voluntatē creatam, quā totum hominē, sed Deus potest supplere effectum hominis, producendo alium hominem, ergo & volitionem causare, quæ est effectus voluntatis humanæ, nec obstat, quod volitio sit actus vitalis, qui petit fieri à principio vitali intrinseco; Nam hoc falsum est ex dictis ad vitalitatem, ut sic requiri principium intrinsecum suæ productionis. Tum quia licet hoc sit verum naturaliter, fallit tamen supernaturaliter. Tum quia volitio Divina est vitalis absque eo, quod sit producta, cum per ipsam Deus vitaliter operetur se volendo, unde sufficit ut voluntas possit vitaliter operari volendo obiectum. Tum quia qualitas non potest non denominare quale subiectum, quod afficit, sed talis volitio esset qualitas, & afficeret tamquam propriū subiectum ipsam voluntatem, in qua esset recepta, ergo illam denominaret volentem.

Obiectiones.

Ob. Verbum mentis est simpliciter habitudo essentialis ad potentiam producentem, sed intellectio

est verbum mentis ex Doct. ergo dicit ordinem essentialē ad potentiam à qua petit naturaliter produci, ergo &c. R. ex 3. notabili, verbum materialiter dicit entitatē intellectiōis, formaliter verò dicit relationem producti modo naturali ad producentem, quæ relatio est ab intellectiōe separabilis, Nō igitur quælibet intellectiō est verbum, licet omne verbum sit intellectiō genita, & ita in casu intellectiō à Deo causata in meo intellectu esset actus vitalis, & non verbum.

Ob. Actus vitalis per hoc communiter distinguitur à non vitali, quod hic fiat à principio extrinseco, ille verò à principio intrinseco, ergo. R. ma. esse veram de principio intrinseco, vel formaliter, vel eminenter, in casu si Deus se solo produceret tales operationes in potentijs creatis, esset illarum principium intrinsecum eminenter, quia suppleret earumdem potentiarum adæquationem, quas eminenter continet. Vel ma. esse falsam, & voluntariē assumptam à Recentioribus, adestque instantia de obiecto concurrente ad eliciationem actus vitalis, cum tamen sit ei extrinsecum.

Ob. Non potest dari operatio vitalis sine potentie attentione, ergo neque sine potentie productione. R. attentionem esse tendentiam potentie per actum in obiectum, non productionem actus, nā Deus per actus improductos in ob-

obiectum tendit, absq; aliqua productione, ideo consequ. nullz.

Ob. ex sua intrinseca natura, intellectio est conceptus mentis, sicut n. ex viro, & femina concipitur fetus, ita ex potentia, & obiecto gignitur fetus, qui est intellectio, ergo nequit immediatè, & totaliter à Deo produci. R. intellectiōem esse conceptum mentis, aut imaginem obiecti, non est de ratione intellectiōis ut sic, sed esse respectum superadditum; realiter distinctum, & separabilem, solum convenientem intellectiōi, quando ab intellectu produciatur; Sic etiam quando dicitur intellectio est similitudo expressa obiecti constituens intellectum intentionaliter similem obiecto, non per hoc intellectio dici debet imago, in plus n. se habet similitudo, quàm imago, imago n. addit respectum, unde D. Aug. lib. 83. 99. q. 73. ait: duo ova sunt similia, sed neutrum est imago alterius, quia non est de isto expressum, unde similitudo habetur per entitatem actus, & tendentiam in obiectum, imago vero addit respectum producti à producente.

Ob. Actus vitalis de sua ratione est actio immanens, ergo perit produci à principio in quo recipitur. R. Bull. in 2. d. 9. qu. 2. §. Ad primum istorum, &c. quod actio vitalis non est de sua ratione formali actus immanens, sed illi accidere, quod producat ab eodem principio, in quo recipitur, quare di-

visio illa actionis in immanentem & transeuntem, non est per essentialia, sed per accidentalia. R. 2. Rada tom. 1. Contrad. 7. in fine, de ratione actionis immanentis, que est actus ultimus, non est quod maneat in efficiente illum, sed in operante, & agente per se. R. 3. ex Doct. quolib. 13. de intentione. Aris. 9. Meth. 16. actionem immanentem distingui à transeunte non per manere, aut non manere in agente, cum hoc sibi accidat, sed per non habere, vel habere terminum causatum, nam edificatio dicitur actio transiens, quia per eam agens causat parietem, & terminum talis actionis, visio autem in vidente dicitur immanens, quia per eam nullus terminus acquiritur, sed ipsa est terminus alterius actionis, que elicito visionis appellatur.

Ob. Ex hac doctrina sequeretur, quod lapis posset videre, audire &c. sed hoc est falsum, ergo &c. Pr. sequela, nam & si intellectio non posset in lapide reponi propter sui spiritualitatem, posset tamen visio, auditio &c. que sunt actus materiales. Tum quia forma nequit suum effectum formalem non tribuere, subiecto, cui inhaeret. R. neg. sequela, & si lapis haberet visionem, non videret, ratio est, quia formaliter videre, non est habere visionem, sed per ipsam vitaliter tendere in obiectum, quod nequit lapidi competere. Tam quia visio &c. requirunt organa heterogenea, & partes dissimilares, & sunt effectus unius-
scn

ferrium, quæ non possunt lapidi conuenire.

Ob. Vixens a nō viuente distinguitur per habere in se principium actuum propriæ perfectionis, ergo si actus adueharet potētiæ prorsus ab extrinseco, nullo modo posset per illum distingui, & vitaliter operari. R. vt supra, antec. valere de vita productiua, & physica, non de operatiua, & intentionali, ideo consequ. nulla.

Ob. Ex cōmuni sent. Theologorum, non potest Deus ex se producere actum erroris in intellectu, & odium Dei in voluntate, & tamen sunt actus vitales, ergo &c. R. actus illos repugnare a Deo producti, non quia vitales sunt, sed alio capite, Deus .n. cum sit essentialiter veritas, & bonitas, neque alium decipere potest, neque malum ex intentione velle.

Ob. Volitio, de sua ratione est actus voluntarius, sed voluntarius dicitur habitudinem ad principium actuum intrinsecum, nam definitur, quod sit a principio intrinseco cognoscere singula. R. si voluntarium sumatur pro eo, quod est secundum inclinationem voluntatis, sic concedimus actum illum productum a Deo esse voluntarium, non tamen voluntarium illud in alia definitione definitum. R. 2. tunc fore liberum libertate cōplacētiæ de tali volitione circa tale obiectum, non tamen elicitiuē. R. 3. cum Scot. in 1. d. 39. l. 5. *Iuxta prædicta &c.* quod est voluntas in

casu non esset libera libertate productiua respectu huiusmodi actus, esset tamen talis libertate operatiua, quia liberē, & formaliter tenderet in obiectum per talem actum.

Ob. Ex hac sent. sequeretur posse voluntatem ferri in incognitum; Si V.g. Deus in ea poneret volitionem obiecti non cogniti ab intellectu, sed hoc est falsum, ergo &c. Aliqui sequelam concedunt, negando minorem. Alij verò volunt in casu Deum debere producere in intellectu cognitionem talis obiecti, quia inter has potētiās, & eorum actuum ponit ordinem essentialē; sed de his vberius infra.

Per hæc etiam R. ad Mag. Iacobum Brun. lib. de an. q. 5. art. 1. assentem rationem genericam, actus vitalis esse actionem, quod esse falsum supra ostendimus; potius .n. actus vitalis est effectus actionis, quā essentialiter actio. Ad P. Vulpium, quia gratis loquitur, gratis dimittitur, & si in primo tom. p. 2. Disp. 34. art. 3. tenet cum Scot. Angelum loquentem in intellectu audientis posse immediate causare, vel solum actum intelligendi, vel solum speciem impressam obiecti, vel vtrumq; simul, speciem, & actum intelligendi, & hoc etiam naturaliter, cur cum tanto rigore erga Deum procedat

ARTICVLVS QVINTVS.

An dentur, & quid sint habitus.

Scorus in 1. d. 17. supponit dari habitus, vbi de illorum diuisione.

flone, definitione, & causalitate agit. Quoniam igitur actus generant habitus, & habitus suo modo sunt actui generatiui, & in præcedentibus de actibus vitalibus egimus in cōmuni. modò ratio postulat, vt aliquid de habitibus animæ in cōmuni differamus, non supernaturalibus, sed naturalib. & quidem, quòd isti habitus dentur potentiz tribuentes facilitatem operandi, eiusque virtutes iuuantes ad intensius operandum, est naturaliter notum, saltem à posteriori, factis. n. experimur vñ, vel consuetudine transeuntibus actibus frequentatis facilitatem, & promptitudinem operandi in potentijs acquiri.

Dices, Quodlibet per propriam formam sufficienter disponitur ad bene, vel malè agendum, ergo superuacaneus est habitus superadditus. Rr. Scotus neg. viuens per propriam formam disponi ad operandum cum tanta facilitate, & intentione; & licet potentia naturalis sufficienter includat principium, & ordinem ad actum, etiam quando non est sub habitu, ex hoc solum sequitur habitus non esse necessarios simpliciter ad agendum, sed ad huc necessarios esse ad sic faciliter, & intense agendum. ex his colligitur, habitum aliquam formam positiuam de nouo agenti aduenientem significare; non puram impedimentorum remotionem, vt aliqui autimant, si quis .n. impedimenta ad aliquos actus eliciendos haberet, nempe virtutis, non propterea

esset impeditus ad oppositos actus vitij, & tamen videmus homines quòd ad omnes actus difficultatem experiri, at postea ex frequentatione actui, facilitatem, & promptitudinem ad actus omnes tam bonos, quàm malos acquirere, ergo talis promptitudo, vel facilitas nō est mera negatio, sed aliquod positiuum, quod inde magis deducitur, quia promptitudo illa inclinatur tantum ad similes actus, ex quibus habitus genitus fuit.

Ex quibus omnibus sic habitus à Scoto definitur 4. d. 6. q. 10. putat: *Habitus est qualitas quedam de prima specie qualitatis, permanens, disponens subiectum, non quidem ad simpliciter agendum, sed ad promptè faciliter, & expedite operandum, ex frequentatione actuum acquisita in potentijs animæ.* Quòd sit qualitas, inde patet, quòd cum sit aliquo modo actiua, non potest ad aliud accidens reduci. Quòd spectet ad primam speciem, patet ex dictis in Log. in hac .n. specie collocantur, quæ subiectum disponunt ad agendum, sed proueniunt ab extrinseco, nam quæ ab intrinseco competunt, vt sunt potentia, & impotentia, in secunda specie reponuntur. Dicitur *permanens*, ad differentiam actuum, quicito transeunt, & cum continua dependentia in conservari ad potentiam manent. Dicitur *disponens*, &c. vt ipsius manera explicentur, & ad differentiam qualitatum, non disponendum subiectum ad agendum. Aliqui ex 5. Met. 25. definiunt

aiunt, quòd sit *disponens ad bonè, vel malè agendum*. Sed bene dicunt Bell. & Mastr. quòd hæc potius est diuifio, quàm definitio habitus. Tum quia ficut dantur secundum Scotū actus indifferentes in genere moris, nec boni, nec mali, ita poterunt ex illis habitus indifferentes generari. Dicitur ex *frequentatis actibus acquisita*, ad differentiam habitus infusi, qui à Deo immediatè in anima infunditur. Additur tandem *in potentijs animæ*; nam de habituum subiecto potest esse duplex opinio, vel quòd sit essentia rei, vel potentia; loquendo tamen de habitibus acquisitis, còmunis est, quòd in potentijs immediatè subiectentur, nò in essentia, ita vt essentia sit subiectum remotum, potentia verò subiectum proximū, vel Essentia est Subiectū. Quod, potetia verò Subiectum Quo, ex Doct. in 3. d. 33. M. & in 4. d. 49. q. 2. I. vbi licet de habitibus infusis loquatur, doctrina tamen, quam assert, est generalis. Hinc sciendum, quòd res actiue in duplici sunt differentia, quædam agunt immediatè per essentias, vt sunt inanimata, quæ potentias distinctas formaliter non habent, vel agunt per potentias, vt sunt animata. Primi generis, nullo modo habitus recipiunt ex Arist. 6. Eth. cap. 1. vbi ait: *nihil eorum, quæ sunt natura aliter assuescit, vt lapidem ferri sursum, aut ignem deorsum*. cuius rationem assignat Subtil. in 2. d. 3. q. 10. K. quia habitus nò generatur in summe determinatis ad actus, & quæ

omnino violenter ad oppositos actus se habent, vt patet; Vnde à posteriori experimur nunquam lapidem ex continuo ferri sursum, vel deorsum magis disponi, & habituari; & ratio est, quia in potentia non habituata requiritur aliqua indeterminatio saltem ad intensiorem actus, quod non est in natura summe determinata.

Animata verò non recipiunt habitus in essentia, sed in potentijs ex Doct. in 2. d. 26. ratio est, quia anima est indeterminata secundum plures potentias ad plura producenda, habitus verò ad vnam speciem actionis tantum generatur ex plurib. actibus numero distinctis, vt patet, ergo &c. Tum quia actus, & habitus in eodem subiecto existunt, quia actus produciunt habitum, & habitus concurret ad actus, sed omnis actus immediatè in potentia subiectatur, ergo & habitus, ex qua Doctrina colligitur, quòd habitus omnes, siue acquisiti, siue infusi, quò ad elicitionem actus, in proximo, & immediato principio actus recipi debent.

ARTICVLVS SEXTVS.

Quenam potentia sint habituum capaces.

SCOT. dubium hoc resoluit in 3. d. 33. & in 2. dist. 3. q. 10. K. Pro cuius dilucidatione, supponimus ex dictis, & dicendis, plures in animabus potetias reperiri, iuxta animarum pluralitatem, nam primò sunt potetia animæ vegetati-

tatiuz, quæ diuiduntur in generatiuam, nutritiuam, & augmentatiuam; Ad sunt deinde potentiz sensitiuæ tam internæ, quàm externæ, tam cognitiuæ, quàm appetitiuæ, ac etiam potentia loco motiua, siuè in homine, siuè in brutis reperiuntur; & tandè sunt potentiz rationales, nempe intellectus, & voluntas, de quibus omnibus quæstio mouetur, & quidem incredibile est in quot placita, & sententias Doctores diuagantur; Nam aliqui negant habitus generari in voluntate, alij negant in intellectu; quidam negant specialiter habitus vel circa principia prima, & res euidentēs, vel circa res probabiles, & obsecras; aliqui concedunt habitus in potentijs brutorum; alij tandem remouent habitus à potentijs sensitiuis externis, & vniuersaliter à vegetatiuis.

Pro decisione quæstionis videndum est, quid reuera requiratur, vt aliqua potentia sit habitus capax. Volunt aliqui necessariò requiri, vt potentia sit indifferens, libera, & nullo modo determinata ad actus, si. n. est necessaria, posito obiecto, & omnibus prærequisitis ad agendum, statim agit quantum potest, ergo non erit capax habitus, qui ad expeditius datur, & promptius agendum, positis etiam omnibus requisitis ad operandum.

Non placet Belluto, & Mastr. & bene, nam experimur intellectum vñ, & consuetudine circa aliquos actus facilitari, stante. n. perfectis-

sima cognitione regularum artis, & scientiæ, adhuc intellectus non ita expeditè, & promptè in principio illas applicat, vt diximus in Log. art. de habitu Logicæ docentis, & videntis, sed exigitur aliquis vsus, ex quo facilitas, & promptitudo progressu temporis acquiritur, quæ facilitas est habitus, & tamen intellectus est potentia naturalis, non libera, & indifferens. Rnt. Doctores oppositæ sententiæ, facilitatem illam prouenire ex imperio voluntatis, vel ex maiori specierum perfectione acquisitorum, ex reiteratione actuum.

Non valet, quid. n. imperium voluntatis, cum acquisitione habituum potentiz naturalis ad faciliter, vel difficulter operandum? Iam fatentur Theologi omnes, & datur in intellectu fides acquisita, quæ est facilitas quædam ad assentiendum rebus fidei ex testimonio humano, quæ facilitas non prouenit totaliter à voluntatis imperio, nam vt dignè discurret Subtil. in 3. d. 23. G. sunt aliqui, qui vellent magis assentire, & tamen minus assentiunt, ergo maior facilitas, & intensio ad credendum non pendet ex voluntatis imperio. Neque potest illa facilitas, ex reiteratione specierum prouenire, nam species non se tenet ex parte potentiz, sed ex parte obiecti, ita quòd concursus speciei sit prorsus alterius rationis à concursu potentiz, ergo quantumcumq; augeatur species, non poterit intrinsecè facilitare potentiam.

potentiam ad agendum. Pr. conseq. quia res vnius rationis non potest intēdi ab alia alterius rationis, sed potentia, & obiectum sunt omni- no alterius rationis, ergo &c. Tum quia species in intellectu nūquam corrumpuntur, vt infra dicemus, facilitas autem ista potest corrūpi, imō potest facilitas ad oppositum actū acquiri, ergo facilitas distin- guitur a speciebus. Neq; dictum. Arriagæ approbamus, q̃ species se tenent ex parte vtriusque, .i. po- tentiæ, & obiecti, nam sic dicendo nobilior esset species, quā potē- tia, patet sequela, quia contineret eminenter cōcursum obiectuum, & potentialem.

Quōd igitur actus producāt ha- bitus, non provenit, quia potentia est ad oppositos actus indifferens, sed ex propria natura, & per acci- dens est, quōd potentia sensitiva subdatur rationi, & participet in- differentiam, nam si potentia non esset indifferens adhuc actus habe- rent eandem entitatem, & actiua virtutem, ergo indifferencia non videtur simpliciter necessaria ad habitus eliciendos. Quæ doctrina militat etiam de potētijs brutorū, quæ sunt ferē eiūdem rationis cū potētijs humanis sensitivis, vnde sequitur, quōd vel solum in volun- tate erunt habitus ponendi, vel si in alijs potētijs humanis, non erunt brutis denegandæ.

Notandum 2. supposito, quōd habitus ponatur in potētia ad hoc vt facilius, promptius, citius, & in-

tensius potentia operetur, vt infra dicemus, hoc tamen non ita intel- ligendum, quōd omnia ista neces- sario causari debeant in potentia, sed sufficit aliquod illorum, nam potentia, quæ natura sua producit instantaneē actum, nequit citius o- perari; Vnde propriē potentia illa habituabilis est, quæ vel aliquam sentit difficultatem in operando, vt facilius, & promptius operetur, vel si est ad plura indeterminata, quōd ad elicitiōē actus, prōptius, & delectabilius ad vnam partem se determinet, quā ad aliam; vel tandem si nullā patitur difficulta- tem, nec est ad plura indetermina- ta, adhuc tamē potest intensius o- perari. Quæ autem potentia fit ta- lis, nō potest à priori cognosci, sed tantū à posteriori, quando nimi- rum videmus, potentiā ex frequē- ti exercitio, quamvis eadem om- nino permaneat, perfectius tamen operari, signum quōd ipsi non re- pugnet actus perfectior, & conse- quenter ipsam esse habitualement.

Conclusio Prima.

Dicimus 1. potentias rationales, & sensitivas internas tam in hominibus, quā in brutis esse verē in ordine ad quodcumque obiectum, habituabiles. Est Scot. loc. cit. in 3. & de intellectu patet, vt sæpē dictum est, stante namque perfectissima cognitione regularum artis, & scientiæ, adhuc aliquam difficultatem percipit in principio quōd ad vsum, quæ diffi- cultas paulatim tollitur ex fre- quenti exercitio actuum, quæ fa- cili-

gilitas non erit nisi habitus.

Patet etiam de voluntate, quæ liberam habet indifferentiam ad contrarios actus, & obiecta; & potest intensius, & remissius operari; & manifestè experimur, quòd ex frequenti usu intensius voluntas operatur. Item de appetitu sensitivo in hominib. est euidēs, rebus. n. sensibilibus assueti, magna difficultate ab illis retrahuntur, & maxima facilitate ea prosequuntur. De Cognitiua est testimonium Arist. de memor. & remin. cap. 3. ubi docet consuetudinem multum conferre ad bene memorandum, & clara experientia comprobatur.

Rñt Aliq. quòd ex frequenti usu memorandi puriores spiritus gignuntur, vnde organum extrēmētis magis purgatur, ex quo tandem oritur facilitas illa. Non placet, nā spiritus facillimè exhalant, & transeunt, & spatio paucorum dierum ferè totaliter renouantur; item ex perfectione ciborum poterūt perfectissimi spiritus generari, & tamē non statim facilitatem in memoria experimur, nisi post longam actū exercitationem, ergo &c.

Ex his patet etiam de potentijs brutorum, quæ de nouo assuescieri videmus ad aliquos actus, ita vt facilius, promptius, & intensius post vsum operentur, ergo non est illis potentia habituabilis dene-ganda. Hinc Arist. 1. Met. c. 1. ait: *Brutis quodammodo prudentiam, & disciplinabilitatem conuenire*, & D. Aug. lib. 83. qq. q. 36. inquit: animalia

bruta fieri mansueta, licet reuera perfectiores habitus in potentijs sensitiuis humanis reperiantur, & circa plura obiecta.

Obiectiones.

Ob. Non dantur habitus in intellectu circa prima principia, cum circa illa sit summè determinatus, vnde etiam circa illa nō potest errare. Neque etiam circa res opinabiles, quia habitus est qualitas firma potentiz adhærens, opinio autem per hoc à sciētia distinguitur, quòd hæc firmè intellectui adhæret, non illa, ergo &c. R. quòd illa summa determinatio non obstat, quia adhuc habet indeterminacionem quò ad intensiōem, & remissionem actū, quod sufficit. Ad id de opinione dicimus, radicationē ei non conuenire ex propria natura, cum à contingenti obiecto proueniat, potest tamen aliunde euenire, nempe ex frequentatione actuum. Hinc quando Arist. definiuit habitum, esse qualitatem firmam, non fuit locutus solum de firmitate ex propria ratione procedente, sed ex quocumque capite scilicet vel ex temporis diuturnitate, vt febris Ethica, vel ex tenacitate subiecti, vt species intelligibilis respectu intellectus, vel ex propria qualitatis ratione, vt est scientia, vel ex actuum frequentatione, vt est opinio, vt patet de assuetis in aliqua opinione, à qua difficulter remouentur.

Ob. Habitus naturaliter agunt, at voluntas non naturaliter, sed liberè

berè operatur, ergo nequeunt ad actum liberum cōuenire. & quòd licèt habitus naturaliter ad actum concurrant, quia tamē habitus voluntatis est subordinatus potentie liberæ, ideo ad actum liberè concurrere potest, ideo nil, vt clarius infra.

Ob. Quòd habitus nō denteur in brutis: Habitus est, quo vtimur cū volumus, at bruta non liberè, sed necessariò agunt, ergo &c. & maiorē esse veram de habitibus humanis, non de omnibus. Neque etiam actus producant habitus, quia à potentia indifferente eliciuntur, sed ex propria natura tales sunt in rebus animatis, vt diximus. Not. 1.

Conclusio Secunda.

Dicimus 2. neque potentiam vegetatiuam, neque sensitiuam externas, neque potentiam loco motiuam, recipere habitus, siue in homine sint, siue in brutis. est communior, & ad mentem Scoti, quam enixè amplectuntur Bell. & Mastr. Prima pars patet ex Doct. in 2. d. 3. q. 10. K. vbi docet vniuersaliter potentias summè ad vnū determinatas non habere habitus, sed potentia vegetatiua est huiusmodi, experientia .n. cernimus ex frequentatione nutritionis, nullam facilitatem de nouo acquiri, imò potius debilitari. Secunda pars de sensibus externis, patet etiam ex Subtil. nullam .n. habent indifferentiam, vt præcisè externi sunt, nec etiā intensiones circa obiecta, nisi quatenus nūc imperfectius ad obiecta applicantur, vel quatenus

media virtute motiua imperio voluntatis subduntur, at in virtute motiua non dantur habitus, vt modò apparebit, ergo &c. & confirmatur auth. Arist. 2. Eth. cap. 1. vbi ait: *Non .n. ex eo, quòd sepe, vel vidimus, vel audiuimus sensus, & videndi, & audiendi accepimus.*

Quantum ad potentiam motiuam, est altercatio inter Scotistas, & præsertim inter Vulp. & Mastr. Nam Vulp. tom. 3. p. 2. disp. 103. art. 4. respondet affirmatiuè, motus Doct. Auth. in 3. d. 33. M. qui respondendo ad 3. obiectionem, contra decisionem questionis, quæ erat: Si ex hoc, quòd appetitus sensitiuus voluntati subijcitur, est receptiuius habitus, ergo etiam in parte corporis frequenter motus ex voluntatis imperio potest generari habitus, & etiā in inanimatis, & irrationabilibus, quibus voluntas vtitur. Cui obiectioni respondet Scotus: *Conceditur, quòd in parte corporis potest esse virtus, & habitus, si, cut patet in manu scriptoris, & pictoris, manus .n. mea in exercitata inhabilis est in illa facultate, quæ est ad citharizandum, exercitata autem est habilis, quòd non est nisi habilitate inherente manui, conceditur autem hoc ulterius de irrationabili, vt de equo ad actus quosdam, ad quos est assuefactus, sed in mere inanimatis non inuenitur, non .n. ex consuetudine projicitur facilius lapis sursum. hæc Subtilissimus.*

Hæc tamen sent. Mastr. & Bell. non placet, & hoc desumunt ex eodem Doct. in 4. d. 49. q. 14. G. & seq.

seq. ubi loquens de agilitate corporis gloriosi, negat ipsam esse habitum quemdam, & formam redudentem corpus expeditius, & aptius ad localiter mouendū, sed tantum esse ablationem duplicis impedimēti ex parte corporis; vnum in iuncturis, & organis membrorum, & nervis, qui magis flexibiles, & subtiles erunt in Patria, ex quibus sequitur maior trahibilitas, & applicabilitas ad motum; alterū in corpore, quod est repletum humoribus grossis, & caput fumositatibus, & multis talibus, quæ reddunt hominem pigrum, hæc autem amovebuntur, & spiritus boni, & subtiles dabuntur, per quos reddetur corpus gloriosum multum agile ad motum. Pr. habitus acquisitus generatur ex frequentatis actibus a potētia elicitis, sed actus potentie motiæ non possunt habitus generare, ergo &c. Pr. m. tales actus sunt motus locales, sed motus localis non habet talem virtutem, ergo &c. maior est evidens, m. Pr. quia respectus ex dictis in physic. est de genere sterilius, & qualitate imperfectior, sed motus localis in schola nostra est respectus, ut in phys. habuimus, ergo non potest habitum generare, qui est qualitas, & forma absoluta, hac ratione cogit Mastr. & Bell. adhuc, cum sit nostris doctrinis satis conformior.

Ad Anth. S. ori Rñt relati Doctores, quod ibi Scot. parum curavit hoc quæsitum decidere, nam

eius intentū erat ostendere voluntatem esse verē subiectum virtutis, & hoc deducebat ex cōcessis ab aduersarijs, asserentibus dari habitus in appetitu sensitivo, ergo ait Subtilis. multo magis in voluntate, quæ est sensitiui appetitus imperatiua, & determinatiua. Ex qua positione licet aduersarij inferebant dari quoque habitus in potentia motiua, eo quia & ipsa voluntati subiaceat, admittit hoc Scot. quia nihil contra suum principale intentum inferebatur, vnde semper dicit: *conceditur*. Ad exemplum Doct. de habilitate in manu acquisita ad cytharizandum, respondent ex eodem Doct. in 4. cit. habilitatem illam solum esse ablationē quamdam assignati impedimenti, sicut etiam contingit in quibusdam artificialibus instrumentis, quæ a principio non ita recte interuiunt, sicut temporis progressu, quo magis attemperantur, & disponuntur ad opus.

Possent etiā hic adaptari doctrina Auerſæ, quod ad motum regulatum soni, vel manus pictoris non solum requiritur agiles manus, sed etiam directio potentie motiæ, quæ directio fit a potentia apprehensiuā, & regulatiua, supposito imperio voluntatis, & quia etiam naturaliter dispositus non habet statim istam directionem, quæ vñ acquiritur, & est habitus existens in potētia apprehensiuā, hinc est, quod in principio non habet promptitudinē illam, quam deinde

de acquirit per vsum, quo etiam membra magis disponuntur. Et quia Scot. posuit in sensitiuis internis, siue hominum, siue brutorum habitus acquisitos; in hoc etiam sensu est ibi intelligendus; non quod habitus in potentijs externis subiectetur, sed in potentia apprehensiuā, vel alia consimili, qui habitus nobis innotescit extrinsecē, & manifestatiuē a posteriori per actus circa membra extrinseca, sicut & equus circa disciplinam ex frequenti exercitio dicitur facilitari ad consimiles actus.

Per hanc soluitur censura, quam Caiet. q. 50. art. 3. in calce imponit Scoto, quod sit nimis largē locutus, absolutē ponens habitum in corpore, vel in sensitiuis. Qui nescit distinguere, nescit soluere. Si Caiet. Doct. Subtil. vidisset loc. cit. in 4. sent. alium iudicium protulisset. Solum in eo sensu locutus fuit Scot.; quo loquebatur D. Aug. cit. lib. 83. qq. docens, animalia bruta consuetudine fieri mansueta, & domita. & Arist. 1. Meth. cap. 1. ubi in brutis quodammodo prudētiam, & disciplinabilitatem agnoscit, in quib. communiter ponitur habitus, non in potentijs, & membris externis, sed in potentijs sensitiuis internis.

Obiectiones.

Contra 2. Conclus. arguitur, quod potentia vegetatiuē sint habituum capaces, nam plantæ, quæ solent frequentius irrigari, si deinde ab irrigatione cessent, statim are-

scunt, ubi aliæ non ita irrigationi assuetæ, diu durant. Item quidam solent assuescere tam in quantitate, quàm in qualitate ciborum, quod fieri non posset sine nouo habitu acquisito. R. ad 1. Plantæ ex continua irrigatione, quædam humorem fluidum, & terreum acquirunt, qui facilius euanescit, quod non evenit de plantis, quæ nunquam, vel rarò irrigantur; vel hoc prouenire, non ex frequenti irrigatione, sed ex arborum natura, quædam. n. talis sunt temperamenti, ut diu, & per longissimum tempus darent, siue irrigentur, siue non; aliæ verò talis complexionis, ut citius are-scant, ut vñ quotidiano exploratum est. Ad 2. Illa assuesfactio non prouenit ex habitu, sed ex vario temperamento viuientium, quod per consuetudinem mutari potest, ut in lib. de Gen. tetigimus, hinc qui parco cibo vtuntur, progressu temporis, naturalis calor in eis debilitatur, ut nequeant absque nouo cumento plus comedere.

Ob. Quod etiam in potētis sensitiuis externis resident habitus, nā ex vñ possunt aliqua obiecta placere, quæ prius displicebāt, & præsertim in visu, & gustu. R. cum Auerſa, id prouenire nō ex nouo habitu, sed ex immutatione qualitatum, & dispositionum, vel per apprehensionem internam, in qua propriē generatur habitus.

Ob. Si illa potentia est habitabilis, quæ perfectiores actus potest habere, ergo quia lapidi non reputat

ignat velocius deorsum moueri; & potentij sensitiuis externis perfectiores actus habere, erunt etiam habituales. *¶* cū Bell. & Mastr. concedendo hanc propositionem: omnis potētia capax perfectorum actuum est habitabilis, ratio est, quia ad habitum non sufficit capacitas potentie, sed requiritur actiuitas actuum, à quibus habitus generatur; ex quo sequitur, quod in rebus inanimatis nulla potentia est habitabilis, quia vel est ad motū localem, vel ad qualitates; motus localis nequit habitum producere, quia est respectus; neque qualitates, quia ad has, potentia est summe determinata etiam quod ad intentionem ex dictis, & per hoc patet ad illud de lapide. Ad illud de potentij externis sensitiuis *¶* per idem, nam actus ipsarum non sunt productiui habituum, & patet à posteriori, quia nunquam ex eorū usu, nouam in nobis facilitatem experimur, nisi potentia intrinsece in organis perficiatur quod ad humores, neruos, spiritus &c. ut erit in Beatis in Cælo, statim enim ac perficitur potentia in organis, absque alia actuum frequētatione, perfectiores actus experimur, signum quod facilitas illa, nō ab habitu, sed à mutatione temperamenti, & dispositionum coalescit, vel dicendum ut supra, habitum non in illis potentij subiectari, sed in potentia intrinseca directiua.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

De Causa efficiente habituum.

S¹ Cot. Art. hanc resoluit in 1. d¹ 12. q. vn. G. & loquimur in presenti de habitibus naturalibus ab extrinseco prouenientibus, & quærimus, à quo tamquam naturaliter à proxima, & immediata causa effectiua causentur.

Circa præsentem difficultatem tres extāt sententiæ. Prima est Durandi, Burid. Rubion. & aliorum, asserentium, potentiam immediate in seipsa causare habitum, mediante tamen actu, vel ut actione media, sicut Buridi placuit, vel tamquam dispositione præuia, ut Durand. vel ut effectū præuiū, ut Rubion. quam sent. probabilem putat Coninch. de fide, spe, & charitate. Disp. 7. dub. 1. Secunda est Hurt. disp. 1. de An. sec. 6. asserētis tam potentiam, quā actus ut causas partiales p se, & immediate ad habitus concurrere. Tertia tandem defendit, habitus totaliter ab actibus causari, licet inter istos sit aliquod dissidium, quidam nō volunt, plures actus necessariō requiri ad productionem habitus, & per primos solum disponi potentiam, vel ad receptionem habitus, sicut guttæ priores disponunt, lapidem mollicando; vel per primos actus non haberi habitum sub statu perfecto; Aliqui verò cum D. Thom. p. 2. q. 51. art. 3. sic distinguunt, si de habitibus scientiæ loquamur, sic propter euidētiā per vnicū actum aiunt, acquiri

habitu sub statu perfecto; si de ergo Voluntas nullo modo imme-
alijs habitibus, tunc plures actus diatē ad productionē habitus con-
requiruntur, & ab hoc, vel propter carit. Hoc idem de alijs potentijs
rei inuidentiam, vel ob potentiz est asserendum, eodem n. modo se
indifferentiam ad utrumlibet. habitent voluntas, volitio, & habi-
tus voluntatis, ac se habet intelle-

Genesio Prima.

*Dicimus primo habitus causari ab a-*ctibus, intellectio, & habitus intel-
ctibus confirmatis illis, in quos habitus lectus.

inclinant, in quibus a causis totalibus. Pr. sequela maioris, nam quan-

est Scoti in balod. citat. Dist. 17. do etiam voluntas esse causa par-
q. 3. V. & communis, sed proba- tialis habitus, adhuc tamen prin-

tiones sunt parum vigentes, & qua- cipalior esset, quam actus, & con-

muis verum sic, quod actio, vt veta- sequenter tota causatio ab ipsa vo-

actio est nequeq. esse, aut intelli- luntate denominaretur, quicū-

git sine termino, actus tamen vna- nequeat agere nisi liberē, quia na-

lis, qui non dicitur actio, nisi ex- turale, & liberpm sunt differentia

uocē, & grammaticaliter, potest diuidentes principio actuum in:

ab habitu separari, & bene potest communi, sequeretur euidenter li-

intelligi sine ordine ad habitum, berē habitum producere. Diximus

Relictis, igitur, aliorum rationib. habitus produci ab actibus confi-

que ad incertum non rogunt, vti- militibus illis, at quos habitus inoli-

moce validissima ratione Scoti in- nant, nā habitus temperantie. V.

dist. 1. citat. quam Bell. & Mastr. G. ad actus temperantie inclināt,

amplectuntur disp. 3. de An. q. 3. quia nō per actū iustitiz fuit gen-

ubi Subtiliss. loquens de volunta- itus. Ratio est, quia quod corrumpi-

te: sic dicitur: Si Voluntas esset, tur a suo contrario corrumpitur, & con-

causa eius totalis, siue partialis ha- sequenter producit a contrario

bitus, liberē illum produceret, sed corruptem, vt frigus corruppi-

hoc est falsum ex. boidē. Doct. ergo- tue a contrario calore, & produci-

& c. Primi nam quatuordecimque- tur a frigore, quod est calori cōtra-

Voluntas efficiens actum iustitiz, rium. Sic habitus vicij corruppi-

nollet quod ex ipsa generetur ha- tur ab actibus virtutis, & habitus

bitus iustitiz in ipsa, adhuc tamen virtutis ab actibus malis.

iustitiz produceretur, & quando- Obijciat, Habitūs est perfectior

habitūs est productus, estū volun- actū, ergo non potest ab ipso roma-

tas: vellet illum destruere, non tū- liter produci, antec. patet, quia

potest in principio, nisi post cōtra- habitus est causa æquiuoca actus,

ribus actū exercitium, hoc autē, quā semper est effectū perfectior.

non esset, si liberē produceretur. Tum quia ex 3. Top. cap. 1. bonum

quā etiam sic liberē conseruaretur. diuinius est melius, at habitus

est diuturnior actus. ergo &c. *Præter*
Doct. in 4. dist. 49. q. 1. ad 5. ne-
gando antec. ratio est, quia actus
immediatus vult potentiam cum
proprio Obiecto, & habitus ordi-
natur ad actum, quia est propter
ipsum, hinc licet species intelli-
gibilis necessario requiratur ad in-
tellectionem, non tamen est intel-
lectione perfectior. Ad 1. proba-
tionem, ait Scot. habitum esse cau-
sam æquiuocam partialem, non
totalem, que est necessario perfe-
ctior. Ad aliam, inquit, assumptū
valere ceteris paribus, non autem
in habitibus, vult quatuor habi-
tus in duratione excedat actum,
hic tamen excessus est secundum
quid, ut de specie intelligibili pa-
teret, quia licet sit maioris diuturni-
tatis, non tamen per hoc est intel-
lectione perfectior, & albedo vnius
anni ait Scot. non est simpliciter, &
essentialiter perfectior albedine
vnius diei; actus autem simpliciter
ipsum habitum in alijs perfectio-
nibus excedit.

Ob. *Habitus nō tam augsturem*
perfectiōne actus, sed etiam ex
conatu potentie, quō enim quis ma-
gis conatur, eo maiorem facilitatē
acquirat, ergo habitus à potentia
quoq; immediatē producit. Et
negādo conseq. ille, n. maior cona-
tus potentie cadit immediatē su-
per actum, non super habitum.

Concluse Secunda.

Dicimus 2. quolibet actum causare
aliquid de entitate habitus in potentia
habet propriam affinitatem, & inueni-

dispositionem potentie, ita quod si pote-
tia est nuda, non habitata habitu con-
trario, actus si est nouissus, causas parit
de habitu, & in statu imperfecto, adue-
niente vero secundo actus, augetur habi-
tus, & si est unicus intensus, causabit
statim habitum intensum, & in statu per-
fecto, licet possit damno per alia actus
intendi, & hoc est etiā de habitibus scie-
tia, & similium intelligendum; si autem
potentia est opposita habito habitata,
actus, etiam intensus non potest causare
habitum perfectum, sed imperfectum.
est Scoti in 1. d. 17. q. 3. Rr. & in
4. d. 16. q. 1. A. Pr. & explicatur
& quod ad primā partem, inde pa-
teret, quia primus actus est eiusde
rationis, & actiuitatis cum conse-
quentibus, ergo si sequentes actus
causant habitum, etiam & primus
quia iam est causa naturalis non
impedita, cum potentia suppona-
tur nuda, & consequenter disposi-
ta, nec aliud requiritur ad disposi-
tionem subiecti, nisi quod contra-
rijs formis expolietur, ut de aere
respectu luminis patet. Tum quia
vel primus actus causat aliquid in
potentia, vel nihil, non secundum
nā est causa naturalis approxima-
ta, & etiam quia nec sequens actus
causaret, quia eodem modo se ha-
beret respectu potentie, ac primus
se habuit; si primum, ergo vel est
aliquid eiusdem rationis, & hoc est
falsum, quia nulla dispositio alte-
rius rationis ad receptionem habi-
tus requiritur quando potentia est
nuda, & si est habitu opposito ha-
bitata, neque hic habitus contrā-

pi, nisi per introductionem habitus oppositi, sicut patet de frigore intenso, quod non incipit, destrui nisi post aliquam caloris introductionem.

Ex hoc patet etiā quid de scientia dicendum, quamvis enim hæc qualitas propter evidentiam, & necessitatem mediij sit ex sua natura, de difficili mobilis, tamen propter remissionem, quam habet in initio, ex hoc facile remoueri potest.

Secunda pars, quod virtus actus intentus causet habitum perfectum, est Doct. in 2. d. 5. q. 1. C. ubi docet, actus intensissimos æquivalere pluribus remissis, quia est perfectior, ergo si plures remissi possunt habitum in statu perfecto producere, etiam & primus actus intensissimus in virtute illius æquivalens. Sequitur Hurt. disp. 16. de An. sec. 6. qui habet cum sit qualitas, non habet terminum intrinsecum quod ad intentionem, & consequenter per sequentes actus intensibilis remanet.

Tertia pars, de potentia indisposita est etiam Scoti in 3. d. 33. B. dicentis in vitioso noniter conuerso, non statim per primum actum, fuisse corruptum totum habitum vitiosum, & constat experientia, quia iste talis adhuc difficulter eligit bonum honestum.

Sed Contra hanc Concl. obijci solet ille communis modus loquendi, quod habitus usu, & consuetudine acquiritur, & explicatur exemplo guttarum lapideum, ergo nullus

habitus per primum actum perfecte acquiritur, sed sicut priores guttæ causant dispositionem, puta molitiam, specie distinctam ab excavatione, ita priores actus causare debent aliquam dispositionem, qua potentia disponitur ad recipiendos habitus ab alijs actibus. Et quod ille modus loquendi in eo fundatur, quia regulariter non fiunt actus intensi, & hoc vel quia potentia non est nuda, sed habitu opposito aliquantulum affecta, vel quia quilibet habitus est adhuc per subsequentes actus perfectibilis, exemplum verò solum currit, quod sicut priores guttæ disponunt, & subsequentes excavant lapidem, ita priores actus disponunt introducendo qualitatem habitus imperfectam &c.

Obijcies pro Thomistis: Habitus scientiæ per primum actum genitus, destrui nequit, nisi per actum erroris, qui non potest esse in intellectu postquam habuit perfectam cognitionem, & evidentiam de obiecto, ergo talis habitus perfecte per primum actum acquiritur. Et dictum nostrum valere, supposita illa probabili opinione, quod habitus esse desinant, si fuerint actibus desicienti. Potest etiam accedere, quod intellectus progressu temporis obliuiscatur, actus scientifici, & propter aliquem obicem labatur in errorem, quo casu novus actus ad acquirendum habitum videatur necessarius, & tandem, quia cum habitus ille sit qualitas, remanet adhuc

adhuc per alios actus perfectibiles. Solec hic dubitari de Unitate, Extensione, & Intensione habitus. Sed quod spectat ad unitatem, & extensionem, seu habituum multipliciter, iam dictum est in Log. disput. 18. art. 6. ubi de unitate, & multipliciter determinauimus. Idem iudicium ferendum est de alijs habitibus, ac de habitu scientiz, quod nempe propriam unitatem sumant ab obiecto formali, sicut etiam multiplicentur ad multiplicationem obiectorum, non materialium, sed formalium, a quibus habent specificari, ut de potentijs, & actibus diximus. Quantum verò spectat ad Intensionem, solum est in lib. de Gener. disp. 4. de Alteratione, ubi diximus intensionem qualitatis fieri per additionem gradus ad gradum, & quod non sint etherogenei, sed homogenei, & quod sint diuisibiles, & consequenter quoque in tempore acquiribiles. Actus ergo sicut primò producti, sunt productui habitus, ita deinde multiplicati illum intendunt per productionem graduum; & si potentia erit nuda, & determinata, & actus instantaneè causantur, habitus quoque instantaneè intendetur, nam agens non impeditur, & naturale agit quantum potest, ergo in illo instanti, in quo producitur actus, quia habet virtutem non impeditam, causabit, & intendet habitum quantum poterit; Si verò potentia est ad plura indeterminata, vel contrario habitu im-

posita, eractus successiue, & in tempore produceretur, vel intendetur. Ratio est, quia quando adest impedimentum, agens non subito, & totaliter vincit contrarium, & causat effectum, unde ideo patet respectu subiecti frigidi, ergo a paractis in opposito habietur habitus, non statim causat, vel intendit habitum quantum potest, sed successiue.

ARTICVLVS OCTAVVS.

Quomodo habitus concurrat ad actus.

S Coc. in primo d. 3. q. 7. F. & in 4. d. 49. q. 2. sed præteream in 1. d. 17. qu. 2. §. Concedo. lit. I. sic art. resoluit. Concedo igitur propter istas rationes, quod tenendo habitum esse causam partialem respectu actus, erit causa secunda, non prima, sed ipsa potentia erit causa prima, & absolute non indiget habitu ad operandum, minus tamen perfecte operabitur sine habitu, quam cum habitu, &c.

Tres de hoc dubio referuntur sententiæ. Prima asserit, habitum non concurrere effectiue ad actum, sed solum inclinare potentiam ad actum ipsum informando, sicut si grauitas, aut impulsus non esset causa effectiua motus deorsum, inclinaret tamen lapidē ad ubi deorsum; quem modum dicendi probabilem notat Scot. in 1. dist. 17. M. qui concursus ab aliquibus reducit ad genus cause materialis, quatenus habitus esset, quoddam dispositio.

scio, disponens potentiam ad recipiendum actum; ab alijs verò dicitur ad genus causæ formalis, quatenus habitus informando potentiam, reddit illam propensam, & inclinatum ad actum, cuius formæ est Hurt. disp. 16. de An. sec. 7. qui addis, habitum antecedentes ad actum excedere cum potentia suum munus, sicut preces respectu alicuius gratiæ petitiæ.

Secunda sent. est Aueræ q. 44. sec. 8. ubi alios citat, dicentis habitum non esse propriè causam actus, sed se habere respectu potentie, tãquam rationem agendi, non quidem simpliciter necessariam, sed quia dicitur potentia promptior, & facilior ad agendum, & affert exemplum, sicut clarior cognitio finis, est ratio, cur voluntas vehementius appetat finem.

Tertia tãdem sentent. est Doct. Subtil. defendentis, habitum esse causam effectiuam actus, & multos habet Scotatores, licet adhuc isti sint diuisi, nam aliqui volunt habitum esse quidem causam actus, sed tantum alicuius modi, nempe intentionis ipsius actus, sicut Gotfredus asserbat quol. 9. q. 4. quem Scot. citat. At secundum Vasq. p. 2. d. 83. cap. 2. est quædam facilitas, & delectatio in actu, ex consuetudine reperta. Alij verò admittunt, habitum esse causam effectiuam totius entitatis actus, sed non ad omnes in intentione, sed ad minores, vel æquales cum habitu, si V. G. habitus est ut tria, & actus

ut quatuor, habitus ad tres tantum gradus concurrat, nullo modo ad quartum, ita Suar. disp. 44. Meth. sec. 6. Moris. & alij vimò neq; habitum extendunt ad actus excedentes vim naturalem potentie, ut si nuda potentia apta sit elicere actum, solum ut quatuor, non poterit etiã perfectissimè habituata, elicere actum ut quinque.

Conclusio Prima.

Dicimus tamen 1. habitum non esse tantum formam inclinantem, aut rationem agendi, sed causam effectiuam, non quidem alicuius modi actus, sed totius entitatis, & substantiæ actus. est Scoti loc. cit. & Scotist. cum Mastr. & Bell. Disp. 3. qu. 5. & sic a Doct. probatur: Habitus habet hæc quatuor. 1. reddere potentiam operantem delectabiliter, faciliter, expedite, & promptè, & hoc quia potentiam inclinat ad actum, sed hæc omnia respiciunt potentiam ut actiuam, non ut passiuam, ergo potius habitus se habebit ut causa effectiua, & actiua. Maior est clara, minor, quia facilitari, expediri, & promptè operari cõuenit illi principio, quod potest difficile reddi, impediri, & retardari, quod propriè est principium actiuum, non passiuum. Tũ quia vel habitus informando potentiam auget ipsius virtutem, vel non, si hoc secundum, ergo semper eodem modo se haberet potentia, siuè habituata, siuè non, & ita semper eundem actum causabit; Si primum, ergo non tantum in genere causæ formalis, sed etiam

etiam efficientis ad actum concurreret, quatenus coadiuvando adiuvat, & videtur actum multiplicat, & quia non potest intrinsecè potentiam augere, cum non sit intensibilis, quia est substantia, sequitur, quod solum augeat extrinsecè, & hoc innuit D. Aug. cum lib. de bono coniug. cap. ar. sic: habitus est quo aliquid agitur. Tum quia ut Doct. arguit loc. cit. I. & sequitur Arriag. pro Scot. Potentia habituada minorem conatum adhibet ad producendum V. G. actum ut quatuor, quam si esset sine habitu, ergo habitus supplere debet concursum actuum. antec. constat experientia, conseq. Pr. quia maior, vel minor conatus potentiae est maior, vel minor concursus eiusdem.

At respondet Auerſa, habitus est ratio agendi potentiae, non causa. Non valet, nam ut bene vrgent Maſtr. & Bell. vel per rationem agendi, intelligit Quo causa influit in effectum, vel conditionem ipsius causae, Si primum, ergo quia habitus est quid realiter distinctum à potentia, non tantum erit Quo, sed etiam Quod, ut calor in igne, qui utrumque est, & Quo & Quod. & ita habetur intentum; Si secundum, ut ipse innuere videtur, per exemplum adductum de motivo voluntatis, vel est conditio sine qua non, & hoc est falsum, nam potentia non habituata aliquando producit perfectiorem actum, quam faciat habituata; vel est conditio quaedam solum adiuvans, sed non videtur quo-

modo iuvare istud explicari possit, cum se teneat ex parte potentiae, nisi per concursum partialem quavis subordinatum, quia potentia non acquirit novam vim actum intrinsecè &c.

Secunda pars .i. quod habitus concurrat ad totam entitatem actus, non ad solum modum, Pr. 2 Doct. in 4. cit. primò universaliter, nam prius essentialiter non potest dependere ab aliqua causa, à qua non dependeat posterius essentialiter, sed actus est prior essentialiter suo modo, ergo non potest talis modus ab habitu totaliter dependere, à quo actus nullo modo dependeat, patet maior, quia si non dependeret ab illo, posset esse sine illo, sine quo tamen prius essentialiter non potest esse, & sic non esset posterius essentialiter. Tum quia habitus, & potentia se habent ut causa prima, & secunda, sunt enim causae subordonate, sed tales causae non habent effectus distinctos, quia respectu neutrius haec idiceretur prima, illa secunda.

Deinde, quod non sit causa intensificationis actus contra Gottfr. probat Scot. in 1. d. 17. cit. G. Nam intensio actus non est aliquod accidens ipsius, sed gradus intrinsecus, seu pars integralis intensiva, ex dictis in lib. de Gen. ergo habitus causare nequit intensificationem, quin simul causet aliquam entitatem actus, neque potentia causare actum, quin illius in certo gradu producat. Tum quia quando ali-

qua

quæ essetia naturalis cōcurrit cum libera, licet in agēdo sit illi subordinata, quando tamen agit, necessariè quantum potest agit, ergo si habitus concurret ad intensiōem actus, & voluntas solum ad substantiam actus, semper voluntas, habens habitum, actum intensum eliciet, in ista actiōne tamen habitus, si uel maximè, sicut medicus conatur operaretur, quod est falsum.

Quod tandem habitus non producat facilitatem in actu, in de patet, quia quod potentia facilius, vel difficilius operetur, non est modus actus, sed potentie. Tamen quia, ut diximus, habitus concurrens præcipue supplet concursum potentie, sed potentia attingit entitatem actus, ergo similiter, & habitus.

Conclusio Secunda.

Dicimus 2. habitus cum potentia concurrere potest ad actum se ipso intensiore, & existens actum vires potentie. Est contra Suarez. Moris. & alios. & Scoti hæc est. in 1. d. 17. l. 2. & quod ad primam partem, ita probatur: Si habitus ut duo respectu actus ut quatuor ad deos solum, primos gradus concurreret, sequeretur quod potentia in eliciendo illum actum facilius illos primos actus eliceret, quam reliquos, sed hoc est falsum, ergo, & id videtur quoniam. R. sequens, quia ad eandem primos gradus ab habitu directè iungitur, non ad alios. Min. patet experientia, nam potentia eliciens actum intensiore, totum simul eli-

cit, non partim intensum, partim remissum &c. Secunda pars ita probatur: ex potentia, & habitu perfectior causa integratur, quàm sit sola potentia, ergo produci poterit perfectior actus à potentia habituata, si secundum omnes vires ageret, quàm à nuda potentia. Confirmatur, quia si potentia nuda agens totis viribus produceret actum, ut quatuor, & quādo est habituata nō potest attingere actum, ut quinque, ergo tunc habitus nihil ageret, & tamen est causa naturalis, quæ & necessariò operatur, & quantum potest. Concludit etiam Doct. Subtil. cit. R. *ut videtur pro ista via esse experientia communis*, quæ quis potest experiri se habituatum ex æquali conatu posse habere perfectiorem operationē, quàm posset habere non habituatum, quæ perfectio actus non posset attribui habitui, si esset tantum principium passivum inclinans &c.

Objectiones.

Contra 1. Concl. arguit ipse Scotus, quæ rationes more suo breuiter, & subtiliter soluit. Vnius actionis una est potentia, quia una actio requirit principium formale per se unum, quo eliciatur, sed ex habitu, & potentia sit unum per accidens, non per se, ergo. R. Doct. in 1. cit. T. vnius actionis una est potentia, & unum principium in vno ordine, conceditur, possunt tamen esse plura in diuerso ordine, dummodo constituent vnum principium unitate ordinis.

principiando, siue ista faciant vni-
per se, siue vnum per accidens, ita se
habent habitus, & potentia, patet
de intellectu, & specie intelligibili.

Ob. Accidens non est principium
agendi in subiectum proprium, pa-
tet de calore, qui non est princi-
pium agendi in ignem, sed actus re-
cipitur in eodem subiecto, in quo
est habitus, ergo habitus non est
principium actuum potentia in-
ordine ad actum. Rr. Subtilissimus
neg. maiorem, vt patet de specie
intelligibili, quae recipitur in in-
tellectu, & est principium intelle-
ctionis.

Ob. Potentia sensitiua non sunt
actiua, quia sensus secundum D.
Damasc. ducitur, non ducit, ergo
habitus in ipsis non est actiua. Rr.
Doct. neg. assumptum, nam etiam
sensus est actiua, sed non libere, &
hoc intendit D. Damasc. non enim
sensus ducit, id est non habet domi-
nium super actionem suam, sed du-
citur, quia determinatur ab obie-
cto ad agendum.

Ob. Causa aequiuoca est perfectior
effectu, sed habitus est im-
perfectior actu, ergo non potest ef-
ficere causam actus. Rr. Scot. maiorem
esse veram de causis totalibus, non
verò de causis partialibus, sicut est
habitus respectu actus.

Ob. Si habitus supplet causali-
tatem aliquam potentiae, ergo da-
ri posset aliquis habitus, qui tota-
liter suppleret causalitatem poten-
tiae, quod est falsum. Rr. neg. con-
sequ. ratio est, quia non sequitur

se eiusdem ordinis, sed abieris, vt
patet de intellectu, & specie intel-
ligibili.

Ob. Maior facilitas in elicien-
do, non infert causalitatem habi-
tus erga actum, ergo &c. Pr. antec.
ante actionem voluntas sentit se
inclinatam ad actum, & facilius
ad actum, ita quod facilitas pre-
cedat actionem, sicut e contra dif-
ficultas praecedit actionem, ergo ante
actionem, habitus suum exercet
munus, quod est inclinare poten-
tiam ad actum. Rr. cum Arriag. ha-
bitum duplicem exercere causalitatem,
prima est erga potentiam, in
genere quasi formalis, quia sit
media informatione, & est facilitas
re, & inclinare potentiam ad actum,
& haec praecedit actionem, vt ar-
gum. probat; secunda est erga actum
in genere causae efficientis co-
gendo cum potentia ad actum in-
tentionem, & haec non praecedit.

Dices, ex hac doctrina sequeretur,
habitum esse potentiam, cum
eamdem habeat virtutem. Rr. neg.
sequelam, potentia in se sola po-
test actum causare, & est ab habi-
tu, independens, habitus verò de-
pendet à potentia, ideoque se so-
lo nihil efficere potest. Ex dictis
infertur, quod habitus nec est ne-
cessarius simpliciter, nec omnino
superfluous, potentia enim non semper
agit quantum potest, & tamen
via perfectiorem actum elicit, unde
de deducitur, habitum quoque ad
actum concurrere.

Contra. Arguitur. Sicut ex his
do-

doctrina sequeretur, quod habitus esset necessarius simpliciter ad producendos actus excedentes vires potentiz, & non tantum secundum quid, quod est contra habitus definitionem. R. neg. seq. nam sufficit, quod potentia possit similes actus in specie producere, si totum conatum adhiberet, & ideo bene dicitur ex hoc capite habitus necessarius saltem secundum quid, ex alia. n. comparte augetur virtus totalis, aliter habitus esset omnino superfluous.

D V B I V M.

De habituum definitione.

SCot. multis in loc. de hoc dubio differit, vt videre est in 4. dist. 6. qu. 10. O. & dist. 43. q. 1. sed præsertim in 3. d. 33. q. vn. B. vbi sic ait: *Non statim in primo actu corruptus est totus habitus vitiosus, imò vel nihil, vel parum remissus, hoc patet per experientiam, quod talis difficulter eligit bonum honestum; & delectabile sibi esset eligere oppositum secundum malam consuetudinem præcedentem, &c.* Quibus verbis ostendit habitum acquisitum in qualibet potentia per se remitti, vel totaliter corrumpi per causas remissiuas, vel simpliciter corruptiuas illius, vt sunt actus oppositi, ideo ait: non statim in primo actu virtutis corrumpitur totus habitus vitiosus &c. In confesso igitur habet Doct. subtil. habitus vitiosus per actus virtutis honestos diminui, vel corrumpi; è contra per actus turpes diminui, vel corrumpi habitus virtuosos.

Varie sunt de hoc quæsto opinioniones, sed parum probabiles, & inter omnes probabilior censetur illa Ocham, & aliorum, qui volunt habitus per otium corrumpi per cessationem ab actibus, nã inquant habitus pendent in fieri, & conservari ab actibus, non quod cessante actu, statim cesset habitus, quia sic nullus daretur habitus; sed vel quod cessante actu, statim habitus incipiat diminui; vel quod habitus per aliquod tempus persistat, quod transacto, nisi denuo foueatur actibus, incipiat destrui, sicut dicitur de implura. At communior, & probabilior tenet oppositam, .i. nunquam ex cessatione actuum habitus corrumpi. Pro cuius resol. supponendum est, actum non corrumpere formaliter habitum oppositum, ratio est, quia non est formaliter habitui, sed tantum virtualiter, quæ oppositio spectat ad genus agentis equiuoci, ideoque effectiue cõcurrit. Et quia non datur actio corruptiua per se, sed tantum per accidens ex dictis lib. de gener. hinc actus prius debet producere habitum proprium, qui postea formaliter ad destructionem habitus oppositi cõcurreret, quod indè patet, quia si quis haberet aliquem habitum temperantiæ, si in actibus intemperantiæ exerceatur, in initio etiam acquireret facilitatem ad illos, & æqualiter videtur inclinatus ad utrumq; quæ doctrina est valde notanda pro decisione Dubij.

Dicimus igitur eum communiari, non posse solo otio, vel cessatione ab exercitio per se, vel directe habitum corrumpi. est ad mentem Scoti loc. cit. & ita Pr. nulla forma eradicatur à suo subiecto, nisi per contrarium, positivè sibi repugnans, formaliter, vel virtualiter; at solum otium nō est huiusmodi, ergo. Ma. est clara, minor Pr. solum otii, vel cessatio à solito vŭ consimilium actuum, non est quid positivum, sed negativum, ergo non potest per se eradicare à subiecto habitum, qui est forma positiva; neq; adeſt oppositio privativa, quia hæc fit inter negationem, & subiectum aptum recipere formam oppositam, sed habitus non est subiectum actuum, cum talis sit potentia, ergo. Tum, quia licet habitus in fieri pendeat ab actibus, non tamen in conservari, ergo fallū est per se, & directe ad cessationē actus corrumpi. consequ; patet, antec. Pr. Nam actus citò transeunt, habitus autem est diuturnus, & de difficili mobilis, ergo &c.

Objectiones.

Ob. Ocham cum sequacibus ex Arist. de longit. & brevit. vitæ cap. 2, ubi docet scientiam deperdi sola oblivione, quæ oblivio est per cessationem actuum, & 2. Eth. cap. 3. in fine ait: virtutem ab iisdem, à quibus sic augeri, & corrumpi, id est augeri per vŭm, & corrumpi per non vŭm. & lib. 8. cap. 5. inquit; taciturnitas amicitias quāplures dissolvit, at taciturnitas nō

est nisi diuturna absentia, seu non cōversatio vnius cū alio amico, ergo solo otio corrumpitur habitus, & 3. autoritates relatas intelligi debere de corruptione per accidens, non per se; Oblivio ex Subtil. in 4. d. 43. d. 3. lit. I. fit amissionē speciei sensibilis, à quo pro statu isto in operando, depēdet intellectus, non corruptione habitus scientifici, & quatenus cessatio actus, ut plurimum est in causa, ut eliciantur actus oppositi, vnde qui non exercet actus temperantiæ, sepius actus intemperantiæ exercet; quomodo etiam habitus intellectuales, & spirituales corrumpuntur. Taciturnitas eodem modo amicitias solvit, nempe per accidens ob cessationē à mutuis actibus benevolentiz; vel consueta cōversatione cum alijs, aliz occurrunt imaginationes, auferentes ab amicis species sensibiles mutuz benevolentiz, ex quo fit, ut habitus amicitiz, acquisitus in parte intellectiva nequeat exire in actum. Quia igitur pro statu isto potentia intellectiva pendet à sensitiva in operando, ob id species, & habitus in illa non exeunt in actum, nisi dependenter à speciebus, & habitibus in parte sensitiva, idcirco per accid. & non per se otio corrumpitur habitus, in quantum, s. animus ad oppositum diuertitur.

Ob. tandem manifestus textus Scoti in 4. d. 14. qu. 1. D. ubi ait: Quicumque habitus, vel dispositio derelinqueretur ex actibus, desine-

fineret esse post fluxum temporis, nisi firmaretur per frequētes actus, ergo &c. R. Doct. non se declarat, se, si cessatione actuum corrumpetur habitus per se, vel per accid.

vnde per varios, & incōstantes in suis dictis reperitur: rōabiliter gloriari debet locutum fuisse de corruptione per accidentia.

DISPUTATIO V.

DE POTENTIS ANIMÆ VEGETANTIS, ET SENTIENTIS in communi.

Erimus hactenus cū Arist. eiusque exppositoribus de substantia animæ, eiusque potentij, ac de virtutibus in communi, tam quod ad actum primum, quā quod ad secundum, nunc ad eius species declarandas aggredimur; & quia inter animæ potentias, seu partes subiectivas primum locum sibi vendicant anima vegetativa, & sensitiva; & cognitio vniuersali sin qualibet re philosophica innot. placitum Aristot. 1. phys. cap. 1. præstrenda est notitia particularibus, hinc merito eius membra sequentes, de potentijs vegetatiuis, & sensitiuis præsentem Disputationem institutumus; & de primis quidem pauca dicemus, de ipsis n. fuisse egimus in lib. de Gen. disp. 9. ubi de Nutritione &c. de secundis vberius, & quidem in communi, ut postea ad particulares faciliorem aditum inueniamus.

ARTICVLVS PRIMVS.

De Potentijs vegetantis animæ, earumque distinctione.

Scot. de his differit in 2. d. 16. q. vn. lit. I. & in 4. d. 44. q. 2. A. & d. 10. qu. 7. A. & expē alibi. Sappositio igitur cū cōmuni sent. quod tres sint potentie animæ vegetatiuæ, scilicet nutritiua, augmentatiua, & generatiua, quod Aristoc. intulit ex diuersitate actuum, & obiectorum formalium, ceterum loquendo de genere distinctionis, quod ad inuicem discernuntur, non conueniunt Doctores; nam Aliquicū Alberto Magn. in sum. de Homine part. 2. q. de motu nutritio-

nis art. 3. Caiet. super tex. 50. huius secundi libri, Complet. Ioann. de S. Tho. & alijs. D. Thomas ad hærentibus. 1. p. qu. 78. art. 2. & 79. art. 7. docent huiusmodi potentias inter se, & ab anima distinguere realiter, quibus ex notis ad hæret Tatar. Alij verò ex opposito affirmant huiusmodi potentias nō distinguere realiter, ied Themist. cap. 4. Philopon. ad tex. 46. Durand. Valles. Run. Conimb. Suar. Oruied. Dādin. Tolos. & Alij, asserunt has omnes facultates vnā esse reātes specie potētiam, quæ iuxta diuersa munera, quæ exercet, diuersis nominibus appellatur, nempe

pe nutritiua, quia nutrit, augmentatiua, quia auget, & generatiua, quia generat.

Supponendum est, primò pro intelligentia ex lib. de Gen. disp. 9. quòd animæ vegetatiuæ tres solent assignari, operationes .i. nutritio, augmentatio, & generatio, non quòd hæ necessariò in omnibus uiuentibus debeant simul, & semper has exercere operationes, estò .n. nutritio, & augmentatio omnibus conueniant, non tamen generatio, nam quædam plantarum, & animalium species, solum ex putri generari possunt, quæ impotentia generandi nõ competit eis ab extrinseco, & propter aliquod impedimentum, sicut in spadonibus contingit, sed potius ab intrinseco, & ex propria natura, ratio est, quia quæ ab extrinseco conueniunt, nõ necessariò toti speciei competunt, sed aliquibus indiuiduis; at quia experimur omnia huiusmodi uiuentia hunc defectum generandi habere, inferendum est à principiis specificis, & ab intrinseco provenire, sicut quoque de anima sentire videmus, quæ in omnibus sensitiuis easdem operationes exercet, nam quædam carent visu, quædam olfactu &c. Iuxta igitur trium harum operationum genera, tres potentie vegetatiuæ animæ assignari solent, videlicet potentia nutritiua, potentia augmentatiua, & potentia generatiua, quas non esse qualitates, aut primarum qualitatum temperamentum diximus in

lib. de Gen. disp. 9.

Nutritiua potentia inseruit, vt viuens seipsum conseruet in esse, ne propter caloris actionem destruat; Augmentatiua, vt perfectam molem acquirat; & Generatiua vt semper se ipsum conseruet, non utique in indiuiduo, quod est naturaliter impossibile, sed in specie. Datur etiam alij actus huius animæ, vt sunt tractio alimenti, cibi concoctio, utilis retentio, & similes, qui actus cum ad tres illas operationes ordinentur, non solent tamquam distincti actus numerari, sicut neque potentie illis correspondentes, quia illis tribus potentijs famulantur.

Dices, Arist. 1. de Gen. animal. cap. 20. docuit generare esse omni viuenti commune, ergo relatæ potentie in omnibus simul reperiuntur. R. quòd ly commune supponit pro generibus singulorum, nõ pro singulis generum, idest omnium viuentium genere animatorum, siue informata sint anima rationali, siue tantum sensitiua, siue solum vegetatiua, ex omnibus istis generibus plures sunt, quæ sibi simile generant, non autem sensum esse, quòd omnium viuentium in genere, in specie, & in indiuiduo commune sit generare.

Inter has tres operationes, ait Arist. 2. de An. tex. 34. generare sibi simile esse naturalissimum opus uiuentis. dummodo viuens sit perfectum, idest non puer, nec sponte genitum .i. ex putri materia, & nõ mu-

mutilatum, vt Eunuchus, vel alia, impeditiua qualitate effectum; & talis dicti rationem ostendens, ait, quodd cum individua singularia, sint corruptibilia, natura intendit se perpetuare (saltem in specie, al. simulando se bono optimo, & Divino, quod semper esse habet, addens: *ut ipso semper*; & *Divino partem capiens*, nam tenera inter omnes inclinationes naturales, precipua, est illa, qua cuncta res appetunt esse, & permanentiam perpetuam, quam per nullam aliam operationem consequi potest, quia licet per nutritionem, individuum conservetur in esse, & consequenter etiam species, non tamen perpetuo, cum omne vivens per actionem nutritivam tandem consumetur ex disp. cit. de Generatione.

Dices, cur Arist. generationem appellavit *Opus naturalissimum viventis*, cum operationes eiusdem generis, i. nutritio, & augmentatio; & operationes etiam diversae generis, vt sentire, intelligere &c. sint perfectiones, & connaturaliores viventibus ipsas exercentibus? R. quod Arist. non dixit, quodd generare sibi simile est propriissimum, vel perfectissimum viventis, cum sentire, & intelligere sint vicinæ, & nobilissimæ differentiæ, sed ait *Naturalissimum*, quia naturalitas attribuitur secundum inclinationem, omne autem vivens naturaliter inclinatur ad generationem, cum viventia per generationem adipsam esse, conservationem, &

perpetuitatem speciei, quæ naturalissima sunt.

Ex qua doctrina soluitur etiam obiectio Suar. 2. de Anim. cap. 7. qua ostendere aicitur nutritionem esse magis connaturalem viventi, quatenus ad conservationem propriam in se ordinatur, generationem autem in alieno individuo, magis autem vrgere bonum proprium, quàm alienum, & commune. Non valet, nam licet nutritio ad conservationem individui ordinetur, non tamen perpetuam, quia cum nutritione stat etiam quædam partialis destructio viventis propter alimentum reactionem. Tum quia nutritio est conservativa individui, & speciei, sed temporaneæ, generatio vero est conservativa speciei, sed perpetuæ; hinc Arist. 2. de An. tex. 49. animam vegetativam definiit, quodd sit: *Principium generandi tale, quale ipsum generans est*. Quæ definitio data est per causam finalem; Aliqui verò sic adæquatius definiunt: *Anima vegetativa est principium primum, & radicale in vivente nutritionis, augmentationis, & generationis*. Quo pacto, omne genus vegetantium comprehenditur. falsum est etiam, quodd magis vrgeat bonum proprium, quàm alienum, quando illud alienum est commune, & univiale, in quo includitur bonum proprium, & particulare, tunc n. bonum commune est præferendum bono particulari.

Supponendum est 2. ex Doct. in 4 d. 44. qu. 2. A. quodd potentia animæ

animæ vegetatiuæ .i. nutritiuæ, augmentatiuæ, & generatiuæ, quæ sunt organica: possunt dupliciter accipi, vno modo adæquatè, & sic important quædam composita ex realitate animæ, & parte corporis; Alio modo inadæquatè; & ita denotant quædam realitates animæ vegetantis, quibus adæquatè ipsæ potentie organice constituuntur, & de his idem ferendum est iudicium, ac de potentijs animæ in communi, de quibus determinauimus identificari realiter cum anima, & ab ea distingui formaliter, sicut etiam inter se, & hoc intrinsecè ex suis rōnibus formalib. extrinsecè verò per suos ad^o adæquatos, & obiecta formalia ex dictis.

Supponendum 3. etiam ex dictis, duplicem esse generationem .i. æquiuocam, & vniuocam; per illam gignitur aliquid dissimile generanti, cuiusmodi sunt illa omnia, quæ ex putri generantur; per hanc verò produciuntur genitum simile generanti; & hæc duplex est nempe immediata, & mediata; generatio immediata est productio alicuius ex materia extrinsecâ per intranspositionem applicatâ generanti, quæ etiam in rebus inanimatis reperitur, siquidem ignis per appositionem materie combustibilis generat alium ignem sibi similem in specie, & hæc nō videtur distingui ab augmentatione, eo .n. ipso quòd gignitur ignis, per eandem actionem etiam augetur; generatio verò mediata est productio æ-

liuius ex semine veluti ex materia interna ipsi generanti in similitudinem tamen nature ipsius generantis, & hæc distinguitur a nutritione, & augmentatione, nam per generationem genitum recipit esse in instanti, per nutritionem conseruatur eius substantia per restorationem deperditi, quæ sit quoque in instanti, per augmentationem, verò crescit, & augetur genitum in tempore, & successiue, his habitis sit.

Prima Conclusio.

Dicitur 1. Animam vegetatiuam sufficientem, distingui in tres potentias, nempe in nutritiuam, augmentatiuam, & generatiuam. Est Scoti loc. cit. ex Arist. text. 42. & 47. Pr. Natura non deficit in necessarijs, sed hæc tres potentie sunt necessariae cuiuslibet viuenti vegetanti, ergo. Pr. Mi. nam viuens per calorem consumit humidum radicale, & consequenter substantiam, sed eam reparare nequit absque nutritione, per quam alimentum conuertitur in substantiam aliam, ergo necessaria est nutritio, & consequenter quoque via nutritiua, cum sit eius principium. Postea quia genitum à principio est parua quantitas, & maiori indiget ad suas functiones obeundas, illam habere non potest absque augmentatione, sed hæc haberi nequit absque vi augmentatiua, ergo. Tandem, viuens appetit semper esse, sed hoc obtinere non potest absque generatione, & hæc non est absque vi generati-

raciua, ergo etiam vis generatiua admitti debet.

Conclusio Secunda.

Dicimus 2. huiusmodi potentias vegetantes, si adaequate sumantur, distinguuntur realiter ad inuicem, & ab anima vegetatiua; si uero inadaequate essent, idem realiter ad inuicem, & cum anima, cum distinctione tamen ex natura rei formaliter. Patet ex dictis disp. 4. art. 1. Prima pars est Scoti in 4. d. 10. q. 7. & d. 44. q. 2. A. & d. 45. q. 3. M. & patet, quia tota distinguuntur realiter ad inuicem a suis partibus, ut diximus in physica ex Doct. in 3. d. 2. q. 2. & d. 22. q. vn. sub L. & deducitur ex Arist. 8. Meth. tex. 15. sed huiusmodi potentia adaequate sumpta, composita ex parte corporis, & realitate animae, sunt quaedam tota essentialia, ergo &c.

Secunda pars est etiam Doct. in 2. d. 16. q. vn. & inde patet, quia huiusmodi potentia, inadaequate accepta sunt quaedam realitates animae vegetatiuae, sed tales sunt idem realiter cum anima, & inter se, ergo &c. patet maior ex dictis. Mi. Pr. quia si essent distinctae, aut esset substantia, aut accidetia, sed neutrum, ergo. Ma. est euidentius, quia non datur mediū. Pr. mi. non. n. primū, quia plures substantiae realiter distinctae essent in eadē anima, quod nullus concederet; neq. secundū, quia nullū accidens est productiuum substantiae, cum sit imperfectius a toto genere, quauis substantia, ut dictum est in physica, sed ta-

les potentiae sunt productivae substantiae, ut patet saltem de generatiua, & nutritiua, ergo non sunt accidentia, ac consequenter nec realiter distinctae. Quod deinde distinguuntur formaliter patet ex dictis disp. 4. art. 1.

Objectiones.

Ob. contra primam partem conclusionis secundae cum Ruuio, & Aliquibus Scotistis: eadem virtus nutritiua potest ex eodem alimento efficere sanguinem, medullam, lac &c. iuxta exigentiam partium, carnis, & ossis, ergo eadem virtus poterit ex sanguine conficere semen, ac proinde non sunt necessariae augmentatiua, & generatiua, a nutritiua distinctae. R. neg. consequ. si de his potentijs adaequate loquamur; nam virtus nutritiua, cum sit potentia aggeneratiua nouae substantiae pro restauratione partium, quae fluunt, ut Scot. docet in 4. d. 44. q. 3. lit. k. & L. potest ex alimento producere sanguinem, medullas, carnem, ossa &c. omnia. n. ista conseruationem aliri indiuidualiter respiciunt, qui est finis nutritiuae; semen autem respicit conseruationem speciei tantū, & non indiuidui, ideoq; a fine potentiae nutritiuae deflectit, ac proinde indiget potentia generatiua, quae respicit conseruationē specificam, parum de indiuiduali curando.

Ob. contra 2. partē Concl. nam nutritiua versatur circa alimentū, ut substantia est: augmentatiua, ut

quant-

quantum est: & generatiuæ, vt superfluum alio est, & necessariam cōseruationi speciei eius aliti, quæ omnia sunt distincta realiter, vt euident est, ergo etiam potentiz sic ædentes distingui realiter debēt. Pater cōseq. ex Arist. 2. de An. tex. 33. vbi potentiz distinguuntur per objecta &c. &c. cum Subtilissimo in 2. d. 16. q. vn. lit. O. neg. cōseq. quia non oportet tantam ponere distinctionem in principijs, quantā in principijs reperitur; & de objectis inadæquatis; etenim natura amat quod melius est, vt Arist. docet 2. de gen. tex. 59. melior autem est paucitas principiorum, possibilis tamen, quā multitudo, idē asserit in phys. tex. 35. & 41. est igitur actus, & objecta potentiarū animæ vegetatiuæ distinguantur realiter; nō indē oportet distinctionem realem inter potentias constituere, sed sufficit distinctio formalis, vt aliquo pacto operationes, & objecta distincta respicere valeant.

Ob. Potentiz distinguuntur per actus eodē genere, quo distinguuntur actus, alias non essent sufficienter manifestatiui distinctionis potentiarū; sed actus nutritiuæ, augmentatiuæ, & generatiuæ potentiz distinguuntur realiter, ergo &c. pr. mi. nam illa, quæ ad inuicem separantur, distinguuntur realiter, ex dictis in Log. art. de distinctione reali, sed huiusmodi actus separantur ab inuicem, quia alitum semper nutritur quouique viuic,

non tamē semper augetur, aut generatur, ergo huiusmodi actus separantur. R. neg. maiorem, siquidem potentiz distinguuntur intrinsecē ex proprijs formalitatib⁹, per actus verō, & objecta tantum extrinsecē, & manifestatiuē; vnde argum. solum probaret distinctionē realem inter illas potentias adæquatas, ac proinde illas tantum sic realiter distinctas indicant, quod non est contra nos. etiam intellectio, & volitio realiter distinguuntur; non tamen ex hoc intellectus, & volūtas realiter distingui debēt.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De Potentijs animæ sensitivæ in communis, ac earum actiuitate, an .s. sint actiue, vel passiue.

S. Cot. Art. hunc resoluit in 1. d. 3. q. 7. per totam illam questionem, & præsertim §. *Conclusio istarum, &c.* & quantum ad animam sensitiuam spectat, tres assignari solent operationes vitales, nempe sensatio, appetitio, & motus localis, ideoque tres potentiz animæ sensitivæ assignantur .s. sensitiva, seu cognitiva, appetitiva, & loco motiva. Prima est, quæ res sensibiles percipit, & diuidui solet in externam, & internam. Secunda appetit commodum, ac consequenter incommodum fugit, at hæc etiam a quibusdam diuiditur in irascibilem; Tertia tandem inferuit ad acquirendum bonum concupitum, & malum apprehensum, fugiendum, quæ etiam duplex est, nimi-

nimirum perfecta, quæ motum progressuum causat de loco ad locum; & imperfecta, quæ solum quendam locum imperfectum efficit scilicet dilatationis, & restrictionis, quæ potentia illis animalibus competit, quæ alimentum sibi coniunctum habent, ac proinde non opus habent progressuè moueri, sed solum dum conueniens percipiunt se dilatant, dum inconueniens patiuntur se constringunt, & huius generis sunt aliquæ plantæ, quæ operationes quasdam ferè animæ sensitiuæ habere videntur, si .n. suauiter tanguntur, se dilatant, si verò punguntur, se contrahunt, idemque refertur de aliquibus arboribus. quæ reuera magis fabulosa videntur, quàm philosophica, vt videre est apud Authores, quæ arbores participare videntur de anima sensitiua, & ab Hermolao Plantanimalia appellatur; ab alijs Plantanimæ dicuntur, Anima sensitiua in communi sic defini solet: *Est forma animalis, quæ tamquam principio percipit obiecta sensibilia, appetit salutaria, & loco mouetur.* Hæc tamen tria potentiarum genera, licet sensitiuam in omnibus animalibus committentur, non tamen necessariò secundum omnes species, multa .n. animalia quibusdam sensibus internis, & externis carent; & quidem quò ad hunc punctum, non vrget controuersia in scholis.

Solum igitur difficultatur, an relata potentia, & præsertim cognitua habet aliquam actiuitatē

respectu sensationum, an verò passuè se habeant. Variæ sunt DD. opiniones, quæ tamè ad tria capita reducuntur. Prima vult potentiam sensitiuam, nullo modo actiue ad sensationem concurrere, sed tantum passiuè, vel .s. speciem obiecti in se recipiendo, vel sensationem ab alio causatam, eo modo quo dicimus aquam calefacere per calorem sibi impressum ab igne, quo casu aqua nihil operatur actiue circa calefactionem, sed solummodo sustentat calorem in se receptum, vt calefactionem producere valeat.

Secunda sent. huic directe opposita asserit potentias sensitiuas esse merè actiuas, nullo modo passiuas, quatenus sensationes causant, non in seipsis, sed in organo. Tertia mediat, distinguendo de sensu, sicut .n. datur intellectus agens, & passibilis, ita quoque dari debet sensus agens, cuius est sensationem producere, & sensus passibilis, seu possibilis, qui actum illum recipiat.

Pro clariori intelligètia, & fundamento dicendorum, supponimus cum communi, sensus diuidi in externos, & internos, sensus exteriores sunt quinque .s. Visus, Auditus, Olfactus, Gustus, & Tactus. Dicuntur exteriores, vel quia tendunt immediatè in obiecta extra animam existentia, quia eorum organa, in quibus fiunt sensationes, externæ, non intra, sed extra sunt, saltem respectu eorum, quæ interiora vocantur; Sensus verò interiores cõ-

munitur etiam quinque; enumerantur, videlicet sensus communis, cogitativa, estimativa, phantasia, & memoria, qui pariter interiores dupliciter vocantur, vel quia non immutantur ab objectis, nisi sensibus exterioribus meditantibus, vel quia organa istorum continentur intra opificium capitis, nec exterius sicut organa exteriorum patent, quibus breuiter habitis.

Conclusio.

Dicimus, potentias omnes sensitivas esse simul activas, & passivas producendo, & recipiendo in seipsis sensationes. est Doct. loc. citatis, & modo fere communis. & quod sint actiuæ, primò probari potest inductione, nam omnes aliæ potentie vitales sunt actiuæ. & de vegetatiuis ostendimus in lib. de Gen. disp. 9. De potentijs rationalibus demonstrabimus infra, ergo etiam de sensitivis, seu cognitiuis hoc asserendum erit. Fuit etiam clara sent. Arist. 2. de An. 36. & 37. ubi docet animam esse effectiuam motus localis, augmentationis, & alterationis, id est sensationis. & 9. Meth. ait visionem esse actionem immanentem à visu causatam. Conclusio est utriusque scholæ communis.

Probatur modò, oppositas opinioniones impugnando, & primò, quod sensatio non consistit in sola speciei receptione, ut Ægidius, Venet. & alij autumabant, nam ut Scot. ait loc. cit in 1. G. H. S. *Conclusio istorum &c.* Maior attentio, vel conatus potentie, posito eodem representat.

te, facit actum perfectiorem, ut experientia constat, visus .n. propter maiorem attentionem laeditur, receptio verò semper eadem est, ergo sensatio præter receptionem, dicit quamdam actionem in parte potentie, siquidè attentio dat intelligere actuum concursum potentie. Tum quia species non solùm recipitur in sensu, sed etiam in medio, ergo si receptio illa est formaliter visio, etià medium sicut dicitur recipiens, diceretur quoque videns. Si dicas non valere consequentiam, quia receptiuæ sunt alterius rationis, hoc nihil est ait Subtiliss. quia sicut albedo est eiusdem rationis in lacte, & in equo, & ideo utrumque est formaliter album, propter eandem rationem albi in utroque receptam, licet recipientia sint alterius rationis, idem de specie dicendum erit.

Nec etiam valet effugium, quòd species in sensu recipitur secundum esse accidentale, & intentionale, in medio verò secundum esse accidentale tantum, nam species etià in medio hanc habet rationem, quòd sit objecti representativa, cum hoc sit de sua ratione formali, ac proinde cum sit ab ipsa inseparabilis, ubicumque erit, semper eundem producat effectum, ergo præter receptionem speciei, datur actus sentiendi distinctus. Tum quia actus sensibilis est vitalis, ergo non potest totaliter à specie, vel objecto produci, vitalis .n. non potest à non vitali causari, ergo à potentia

zia sensibili vitali.

Quod etiam hæc potentia sit eiusdem actus receptiua, patet ex Arist. in 1. de somno, & vigil. cap. 1. ubi docet, sensationem non esse solius animæ, neque solius corporis, sed totius coniuncti, ergo falsum est, quod sensatio in organo recipiatur. Tum quia organum, ut præscindit ab anima, non est viuens, at sensatio est actus vitalis, qui postulat in subiecto animato, & viuenti recipi. Neque illa sent. distinguens de sensu agente, & passibili est vera, ut infra patebit; & si poneretur, non esset in ordine ad sensationem, sed solum respectu speciei, sicut intellectus agens dicitur talis, quia speciem efficit, non intellectionem, quæ ab intellectu passibili producitur. Quicquid igitur sit de hac distinctione, hoc verum est, quod eadē potentia sensitiua, sensationē causet, & recipit.

Obiectiones.

Ob. Ex Arist. 2. de An. tex. 52. ubi sic ait: *Manifestum est, quod sensitiuum non est actu, sed potentia tantum.* & text. 18. idem confirmans, inquit: *Sentire .n. quoddam pati est.* ergo in sent. Arist. sensus est tñ passiuus, non actiuus. & neg. cōseq. licet .n. Arist. sensum passiuū dixerit, non tñ actiuum exclusit. Verum tñ est, quod magis passiuitas exprimitur, quam actiuitas; & maxime quia tunc Arist. contra Antiquos arguebat. Tum quia sensus bis patitur, .s. & speciem recipiendo ab obiecto, & sensationem ipsam produ-

cam. Tum quia sensatio necessariò præsupponit receptionem sensationis, non autem eiusdem elictionem, quia si à Deo produceretur sensatio in sensu sentiret, & tamen non eliceret. Non tamen Arist. actiuitatem animæ potentijs negauit, quæ ratione in hoc 2. de An. tex. 24. aiebat: *Anima autem est id, quo viuimus, sentimus, & mouemur, & intelligimus, ut forma, sed non ut materia, & subiectum.* quibus verbis ostendit actiuitatem animæ circa suas operationes.

Dices, D. Aug. 11. de Trin. cap. 2. docuit, quod forma impressa, visui ab obiecto dicitur visio. & intelligendum esse præsuppositiue, ad eum modum, quo dici solet intelligere est quoddā pati, ut infra, non formaliter.

Ob. Ex hac doctrina sequeretur, quod omnes operationes sensitiue essent eiusdem speciei, sed hoc est falsum, ergo & id vnde sequitur, Pr. sequela, nam manente eodem actiuo, & passiuo, manet idem effectus, sed in hac sent. idem sensus est actiuus, & passiuus, ergo idē effectus, & ita visio albi non deferret à visione nigri. & neg. sequelam, ma. ad probationem valeret, si sensus esset causa totalis sensationis, sed quia adhuc requiritur concursus obiectiuus, saltē terminatiuus, ideo nihil.

Ob. Cognitio fit per assimilationem potentie in obiectum, sed vera assimilatio fit tantū per impressionem speciei, ergo. & neg. min.

A a a

fiqui.

liquidem formalis assimilatio fit p
actuaalem cognitionē, quæ est spe-
cies expressa, non per speciem im-
pressam, nisi causaliter, & virtua-
liter.

Est tamen aduertendum, quòd
non est eadem ratio de potentia
intellectiua separata, & potentijs
organicis, nam istæ, quia sunt or-
ganicæ, & materiales, sunt tantum
sibi metipsis solis applicatæ, & ideo
solum immanenter agere possunt,
nullo modo transeunter, vt Scor.
docet 2. de An. potentia verò in-
tellectiua, & immanenter, & tran-
seunter agere potest, vt idem do-
cet in 2. d. 9. qu. 2. vbi probat In-
tellectum Angelicum posse causa-
re intellectiōem in alterius in-
tellectu.

Ob. Sentire nihil aliud est, quā
percipere obiectum sensibile, sed
eo ipso, quòd sensus recipit speci-
em cum aduertentia, dicitur per-
cipere obiectū sensibile, ergo tunc
dicitur sentire, cum speciem reci-
pit. & maiorem esse veram de per-
ceptione obiecti mediante actu
elicitio sensationis, non autem me-
diante specie, sic. n. non actu sen-
sit obiectum, sed solum reducitur
in potentia proxima, vt ipsum for-
maliter sentiat. sicuti à pari intel-
lectus habens speciem intelligibi-
lem, non intelligit formaliter o-
bectum, sed constituitur tantum
in potentia proxima, vt illud for-
maliter intelligat, sed de his vbe-
rius infra.

ARTICVLVS TERTIVS.

*De Conditionibus obiecti
sensibilis.*

Scot. multipliciter de his disse-
rit, vt videre est in 4. d. 10. q.
9. A. & d. 43. q. 2. §. Respondeo &c.
& d. 49. q. 4. sub A. & alibi. Sup-
ponimus cōmuniter, quatuor con-
ditiones assignari, vt res aliqua
sensibilis dicatur: Prima est, vt sit
ens reale, per quam excluduntur
entia rationis, negationes, & ex-
trinsecæ denominationes: Secūda,
quòd sit corporeum, seu materia-
le, per quam legregantur res spiri-
tuales: Tertia, quòd sit singulare,
qua ratione naturæ communes nō
dicuntur sensibiles: Quarta, quòd
sit accidentale, ad differentiam
substantiæ, quæ non ponitur sen-
sibilis per se, sed tantum ratione
accidentium. Quælibet harum cō-
ditionum est in præsentia discutiē-
da, eas ad mentē Subtilissimi bræ-
uiter resoluendo.

Conclusio Prima.

*Prima Conditio est, quòd obiectum
sensibile sit ens reale.* Pr. obiectum
per se sensibile mouet sensum, spe-
ciem sui immittendo, vt infra di-
cemus, ergo necessariò esse debet
ens reale. Pr. conseq. quia non ens
nō potest speciem sui causare, quæ
conditio ab omnib. recipitur. Ali-
qui tamen concedunt posse bruta
puras negationes apprehendere,
apprehensione quadam negatiua,
nō per species à negationibus cau-
satas, sed à Deo infusas, quib. for-
mant apprehensiones aliquas ne-
gati-

gatiuās; probant Aduersarij, nam terrentur umbra hominis, vident ubi sunt concauitates portæ &c. & Vrsus volens in hominem projicere lapides, non elicit quoscumque sed paruos quos potest sustinere, ergo percipit paruitatem lapidis, quæ formaliter est negatio maioris quantitatis.

Non placet, quia non apparet tanta necessitas, vt tot species infusa in brutis reperiantur. Tum quia tunc Deus aliquid de nouo se solo producit, quando per causas secundas non potest poni effectus, at bene possumus sine istis specibus brutorum actiones saluare, ergo. Patet, nā quando aiunt bruta ab umbra terri, ideo hoc accidit, quia umbra vt plurimum non est priuatio totalis lucis, sed habet lumen, quoddam secundarium figuratum iuxta figuram talis corporis, cuius est umbra, proinde potest sensus mouere, & si nos qui intellectu præditi sumus solum iudicio quoddam diuisiuo negationes concipimus, quatenus .i. cognoscimus subiectum, nō cognita forma in subiecto, quantō minus bruta sola potentia sensitua poterunt perfectæ negationes apprehendere? Quare solum concipiunt tenebras, vacuitates &c. quatenus in illis locis nō apprehendunt aliquod corpus, vel lucem vt in alijs locis apprehēdūt, sic etiam Vrsus apprehendit lapides paruos, vt proprijs viribus proportionatos, non vtique precipiendo formaliter carentiam maioris quā-

titatis, sed rudi, & materiali modo, qua ratione phantasia brutorum, non erit formaliter collatiua; in quo sensu intelligendus est Arist. in hoc 2. tex. 96. & 103. & 120. vbi ait: *visum esse visibilis, & inuisibilis.* & rationabiliter quidem, Deus .n. vt ait Arriag. etiam de bestis est sollicitus, vt necessaria ad tuendam vitam subministret.

Secunda cōditio est, quòd obiectum sensibile sit corporeum, & materiale, non spirituale, quæ cōditio recipitur cōmuniter, loquendo naturaliter, & solum cōtrouertitur, an saltem potentia sensitua supernaturaliter eleuari possit ad videndum obiectum spirituale. Arriag. disp. 5. de An. sec. 1. & 2. affirmat non repugnare potentiam aliquam materiale cognoscitiuam rei spiritualis, imò & ipsius Dei, eiusdem sent. est Valen. 1. p. d. 1. q. 12. p. 8. sed non est à comuni recedendum.

Conclusio Secunda.

Dicimus 2. absolute loquendo repugnare potentiam materiale tendere in obiectum spirituale. Est Subtilissimi in 4. d. 49. qu. 4. A. §. *In ista Questione &c.* vbi ait: *Sola potentia immaterialis potest per operationem suam attingere perfectum bonum, in quo solo, vt in obiecto est beatitudo.* vbi manifestè sentit potentiam materiale Deum non percipere, & consequenter nullum obiectum spirituale, & euidentius in eodem 4. d. 10. q. 9. A. vbi docet Angelum, & substantiam separatam non posse videri

ab

ab oculo corporeo, & assignans rationem ait: *Quia Angelus caret illis principijs, quæ requiruntur in aliquo obiecto ad actus sensationis, scilicet quantitate, & qualitate sensibilibus.* Idemq; docet per totum in d. 43. q. 2. §. *Respondet &c.* & ita ex dictis probatur: Potentia de sua ratione formali ita versari petit circa proprium obiectum adæquatū, ut nequeat ab intrinseco extra illud tendere, ab obiecto. n. adæquato specificatur, & si posset in aliud tendere, vel saltem Diuinitus eleuari, obiectum illud non esset adæquatum; & natura ipsius potentia mutaretur, sed potentia sensitua pro obiecto adæquato respiciunt ens materiale, nec quodlibet, sed aliquod tantū, ut experiētia constat, ergo nequeunt obiectum spirituale respicere. Tum quia si daretur potentia sensitua cognitiua rei spiritualis, posset quidem omne spirituale, & immateriale percipere, & omne etiā materiale, sed hoc est falsum, ergo. Pr. sequela, quia non esset maior ratio de vno, quā de altero.

At respōdet Arriaga, posset hæc potentia determinari ad certum genus entium spiritualium, sicut visus V. G. non est totius entis materialis, sed determinati entis. Nō valet, ut bene vrgent Mastr. & Bell. nam ideō potentia nostræ sensitua licet materiales nō sunt omniū entium materialium, quia ut Scot. docet in 4. d. 43. q. 2. C. sunt potentia organica, & omne organum determinatur ad certū genus

sensibilem ex hoc 2. r. 18. ac proinde sūt determ. nat. ob. eā, quod non esset, si hæc potentia daretur, quæ pro obiecto, materiale, & spirituale respiceret.

Tum quia Si potentia aliqua materialis dari posset, quæ vniūq; obiectum respiceret, posset etiam elicere actum materiale, & spirituale, materiale quidem, quia ipsa materialis est; posset quoque spirituale, quia si potest respicere obiectū spirituale, & circa illud operari, cur non etiam actum spirituale nō produceret simul cum illo obiecto? & sic potentia hæc esset intellectu vniuersalior. Poterit etiam hæc potentia in omne materiale, nam plus differt materiale à spirituali, quā duo materialia inter se, posset etiam attingere in obiecto rationē intelligibilitatis, item, & vniuersale, relationes reales, & rationis, quæ omnia propriè attinent ad intellectum, & intelligibilia dicuntur, non sensibilia. Tum tandem, quia ut Subtilis. docet in 4. cit. d. 43. lit. F. *Nulla potentia potest cognoscere aliquid sub ratione vniuersaliori, quā sit ratio proprii obiecti.* ergo sensus nequit percipere aliquid obiectū sub ratione intelligibili, seu spirituali, nisi confundere velimus obiectum sensus, cum obiecto intellectus, & potentiam sensitua cum intellectua.

Obiectiones.

Contra nostram positionem arguitur multipliciter, & primò authorit.

thorit. Sacre Script. Nam Exod. 12. legitur. Moïsen conuertatum fuisse cum Deo facie ad faciem, & & Isaïz 6. *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum, & eleuatum.* & Iob. 19. num. 26. *Et in carne mea videbo Deum meum.* qui locus non potest intelligi de visione intellectuali facta in corpore, & in carne, sed de visione per carnem, putà per oculum corporeum, nam addit: *Quem visurus sum ego ipse, & non alius, & oculi mei conspiciuntur sunt;* Si autem loqueretur de oculo intellectuali, non dixisset, *Oculi mei,* sed oculus meus, siquidem vnus est in nobis intellectus, ergo de ipsis oculis corporeis intelligitur.

ꝑ. ad auth. de Moïsi, & Isaia, eos non vidisse Dominum in propria natura, sed per apparitionem factam ab Angelo in corpore assumpto, vt Expōsicores Sacri textus explicant. Autoritas Iob, intelligi debet de visione, quam habebunt Beati in die Iudicij, de quo ibi loquebatur, dum ait: in nouissimo die de terra surrecturus sum, tunc .n. Christum videndo, sanctissimam eius humanitatem oculis corporeis videbunt, & Diuinam essentiam oculo intellectuali conspicient.

Ob. Ratione: Non repugnat intellectum eleuari ad videndum Deum, ergo neque implicat oculum eleuari ad videndum spirituale, magis .n. distat Deus ab intellectu, quàm res spiritualis creata ab oculo corporeo. ꝑ. neg. pari-

tatem, quia licet in entitate magis distet Deus ab intellectu creato, non tamen quò ad proportionem obiectiuam; Deus .n. continetur sub obiecto naturalis inclinationis intellectus creati, hinc naturaliter potest de Deo haberi conceptus aliquis proprius, desumptus tamen ex communibus; ex qua doctrina deducitur reperiri in intellectu aeternitatem aliquam saltē inchoatam ad Deum videndum, res autē spiritualis nullo pacto sub obiecto sensus continetur, cum sit omnino insensibilis propter sui immaterialitatem.

Ob. Potest Anima rationalis informare corpus extensum, ergo etiam visio spiritualis oculum corporeum. ꝑ. neg. paritatem, nam anima rationalis nō est forma dependens à corpore, & propriam habet substantiam, non sic forma accidentalis, quæ in educatione à subiecto depēdet in esse; vel si produceretur à Deo, saltem deinde informando subiectum, illi inhereret, quod est à subiecto dependenter existere.

Ob. Ex D. Aug. 22. de Ciuitat. Dei cap. 29. vbi mouēs hanc questionem, concludit posse Deum videri saltem ab oculis Beatorum, quatenus habent modum quendam specialem supernaturaliter à Deo concessum. ꝑ. cum Bell. & Mastr. D. Aug. non assertiuè, sed dubitatiuè solum ibi esse locutum, imò Epist. 6. & 111. oppositum docuisse; vel quòd tunc loqueba-

tur

tur de sensibili per accidens, quo sensu non implicat spiritum esse sensibilem, sed non ita percipit intellectus.

Tertia Condicio est, quòd tale sensibile sit singulare, ita colligitur ex Arist. 2. de An. tex. 60. docente scientiam esse vniuersalium, sensum verò singularem. At quia in cognitione singulare tria interueniunt, nempe natura specifica, & còmunis; singularitas, seu hæc-ceitas; & tandem ipsum singulare constitutum, clarum est, ipsum singulare esse id, quod percipitur, & se habet vt principium *Quod*, mouendi sensum; dubitatur tamen de principio *Quo*, & ratione formali mouendi sensum, an .i. sit natura communis, an verò singularitas ipsa. Doctores qui negant naturas communes à parte rei actu distinctas à differentiis indiuidualibus negant quoque naturam esse rationem mouendi, sed volunt ipsum singulare sub ratione singularitatis mouere sensum. Subtilis. tamen in lib. de An. q. 22. concl. 3. vbi Cauel. & in 2. d. 3. q. 1. vbi Lichet. defendit rationem formalem mouendi esse ipsam naturam, singularitatem tamen esse conditionem sine qua non.

Notandum est pro maiori capitu, quòd sensus, & intellectus ad singulare còparati, possunt ad inuicem conuenire, & differre; Conueniunt vtique, quia neuter potest cognoscere singulare, vt singulare est, Ratio est, quia si ita cognosce-

re possent, etiam ponere possent differentiam illius cum alio singulari, at hoc pro statu isto est impossibile, nam hic omnis nostra cognitio ortum ducit à sensu, quæ ab accidentibus sensibilibus pender. Si igitur in conspectu sensus duo singularia ponantur iisdem prorsus affecta accidentibus, sicut non poterit sensus alterum ab altero discernere, sic nec intellectus illa vt distincta sub propria ratione cognoscere. Differunt deinde sensus, & intellectus in hoc, quòd intellectus percipere potest naturam communem, non percepta singularitate, licet in singulari existat, sensus verò minimè, sed necessario debet illam cognoscere cum singularitate coniunctam. Ratio vtriusque est, quia intellectus cognoscit suum obiectum, vt per speciem intelligibilem repræsentat, vt abstrahit à singularitate, aliter nulla esset differentia inter speciem sensibilem, & intelligibilem, ergo poterit intellectus naturam cognoscere, non cognita singularitate, cum qua coniuncta reperitur: At tamen quia species sensui totaliter imprimatur ab obiecto, & obiectum ipsum mouens est necessario singulare vt *Quod*, sequitur, quòd sensus nequeat ipsum cognoscere, quin singularitatem etià percipiat, saltem vt conditionem sine qua non.

Conclusio Tertia.

Dicimus rationem formalem mouendi sensum, & principium quo producendi speciem esse ipsam naturam communem in sin-

in singulari existentem, singularitatem vero esse conditionem sine qua non. est Doct. loc. cit quem sequuntur communiter eius discipuli, Canon. Tromb. Anton. Andr. Faber. Theor. 87. Catharensis hic q. 4. art. 6. Mastr. & Bell. in hoc 2. Disp. 4. q. 3. Lin. Rabes. hic disp. 7. q. 3. & Alij. Pr. 2. Tromb. 1. Meth. q. 6. & 7. sub illa ratione singulare mouet sensum, sub qua cognoscitur ab eo, nam est ratio motiua, & terminatiua simul, sed sub ratione naturæ communis, & non singularitatis cognoscitur singulare à sensu, ergo maior patet, minor probatur; Tum quia singularitas pro statu isto est simpliciter ignota sensui; Tum quia per Arist. sensus non decipitur circa proprium sensibile, sed solum circa commune, in hoc 2. tex. 63. & 64. Visus. n. non decipitur circa colorem, ut color est, sed tantum ut est in tali, vel tali colorato; sed color secundum se dicit naturam communem, subiectum autem coloris dicit esse singulare, & materiale eiusdē, ergo singulare cognoscitur sub ratione naturæ communis, & non singularitatis à sensu. Pr. 2. & est ratio Scoti, quam repetit Ant. Andr. 1. Meth. q. 8. omnis potentia cognitiua cognoscit proprium obiectum sub illa unitate, sub qua distinguit ipsum à quolibet quod non est ipsum, ex 2. de An. tex. 146 sed sensus secundum rationem singularitatis nō discernit vnum singulare ab alio, nisi secundum unitatem naturæ communis, ergo Ma. est euident. Mi. pr. quia si ponerentur duo corpora omnino similia in eodem loco, non est impossibile, saltem per Deū potentiam, non possent illa per visum discerni, qui tantum de accidentibus iudicat, imò si accidentia extrinseca essent omnino similia, nō posset vilius vnum ab altero discernere, ut sunt duo radij Solis, radius. n. semper in nouatur, similiter flamma, & tamen sensus iudicat esse eundem radium, & eandē flammam, ergo quod percipit non est singularitas, sed natura communis, nam singularitas nō est ratio assimilandi, sed distinguendi.

Pr. quò ad 2. partem. Sicut in actione reali principium formale agendi est natura, singularitas vero est conditio sine qua non, ex eo quia illud est principium formale agendi, quod est ratio, cui agens assimilet sibi passum, qualem assimilationem in actione intendit, at tale est natura, non singularitas, nam in illa agens, & passum conueniunt, in singularitate autē differunt, ita de actione intentionali asserendum erit, quia obiectum intentionali assimilat sibi potentiam media sensatione, quod .i. natura sit ratio mouendi, singularitas vero sit conditio sine qua non.

Obiectiones.

Ob. Si sensus singulare perciperet quò ad naturam, non quò ad singularitatem, sequeretur sensum esse potētiā abstractiui, siquidem præscinderet naturam à singulari.

gularitate, sed hoc est falsum, cum sit unus solus intellectus, ergo, &c. *Æ.* cum Tromb. loc. cit. neg. sequentiam, ratio est, quia illa potentia est propriè abstractiua, quæ concipit obiectum includens plures rationes cognoscibiles, secundum vnam illarum; abstrahendo ab alia prius cognita, ut intellectus se habet, sensus autem non cognoscit distinctè naturam, & singularitatem, & deinde solum naturam concipit; sed cognoscit indistinctè, & confusè singularitatem cum natura non concipiendo differentiam inter illa; Intellectus verò dicitur potentia abstractiua, & quia speciè intelligibilem à conditionibus individuaturibus abstrahit, & quia naturam sine singularitate percipit.

Ob. Species representat id, à quo producitur, & secundum illam rationem qua producitur, sed species producitur ab obiecto, ut singulare est, cum actiones sint singularium ex Arist. ergo. *Æ.* dist. mi. si ly *ut singulare est*, accipitur reduplicatiuè, propositio est falsa; ratio. n. formalis mouendi est natura, non singularitas, si verò specificatiuè sumatur, est vera, nam verè singulare est, quod agit, singularitas autem est conditio agentis, ideo nihil contra nos; concedimus utique, quòd singulare habeat speciem in sensu, quia se habet ut Quod cognoscitur, ratio tamen cognoscendi est natura.

Ob. Ex hac positione sequetur eodem modo singulare percipi

à sensu, & ab intellectu; puta quòd ad naturam communem, & tamen singulare peculiari modo dicitur à sensu cognosci, hic text. do. &c. Post. 43. 5. sensus est singularium, intellectus verò vniuersalium. *Æ.* cum Subtiliss. neg. sequentiam, nam sensus cognoscit singulare intuitiue tantum, intellectus verò, & abstractiue, & intuitiue, ut videbimus, ideoque rationabiliter cognitio singularium sensui appropriatur.

Ob. Tandem ex Ochamo, & est maior difficultas, quæ in hac re agferri potest: Sensus distinguit maius album, à minus albo, ergo percipit singularitatem. *Pr.* consequens nam in natura communi conueniunt, & penes solum singularitates differunt. *Æ.* cum Mastr. & Bell. nos non asserimus absolute singulare ut sic non cognosci, verè enim sensus, & intellectus illud percipiunt, non tamen distinctè, ita ut etiam singularitatè attingant, quæ est differentia individualis intrinseca, & propria hæcceitas, ut in. Not. dictum est; Undè concedimus singularitatem cognosci confusè tantum, & per differentias individuales extrinsecas, ut sunt locus, tempus, figura, magnitudo &c. & per has differentias discernimus vnum singulare ab alio; non per ipsas intrinsecas hæcceitates; Et quia gradus in qualitate se habent, ut condiciones indiuiduantes extrinsecas, accidunt n. naturæ specificæ, ut diximus in lib. de Gener. ideoq;

ideoque bene possumus per hos gradus magis album & minus albo discernere, abique eo, quod distincte attingamus differentias individuales intrinsecas, nam tales gradus non sunt differentie contrahentes naturam communem ad esse singulare, sed sunt quid constituti ex natura, & differentia individuali, quia sunt quaedam partes integrales intensivae qualitatibus. Hinc in forma argum. neg. conseq. Ad probationem, concedimus, quod minus album, & minus album conveniunt in natura communi, & per singularitates intrinsecas differunt, sed ista non percipiuntur, sed solum singularia cognoscimus per condiciones extrinsecas &c.

Quarta conditio est, quod obiectum sensibile sit accidentale, ita Doct. in 1. d. 3. q. 3. R. & d. 22. q. 1. & alibi, & fuit expressa sententia Arist. hic tex. 63. & 65. ubi docuit, nullam substantiam esse per se sensibilem, sed sentiri medijs accidentibus, & inductione patere potest; non enim est sensibilis sensu interno, quia ut infra dicemus, substantia non habet propriam speciem sensibilem; neque sensu aliquo externo, nam isti pro obiecto aliquod accidens respiciunt, ut fufius dicemus. Tum quia si substantia esset per se sensibilis, possemus quidem eius absentiam cognoscere, sicut per speciem eiusdem, praesentiam perciperemus, sed hoc est falsum, quia sic possemus naturaliter cognoscere in Sacramento Altaris non

esse substantiam panis, etgo &c. Sed Contra hanc positionem insurgere possent Thomistae illi, qui asserunt, substantiam habere propriam speciem in potentia cognitivam, unde substantia dici posset sensibilis saltem ab aliquo sensu interno, sed de hoc infra. est etiam Celsar. Cremona, qui putat primas qualitates esse formas substantiales elementorum, affirmavit consequenter substantiam esse per se sensibilem, quod multis Aristot. Authoritatibus probare nititur; sed reuera nihil probat, pro quarum solutione Aduertimus, quod dupliciter eas sensibilis sumi potest; vno modo quatenus ex se tale est, scilicet terminare posset immediate actionem sensationis; altero modo prout circumscribit aptitudinem illam in substantia recipiendi accidentia verè sensibilia, quo sensu substantia materialis, & corporea, dicitur per se sensibilis, scilicet potens subiectare sensibilia accidentia, quae aptitudo est proprietas talis substantiae in secundo modo dicendi per se, ex dictis in phys. si sensibilia primo modo accipiatur, ut in praesenti loquimur, sic non conuenit substantiae, nisi tantum denominatiue, & mediata ratione accidentium; Si secundo modo sumatur, sic concedimus substantiam dici posse per se sensibilem, sed nil contra nos.

D V B I V M

De diuisione sensibilium.

Multipliciter accipitur sensibile. Primo, n. diuiditur ab Arist.

Bb 2

Arist. 2. de An. 63. & 65. in sensibile per se, & in sensibile per accidens; Illud est quod ex se, & immediate actus sensationis terminat, ac sub sensu cadit; istud verò est quod est unicum sensibile per se, ut est substantia, quæ ad sensationem concurrat sustentando accidentia, quæ per se sensibilia sunt; similiter qualitates virtuales in hoc sensu sensibiles dici possunt, quatenus sunt causa quarundem qualitatum per se sensibilem. sensibile per se adhuc subdividitur ab Arist. ibidem, in sensibile proprium, & commune; Illud dicitur quod ab uno solo sensu percipitur, ut color à visu, sonus ab auditu, &c. Istud verò, quod ab omnibus sensibus sentitur; hoc tamen non est intelligendum, quod ab omnibus sensibus percipiatur, sed satis est, quod saltem à duobus sensibus cognoscatur, ut Arist. ipse in lib. de sensu, & sensib. cap. 4. se declarat. Neque est intelligendum de sensibus tam externis, quam internis; quia sic nullum sensibile proprium daretur; nihil enim percipitur à sensibus externis, quin ab internis quoque non cognoscatur, sed divisio hæc attenditur præsertim in ordine ad sensus externos.

Communia sensibilia quinque ab Arist. numerantur, nempe motus, quies, numerus, figura, & magnitudo. Alij pauciores posuerunt; Alij plura assignarunt. Attamen, quia in divisionibus iuxta varias exceptiones possunt plura, & pau-

ciora membra recenseri, & Aristi Divisio est iam in scholis receptissima, nulla necessitas cogit, ut ab eo recedamus. Primò igitur numeratur motus, qui & visu, & tactu percipitur, ut patet; percipitur etiam auditu, & olfactu; cognoscimus enim aliquatenus per sonum, & odorem, si sensibile à nobis recedat, vel accedat; item & gustu; ut cum cibum in ore movetur, hoc tamen non est intelligendum de motu formaliter, qui consistit in illo respectu in phys. explicato, nam sic non cadit sub sensu, sed de motu materialiter prout partes illas fluentes successivè dicit. Ad motum reducitur duratio, & tempus, quod cum motu materialiter coincidit. Secundò est Quies, quia oppositorum eadem est disciplina; quod etiam non debet formaliter intelligi, ut dicit simplicem motus privationem, sed materialiter pro rei permanentia in eodem statu, quomodo dicit quid positivum. Tertiò est Numerus, qui materialiter acceptus etiam ab omnibus sensibus percipitur, addimus materialiter ut res numeratas significaret, si enim formaliter sumeretur, ut collatione dicit rerum numeratarum ad invicem, percipitur solum ab hominibus, ut rationis ex Arist. sec. 30. probl. q. 5. Quartò ponitur Figura, quæ visu, & tactu cognoscitur, ad quam reducuntur asperitas, curvitas, rectitudo, & alia similia, quæ à prospectu enumerantur. siquidem species quædam figure sunt; quæ etiam

etiam non debet formaliter sumi, quia ut sic respectu dicit, sed materialiter pro partibus rei figurate ita disposita. Quinto tandem numeratur Magnitudo, ad quam distantia, & Situs reducuntur, vel ad figuram, ut alijs placet. An autem sensibile commune, propriam emittat speciem patebit infra.

ARTICVLVS QVARTVS.

An dentur, & quid sint species sensibiles.

SCOT. pluribus in locis de veritate huius controuersie determinat, ut videre est in 1. d. 3. q. 6. & 7. & in 2. d. 9. qu. vn. lit. C. & in 4. d. 44. q. 3. *S. Respondeo &c.* & saepe alibi, & quidem circa priorē articuli partem, Multi has species negāt, vel vniuersaliter tam in sensibus externis, quā internis, vel saltem estō admittant in internis, negant tamen in externis; ita Porphyrus libr. de sensu, Photinus Eneade 4. lib. 5. Galenus lib. 5. de Decretis, Hippoc. Ocham. q. 17. & 18. cū Nominal. Gabriel. Gregor. Durand. Dandin. 2. de anim. digress. 31. & Alij, quos citat Ruu. cap. 6. tract. de obiectis, & speciebus sensibilibus.

Alij verò, & communius affirmant, pro qua citatur D. Aug. lib. 2. confess. cap. 10. & lib. 11. de Trinic. cap. 2. D. Anselm. in Monol. c. 36. D. Damasc. lib. 2. de fide Ortod. cap. 20. D. Tho. libr. 3. contra Genes cap. 49. & 1. p. q. 55. art. 1. & 3. D. Bonau. in 2. d. 3. art. 4. q. 1. Subtilissimus loc.

cit. & quamplures Alij. Circa secundam partem articuli est quoque dissidium, siquidem Aliqui putant species esse corpuscula quaedam è corporibus egredientia, & peruenientia ad sensus; Alij, quorum meminit D. Aug. Epist. 56. imaginati sunt species sensibiles, & intelligibiles esse Deum, & de substantia ipsius Dei progenitos. Alij verò res melius considerātes, dixerūt species sensibiles esse qualitates, eiusdem tamen naturę cum qualitatibus sensibilibus, ita quod species caloris sit calor, species albedinis sit albedo, & sic de alijs, licet in esse remissiori, ita Valles. libr. 2. controu. cap. 26. Celsus Mancinus, & Alij, à quibus parum vel nihil distant Complut. disp. 18. de an. qu. 3. qui plures alios Thomistas citant, asserentes speciem esse eandem penitus naturam obiecti numero, ut V. G. species albedinis sit eadem numero albedo, quæ est in pariete, cum hac tamen differentia, quod in pariete habeat esse naturale, in sensu verò habeat esse intentionale, & sic tota differentia, quæ inter speciem, & obiectum secundum ipsos reperitur, nō se tenet in essentia, & quidditate, sed in modo essendi, idemque affirmant de speciebus intelligibilibus substantię. Communior tamē, & probabilior sent. docet has species esse qualitates alterius prorsus rationis, & naturę ab obiectis representatis.

Pro cuius difficultatis resolutione

ne fundamentali, præmittendum, *est ex Sabuliffi. in 2. d. 3. q. 9. N. & O. & Quol. 14. Hh. §. ad ista aliquid &c.* duplicem esse rationem cognoscendi, nempe cognita, & nõ cognita; ratio cognoscendi cognita est, quæ mouet ad cognitionem propriam, & per eam ad cognitionem alterius in ipsa virtualiter inclusi, vt principia respectu conclusionis, quæ non tantum intellectum mouet ad cognitionem propriam, sed etiam ad conclusionis noticiam gignendam, in eisdem virtualiter contentæ; ratio verò cognoscendi non cognita, est quæ ad alterius cognitionem mouet, ab ea realiter distinctum, & sic species sensibilis respectu sensus, & intelligibilis respectu intellectus, sũt rationes cognoscendi propria obiecta, ipsæ tamen nõ cognoscuntur quatenus mouent ad cognitionem illorum; hinc quando dicebamus, quod natura communis est ratio motiua, sensus ad cognitionem singularis, est verum de ratione cognoscendi cognita, quia sensum mouet ad sui cognitionem, & postea ad cognitionem etiam singularis.

Per species igitur sensibiles, vt modò supponimus, intelligantur qualitates quædam productæ in medio præsertim diaphano ab obiectis sensum vsq; ad organa potentiarum sensitiuarum inclusiue, quæ qualitates natura sua sunt representatiuæ obiectorum à quibus producuntur; & species appellantur, quia rem spectandam exhibent,

unde etiam dicuntur picture; & malacra, & idola rerum sensibilibus. Dicuntur etiam sensibiles; non quidem vt *Quæ*, licet etiam sensu percipi possint, vt dicemus, primariò .n. institutæ sunt ad obiecta representanda; sed vt *Quibus*: Solent etiam species intentionales nuncupari, non quidem eo sensu, quo entia rationis dicuntur habere esse intentionale, & non reale, sed quia habent esse diminutum, & quodammodo recedens à realitate obiectorum. Tum quia concurrunt ad cognitionem sensitiuam, quæ dicitur intentio, his suppositis.

Conclusio Prima.

Dicimus 1. dari species sensibiles in sensibus internis, & externis. est Scoti loc. cit. & aliorum pro 2. sent. contra primam. Pr. 1. auth. Arist. qui sepe docuit sensum pati ab obiectis, vt videre est in hoc 2. 52 59. & 62. quod communiter intelligitur ob receptionem specierum, & tex. 73. & 74. ait: obiectum effundere, & multiplicare se in medio vsq; ad sensum; & tex. 121. inquit: *sensum esse susceptiuum formarũ sine materia*, quod intelligi non potest de acta sensationis, vt aliqui prætendunt, nam tex. 138. idem repetens ait: *unumquodq; sensorium susceptiuum est sensibilis sine materia*. sensatio autem non dicitur sensibilis, sed obiectum dicitur sensibile, ideoque explicari debet de obiecto, quod in sensorio sine materia recipitur, quatenus species representans obiectum aliquualiter à materia depen-

tata

tata in sensu recipitur. De speciebus sensuum interiorum patet ex lib. de memor. & reminisc. cap. 2. ubi causam reddens Arist. cur preteritorum recordemur, hoc refert ad rerum imagines in sensu interno impressas. idemq; habet lib. de sensu, & sensibus cap. 2. & 3. & in hoc a tex. 21. vsq; ad 138. ostendit necessitatem specierum sensibiliu interiorum.

Probatur ratione, & primò de internis. Omnis potentia sensitiva, sicut intellectiva gignitur à potentia, & obiecto, vel ab aliquo gerente vicem obiecti ex D. Aug. supra re. ato 9. de Trinit. cap. vii. ubi ait: *liquido tenendo rem, quam cognoscimus generare in nobis notitiam sui, quod ab utroq; obiecto .s. & potentia, notitia paritur.* & 11. de Trinit. cap. 2. loquens de notitia sensitiva, inquit: *ex re visibili fit visio, non tamen ex sola.* sed obiecti absentis habemus notitiam sensitivam, vt experiètia patet, ergo per aliquid gerens vicem illius, quod aliud non erit, quàm species sensibilis interior, vel in phantasia, vel in memoria retenta, ergo huiusmodi species sensibilis interior admitti debet.

Pr. de necessitate specierum quo ad potentias externas: Omnis potentia de se indifferens, ac indeterminata ad cognoscendum hoc, vel illud obiectu, debet ab aliquo determinari, vt potius hoc, quàm illud cognoscat, sed sensus exterior est huiusmodi, ergo determinari debet, vt magis hoc, quàm illud o-

biectum sentiat, & quidem non ab actu sensationis, cum hic sit potius effectus potentie, neq; à presentia obiecti, quia nequit immediate ab eo pati, nam sensibile reale positu supra sensum non facit sensatione, hic tex. 73. & 98. ergo à specie obiecti, prius medio impressa, & deinde potentie sensitivæ, ergo &c.

Pro nunc ostèditur experientijs aliquibus, & in particulari in sensu visus ex reflexione, quæ fit in speculo, ubi nos ipsos, & res à tergo positas in speculo intuemur; Itè Solem, & Lunam, quæ supra nos sunt in aqua videmus infra nos, imò partè capitis nostri posteriorem cum duobus speculis sibi apè respondenticibus, vt mulieres in capitis sui ornatu experiuntur, cuius ratio est, quia res à tergo posita producit speciem sui vsq; ad speculum, in quo eadem species producta reflectitur, & per reflexionem aliam similè oculis nostris imprimit. Itè aliqui homines per specilla concava acutius vident, quàm per plana, cuius nulla alia ratio reddi potest, nisi quia in centro illorum magis species obiecti uniuertur, & efficaciores in representando redduntur, quia virtus unita fortior. Idemq; ostèditur de instrumento illo quo vtuntur surda stri ad modum tibie, seu cornu, quod auræ appositum facit vehementius sonum, & voces audire, quod aliunde oriri non potest, nisi ex illa vnione specierum intentionaliu, efficacius potentiam auditivam exci-

excitantium; nec pro talibus experientis oīos testes exquiro, quia ego ipse in me quotidie experior, & testis sum fidelissimus de visu, & de auditu.

Conclusio Secunda.

Dicimus 2. species sensibiles non esse corpuscula substantialia, sed qualitates inferentes passionem in sensibus. est Scoti. in 2. d. 13. q. vn. sub B. §. De secundo &c. Pr. Si species essent substantiæ, vel completæ, vel incompletæ, sed nullum ipsorum, ergo.

Minor probatur, non substantiæ completæ, quia hæc diuiduntur in spiritualem, & corporalem, sed species sensibiles sub neutra continentur, ergo non continentur sub specie spiritali, quia sunt extensibiles ad extensionem medij, vel organi; neq; sub corporali, quia tunc plura corpora essent in eodem medio, vel organo, & consequenter penetratio corporis naturaliter. Nec sunt substantiæ incompletæ, quia vel essent materiæ vel formæ, sed neutrum dici potest ergo. Pr. Mi.

recedente materia, vel forma, non manet compositum, à quibus essentialiter pendet, sed recedentibus speciebus sensibilibus à medio, vel organo, adhuc in esse completo obiecta remanent, ergo huiusmodi species non sunt entia incompleta, ac proinde nullo modo substantiæ.

Pr. quò ad 2. partem, huiusmodi species non sunt quantitates, quæ sequeretur, ut supra penetratio corporum, ergo erunt qualitates, & quidem non reales, quia quali-

tates reales sunt obiecta sensibilia, quæ posita supra sensum, sensationem impediunt ex Arist. hic text. 73. & 98. sed positæ speciebus sensibilibus in sensu non impediunt, imò causatur sensatio, ut de lumine patet, quod est species lucis, ergo si non sunt qualitates reales, & tamen passionem inferunt in sensibus ex Arist. hic text. 118. & 131. asserendum est esse qualitates intentionales.

Conclusio Tertia.

Dicimus 3. species sensibilis non esse eiusdem nature cum suis obiectis. est Scoti loc. cit. & in 4. d. 44. q. 3. A. Pr. Effectus æquiuocus est alterius rationis à sua causa æquiuoca, sed species sensibiles sunt effectus æquiuoci obiectorum, ergo. Pr. mi. hæc obiecta sunt qualitates reales, species vero intentionales extrinsecas, ergo &c. Tum quia quæ sunt eiusdem nature specificæ, habent qualitates, & proprietates ab intrinseco sibi convenientes ratione nature eiusdem, sed speciebus sensibilibus non conueniunt proprietates suorum obiectorum, ergo. Pr. mi. nam obiecta sunt contraria, & vel formaliter, aut virtualiter se ab eodem subiecto excludunt saltem in summo, sed species contrariorum in summo simul constitunt in eodem medio, & organo, aliter non possemus videre colorem album, & nigrum simul, quod experientia opponitur; signum, quòd species sensibiles non sunt eiusdem nature specificæ cum suis obiectis.

Con.

Contra Complut. potissimum. imperfectiores essentialiter sua causa sunt, sed species sunt effectus equiuoci, ergo &c. Tum quia habent esse quoddam deficient, & diminutum, quia ratione intentionales vocantur, nec tanta virtus in causa ad producendas species requiritur, nisi etiam qualitates, quae non sunt actus, adhuc has species producere possunt, ut de coloribus patet, &c.

Objectiones.

Ob. Contra 1. Conclus. Nulla est necessitas ponendi species exteriore, nam obiecta praesentia simul cum potentia sufficiunt ad causandam sensationem, siquidem ex D. Aug. 9. de Trin. cap. ult. ex obiecto, & potentia patitur notitia, ergo. R. neg. antec. species non sunt necessariae non solum ut effectus praevi, ut aliqui Scotistae sentiunt, sed etiam quod actus intuitus, ut vberius infra patebit.

Ob. Arist. in libr. de sensu, & de sensib. cap. 2. concedit contra Democritum sensibilia agere, negat tamen has species ab actu sensationis distinctas, hinc 2. de Anim. 141. ait. eundem actum esse rei sensibilis, & sensus. R. ibi Aristot. Democritum arguit, non quia species visibiles posuit ex obiecto in sensu causatas, sed quia affirmationem receptionem specierum esse visionem. Ad tex. de An. vel de ipso actu sensationis loquitur, qui ab utroque causatur, obiecto, scilicet potentia, vel si de speciebus exponitur, dicuntur idem actus materia-

Ex his deducitur, quod species omnes sint imperfectiores obiectis, ex quibus producuntur, & ratio est, quia effectus equiuoci sunt

rialiter, sicut 3. physic. 20. inquit eandem formam, ut est ab agente esse actionem, ut recipitur in passio, passionem.

Ob. Contra 2. Si species sensibiles essent qualitates inferentes passionem in sensibus, sequeretur eandem esse sensibiles, sed hoc est falsum, ergo & id. unde sequitur, sequela est evidens, mi. probatur, si species essent sensibiles, vel sentirentur seipsis, vel per alias species, non seipsis, cum non debeat esse maior ratio de his, quam de illis, quod tamen falsum est, quia species sunt rationes formales sentiendi qualitates reales; Neque, secundum, quia in speciebus datur processus in infinitum, quod valde absurdum est, ergo nullo modo sunt sensibiles, ac consequenter neque sunt qualitates. & cum Doct. in 2. d. 13. q. vn. lit. F. neg. min. ad probationem, dicimus species sensibiles dupliciter considerari posse, scilicet quatenus qualitates intentionales sunt, & quatenus qualitates intensae sunt, & ad aliquod corpus opacum terminatae; primo modo spectatae, non sunt sensibiles, sed rationes formales sentiendi suae obiecta, a quibus oriuntur; secundo autem modo, sunt utique sensibiles per alias species sensibiles a seipsis genitas in subiecto opaco, ut de lumine terminato ad opacum patet, quod reflectitur, & ita videtur mediante radio reflexo; similiter de radio transeunte per vitrum coloratum, qui coloratus in

pariete apparet, &c. Neque inde inferri licet processus in speciebus non .n. omnis species aliam speciem producat, sed solam illam, quae est intensae, & ad aliquam opacitatem terminatur.

Contra 3. Ob. Species impressa est imago, & similitudo obiecti, ergo esse debet eiusdem naturae specificae cum ipso, consequenter patet, quia relatio similitudinis expostulat unitatem specificam, super quam fundari possit ex Aristotele. 5. Meth. cap. de ad Aliquid, ubi ait: *Similia sunt, quorum qualitas una*, &c. concedendo de similitudine in representatione, non autem in essendo, ad probationem, quod relatio similitudinis fundari debet in unitate specifica, est verum de similitudine in essendo, non in representatione, quia cum haec sit relatio tertij generis, & non primi, petit per fundamentum potius diversitatem, quam unitatem specificam; unde variatur suppositio, & consequentia est nulla.

ARTICVLVS QVINTVS.

De causa materiali sensibilibus speciebus, ubi etiam de unitate specierum cum potentia.

SCor. in 2. d. 3. q. 6. M. & in 4. d. 45. q. 3. sub C. breuiter praesentem articulum resoluit. Pro resolutione cuius notamus, per causam materialem nos non intelligere materiam partis, quae de facto omnia accidentia carent, sed materiam in qua, seu inhaesionis subiectum. Varij sunt dicendi modi, si qui.

si quidem ab aliquibus pro subiecto ponitur materia prima, ab Aliquibus Anima, ab alijs spiritus animales, à quibusdam assignantur organa sensuum, pro ut dicunt partem illam corporis à facultate animæ informatam, ab alijs tandem totum coniunctum ex parte corporis organici & facultate animæ.

¶ *Deinde in Conclufione.*

Dicimus species sensibiles ut in subiecto. fundari in medio proportionato ultimæ potestatis in eis potestatis sensibiles completæ, & completæ, pro ut quæ constitutione dicunt in parte illa organici corporis, & animæ facultate, vel in parte organica corporis, non in materia prima, aut anima, vel spiritibus saltem ultimæ. Est. Scori loc. citat. quod recipiantur in medio proportionato, idem patet, quia species visibiles in aere, & in aqua recipiuntur, sicut etiam species soni. Ad verò infini toti potentie completæ, & ipsa mediante toti compositæ est dubium apud Doct. cum variè sit locus, nam in 1. loc. cit. videtur dicere potentiam completam habere speciem, quia hac in parte corporis organici recipitur, non in toto composito, in 4. verò citat. & alibi asserere videtur species immediate in toto coniuncto recipi, & reuera pro utraque parte rationes sunt valde probabiles, nam quod immediate in potentia completa fundentur, suaderi potest, quia species intelligibiles immediate in intellectu recipiuntur, qui est potentia elicitiua

actus, ergo idem de specie sensibili asserendum erit. Ex altera parte, suadet, quod in solo organo pro altera parte corporis subiectetur, quod defendit Barg. in 1. d. 3. q. 6. nam accidentia illa quæ immediate totum consequuntur compositum, in ipso etiam immediate recipiuntur, & tales sunt sensationes, & actus passionum, at quæ ratione corporis competunt, denominantur utique totum coniunctum, non tamen illi immediate insunt, ex dictis in phyl. hæc autem species sequi videntur formam corporis pro altera parte, nam si oculus post mortem eandem retineret diaphaneitatem, certè posset in ipso imprimi species visibilis, mors. n. & inanimatio oculi non impediret, quia et in acropenisus inanimato recipiuntur, ergo quoniam animal est etiam vivum, species in parte organica corporis recipiuntur, non in toto coniuncto, & consequenter probatur, quia hæc etiam ratione albedo est in corpore pro altera parte, & non in toto composito. Tam quia aliter dicendo deberet species geminari, tum in parte organica, quæ est subiectum aptum, & proportionatum, tum in potentia completa, quod est inconueniens; & in hanc partem Mistr. & Bell. inclinât, licet problematice utrumque teneantur.

Quod non recipiantur in Materia prima immediate, patet ex dictis in phyl. & lib. de Gener. ubi ostendimus præter materiam primam dari in viventibus formam.

corporeitatis. Neq. immediate in anima sensitiva, siquidem accidentia materialium subieciuntur immediate in quantitate, vel saltem illam supponunt in subiecto, at anima non recipit in se quantitatē; sed illā in corpore pro altera parte supponit, ac proinde potius hae species in corpore recipiuntur, quā in anima.

De Spiritibus probabile est, q. etiam species sensibiles, tam exteriorum, quā interiorum sensu in ipsis recipiantur, ut norat Auer. sa. q. 13. sec. 4. quatenus in sensib. externis spiritus ipsi existētes, species recipiunt, & ad internos confluentes species deferunt sensibus internis, sunt. n. spiritus in continua ferē agitatione, & sic inferuire videntur tanquam medium, & vehiculum. Tum quia ex agitatione spirituum variæ in nobis sensationes excitantur, sunt. n. ad actus potentiae sensitivæ necessarij, hinc si quis apertis oculis dormiret, reciperet quidem species, non tamen visio causaretur, quia additus spirituum inueniretur impeditus. Non sunt tamen spiritus subiecta ultimata, ratio est, quia species in eisdem potentijs recipiuntur, a quibus petunt sensationes oriri, cum partialiter ad producendum concurrant, spiritus autem non sunt potentiae sensitivæ, ergo &c.

Item huiusmodi species nō sunt creatæ, cum agens creatum creare nequeat, ut modò cōmuniter supponitur, ergo per veram educatio-

nem de potentia subiecti educantur, ad quam non requiritur propria alteratio, & temporis successio, ut de lumine patet. Complurimū pluribus Thomistis dupliciter speciem obiecti distinguunt, in esse. s. entitativo, & reali, & in esse cognoscibili; primo modo concedunt educi de potentia subiecti, quia est accidens, non tamen in 2. sensu, nisi identice, quatenus. s. in esse cognoscibili est identificatum cum esse entitativo, & reali. Non placet nam velle hoc esse cognoscibile in specie, est formaliter ens reale a parte rei, vel solū identice; non secundum, quia per ipsos nihil aliud dicit, nisi essentiam, & obiecti quidditatem, quæ est formaliter ens, non identice; si primum, ergo vel erit substantia, vel accidens, non est substantia, quia identificatur cum esse accidentali; quod nullo modo potest substantiæ convenire, ergo erit accidens, ac proinde educum de potentia subiecti, & inherens sicut alia accidentia; & tantò magis contra ipsos urgetur, quia hoc etiam admittunt de speciebus sensibilibus, quæ sunt species accidentium, ergo siue considerarentur quò ad essentiam, & quidditatem, siue quò ad modum essendi, semper accidentia erunt, ac accidens de sua ratione formali est inherens, ac consequenter a subiecti potentia educibile.

Hac habita occasione, quaerunt DD. quo pacto ex potentia, & actu fiat una, & reliqua Thomist. sent.

sent. asserendum est cum subtilis. Anolint hanc expositionem recipere, parum de Auerroë curamus, sed potius relinquendus est cum. Cum non est vera, & realis, nisi in omnibus illis ineptijs, & erroribus, quos impiè de anima rationali protulit: realiter, sed repræsentatiuè, idest repræsentat Cæsarem, & potius hoc intelligi debet de potentia, ut est sub actu cognitionis, quàm ut sub specie cognitionis. n. est perfectior similitudo obiecti, quia hæc est similitudo formalis, illa verò est virtualis, vel saltem minus formati, ut infra, & in hoc sensu intelligendus est Arist. in hoc 3. de An. tex. 17. & 18. cum ait: *intellectum fieri quodammodo omnia*, idest repræsentari omnia per suam notitiam, non tamen euadere omnia, ut Thomistæ autumant, contra quos Ariag. quasi in risum prolapsus, ait: ex hac doctrina sequeretur intellectum fore bouem, equum, stabulum &c. dum hæc omnia intelligit. Ex quo etiam colligitur, quâ debilitate negant Thomistæ possibilitatem speciei impressæ essentia Diuinam repræsentantis, asserentes, quod in tali casu Essentia Diuina sub modo accidentali in intellectu creato existeret, cum species sit eadem essentia obiecti numero; & quia intellectus creatus euaderet Deus, utrumque falsum, in rigore, solùm verum similitudinarie, & metaphoricè, quo etiam pacto intelligendus est Auer. qui ait: *Ex potentia, & obiecto fit magis verum, quàm ex materia, & forma, quod*

perceptum de Auerroë curamus, sed potius relinquendus est cum. Cum non est vera, & realis, nisi in omnibus illis ineptijs, & erroribus, quos impiè de anima rationali protulit:

ARTICVLVS SEXTVS.

De rebus, quæ species sensibiles efficiere possunt, ubi an deatur sensus agens.

Solutio. de hoc quæ sit pluribus in locis differit, ut videre est in 1. d. 3. q. 3. k. & q. 6. D. & quol. 15. §. De Tercio primi articuli, & in 2. d. 3. q. 11. & alibi. Pro clarioti intelligentia præsupponendum est 1. ex Doct. in 2. d. 3. qu. vn. B. & C. Qualitatem pertinentem ad tertiam speciem, diuidi in qualitatem sensibilem, & in qualitatem intentionalem; Qualitas sensibilis est illa, in quam tendit sensus, ut in obiectum, & sub illa continentur omnia sensuum obiecta tum interiorum, tum exteriorum, ut sunt colores, odores, saporès, & quatuor tangibiles qualitates; Qualitas verò intentionalis, est ratio, seu forma quædam, per quam sensus tendit in obiectum, quæ communiter species sensibilis, & intentio vocatur, ut species coloris, soni, &c. Dicuntur sensibiles, tum quia sunt imagines repræsentantes res sensibiles, tum etiam quia aliquando sentiuntur etiam & ipsæ, ut patet de lumine, quod est species lucis; Dicuntur etiam intentionales ex rationibus supra assignatis.

Supponendum 2. ex eodem in

2. cit.

2. cit. d. 3. q. 10. I. & in 4. d. 44. qu. 3. A. & Quol. 14. sub Gg. speciem sensibilem externam dependere à proprio obiecto in fieri, & conservari, ut à causa æquivoca totali, quod ex eo præsertim deducitur, quia obiecto præsentī, species sensibilis facit ipsum à sensu percipi, amoto verò, seu clausis oculis, non amplius videtur; si igitur præsentē obiecto conservatur in esse, & abente destruitur, asserendum est speciem sensibilem dependere ab eo in esse, & conservari, ut à causa æquivoca, adæquata, & totali. Ex quo deducitur speciem sensibilem non esse eiusdem naturæ specificæ cum suo obiecto in entitate, sed solum in repræsentando; & totum hoc colligitur ex Arist. hic in tex. 131. & 138. ubi species sensibiles vocat formas sine materia, non quidem ex eo quod sint prorsus immateriales, ac si fuerint qualitates spirituales, ut Paul. Venet. ait, nam cum pendeant in esse, & conservari ab obiectis materialibus, & recipiantur modo extenso tam in medio, quam in organo, quæ sunt subiecta materialia, non possunt dici absolute expertes esse materiæ convenientis accidentibus, sed solum immateriales dicuntur relative ad eorum subiecta, quæ habent esse reale, species verò intentionale.

Omissis igitur aliquorum Veterum sententijs, qui posuerunt causam effectivam specierum sensibi-

lium, vel Deum, vel Intelligentiism quamdam à corporibus separati, vel Cælum saltem tamquam Intelligentiæ instrumentum; quæ opiniones, ut in nullo fixæ fundamento, à scholis ut inæteratæ eliminantur, inquirimus de virtute activa sensationum, ad quas sensus, & obiectum concurrunt. Primo igitur dubitari potest an species sensibilis à potētia sensitiva gigni possit, qua ratione dicitur sensus agēs, sicut species intelligibilis ab intellectu agente producitur, an verò totaliter à sensibili obiecto. Et quia obiectum sensibile est duplex .s. per se, & per accidens, dubitari secundo potest de sensibili per accidens, quale est substantia, an habeat aliquam speciem sensibilem. Tertio, quia sensibile per se dividitur in proprium, & commune, propterea de communi dubitari solet, an habeat propriam speciem sensibilem, an verò cognoscatur per speciem sensibilis proprii. Quarto tandem queri potest, an actus sensationis externæ causet propriam speciem in sensu interno.

Aduertendū est tamen pro primo quæsito, quod hic nō controuertitur, an sensus habet propriam actiuitatem circa sensationem, quia nulli dubium est in hoc sensu dari potentiam sensitivam agentem, sed dubium est de eius actiuitate in ordine ad speciem sensibilem, an .s. sensus propria virtute extrahat ab obiectis species sensibiles, tandemus 2. de An. qu. 16.

Apd.

Apollinarius q. 13. & alij affirmant dari sensum agentem respectu specierum sensibilium. Suar. verò lib. 3. de An. cap. 9. distinguit de speciebus sensibilibus, alie .n. spectant ad sensus externos, & has negat a sensibus produci, alie verò pertinent ad sensus internos, & has cōcedit ab internis sensibus fieri, & ita sensum agentem internum admittit; quæ sententia probabilis patetur à Cauello disp. 2. de An. sec. 1. Dicto 4. nu. 5. & 6. ex Recentioribus Scotist. amplectitur. P. Liu. Rabelanus lib. 2. de Anim. disp. 4. q. 2. conc. 6. & hanc etiam sustinere debent Thomistæ illi, qui tenent cogitativam hominis elicere à specie impressa accidentis, speciem substantiæ singularis latentem in ea.

Conclusio Prima.

Dicimus 1. probabilis esse non dari sensum agentem, neque respectu specierum externarum, neque internarum. Communis est apud Peripatet. & Scotist. ut videre est apud Mastr. & Bell. hic disp. 4. qu. 5. art. 2. Merin. disp. 5. q. 5. Cantharent. hic qu. 3. art. 1. concl. 3. Ponc. disp. 8. num. 84. & alios, & quāvis non habeatur expressè à Doct. colligitur tamen ex illis locis, ubi probatur dari intellectum agentem, quod ex eo potissimū admittit, ut transferat obiectum de ordine ad ordinem, idest de ordine sensibilium, & materialium ad ordinem intelligibilium, & immaterialium, quæ actio non potest totaliter fieri à

phantasmate, cum sit materialis; ideo requiritur concursus potentie spiritualis; quæ ratione non admittitur intellectus agens respectu obiecti spiritualis, quia cum sit actu intelligibile, non indiget hac actione translativa, sed seipso totaliter speciem sui in intellectu causat. Cum igitur obiectum sensibile, ut à sensu percipiatur, non indigeat de ordine ad ordinem transferri ob materialitatem potentie, non erit multiplicandus sensus agens, neque quò ad potentiam externam, neque internam: De externa patet, siquidem in vna semel admissa, deberet etiā in omnibus admitti, & sic decem potentie sensitiue externæ; & est cōformis doctrinæ subtiliss. in 4. d. 44. q. 3. A. ubi supponere videtur obiectū sensibile totaliter producere speciem sensitiuam in sensu. Tum quia obiectum externum totaliter in medio producit eius species, ergo etiam in sensu externo absque concursu potentie.

Hoc idē patet de sensu interno, si .n. esset necessarius concursus sensus agentis, hoc maxime esset; quia species illa interna excederet in perfectione obiectum, hoc autem non contingit, cum adhuc species illa interna materialis sit, & in subiecto extenso, & materiali subiectata; & licet immaterialis; & spiritualis dicatur, hoc tamen non est absolute intelligendum, sed relatē ad ipsum obiectū extra, quatenus in sensu interno est magis diminutus.

et minus materialis. Tum quia essent etiam multiplicandæ potentia internæ, & sic decem etiam potentia internæ, sicut duæ potentia intellectuum.

Dices, Cum Liuio Rub. sensus internus transfert obiectum de ordine ad ordinem, ubi n. prius species externa representabat obiectum, ut existens, & singulare, & cum omnibus conditionibus materialibus, ut habet esse hic, & nunc, idest in hoc loco, hac die, hac hora, & c. species verò interior abstrahit ab esse hic, & nunc, scilicet loco, tempore & c. & ita perfectior euadit, & magis depurata, & minus sensibilis, quæ depuratio, & immaterialitas non nisi à sensu agente oriri potest. R. neg. conseq. & ratio est, quia talis processus specierum de potentia in potentiam, quam ipse conficit ex Doct. in 3. d. 14. sub C. non adhuc transfert obiectum de materiali in spirituale, sed semper adhuc sensibiles, & materiales remanent, ut etiam ipse fatetur in probatione, iuxta conclusionis, siquidem per ipsas adhuc eadem representantur obiecta materialia, quamuis absentia, & abstracta ab esse hic, & nunc, ergo ex hoc capite nullo modo necessaria videtur multiplicatio sensus agentis.

Viget Liuus, quia ex nullo capite colligi potest agens hanc speciem internam in sensu interno producens, & post variam agentium inquisitionem, tandem concludit,

quod neque hoc prestare poterit species externa, quia inquit non videtur quoniam passio species tangibiles existentes in potentia tactiva possent immittere species sensibiles in cerebro, cum media interposita non sint capacia, multo minus species visibiles, & audibiles, cum in organis sensuum non sit aer, nec internus, nec externus, in quibus solummodo recipi, & conservari possunt species visibiles, & audibiles. Tum quia, necesse foret species has externas migrare de subiecto in subiectum, quoniam ad phantasiam peruenirent, sed hoc est contra naturam earumdem, ut potest accidere, ergo & c. R. neg. antec. cum sua probatione, Ratio est, quia species istæ medijs spiritibus ad sensum internum deferri poterunt, sicut n. hi spiritus ad sensationem necessario requiruntur, sic etiam ipsis medijs, sensatio interna gigni poterit. Ad aliud, ex eodem principio negatur sequela, non n. illæ species de subiecto in subiectum migrarent, quia ad loca necessaria ad sensationem à speciebus tanquam vehiculis deferrentur, sicut aere deferuntur ad medium, & ad potentiam. Tum quia ut in 4. quæstio patebit, bene possunt spiritus sensitivi externi producere species in sensibus internis ex Doct. ex locis ibi citandis, & est communis Doctorum sententia, ergo frustra ad sensum agentem recurritur.

Secundò quæri solet de sensibili, per accidens, an propriam immit-

tat

et speciem. Non loquimur tamen de illo sensibili per accidens, quod nihil ad sensationem confert, ut est relatio, cum n. species sit ens absolute, non potest à relatione causari, sed de sensibili per accidens querimus, quod confert ad sensationem, qualis est substantia, de qua est vna sent. q. datur species sensibilis in potentia cogitativa hominis, ita Conimb. 3. de An. cap. 5. q. 5. art. 1. cum illis Thomistis, qui volunt per speciem sensibilem accidentis erui posse speciem substantiæ ibi latentem.

Conclusio Secunda.

Dicimus tamen non posse Cogitativam, speciem substantiæ, per speciem sensibilem accidentis erui. est Scoti in 1. d. 3. q. 3. K. & in 2. d. 13. q. vn. & patet ex dictis de Quarta conditione obiecti sensibilis, & sequuntur Scotiste communiter, ut videre est apud Mastr. & Bell. loc. cit. Pr. Si cogitativa speciem substantiæ erueret per sensibilia accidentia, hoc esset, quia ibi lateret, nisi n. adesset, nusquam posset species illa elici, sicut si thesaurus non existeret in terra occultus, nunquam posset fossione inueniri, ergo quando substantia non manet sub accidentibus, non posset eius species erui à potentia cogitativa, & sic possemus naturaliter cognoscere in Sacramento altaris, ibi non esse substantiam panis, ac consequenter penetrare Misterium Eucharistiæ, quod est falsum.

Dices, occultari tale misterium,

quia Deus in cogitativa producit speciem substantiæ, ac si adesset. Non valet, nam sic (ut bene relati scotist. vrgent) Deus immediate ad actum erroris concurreret, quod implicat, & infideles excusari possent, asserentes ibi esse verè substantiam panis, si de tali substantia in cogitativa speciem haberent. Tum quia sensus externi non percipiunt substantiam, nec illius speciem habent, ergo neque sensus interni, quia illi se habent ut ianue istorum, ac proinde nequit species substantiæ sub speciebus accidentium latere, si talis species nequit per sensus externos transire.

At instant Conimb. ex Arist. 3. de An. 10. vbi docet cognitionem huius carnis singularis pertinere ad potentiam sensitivam, ergo. & concedendo ibi Arist. tribuere sensui cognitionem singularis, non tamen docuit hanc cognitionem distinctè terminari ad individuum substantiæ, ut substantia est, sed solum ut accidentibus substat, quod est implicite, & confuse cognoscere; siquidem sensus cognoscendo accidentia, implicite attingit substantiam, illa subiectantem; & ita intelligendæ, & exponendæ sunt. authoritates, quæ contra nos adduci poterunt.

Tertiò inquiritur de sensibili per se, & potissimum de sensibili communi, nam de sensibili proprio res est evidens, quod propriam producat speciem, & duplex est opinio, vna affirmat, quod *sensibile*

commune immittat in sēsum propriam suam speciem, Ita Auic. lib. 6. natural. cap. de tactu. Aegid. 2. de Anim. cap. 6. Iandun. & alij, & solet etiam citari Scot. in 4. d. 13. q. 3. ad 2. Princ. aliqui tamen de aliquibus sensibilibus tantum id concedunt, vt Gaiet. & Iauell. Ariag. hoc solum concedit de Vbicationibus. Auerſa admittit sensibilia communia in ordine ad tactum, si essent à sensibilibus proprijs separata, de factō tamen semper concurrere ad vnā speciem, adæquatam cum proprio sensibili. Scot. loc. cit. est problematicus, & vtramque partem, vt probabilē admittit, tamen in 4. d. 49. q. 13. ad 1. manifestē in partem negatiuam propendit, vbi negat, Cælum licet magnitudine præditum posse intentionaliter manum immutare, idemque affirmat in qq. de an. q. 22. ad 1. contra 3. Concl. vnde ad eius mentem.

Conclusio Tertia.

Dicimus 3. probabilius esse sensibilia commune, nō habere propriam speciem, sed cognosci per speciem proprii sensibilia. est magis Scotica, & conformis eius principijs, quā Maſt. & Bell. loc. cit. amplectuntur, de Numero, Motu, Quieſte, & Figura, quæ sunt sensibilia communia, patet ex dictis in Log. & Phyl. nam omnia hæc secundum id, quod formaliter dicunt, non possunt speciem causare, quia numerus nō est quid distinctum à rebus numeratis, neque est aliquod ens reale per se,

sed potius quid à ratione depensdens, Motus est etiam quid respectuum, si formaliter accipitur, si verò propriuatione, quietis est nō ens, si sumatur pro coexistentia in eodem loco, est ipsa vbicatio, quæ etiam formaliter est respectus, Figura quoque in schola nostra est ens respectuum, quæ formalitates, quia imperfectiores sunt speciebus sensibilibus, quæ sunt entia absoluta de genere qualitatis, non poterunt species has gignere, Vnde tota difficultas reducitur ad magnitudinem, quod est sensibile commune, & per nos idem est, quod quantitas, & de hac etiam ita probatur.

Si Magnitudo producit proprias species, vel eandem causat pro omnibus sensibus, quos immutat, vel diuersas, non primum, quia eadem species nequit plures sensus immutare, sicut .n. quilibet sēsus proprium habet modum operandi, ita proprium postulat motum ab alijs distinctum, alioquin dicere possumus omnes species sensibiles esse eiusdem rationis. Tum quia vnusquisq; sensus habet proprium, & adæquatum obiectum, sub se comprehendens omnia sēsibilia ab illo sensu, extra quod sensus vagari nequit, cōm ab illo specificari debeat, ergo determinatum modum habere debet, quo immutetur. Neq; secundum, siquidem quodlibet sensibile sicut determinatam habet entitatem, ita quoq; determinatam immittit speciem.

Tum

Tum quia sequeretur posse diuer-
sis actibus sonari, sicut diuersae
sunt species mouentes, quod tamē
est falsum, nam experiri unum eodem
actu percipi colorem, figuram,
magnitudinem &c.

Dices, posse per eandem specie,
sensibile commune mouere visum,
& tactum, non utiq; sub proprijs
rationibus formalibus, sed sub ra-
tione sensus in communi. Non va-
let, quia sic etiam specie soni pos-
set mouere visum, non ut visus est,
sed ut sensus est, quod patet esse
falsum. Tum quia sensus non pre-
scindit, ergo nequit aliquid obio-
rum percipere, ut sensus est, & nō
V. g. ut visus est, &c.

Pr. tandem ex eo quia non sunt
multiplicanda ensia sine necessita-
te, sed cognitio communis sensibi-
lis bene saluatur per speciem
sensibilis proprii, ut alius ex so-
lutione argumentorum patebit,
ergo &c. ex quo etiam dictū Auer-
sa impugnatur, nam si sensibile
comune coniunctum cum pro-
prio non causat propriam speciem
distinctam, ut ipse quoq; concedit,
inquit, si esset separatum, cum nō sit
agens naturale, si talē haberet acti-
uitatem, semper illam inesse pono-
ret, siue separatam obiectum sit,
siue coniunctum.

Omissis igitur alijs modis dicē-
di Aliorum, quomodo species ista
sensibilis proprii commune sensi-
bile representet, Probabilior mo-
dus censetur ille, quē docet Auer-
sa. cū Alijs, & quā plures. Sciri scē (g-

quātor, quā eadem species sensi-
bilis proprii nata sit representare
suū obiectum cum omnibus af-
fectionibus tam proprijs, quā
communibus; nam sicut ista sem-
per proprium sensibile comitan-
tur, quod nunquam sine ipsis re-
peritur, ita dicendum erit speciem
esse talis naturae, ut representet nō
solum obiectum, sed etiam omnes
affectiones ipsum comitantes. Vn-
de ad veritatem harum affectionū
variatur quoq; species ipsa, vel
partialiter, vel totaliter, ut infra.
Numerus verō representatur nō
per unicam speciem, sed per plures,
sicut, n. non est nisi plures unitates
aggregatae, sic nisi a pluribus spe-
ciebus representari potest.

Dices, Species nata est reprae-
sentare obiectum a quo producitur,
ergo species coloris solum colorem
a quo gignitur representabit, non
quantitatem, & quod species non
representare habet obiectum soli-
tariē sumptum, sed etiam omnes af-
fectiones sensibiles illius, ut sunt
sensibilia communia, ideo nihil.

Ob. Quantitas distinguitur rea-
liter a colore, & magis quā sonus,
ergo si eadem species representa-
re nequit colorem, & sonum, mul-
tō minus colorem, & quantitatem,
& tantō magis quā species est ei-
usdem speciei cum representata,
non potest autem idem esse eiusdē
rationis cum rebus diuersorum
praedamentorum, & neg. pari-
tatem, quamuis, n. in esse rei ma-
gis distet color a sonis, quā
quantitas a sonis.

color, & sonus, attamen in esse scibili non ita se habent, nam color, & sonus, se habent ut duo obiecta omnino disparata, quantitas autē se habet ut conditio, & affectio coloris, quatenus est sensibilis. Vnde Argumentū vrget Thomistas, qui volūt speciem esse omnino formaliter eiusdem rationis cū obiecto.

Ob. Ex hac sent. sequeretur nullam esse differentiam inter sensibile commune, & sensibile per accidens, qualis est substantia, vel ratio, nam etiam hac per speciem sensibilis proprii cognoscūtur. R. neg. sequelam, nam adhuc magna remanet disparitas, sensibile n. p. accid. nec mouet potentiam, nec terminat actum sensationis, neq. se solo, neq. cum alio, sensibile verò commune terminat actum, & mouet potentiā, licet non se solo, sed unitum cum sensibili proprio, si quidem verē sēlus obiecti magnitudinem attingit, non autem substantiam, vel relationē, ut ex Doct. colligitur in 2. d. 9. q. 2. lit. T.

Ob. Aut sensibile commune causat aliquid distinctum a specie sensibilis proprii, vel nihil, si primum, ergo speciem; si secundum, ergo non per se percipitur, sed per accidens. R. sensibile commune simul cum proprio, & ab eo dependenter causare eandem speciem proprii sensibilis, non distinctam, quasi partialiter; vel si actionem partialem nō habeat, & nihil causet, non ex hoc dici poterit non esse sensibile per se, nam sensibile

proprium ex se causat speciem representantem seipsum cum omnibus conditionalibus, quae ratione sensibilia communia per se sensibilia dici poterunt, quatenus verē actum sensationis terminant.

Ob. Sensibile commune percipi potest, non cognitio proprio sensibili, ergo sensibile commune propriam habet speciem, pater cōseq. nā cognitio illa fieret per speciem, & non sensibilis proprii, quia non cognoscitur, ut supponitur, ergo per speciem sensibilis communis, anteced. pr. nam a longe videmus magnitudinem, & non colorem corporis. Tum quia si quis propē Caelum existens, manū illud tangeret, non tangibilem qualitatem attingeret, cuius illud corpus non est capax, cū pellegrinis impressionibus careat, ergo solam quantitatem, nam impediretur ne diutius procederet, imò compriimeretur, & dolorem sentiret, si Caeli solidi essent.

R. ad 1. neg. antec. cum sua prob. tunc n. etiam cognosceretur aliquis color, licet imperfectē propter distantiam. Ad aliud Rt. Subtilis. in 4. d. 49. q. 13. ad 1. princip. in casu non immutaretur manus aliqua tangibili qualitate intentionaliter, sed solum tangere diceretur, quatenus Caelū penetrationi resisteret, ex qua resistēcia presentiam quantitatis argueremus, & posset propter compressionem manus aliquis dolor causari, at non a magnitudine, sed a Caeli soliditate.

Ob,

Ob. Arriag. solum vbicatio per se percipitur a visu, & alijs sensibus, aliter si visus solum perciperet essentiam albedinis, non cognosceret illā ad hoc latus potius, quā ad aliud, sursum, aut deorsum, in hac, vel illa distantia, sed omnino a loco abtraheret, quod sensui externo non competit, & cum Bell. & Mastr. Si hac ratione Arriag. intendit solum ostendere vbicationē percipi a sensu, libenter concedimus, quia vbicatio hæc coincidit cum quiete, quæ est vna ex sensibilibus communibus; si probare intendit percipi propria specie distincta a specie albedinis, negatur consequ. alioquin etiam sustinere deberet de alijs sensibilibus communibus, quia verè a sensibus attinguntur, fateamur igitur vbicationem a nobis cognosci, quia est vna ex conditionibus sensibilibus, & materialiter aliud non dicit, nisi sem locatam, & corpus ambiens in tali parte vniversi.

Quartò dubitatur, an actus sensitiui externi proprias producant species in sensibus internis, responsio communis est affirmatiua, & docetur a Scot. in 3. d. 14. q. 3. & in 4. d. 45. q. 3. art. primo, ideo

Conclusio Quarta.

Dicimus 4. cum Subtiliss. Actus sensitiui externarum potentialium producere species in sensibus internis. Pr. ex actu recordationis, qui terminatur ad actum externum, vt præteritum, vt infra dicemus, ergo necessariò erit in nobis species impressa

illius actus. Antec. claret experientia, siquidem in parte sensitiva, habetur memoria præteritorum, etiam in brutis, consequ. patet, siquidem ad actum cognitionis exigitur concursus potentie, & obiecti, vel alterius gerentis vicem illius, at obiectum proximum recordationis quod est actus præteritus externus nequit ad recordationem concurrere, quia non est in se præsens, aliter non esset recordatio præteriti, vt sic, sed præsentis, ergo species illius concurrat, ac proinde erit propria speciei productiuius, nec alia causa magis proportionata, quā actus ipse assignari poterit. Neque potest hoc P. Linius negare, cum sit doctrina communis, & ad mentem Scoti, & si obiectum potest esse causa totalis speciei externæ, cur hoc non poterit efficere sensus externus respectu speciei internæ, cum semper huiusmodi species adhuc sensibiles, & materiales remaneant, vt ipsemet fateatur ibi in probatione suæ conclusionis, post verba Scoti immediatè nō igitur bene colligitur, quòd eodem modo, quo species intelligibiles fiunt ab intellectu agente simul cum phantasmatibus, eodem modo fieri debeant species sensibiles, cum illæ semper intra spheram materialitatis contineantur, non autem illæ.

Dices, Cognitio est actio immanens, ergo non poterit esse productiua alterius distincti. & Cogni-

rio est actio immutans tantum, grammaticaliter, id est quod non habet pro termino aliam cognitionem, potest tamen esse causa efficiens speciei, ideo nihil.

Est adhuc difficultas alicuius momenti, de speciebus internis obiectorum ad extra, a quibus producantur, experimur enim, quod in sensu interno non solum dantur species actuum externorum, sed etiam rerum ad extra, ut in somniis patet, quae species cum sint alterius rationis ab externis, sicut & potentiae sint etiam alterius rationis, diuersum quoque actum, & operandi modum habebunt, merito igitur quaeritur, a quo species istae causentur; & non ab ipso sensu interno, quia per nos ex dictis non datur sensus agens, a quo ergo agnoscuntur?

Relictis aliorum placitis, quae non pauca sunt, sent. aliquorum Scotist. ut probabiliorum sequemur, qui docent speciem in sensu interno causari tam ab actu sensationis, quam a specie externa, & quidem quod actus sensationis concurrat, patet etiam ex modo dictis, quod etiam species externa sit causa partialis, inde patet, quia obiectum debet habere concursum aliquem, saltem mediarum ad cognitionem internam per aliquid, quod gerat vicem illius, hoc autem potius erit species impressa, quam actus, quia species se habet velut sensus obiecti. Si tamen teneatur, concludunt praefati Scotistae, quod species inter-

na non sint perfectiores externis, quatenus ex eo, quod dicantur spiritualiores, & immaterialiores, nulla colligitur in eis maior perfectio, cum adhuc sint intra sphaeram materialitatis, sed solum quod sunt interioris entitatis, & magis intentionales, quod potius imperfectio arguit, tunc sustineri posset species externas esse causas totales specierum internarum, licet cum aduerentia potentia sensitivae externae, tamquam conditione sine qua non, quae doctrina est contra Libanum &c.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

De Diuisibilitate, Intensione, Conseruatione, ac destructione specierum.

SCOT. de his omnibus sparsim. Agit saltem implicite, ut videre est in locis citandis. Dubitant Recentiores quomodo species ab obiecto producantur, an scilicet diuisibiliter, vel indiuisibiliter, & an de subiecto materiali, & extenso educantur, cui etiam inhaesive insint, sicut sunt alia accidentia materialia, quae ad diuisionem subiecti diuiduntur; in hoc sensu non agitur praesens quaesitum. Alia vero diuisibilitas, vel indiuisibilitas, quae in speciebus assignari solet, dicitur obiectiua, & in representando; ut puta si species ita obiectum representat, ut tota representet totum, & qualibet pars etiam totum obiectum, & quamlibet eius partem, dicitur indiuisibilis in re-

pra-

presentando, & obiectiue; ac proinde obiectum illam producet indiuisibiliter, nempe totum obiectum totam speciem efficiet, & singule partes obiecti totam speciem, & quolibet pars producet speciem non solum sui representationem, sed totius obiecti, & omnium eius partium; Si autem species representet ita totum, vt tota representet totum, & pars partem V. G. videatur album palmare per speciem, cuius vna pars representet dimidiam partem palmi, altera vero alteram, dicitur diuisibilis in representando, & obiectiue, & obiectum illam producet diuisibiliter, .i. totum obiectum, totam speciem, & quolibet pars obiecti propriam partem speciei representationem tantum sui ipsius; & in hoc sensu agitur questum, ex cuius decisione explicatur prima, & secunda particula articuli.

Prima set. affirmat species indiuisibiliter ab obiecto produci, ac indiuisibiles esse in representando, ita Conimb. 2. de An. c. 6. q. 2. art. 2. Tolet. 2. de An. q. 34. Bannes, Auerf. & Alij. Secunda vero negat, ita Ruu. 2. de An. tract. de obiect. & speciebus. sensu. q. 8. Suar. Hurt. Arriag. Cancellus. ex nostris disp. 2. de an. sec. 14. & Alij.

Sensus cum hac 2. sent. .f. species diuisibiliter ab obiecto produci. colligitur euidenter ex nostris principijs, & Pr. primo de obiecto etherogeneo, & dissimulari ex colorib. valde diuersis constante; Non .n. po-

test albedo V. G. nigredo, aut rubedo ab eadem specie representari, quia sunt species prorsus diuersae, & distinctae, sed idem obiectum .i. Imago potest ex istis coloribus efformari, ergo non potest per vnam speciem representari. Rr. Auerf. concedendo hoc de obiectis totalibus, & distinctis, at quando vnum totale integrant, posse ab eadem representari, sicut eadem est visio, qua videntur. ratio est aut ipse, quia terminatio visionis, & speciei est ab eodem totali obiecto, non a partiali. Non valet, vt bene vrgent Bell. & Mastr. Nam magis differunt album, & nigrum vnita, & continuata, quam duo alba diuisa, sed haec diuersis speciebus representantur, ergo & illa. Tum quia quando album, & nigrum, sunt distincta, causant species non solum distinctas, sed etiam alterius rationis, cuius ratio est, quia rationes formales causandi, quae sunt propriae essentiae, & quidditates albi, & nigri sunt alterius rationis, & specificè differunt, ergo quando sunt continuata, & vnita diuersas quoque species causant, non eandem. Pr. conseq. per hanc .n. vnionem non variatur rationes formales illorum, & albo accedit, quod nigro vnitur, ergo si quod est de per se in causatione speciei permanet idem, nempe quidditas, & solum variatur quod est de per accidens .i. vnio, vel separabilitas, sequitur, quod album, & nigrum, semper eandem species causabunt, siue

aut vnica sint, siue diiuncta. Quibus etiam rationibus ostenditur, hæc obiecta non videri vnica visione, sed pluribus. Quod Auerſa addit de determinatione ab obiecto totali proveniente, concedimus cum relatis Scotistis, sed negamus cum colores differentes specie vnium totale obiectum integrare, siquidem sunt duo obiecta totalia per se, & solum partialia per accidens.

Pr. 2. de obiecto homogeneo, si diuersam haberet figuram, situm, &c. ut est stupa marmorea, species n. representans caput, nequit brachium, vel pedem representare, cum sint alterius figure; & sicut si essent distincta, distinctas etiam species causarent, similiter quando sunt vnica, aliam, & aliam speciem producent. Hoc etiam ostenditur de partibus penitus similibus ex eo, quia sicut quælibet distinctam numero habet entitatem ab alia, licet vnica sint, & per hanc vnionem non transeunt totaliter in vniam simplicem entitatem, sed proprias entitates retinent, quare vna non est alia, ita etiam diuersas species saltim partialiter causabunt, etenim species solum representate habent res, a quibus gignuntur.

Pr. 3. vniuersaliter: Sit obiectum quatuor palmarum, & detegatur primus illius palmus, tunc species producta in medio non representabit nisi primum palmum, detegatur deinde secundus palmus, vel hæc producit nona pars speciei,

representans secundum palmum, & habetur intentum; vel prima species inuariata, quæ prius representabat vnum palmum, representat postea vtrumque, ac hoc est falsum, quia vel hæc species dependeret in esse à secundo palmo, & sic idem effectus naturaliter simul à pluribus causis totaliter dependeret, quod est falsum ex dictis in Phys. vel non dependeret ab illo, ergo neque illum representaret, siquidem species est representatiua illius obiecti tantum à quo ponitur, & dependet in esse, alioquin inferendum esset speciem exigui lapidis posse totum mundum representare; vel tandem fieret alia noua species de nouo representans vtrumque palmum, priori destructa, quod tenet Auerſa, & hoc est etiam falsum, quia tales species se haberent ut plura indiuisibilia, quæ non possunt successiue, & cõtinuè acquiri ut in lib. de Gen. ostendimus, probando quod partes qualitatis non sint etherogeneæ, quia alteratio non posset esse continua. Ex his sequitur, ut bene aduertunt relati Scotistæ ibidem num. 88. quod cum quælibet pars respectu speciei se habeat, ut agens proprius dependens ab alia comparte, & agens quodlibet in agendo agat in medium sphericè, quando non est impeditum ex Doct. in 2. d. 13. q. vn. ad 3. & q. 8. de an. in quolibet puncto medi quælibet obiecti pars producet propriam speciem, ita ut in quolibet puncto sint species

gies omnium partium obiecti; dū modo ab illis partib. ad illud punctum duci posset linea recta, quod experientia patet, quia in quolibet puncto medij, non vna sola pars, sed omnes partes obiecti videntur; quæ species vniuntur inter se, si partes repræsentantur sunt vnitz, vt est album palmare, ac vnā speciem totalem efficiunt. Si verò obiecta repræsentata sunt distincta, etiam species illæ licet in eodem puncto medij existant, erunt adhuc discretæ, & ratio est, quia species non solum repræsentare habet obiectum quod ad entitatem, sed etiam quod ad omnes conditiones sensibiles, inter quas est numerus, & figura, ac proinde si obiecta sunt duo numero distincta, & diuersas figuras habent, easdem conditiones debent species repræsentare. Idemque proportionaliter de sensatione dicendum erit, quod nimirum in qualibet parte pupillæ sicut sunt omnes partes speciei partium obiectorum, ita quoque sunt partes sensationis repræsentantes omnes partes obiecti, quælibet .n. pars pupillæ sufficiens est ad obiectum videndum; quæ sensationes partiales vniuntur inter se, vel discretæ remanent, vt de speciebus diximus; vnde etiam sequitur, quod si vna pars obiecti auferretur, etiā vna pars speciei tolleretur, & pars sensationis illi correspondens, alijs tamen remanentibus.

Obiectiones.

Ob. Lumen in medio ita à lumi-

noso producit, vt omnes luminosi partes coniungantur ad illuminandum per modum vnus agentis, ita vt totum lumen productum, & quælibet eius pars à toto luminoso dependeat, & à quolibet eius parte, & non hæc pars luminis ab hac parte luminosi, & tamen insent. Doct. lumen est species lucis, ergo, &c. R. neg. assumpt. & patet experientia, si quis .n. vitrum aliquod coloratum apponeret medietati candelæ, vna pars luminis appareret colorata, quod non esset si species illa indiuisibilis esset, & totum lumen à quolibet parte dependeret; & licet ignis, & alia agentia naturalia per modum vnus agentis suos effectus producant, non tamē ita se habet obiectum in ordine ad speciem, cuius ratio est, quia alij effectus habent solum rationē effectus, idcirco virtualiter continentur in qualibet causa dummodo sint eiusdem rationis. V. G. quia calor est ab igne producibilis, virtualiter continetur in quolibet igne, ideoque ipsius productio; ascribi potest toti igni, & cuiuslibet parri ignis; species autem non solum habet rationem effectus, sed etiam imaginis; vnde quia Imago nō solum determinatur ad causam in specie, sed etiam in indiuiduo, quatenus repræsentare habet obiectum cum omnibus conditionibus indiuiduantibus, & sensibilibus, nō continetur virtualiter nisi in tali determinato indiuiduo, quare species repræsentans vnā partem

Ee

obie-

obiecti, non nisi in illa virtualiter continetur.

Dices, ratio producendi speciem sensibilem non est singularitas, sed natura, quæ in omnibus partibus obiecti homogenei reperitur, ergo species virtualiter continetur in qualibet parte obiecti. R. negan. cōseq. licet .n. natura sit ratio formalis producendi, singularitas tamen est conditio agentis, & ratio cognita saltem confusæ, quod satis est, ut pars speciei representas hanc partem obiecti, nō sit ab alia comparte producibilis, nam sꝑꝑe ad variationem alicuius conditionis, actio quoque variatur.

Ob. Non videtur capibile, ut in exigua pupilla, & in vno pūcto medijs tot partes speciei reperiantur, quot sunt in excello monte, imō in toto nostro Cœli emisphero, ergo rationabilis asserendum quālibet partē esse representationem totius obiecti, & cuiuslibet partis eiusdē. R. esse hoc incapibile rustico, non Philosopho, qui bene percipere potest species ad intricatē compenetrari, ac proinde non conficere molem, ut de sensibus internis patet. Ad illud, quod Prospektivi docent, & habet etiam Scot. in 4. d. 10. q. 9. quod visio, vel speciei productio sit ad modum pyramidis, cuius basis est in superficie obiecti, conus autem in quouis puncto medijs, siue in centro oculi, in quouis spatio medij existēte, hoc intelligi debet de obiecto totali, quatenus in eodem cētro oculi quali-

bet pars totalis obiecti per lineam rectam potest speciem immittere, quæ omnes figuram pyramidalem conficiunt integraliter, non autem intelligendum est, quod vna simplex species indivisibilis ad modum pyramidis ab obiecto projiciatur.

Ob. Si species sunt diuisibiles, ergo deberent educi de potentia materiae, ad quam educationē prærequiritur præuia alteratio, & ita non fierent in instanti. R. concedendo primam sequelam, & falsum est, quod ad educationem semper requiratur præuia alteratio, quia non semper formæ habent contrarium, sed possunt in instanti educi absque præuia alteratione, ut de lumine patet.

Ob. Tandem, quod saltem sensatio non erit diuisibilis, siquidem possunt omnes species per modum vnius compincipij concurrere ad vnam visionem representationem omnium obiectorum, quorum illæ sunt species, in sensu .n. interno sit vna cognitio per plures species, ut eū elicitur cōceptus montis auri per speciem montis, & auri; & in intellectu per plures species plurium obiectorum sit vna cognitio, ut cum fingimus ens rationis, &c. R. hoc arg. totum concedi posse de potentijs internis, quatenus ipsarum actus sūt magis abstracti, non de sensibus externis, qui sunt magis materiales, & immediatē obiecta respiciunt. pro eo sunt a parte rei, sic .n. non nisi diversis actibus illa percipiunt, ita com.

communiter, licet Dandia, oppositum doceat. Hoc etiam conceditur de intellectu, cum .n. sit perfectior, & potentia spiritalis, bene potest unico actu ad plura tendere, quam sensus, nam pluribus intentus minor est, ad singula sensus; cum quo tamen fiat, quod adhuc potest sensus plura cognoscere per modum plurium, simul .n. videmus album, & nigrum, & diuersos sonos audimus, & differentias inter illos percipientes &c.

Ex his deduci potest resolutio intensiōis specierum, quod erat secundum in art. propositum, ad quod breuiter respondemus species esse intensiue diuisibiles ad proportionem obiectorum, quæ representant, ita quod si V.G. albedo est intensa, ut quatuor, producit speciem representatiuam sui ut quatuor, si deinde albedo intendere: ut successiue, etiam species intenderetur per acquisitionē nouorum graduum intensiōis, ut de qualitatibus diximus in libr. de Gener. & hoc experientia comprobatur, potentia .n. percipit intensiōem, & remissionem obiecti, ergo etiam speciem intensam, vel remissam, proportionaliter. Tum quia si extensio in obiecto facit diuisionem extensiuam in specie, ergo intensio obiecti etiam diuisionem intensiuam in specie causabit. Vbi est etiam notandum, quod obiectum speciem pducit in medio vniiformiter difformiter, aliter posset infinitum speciem sui causare, si

vniiformiter semper illā produceret, vnde experimur potētiam perfectius obiectū proximam petere, quā remotum.

Tertium in Art. quæ situm, quomodo .i. species in conservari dependeat ab obiectis, communior sent. affirmat, nec momento quidem temporis in subiecto conservari posse sine actuali dependentia ab obiecto, & præsertim hoc asserunt de visione, ita Conimb. Ruu. Suar. Arriag. Auerl. & alij. Oppositum docet Vasq. 1. p. disp. 38. num. 9. Fonseca cum Alijs, quibus adherent Mastr. & Bell. loc. cit. concludentes, species sensibiles de sua ratione formali non dependere in conservari ab obiectis; quæ propositio sic in generali prolata vera est, dantur .n. aliquæ species sensibiles, quæ non dependent in conservari ab obiectis, sed diu permanere possunt, ergo de ratione formali speciei sensibiles in cōmuni ut sic, non est talis dependens conservatio, patet consequens, quod .n. superiori convenit, convenit etiam inferiori, ergo. Antec. est evidens de speciebus sensibilibus internis, quæ etiam destructis obiectis, diu in memoria retinentur, hinc præteritorum recordantur, ut Subtiliss. docet in 3. d. 11. de speciebus externis; hoc etiam apparet, præsertim de speciebus soni, quæ secundum aliquos aliquantulum post sonum permanent; quod etiam alij de odore hoc asserunt, species verò tactus, & gustus

ab obiectis in conservari dependere videntur, sicut etiam species visibiles de quibus omnibus infra. Quia igitur quædam species in particulari dependent, quædam aliquantulum temporis durante quædam verò diu conservantur, propterea determinari non potest de sensibilibus in communi, de quibus est hic sermo an dependeat ab obiectis in conservari, an non, cum hæc difficultas ad tractatum de speciebus in particulari spectet.

Quartum tandem in titulo Art. appositum, quomodo .i. species corrumpantur, idem fere dicendum, quod de habitibus diximus, loquendo de speciebus, quæ diu permanere possunt, ut sunt species internæ, est enim non corrumpantur per species contrariarum, cum species non contrarietur inter se, sicut habitus oppositi, nam species albedinis composibilis est cum specie nigredinis, non tantum in medio, sed etiam in ipsa potentia, quoniam species non est eiusdem rationis cum obiecto, Corruptantur tamen ad variationem subiecti si ut habitus, ut Scot. docet in 4. d. 45. q. 3. H. & in 1. d. 3. q. 6. N. Subiectum autem variari potest, vel quod ad entitatem, cum per nutritionem restaurantur partes corporis, & priores deperduntur, vel quod ad dispositiones, unde Arist. in lib. de Mem. & Reminisc. cap. 1. docuit, quod senes, & pueri sunt male reminiscituri propter nimiam humorum abundantiam, vel propter aliquam aliam organi indi-

positionem, aut lesionem, ex qua varietate, maior, vel minor perfectio potentie memoratiæ procedit.

Dices, Doct. loc. cit. in 1. dist. 3. &c. docet species sensitivas deleri etiam per contrarium formaliter, ergo corrumpuntur per species oppositas. R. cum Bargio ibidem, per ly contrarium formaliter non intelligere Scot. speciem aliquam formaliter oppositam alteri speciei, sed qualitatem aliquam, quæ formaliter contrarietur qualitati conservatiæ speciei, qualis est dispositio in organo requisita. Si V. G. calor in manu exillens produceret speciem sui in sensu tactus, posset hæc species destrui per frigus adueniens, quæ est qualitas formaliter calori opposita &c.

ARTICVLVS OCTAVVS.

De Muneribus specierum sensibilium, ubi de actiuitate, & similitudine ipsarum, & præsertim an species sensibilis sit effectus præuius.

Scot. in 2. sent. dist. 8. q. 2. lit. C. ait, speciem non concurrere actiue ad visionem, sed solum, ut ad effectum præuium, ex quibus verbis Scotistæ ansam arripuerunt dicendi, species sensibiles non habere actiuitatem circa externas sensationes, sed totam actiuitatem immediatè ab obiectis oriri. Titulus Art. duas habet partes; Prima an species sensibilis ad sensationis actum concurrat, supponendo ex dictis potentiam sensitivam concurrere; Secunda quomodo species ob-

obiectum repræsentat tamquam similitudo ipsius. Quò ad primam, quidam autumant speciem sensibilem nullum actiuum concursum ad actum habere, sed tantum materialiter, vel in genere causæ formalis, nempe disponendo, excitando, & determinando potentiam ad actum, ita qui idem de speciebus intelligibilibus sustinent, vt Zabarell. lib. de sensu agente cap. 8. & 9. Tolet. 2. de an. qu. 12. & Iauel. 3. de an. qu. 4. Cæterum, communis opinio tum Veterum, tum Recent. omnibus speciebus sensibilibus siue externis, siue internis partialem concedit actiuitatem ad sensationem, quam ex nostris amplectuntur Cæuel. q. 12. de an. & Smifinch. tract. 2. de Deo vno disput. 6. q. 1. media sentent. tenet species internas ad sensationem actiue cõcurrere, ad externas verò vt effectus præuios ab obiectis oriri, & est communis apud Scotistas, asserentes ad cognitionem intuitiuam non posse speciem concurrere, sed immediatè obiectum, ita Tatar. 2. de An. q. 2. §. *Secundò sciendum*, &c. Bassol. qu. 1. Prol. artic. 2. Vulp. tom. 1. p. p. disp. 19. art. 2. Barg. in 1. d. 3. q. 6. ad 2. Princ. Liu. Rabasan. libr. 2. de an. disp. 4. qu. 2. fol. mihi 269. ad 1. obiectionem, & Alij.

Conclusio Prima.

Dicimus 1. probabilius esse, species omnes tam internas, quam externas actiue ad sensationes concurrere. Est ad mentem Scoti, vt infra patebit; &

Authoritas in principio Articuli allata, ad summum facit, Doctorem in hac re problematicum, vt Lychet. ibidem aduertit, magis tamen inclinare videretur ad actiuitatem specierum. Sequuntur Bell. & Mastr. disp. 4. qu. 6. & quò ad primam partem, quòd .s. species internæ concurrant actiue, clarè deducitur ex D. Aug. 11. de Trinit. cap. 2. vbi vniuersaliter docet cognitionem ex cognoscente, & cognito gigni, ergo si potentia non est totalis causa cognitionis, sed etiam obiectum concurrere debet, & in sensibus internis non potest obiectum agere immediatè, sequitur non obiecta immediatè, sed eorum species ad sensationes concurrere. Confirmatur ex hoc 2. rex. 19. & 60. vbi Arist. ait, potentiam non esse causam totalem, sed obiectum visibile, & audibile actiue ad actus concurrere, ergo idem de sensibus internis asserendum erit. ●

Pr. adhuc ratione, nam certum est nudam potentiam nō esse principium sufficiens, & cõpletum ad actum eliciendum, sed etiam requiri obiecti concursus, vel immediatum, vel saltem mediatum per speciem, vt etiam Aduersarij concedunt, aliter posset potentia quodcumque obiectum, siue præsens siue absens percipere, sed hoc est falsum, ergo & id vnde sequitur, subsumitur argum. At hic cõcursus poni debet effectiuus, similitudo. n. semper arguit causalitatem,

non, quia agens intendit assimila-
re sibi effectum, hinc filius, quia
quandoque assimilatur matri, po-
nitur ab illa actiue produci, cum
igitur in sensationis actu inuenia-
tur peculiaris ratio correspondens
non solum potentie, qualis est vi-
talitas, sed etiam obiecto, quæ est
similitudo in representando, ex
hoc recte inferitur potentiam, &
obiectum simul ad cognitionem,
actiue concurrere. Si autem spe-
cies solum concurreret disponen-
do, excitando, & determinando
potentiam ad actum, tunc se ha-
beret potius vt conditio sine qua
non, quæ cum non sit ratio assimi-
landi, non bene argueretur ab ef-
fectu causalitas utriusque princi-
pium in sensatione.

Secunda pars de specie externa
ita probatur: Videtur in speculo
res à tergo exiens, ad quam vi-
sionem non potest obiectum im-
mediatè concurrere, ergo species
reflexa est quæ agit. Idem patet de
sono, qui nequit nisi per speciem
concurrere ad auditum, quando
n. sit auditio, sonus non adest se-
cundum aliquos, sed solum species
soni in medio usque ad potentiam
multiplicata, quæ sent, saltem ve-
ra est insent. Doct. qui tenet spe-
cies posse videri, & audiri, ac pro-
inde iam, actiuitatem habebunt
producendi sensationem propriam
tamquam obiectum, ergo non se
habent solum vt effectus præuij.
Tum quia huiusmodi species super-
flue essent, nec aliqua ratio addu-

ci posset, cur ab obiecto producā-
tur, nam quod aliqui dicunt, spe-
ciem determinare potentiam, ex-
citare, ac disponere nihil eis suf-
fragatur, siquidem sola obiecti
præsentia suffi eret, sicut hæc sola
factis est, vt intellectus intuitiue o-
biectum sine specie cognoscat. Si
dicant præquiri, vt speciem in
sensibus interis producat, hoc ac
prorsus superfluum censetur, quia
dici posset obiectum sensatione me-
dia species internas causare, quæ-
uis, n. nequirer obiectum immedia-
tè agere in sensus internos, poterit
tamen sensatione media.

Deinde Bell. & Mistr. multa lo-
ca Doct. afferunt, quibus videtur
actiuitatem in speciebus suppone-
re, sed quia fac se possunt ab Aduer-
sarijs gloriari, relinquimus. & ad
authoritatem in 2. d. 9. q. 2. vbi
Scot. ait: speciem non concurrere
actiue ad visionem, sed solum, vt
effectum præuium gloriant relati
DD. tunc loqui in sent. aliorum,
vel tenendum est cum Lych. in hac
sent. Scot. fuisse problematicum.

Sed contra hanc positionem
instari potest, quia cognitio exter-
norum sensuum est intuitiua, de
cuius ratione est, quod producat
ab obiecto existere, vt existens est,
& in se præsens, ergo species non
concurrat ad sensationis actum,
sed immediatè obiectum, qua ra-
tione in cognitione intuitiua in-
tellectuali, species solum cōcurrit,
vt effectus præuius, non vt concu-
la, sed de hac difficultate agemus
infra,

infra, ubi etiam de differentia inter cognitionem abstractiuam, & intuitiuam. & Pro modo breuiter dicimus, quod ideo speciem intelligibilem tamquam causam intuitiuæ cognitionis respicimus, eo quia species intelligibilis est permanens, at consequenter memoriz intellectui inferuit, ideoque ab obiecto ut effectus prius causatur, species autem sensibilis externa rapitur, transit, quia ab obiecto in fieri, & conseruari pedit, atque ideo nequit memoriz inferuire, hinc si non esset causa cognitionis externæ, effectus omnino superflua.

Quantum ad similitudinem obiecti, triplex similitudo à Recetioribus distinguitur, nempe formalis virtualis & obiectiua. Formalis similitudo est, quæ obiectum repræsentat ad modum imaginis, sicut se habet actus cognitionis; Virtualis consistit, quod sit quasi semen obiecti, & virtus productiua illius, quod formaliter repræsentat obiectum, sicut ars pictoria V. G. dici potest virtualis similitudo hominis, quia est virtus productiua imaginis formaliter repræsentatis hominem; Obiectiua tandem illa dicitur, quæ se habet ut medium cognitum, & est imago alicuius rei, quæ prius cognita in cognitionem prototypi ducit, ut est imago Petri in tabella depicti. Quoniam igitur species est obiecti similitudo, quia obiecta repræsentare habet, rectè queritur, an sit similitudo obiectiua, idest quod prius de-

beat à potentia cognosci, & deinde manducat in obiecti noticiam; vel si non se habet ut medium cognitum, sed ut ratio cognoscendi, an sit ratio formaliter repræsentans, an verò virtualiter tantum?

Aliqui Nominales cum Greg. Maior. Duran. putant speciem obiectiue repræsentare obiectum, quatenus. i. est medium Quod immediate terminans actum sensationis, quæ apprehensa, deinde sensus obiectum percipiat, ut in imagine euenit. Communis tamen opinio affirmat speciem esse solum rationem Quæ, sed adhuc Authores non conueniunt, nam Thomistæ cum D. Tho. 2. de An. lect. 6. & 3. c. Gent. cap. 49. art. 2. volunt esse similitudinē formalem, ita Complu. disp. 18. de An. q. 2. qui citat Caiet. Ferr. Bannez, Martinez & alios; Torrens tamen Recentiorum cum Scoto, defendunt speciem esse solum similitudinem virtuale, pro quo sit

Conclusio Secunda.

Dicimus 2. cum Subtiliss. in 2. dist. 3. q. 5. N. & Qualib. 14. Gg. & seq. speciem non esse similitudinem Obiectiuam, & medium Quod respectu obiecti, nec esse similitudinem formalem, in sensu, quo Complut. loquuntur.

Pr. quod ad primam partem, species n. obiectiua non repræsentat an obiectum sit propè, vel procul, nam intuens Petri imaginem, nunquam percipiet, an Petrus sit propè, vel distans, sed species sensibilis repræsentat etiam distantiam.

Tum

Tam quia quādo videmus albedinem in pariete, non videmus speciem albedinis, quæ est in oculo, vel aere, sed immediatè albedinem ipsam; Neq; obiectū sensus est species sensibilis, sed ipsa qualitas, quæ immediatè à sensu attingitur, ut color à visu, sonus ab auditu, odor ab olfactu, sapor à gustu, & calor à tactu. Si autem species esset medium *Quod*, ipsa poni deberet obiectum sensus, quia ipsa primò, & per se attingeretur; sic à pari, quia per creaturas materiales in cognitionem ducimur substantiarum abstractarum; obiectum motuum, per se nostri intellectus pro statu isto sunt creaturæ materiales, non substantiæ abstractæ. An autem species ipsa possit quandoque habere rationem obiecti, & per aliā specie cognosci, suo loco patebit.

Quò ad 2. partē de similitudine formali, præmittimus cū Doct. ex quol. cit. & in 2. dist. 35. in fine, non esse denegandum speciem dici posse formale representativum obiecti, sed quatenus distinguitur à medio *Quod*, siquidem istud dicitur continere virtualiter cognitionem illius, quod facit cognoscere, non formaliter, quia non se habet ut ratio cognoscendi, nec concurrat cum potentia, per exhibitionem propriæ entitatis, quæ exhibitio requiritur ad genus causæ formalis, species autem, & actus se habent ut medium *Quo*, & dicuntur rationes formales cognoscendi respectu potentiae, quam

determinant, quia per exhibitionem propriæ entitatis occurrunt. Si autē species, & actus ad invicem continentur, species potius dici debet similitudo virtualis obiecti, quam formalis, quia species pertinet ad actum primum, & obiectum constituit actui cognoscibile ex Subtilist. Quol. cit. & in 1. d. 3. q. 6. S. *Ad Argum. in oppositum*, &c. cognitio verò spectat ad actum secundum, obiectumque statuit actui cognitum, ac reddit potentiam formaliter cognoscentem, quod autem tale est in actu primo, & habitualiter, aprius dicitur tale virtualiter, sicut quod est tale in actu secundo, dicitur esse tale formaliter, ex quo sequitur, quòd species dici potest similitudo formalis, & virtualis obiecti, formalis ad differentiam mediij *Quod*, & virtualis ad differentiam actus cognitionis, qui expressius, & actualius repræsentat obiectum. Potest esse exemplū de risibilitate, quæ si comparatur ad subiectum *Quod*, seu ad hominem, à quo emanat, dici potest principium formale ridendi, quia ipsa mediante, homo dicitur formaliter risibilis, si verò risibilitas formaliter comparatur ad risum, ut ad actum secundum, tunc risibilitas, dici debet principium virtuale respectu talis risus in actu, quia ipsum præcedit, ut causa suum effectum.

Ille autē modus loquendi Thomist. quòd .i. species sit eadem entitas obiecti sub modo essendi, non natu-

naturali, sed representatiuo, est intolerabilis, vt diximus supra, probando speciem esse penitus alterius rationis ab obiecto. Tum quia vt bene argent Aliq. Scotista si species esset eadem obiecti quidditas in esse representatiuo, ad quid deinde ponitur species expressa, seu actus secundus? quia iam sufficere intelligeretur potentia constituta formaliter cognoscens obiectum, eiq. intentionaliter assimilata per speciem formaliter representantem obiectum. At respondēt Coplyt. quod licet species impressa sit eadem omnino natura obiecti, differunt tamen quò ad modum representandi, nam impressa representat per modum habitus, & permanēter; expressa verò per modum actus, & transeūter. Sed quid hęc responsio ad difficultatem præpositam? Tum quia vt bene arguunt Scotista perfectior est assimilatio permanens, quàm transiens, hinc Visio beatifica ponitur actus semper permanens, ergo si species, & actus solum differunt, quia illa permanēter representat, iste verò transeūter, illa erit isto perfectior, quod est falsum. Tum quia habitus & dispositio differunt ex hoc, quod est habere esse permanentem, & transeūtem, & tamē non per hoc specie differunt, ergo si species impressa, & actus solum penes istos modos differunt, & in essentia, & quidditate cōueniunt, non distinguerentur specie, quod falsum est, quia actus est effectus

speciei æquiuocus. Tum quia si intellectus, & Petrus fieret res intellecta, ergo idem Petrus bis fieret, primò per speciem impressam, secundò per speciem expressam. Rr. M. Jacob. Brun. q. 12. de an. ar. 8. fol. mihi 388. concedēdo, quod idem intellectus bis fieret, diuerso tamen modo, nam vao modo fit idem in actu primo per speciem impressam, & in actu secundo per speciem expressam.

Contra, nulla res facit se ipsam essentialiter, & quidditatiuē, ergo falsa responsio. Pr. antec. vel faceret se ipsam per generationem, vel per creationem, sed nullo modo, ergo &c. Pr. min. non per generationem, quia nulla res potest bis produci ex dictis in Phyl. & si posset bis produci, à quo Agēte? forte à speciebus? & potest species producere Petrum quò ad suam quidditatem? Petrus constat corpore, & anima rationali, sed species nō potest animam rationalem constituere, ergo. Pr. mi. anima rationalis non potest creari nisi à Deo solo, sed species siuē impressa, siuē expressa non est Deus, ergo nequit animā rationalem creare. quomodo ergo Petrus intelligendo per speciem, fit bis Petrus? quomodo, qua ratione, quo sensu?

Dicent in esse representatiuo, bene, sed hoc non est efficere essentiam, & quidditatem rei, sed rem representare, sicut albedo, vel nigredo nō efficiunt essentiam Petri, sed ipsam album, vel nigrum.

Ff deno-

denominât, quæ sunt denominationes accidentales. Tum quia idem Intellectus permanens, species illæ adsunt, & absunt; quomodo ergo intellectû istæ species efficiunt, erit ne intellectus corruptibilis millies ad præsentiam, & absentiam specierum? Etiam Petrus in Scena primo repræsentat personam Regis, deinde personam serui. At neque Petrus bis producitur, neque Rex aliquis, vel seruus, sed solum ibi fit alium rerum repræsentatio, quod deinde illa fit artificialis, & in calu nostro fiat naturalis, parû interest, quia semper quod ad modum repræsentandi coincidunt; Neque .n. quia parietem videndo, ipsum repræsentato, parietis quidditatem constituo, neque me ipsum parietem efficio, sed solum omnia hæc in esse repræsentatio inteliiguntur, quod est esse diminuens; secundum illum accidentale attributum à speciebus, quod est res repræsentare sicuti sunt. Et sicut de albare, mouere, calefacere, non est res efficere, sed illas accidentales denominationes subiectis tribuere, quos afficiunt, idem de repræsentare, & cognoscere asserendum est, nisi velint species in tantum extollere, vt animam rationalem creare possint, quod solius Dei attributum est.

Obiectiones.

Ob. Contra primam partem ex Arist. libr. de memor. & reminisc. cap. 2. vbi docet in recondatione nos cernere phantasmata, tam

quã imagines rerum, ergo species se habet vt medium cognitum. R. Arist. assimilasse species picturis, quatenus ambo repræsentant, non tamen quod ad modum repræsentandi, nam pictura est medium. Quod, species verò medium Quo.

Ob. Species dicitur vicaria, & vicem gerens obiecti, ergo quod terminat actû cognitionis est species. R. species dicitur vicaria obiecti quod ad cognitionem, nõ quod ad terminationem; ideo nihil.

Sed Contra, Ad sensationem requiritur obiectum præsens, sed in sensibus internis non est obiectum præsens, sed species repræsentans obiectum, ergo. R. in cognitione abstractiua terminum esse obiectum, non in se, sed vt in specie repræsentatum, ita Scotistæ communiter. Addit Mayron. in. 1. d. 3. q. 10. In cognitione intuitiua obiectum terminans est res in se; at in abstractiua, qualis ponitur cognitio sensitiua interna, est ipsû obiectum, vt præscindit ab esse extra, & ab esse intra; & hoc dicere intendunt Scotistæ, cû asserunt obiectum vt in specie relucens terminare cognitionem abstractiuam.

Contra 2. partem Ob. Thomistæ: Species est primò instituta ad repræsentandum obiectum, cû habeat esse intentionale, ergo est formale repræsentatiuum, conseq. probatur, quia quod solum virtualiter conuenit alicui, non est primum, quod ei conuenit; sed esse formaliter tale, ratione cuius continet

tinet virtualiter aliud, vt lux Solis est virtualiter calida, & quod primo ei competit, nō est esse virtualiter calidum, sed esse formaliter lucem, & ratione cuius virtualiter continet calorem. R. concedendo speciem esse primo institutam ad repræsentandum, & in hoc sensu dici posse similitudinem formalem, quia vt sic respicit potentiam, & est ratio cognoscendi, non tamen ex hoc deduci debet, quod sit omnino quidditas obiecti, vt ipsi prætendunt.

Ob. Auth. Arist. 2. de an. text. 121. dicentis, sicut impressio annuli ferreo, vel aureo in cera manet effigies, & forma annuli sine materia auri, & ferri, ita obiectum sensibile immitit propriam speciem, quæ est ipsius natura sine materia, ergo sicut effigies annuli est similitudo formalis, talis etiam erit species. Item ibidem text. 63. ait, potentiam per receptionem speciei fieri talem, quale est ipsum obiectum, quod esse non potest, nisi per similitudinem formalem. R. neg. consequ. proportio. n. consistit in hoc, quod species, & imago sunt similitudines in repræsentando, non quod sint prorsus eadem cum rebus repræsentatis, sicut nec imago impressa est eadem numero cum effigie annuli, cum vna remaneat in cera, alia in auro. Ad aliud, ibi Arist. solum ait potentiam fieri similem obiecto per speciem in esse repræsentatiuo, ex quo non sequitur speciem esse omnino eā-

dem in natura, & quidditate cum obiecto, sicut nec cognitio lapidis licet repræsetet lapidem, est quidditas lapidis, alioquin sicut cognitio lapidis est essentialiter accidēs, sic essentia lapidis esset accid. & sicut cognitio lapidis est essentialiter vitalis, sic etiam & quidditas lapidis. Cum Thomistæ dicunt speciem esse obiectum in esse repræsentatiuo, bene, sed hæc est conditio diminuens, vnde non valet inferre species lapidis est lapis in esse repræsentatiuo, ergo est lapis, sicut nec imago Petri, licet sit Petrus in repræsentando, sequitur absolute, quod sit Petrus; & reducitur ad fallaciam secundum quid ad simpliciter, vt Etiops est albus secundum dentes, ergo Etiops est albus.

Ob. Productio verbi, & species expressæ est quædam generatio vitalis, nō simpliciter in creatis, putat secundum esse naturale, sed secundum quid, & in esse repræsentatiuo, ergo debet esse in similitudinem nature ad suum principium in esse repræsetatiuo, ergo species debet esse prorsus similis obiecto, hæc vltima consequ. patet, quia species expressa est similis obiecto, & tamen ab impressa immediate oritur, ergo debet esse omnino eadem, & similis obiecto. R. concedendo cognitionem produci ab obiecto vt similem, non in essendo, sed in repræsentando, & vt sic est similis obiecto, licet species impressa potius se habeat vt semen, quam vt agens principale,

liquidem cognitio magis obiecto assimilatur, quod exprimit, quam speciei, sicut filius est imago patris, non seminis.

Ob. Inter ea, quæ essentialiter differunt, nulla potest esse similitudo, sed potius dissimilitudo, at species dicitur omnino similis obiecto, ergo essentialiter, & quid-ditativè non differunt. R. ex Subtiliss. in 2. d. 3. q. 9. L. concedendo maiorem in essendo, negando in representando, ideo nihil, talis enim similitudo solum infert proportionem representantis ad representatum, non identitatem quidditatis.

Hinc concedimus nos, quod eadem res à parte rei habeat esse cognitum in potentia cognoscente, non tamen ex hoc inferri debet, quod cognitio, & species impressa sit eadem omnino res licet sub diverso modo essendi, imò potius hoc nobis fauet, nam res ut habet esse in potentia cognitiva dicitur conceptus obiectivus, qui est penitus distinctus à conceptu formalis, & à specie impressa, ergo res ut sic non erit species sine impressa, siue expressa, sed aliquid ab ipsis representarum.

ARTICVLVS NONVS.

An sensus errat circa suum sensibile.
S. Cor. veritatem huius dubij aperit in 1. d. 3. qu. 4. sub G. & D. circa quod tres referunt opiniones, Prima est Epicureorum, de qua meminit D. Aug. 8. de Ciuit. Dei cap. 2. asserendum sensus ex-

ternos nunquam decipi, aut falli circa propria obiecta, quos etiam sequi videntur Albert. Magn. tr. 4. c. 3. cap. 5. & Appollinaris q. 13. Secunda huic directè opposita, fuit quorundam Academicorum, quos refert, & respuit etiam D. Aug. in trib. libris contra Academicos, assermantium nihil certum esse in sensibus circa propria sensibilia, omnem fidem ab eis auferentiū. Tertia, quæ inter illas duas sententias mediare videtur est Arist. in hoc 2. docentis, sensus nunquam decipi circa propria sensibilia, si ad sine organa, & modis debite disposita, & ipsa fuerint applicata in debita distantia, aliquando verò errare, si aliqua ex perdictis conditionibus defuerit, sic Thomistæ hic cap. 12. Simpl. ibidem, Iandun, & Alij, cū quibus est Doct. Subtil.

Pro cuius intelligentia notamus 1. quod omnis cognitio cū sit representatiua, & expressiua obiecti, relationem quamdam fundat similitudinis, & cōformitatis ad obiectum, & est quando illud exprimit sicuti est, quæ conformitas, & similitudo dicitur veritas cognitionis in representando ex dictis in logi. & hæc duplex est, vna perfecta, & conuenit propriè iudicio intellectus, quod determinat de re aliquid cognoscitur, & indicatur quod ei à parte rei conuenit; Alija imperfecta, & hæc potest cuiusq; cognitioni conuenire, etiam simplici apprehensioni, quatenus in cognitione ad obiectum, quædam cōfor-

mitas,

mitas, & similitudo in representādo interuenit, nos. n. verè apprehendimus hominē esse animal rationale, verè albedinem videre &c. quæ veritas potest dici simplex, & incomplexa, ad differentiam veritatis cōplexæ, & iudicatiuæ. Falsitas quoq; duplex est, perfecta, & imperfecta. Prima erit difformitas iudicij, quo determinatè affirmamus quod non est, vel negamus quod est; Secunda est difformitas cuiuscumq; cognitionis, qua res non exprimitur sicuti est in se, & de hac in præsentia loquimur, an. s. sensus possit decipi, & errare percipiēdo sensibile aliter ac sit in se.

Not. 2. ex Arist. hic tex. 63. sē-sibilia in duplici esse differentia .s. alia per se, alia per accidens: sensibilia per se, ut supra diximus, sunt quæ seipsis, & immediatè sensus immutant, & influunt in effectum sensationis, ut color, & magnitudo respectu visus; & hæc sunt duplicia, nempe propria, quatenus immutant unicum tantum sensum, ut color respectu visus, sonus respectu auditus &c. & communia, quæ à pluribus sē-sibus percipi possunt; ut magnitudo, motus &c. Sē-sibilia verò per accidens dicuntur illa, quæ vel coniunguntur cum sensibilibus per se, vel ratione alterius sensus immutant, ut substantiæ quæ sentiuntur ratione accidentium.

Not. 3. ex Subtiliss. loc. cit. G. & D. errorem posse contingere dupliciter .s. vel per apprehensionem terminorum simplicium pro alijs,

ut albi pro nigro, viridis pro rubro, amari pro dulci &c. & hic appellatur error incomplexus; Vel contingere potest per compositionem vnius cum aliquo; vel per diuisionem vnius ab aliquo, aliter quàm sit in re, ut cum dicimus mel esse amarum, sed dulce, & talis error dicitur cōplexus, seu iudicatiuus. Primus error contingere potest tum in intellectu, tum in sensu; siue sit interior, siue exterior, nam omnes sunt potentia apprehensiuæ simplicium, seu terminorum, secundus verò reperiri potest solum in potentia iudicatiuus, ut sunt intellectus, & sensus interior.

Not. 4. ex Doct. ibidem, quod obiectum sensus dupliciter considerari potest vno modo in cōmuni, ut vox quatenus est sonus, albedo pro ut est color, dulcedo ut sapor, & ita in sensu nunquam contingit error, nam apprehendit quid quid sentit sub ratione sui obiecti adæquati; Altero modo in particulari, & secundum propriam naturam, ut albedo, nigredo &c. veritates sunt, & sic interdum contingit sensum circa propriam obiectum errare, siquidem ex in dispositione organi, vel medij, vel ex indebita distantia experimur nos apprehendere vnum pro alio, ut amarum pro dulci, fuscum pro albo &c.

Not. 5. ex eodem Subtiliss. ibidem, posse illusionem in sensu accidere ex triplici capite, Primò ex indispositione sensus, vel organi, in quo recipi debent species obiectorum,

æorum, vnde æger male iudicat de sapore, & quandoque quod est dulce apprehendit vt amarum, & è contra; Secundò ex indispotione medij, in quo species sensibilium recipiuntur, qua de causa manus viridis apparet cum lumen eam illustrans per vitrum viridem transsit; Tertiò ex indebita distantia obiecti, hinc oculus iudicat Cælos esse coloratos; Iridem esse versicolorem, & similia, quæ tamen non ita se habent à parte rei, ac propterea decipiuntur. Vt igitur sensus non decipiatur circa proprium obiectum sensibile, prædictæ conditiones obseruandæ sunt, alioquin aliqua ipsarum deficiente, in suis iudicijs errabit; & hoc innuit Arist. tex. 63. cum ait: *Dico autem proprium quidem, quod non contingit alio sensu sentiri, & circa quod non contingit decipi.* & tex. 161. inquit: *Sensus propriorum quid est verus, aut quam paucissimum habens falsum.* id est, si relatæ conditiones adsint, non continget sensum decipi circa proprium sensibile, si verò aliqua defuerit, sensus erit falsus, ellò hoc rarò, & in paucis eueniat. His habitis.

Conclusio Prima.

Dicimus primò, sensum non semper errare in actibus suis, quin verum percipiat, licet aliquando reuera contingat errare. Est Scoti loc. citat. contra Academicos, & Epicureos. Pr. quò ad primam partem contra Academ. experientia. n. constat quædam ab omnibus quando non adest impedimētum, eodem modo cogno-

sci, ergo &c. Tum quia Fides est notitia certa, & vera, & non nisi medijs sensib. vt habetur. ad Rom. 10. *Fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi.* & iterum: *Quomodo credent ei, quem non audierunt?* & Ioan. Episc. 1. c. 1. *Quod audiuimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostra contraxerunt, &c. annuntiamus vobis.* Ergo si sensus semper erraret, non posset haberi in intellectu notitia aliqua certa, & vera, nec vlla scientifica notitia, cum omnis nostra cognitio pro statu isto ortum habeat à sensibus.

Contra Epicureos Pr. etiam experientia, quòd sensus interdum errat, & Scot. ostendit loc. citat. nam baculus in aqua, fractus apparet, infirmi dulcia gustant tanquam amara; per vitrum coloratum, quis conspiciens, omnia videt illius coloris, res eminus perspectæ minores videntur; & si sunt quadratæ, rotundæ apparent &c. vbi sensus materialiter fallitur. Non tamen ex hoc capite debemus omnem fidem sensibus denegare, & omnem certam cognitionem, nam vt plurimum sensus non errant, & quando falluntur materialiter, saltem non errant formaliter. i. respectu specierum sic representatarum. possunt etiam per intellectum corrigi ex Doct. ibidem lit. G.

Conclusio Secunda.

Si sensibile proprium sumatur sub ratione communi, nunquam contingit error in sensu. Colligitur ex Doct. loc.

loc. cit. sub G. ex Arist. text. 63. ubi ait: *Dico autem proprium, quod non contingit decipi, ut visus coloris, & auditus soni, & gustus saporis.* Sed color respectu visus, sonus respectu auditus &c. sunt rationes communes sensibilibus propriorum huiusmodi sensuum, ergo in sentent. Arist. sensus non potest in his decipi, & errare. Pr. ratione. Potentia nequit exire limites proprii obiecti adæquati, sed sensibile proprium in communi consideratum est sub ratione obiecti adæquati, ergo circa tale obiectum potentia sensitiua non potest decipi.

Conclusio Tertia.

Dicimus 3. si relatæ conditiones in quinto Not. positæ obseruentur, nequit sensus circa sensibile proprium, etiam in particulari consideratum errare. est Doct. ibidem. & Pr. quia tunc sequitur error in sensibus quando potentia est indisposita ex parte medijs, & obiecti, sed obseruatis prædictis conditionibus adest perfecta dispositio in potentia, ergo &c. Tum quia nulla potentia decipitur in suo naturali statu circa obiectum proprium, quod attingit ut est in se, & per propriam eius speciem; Sed sensus externus nisi impediatur petit attingere connaturaliter sensibile proprium per propriam eius speciem, & ut est in se, ergo ut sic, & absolute loquendo, nunquam circa illud decipitur; Imò neq; per accid. sensus externus circa proprium sensibile decipitur. Pr. sensatione est actio naturalis,

sed intentionalis, hoc est, non necessario tendit ad obiectum ad extra secundum esse entitativum, & phys. sed sufficit ut sic secundum esse intentionale, & sensibile, & quatenus ab illo intentionaliter mouetur, sed sensus prout sic mouetur a sensibili proprio, & ad illud terminatur, non decipitur, ergo Pr. mi. cum n. oculus videt remum fractum in aqua, tunc remus est reuera fractus intentionaliter, licet non in esse naturali; sic etiam cum oculus videt Mundum rubrum per rubra conspicienda, Mundus reuera ut rubrus representatur, ergo tunc sensus externus non decipitur. Tum quia non attinet ad sensum externum iudicare, & comparare esse intentionale obiecti cum esse quod habet obiectum in statu physico, & naturali, sed solum sentire, sicut mouetur ab obiecto in illa specie, ergo licet obiectum aliquando appareat sensui aliter quam sit a parte rei, sensui tamen nunquam apparet aliter ac sibi representatur per speciem, ergo sensus iudicans de illo secundum quod sibi representatur, non fallitur, quia representatio naturalis est. Ex quo deducitur, quod sensus externus circa sensibile proprium, & particulare nec per se, nec per accidens decipitur; sed solum dici potest, quod sensatio externa occasionaliter sit causa se sui interno, vel intellectui, ut circa tale sensibile decipiatur, existimando, quod obiectum sit in se, sicut in sensu exteriori representatur.

Qc.

Occurrit tamen hic quædam difficultas ex text. 63. vbi Arist. docet, quod sensus circa sensibile proprium non decipitur, bene tamen circa sensibile commune, circa id multum Expositores laborant, ut ostendant quomodo hoc verificetur, cum æquè sensus errare videatur tam circa sensibile commune quam proprium, Si n. dicatur sensum posse errare circa obiectum proprium materiale, seu ut est a parte rei, non autem formale, & ut a specie repræsentatur; aut non posse errare circa proprium, dummodo non ad sint impedimenta assignata &c. hoc idem de sensibili communi dici poterit, nam etiam necessariò apprehenditur, p. ut a specie repræsentatur, & si omnia requisita adsint, neq; circa istud continget error. Si dicatur non committi errorem circa proprium in genere, ut visus non errat circa colorem in communi, percipiendo quod nō est color ac. si esset color, nec auditus circa sonum, ut cognoscat non sonum pro sono, falli tamen circa proprium in specie, accipiendo vnam speciem pro alia; hoc etiam de sensibili communi dici potest, quia nunquam contingit intelligere non sensibile commune pro sensibili, licet decipi possit in particulari .s. accipiendo motum pro quiete, ut cum apprehēdimus astra ut quiescentia, quæ tamen mouentur, & è contra quietem pro motu, ut nauigantibus euenit, quibus litus apparet moveri.

Mastr. & Bell. hic disp. 4. q. 7. Aduertunt pro resolutione; quod in duobus locis de hoc Arist. præsertim discurrit, .s. in 2. de Anim. tex. 63. & tex. 161. & utrobique se clarissimè explicat, in quo sensu loquatur, nam text. 63. ait sensum non decipi circa proprium sensibile, non tamen subiungit posse decipi circa sensibile commune, sed hoc est ab Expositoribus additum. In text. deinde 161. ait utique circa commune sensum errare, sed adhuc idem concedit circa proprium, & solum affert differentiam, quod circa proprium parum contingit falli, circa commune sæpius. In primo loco igitur docet Aristot. sensum circa proprium obiectum non decipi loquendo de proprio in genere, qualis est color respectu visus, sonus respectu auditus, sapor respectu gustus, &c. ait n. *Dico autem proprium quidem quod non contingit alio sensu sentiri, & circa quod non contingit decipi, ut visus coloris, & auditus soni, & gustus saporis, sed unusquisque indicat de his, & non decipitur, quod color sit, neq; quod sonus, sed quid sit coloratum, aut ubi, aut quid sonans, aut ubi.* Deinde definiens commune sensibile ait: *Communia autem, motus, quies, numerus, figura, & magnitudo.* Vbi non addit, quod circa illa contingit decipi, & bene, quia nequit error accidere circa sensibile commune in genere, sed solum in specie, sicut de colore, sono &c. illa n. quinque sensibilia communia se habent ut species

cies sub sensibili communi, sicut albedo, & nigredo sub colore; omnia .n. illa quinque ad eundem attinent sensum, sicut species coloris ad visum.

In 2. loco docuit sensum pluries decipi circa sensibile commune, quàm circa proprium, & quidem rationabiliter, interdum .n. non contingit errare circa proprium, sed solum circa commune, quod in astris est evidens, quæ licet maxime distent, lucida tamen apparêt, quare visus non errat circa lucem, quæ est sensibile proprium, sed cir-

ca magnitudinem, quietem, &c. quæ sunt sensibilia communia. Sic etiam nauigans non errat circa colorem littoris, sed circa quietem. Cuius ratio est, quia sensibile proprium mouet per propriam speciem, sensibile verò commune per speciem sensibilis proprii, ac consequenter species fortius mouet pro sensibili proprio, quàm pro communi, ac proinde facilius decipitur sensus circa commune, quàm circa proprium, ita. Relati Doctores.

DISPUTATIO VI.

DE POTENTIIS SENSITIVIS, ET EARVM OBIECTIS in particulari.

Potest tractatum de Potentijs sensitivis in communi, sequitur de eisdem in particulari discursus, nimirum de quinque sensibus in particulari, de Visu, Auditu, Olfactu, Gustu, & Tactu; qui omnes se habent veluti quinque porte, per quas obiectis omnibus externis, speciebus sensibilibus mediantibus manifestus pateat aditus ad potentias sensitivas internas, & inde ad intellectuales. Verum, quia inter omnes sensus externos, Visus dignitate, ac utilitate alios præcellit, ab eo exordiri debemus, deinde per ordinem, quo in textu ab Arist. distribuuntur, præmittendo aliqua ad numerum, & perfectionem ipsorum sensuum externorum spectantia.

ARTICVLVS PRIMVS.

De Numero, & Perfectione Externorum Sensuum.

Scot. in lib. de An. q. 6. præter assignationem huius numeri, ab Aristot. assignati in 2. de An. d. tex. 128. sic discurret, supponendo primò, quòd omnis potentia cognitiua propriam elicit operatio-

nem, per quamdam assimilationem proprio obiecto, quod præstare nõ potest, nisi ab alio immutetur per receptionem speciei, & à diuersis obiectis, diuersæ species imprimuntur per diuersas immutationes in organis factas. Duplex autem est immutatio in genere, ait Scot. alia naturalis, qua forma recipitur in-

G g

pālo

passio secundum esse reale, simile formæ existenti in agente; alia intentionalis, seu animalis, qua forma recipitur non secundum esse reale, quod habet à parte rei, sed intentionale, quatenus .s. species formæ recipitur in organo, qua potentia potens est sensationem elicere. Quo supposito, pbat Subtiliss. numerum quinarium sensuum externorum ex diuersitate immutationis organi ab obiecto; Nam sensus aliquando immutatur intentionaliter tantum, aliquando verò etiam naturaliter; Si primum, sic est Visus, qui solum species recipit ab obiecto, nec aliqua naturalis mutatio in visione interuenit; Si secundum, vel naturalis immutatio est ex parte obiecti, vel ex parte organi; Si primum, aut sic mediante motu locali, & sic est Auditus, qui fit à sono se multiplicante per aerem vsque ad auditum, per motum localem; aut fit per motum alterationis, & est olfactus, siquidem odor euaporat ab obiecto mediante calefactionis. hinc in hieme rix odorabile corpus odoratur. Si verò immutatio est ex parte organi, vel fit per eandem qualitatem sensibilem, & sic est tactus, qui V. G. ab eodem calore, & naturaliter, & intentionaliter immutatur; vel fit per aliam qualitatem, & sic est Gustus, quia naturaliter immutatur à qualitate tangibili, intentionaliter verò à sapore. Secundum motum quantitatis non fit peculiaris mutatio, quia quantitas est

sensibile commune, ac proinde non requirit proprium sensum. Quia igitur omne obiectum sensibile, quinque modis est organi sensus immutatum, sequitur quinque esse sensus exteriores, quæ sent. est communis tum apud Philosophos, tum apud Theologos; licet reuera neque hæc ratio Scoti, neque illæ, quas Aristot. affert in tex. sint demonstratiuæ, & repugnantiam ostendant non posse absolute alios sensus externos dari, vt bene DD. aduertunt, nam & potentia Dei infinita est, & species rerum possibiles etiam infinitæ Sincathegorematicæ, tam in numero, quam in perfectione, vnde solum remanet, vt sint rationes probabiles.

Obiectiones.

Ob. quòd non sit necessitas tot sensuum externorum, siquidem vnus est intellectus erga omne intelligibile, vnus sensus communis circa omne sensibile, vnica potentia motiua in omnibus membris, ergo vnus sensus externus. R. neg. paritatem, nam quæ dispersa sunt in inferioribus, sunt in superioribus vnita, & hoc maxime quia sensus externi organa specie distincta requirunt, ac determinatas dispositiones, vt diuersas species obiectorum recipere possint, vt Doct. aduert. in 2. d. 3. q. 8. ad 3. ita intellectus, & sensus communis. Potentia motiua est eadem in omnibus membris, & vnicam operandi modum tantum habet.

Ob. quòd sint plura quinque; nam quan-

quantitas, figura &c. sunt per se sensibilia, ergo habere debent proprias, & particulares sensus, cōseq. patet, quia magis differt magnitudo a colore, quam sonus a colore, nam sonus, & color sunt eiusdem prædicamenti, color verò, & magnitudo differunt prædicamento, ergo si sonus, & color diuersos exposculant sensus, multò magis color, & magnitudo. Tum quia vnus sensus est tantum vnus contrarietatis, sed sensus tactus est plurium contrarietatum ex 2. de An. tex. 106. quia quatuor sunt primæ contrarietates, ergo tactus non est vnus sensus, sed plures. ꝑ. cum Subtiliss. loc. cit. neg. cōseq. nam licet magnitudo, & color magis differant in esse rei, quàm color, & sonus; in esse tamen sensibili, & obiectino magis conueniunt, quia quantitas est sensibile commune, sonus autem est sensibile proprium, quæ ab eadem potetia percipi possunt. Ad 2. respondet Et Doct. primas qualitates in esse sensibili conuenire in quodam genere innominato, quod posset vocari tangibilis qualitas, sicut omnes colores conueniunt in hoc genere visibilis qualitatis in esse sensibili, de quo alibi.

Ob. fames, sitis, dolor, voluptas, & similia sentiuntur, sed id nõ fit per aliquem sensum ex numeratis, ergo plura quinq. ꝑ. cum Bell. & Mastr. si hæc omnia sumantur ꝑ actu sensitini appetitus, non sentiuntur per se sensu externo, si verò materialiter sumantur, sic sensu

tactus percipiuntur, in hoc. n. sensu. fames dicit compressionem stomachi prouenientem ex eo, quod venæ vacuæ alimentum è stomacho attrahere conatur. Dolor supponit lationem corporis, quæ vel est separatio partium per sectionem, aut contractio, aut dilatio, quæ fit aut frigore, aut calore, cōpressionem, vel disunctionem partium. Tristitia supponit contractionem cordis, voluptas cordis dilationem, vnde ratione horum actuum a sensibus externis percipi dicuntur.

Quantum ad perfectionem, & nobilitatem horum sensuum, Quidem auditum præferunt, Alij tactum, ferè omnes visum, & quidẽ rationaliter, nã visus est obiecti nobilioris, & vniuersalioris sicut è lux, & color, nam lux etiam Cælestibus corporibus conuenit, etq. omnia alia sensibili qualitate purior, simplicior, & immaterialior. Item actus videndi est certior quolibet alio actu sensibili, ceteris paribus; hinc obiecta visus fortius mouent phantasiam, & intellectum, vt in somniantibus patet, qui magis de rebus visis somniant, quàm de aliis sensibus perceptis, & tandem quia organum visus est, ceteris superioris nobilioris complexionis.

Auditus ponitur secundo loco, qui vtilissimus est die, ac nocte, & vigilantibus, & dormientibus, possunt siquidem dormientes sonoperterriti se tueri, facit etiam hominẽ animal sociabile, nam in narratione, & auditione est societas;

& maxime iuuat ad sciētiās acquirēdas, siquidē quisq; nostrum indiget Doctore, vt pleniorē de reb. habeat cognitionē; imò sine hoc sēsu nec posset homo Deū cognoscere, eiusque diuinam legē apprehēdere, & similis bestijs omnino euaderet ex Arist. de sensu, & sensil. cap. 1.

Tactus est etiā nobilis propter suam communitatē, quatenus omni animali conuenit, cum nullum sine eo xistere possit ex 3. de An. tex. 62. bonum autē quo cōmuniū, eo pręsentatiū.

Gustus propria vtilitate non caret, nam maxime ad cōseruationē corporis inferuit.

Olfactus inter omnes sēsus minimam habet necessitatē, minimamq; confert vtilitatē, quia odores ad vitam tuēdam necessarij nō sunt, imò quia pluriore sunt fēti di, quā grati odoris, potius tristitiam afferunt, quā oblectationem.

Si igitur nobilitatē attēdamus penes maiorē, vel minorē vtilitatē, sic sēsus gustus, & tactus sunt ceteris pręferēdi, gustus .n. & tactus simpliciter necessarij sunt ad cōseruationē animalis, quod sine alijs sēsibus viuere pōt, non autē sine istis, qui proinde sēsus necessitatis vocari solēt. ceteri verò dicuntur sēsus commoditatis, vltimum verò locum, vt diximus tenet olfactus. Si autem nobilitas in gradu essendi cōsideratur, quę est vera acceptio nobilitatis, sic visus est alijs p-

ferendus, sequitur auditus, deinde olfactus, postea gustus, vltimò tactus. ita cōmunis cum Arist. de sensu, & sensil. cap. 1.

Pr. hoc, tum Auth. D. Tho. 1. p. q. 78. art. 3. tum Scoti q. 6. de an. cit. sic discurrentium; sensus externi distinguuntur, & numerātur penes diuersas immutationes a sensibilibus externis, sed immutatio sēsum est quintuplex, scil. spiritualis tantum, nulla pręsupposita immutatione naturali ex parte obiecti, vel organi, & hęc pro visus; Spiritualis cum naturali secundum locum ex parte obiecti soni, & hęc admittit mutationem, sed minorē, cum motus localis sit primus motuum, & hęc pro auditu; Spiritualis cum naturali mutatione secundum alterationem ex parte obiecti odoris, & hic intercedit maior mutatio, si .n. tale obiectum per calidum non alteratur, nō spirat odorem, & hęc pro olfactu; Spiritualis cum naturali mutatione ex parte organi, cum aliqua intentionali mutatione, & hęc pro gustu, & tactu; gustus autem minorem mutationem naturalem in se admittit, quā tactus, nam ille immutatur a qualitate distincta a proprio obiecto, ille verò a proprio obiecto.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De organo, & obiecto visus, & quibus conueniat.

S Cot. de his sparsim agit in 2. d. 3 q. 9. N. & in 4. d. 10. q. 9. & alibi. Pro articuli decisione.

Not.

Not. est primò breuiter ex Arist. lib. 1. de Historia animal. cap. 9. & 10. & lib. 5. de Gea. Animal. cap. 1. & communiter ex Anatomicis, quòd organum potentiz visuz situm sit in oculis, quorum stru-cturam considerantes, asserunt eos esse figuræ globosæ, aut rotundæ, & hoc vt aptiores ad motum reddantur, & capaciores ad tam magnatû rerum species recipiendas. eorum substantia constat ex septem musculis, quinq; tunicis, trib. humoribus, & duobus nervis. Primus musculorum alligat oculum capiti, secundus mouet oculum sursum, tertius deorsum, quartus dextorsum, quintus sinistorsum, sextus semicircularis ex vna parte, & septimus ex alia. Tunica verò, humores, & nerui sic adaptantur; primò, in centro oculi reperitur quidam globus, cuius substantia est sicut cera tenera, coloris cristallini, & humor Cristallinus vocatur. Secundo, medietas huius globuli respiciens cerebrum immersa est in quodam alio humore, qui appellatur vitreus, eo quia in substantia, & colore similis est vitro fuso, coctoq; fornace. Tertiò, exterior pars humoris cristallini tegitur quadam tunica, quæ aranea dicitur, similisq; est telæ aranæ; quamuis secundum sui substantiam sit fortis, & trasparens, & ex ipsa, ac cristallino humore pupilla constituitur, in qua multi constiuunt sensorium, seu organum potentiz visuz. Quarto, procedunt à cerebro duo nerui

biforcati, qui vocantur optici, seu visorij, & procedunt per foramina, quæ sunt in cavitare caluariz, vbi sunt oculi, deinde in media via ad inuicem concurrunt, & antequam ad oculos perueniunt, diuiduntur vnus ad dextrâ, & alius ad sinistram. Quintò, cum ad oculos peruenerint, à substantia neruorum de generât, & in secundam tunicam euadût, quæ appellatur retina, ad instar retis efformata, estq; venulis sanguine plenis distincta, & humorem vitreum cooperit, illumq; alit, ac fouet, vt ex inde etiâ humor Cristallinus nutriatur. Sextò, uterq; hic neruus, duplici vestitur tunica, quarum priorem, & immediatam sumit à meninge, seu pia matre, posteriorem verò, & mediatam à dura matre. Meninges sunt duæ membranz circa cerebrum, quarum exterior dicitur dura mater crassa, siue dura meninx; interior verò, quæ proxima est ipsi cerebro, appellatur pia mater, & vtraq; est sensus acutissimi, vnde oriuntur dolores, & pûctiones hemicranie. Septimò, pia mater vestit, & ambit totum oculum, relicto sibi foramine à parte interiori, vbi est aranea, per quam fit visio, & recipiuntur species, & vna appellatur; est. n. nigri coloris, & cum foramine, apparens granum sine pedunculo. Octauò, altera tunica, qua vestitur oculus ex anteriori parte versus obiectû, vbi est vna foramen, est trasparens, diciturq; cornea, cum ad instar cornu dura sit, & indur.

diuerfis hominibus varij coloris apparet. Nonò, inter tunicam araneā, & vneam, est quodam spatiū, in quo tertius humor situs est, qui dicitur albugineus, quatenus similis sit albugini oui, hasq; tunicas dilatatas sustinet, ne visionem impedian, & araneam, humoremq; Crystallinum humectat. Decimò, tandem, reperitur quinta tunica, quæ pericraneum, seu penostium appellatur, albi coloris, & qua totus ambitur oculus, & quia est pinguis, & crassa fouet humores oculi, ne congelentur. hæc breuiter examinata sunt gratia studētium, cæterum, qui copiosiore exposcit nōticiam, videat Galenum lib. 20. Fernel. lib. de partibus corporis humani cap. 9 & Alios huius professionis Peritissimos &c.

Oculi temperamentum ex Galeno, & quibusdam alijs ponitur igneum, sed rectius ab Arist. libr. de sensu, & sensil. cap. 2. ponitur aqueum, putā humidum, & frigidum, & colligitur ex varijs humoribus quibus componitur, & in expurgatione, vbi multam humiditatis abundat. Tum quia si calidi essēt, metuendū foret, ne nimium exarescerent, ac consequenter suo officio fungi nō possent, siquidem oculus nimium siccus nō bene videt; Nec obstat, quòd oculi velocissimè moueātur, quasi quòd sint igneæ naturæ, sicut ea animalia, in quibus abundat calor, agilius mouentur; non obstat, quia velocitas motus in oculis referri po-

test in causam motiuam, & copiam spirituum, qui per nervos opticos ad oculos deriuantur; vnde quia homines colerici plures, & viuaciores spiritus transmittunt ad oculos, vidētur habere oculos quasi igneos. Neque etiā refert, quòd Arist. in problem. sec. 32. art. 30. visum igneum vocauerit, hoc, nō dixit vulgariter, & in sensu populari; vel igneum dixit, respiciens copiam spirituum, non ipsam oculi substantiam, quæ vt ex ipsa oculi incisione patet, aquea est, & a cerebro humido, & frigido originem trahit.

Modò queri solet in qua ex relatis partibus potentia visua, seu sensorium visuum cōsistit. & Aliiqui putant cum Auic. 6. Natur. part. 3. cap. 8. sensorium consistere in illa coniunctione neruorū opticorum. Galenus autem lib. 8. de vsu partium cap. 6. quem Medici ferè omnes sequuntur, cum Recētoribus Suar. Conimb. Ruu. Hurr. Arriag. Cauell. & Alij, hoc posuerunt in humore Crystallino. Alij in aliqua ex illis tunicis, præsertim tamen in aranea. itā Complut. Tolet. verò Ioan. de S. Tho. & alij volunt potentiam visuam integrari ex Crystallino humore, & nervis opticis, ex illa parte præcipuè, vbi prædicti nerui coniunguntur.

Conclusio.

Nos verò asserimus cum communiori, sensorium visus consistere in humore Crystallino, non in tunica aliqua præ-

ci-

se, nec in nervis opticis. videtur Arist. 1. de Gen. animal. cap. 5. & 1. de Hist. Animal. cap. 9. & lib. de sensu, & sensu. c. 1. Pr. 1. aliorum sent. respuendo, non .n. in nervis opticis, quia nervi secundum Medicos sunt nature terrestris, dispositio autem sensorij visus est transparentia, & diaphaneitas, quam nervi ob terrestritatem non habent, sed potius sunt coloris suffusci. Tum quia intus vestiti sunt tunica *vnea*, quæ est colorata, ac proinde si essent sensoria visus, omnia objecta eiusdem coloris cum *vnea* viderentur, sicut de pupilla, quæ si esset colore rubeo tecta, omnia rubea apparerent. Nec valet responsio Ioann. de S. Thom., nervos illos esse perspicuos, non terrestres, ex eo quia a cerebro humido, & frigido deriunt, a quo illam perspicuitatem participant, estò pupilla sit magis diaphana, quia habet quasi medium. Non placet, quia est contra experientiam, & contra Medicos, patet .n. omnes nervos etiam opticos terrestris esse nature, non transparentes, licet a cerebro proveniant.

Ex his sequitur a sufficienti partiu divisione, sensoriu visus consistere in ipsa oculi pupilla, quæ veluti gemma in oculi centro est collocata, lucida, & transparens ad modum speculi habens a tergo corpus opacum, ut fieri possit reflexio specterum; hinc quia sensus visus, ut maximus inter omnes, maxime diligitur, & innuitur ex Sa-

cræ Script, præcipuum visionis instrumentum esse pupillam, iuxta illud psalm. 16. *Custodi me, ut pupillam oculi,* & Zacchar. 2. *Qui enim tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei.*

Dices, Potentia visiva est una, & visio elicita circa obiectum est una, ergo unum subiectum, non duo, & tale erit nervus opticus unitus, patet antec. nam sicut sufficit unus gustus pro omnibus saporibus, unus odoratus pro omnibus odoribus, unus intellectus pro omnibus intelligibilibus, cur non sufficiet unus visus pro omnibus visibilibus? Si Natura de duobus pupillis prouidit, ut si una amitteretur, remaneret altera, idem observare debebat in gustu, qui magis necessarius est, quam visus, & est Achilles Aduersariorum. R. neg. conseq. ad prob. licet unus sit gustus, duo tamen sunt olfactus, duo auditus. Neque hoc pro inconueniente adduci debet ab Aduersarijs, nam etiam ipsi cōcedunt pupillam esse de integritate sensorij, si ergo una tantum sufficiebat pro visu, cur natura illas geminauit? vel cur etiam linguam non geminauit? quare sicut Ioan. de S. Thom. ideo pupillas geminauit, ut facilius possit animal species ex omni parte venientes haurire, idem nos de toto organo asserimus, nempe duplicatum esse, ut animal facilius possit omnia visibilia in quacumque parte existentia prospicere. Hinc ad Argum. negatur paritas, intellectus .n. est incorruptibilis, non sic oculi, &

ti, & quidam alij sensus, qui à natura rationabiliter ad maiorem utilitatem geminantur.

Admittimus etiam casum ab Arist. relatum, quòd aliqui vulnerati circa tempora, scissis poris continuantibus pupillam, subito amiserunt visum, sicut si lucerna extinguatur; sed hoc eunire, quia per nervos opticos spiritus animales deferuntur, qui sunt ad visionem necessarij, & hinc est, quòd si vnus claudatur oculus, fit intensior visio, quia spiritus illi in maiori copia ad alterum oculum confluunt, quod non esset si sensorium esset nervus coniunctus. & Valsal. libr. 4. de fabrica corporis humani cap. 4. refert se Patauij anathomica arte vidisse hominem, in quo nervi optici nò erant coniuncti, quòd etiam quotidie experitur in cancri, & alijs animal. b. similibus.

Vrgebis, Humor Crystallinus est corpus ex primis qualitatibus constans, ergo erit coloratus, siquidem color sequitur primas qualitates, & ita non erit aptus visionis, quia receptivum debet esse denudatum à natura recepti. Tum quia ex dictis humores non sunt animati. Tum tandem, quia ad lèsionem tunicæ araneæ, etiam visus læditur. & neg. conseq. nam etià Crystall. est corpus mixtum, & tamen ex se nullum habet colorem, ad quem requiritur etiam dēfinitas, & opacitas ex parte corporis; & sicet pupilla nigra appareat, hoc propter copiam humoris proue-

nit, qui à visu penetrari nequit, vt de mari experitur, quòd in alto nigrum apparet, propter aquarum copiam, quòd non euenit de aqua, secus litus existēs. Negatur etiam hunc humorem non esse animatū, maxime .n. hic ab illis humoribus differt, siquidem isti non continuantur cū corpore, humor autē Crystallinus nò est omnino fluidus, sed quasi congelatus, ideoque cum partibus solidis continuari potest. Admittimus etiam ad lèsionem tunicæ araneæ visum quoque lædi, nam cū humor Crystallinus ab illa tunica conseruetur, hac læsa, ille etiam consequenter læditur.

Instabis adhuc, si duplex est potentia visiva, ergo quodlibet obiectum geminatum videri deberet. & neg. conseq. & si hæc ratio valeret, probaret etiam eandem vocem geminatam percipi debere, propter geminatam potentiam auditivam, & ratio patebit infra, quando de modo, quo fit visio agemus.

Dices, Scotus in 1. d. 3. q. 4. G. sequi videtur Avicen. quòd sensorium visus in illa coniunctione nervorum opticorū cōsistat. & quòd ibi Doct. non ex professo de hac re egit, sed potius iuxta aliorum opinionem assignare intendit modos diuersos, quibus sensus illuditur, imò multoties oppositum supponere videtur, vt ex pluribus eius locis patet, & præsertim in 2. d. 3. q. 3. ad 3. docet organum visus esse perspicuum, hæc non terminatum,

tum, quod de humore, non de nervis verificatur.

Quantum deinde ad aliud quæsitum, scilicet quibus animalibus competat visus, nihil certe de hac re stabiliri potest, sed solum in generali cum Conimb. 3. de An. cap. 1. q. 1. art. 4. Averia q. 51. sec. 4. & asserere possumus illa animalia, quæ motu progressivo carent, etiâ potentia viuis carere, cum n. semper in eodẽ loco persistant, eidẽq; corpori adhareant, visu non indigent, ut visum, & nutrimentum sibi conquirere possint; Deus. n. & nature nihil faciunt frustra. De his autẽ, quæ motu progressivo gaudent, multa sunt animalia, de quibus satis dubitatur, an visu polleant, nec ne; & de Talpa præsertim multi Philosophi affirmant, quod reuera visu prædita sit, ut Albert. Simpl. Cardan. & Alij, ex eo præfertim, quia aliquando è cavernis ad quærendum cibum exit, quod sine visu facillè fieri nequit; sic etiâ Arist. sentire videtur 2. de An. tex. 131. oppositam tamẽ sent. alij sustinent cum eodem Arist. lib. 1. de Hist. animal. cap. 9. & lib. 4. c. 8. & cibum quærere potest ex perfecto olfactu, quem Plinius lib. 10. c. 69. talpæ tribuit.

ARTICVLVS TERTIVS.

De Lumine.

S Cot. in 2. d. 13. q. vn. consentit D. Thomæ 1. p. q. 67. art. 31 & q. 10. de Varietate art. 8. lucem esse aliquam actuam formam

non substantialem, sed accidentalem, consequentẽ naturaliter formam substantialem Cælestis corporis, seu cuiuscumq; alterius corporis lucidissimæ; sicut qualitates adiuuantes comitantur substantiales formas elementorum; ei tamen contradicunt, quod lux, & lumen non differant specie, sed eandem esse qualitatem naturalem, & physicam, sed dici lucem prout est in corpore luminoso; dici verò lumen prout à corpore luminoso producit in corpore perspicuo à se distincto. In hoc Subtiliss. dissentit, docens lumen differre à luce, sicut species ab obiecto, à quo causatur, indolis, & controuersia, in vtraque schola consurgit.

Articulus hic in multa dubia secatur, & primò supponendum est ex lib. de Cælo dub. 21. lucem & lumen non esse corpora, aut formas substantiales, sed accidentales; & quod lux sit forma inherens luminoso corpori, ut lux in Sole, in igne &c. lumen autem est forma producta à corpore luminoso in alio corpore ex se non lucido, ut cum illuminatur aer tenebrosus, illa forma de nouo producta dicitur lumen. Quæritur igitur primò, an lumen sit specie distinctum à luce, & alterius rationis, an verò solo numero differat, & eiusdem sit rationis. Qui tenent lumen in medio habere solum esse reale, non intentionale, de quo infra, asserunt etiam non differre à luce, nisi numero, sicut calor ignis, non nisi

Hh

nn.

numero differt à calore producto in aere ab eodem calore ignis.

Conclusio Prima.

Nos verò dicimus cum Scot. in 2. dist. lumen esse prorsus alterius rationis a luce, & ipsius productionem non esse uniuocam, sed æquiuocam. est communis asserētibus lumen in medio habere esse intencionales; & patet ex his, quæ habuimus in lib. de Gen. disp. 3. art. 1. vbi ostendimus in agentibus vniuocis, simile non posse agere in simile, nec aliquam qualitatem intendi ab alia eiusdem speciei, & gradus; in agentibus verò æquiuocis oppositum euenire, cū igitur videamus lumen suo modo intendi à corpore lucido minus intenso, vel æqualiter, neque ob id corpus lucidum augeri in luce, sed semper in eodem gradu permanere, deducere debemus productionem hanc luminis non esse uniuocā, sed æquiuocam. Patet assumptum, quia si essent duo luminosa, ut vnum in eadem parte medij, perfectius lumen producant, quàm quodlibet seorsim, sicut contingit in duobus grauibz ut vnum, quæ impulsus intendunt ut duo, quæ ratio satis eget Aduersarios illos, qui concedunt in additione luminis veram, & perfectam intensiōem fieri, videatur locus in lib. de Gen. cit. ad vberiores intelligentiam. Tum quia lumen est ens intencionale, & species lucis, ut dicemus, ergo est alterius rationis à luce, Pr. consequ. quia species est alterius rōnis ab obiecto ex dictis.

Secundò queritur, an productio luminis in medio, quæ dicitur illuminatio, fiat in instāti, vel in tempore. Fuit opinio Empedoclis asserentis, lumen successiue acquiri, licet velocissimè, & quasi impercibiliter; quem sequitur Scaliger exerc. 298. cum aliquibz. & ex nostris Regentes Paris 2, de An. q. 2, collac. probabile putant.

Conclusio Secunda.

Dicimus tamen 2. verius, & probabilius esse illuminationem fieri per se in instāti, per accidens verò fieri posse successiue, & in tempore. est communis, & docetur ab Arist. in hoc 2. tex. 70. contra Empedoc. & iuxta Scoti principia, quam Scotistæ cōmuniter amplectuntur. Pr. successio puenit ex resistētia medij ad motorem, vel ex contrarijs, at lumen non habet contrarium, neq; medium est improporcionatum quò ad extensionem, vel corpori lucido resistit, ergo fit in instanti. Ma. est euident. Mi. pr. Si extensio, & diuisibilitas medij impediret instantaneam actionem luminoso, utiq; si sparium illud palmare ab ipso Sole distās nō illuminaretur in instāti, sed in tempore quāuis imperceptibili, supposita tam vastā distātia, inter Solem, & terram, iam non in tempore imperceptibili, sed potius perceptibili Sol hemisphærium nostrum illuminaret. Non tamen inficimur, quòd si lucidum successiue applicetur medio, & per motum, sic etiam in tēpore illud illuminare, sed hoc erit per accidens, non per se.

Di-

Dices, sola distantia sine contrarietate causat successionem, ut in motu locali patet, ergo distantia medij in illuminatione causabit successionem. Tum quia si tanta virtus agit in tempore, maior virtus agat in minori ex 7. phys. 32. ergo si candela V.G. in instanti illuminat, Sol qui maioris est virtutis, illuminabit in minori, quam in instanti, quod est contradictio, nō .n. dari potest minus, quam instans. ꝑ. cum Mastr. & Bell. hic disp. 5. q. 2. art. 2. ad 1. tunc distantiam successionem causare, quando agens non intelligitur æquē omnibus partibus virtualiter præsens, & applicatum, ut est in motu locali etiam respectu Angeli, qui non est virtualiter præsens simul omnibus partibus spatij, sed successive, & ratio est, quia non est præsens spatio, nisi per suam entitatē, quæ nequit simul esse in pluribus locis adæquatis, alterans verò est æquē toti sphaeræ actiuitatis applicatū. Vnde si à contrario nō impeditur, adhuc in instanti agat, si forma quoq; non esset successive acquisibilis, quorum nullum in præsenti euenit. Ad 2. Antec. valeret, si comparatio fieret in ordine ad mensuram diuisibilem, quale est tempus, non in ordine ad mēsuram indiuisibilem, quale est instans.

Tertio quæritur, an lumen educatur de potentia subiecti? negativè respondet Plotinus lib. 5. cap. 6. cui Contar. libenter assentiret, nisi Aristot. oppositum docuisset;

tantum apud aliquos Philosophos, Authoritas Arist. prævaluit, quod non erubescant, potius rationem relinquere.

Conclusio Tertia.

Dicimus 3. lumen educi de potentia subiecti. Pr. Si lumen à subiecto non dependeret in esse, posset in vacuo diffundi, sed hoc est contra Arist. in hoc 2. tex. 74. ergo &c. Tum, quia omne accidens pendet à subiecto, cui inheret, insieri, & conservari, sed lumen est accid. ergo lumen educitur quoque de potentia eiusdem, hoc .n. est educi, ac à subiecto dependere ex dictis in Phys. Tum quia agens producens aliquid independenter à subiecto, illud creat, ut ex definitione creationis patet, ergo si lucidum produceret lumen independenter à subiecto, illud crearet.

Dices, assumptum esse verum de qualitatibus propriè, & rigorosè sumptis, & materialibus, non de qualitatibus intentionalibus, & spiritualibus, quale est lumen, quod aliud non est, nisi præsencia lucidi habens entitatem intentionalem, & spiritualem. Non valet, de quacumque .n. qualitate, siue materiali, siue spirituali semper verum erit, quod si à subiecto independenter producat, talis productio erit creatio. Falsum est etiam lumen propriè esse spirituale, siquidem extensum est per totum subiectum, estò aliquantulò spirituale, comparativè dicatur ad qualitates magis reales, & sensibiles. Falsum

lum quoque est lumē solum dicere presentiam lucidi, presentia .n. formaliter dicit respectum, lumen autem est forma absoluta; quare presentia est quid presuppositum productioni luminis, se habens ut approximatō agētis ad passum, lumen verò est forma producta in medio à lucido presente. ex quo inferitur, quòd potest de potentia Dei absoluta lucidum esse præsens, & nō illuminare medium, quo casu esset presentia lucidi, & nullum lumen ex Bellut. & Mastr. loc. cit.

Quartò dubitatur, an lumen in solo diaphano, & transparenti recipiatur, an etiam in corpore opaco. Rñt aliqui lumē in solo perspicuo, & diaphano recipi, in opaco verò solum extrinsecè, & per quādam adhærentiam, quatenus scilicet aerem illuminat, vel aliud diaphanum opaco contiguum, quem dicendi modum Arriag. disp. 4. de An. num. 10. & seq. putat probabilem. Ruu. verò 2. de An. tract. de sensu visus q. 4. qui etiam alios citat, vult lumen subiectari non solum in diaphano, sed etiam in opaco, & non tantum in externa superficie, quod pro impossibili habet, sed etiam in partibus profunditatis illi superficiei proximioribus.

Conclusio Quarta.

Dicimus 4. lumen non solum in perspicuo recipi, sed etiam in opaco, & non semper secundum aliquam profunditatem, sed aliquando etiam secundum so-

lam superficiem. Quòd in opaco recipiatur est Scot. in 2. citat. explicans radiū reflexum, reflexio .n. fit, quando occurrente corpore opaco, antequam terminetur virtus actiua luminosi, lumen diffunditur in partem oppositam, & eo maior fit reflexio, quo corpus opacum est magis politum, ergo lumen intrinsecè corpus opacum attingit. Pr. conseq. quia si solum extrinsecè illuminaretur, vel si verè lumen non reciperetur in corpore opaco, parum referret, quòd sit magis, vel minus politum, quia iam tunc ad reflexionē quæcumq; opacitas sufficeret. Quòd deinde non necessariò in profunditate recipi debeat, inde patet, quia licet ut plurimum corpora opaca, quia sunt versus externas partes rariores, quàm interiùs, ideoque secundum aliquas partes illuminantur, potest tamen dari corpus aliquod ita opacum, ut vniformiter densum sit tam interiùs, quàm exteriùs, quo casu lumen non posset recipi nisi in superficie.

Dices, Arist. hic tex. 69. d. finit lumen, quòd sit actus perspicui, quatenus perspicuum est, ergo nō potest illuminare opacum, alioquin esset etiam actus opaci. Responsio patebit infra, in explanatione talis definitionis.

Quintò quaeritur, num lumen habeat in medio esse reale, vel intentionale. Inquirimus de lumine, non de luce, & lumine in communi, ut aduersarij, quæ putant lucem, & lu-

& lumen esse eiuldē rationis, quod esse fallum ostendimus conclus. 1. Querimus igitur de lumine à corpore lucido in medio producto, quod idem est ac querere, an lumen sit species visibilis lucis, an verò sit res, quæ videatur? ubi res, & intentio hic accipiuntur, non, ut res significat ens reale, intentio verò ens rationis, sed prout res significat id, quod est per se obiectū potentiz sensitivæ, intentio verò ut significat id, quod est ratio, quæ potentia suum percipit obiectum, quo sensu lumen denotat speciem sensibilem.

Tres sunt opiniones, Prima est D. To. 1. p. q. 67. art. 3. & Thomistarum, negantium lumen esse speciem, & habere esse intentionale, sed solum esse reale, ita Compl. Ioan. de S. Thom. Conimb. Ruu. Suar. Arriag. & alij, dum negant speciem visibilem posse terminare visionem. Secūda opinio est Ægid. 2. de Anim. text. 76. dub. 2. & 3. Thienensis, Contar. & aliorum, qui lumini tribuunt esse tantum intentionale, quatenus solum est ratio, quæ cognoscatur lux, non tamen quòd terminet visionem. Media sent. est Subtiliss. loc. cit. in 2. vtrumque esse lumini tribuens, scilicet reale, & intentionale, quæ præter Scotistas, sequuntur Bacon. Durand. Zabarell. libr. 1. de Visu cap. 4. Piccol. libr. de sensu visus C. 8. Burid. & Alij, à qua nō multum discrepant Caiet. & Bann. p. q. 67. cit.

Conclusio Quinta.

Dicimus 5. lumen primum esse speciem visibilem lucis, ipsum tamen videri per lumen secundarium, tamquam per propriam speciem. Est Doct. & ita Pr. 1. quòd lumen primum sit species lucis. Illud, quod positum supra sensum nō impedit sensationem, sed potius deuenire facit in cognitionem alterius è directo oppositi, est species visibilis illius, sed lumen primum respectu lucis est huiusmodi, ergo &c. Ma. ex eo patet, quia sensibile positum supra sensum impedit sensationem ex 2. de An. tex. 73. & patet de specie in speculo, quæ recepta in oculo non impedit visionem, imò per ipsam oculus videt obiectum. Mi. etiam patet, si enim corpus lucidum diffundendo radios per medium, imprimit in oculis lumen, radius luminosus impressus non impedit visionem, imò potius per illum oculus conspiciet corpus lucidum, & si radius ille non imprimeretur, nunquam oculus lucidum videret, ergo lumen est species lucis, nec alia species visibilis representatiua lucis apparet.

Si Aduersarij dicant, hoc esse speciale luminis, quòd positum supra sensum iuuat, & non impediat alterius visionem, vel quòd lux, non media specie videtur, sed seipsa; hæc est manifesta fuga, & conficere quæstionem de nomine, & absque fundamento assertitur lucem sine specie videri, verè .n. lux

ra.

radium luminosum imprimit in oculo.

Pr. quò ad 2. partem, quòd .s. lumen secundarium, quale est illud ubi est umbra, sit species luminis primarij, ità quòd lumen primarium verè terminet visionem, & consequenter non solum sit intentio, sed etiam res. Per lumen secundarium ait Scot. verè primarium, conspicimus, quia tunc non videmus lucem Solis, sed lumen à Sole productum, dummodo sit ad ali- quod opacum terminatum, & hoc omni speciei visibili convenit, quòd .s. non solum sit intentio, seu ratio videndi aliud, sed etiam ipsamet possit per aliam speciem videri, quando ad opacum terminata est; & patet experientia, cum .n. radius pertransit vitrum coloratum, apparet color in pariete, qui color non est ipsemet, qui erat in vitro, sed species coloris vitri. Sicut igitur in casu non videtur obiectum in se, sed ipsa species, sic dicendum erit de lumine secundario respectu primarij, species .n. habet representare id, à quo producitur.

Objectiones.

Ob. Quòd lumen non habeat esse intentionale: Species nequit esse causam materialem causare, neque medium denominat, ac lumen vitrumque facit, causat .n. calorem, & aerem illuminatum denominat. Item species non est res visa, sed ratio videndi, ac lumen videtur, ergo &c. R. ex Doct. loc. cit. neg. ma. ut patet de speciebus soni, quæ

valde intensæ, satis sensum auditus alterant, & medium informatum, non denominant, quia non sunt eis talia nomina imposita. Ad aliud, licet species sit ratio videndi, potest tamen esse res visa, cum aliquà realem entitatem habeat, ut exemplo coloris in pariete patet.

Ob. Modus essendi naturalis, & intentionalis sunt superioris, & inferioris ordinis, satisque diversi, ergo eidem lumini convenire nequeunt; hinc species odoris non odoratur, species saporis non gustatur, ergo neque species visibilis videtur. R. neg. conseq. Siquidem eadem entitas respectu unius dici potest intentionalis, quatenus est ratio tendendi in illud, & respectu alterius dici potest realis, cum .n. sit ens reale, poterit sensationis actum terminare. Afferit exemplum Doct. de Signo, quòd ex D. Aug. lib. 1. de Doctr. Christ. cap. 1. est res, & signum, & tamen ponitur distingui à re, cuius est signum, sic etiam in sent. nostra, forma corporeitatis est materia, & forma; materia respectu anime, forma respectu materie primæ; ità quoque de quantitate, quæ respectu materie est forma informans, & respectu qualitatum est materia, & subiectum. Ad confirmationem de alijs speciebus negatur paritas; nam sicut visus est cæteris sensibus perfectior, ità species visibiles sunt alijs speciebus sensibilibus perfectiores, ac consequenter possunt quoque sensibiles esse,

esse, & potentiam terminare. Tum quia experientiam in his, & non in alijs habemus.

Ob. res intentionalis nō est per se, & directē in genere, propter esse diminutum, quod habet, sed lumen est in tertia specie qualitatis, ergo &c. R. neg. ma. sicut .n. intentio est verē ens, ita habet suum genus, & differentiam, & omnes species intentionales in tertia specie qualitatis sunt, vt Bell. & Mast. hic aduertunt in sent. Doct.

Ob. Existētes nos in tenebris, videmus lucem à longē, non per lumen, quia nullum in tenebris est, ergo species lucis non est lumen, sed aliquid aliud. R. neg. assumptum, nam etiam in tenebris, datur aliquod lumen vique ad oculum, multiplicatum, quod estō non sufficiat ad medium perf. & illuminandum, sufficit tamē ad visionem lucis causandam.

Arguit Arriaga, quod species nullo pacto possit videri, sed semp obiectum conspici ab oculo etiam in casu illo ruboris vitri causati p radium in pariete. Probat, quia species non est similitudo formalis, in pariete, nec eiusdem rationis cū illo ex dictis, vnde species rubri nō est rubra formaliter, ergo quod videtur in pariete, non est species, sed ipsū obiectum. Ad hoc argum. R. commodius art. seq. de Colore.

Caiet. 1. p. qu. 76. artic. 4. docet, quod lux eminenter est qualitas naturalis, & intentionalis; Nec inconuenit ait, lucem pertine-

re ad diuersas rationes .i. secundū naturalem ad 3. speciem, & secundum intentionalem ad primam speciem qualitatis. hæc sent. parum differt à nostra, concedit .n. quantum sufficit ad litem principalem, quod lumen, quod ipsi cum luce, confundunt; sit intentionale, & reale, seu naturale respectu diuersorum, quod deinde ad diuersam classē spectant prædicamenti qualitatis, hoc parum refert, neq. hoc incontrauersia ponitur, hoc idem confirmat M. Iacob. Brun. q. 7. de Ani. art. 2. dicens: lux, vel lumen primariō habet esse reale, & physicū, & esse intentionale virtualiter, & secundariō, vbi etiā affert D. Tho. q. 5. de pot. art. 1. ad 6. vbi ait: *lumen non est in aere sicut forma naturalis perfecta, sed magis per modum intentionis, sicut similitudo hominis in speculo.* Item Sanctus Doct. 3 meth. lec. 6. docet lucem habere esse intentionale, & hac ratione si sit supra sensum visus in pupilla non impedire sensationem, quod vtiq; faceret si haberet esse naturale, qā sensibile positum supra sensum, impedit sensationem, quid clarius pro sententia Scoti firmāda? quāuis Brun. ad alium sensum S. Doct. trahere conatur, sed verba Doct. Angelici sunt clarissima.

Definitio Luminis.

Post quam Arist. 2. de An. tex. 68. definiuit Perspicuum quod sit *visibile non secundum se, vt simpliciter dicam, sed propter externum colorem;* subdit deinde definitionem luminis,

nis, dicens: *Lumen est actus perspicui secundum quod perspicuum est.* Vt igitur luminis definitio capiatur, prius definitio perspicui explicanda est. Perspicuum idem est quod transparent, & luminis receptiuum; & triplex est, vnum Perspicuum est secundum totum, & hoc interminatum prorsus dicitur, quia nullo modo terminat visionem, & ita se habent Caelum, ignis elementaris, aer, aqua, & quaedam ex his mixta, ut vitrum, Crystallum &c. licet adhuc differant secundum magis, & minus; quae perspicua videri non possunt, nisi ab aliquo opaco terminentur. Aliud Perspicuum est, quod secundum magnam partem à visu penetratur, non secundum totam profunditatem, & hoc est adhuc interminatum, eo quia non est assignabilis à nobis terminus nostram terminans visionem, sic sunt omnia fere corpora lucida, & quidam lapides pretiosi. Aliud tandem Perspicuum est, quod secundum extremam superficiem penetratur à visu, & hoc dicitur terminatum, quia verè nostram visionem terminat, ut sunt omnia corpora opaca. Cum igitur Arist. Perspicuum definiuit, solum de primo locus est, non de alijs, quia locus est de illo pro ut visioni inseruit tamquam medium videndi; & inquit non esse secundum se visibile, sed per externum colorem, ubi per externum colorem intelligit lumen, sumpto colore lato vocabulo; & hoc inde patet, quia volens expli-

care quoniam sit color iste reddens Perspicuum visibile, & in actu, subiungit definitionem luminis. Ex quo etiam colligitur, quod nec omne perspicuum secundum totum definiuit, sed quod ex se non est lucidum; hinc ignis in propria sphaera, si poneretur lucidus, non comprehenderetur sub hac definitione, sed solum comprehenditur illud, quod modò est sub lumine, modò sub tenebra, ut tex. 73. se declarauerat. Dicitur autem perspicuum visibile quando est illustratum.

Dices, etiam opacum est visibile per externum lumen. & quod opacum praeter lumen externum, habet in se aliam rationem visibilitatis, quae est color, ideoque est per se visibile; at totaliter diaphanum, ut est aer, & aqua, nullum habet colorem, sed solum à lumine redditur visibile, quia propter in definitione perspicui sit mentio de lumine, lato sumpto vocabulo, tamquam de principaliori significato. Ex quibus definitio luminis clarescit; Dicitur .n. actus perspicui ut sic, sicut .n. albedo est actus albi, reddens corpus actu album, ita lumen est actus perspicui ut sic, idest quatenus est capax luminis, & per lumen dicitur actu perspicuum, & transparent, quia sine lumine est solum transparent in potentia.

Ad vberiorent notitiam addimus, ad visionem tria necessariò requiri .s. obiectum, quod est mouens non motum; potentiam, quae est

est mora non mouens; & medium, quod est mouens morum; mouetur in. ab obiecto, dum recipit ab eo speciem impressam, & mouet aliam partem medij, vel ipsam potetiam si est ibi propinqua. Medium respectu potentie visuæ, non est nisi corpus diaphanum, seu perspicuum in actu, idest illuminatum, ut aer, aqua, & Crystallum. Hinc controuertitur à Philosophis, quoniam pacto lumen sit necessarium ad producendam visionem, An ex parte medij, vel obiecti, vel utriusque, vel potentie? ad quæsitum &c. infra art. 5. omnis enim color motuus est elus; quod est secundum actum perspicui, & hoc est ipse natura, unde non est visibilis sine lumine, sed omnis cuiusque color in lumine est visibilis, idest, ad hoc ut color emittat speciem intentionalem sui, per medium capax lucis, & usque ad potentiam visuam, necesse est, quod mediū sit actu perspicuum, scilicet actu lucidum; & similiter ut potentia sit de proximo visuæ, exigitur necessariò quod sit illustrata per receptionem specierum intentionalium sibi transmissarū à medio sic illuminato. Hinc deducitur, quod estò Arist. videatur asserere necessitatem luminis etiam propter colorem, & consequenter propter obiectum, hoc tamen non est ita intelligendum, ut color recipiat ab ipso lumine, ut à ratione formali esse motum sensus, quia hoc habet ex se, & ab intrinseco, sicut quodcumque ob-

iectum in ordine ad suam potetiam, sed solum requiritur lumen, ut conditio sine qua non posset color emittere speciem sui in medium, & per medium in potentiam.

ARTICVLVS QVARTVS.

De Colore.

S Cor. de hac qualitate differit Quol. 15. R. & in 2. d. 13. & in 4. d. 49. q. 15. & alibi. Colores, quantum pulchritudinis, & voluptatis afferunt mundo, tantum in eorum intelligentia mentes Philosophorum anguntur, & excruciantur. Triæ de coloribus præsertim, indagari solent; Primum de causa efficiëte eorum; Secundum de causa formali, seu de eorum quidditate; Tertium de eorum causa materiali; Quantum ad causam efficiëtem, Zabarel lib. 1. de visu cap. 3. post diuisionem colosum; quod aliqui sunt veri, & reales; alij verò apparentes, & spirituales, sic discurret: Colores veri non generantur ex primis qualitatibus, nam etiam in Cælis reperiuntur; à quibus longè absunt qualitates primæ, sed potius ex varia mutatione perspicuitatis, perspicui in. Illud dicitur quod est peruiū, nec visum terminat ob tenuitatem partium, si aut perspicuum increassetur, visum terminabit, & in superficie loco perspicuitatis, habebit colorem, quod monebit, & terminabit visum. Cōsensatio autem ista, vel sit absque admixtione alterius corporis, sed solum rarum mutatur in densum, & hic

& hic modus facum habet in Cœlestibus, unde atra differunt a Cœlis in densitate, ac proinde sunt colorata albedine splendenti, seu luce, vel fit non per solam coactionem, sed per admixtionem quoque opaci, quomodo in sublimaribus accidit, in quibus est quatuor elementa tria sunt perspicua .i. aqua, aer, & ignis elementaris, & vnum est opacum .i. Terra, ex qua admixtione, deinde varietatem colorum deducit.

Quantum ad colores apparentes, ait fieri ex mixtione specierum colorum realium, quia sicut ex mixtione reali albi cum nigro fit color rubeus realis, ita ex mixtione specierum albi, & nigri fit color rubeus apprensus V. G. Sol est albus, exhalatio terræ, seu nubes est nigra, si lumen, quod est species Solis pertransit per aerem atrum, fert ad oculum speciem mixtam, quæ ruborem representabit. Dicitur color apprensus, non quia fit falsa apprensus, quia verè in illo aere adest rubedo, sed quatenus apparet esse, ubi reuera non est .i. vel in Sole, vel in collo columbæ &c. Qui colores eo distinguuntur inter se, quod realis dependet à subiecto, quod si destrueretur, etiam color desineret esse, & ad motum subiecti mouetur; apprensus verò pendet ab agente, nec mouetur ad motum subiecti, ut patet de colore producto in pariete à colore vitri colorati.

Alij verò, & communius colorum

productionem non solum diaphanitati, & opacitati ascribunt, sed etiam saltim in sublimaribus, primis qualitatibus, & elementis variè inter se commixtis, hinc mixta, in quibus est prædominium aeris, vel aquei .i. cum humido, & perspicuo, sunt alba; si denominatur ignis attenuans suo calore opacitatem terræ, sunt lucida; si excedit terra propter opacitatem, & siccitatem, sunt nigra, sic etiam, si humidum conuertitur in siccum, fit nigrum, ut patet in fumo; quod si adhuc humidum ignis actione expurgatur, fit album, cum aliquali pallore, ut in cineribus; & tandem si magis exuratur, perfectam acquirit albedinem, ut in calce videmus. Alij album colorem ascribunt non vaico elementari qualitatis, sed variæ primarum mixtioni, ut referunt Comib. 2. de An. cap. 7. q. 3. siquidem aliquando fit ex humore aqueo non concocto, ut in radicibus absconditis in terra; quandoque cum calidum externum, internum destruit naturalem, qua ratione senes canescunt; interdum cum calidum accidit humido, ut in lacte, quod coctione fit album; si autem calidum iungitur cum sicco terrestri, nigrum efficit, ut de habitantibus in regionibus calidis patet, qui fusci sunt, vel nigri coloris.

Quidam albedinem non calori tribuunt, alioquin grando, nix, & similia alba, essent calida, sed potius sicco, unde apparet cineres, arc-

arenas, & lapides albescere; alij verò hoc tribuant frigido; hinc in frigidis regionibus homines sunt albi coloris, panis calidus est minus albus, quàm frigidus; Item, flegma inter humores est album, & tamen est frigidum; sic etiam nix, grādo, glaciēs &c. Alij albedinem tribuunt raritati, nigredinem densitati; at si hoc esset verum, fumus, & caligo haberent albedinem, & ebur, & marmor propter densitatem deberent esse nigra. Communiter nigredo tribuitur calori, ut patet in carbone; fumo, caligine, Etiope, &c. Cœruleus verò, & viridis ponitur trahere originem ab humido, hinc herbæ, aer, mare, &c. huius coloris videntur. Unde inferendum est colores causari posse tam à mixtione lucis, & opacitatis, quàm à vario primarū qualitatum temperamento; & in hoc Zabarell. displicet quòd colores tribuit elementis solum propter opacitatis, & perspicuitatis differentiam, ita ut opacitas sit causa nigredinis, perspicuitas verò albedinis, quod tamen contrarium experitur, nam astra sunt opaca, & tamen lucida.

Quò ad causam formalem coloris, quæ est ipsius quidditas relicta Pythagoreorū opinione, autumatium colorem non distinguere à superficie corporis, ac proinde illum ponebant in predicamento quantitatis, cuius falsitas inde apparet, quia etiam in profundo dantur colores, ut patet in lacte, melle, calce

&c. Tum quia quantitati nihil est contrarium, colores autem ad invicem contrariantur. Tum rādem, quia superficies est sensibile commune, color autem est sensibile proprium; hac igitur sent. ut omnino falsa reiecta, queritur specialiter an color sit entitas specie distincta à lumine, an verò eiusdem rationis cum illo.

Auic. 6. Natural. p. 3. c. 1. Celsalp. lib. 5. qq. Perip. q. 7. Albert. & alij asserunt colorem essentialiter esse ipsum lumen in opaco diversimodè receptum; quam tamen opinionem diversimodè explicant, nā aliqui volunt lumen esse totam essentiam coloris, apparere tamen hunc, vel illum colorem iuxta variam radiorum reflexionem proximiorē, vel remotiorē. Quidam verò affirmant colorem pro formali dicere lumen, pro materiali verò dicere vel opacitatem corporis, vel temperamentum primarum qualitatum, & secundum quòd corpus habet hanc, vel illam opacitatem, vel hoc, aut illud temperamentum videtur hic, vel ille color; & si nullum est lumen, nullus etiam esset color quò ad formalitatem, sed solum quò ad materiale. Communis opinio distinguit; colores veri distinguuntur à lumine, colores verò apparentes minimè; & hanc quam plures Scotistæ sequuntur, ut Cævel. in supplem. ad quæst. Scoti de An. disp. 2. sec. 9. dub. 3. Ponc. disp. 9. q. 1. concl. 7. Merinero. Cathar. & nonissimè Lin. Rabes. lib.

lib. 2. de An. disp. 5. q. 1. concl. 2. At Ioan. de S. Tho. hic q. 7. art. 3. tam veros colores, quam apparentes à lumine distinguit, cui Maf. & Bell. adherent.

Not. pro intelligentia, colores esse in duplici differentia, quidam .n. sunt permanentes in Subiecto, & ad mutationem subiecti mutantur, & diu conseruantur, quocumq; extrinseco remoto, vt albedo in pariete, nigredo in coruo &c. siue .n. sit lumen, siue sit tenebra semp idem permanent; Alij non sunt permanentes in subiecto, sed ab extrinseco agente dependent, non solum in fieri, sed etiā in conseruari, hinc non ad motum subiecti, sed ad motum agentis mouentur, & isti adhuc differunt, siquidem aliqui è quocumq; situ conspici possunt, vt cum à vitro colorato, radius luminosus pertransit, & terminatur V. G. ad parietem, in quo etiam color similis colori vitri cernitur è quocumq; loco; Aliqui verò tantū à certa parte, & determinato loco videntur, vt sunt colores in Ide, in collo Columbe &c. ex reflexione luminis causati, qui non videntur ab omnib; ubicumq; existētibus, sed solum, qui reperiuntur in determinato loco, in quo fit certa radiorum reflexio, his habitis.

Conclusio.

Dicimus, colores omnes tam permanentes, quam non permanentes esse specie à lumine distictos. Pr. primò de permanentibus: Si huiusmodi species nō distinguerentur à lumi-

ne, variabiles essent, ad luminis variationem, sed hoc est falsum, siue .n. ad sit lumen, siue absit. semper nix est alba, coruus niger &c. Item neq; colores ad inuicem contrarierentur, sicut nec lumen ab alio lumine differt, neq; luminis est aliqd positiuè contrarium. Rnt. omnia hæc verificari de colore, & non, quò ad formale luminis, sed quò ad materiale, quod est réperamentum, vel opacitatis, vel primarum qualitarum, & quia hoc materiale permanet in subiecto, propterea colores isti permanentes dicuntur.

Non valet; nam sæpe duo corpora, eiusdē sunt densitatis, & opacitatis, vel eiusdem temperamenti primarum qualitarum, & tamen diuerfos habent colores, vt in aui- bus patet. Tum quia distinctio per materialia est accidentalis, non essentialis. Tum quia color est entitas realis, non intentionalis, nā positus supra visum sensationem impedit, lumen autem est entitas intentionalis ex dictis, & visionem non impedit, imò adiuuat. Tum quia in pariete lumen Solis, & albedinem conspiciamus, & hanc ab illo distinguimus, quomodo ergo sunt idem? Quis sanæ mentis assereret, lumine absente omnes colores reperire?

Secundò pr. de colore illo transeunte, qui à quorumq; loco videri potest, qualis est color causatus V. G. in pariete à radijs Solis transeuntibus per vitrum coloratum, qui color est alterius rationis à colore

lore vitri ex Doct. in 2. sæpe citato lit. F. quia est species intentionalis illius, & si in oculo recipere-
tur, causeret visionem coloris vitri, nec alium impediret. Item talis color in pariete dependet à luce & ad motū luminosi videtur, quæ omnia colori vitri non conueniūt. Quod etiā à lumine distinguatur, clarè colligitur ex Subtiliss. loc. cit. G. licet reuera lumen exigatur, vt possit species in pariete terminata alias sui ipsius manifestatiuas producere, vt experientia constat, nam si radius luminis non transiret per vitrum, tales species non viderentur, quia propter carentiam luminis nequeunt alias species producere, & hæmisphæricè se multiplicare, vt. n. art. sequenti patebit, lumen est necessariū ad hoc vt color species emittat; & licet ad colorem realem quodlibet lumen sufficiat, ad colorem tamen intentionalem, quia minoris est entitatis, requiritur lumen primarium, quod totum experientia comprobatur.

Ex quibus solutum manet arg. illud ab Arriaga adductū art. præcedenti, vbi arguebat, quod species non est similitudo formalis obiecti, nec eiusdem rationis cum illo, & consequenter quod videtur in pariete, non est species, sed ipsam obiectum, ad quod dicimus, quod est non sit similitudo formalis obiecti, nec eiusdem rationis cum illo, adest tamen similitudo generica, vt in lumine patet, quod mol-

tam habet proportionem cum lumine, cuius est species, deficit tamen à ratione formali lucis, cum ab ea æquiuocè producat, sic species illæ in pariete apparentes cum colore vitri proportionantur, deficient tamen tam in entitate, quam in intensione.

Tertio idem probatur de coloribus ex determinato loco tantum apparentibus, vt sunt colores Iridis, in collo columbæ &c. qui saltem in ratione generica colorum eiusdem rationis cum alijs videntur esse. Pr. à Mattr. & Bell. nam huiusmodi species habere videtur suas oppositiones, & contrarietates inter se. Item terminant visionē eiusdem rationis cum visione, quæ color permanens cernitur. Item causant species tam externas, quàm internas colorum distinctas à specie luminis, ergo causa huius speciei non erit lumen, sed color. Species .n. repræsentat obiectū à quo fit, & reuera quidam ex his coloribus ita viuidi, & perfecti apparent, vt nihil, vel parū n. à colore permanente differre videantur, vt præsertim experimur in coloribus ex Crystallo triangulari apparentibus.

Liuus Rabes. hic disp. 5. q. 1. Rr. ad has rationes, negando consequ. siquidem huiusmodi effectus proueniunt à lumine secundum variam distantiam, ac situm sese ad oculos obiectantes, & non à varietate colorum; quod eò vel maxime conuincitur, quia a motu lumine, statim disparent, & denud

præ,

præsentato apparent, quod non cernitur in coloribus à lumine distinctis.

Contra, Species repræsentat obiectum à quo fit, sed color viridis in Iride, non repræsentat colorem rubeum, nec lumen, ergo non ab istis, sed ab illo colore producit. Maior est ipsius, pluries concessa, & à Doct. desumpta. Minor est evidens, nam viriditas illa in sensu interno, non causat speciem luminis, nec rubei, sed viriditatis, quomodo ergo talis viriditas in Iride apparet, non est color viridis, sed lumen? quomodo verificatur doctrina communis, quod Species repræsentat obiectum à quo causatur? Ad illud quod addit, p amoto lumine tales colores disparerent, quod non cernitur in alijs, parcat mihi, quia non omnes colores sunt eiusdem rationis, ut diximus in Not. nā aliqui sunt permanentes, alij verò sunt fluentes, & in fieri, & conservari à lumine dependens; quid ergo mirum, si amoto lumine statim huiusmodi colores dispareant?

Obiectiones.

Ob. Pro Avicenna: absente lumine, nullus color inspicitur, si gnum evidens, colores à lumine non secerni. Virg. *Eneidos* 6. *Rebus vox absulit atra colores.* & Fer. 4. ad laudes canitur. *Rebus iam color redit vultu nitentis Syderis.* Ergo idem est color, & lumen. & recedente lumine, remanere colores permanentes quò ad entitatem,

cœlari tamen quò ad visum, quò sentu intelligendi sunt Virgil. & Hyon. relati, ideo consequ. nulla colores .n. veri per noctem solùm absconduntur, non auferuntur.

Ob. Mutantur colores sine ulla mutatione facta primarum qualitatum, sed solùm respectu opacitatis, vel perspicuitatis, quatenus .i. perfectiùs, vel imperfectiùs inspicitur, ergo color nō videtur à lumine distingui. Pr. antec. Si quis .n. cornu caprinum, quod nigrum apparet, in tenuas laminas diuidat, ex nigro fit album, & tamen per diuisionem, nulla fit mutatio temperamenti. & cum Mastr. & Bell. colores non solùm causari ex vario temperamento primarum qualitatum, sed etiam ex permutatione luminis, & opacitatis, vnde concedimus cornu caprinum nigrum apparere, quia propter graffilem parum luminis admittit; diuisum deinde in laminas, quia est aliquātulum transparens, plus luminis recipit, & fit album, vnde communiter dicitur, quod alba sunt illa, quæ multum lucis recipiunt; quod tamen non est vniuersaliter intelligendum, cum etiam ex parte corporis aliqua dispositio requiratur, nam lapides prætiosi penetrantur à lumine, & tamen non semper albi apparent, sed vel cœrulei, vel virides, vel rubri, vel purpurei &c. ex quo infertur ipsi lumen non esse formaliter coloris sed potius conditionem &c.

Ob. quòd colores Iridis &c. nō sūt

fiat à lumine distincti, siquidem color apparēs, qualis est color iridis, per hoc à vero colore distinguitur, quòd vnus color est entitas realis, distinctus à lumine, apparens verò est ipsummet lumē reflexum ad aspectum nostrum per quā reflexionem à corpore opaco factum, lumen coloratum apparet, & ita determinauimus Disp. 2. Meteor. Dub. 7. de Iride. Si ergo color iridis, in collo columbæ &c. esset color à lumine distinctus, esset verus color, & nullus daretur apparens, quòd est contra communē, colorem in verum, & apparentem distinguētem. & etiam nos admittere colores veros, & apparentes; veros esse illos, qui permanenter in subiecto in sunt per causam internam à lumine independentem; apparentes verò esse illos, qui trāseunt in subiecto existūt, nec totaliter à causa intrinseca producantur, sed etiam à lumine causantur, quo sensu color in pariete à vitro colorato causatus, color iridis &c. apparentes dicuntur. Item color verus ille dici poterit, qui ab omnibus existentibus in qualibet situs differentia cōpici potest; apparens verò qui solum produci tur à lumine certam habente proportionem cum nostro aspectu, & non videtur ab omnibus, & sic color Iridis, in collo columbæ &c. dicitur color apparens; color autem in pariete à vitro colorato proueniens, dici poterit verus, sicut color permanens, & licet in Meteor.

secuti fuerimus sent. communem de apparentia colorum, hoc tamē non officit, quia non erat ibi locus proprius, sed satis fuit illa responsio ad quæstionem de colore Iridis. Tum quia color transiens, qui pēdet à lumine infieri, & conseruari appellari solet à Philosophis lumē reflexum, quæ locutio in sēsu casuali admitti potest, sicut etiā Scot. concedit, & in hoc sensu locuti sumus. nō in sensu formali, vt Aduersarij accipiunt.

Arguit Pr. Liu. Rabes: Quæ sūt omnino inseparabilia, videntur esse prorsus eadem, siquidem inseparabilitas est signum identitatis realis, sicut separabilitas distinctionis opposita, sed color apparēs est omnino inseparabilis à lumine, vt experientia cōstat, ergo. & neg. ma. licet .n. separabilitas signū sit distinctionis, nō tñ inseparabilitas signū est idētitatis, & hoc tñ in sent. nostra, quam in sent. Thomist. nō .n. estō descendamus partes essentiales distingui realiter à toto, non tñ concedimus huiusmodi partes posse à toto separari, & cum illis idētificari; & quamuis Thomistæ velint materiam neq; per potentiam Dei existere posse sine forma, adhuc tamen fatentur distingui realiter à forma, non identificari, falsum est ergo, quòd inseparabilitas rerum, identitatem inter illas inferat &c. Neque à sensu casuali ad sensum formalem descendere licet.

Quantum ad causam materiale, seu subiectivam colorum, facilis est

et solutionis, sustinendo .n. colores non solum à primis qualitibus provenire, sed etiam ex mixtione opacitatis, diaphaneitatis, lucis, & luminis, sic non solum mixta poterunt in se recipere colorem, sed etiam elementa, imò, & astra. Neque etiam in superficie tantum erit color, sed etiam aliquando in profunditate, ut evidens est in lacte, in niue, &c. ratio est, quia si color provenit à primarum qualitatum temperamento, quia hoc tam in superficie, quam in profunditate reperitur, in utraque erit color. Si verò oriatur ex mixtione luminis cum opacitate, quia etiam lumen potest in profunditate corporis misceri, & absorberi, etiam ibi colorem producere poterit.

Quò tandem ad definitionem coloris, sic illum Aristot. in hoc 2. tex. 67. definiuit. *Omnis color motus est eius, quod est secundum actum perspicui, & hoc est ipsius natura.* Circa quam definitionem Expositores notant non explicasse Arist. coloris naturam secundum se, sed penes visum, & quatenus visibilis est; & sensus est, quod omnis color proprias species immittit ad potentiam visivam, & hoc per medium, actu illuminatum, ad quod lumen requiritur necessario, & consequenter medium illud movebit, non motione reali, sed intentionali.

Dices, etiam lux movet perspicuum, ipsum illuminando per lumen, quod est species lucis, & sic etiam intentionaliter movet, ac

proinde color esset lumen, ut Averroes asserbat. Non valet, nam lux movet utique perspicuum per lumen, quod est species lucis, sed tunc ipsum perspicuum simul in actu per ipsum lumen constituit, color autem movet perspicuum, illud supponendo in actu per lumen iam constitutum, & hæc est differentia inter colorem, & lucem. Clarius, lux est actus corporis conspici in potentia, idest corporis diaphani illustrabilis, & illuminabilis à luce, color verò est actus motivus corporis conspici in actu, idest prius illustrati, & illuminati à luce. In doctrina igitur Arist. lux prius realiter actuatur, & illustrat diaphanum, & postea color movet intensionaliter diaphanum, immittendo in illo sui speciem, ut illam deferat ad visum, & quando Arist. definiuit Diaphanum, quòd sit illud, quod videtur colore externo, per colorem externum D. Thom. intelligit lucem, quia lux comparatur ad diaphanum, sicut quidam eius color, vel accipi debet lato sumpto vocabulo, prout colorem, & lumen significat, ut diximus supra.

ARTICVLVS QVINTVS.

De Medio, Modo, & Obiecto Visionis.

Scor. de his, multis in locis distulit, ut videre est Quol. 15. R. & in 2. dist. 13. C. & lib. de Anima. q. 4. & sæpe alibi, & quò ad primum, duplex medium requiritur ad visionem .s. internum, & externum;

Internum dicitur quod mediat inter pupillam, quæ est sensorium visus, & tunicam oculi, quæ vocatur cornea; Externum verò est quodlibet corpus medians inter oculum, & Obiectum. Ad visionem producendam alicuius in tunica cornea existentis, sufficit internum medium, quod est humor vitreus, & aqueus, & patet experientia, quandoq; .n. ex cõpressionẽ oculi ad vnã partem, fulgorem quemdam conspicimus, aliquando quasi muscas volantes, quod non est, nisi propter quemdam humorem, inter dictam tunicam, & pupillam existentem. Eadem quoq; experientia nobis innotescit ad videndum Obiectum externum requiri etiam medium externum, ita quod si obiectum ipsi oculo supponeretur, iã non videretur, vnde propositio illa vulgata orta est, *quod sensibile positum supra sensum non faciat sensationem*. quod colligitur ex hoc a. tex. 73. & 75. & ratio peculiaris quæ a Doct. assignari solet loc. cit. est quia ad visionem requiritur lumen in medio, & in organo, ita vt si obiectum super poneretur oculo, iam oculus obumbraretur, ac proinde videre nõ posset; in præsentì igitur quaestum excitatur de medio externo requisito quas conditiones habere debeat.

Et in primis certum est medium debere esse perspicuum, & peruium, quia si esset opacum, non solũ lumen impediret, sed etiã species obiecti visibalis, & quod de Lince

refertur, quod videat post parietem, est fabulosum; Neq. Scot. in 4. dist. 49. q. 15. ad p. de Lince hoc affirmat, sed solum recitat, vt exemplũ ab alijs adductum. Certum etiam, est medium debere esse plenum, nõ vacuum, siquidem lumen, & visibiles species cum sint accidentia, requirunt subiectum in quo recipiantur. Clarum est quoque aliquod lumen requiri ad visionem, saltem proportionatum, in tenebris .n. nihil videmus, & si lumen esset excedens, vt est lumen, quo Solẽ ipsum cernimus, potius laderet organum visus, & visionem impediret. Vnde autem proueniat, quod aliqua in nocte conspiciuntur, & non in die, videbimus infra.

Maius dubium est, an medium istud actu illuminatũ esse debeat, an verò satis sit, quod obiectum tantũ lumine illustretur, quod sub alijs terminis inquirunt, an scilicet lumen ex parte medijs regatur, an verò ex parte vtriusq; quod adinet ad obiectum, dicemus in fine. Art. pro modo tantũ agimus de medio. Dux sunt Opiniones: Prima, negat ad visionem requiri necessariò medium illuminatum, ita Auic. libr. 6. natur. p. 3. cap. 1. quem sequuntur Spær. Hurt. Arriag. Ouied. & alij, asserentes lumen esse necessarium ex parte obiecti, non medijs, quibus ex nostris adherent Ioann. de Magistris, & Cagell. Communis tamen opinio defendit vniuersaliter lumen requiri ex parte medijs, & ex Recen-

tribus, amplectentes Tolet. q. 17.
Coniungit. Averſa, Zabarell. Piccol.
& alij, quibusq; hanc adherentes,

Concluſio Prima.

Dicimus primò lumen exigi ex parte medij ad videndum colorem, ſicut etiam ex parte potestatis, seu ſenſus, ut viſus, puta humanis. Cryſtallini, est. Doct. loc. cit. cum ſuis. D. Thom. 2. de An. lect. 14. quem ſequitur Thomiſtæ, & alij pro hac parte. Pr. quò ad primam partem ex Ariſtor. hic text. 67. & ſequi. ubi perſpicuum in actu definiunt per hoc, quòd ſit illuſtratum, & actus ipſum à lumine, colorem verò, quòd ſit motus intentionaliter perſpicui in actu, ſc. iam illuminati, ergo ad motionem coloris, ſeu ad immiſſionem, ſpecterunt prærequiritum in medio lumen, ut etiam clare colligitur ex text. 73. Ex quo probata etiam remanet ſecunda pars, ſi. n. ſecundū Ariſt. ut perſpicuum ſpecies recipere poſſit, debet eſſe actu illuminatum, ſequitur, quòd etiam organum viſus, qui eſt humor Cryſtallinus, ac proinde perſpicuus, & tranſparens, ut ſit ſubiectum aptum ad recipiendas ſpecies viſibiles colorum, debet etiam prius illuminari. hinc lib. de ſenſu & ſenſil. cap. 2. inquit: *Videtur autem ſi- cut exterius non ſiſe lumine, ita & interius*, & paſtopoſt addit: *Quare neceſſario eſt perſpicuum, & receptivum luminis id, quòd interius oculi eſt*. Quibus verbis clare oſtenditur hanc ſent. eſſe magis Peripateticam.

Actamen difficile reuera eſt ha-

ioctusam à priori assignare, ſed poſſit illos maxime, qui lumen eſſe ſpeciem, lucis negant. Probat hoc Scot. loc. citat. in Quolib. R. Licet natura abſoluta coloris, quæ eſt in genere equalitatis maneat eodem in tenebris, tamen ut ſic non eſt viſibilis, intelligendo de potentia propinqua, quæ quando oportet cauſas concurrere ad agendum, una earum ſ. ſecunda non eſt in potentia propinqua, niſi alia ſ. prima concurrente. Ad hoc autem quòd color agat in viſum requiritur alia cauſa concurrentis ad agendum, ſ. lumen, ideo tunc ſolum eſt color viſibilis, in potentia propinqua, quando eſt actu illuminatus. Hæc Doct. & aſſert exemplum de phantasmate, & intellectu agente, dicens: *Hoc modo phantasma non po- teſt gignere ſpeciem intelligibilem, niſi concurrante actiua intellectus agentis*. R. Suarez libr. 3. de An. cap. 16. hoc ſolum probare, lumen ex parte medij per accidens requiri, ut ſ. obiectum illuminetur, non autem oſtendere medium non illuminatum eſſe incapax ſpecierum colorum.

Contra, ea quæ poſt parietem exiſtunt, quantumvis luceant, tamè per intermedium opacum opoſitum, nullatenus conſpiciuntur, ergo non requiritur lumen in medio per accidens, ad hoc ut per medium illuminetur obiectum, ut Suarez aſſerebat. Tum quia ut bene urget Maſtr. & B. II. hic diſp. 5. q. 2. artic. 4. quando dux cauſæ productivæ duorum effectuum ſunt ſubordinatæ inter ſe, ut una nò

ab agnoscantur. respectu communis subiecti etiam effectus causa subordinate dependebit ab effectu alterius causæ, ut non possit produci in communi subiecto sine altero effectu, siquidem dependentia in producere rectè infert dependentiam in produci, cum igitur color nequeat agere in medium producendo species nisi prius lumen agat, species coloris in aere erit dependens à specie luminis, ergo lumen erit necessarium ex parte medij, & hoc non solum per accidens, sed per se, cum sit effectus ab utraque causa dependens, Quod si non est ratio conuincens pro nostra sententia, neque demonstrans pro eorū opinione, ad quid à communi, & ab Arist. recedere?

Sed contra obijciunt aliquibus experientiis: Si, n. obiectum est illuminatum, licet medium prope potentiam sit obscurum, adhuc obiectum intuemur, ut patet cum noctu quædam obiecta lucida cōspicimus: Et si medium est tenue illuminatum, obiectum verò intus illustratum, perfectè videtur, & contra si medium est perfectè illuminatum, & obiectum remissè ex eo quia in obscuriori loco esset, imperfectè videretur, ergo 1. a necessitas luminis ex parte obiecti petenda est, non ex parte medij.

Neque dicas in medio obscuro reperiri aliquid luminis, usque ad potentiam diffusum, sufficiens ad causandam visionem, non valet, quia quando lucem valde distan-

tem videmus, nullatenus obiecta prope nos existentia conspiciere possumus, ergo probabile non est aliquod lumen ibi reperiri, sufficiens ad visionem rerum è longinquo. 2. semper in his casibus ad esse aliquod lumen sufficiens ad visionem, & ratio est, quia non potest fieri visio sine specie obiecti, sed lumen est species lucis, ex dictis, ergo sine lumine effici nequit. Quod deinde additur, obiectum illuminatū perfectè videri in medio non perfectè illuminato, obiectum verò remissè illuminatum imperfectè videri, in medio intense illuminato, infert tantam necessitatem luminis in obiecto, lumen, n. in medio, non est causa præcisa visionis, sed requiritur species obiecti, quæ causari nequit, nisi in ipso obiecto lumen adsit. Ad illud quod nullum lumen prope nos reperitur, parum obstat quia lumen, & quælibet alia species visibiles nequit in medio perspicuo videri, nisi terminetur ad aliquod opacū, in quo terminatum possit alias species producere simplicius representatiuus, maior autem virtus requiritur ad alias species producendas, ad quas ut causa totalis concurrat, quam ad visionem causandam, respectu cuius est causa tantum partialis, & patet de specie Vitri colorati, quæ est aliarum specierum productiva, quod efficere nequit nisi à radio luminoso adiuvetur, Idem de lumine asserendum est, quod scilicet propter sui remiss-

missionem non potest terminatum ad corpora opaca propè nos se diffundere, & corpora illa manifestare; ita Bell. & Mastr.

Circa secundum in titulo articuli propositum .s. de modo, quo fiat visio, duz sunt famosæ sententiæ, vna Platoniorum, altera Peripateticorum. Platonici, quos etiam sequitur Galenus, volunt visionem fieri per extramissionem radiorum visualium ab oculis; quæ tamen opinio non eodem modo à sequacibus defenditur, nam alij volunt, quod radij visuales ab oculis egredientes, ad obiectum terminati, illud illuminent, & visibile reddat, & tunc oculus elicit visionem, vel quod radij visorij ad obiectum terminati, & aliquantulum ab ipso alterati, ad oculum deinde redeuntes, visionem causant. Aliqui glossant, quod in redditu radiorum, simul cum illis associantur species visibiles obiecti, & in oculo simul recipiuntur, & tandem Alij, quod obiectum prius immitat in oculum propriam speciem, & postea ab illo radij visuales egrediuntur, vique ad certam distantiam, in quib. adest vis efficiendi visionem in aere; qui omnes præter primos, concedere videntur visionem effici simul per extramissionem, & intromissionem specierum. Sumus cum Arist. ideoque,

Conclusio Secunda.

Dicimus 2. Visionem fieri solum per intromissionem specierum ab obiecto emissarum per medium illuminatum, in

oculisque receptorum. Ita Arist. 2. de An. 67. & 64. & 121. & libr. de sensu, & sensil. cap. 2. quam Subtiliss. vt veram sæpe supponit, vt videre est in 1. dist. 3. q. 6. & in 2. dist. 13. & alibi. & Primò suadetur ex ratione vitalitatis in cõmunio, operatio. n. vitalis cõsistit in receptione specierum, & per ipsas in obiectum tendit, sed visio est operatio vitalis, ergo &c. Tum quia sequeretur, animal non videre, sed aerem, vel aquam, vel obiectum, in quibus radij visorij reciperentur, sed hoc est falsum, ergo &c. Pr. sequela, quia forma denominat subiectum in quo est. Tum quia visio fit ex re visibili, & potentia vidente ex D. Aug. loc. supra cit. sed res visibilis non potest potentiam visus suam immutare absque specie visibili potentie impressa, ergo visio fit per receptionem specierum visibilium intra potentiam visivam. Pr. min. quia visibile supra sensum non facit sensationem, ergo vt faciat sensationem, necesse est vt oculo intentionaliter vnizetur, quod esse non poterit, nisi per species ipsius obiecti. Tum quia data opposita opinione, non possemus in speculo videre, quæ retrò inveniuntur, quia radij visuales illa obiecta non attingerent. Quod si dicas ad illa reflecti; Non valet, quia non deberent in speculo conspici, sed vbi existunt. Tum quia si quis vellet cernere Cælum, deberent radij illi Cælum ipsum attingere, & rursus ad pupillam reflecti, quod neque

que radio Solari conceditur, qui non reflectitur, nisi usque ad principium 2. regionis Aeris. Si autem huiusmodi substantiæ quædam, & corpuscula ponerentur, ut aliquib. Aduersariorum placet, esset error peior priore, quia sic totus aer esset illis plenus, fieret penetratio corporum, & potètia visiva nimis debilitaretur ut in emissione sanguinis, seminis, & Spirituum evenit.

Obiectiones.

Ob. 1. auth. Arist. qui 2. de Cælo 48. hanc sent. probabilem putat. Accedunt etiam experientiæ, nam Feles emittunt ex oculis radios, quibus noctu aliquantum aer illuminatur. Item mulieres aliquæ speculum maculant, pueros fascinant, & lædunt. Basiliscus suo intuitu hominem interficit, ergo. R. ad Arist. loc. cit. utramque opinionem adduxisse, quia non erat proprius locus, vel ut aliqui expositores volunt, tunc loqui in sent. Plat. quæ tunc temporis erat communis. Sic etiam responderetur ad aliquos SS. Patres, quos pro se citant, scilicet illos locutos fuisse in sent. Platoniorum. Ad illas experientias, dicimus illam emissionem lucis ex oculis Felis provenire ex diaphaneitate oculi eius, & intus luce aliqua residente. Seu propter talem compositionem oculorum, ex quibus radijs posset aliquantulum obiectum illuminari, & sic illuminatum causare speciem in oculo, & postea fieri visio. Oculi quarundam mulierum, quasdam noxias qualitates emittunt ad

actum visionis prorsus impertinentes, quod etiam de Basilisco affirmatur.

Ob. Nebulam prope nos circumfulsam non conspiciamus, sed potius quæ nobis distat, signum quod visio fiat per extramissionem radiorum, quia cum initio sint validiores, possunt nebulam illam penetrare, progressu autem temporis debilitantur, unde in nebulam illam impingunt, & tamquam quid opacum, representant; si autem visio per intromissionem specierum fieret, melius nebulam propinquam, quam remotam cerneremus. R. neg. consequi; quia alia est ratio pro relato casu, quam causa ab ipsis assignata; causa ergo est, quia quæ prope nos sunt, ut illustrentur, & perspicua reddantur, minori indigent lumine, quam quæ longè distant. Tum quia cum res est propinqua, facile videmus meatus, & foramina, quæ in illa sunt, quod si longè distat, conspicitur ut quid continuum, & hac de causa aer nebulosus prope nos non tam, & facile à visu per meatus, remotè verò existens, condensatus apparet, quia eius perspicuitas, & raritas non ita distinctè prospicitur.

Ob Species, quia naturaliter obiectum representat, eodem modo representare debet in quavis distantia, ac proinde magnitudo semper eiusdem quantitatis videbitur, quod tamè est contra experientiã, quia obiectum à longè minoris apparet quantitatis, ergo melius di-

cen-

endum videtur visionem non fieri per intramissionem. Quod quod est species naturaliter representat obiectum, non tamen oportet, ut eodem modo, & eadē quantitate representet, tum quia distantia reducitur ad sensibile commune, quod per speciem sensibilis proprii representari habet. Tum quia non semper species representare potest obiectum eiusdem molis, quia quō longius species protrahitur, eo imperfectius potentiam mouet, & obiectum representat, ideoque nihil.

Ob. Per tubum opticum res clariius videntur. Item existentes in puteo stellas intuentur, quod esse non potest, nisi quia radij visuales magis coniunguntur inter se, & magis protenduntur. R. negando consequens, nam causa est, quia species visibiles inter se colliguntur, & formam potentiam sensitiuā mouent, quod praesertim evenit propter vitra teleriter inter se disposita. Qui in profundo putei existunt, stellas vident ait Dod. in 2. dist. 9. q. 3. M. quia lumen maius, lumen minus obscurat, quatenus excellens sensibile prius agit in visum excellenter, ipsum aduans secundum totam eius capacitatem, & aliquando ipsum immutat cum dolore, hinc post excellentia sensibilia, minus alia sensibilia sentimus, quia organum, vel potentia debilitatur, & hac ratione Sol Stellarum visionem impedit.

Ob. Non videtur verisimile, quod species rerum tantae magnitudinis, multitudinis, & varietatis, non

contrarietatis, qualia sunt obiecta, quae in ipso intuitu videmus, simul in eadem exigua, & parua pupilla reperiantur. R. inconueniens esset, si species essent eiusdem rationis cum rebus sensibilibus, sed sunt alterius rationis, & inter se compossibiles, ut de speciebus phantasiae patet, quae longè plura representant absque confusione, dummodo absit aliqua organi lenio.

Circa Tertium, quoddam. scilicet sit adequatum obiectum Visus, conueniunt omnes ad potentiam visiuam spectare colorem, & lucem, quare obiectum adequatum erit quid commune duo haec comprehendentes, quod ab aliquibus qualitas visibilis appellatur, ab alijs color, accipiendo colorem lato vocabulo, quatenus, scilicet significat omnem actum diaphani, quo sensui adaptari potest, & sic intelligendus est Arist. hic. tex. 66. dum ait ipsum visibile esse colorem, & lib. de sensu, & sensil. inquit omne corpus esse coloratum. Banneusius 1. p. q. 78. art. 3. vocat obiectum adequatum potentiae visivae, lucidum, quia nihil percipit visus, nisi lucidum, vel lumen participans, uti est color, qui nihil aliud est quam lux participata, seu obumbrata, aut mixta cum primis, & secundis qualitatibus. Ita etiam Mayron in 2. dist. 13. q. 2. & Regentes Parisienses 2. de An. q. 2. unde Lisbon, Serra, Lerma, & alij. volunt quod obiectum formale quod, potentiae visivae sit aliquod inopinatum, non

non habens speciale nomen. & visibile, vt comprehendit lucem terminatam in corpore opaco, & colorem illuminatum. Hæc tamen differentia assignari solet inter lucem, & colorem, quod lux, & lumen videri possunt sine colore, nō tamen color sine lumine, & hinc mouetur dubium,

An lumen requiratur ex parte medij tantum, an etiam ex parte obiecti, id est an color, vt videatur requiratur lumen ex sua ratione, an solum propter medium? Aliqui asserunt lumen solum ex parte medij requiri, ita Auer. Ferrar. Egid. Tolet. Ruu. Complut. & alij, quibus etiam ex nostris, nouissime adhaeret P. Liu. Rabel. hic disp. 5. q. 1. vbi concedit lumen requiri etiam ratione obiecti, sed vt conditio sine qua non. Communior tamen opinio docet requiri ex parte obiecti, licet Sequaces istius sententiae valde differant in assignanda causa necessitatis luminis.

Conclusio Tertia.
Nō tamen dicimus cum Subtiliss. in lib. de An. q. 4. 12. sent. dist. 13. C. & quodl. 15. R. lumen requiri etiam ex parte coloris, vt possit color immittere species in oculo. Colligitur ex Arist. 3. de An. text. 18. vbi docet lumen reddere colores de potentia visibiles, & visu visibiles, & in hoc 2. tex. 86. ait quid acutum, & græue non percipiuntur ab oculo, si sicut nec videntur colores absque lumine, quamuis hic textus variè ab aduersariis explicentur. Pr. ta-

tionem, & non à priori quia assignari solet, sed à posteriori. Experimentum n. nullum colorem percipi posse sine lumine, ac lumen absque colore est visibile, ergo in colore aliqua dependentia erit à lumine, non vique in entitate, quia quod destructo lumine, destruantur colores, sed quod ad visibilitatem. Concedunt hoc aduersarij, sed volunt hanc exigentiam luminis esse ex parte medij, quatenus medium non illuminatum nō est subiectum capax specierum.

Sed contra hoc bene vrgēt Bell. & Mastr. elarior, vel obscurior visio coloris non dependet præcisè ex maiori, vel minori lumine medij, sed multo magis ex maiori, vel minori lumine in ipso colore recepto, ergo non solum est necessarium lumen ex parte medij, sed etiam ex parte coloris, patet consequenter, antequam obiectum intense illuminatum clarius ab oculo existente in loco obscuriori, quam ab oculo existente in loco luminoso, ergo maior est dependentia coloris à lumine recepto in se ipso, quàm à lumine medij, alioquin eadem species æquales in utroque medio obscuro causare deberent.

Dubium tamen est, an lumen requiratur vt causa formalis, vel partialis, & alijs modis aliorum, omissis, dicimus breuiter cū Doct. locis citatis, dependentiam hanc provenire ex naturali præexigētia in causando, ita vt color ratione sua petat lumen prius agere in medium,

dam, & in organum. Si quidem, quando sunt duæ causæ subordinatæ in agendo, secunda non est in potentia propinqua ad agendū, nisi prima prius agat: lumē, & color sunt duæ causæ productionis propriarum specierum, & lumen est prius naturaliter colore, illumq. sibi subordinat, vnde color tunc est in potentia propinqua ad producendas species, quando lumen propriam produxit, & quia nequit hoc lumen efficere, nisi terminatur ad opacum, è quo postea directè radios visuales in organum immittat, sequitur euidenter lumen necessariò debere recipi in colore, & illum illuminare, ita Scot. loc. cit. præsertim quolib. vbi ait: *Ad hoc autem quod color agat in visum, requiruntur alia causa concurrere ad agendum. scilicet lumen, ideo tunc solum color est visibilis in potentia propinqua, quando est actu illuminatus.* Ex quibus verbis Tatar. & Gadius super hunc locū Doct. de mente ipsius inferunt lumen partialiter cum colore concurrere ad productionem speciei coloris, quibus Mastr. & Bell. se opponunt, hoc. n. non habet Doct. imò in 2. cit. clarè docet, vtrumq. esse productuum propriæ speciei, quamuis cum dependentia Ordinis, & præexigentiz in causando; Ex quibus etiam apparet nō rectè P. Liu. Rab. lumen appellare conditionem sine qua nō videatur color, cum Scot. expressè vocet lumen causam partialem, & magis principalem, vt in subiectum, seu

medium species coloris recipitur; licet deinde lumen non attingat effectum principalem speciei coloris, sed solum præexigi videtur vt de cognitua patet respectu appetituz.

Obijcies, Color est Natura sua visibilis per se, & hæc est ipsius proprietas à natura emanans, ergò ex se ipso talis est indepēdēter à quolibet alio extrinseco, pr. consequ. quia proprietates conueniunt reb. ab intrinseco. & concedendo colorem esse ex se visibillē, & hoc esse eius proprietatē, sed vt actu videatur præexigit luminis actionem, ideo nihil.

Dices, multa animalia noctu vident. Item nix in obscuro cubiculo adhuc videtur, ergo lumen non est necessarium. & animalia, quæ noctu vident, aliquod lumen ab oculis emittunt obiectū illuminans, quod lumen estò exiguum, satis tamen est ad imperfectam visionē in illis causandam. Nix aliquatiter noctu cernitur, quia omnis color est participatio luminis, & maxime albedo quando est intensa, vt in niue, inde mirum non est si tunc parum videtur.

Vergebis, nulla forma perfectior inferat pro dispositione imperfectioris, at lumen est perfectius colore, ergo. Ma. est euident, quia dispositio concurret in genere causæ materialis, quæ causalitas imperfectiorem infert. & cum Mastr. & Bell. Ma. nō esse veram in illis formis, quæ ambz ordinantur ad perfectio-

sectionem formatam, ut in casu se habent lumen, & species coloris, quæ ad visionem ut ad formam perfectiorem ordinantur. Tum quia hæc dependentia potius ad genus causæ efficientis reducenda est, quàm materialis, siquidem est dependentia inter causas subordinatas, quarum secunda agere nequit, prima non agente; non sunt tamè subordinatæ in ordine ad eundem effectum, sed ad diuersos, quorum unus alteri præsupponitur; & exemplum, de potentia appetitiua, & cognitiua est in hac re satis idoneum; Sicut .n. appetitiua ferri non potest in suum obiectum, nisi præsupposita cognitiua, quia nil volitum, quod præcognitum, est; cognitiua non attingat eundem effectum, ita in casu de lumine respectu coloris &c.

Instabis tandem ex Arist. qui de finiendo colorem ait, quò sit motuius perspicui in actu, idest medijs actu illuminati, & lumen dicitur actus perspicui, non coloris, ergo tota necessitas luminis est ex parte medijs, non coloris. R. bene ait Arist. quòd color sit motuius perspicui illuminati, quia lumen etià in medio exigitur, ex quo tamen non rectè inferitur lumen non esse necessarium ex parte coloris, non fecit tamen mentionem de lumine in colore, quia lumen non est causa partialis motionis intentionalis coloris, sed tantum causa præstigata in causando.

ARTICULVS SEXTVS. De Sensu, & Organo Auditus.

DE Auditus, qui post visum, est omnibus alijs sensibus longe præstantior, multa inquirenda veniunt, quæ tamen breuiter, & conciso sermone tangemus. Auditus sensorium, & organum in capite hominum collocatum est, hinc inde circa extremitates temporum, in alijs verò animalib. non semper, sunt .n. aliqua quæ licet audiant, in quo tamen loco, vix agnoscitur. In hoc igitur organo, quod primò considerandum proponitur, est Auris, cuius structura ad sonos excipiendos, satis apta censetur, est .n. cartilaginea, non nimis dura, sicut ossa, ne frangatur, nec valide mollior, ne faciliè concundatur.

Prominet aliquatulum, ut propugnaculū esset organo interiori, sicut supercilia prominentia cernuntur ad oculorum defensionem. Intus, ut ex anatomicæ arte colligitur, est quorundam anfractuū constructura, per quos sonus variè fractus ad peculiarem auditus officinam transmittitur, quæ via tam obliqua versus finem, ita angusta est, ut nec aqua, vel aliud extrinsecum per illam ingredi possit, ad auditus organum laudendum; imò natura de humore quodā crasso, & acro prouidit, ut si aliq. bestiolæ se in aure intruderent, tali humore tamquam visco ibi detineatur, ne ulterius procederēt; Per hanc tamen viam non datur ad partes capitæ interius aditus patēs, idcirco

nuncupati solet *foramen calum*, definit. n. in quadam orbicularem, duntaxat, quæ ex vna parte versus aurem subtilissima quadam membrana cooperta est, quæ *Tympanum*, seu *Miringa* vocatur. Hæc membrana tribus ossiculis subtenetur, quorum primus dicitur *Malleus*, secundus *Incus*, tertius *Stapes*, & hæc à figuris quas habent. Demum sub legitur, os quoddam *labyrinthus* appellatum, ex eo quia pluribus foraminibus, variè inter se occurrentibus, & multis obliquitatibus, ad modum labyrinthi contat, & eandem alia cautela adest, quæ cochlea dicitur, quibusdam spiribus ac gyris ad modum cochleæ prædictæ, quæ ossa dicunt Anatomici, esse eiusdem magnitudinis in homine idem ad ulto, ac infantulo de recenti nato, cuius ratio est, quia hic sensus maxime ad disciplinabilitatem necessarius est, ideoque statim à natura perfici debuit, ut homo statim in necessarijs erudiri possit. In medio cochleæ diffunditur à cerebro nervus quidam, *Auditorius* appellatus, per quem his partibus spiritus animales communicantur.

Præter hæc omnia assignantur à Doctoribus in cavitatem Tympani, substantia quædam tenuis ad modum aeris, qui *Aer Innatus*, nuncupatur, per quamdam analogiam, sic dictus, & censetur à Philosophis animata, & ratio suadet, quia non apparet aliquod corpus crassum, cavitatem illam replens; Neque dici poterit, quod aere elementari re-

pleatur, nam facile eorum periret ob proquantitatem, quam haberi cum cerebro humido, & frigido, quod ingrossari deberet, unde etiam sensus auditus faciliter lederetur, hæc breuiter de huius sensus illustranda pro instituto nostro sufficienter. Verum, in qua parte horum fabricæ sensorium auditus consistat, non est vna, & eadem Philosophorum sententia, Themistius .n. hic in com. tex. 83. consistere ait in Spiritibus animalibus à cerebro in cavitatem auris per nervos diffusis. Alij in tribus ossiculis, quibus est affixa Miringa, seu Tympanum, in quo recipiuntur species soni. Alij in nervis à cerebro ad utramque aurem procedentibus. Alij in Miringa, seu Tympano. Alij in aere conaturali, quem interiorè dari docet Arist. hic tex. 82. Alij tandem volunt consistere tam in aere conaturali, quam in nervo auditivo, ita aliqui Thomistæ.

Cæterum, quod spiritus animales nequeant esse sensorium auditus, inde patet, quia sensorium debet esse animatum, at spiritus animales per nos non sunt animati, ergo, &c. Neque etiam ossa in sententia nostra sunt anima prædicta &c. Tympanum, seu Miringa non videtur organum congruum, frustra .n. Natura tot alia instrumenta præparasset in istius officio huius organi, unde potius se habebit ad modum tunicæ sicut diximus de tunica cornea respectu visus in oculo. De nervis illis auditorijs, po-

poribus. Etendum est inferre ad
deferendos spiritus, quam ad sen-
sationes producendas. Communior
igitur sent. est, sensorium auditus
in aere immato consistere, & ita ma-
nifeste Arist. docuit in hoc 2. tex.
82. ubi ait: *auditus connaturalis est
aeri, proprietas autem quod in aere est.*
& ideo ait, non in qualibet parte,
audiri auris, nisi ubi est ille aer, si-
cut nec qualibet parte videt ocu-
lus, sed sola pupilla, & a. de Part.
animal. cap. 10. inquit: *Audiri
etiam quomodo animalia habent in cap,
debita ratione, quod .n. in aere vocatur,
plurimum aeris est, sensorium autem audi-
endi aerem esse fatemur, hoc etiam
clarissime D. Tho. docet hic lect.*
12. ubi ait: *sunt .n. humidum aqueum
quod est in pupilla caret omni colore,
ut possit cognoscere omnes colores dif-
ferentias, ita oportet quod aer, qui est
intra tympanum auris careat omni mo-
tu ad hoc quod possit discernere omnes
sonorum differentias.*

Sundet etiam ratio, sensorium
m. debet esse proportionatum re-
ceptaculum specierum, sed aer est
huiusmodi siquidem est valde pro-
portionatum subiectum specierum
audibilium, ergo &c. Pr. m. sicut
organum visus ponitur substantia
quedam aque similis, quatenus a-
qua magis accommodata est ad vi-
brium specierum reflexionem, &
magis speculo similis, ita & orga-
num Auditus correspondere debet
aeri, qui aptissimus est ad recepti-
onem, & reflexionem specierum
intentionalium soni. Item sicut or-

ganum visus illud ponitur, q. magis
septum, & vallatum est, quomodo est
pupilla, ita quoq. organum auditus
substantia erit vnde cumq. circunda-
ta vallis, propugnaculis munita,
quae nulla commodius assignari po-
terit, quam aer iste immatus.

Mastr. & Bell. hanc sent. cum
communiori amplectuntur, addē-
tes, quod haec substantia aerea po-
tius in cavitate cochleae, quam in
cavitate tympani collocanda erit;
Tum quia propinquior est neruo
auditorio; Tum quia ad hoc vide-
tur Natura posuisse labyrinthum
illud ante cochleam, ut species per
illos anfractus, & obliquitates pec-
transcuentes impetum obtundant,
& suaviter sensum moveant ne
laedant; Si autem talis aer in cavi-
tate Tympani resideret, nulla ap-
pateret ratio & necessitas labyrinthi,
& ulterius cavitationis cochleae;
licet de his ultimis pauci mentio-
nem faciant, cum tamen in huius
aëris structura euidetur appareat.
At Liu. Rabes. & comuniori re-
cedens, & Tolet. Chather. & Ca-
uell. adhaerens, ponit sensorium
potentiae auditivae in Miringa, seu
Tympano principaliter, in aere
verò connaturali, ut in causa sine
qua non, & in hoc sensu ad auth.
Arist. respondet. Probat hac uni-
ca ratione: Organum potentiae au-
ditivae debet esse animatum, sed
aer connaturalis non est animatus,
sicut nec ceteri humores corporis,
sed bene Miringa, ergo &c. Maior
est clara, probat minorem, quia

aer connaturalis continuatur cum aere externo, ex Arist. hic text. 82. alioquin non esset medium recipiendi species soni per aerem ad audiendum usque delatas, sed aer externus non est animatus, ut omnes fatentur, ergo nec naturalis aer erit animatus.

Sed bona pace, quid hæc ratio probat? ex duplici capite minor argumenti deficit. Primò, quia supponit aerem hunc innatum esse ad instar humorum flexibilem, & excrementitium, sicut partes fluidæ corporis animati, quod tamen ipse non probat; imò ipsemet lib. de An. disp. 1. q. 6. fol. mihi 74. corporis animati partes enumerans, excludit ungues, pilos, quatuor humores, spiritus, lac, & semen, quæ sunt partes fluidæ, & excrementitiæ, nullum verbum faciens de hoc aere naturali, quod facere debebat, cum res sit tanti momenti, & ad tam nobilem sensum deferuisset, maximè cum autoritas Arist. tam aperte urgeat. Secundò peccat, quia ex continuitate cum aere externo, qui est inanimis, infert quoque inanimationem huius aeris innati, Sed quorsum consequentia hæc? aer iste connaturalis, dicitur aer solum secundum similitudinem, & per quamdam analogiam, quatenus .i. qualitatibus afficitur aeris prædominantibus; cæterum alterius est rationis, ut omnes fatentur. Quòd si dicat, nullibi apparere connectionem istius aeris, cum partibus solidis corporis, hoc parum refert;

ut disp. 3. huius art. 10. declaratum est, ubi diximus ossa continuari carni per quosdam nexos, vel apparentes, & visibiles, vel per innatissimos, propter paruitatem, sic in casu asserendum erit, cum reuera inter humores non computetur. Respondendo igitur in forma, nego minorem argumenti cum sua probatione, deductam ex similitudine aliorum humorum in corpore; & ex cōtinuitate, & coniunctione cum aere externo, maximè .n. differunt, & specie, & genere proximo, licet aer innatus indigeat aere elementari pro receptione specierum sensibilium, sicut etiam sensorij oculi indigeant. Neque etiam verum est, quòd aer naturalis cum isto innato cōtinuetur cōtactu physico, & Mathematico, sic .n. potius sensationem impediret, sensibile .n. positum super sensum non facit sensationem, & hac ratione ipsemet lib. 2. de An. Disp. 5. q. 2. cont. 6. probat sonum non pertinere ad aurem realiter, sed tantum intentionaliter, quia .i. sensibile positum supra sensum impediret sensationem; quare dictum Arist. verificatur solum de continuatione aeris usque ad Miringam, non quod misceri debet cum ipso aere naturali.

Dices, hæc aerea substantia non adhuc observata est a Professoribus anatomicæ artis, ergo vel non datur, vel sicut alij humores corporis tota fluit. R. negando cōsequ. hoc .n. provenit propter subtilitatem,

rem, & tenuitatem, qua prædita est, neq. hoc est nouum in Philoſoſia, cum de multis alijs substantijs ærejs statim euaneſcentibus id doceat.

Inſtabis, iſto tympano, non fit auditio, ergo hoc eſt organum audiendi. R. cum D. Tho. 2. de An. loc. cit. neg. conſeq. ſi. ut. n. viſio impeditur ſi impediatur pellis pupillæ, quæ continet humorẽ aqueum pupillæ. & tamen in tali pelle non eſt organum viſus. ita & ſi auditio impediatur, laborante pelle circumdante ærẽ auditus, non per hoc ſequitur in huiusmodi pelle auditus ſenſorium eſſe poſitum.

Solet etiam hic dubitari, an ſenſus hic omnibus animalibus conueniat, & communiter de grandiſſimis eſt ſent. affirmatiua, de paruiſſimis autem ut ſunt muſcæ, formicæ, pulices, &c. eſt negatiua. Præſertim tamen dubitatur de Apibus, nam Ariſt. 1. Meth. cap. 1. negat apes audire juxta plurimorum ſententiam. lib. autem de hiſt. animal. cap. 40. affirmat, & hæc ſent. eſt omnino tenenda, ſuppoſito, quod de apib. referr. ſolet, ut ipſemet etiam Ariſt. loc. cit. mone; quod. ſ. dieb. aliquib. vox aliqua ſentitur antequam adueniat migrationis tempus ad alium locũ. Item quod veſpertina tempore in ſignũ dormitionis, & matutinis horis in ſignũ vigilantie, & laboris, quædã apis ſuſurrando ambeant, & iterum ſonitu congregantur, & ſimilia, quæ ſine auditu exercere minimè poſſent.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

De Sono.

Objectum proprium, & adæquatum potentie auditus eſt ſonus, ut communiter recipitur cum D. Tho. hic ſec. 3. per hoc. n. potentia hæc ab alijs ſenſitiuis diſſert, quòd ipſa tantum primò, & per ſe ad ſonos percipiendos ordinatur, ſonus autẽ ita deſignari ſolet: *Eſt qualitas ſenſibilis, quæ per ſe primò ab auditu percipitur.* Rationabiliter igitur poſt noticiam de organo auditus, ad eius obiectum gradum, facimus, ut eius noticia completè habita, perfectius eſſentia, & quidditas huius ſenſus eluceſcat, & primò de cauſa effectiua ſoni aliquid rangemus. Sonus in multas ſpecies per varias differentias diuiditur, quarum tamen præcipuæ ſunt, grauis, & acutum, quæ ſpecificæ, & eſſentiales videntur, in eadem. n. ſpecie ſoni, grauis, vel acuti datur intenſior, & remiſſior ſonus, ergo non differunt ſecundum magis, ac minus, & conſequenter ſpecificè. Tum quia ſicut in alijs ſenſibilibus qualitibus nempe colore, ſapore, odore, &c. dantur ſpecies eſſentialiter diuerſæ, idem de ſono aſſerendum erit. Sonus, acutus cauſatur cum parum æria agitur, ſiquidẽ propter exiguitatem celerius mouetur, grauis verò ſic cum ær copioſus colliditur, ac proinde ſegnius mouetur, quòd in organo, Cymbalis, & alijs inſtrumentis patet, ubi quò anguſtiora, & ſubtiliora ſunt inſtrumenta ad ærẽ excipendum

enditico a cūctis sonum emittunt.

Item sonus alius rectus, alius reflexus, & Echo vocatur. hic modò agimus de recto, & de quib. causis efficitur, & quomodo fiat, & multa alia de ipso indagabimus; & ratio, cur generatio aliorū sensibilium proprioqum non ita in his libris inquitur, sicut illa soni, est quia cetera sensibilia sunt formae permanentes inmutatae solum, sonus vero habet esse transiens, & dū sit vnde potentia hęc audire, magis intentionaliter ceteris sensibus operatur.

Item sonus tamquam in sua inferiora descendit in sonum vocem, & sonus non vocem; sonus non vox, Est qualitas sensibilis causata ex fortis percussione, vel diffusione aëris corporum inanimatorum solidorum. & resistentia mediū. At sonus vox, Est qualitas sensibilis emissa ab ore animalis naturalibus instrumentis, quae sunt dentes, lingua, palatū, quatuor dentes, primo & duo labia simul, cum intentione aliquid significandi, de quo infra agemus. Modò agimus de sono absolute, & causa efficiente soni, qui tria corpora ex Arist. hic tex. 78. requirit. I. percussor, percussum, & medium constitutum, & resiliens. V. G. in sono campanae est malleus percussor, campana percussa, & aër interceptus collisus, & agitur. Ex hoc sequitur, quod fragor arborum, crepitatio panni, strepitus pedum &c. sint sonus non vox, nec crepitatio panni, strepitus

pedum &c. non causantur ex percussione corporum, realiter distinctorum, causantur tamen a corporibus distinctis, æquivalenter, puta ex scissione partium corporis realiter distinctarum integraliter. Sic etiam strepitus pedum ex percussione corporum inanimatorum causatur, quia est pedes quantum ad substantiam sint animati, tamē in causando sonum non vocem, operantur ut inanimati, quia non operantur per instrumenta sonantia vocis.

Hic dubitari solet, an corpus intermedium necessarium ad sonū sit solus aër, an etiā aqua, & quodlibet aliud corpus fluidum, ut vinum, oleum, lac &c. Simplic. Cai. uell. Tolet. Ru. Suarez. Arriaga & alij asserunt, aquam interuina posse tamquam intermedium corpus ad sonum causandum, quauis non ita perfectum, sicut nec tamen perfectē conueniūt conditiones relaxae, sicut aëri. Comment. tamen. Egid. Hurt. Complut. Ioan. de S. Tho. & alij negāt, alia fluida praeter aërem posse sonum causare, & utraque opinio pro se Arist. Patronum habet nam hic 76. & 79. mediū soni ponit aërem, medium aërem, odoris aliquid commune aërem, & aquam, in 4. autem de hist. animal. docet manifestē piscēs sub aquis, & maximē ranas edere sonos. Ceterum circa hoc dubium sola experientia lucem dicere posset.

Conclusio Prima.

Dicimus primo: Causam efficientem soni esse corpora sonantia, & se percutientia.

Item aerem, & aquam esse media

proportionalia ad sonum, sed aer est magis

principalem, aquam vero minus princi-

palem. Quolibet pars est Arist. nam

hic text. 78. clare docuit tria corpo-

ra semper concurrere ad sonum, scilicet

per duo percutientia, & unum me-

diū, quod atteritur, strangitur, & in-

tercipitur. Deinde text. 79. ait: Am-

plius auditur in aere, & in aqua, sed mi-

nus, & constat experientia, & plu-

rimū n. sonus in aere, & per aerem

percipitur, & aliquādo etiam in a-

qua, & de rana patet &c. Nec refert

quod corpora sonantia causent sonū

per impulsum ab extrinseco im-

pressum, & per motū resiliētiæ me-

diij, ergo plura quam tria ad sonū

concurrūt; Non valet, nam impul-

sus, & motus localis non est ratio

qualitatem de terra specie quali-

tatis, ideo, & per aerem, & aquam.

Conclusio Secunda.

Dicimus 2. sonum non esse formali-

ter motum in ullo sensu. Patet, nam

motus pluribus sensibus percipi-

unt, cum ex dictis sit æstibile, com-

mune, non igitur sonus. Tum quia

in motu locali est realitas motus,

& ubi acquisitum, quæ ab auditu

non percipiuntur. Tum quia diver-

sas habent species, & accidentia,

siquidem sonus dividitur in acū, &

gravem &c. motus autem in velo-

cem, tardum &c. Tum quia sonus

magis refertur ex percussione soli-

dorum, quàm ex resiliētia mediij,

si n. quis malleo percutiens, cam-

panam, ante ictum sisset, adesset

motus aeris, non tamen sonus.

Dices, Arist. hic text. 78. paten-

ter ait, sonum esse motum resiliē-

tis mediij. Tum quia omne succes-

suum, vel est motus, vel tempus,

sed sonus nō est tempus, ergo mo-

tus, non qualitas. R. Arist. appel-

lare sonum, ictum, & motum cau-

saliter, in quantum s. datus est per

causam instrumentalem, qualis est

motus, non idem ictus, & formaliter.

Ad 2. dicimus, maiorem esse veram

de successivo intrinsece considera-

to, & per se, in casu sonus est quid

successivum pro quanto in fieri, &

conservari dependet a motu, tam-

quam a conditione requisita, ideo

nihil.

Tertiō dabitur de subiecto

soni secundum esse reale, an s. sine

corpora percutientia, an verò me-

diū

dum interceptum. Prima opinio asserit sonum recipi in ipsis corporibus se percutientibus, non in ipso aere intercepto, & collato, nisi quā concurrat, ut corpus percutiens, ita Auerſa cum alijs. Secunda statuit sonum recipi tantum in aere, tamquam in subiecto, ex vi percussioneſſionis reſſilientis, ita communiter. Tertia veramque amplectitur, .i. subiectari, & in corporibus se percutientibus, & in medio aere, ita Venet. Veg. & alij.

Not. est pro resolutione, quemlibet sonum dupliciter considerari posse, nempe secundum esse reale, & secundum esse intentionale, primo modo acceptus est qualitas audibilis, orta ex subita, & violenta corporum sonantium collisione, vel alſiſſione; & duplex est, puta simplex, seu rectus, & reflexus. Simplex est, qui directē per aerem fertur sine aliqua evidenti percussione; Reflexus est, qui per aerem fertur cum aliqua evidenti percussione, & talis est Echo, qui est species soni realis, in medio recepta, & usque ad auditum multiplicata, sed de hoc vberius infra.

Conclusio Tertia.

Dicimus 3. sonum suū quō ad esse reale, suū quō ad esse intentionale subiectuū in medio tantum recipi, sicut communior cōtra Venetum, Auerſam, & alios. Pr. ex Arist. hic text. 82. ubi ait: Sonantium igitur est quasi motuum unius aeris continuitate usque ad auditum. Quibus verbis ostēditur fieri ex percussione unius corporis ad

aliud, non percipi tamen, nisi recipiatur in medio aeris, & in eo cōtinuē deferatur usque ad auditum. Pr. ratione: ubi esse debet sonus subiectuū, ubi est actio, per quam fit sonus, sed huiusmodi actio non est in percutiente, & percusso, qui habent rationem agentis respectu soni, aliter non esset actio transiens, sed immanēs, ergo subiectuū causans esse debet in eodem medio. Tum quia data opposita sent. sequeretur, quod si duo corpora solida se percuterent in vacuo, fieret sonus, sed hoc est directē cōtra Arist. ergo &c. probatur sequela, quia ex una parte essent agens, & patiens, esset quoque subiectum recipiens, puta ipsa agentia se percutientia, ergo nihil aliud requireretur. Tum quia vel dato casu, sonus esset unus, vel duo; non primum, quia unicum accidens non potest in duobus subiectis subiectuari, nec esset maior ratio de vao, quā de alio; Neque secundum, quia semper duplex deberet audiri sonus, imō quia corpora se percutientia interdum diuersa sunt rationis, diuersum etiam sonum causarent, quod tamē est contra experientiam, non enim nisi unicum sonum sentimus. Tum quia vento flante, & aerem, vel us unam partem impellente, sonus sentitur intensus, & remotus, quā in parte opposita, siquidem, quod in aere sonus reperitur, non ubi causatur.

Dices, sicut se habet color ad visum, ita sonus ad auditum, sed color

colorum videtur non est in medio, est cum in auribus cinnis quidam, sed in spacio, ergo nec sonus cum auditur, iste vero exercetur in auditu exit, subiectus in medio. *Re.* maiorem esse veram quod ad proportionem motui, & mobilis, sicut in, color est motius, visus, ita sonus est motius auditus, non tamen quod ad existentiam, nam color cum sit obiectum permanens, corpus exigat opacum, ut in eo existat, ac sonus cum sit quid transiens, petit esse in corpore transparenti, ac mobili, quia per fractionem medij resultat.

Ob. Quando duo corpora sola ad sonum interueniunt, ut in motione virgæ per aerem, aer ut corpus a virgâ percussum recipit sonum, ergo quando corpus percussum est ab aere, distinctum etiam recipit sonum, & quia propter reactionem in percussione, quodlibet Corpus dici potest percussus, & percussus, quodlibet erit subiectum soni. *Re.* in tali casu sonum imprimi in aere, non ut habet rationem corporis percussus, sed ut rationem habet medij resistentis, ideo nihil, & ipsi solvere debent illud inconueniens, quod idem accidens esset in duobus subiectis. Aliqui ex nostris hic problematicè discutunt, utramque sententiam probabilè existimantes.

ARTICVLVS OCTAVVS.

Quo pacto sonus ad Aures perueniat.

Supponitur duplicem sonum reperiri. scilicet internum, & externum, ille fit in sensorio auditus, &

Dubitatur igitur primo, quo pacto sonus ad aures perueniat, id est an secundum esse reale, an verò secundum esse intentionale, scilicet an entitas ipsa soni in aure percipiat, an tantum species ipsius, ut fit in visione. *Simpl. Auro. Dandinus, 2. de An. digress. 43. & qui negant species sensibiles, affirmant sonum peruenire usque ad aures secundum suum esse reale. Communior tamen sent. negat, sed solū in hoc cōcedit, de sono quod ad esse intentionale sumus cum communi assentes sonum, ut ab auditu percipiat, non necessariò multiplicari realiter usque ad sensorium auditus, sed tantum intentionaliter. Pr. si sonus ad aures realiter perueniret, & non per species, sequeretur non percipi distantiam, aut propinquitatē corporum sonantium, sed hoc est falsum, & contra experientiam, ergo. Pr. sequela maioris, sonus non percipitur esse, nisi ubi est realiter, aliàs falsò perciperetur, sed ex supposito, aer sonans realiter esset in auribus, ergo semper perciperetur in eadē propinquitate, & numquam distans. Mi. patet. si n. duæ campanæ simul sonent, quarum vna ab altera distat, & vna sit potentia auditus propinquo cui-*

audire est percipi distinctius, & clarius sonum propinquioris, quā distantis. Tum quia non potest idem numero sonus inherens aeri resiliēti ad aures peruenire, nisi etiam idem aer perueniat, cum accidens nō migret de subiecto in subiectū, sed aer nequit idem numero omnium audientium aures attingere, ergo &c. Ma. pat. pr. mi. siquidem deberet aer in minutissimas partes dirumpi, qui cum in ore loquentis sit exiguus, non poterit idem omnino ad tot diuersas, & remotas partes peruenire, ubi plurimi audientes existerent.

Rūc aliqui, non eundē aerē, nec eundē sonum numero, sed specie attingere auditū, quatenus aer cōmotus a corpore percutiente, & sono informatus commouet aliam partem aeris, in qua etiam producit sonum, & ista aliam, vsq. dum ad aures deueniat, quæ commotio non fit secundum lineam rectam, ut sit emissio. Specierum visibiliū, sed in gyrum, & versus omnem partē, eo modo, quo lapis in aquā proiectus causat multas circulationes. Neq. hoc mirum esse debet, siquidem aer propter tenuitatem est facile mobilis, & quandoque eum tanta vehementia, ut arbores discepat; & expulsionē tormenti bellici ad multa terrarum spatia concutitur aer.

Non placet, licet n. concedatur ex perualida, & violenta corporū percussione magnā fieri aeris cōmotionem, nō est tamen verisimi-

le cum exigua campāna pulsatur fieri ad tam magnam distantiam, & ad aures tot hominum ibi audientium. Tum quia si plures ex opposito loquerentur, aut cānerent, ut in Choreis euenit, motus tunc aeris factus ab uno, impediretur ab alio, ut in aqua experimur, in qua si duo lapides aliquantulum distantes projicerentur, circuli illi occurrētes se impediunt, nec ultra progrediuntur, ac proinde nos nō sentiremus omnium voces, & ita distinctē. Tum quia motus localis fit successinē, auditio verō in certa, & proportionata distantia fit simul a remotē, & propē intra illam distantiam existentibus. Tum quia pisces audiunt in aqua, & tamen tunc aer non ingreditur aquam.

Quoniam igitur sonus secundum esse reale non semper ad aures peruenit, inferendum erit peruenire secundum esse intentionale, & per proprias species audibiles, & hoc non solum quando fit in loco distantī, sed etiam quando aer cōmotus est prope aurem, siquidem aer iste non potest sensorium auditus ingredi, quia propter auris anfractus, ibi iam impingeret. Tum etiam quia valde sensorium laederetur, si cum aere innato in cavitatibus illis simul aer elementaris reciperetur. Ex quo sequitur, quod solum intentionaliter illuc peruenit sonus, quia species intentionales tantum possunt sensorium penetrare.

Dices, Arist. hic tex. 82. definit

niens sonatium, aut esse motuum vnius aeris continuatione vsque ad auditum, quæ motio nequit intelligi de intentionali per species, sed de reali per productionem soni, quia solum obiectum mouet intentionaliter medium, non causa soni effectiua. *¶* Ideo sonatium mouere medium vsque ad auditum, in quantum producit sonum, qui est causa specierum, & motionis intentionalis, vnde solum mediata intelligi debet, non immediate.

Instabis, lib. de sensu, & sensil. cap. 7. docet Aristot. quod sonus prius mouet medium, quam sensum, quod non potest de motione intentionali verificari, quia species in instanti diffunduntur, cum contrario careant, ergo loquitur de motione reali, medio motu locali. *¶* negando species soni in instanti diffundi, sed successiue per se producuntur, prius peruenientes ad medium, quam ad potentiam, propter motum localem, a quo dependent, vt infra, ideo nihil.

Vrgebis adhuc: Multitudo sonorum impedit distinctam perceptionem singulorum, at si species ad aures peruenirent, id non accideret, quia species non sunt contrarie, nec impossibiles. *¶* neg. min. sicut. n. in visu multitudo obiectorum distinctam singulorum cognitionem impedit, non quia species sint inter se impossibiles, sed quia pluribus intentus, minor est ad singula sensus, ita de

auditu asserendum erit.

Conimb. Complut. & alig. The. volunt, quod licet sonus non multiplicetur secundum esse reale vsq; ad aures, multiplicatur tamen saltem in aliqua parte sphaerae vicinioris corporibus se percutientibus, ad certam distantiam, quod sic explicant: postquam in prima productione sonus in aere resiliens, multiplicatur in aerem continuum secundum esse reale in gyrum ad certam distantiam maiorem, vel minorem, iuxta violentiam, & intentionem percussionis, quod exemplo lapidis in aqua proiecti explicant. Vera tamen sent. & communior apud Recentiores est, sonum nullo pacto post primam productionem secundum esse reale se multiplicare, & ex eo praesertim, quia nulla apparet necessitas, nec aliqua ratio conuincens huiusmodi multiplicationis. Tu quia qualitates secundae reales, vt sonus, color, sapor, &c. non videntur vniuocè actiue ad alias similes causas.

Dubitatur 2. & est potior difficultas in hac materia, .s. quo pacto species soni per medium diffundantur vsq; ad organum, nempe an in instanti, & totæ simul, an verò successiue, & quod reuera totæ simul non emittantur per medium, constat experientia in tonitruo, in explosione instrumenti bellici, & similib. in quibus prius videtur fulgur, flamma, &c. quam sonus inde procedens audiatur. Ex

alio capite species istæ totæ simul pro-

produci debent, ex eo, quia contrarium carent, ergo sicut propter eandem rationem species visibiles totæ simul producuntur in tota sphaera actiuitatis, ita quoque species audibiles. Plures, & variae sunt DD. responsiones ad hanc litteram sedandam, sed reuera nulla adæquare videtur, imò potius ex alijs capitibus difficultatem augeri, & solum aequaliter plausibilis existimatur illa Tatar. lib. 2. de An. q. 3. §. *Dubitatur secundo*. fol. mihi 284. & Auerstæ qu. 54. sect. 6. ubi Tatar. sic discurret: Sensibile duplex esse habet. scilicet reale, & intentionale; esse intentionale dicuntur habere sensibilia, ubi sunt species sensibiles eorum, sicuti est medium, & organum; sed esse reale dicuntur habere, ubi realiter inhaerent, ut lux dicitur habere esse reale in corpore lucido, sed esse intentionale habere, ubi sunt eius species, sicuti lumen. Etiam sonus dicitur habere esse reale in aere velociter motò, & fractio virtute percutientis, & percussis, statim igitur ac produciuntur sonus ille realis, simul immitit proprias species, & successive, sicut successive etiam fit (pendet, n. à motu corporum se percutientium) & hoc usque ad certam distantiam spatij, in quo ab omnibus ibi existentibus simul percipitur, siue propè sint sonoro corpori, siue remotè; vnde in concione, vox simul auditur ab omnibus, licet non equaliter distent à concionante. Species tamen soni talis sunt

naturæ, quod in conservari non ita debeant ab obiecto, quin tantisper non permaneant, & conserventur, saltem à Deo addunt Mafir. & Bell. suntque aliorum productivæ in ulteriori parte spatij, & deinde statim desinunt, & ita aliarum usque ad finem sphaeræ; atque ita diffusio specierum per totam sphaeram fit successivè per partes spatij, cessando in præcedentibus, & incipiendo in subsequentibus. Ex quo primò sequitur, quod in parte remotiori, sonus auditur post istum, quia species ibi fuerunt post istum à primis productæ. Non idem evenit in visione, quia species illæ immediatè ab obiecto producuntur, tam ad præsentem, quam ad absentes, ideoque in eodem tempore per totam sphaeram actiuitatis. Secundo sequitur, quod flante vento, sonus clarior, & remotius sentitur versus partem illam, in quam ventus impellit, quia aer habens in se species soni aliarum productivæ, magis illic propellitur sonus, quam in partem oppositam, & consequenter remotius sentitur sonus, hoc autem non contingit in visu, quia species visibiles ab obiecto tantum immediatè producuntur, ideoque invariato obiecto, species ad eandem distantiam semper immituntur, licet aer à vento agitur.

Addit Tatar. quod talis species non est sonus, sicut species coloris non est color; & sicut non videtur species coloris, nisi ad opacum

hic terminata, sic nō auditur species soni, sed ipse sonus per eius speciem venientem ad auditum. Deinde duas ponit Conclusiones. Prima: *eundem sonum meum, siue eamdem vocem meam quilibet vestrū audit, quæ realiter fuit in aere fracto in guttore meo, sed non per eandem speciem, sed per aliam, & aliam.* Secunda conclusio: *Sonus auditur, qui non est, siue quādo non est.* Reddit rationem, quia sicut sonus causatur per velocem motum aeris fracti, sic oportet, qd species soni multiplicetur per quēdam motum aeris, non tamen intelligendū, quod aer moueatur localiter idē numero de me, vsque ad te, sed sicut in aqua, vbi ponitur lapis, sunt quædam circulationes successiuæ, sic sunt in aere; Aer .n. motus, & fractus impellit vndique aerem, sibi propinquum; & ille alium, & sunt inundationes aeris, & in tali inundatione nata est multiplicari species soni, & ideo nō auditur sonus ita citō propē, & remote, ergo prius cessat sonus realis, quā ad locum remotum perueniāt huiusmodi inundationes aeris, ideo manifestum est, quod bene sonus auditur, quādo corruptus est, ita Tatar. qui non poterat melius, & clarius loqui. Sed contra hanc doctrinam insurgit difficultas potior priori, auditio .n. est cognitio sensitiua externa, ac proinde intuitiua.

Hinc dubitatur 3. quomodo igitur terminari poterit auditio ad sonum non existentē in se, cum de

ratione talis cognitionis sic ordo ad obiectum in se existens ex dicendis, quod autem talis auditio terminetur immediatē ad sonum, inde patet, quia percipimus sonū, vbi fit, quod si species sentiretur, vt in visione species visibilis cōtingit, cum .s. in pariete videtur species vitri colorati, vtiq; sonum audiremus, non vbi fit, sed vbi species existit. Ex opposito difficile est asserere sonum sentiri, cū nō existat. Tum quia species representat id, a quo producit, ergo si secunda species nō producit a sono, sed a prima specie, hanc representabit, non sonum. Tum quia he species deberent poni eiusdem rationis, cum idē obiectum representent, & sic vnā speciem ab alia vniuocē producibilem, quod tamen in alijs specib. negamus.

Mastr. & Bell. hic disp. 5. num. 155. resolute respōdēt, in loco remoto nō percipi immediatē sonū, sed species soni, vt diximus de specieb. visibilib. &c. & ad improbationem, sonum teuerā ē longinquo auditum, non representari vbi fit, nisi ipso visu videatur ictus, seu motus, tunc .n. per sensum cōmunem iudicamus ibi fieri sonū, quādo verō non videtur percussio corporum, non exactē distantiam soni percipimus, imō sæpius sentitur sonus ē propinquus, licet remote fiat, vt de tonitru patet. quod estō propē appareat, multum tamen distat. Sic etiam in sonitu campanæ, vel alterius similis vento flante,

te, quod inde euenit, quia species secundæ nō ipsum sonum, sed species ab illo productas repræsentāt, quæ propinquiore sunt ipso sono. Ratio tamen huius dicti, & discriminis specierum audibilium à visibilib. aliud esse non potest, quàm naturæ, & essentiæ vtriusque speciei, quæ per experientiam à nobis dignoscitur. Cæterum res difficilis, & ardua est, & cui hic modus dicendi non placet. Concludūt relati Doctores, aliam probabiliorē adinueniat.

Dubitur 4. Supposito, quod species soni perueniat ad aures per medium, quodnam sit medium aptum ad species audibiles recipiendas? Resp. Auerf. Ruu. Complut. Hurt. & alij, non solum aerem, sed etiam aquam esse medium specierum, & est communis cum Aristot. hic tex. 79. & 4. de histor. animal. cap. 8. Attamen Arriaga disp. 4. num. 42. & disp. 5. sect. 3. non tantum aerem, ignem, & aquam, sed etiam alia solida corpora pro medio, seu subiecto statuit; quæ opinio est satis probabilis, pluribusque exemplis comprobatur, & si de aqua non admitteretur medium aptū ad sonum realem causandum, poterit tamen in se species soni recipere, pisces n. in aqua strepitus audiunt, & ad ima statim confugiunt, vnde piscatores silentium in piscatione adstantibus indicunt; aliqui verò pisces ad hominis vocem accurrunt, vt præsertim de Delfinis refertur. In

fluminibus sentitur sonus causatus à lapidibus, quos secum aqua in profundo defert, quod exemplum probat, aquam esse medium soni, & secundum esse reale. Natantes sub aquis referunt sonos audire, licet aliqui hoc negant, sed talis experientia Natantes sint iudices.

Dubitur 5. de sono interno, & R. huiusmodi sonum immediate fieri in aere innato, quod dupliciter euenire potest. Primò propter concursum humoris noxij, qui ex nimia humiditate, & frigiditate, descendens in auribus tinnitum quemdam, & veluti sibilum causat. Secundò absque cōcursu alieni humoris contingere potest, vt Arist. docet hic tex. 84. quia scilicet aer innatus in illis cauitatibus tympani, vel labyrinthi, aut cochleæ mouetur propria motu, vel ex concursu spirituum, vel à propria natura ad conseruationem causato, vnde sonum quemdam tenuem producit, quem præcipue experimur cum digitum auri apponimus, tunc. n. via præcluditur sonis externis, ne ingrediantur, & spiritibus internis ne effluant, sed in aere interno persistent.

Ex quo potest quæsitum illud determinari, an sonus in aere interno sit signū bonæ, vel prauæ dispositionis organi; nam si de primo sono loquamur, qui ad modum tinniti, & sibili sentitur, signum est indispositionis; si de secundo, optimum significat temperamentum auditus, vt Arist. loc. cit. innuere

uere videtur. Nec vrget, quòd Arist. rex. 83. dicat aerem innatum esse immobilem, siquidem loquitur de immobilitate, quatenus nunquam effluit, sed semper intus in illis cauitatibus permanet;

Dubitatur tandem de Echo, quod sit, & quomodo fiat, quo ad primū sic D. Tho. hic lec. 12. ipsum describit: *Est sonus ex reuerberatione aeris replicantis, seu retrocedentis causatus*. Fit autem Echo, cum sonus per aliquam distantiam delatus occurrit corpori solido cōcauo, & leuigato, intra sphaerā actiuitatis soni, non humido facili cædenti, à quo dum impeditur, retrocedit versus audientem, si ut proiecto lapide in aqua, fiunt circuli quousque occurrat corpus impediens, ne ulterius transeat, & sic retrocedunt, sicut etiam pila proiecta tangens parietem retrocedit. De modo autem quo fiat talis reflexio variz sunt opiniones, qui .n. asserunt sonum realem per medium diffundi usque ad auditum, affirmant quoque in reflexione sonum realiter reflectere. Nos autē ad consequenter dicta, dicimus reflexionem istā non esse soni realis, sed ipsarum specierum, ut in visu euenit, cum hac tamē differentia, quòd in visu quia species dependent in fieri, & conseruari ab obiecto, non fit actio reflexa, nisi adhuc permaneant actio recta, vnde radius reflexus presupponit in esse semper radium rectum, & ambo idem obiectum representant, quia ab eodem fiunt;

sed species soni, quia non dependent tam exacte in conseruari ab obiecto, nec diu conseruantur, & vna producit ab alia, potest fieri actio reflexa absque eo quòd adsit actio recta; quare species iam ad obstaculum peruenit, causant reflexe alias species in medio, in quo per actionem directam prius erant aliz species, sed tempore reflexionis sunt consumptæ, & ita in reflexione non est idem obiectum representatiuum, sed diuersum.

Ex his apparet resolutio illius dubij, an sonus reflexus, qui dicitur Echo, sit idē, non solum species, sed etiam numero. Ruu. cap. 8. de sensu auditus q. 5. & Merinero disp. 8. q. 2. quibus adhæret Liu. Rabes. lib. 2. de an. disp. 5. q. 2. putant esse eundem numero sonum. At Catharensis hic q. 3. art. 6. cōcl. 5. docet non esse eundem numero sonum, sed tantum species. Sumus cum Cathar; & non ea ratione, qua ipse purat, ut benè Rabesanus aduertit, sed ex allata doctrina Tatar, & Auerlæ. Si .n. sonus auditur quando iam non est, & ad aures, siue ad obstaculum, & locum reflexionis successiue peruenit post soni corruptionem, quomodo erit idē numero sonus? Si per multiplicationem, & nouam specierum generationem sonus ad obstaculum peruenit, necesse est fateri ad nouam productionem causæ, à qua pendet in fieri, conseruari, & repræsentari, nouum esse sonum causari. Facilius hoc defendere

derent Doctores illi, qui tenent, sonum ad aures peruenire secundum esse reale, & tamen asserunt non eundem numero aerem, nec eundem numero sonum aurem attingere, sed solum specie, quatenus aer commotus a corpore percutiente, & a sono informatus, inouet aliam partem aeris, in qua etiam producit sonum, & ista alia, usque ad aures deueniat &c.

At probat suam sent. Pr. Linius ex Doct. in 2. d. 13. q. vn. §. *Quantum ad tertium*, &c. in simili de lumine diffuso secundum radium rectum, & reflexum. Sed bona veniantanti Doctoris, est dispartitio etiam dictis de obiecto visus, & de obiecto auditus, nam in visu, quia species dependent in fieri, & conservari ab obiecto, non fit actio reflexa, nisi adhuc permaneat actio recta, ita ut radius reflexus semper supponit in esse, & existere actum rectum, & ambo idem obiectum repræsentat, quia ab eodem fiunt, at species soni, quia non tam exacte dependent ab obiecto in conservari, nec diu durant, cum dependant a motu, & sint per modum transcurrentis, & una ab alia producatur, potest fieri actio reflexa absque eo, quod sit actio recta, tempore reflexionis, priores. n. species iam consumptæ fuerunt, ergo non idem numero sonus, si non adest eadem numero causa a qua in esse, & conservari dependet.

Hoc supposito, resp. ad argum. P. Lini, qui sic arguebat: Natura

le agens cuius virtus activa non est totaliter exhausta in directum, agit quantum potest, & quod non potest in directum, agit in obliquum, sed virtus animalis producentis vocem siue realiter, siue intentionaliter in medio per lineam rectam, non est necessario exhausta dum peruenit ad corpus concavum obstitens, ergo agit in obliquum reflectendo eandem vocem usque ad auditum. & ad minorem cum distinctione, vel per virtutem agentis intelligit substantiam, & quidditatem agentis, & sic propositio est vera, sed non sumus in casu, nam species soni non causatur a substantia animalis, sed ab ipso sono, aut ab alijs speciebus soni: vel per virtutem animalis intelligit qualitatem soni, qui est obiectum auditus, & tunc propositio est falsa, talis. n. qualitas non solum est exhausta, sed corrupta, cum enim pendeat a fractione, & resiliencia aeris, illa transacta, non est amplius sonus, unde dicebat Tatar. quod sonus auditur quando non est. Quod si dicat, additur in suo repræsentativo, quæ est species, bene, sed quia hæc repræsentativa mutantur, & numero multiplicantur, una post aliam, oportet dicere, quod etiam sonus numero multipliciter, ut species rem quæ ad omnes circumstantias repræsentet; & ne aliud sit repræsentativum, aliud res repræsentata. per idem & ad Confirmationem, quam deducit ex similitudine luminis, est. n. magnum discrim-

diferimē Inter species lūcis, & species soni cū illæ in instanti producantur, nulla habita ratione ad motum aeris, illæ verò saltē ut a conditione sine qua non, a motu aeris promeniūt, a quo esse successū recipiunt, & successū de facto ad aures perueniunt, et ex pericentia consistat.

ARTICULUS NONUS.

De sensu Olfactiuæ potentie.

QUANTUM ad huius sensus structuram, cōmunis opinio est cum Anatomicis, quod in animalibus odorantibus primò a cerebro promeniunt duo canales vsque ad foramina ossium Narium, unus a dextris, & alter a sinistris, in quorū foraminibus sunt duæ carnositates, seu caruncule ad instar capitum mammillarum, spongiosæ & porosæ, quibus respirant, & aerem ad cerebrū attrahunt, & per quas cerebrum excrementa foras expellit. super has carunculas tamquam tegumentum adest pellicula quædam, seu tunica exanguis, cōtinuatā cum tunica, quæ extenditur ad palatum, guttur, & linguā. secundò per hos canales ab eodem Cerebro deriuantur duo nervi vsque ad nasum peruenientes. Tertiò sunt in naso quatuor viæ, quarum duæ requiunt foras: super os externam, & alia duæ internæ terminantur ad gulæ vetriculū, & ad arteriā vocalem. Per priores expellitur, & attrahitur aer, ut per mamillares carunculas transeat ad cerebrum,

per posteriores autē idem aer paritur, & per arteriā vocalem dimittitur ad cor, & pulmonem. His breuiter pro aliquā, & rudi intelligentia suppositis, oritur inter Philosophos controuersia, in quo potentia olfactiuæ organum, & sensus consistat.

Aliqui putant consistere in ventriculis, seu finibus anterioribus cerebri, nam ex receptione odorū quandoque leditur, quandoque verò cerebrū confortatur, quod non accideret si huiusmodi potentia in alia parte sita esset. ita Galen. lib. 8. de vlu partium cap. 6. & in lib. de oblatu. Alij quod positum sit in nervis a cerebro vsque ad nasum deriuatis, ut Auerroes. Alij tandem, quod consistat in carunculis mammillaribus, & hæc videtur cōmunior sententia, quam sequitur Philop. hic text. 100. Fernex in lib. de part. corpor. humani cap. 9. Tolet. q. 21. Coniung. Ruu. & alij, sumus cum cōmuni, idēo sit

Conclusio Prima. *De sensu olfactiuo non consistente in ventriculis cerebri, neque in nervis ab eodem ad nares protractis, sed in carunculis mammillarum.* Pr. quod ad primam partem, nam materia odoris est calida, & sicca, cerebrū verò est frigidum, & humidum ergo. Tum quia hic loquimur de sensu exterioris, ac cerebrum potius ad internos sensus spectat. Tum quia organum potentia sensitivæ debet esse sensu præditum, debet enim esse animatum, sed huiusmo-

di ventriculi, sicut & cerebrum, carent sensu ex Arist. lib. 2. de partib. animal. cap. 7. Neq. consistere potest in nervis, ut Anacrotes autumabat, nam eadem est ratio de alijs nervis interuentib. alijs sensorijs, ac de istis, sed illi ex dictis non sunt organa, sed solùm pro spiritibus, & speciebus vehendis inferuiūt. Neq. membrana cooperiens, siquidē hęc per totum nasū expanditur, & tamen in parte determinata sentimus, nempe in summitate. Si igitur sensorium olfactu sicū non est in finibus cerebri, neq. in nervis, vñq. ad extremitates nasi protrahitis, neq. in pellicula illa cooperiente, sequitur à sufficienti partium enumeratione, quòd in carunculis, & processib. illis mammillaribus, seu pupillaribus consistat. Confirmatur ratio, cum n. huiusmodi carunculae sint spongiosae, porosae, & aereae, bene habent unde recipere possint species odorū, & eas ad cerebrum transmitters.

Obijcies, cerebrum recreatur, vel laeditur odoribus, ergo illos in se recipit, & percipit. Tum quia processus mammillarum sunt eiusdem naturae cum cerebro, ergo cerebrū est sensorius olfactus. R. ideo cerebrū recreari, vel laedi odorib. quia sunt quaedā qualitates proficuae, vel noxae, non quia cerebrum intentionaliter percipiat. Falsū est etiam has carunculas eiusdem rationis esse cum cerebro, cum hoc sit frigidum, & humidum, illae vero potius siccae, & aereae, ideo nihil.

Dices, nisi cerebrum esset organum, nullatenus opus esset à spiratione ad odorandum. R. neg. cōseq. Respiratio n. est nec necessaria, nam carunculae illae tunica exanguis textae sunt, quae dilatari debent, ut odores percipiuntur, sicut palpebrae oculos conregentes eleuari debent, ut visio fiat, dilatatur autem respiratio; & hac de causa odores ciborum in ore existentium non percipiuntur, quia in aspiratione aer per os ingreditur, non ascendit ad nasum, sed recta via ad laryngem tendit.

Secundò explicandū venit obiectum olfactus, quod est odor; circa quem contendunt Doctores quid sit. Plato in Timaeo, Galenus libr. de instrum. olfact. Avicenna libr. 6. Natural. p. 2. cap. de odore, & alij putant odorem non esse accidens, sed substantiam, nempe vaporē, seu exhalationem siccam, quam res odoriferae spirant.

Ex opposito Arist. lib. de sensu & sensil. cap. 6. quem postea secuti sunt Albert. Mag. in sum. de homine. de olfactu q. 5. D. Thom. & Scot. docent, & communiter, odorem esse qualitatem sensibilem, inferentem in sensu, passionem, & ex cōmitione primarum qualitatum provenire.

Pro cuius intelligentia proponimus odoris definitionem, quam sic Arist. de sensu & sensil. cap. 5. definiuit: *Est qualitas sensibilis corporibus mixtis insidens, orta ex mixtione primarum qualitatum, secundum naturam*

to super humidum, ratione caloris ipsum decoquentis, & exiccantis. Dicitur qualitas sensibilis, loco generis, quatenus cum ceteris obiectis aliorum sensuum conuenit. Aliæ particulae ponuntur loco differentie. Dicitur *Corporibus mixtis insidens &c.* ut inueniam nullum purum, ac simplex elementum posse constitui obiectum potentie olfactivæ. Addit, *Orta ex commixtione.* ut denotetur, quod odor non sit prima qualitas, sed secunda ex primis orta. Dicitur *Sicco dominante super humidum*, ad differentiam saporis, qui licet etiam ipse, ex sicco, & humido gignatur, in eo tamen siccum non prædominatur humido, sed è conuerso humidum sicco. Hinc canes maxime valeat odoratus, quia sicco sunt cerebro, & in aridis regionibus, ut in Arabia, & Syria, optimi gignuntur odores, non exigitur tamen, sola siccitas, sed etiam aliquid humiditatis, quod inde patet, quia post modicam pluviam, terra prius arida, gratiores emittit odores. Additur tandem, *ratione caloris &c.* quia per calorem aperiuntur pori corporis odoriferi, ut per eos odor foras erumpere valeat, sicut per frigus comprimuntur, ne egrediatur. Odor suas habet species, alij enim boni dicuntur, quia olfacientem delectant, alij mali, quia eundem molestant, alij sunt graves, alij acuti, alij grati, alij ingrati &c. sicuti & sapores, nam alij sunt dulces, alij amari, alij acerbii, alij suaves, &c. quibus habitis,

Conclusio secunda.

Dicimus 2. odorem, qui obiectum proprium potentie olfactivæ statuitur, non esse formaliter exhalationem corporis odoriferi, sed qualitatem sensibilem, ex commixtione qualitatum primarum resultantem. Pr. quod ad primam partem: Illud est obiectum proprium, & adequatum alicuius sensus, quod ab eo tantum, & à nullo alio percipi potest, sed odor est huiusmodi, nam à nullo alio sensu percipi potest, præterquam ab olfactu, ergo. Pr. quod ad aliam partem ex Arist. Probl. sec. 12. q. 19. ubi docet, quod si odor esset sumosa exhalatio, sequeretur rem odoriferam brevi consumpturam, sed hoc est falsum, & contra experientiam, quia odoratissima diu durare experimur, ergo, &c. pr. sequela ma. quia cum res odorifera odoratur, semper odorem emittit in potentiam olfactivam, & quia frequenter contingit illam odorati, semper aliquid de sua substantia emitteret, ac consequenter in brevi consumeretur. Tum quia omne sensibile proprium est qualitas quantitas, n. ex dictis est sensibile commune; Substantia, & relatio, sunt sensibilia tantum per accidentia, sed odor est sensibile proprium, ergo. Pr. tandem Theologicè ex Mysterio Eucharistie, siquidem in vino consecrato permanet odor, cum alijs accidentibus, ubi tamen nulla est substantia vini, ergo. &c. Deinde dubitari solet de medio, quo qualitas ista odorifera diffundatur,

datur, & quidem sent. Aristot. est clarissima hic tex. 97. & 4. de hist. animal. cap. 8. ubi docet aerem, & aquam esse media proportionata ad odores recipiendos, de aere patet, quæ n. respirant, non nisi per inspirationem, & aeris attractionem olfaciunt. Patet etiam de aqua; nam pisces in aqua olfaciunt, quæ de causa ad quosdam cibos odorosos occurrunt, ut piscatores quotidie experiuntur; & tamen in aqua non existit aer, quia statim sursum pergeret, ad proprium locum petendum; sub nomine aquæ alia corpora fluida comprehenduntur. Alia corpora solida non censentur idonea ad odores deferendos; nisi valde porosa sint, vel rimulas habeant, per quas aer transire possit.

Dubium tamen fortius est, quomodo per hæc media odor diffundatur, an scilicet secundum esse reale, vel intentionale, aut secundum utrumque; Doctores qui negant species sensibiles, negant etiam consequenter odoré diffundi secundum esse intentionale; quibus ex recentioribus Hurt. & Arriag. adheret, asserentes odoré à re odorifera diffundi usque ad potentiam secundum esse reale, quod tamen dupliciter explicari solet; vel quod odor multiplicetur per realem productionem in medio; vel non per productionem, sed per quamdam exhalationem, quatenus calor solis, vel ambientis resolvendo res odoriferas attenuatione quadam extrahit, ut

illis siccas quasdam subtiles exhalationes, quæ sunt odoris subtile, ac ipsum usque ad potentiam deferunt. Alij verò negant odorem diffundi per medium secundum esse reale, sed tantum secundum esse intentionale. Alij tandem utrumque admittunt, multiplicationem realem explicantes, vel in 1. vel in 2. sensu. Mastr. & Bell. casus, quod per medium odor realiter multiplicetur, probabilius putant multiplicari non per realem productionem, sed per evaporationem, quos etiam sequi videtur Lin. R. & bes. Notab. 4. ubi ait: corpus odorabile iuxta sui efficacitatem maiorem, vel minorem diffundit vel sui species, vel exhalationem quandam siccam, & humidam, in qua residet odor, usque ad quasdam medij partes, qui postea multiplicat species orbiculariter usque ad nates, & usque ad carunculas mammillares, in quibus potentia olfactiva posita est. Hoc asserunt isti Doctores, supposita illa sententia, quod odor realiter in medio multiplicetur, absolute tamen negant ideo,

Conclusio Tertia.
Dicimus 3. necessariam esse ad olfactum multiplicationem odoris secundum esse intentionale, seu per species sensibiles. Est constantior, & ad mentem Scoti lib. 6. de an. q. 4. probatur. Item, quod nates delonginquo odores sentiunt; hinc fertur Vultres temporibus bellicis Troiani, fectore cadaverum aduolasse ad quingentas millia.

milliaria, sed odor suus cum exhalatione, suus sine illa, non potest ita longius diffundi, quia virtus corporis odorosi paulatim minuitur, sed hoc parum, urget apud aduersarios, quia etiam pulueres Etnæ, Vesunij, & Vulcani, vento flantes ad tale spatium delatas experiri pluries comprobauit, quæ tameno grauiiores, & crassiores ipsa exhalationib. sunt, quid igitur mirum, si exhalatio supposito casu, quæ magis tenuis, & debilior est, poterit ad loca valde remota impulsu ventorum deferri? Melius probari potest, quia cum exhalationes sint tenuissimæ substantiæ, saltem non se immergerent in aquis, quia hic esset motus violentus, qui ab intrinseco fieri non potest, sed casum extrinsecum poscit: at experimur res odoríferas in aere constitutas principi & piscibus sub aqua existentib. vt de Crocodillis patet, qui ad odores carnum in arborib. & piscatorib. data opera apposita, tum, ex aquis emergunt. Tum quæ ex continua euaporatione non solum sequeretur diminutio, sed etiam consumptio, & putredo reodorifera, at multa sunt aromata, licet in odore acutissima, quæ tamè dum odorem retinent, quibus rationibus ostenditur ne efficax species, supponendo, quod odor non sit aliterius cuiusdam rationis productus.

esse à natura ad cerebrum tempe-
randum, & è contra multi opor-
tè, quòd explicari nequit, nisi ratione
exhalationis fiant. Tum quia quo-
ties odorate volumus, aerè attra-
himus, & respiratione odoriferam
exhalationem ad organum trans-
mittimus, ergo &c. Hæc ad 1. hoc
intelligendum esse quatenus odor
supponit pro vapore odorifero,
qui alias qualitates annexas pro-
ficuas habet, vel noxias cerebro, &
quia olfactus per huiusmodi attra-
ctionem læpè fit. Cōcedunt etiam
aliqui species intentionales, cum
sint etiam reales entitates, posse
cerebrum alterare. Ad secundum
non negamus respirationem esse
necessariam ad olfactum, qua
interdum attrahimus exhalationes,
quandoq. aerè speciebus informa-
tum, quæ nobis nihil offiunt.

Ob. Vento in contrarium flante, homo non odorat, sed ventus non impedit immutatione intentionalem, vt patet de visibili respectu visus, ergo. Tum quia remoto coloratu à prospectu visus, non videtur color; sed remoto odorabili adhuc odoramus, ergo odoratio non fit immutatione intentionali. R. ad 1. quòd Ventus in contrarium diffluens, odorem à nobis auferat, in quantum odorabiles exhalationes extra spheram nostri olfactus deferat, qui cum tardior sit, non sentit odores distantes, vt Vultures sentiunt, qui potentioris olfactus sunt, ideo nihil. Ad aliud, in tantum remoto odorabili odoramus

mus, quia in prospectu remanent exhalationes corporis odoriferas species emittentes &c. ita colligitur ex D. Tho. hic text. 127. Ratio igitur cur nos flores ad nares applicamus, ut odores percipiamus, non est quia odor realiter immutat sensum, sed quia tardiores sumus olfactus, sicut etiam qui habetiores sunt in videndo, librum ad oculum applicant; & licet opinio nostra sit probabilior, contraria tamen sua probabilitate non caret.

Colligitur ex his, supposito, quod odor sit qualitas secunda, causata a mixtione qualitatum elementarium, in qua siccitas humiditatem superet, elementa pura odore carere. Quod si Mare olet, idem est ait Doct. Angel. lib. de sensu, & sensato lect. 12. quia siccitas terrestris admixta est humido aqueo, ut per tale solum saporem manifestatur.

ARTICVLVS DECIMVS.

De Organo, Medio, & Obiecto. Gustus.
Supponimus hic cum communis sensum gustus distinguere a sensu tactus, cuius ratio est, quia distinctio sensuum sumitur ex obiecto, actu, & organo, sed omnia hæc sunt diuersa in gustu, & tactu, ut dicentur; obiectum .n. gustus est qualitas secunda, obiectum tactus sunt qualitates primæ; actus gustus est delectatio cibi; non autem tactus; ite organum gustus est in lingua, organum vero tactus per totum corpus est sparsum. Tū quia distinguatur realiter, possum .n. separari,

ut sapere in infirmis accidit qui gustum amittunt, tactu incohumi persistente.

Dices, Arist. hic text. 101. ait Tactus est quidam gustus, & tangibile est quoddam gustabile, ergo non differunt. R. Arist. tunc non loqui formaliter, sed præsupponitur, quare nus ad gustum supponitur tactus, quia tangendo cibum, illam gustamus, & quia in eadem parte animalis, in qua est gustus, est etiam tactus, licet non è contra.

Instabis, aqua elementaris gustatur; quæ tamen nullū habet saporem, sed primas qualitates, ergo gustus, tactus est, vel species tactus, cuius est primas qualitates, percipere. R. aqua ut est purum, elementum non gustatur, sed ut mixta est terræ, & sic saporem habet.

Sensus igitur iste omnibus animalibus conuenit ex Arist. hic 28. & de sensu, & sensil. cap. 1. & e ratione, quia quodlibet animal potentiam habet nutritiuam, ac proinde, ut sustentetur, alimento indiget, gustus autem alimenti perceptioni inseruit. Ceterum non est hoc absolute, & vniuersaliter intelligendum, sed solum de animalibus non valde imperfectis, siquidem sunt quædam animalia adeo imperfecta, ut cum ceteris animalibus nihil præter sensum tactus, & motum quemdam dilationis, & restrictionis videantur habere, in effigie vero corporis ad plantarum naturam accedens, & talia sunt quæ

zoophyta, scilicet plantanimalia appellari consueverunt. quæ omnia vel saxis, vel arenæ, vel limo adhaerent, ut sunt Stella marina, Pulmo marino, Vrtica, Spongia &c. quæ à radicibus alimentum sumere videntur, ut plantæ, ita Arist. ipse hie ser. 17. & 23. & libr. 3. text. 66.

Quò ad structuram, seu organum huius sensus dicitur communiter, quòd residet in ore, quod dicitur totum illud spatium, quod à labijs usque ad imas fauces interiacer, in quo dentes, lingua, palatum, & gurgulio resident. Dentes sunt ossa omnium membrorum durissima, in qua canis, venulis, & nervis prædita, gingivis firmiter radicata, & affixa, & numero sunt triginta duo, ut plurimum, quorum molares ad conterendum cibum sunt viginti, incisores octo, canini quatuor. Lingua residet in medio, cuiusque pars carnea, rasa, & laxa, & spongiola, ut humores, qui saporum vehiculi sunt, facilius imbibat, & in se recipiat, innititur cuidam ossi sicut basi, ac fundamento; cingitur quadam tunica tenui, & subili, corioriac palato communi; constat ex novem musculis, ut aptior, & expeditior sit ad motum, tum ad commiscendum cibum, tum ad voces articulandas, utriusque enim muneri data est hominibus. Possidet duas venas maiores, & duas minores, quæ arteriæ dicuntur; Insuper duos nervos à cerebro procedentes, quorum unus crassior, & durior, & inferitur in mulcubræ linguæ, ac laryn-

gis, & linguam movet; alter verò est mollior ad sapes, digposcen, dos insitutus. Sunt tandem in ea, dice linguæ duæ glandulæ, & con-sillæ appellantur, quæ inserviunt ad generandum ex humoribus salivam, quæ ad gustum satis necessaria censetur. Palatum est pars oris superior ad instar fornicis, modo dicè concava, foraminib. perforata, quib. ex cerebro pituita in os descendit, aliquatenus aspera.

Ex his particulis componitur os, sed quænam istarum sit potissima sedes potentie gustatiæ, asserendum est organum, seu sensorium gustatiæ potentie situm esse in cuspide lingue, & in palato, ita manifestè colligitur ex Philosopho lib. 1. de hist. animal. cap. 1. verus finem, & lib. 2. de Part. anim. cap. 17. & lib. 4. cap. 11. ait: *Lingua .n. sensum movet saporum, esculentorum autem omnium voluptas in descendendo contingit, dum .n. deglutimus, pingua sentimus, & salsa, & dulcia, & reliqua generis eiusdem.* Ex quibus apparet, organum, & sensum gustus in lingua, & palato consistere, non utique in quavis parte, sed in palati parte posteriori, in lingue verò anteriori parte, & redit rationem à posteriori, sicut .n. palatum non sentit voluptatem saporum, nisi in descendendo, sic & lingua magis sensit in primore, ergo demente eius est sensorium gustus situm esse in cuspide lingue, & in descendu palati.

Hanc docet Arist. in lib. de sensu, & (ca;

de sensu cap. 2. & de sensu part. anis
mal. cap. 10. & de gener. animal. cap. 2.
docet sensus omnes habere sensoria, & organa in corde, hoc
tamen non est intelligendum im-
mediate, ut in proprio subiecto, &
organo, sed immediate, & ut in sua
radice conservante, & conservante
te calere, & spiritus necesarios
ad has operationes obediens.

Medium gustationis potentie non
attenditur hic, ut in potentia visi-
na, auditiva, & olfactoria, in quibus
ponebatur aliquod extrinsecum
scilicet aer, vel aqua, in hac autem
intrinsecum, quod nihil aliud
est, quam pellis, & caro cooperiens
cuspitem lingue, ac palatum, in
quibus organum gustus consistit.
Unde gustatio sic resoluitur, in pri-
mis sapor appropinquatur lingui, &
palato humefactis satia, & bene
dispositis, qui emittit speciem sui
in medium, nempe pellem, & car-
nem, postea illa species recipitur
in organo, vel immediate, vel me-
diante alia specie ab eadem cau-
sa, quæ simul cum potentia gu-
statoria causat sensationem, quæ
studio appellatur, & ideo hic ordo
specierum proponitur, quia ex Ar-
istotele sensibilia immediate super
sensum posita, non faciunt sensa-
tionem.

Obiectum tandem gustus, est sa-
por, qui sic definitur ab Aristotele lib.
de sensu, & sensu cap. 4. *Est passio
facta a frigore humido gustus, qui secun-
dum potentiam alteratiua in actum.*
Dicitur passio, loco generis, quia

est qualitas de tertia specie. Dicitur
passio facta a frigore ad denotandum sa-
poris non esse qualitatem primam
sed secundam, & a primis causis
sed maxime a frigore, & humido, du-
plex autem est siccum, igneum, &
& terrenum, primum est in materia
facile exilis, & tenui. Secundum est
in materia crassiori, siccum coar-
ctans ad saporem non est igneum, &
quia ob tenuitatem est parum id op-
timum ad gustum, sed est siccum ter-
renum propter crassitatem magis ap-
tius, similiter humidum duplex est
vnum æreum, quod est subtile, &
tenui, alterum aqueum, crassum,
& grossum definitio intelligitur de
humido aqueo, non æreo, ratio est,
quia gustus est potentia valde ma-
terialis, ideoque obiectum mate-
riale exigit, & Crassum. Principue
tamen ut videtur. *Est passio facta a frigore
humido, non ab humido in sic-
cum, non quia siccus in ordine
ad saporem debet predominari
quia ex dictis, sapor consequitur
humidum, sicut odor siccum, sed
quia humidum ut recte videtur ad
causationem saporis, debet esse sic-
cum modificari, & attemperari.* Dicitur
tandem alteratiua gustus secundum
potentiam in actum, ut denotetur ra-
tio obiectiva saporis, quæ consistit
in actione alteratiua gustus, per quæ
actionem non debet intelligi im-
mutatio, quod ad primas qualita-
tes, sed tantum intentionaliter.
Dices, sapor est qualitas secun-
da, non prima, sed gustus sentit e-
tiam qualitates primas, scilicet calorem,
hu-

humiditatem, siccitatem, & frigiditatem rei gustabilis, ergo sapor non est obiectum adequatum gustus. & neg. min. formaliter, & solam istam concedendo conceditatem, nempe ratione tactus, sine quo gustus nequit saporem sentire. Unde solum inferri potest, quod lingua percipiat qualitates tangibiles ratione tactus, sapores vero ratione gustus. Deinde litigant DD. de speciebus odoris, sed quia sunt res parui momenti, relinquuntur.

Ex ratione tamen immutandi gustum communiter referuntur octo, vel novem, sapor. n. dulcis cum sit calidus, & humidus temperate immutat gustum, moderate calefaciendo, humectando, & delectando. Amarus, quia est valde calidus, siccus, & crassus habet vim valde calefaciendi, exsiccandi, & gustum exasperandi. Pinguis cum sit satis humidus, & frigidus admodum delectat: salus ratione vehementis caliditatis, & siccitatis, virtutem habet conservandi, & exsiccandi: Acer immutat incidendo: Austerus pungendo: Aterbus consipiendo, astringendo, & exasperando: Acidus apertiendo, attenuando, & frigefaciendo: & Ponticus incidendo, & mundificando, ac temperate frigefaciendo, ergo cum octo sint rationes saporis, immutandi sensum gustus, octo pariter, & non plures erunt saporum species, & differentie.

ARTICVLVS VNDECIMVS.

De Organo, Medio, & Obiecto Tactus.

SCOTUS de hoc Art. differit libr. de An. qu. 2. & 3. & 8. Meth. qu. 3. & in 2. dist. 3. q. 8. ad 3. & alibi; pro cuius intelligentia supponimus difficultatem non venire de partibus illis, quae anima sensitiva caret, quod ad actum secundum, ut sunt ossa, siquidem organum sensus debet esse sensitivum sed de illis, quarum aliqua sunt caro, cutis, cartilago, & similia; aliae sunt nervi per totum corpus diffusi, quibus spiritus animales a cerebro membris communicantur. Partes primi generis sub nomine carnis modo comprehenduntur.

Circa organum, & sensorium tactus, reiecta prius sententia Simpl. Thein. & Sacch. qui ex Arist. libr. de sensu, & sensib. capit. 2. in fine, & Hb. de Iuvent. & Senect. cap. 2. iustinent sensorium tactus, sicut & gustus in corde situm esse, quae opinio iam supra reiecta fuit, aliter aliae partes corporis sensum tactus non haberent, quod est contra experientiam; & Arist. solum ibi innuere voluit radicem horum sensuum esse cor, quia autumantur nervos a corde provenire, non a cerebro, sicut col. posuit sedem animae sensitivae, hac igitur opinione, vel improbabiliter reiecta.

Tres sunt Sent. praecipuae, duae extremae, ut una media. Prima extrema constituit sensorium tactus in quibusdam nervis per totum corpus diffusis ad modum calusculi,

retis, sicut in folijs arborum apparent. ita D. Thom. hic lect. 3. Coplut. Ioan. de S. Thom. Fernel, & alij. Secunda extrema in sola carne sensum tactus constituit, ita Philop. hic tex. 124. Alex. & alij. Tertia media utramque extremam recipit, communisque est apud Recent. ut videre est apud Conimbr. Ruu. Suar. Hurt. Arriag. Auersa. Dandin. & alios, sumus cum media, ideo.

Conclusio Prima.

Dicimus primo. organum. seu sensorium tactus non esse solum, nervus, sed etiam cutem, carnem, pelliculam, nervos cooperientem &c. ita tamen, quod caro dependat a nervis. Hæc conclusio non est contra Scot. ut inuenire videtur Liu. Rabel. libr. 2. de An. Disp. 5. concl. prima, licet, n. Scot. hic q. 3. citat, dicat carnem esse medium tactus, nervos verò esse organum, attamen Respondens ad 3. argumētum, quod erat hæc sententia tactus fit in aliqua parte, ubi non est nervus, ergo sensus tactus nō consistit in nervo, respondet: Vbiunque est tactus in animatis, ibi est nervus in ratione organi, non autem requiritur, quod sit ibi nervus formaliter in qualibet parte carnis, sed sufficit, quod sit in anima, vel proprie realiter, vel virtualiter, & sic est in qualibet parte virtualiter, quia virtute nervi proprie existentis qualibet pars potest sentire tangibile. Ex quibus patet, ut etiam, ibi Cauell. aduertit, & sequuntur, Maitr. & Bell. hic disp. 5. qu. 6. art. 1. in sept. Doctoris, carnem

aliquo modo sentire, & esse quodque organum tactus, dependet tamen a nervis.

Quantum spectat ad sent. Arist. variè est locutus, nam primò de hist. animal. cap. 1. & 5. affirmat carnem esse organum tactus; At in hoc 3. tex. 109. asserit tantum esse medium, internū tamen, & coniunctum, hinc tex. 116. carnem, & linguam in ordine ad gustum, & tactum ait, se habere ut aerem, & aquam ad alios sensus, quod est se habere ut medium, non ut organum; quia ipse, nisi velimus admittere Arist. esse sibi contrarium, vel sententiam mutasse, melius explicari nequeat, quod ideo negavit carnem esse sensorium tactus, quia est dependens a nervis, qui sunt sensorium principale. Nec comparatio illa aeris, & aquæ valde vegere ut bene aduertit Auersa q. 14. lec. 13. comparatio n. consistit in hoc, quod tam aer, quam caro sunt aliquo modo mediū, sed aer est medium parum, at caro est etiam organum, minus tamen principale, & hoc idem docere videtur Arist. dum hic tex. 146. ait: Quo & manifestum est, quod caro non est ultimum sensorium, ergo hæc est differentia inter carnem, & nervos, quod isti sunt ultimi sensorij, caro verò non ultima, utrumque tamen est sensorium.

Fundamentum huius asserti est experientia ipsa, cui aduersarij nō rectè satisfaciunt, & consistit in hoc, quod carne percipiamus tangibi.

gibilia; siquidem percipimus ex tactu carnis dolorem; vel delectationem, quæ sine sensatione haberi nequeunt. Respondent talem sensationem proprie fieri in nervo propinquo, in carne verò tamquam in medio, & hoc clare Arist. ostendit hic text. 109. Non placet, nam dolor, & sensatio in ista parte sentitur, ubi caro pinguetur, non in parte propinqua. Nec Arist. loc. cit. est contra nos, ibi. n. inquit sensorium principale tactus, quales sunt nervi, non caro. Tum quia sensitio tactus fieri potest in corde, in epate, pulmone, pericranio capitis, in quibus ex communi Anathom. sententia non reperiuntur nervi, nisi valde distantes; asserere autem etiam in his partibus reperiri nerviculos quosdam cum Adversariis; est structuram corporis ad arbitrium componere. Tum quia caro est animata, non solum animal vegetativa, sed etiam sensitiva, & prorsus ut falsum respicimus solos nervos anima sensitiva informari, alioquin nec cor, nec cerebrum, nec alie partes principales animales essent animate, quod falsum est. Confirmatur tandem auth. D. Tho. in 4. dist. 23. ubi docet: viget tactum in pupillis digitorum, sed ibi non sunt nervi, vel distant, ergo &c.

Objectiones.

Ob. et D. 8. q. 2. de An. Organum sensus exterioris debet continuari organo sensus communis, cuius munus est recipere species effi-

bilium exteriorum; & iudicare de eorum sensationibus; sed caro, vel pellis externa non continuatur illi, sed bene nervus; ergo. R. ma. intelligendam esse de organo principali, quod iam concedimus. vel neganda est minor, nervus. n. ille non descendit cerebro sine carne, vel pellicula illa ipsum cooperiente, quia aliter non esset idoneum organum.

Ob. commune illud axioma, quod etiam videtur Lina. Rabes. sensibile positum supra sensum, non facit sensationem ex Arist. hic text. 15. 98. & 116. sed tangibile positum supra carnem, causat sensationem; ergo caro non est sensorium tactus, sed medium. Hæc ratio solum vaget Thomistas, qui univ ersaliter de omnibus externis sensibus hæc propositione contendunt; At Scot. lib. 3. de An. cap. 27. & Comin. 2. de An. cap. 11. q. 3. excipiunt gustum, & tactum. Ruy. 3. de An. cap. 1. qu. 3. excipit etiam olfactum. Tandem Subtiliss. libr. de An. q. 4. excipit quoque auditum, & solum visum ait per se indigere medio ad videndum obiectum; maxime colorem; & hæc sent. de visu probat Scot. quia ut color percipiatur, indiget lumine ex dictis; similiter potentia debet esse illuminata; si autem obiectum superponeretur oculo, iam obumbraretur & oculum, quod in obiectum, & ita impediretur visio, de alijs sensibus non necessario, sed si supponeretur organo, adhuc perciperetur, pa-

ter inductione, nam solus in aere sentitur, ut patet de tinnitu, & sibilo intra organum ipsius. Odor per euaporationem potest immediate vniri processibus mammillaribus, quod etiam de sapore, & qualitatibus tangibilibus absque ulla contradictione asseri potest. Ad loca Arist. respondebitur commodius. Art. sequen: Tum, quia si ratio alata valet de carne, valet etiam de Neruis, nam tangibile positum supra neruum causat sensationem &c.

Arguitur tandem, quod neri esse non possint sensorium tactus, & hoc in sent. Arist. qui 1. de An. manifeste ait, ossa, neruos, & pilos nihil sentire. R. si nerui considerentur secundum temperamentum in natum, quia sunt frigidi, & sicci, non idonei sunt ad sensationem, & hoc innuere voluit ibi Arist. Si vero considerentur, ut calidi sunt, & humectantur tum a spiritibus, quos deferunt, tum a carne, tunc temperamentum idoneum ad tactum acquirunt.

Solet etiam hic dubitari de potentia tactiva, an sit vna, vel multiplex, & multi eam multiplicent iuxta multitudinem contrarietatum tam primarum, quam secundarum, iuxta illud Arist. hic tex. 107. Omnis sensus est vnus contrarietatis, ita D. Tho. in hoc 2. lect. 22. quem sequuntur Agidius, Caiet. & alij. Quidam vero ex opposito defendunt esse potentiam tactivam vnam specie tantum, ita multi ex Anti-

quis, ac etiam ex modernis, quoscirant, & sequitur Rau.

Sciendum pro resolutione, quod aliqui Doctores potentiam tactivam considerando penes qualitates tangibiles eam multiplicat iuxta multiplicationem specificam, eorumdem qualitatum, unde septem numerant tactus s. Primum respectu calidi, & frigidi: Secundum humidi, & sicci: Tertium respectu grauis, & levis: Quartum respectu doloris vulnerum: Quintum respectu delectationis rerum venerarum: Sextum, & Septimum collocantur in stomacho vnum respectu famis, alterum respectu sitis. At non placet, ex relata Arist. auth. tex. 107. quia omnis sensus vnus est contrarietatis, ut vires albi, & nigri; auditus gravis, & acuti: gustus amari, & dulcis, sic dicendum est in casu nostro, & quia tangibiles qualitates reducuntur sufficienter ad duas, puta ad caliditatem, & frigiditatem, humiditatem, & siccitatem, hinc aliqui deducunt tactus formaliter septos, seu potestas tactivas esse duas, s. vnam respectu calidi, & frigidi, alteram respectu humidumidi, & sicci.

Conclusio Secunda.

Nos vero dicimus, sensum tactus esse vnum specie specialissima. Est communior, & ad mentem Scoti in 3. d. 3. q. 8. ad Tertium, ubi docet ex determinate numero potentialium colligi debere determinatum numerum organorum, actionum, & objectorum, ergo, & contra ex de-

cer-

terminato numero organorum colligi debet determinatus numerus potentialium, sed organum tantus est vnus, saltem vnitatem con-
tingentis, & non plura pro diuer-
sitate contrariarum qualitarum, in eadem .n. parte sentimus calorem, & frigiditatem, aliasq. qualitates, ergo vna species est potentia tactiva, nō specie multiplicata. Tum quia vnicum corpus ab vnica forma informatur, non à pluribus simul, si formæ sunt disparatæ, ergo non dantur plures potētiae ap-
paret idem organum informantes; & tanto magis, quia in sent. nostra potentia sensitiva nō est ab anima realiter distincta; & respectu vnus determinati organi, vnica potētia, & vnica formalitas assignatur, non duplex. Tatar. & Ioan. de Magistris sic distinguunt: Tactus tripliciter potest sumi .i. vel pro organo, vel pro potentia animæ, & his duobus modis asserunt esse vnā specie, tertio modo pro dispositione qualitatina, secundū quam organum disponitur ad recipiendum species sensibiles, & in hoc aiunt esse duplicem, nam alia est dispositio pro receptione calidi, & frigidi, alia verò pro receptione sicci, & humidi, cui sent. etiam Rabes, adheret.

At nos hic loquimur de potentia sensitiva substantiali, non de accidentali, & eodem modo respondemus ad Doct. in lib. de An. q. 1. vbi ait: In eodem nervo est alia qualitas, secundum quam est discretivus fri-

gidus, & calidus. vbi manifestè loquitur de potentia sensitiva pro accidentali, non de sensitiva substantiali, vt nos in presenti loquimur.

Dices, Arist. hic tex. 107. hoc mouens dubium, resoluit, esse plures sensus, & sic probat: Vnica potentia sensitiva est vnus contrarietatis perceptiva, vt inductione patet, sed tactus est perceptiva plurium contrarietatum, calidi, & frigidi, humidi, & sicci, &c. ergo plures requirit potētias. Nec valet ait Arist. quod etiam oculus plures percipit contrarios colores; & auditus plures contrarietatis voces, hæc .n. omnia conueniunt in vnica ratione generica, nempe coloris, & soni; at tangibiles qualitates non possunt ad vnīcam genericam reduci, aliter primæ qualitates non essent quatuor. & ibi Arist. non loqui assertiuè, sed dubitativè tantum, vt ex ipsis verbis textus colligitur, vbi nihil resoluit; nec instantia vrget, licet .n. omnes illæ quatuor qualitates quod ad esse reale non videantur ad vnā genericam reduci, possunt tamen in esse sensibili vninocari sub ratione tangibilis qualitatis, quatenus eodem modo omnes sensus immutant, sub qua ratione generica recipi potest vna prima contrarietas immutandi sensum conuenienter, vel disconuenienter, vt ex Doct. colligitur in 3. sent. d. 15. §. contra ista, &c. quæ doctrina recipitur etiam à Thomistis, vt patet apud Lisbonens. hic q. 7. art. 7. Ray-
mon.

mundum Math. part. 4 disp. 7. & alios, qui volunt obiectum per se, & primario tactus esse aliquod inuominatum, puta tangibile sub ratione generica sensibilis, & p. ut cōprehēdit qualitates primas, & secundas. Vel dicendum est, tūc Arist. potentiam hanc considerasse quod ad accidentalia, ut diximus ad Doct. sufficere igitur vnicus sensus tactus circa omnem tangibile qualitatem, sicut vna potentia visua, licet color, & lux sint duo obiecta, cōueniunt. n. in vna ratione visibilis qualitatis. Tum quia ex opposita sent. sequeretur sex esse sensus externos, s. visus, auditus odoratus, gustus, & duplex tactus. Ad resp. Liu. Rabes. negando consequ. licet. n. tactus formaliter multiplicetur, realiter tamen est vnus, quā ob vnitatem organi, tum propter vnicum modum immutandi genericum, quæ sufficiunt ad vnitatem sensus generici. Non placet, nam eadem ratione multiplicare, deberemus formaliter scilicet visus, auditus, olfactus &c. & sic ponere decem sensus externos formaliter, & quinque genericos, & realiter.

Quantū ad medium tactus, supposito, quod medium sit duplex. s. vnum extrinsecum, & hoc est corpus inanime a sentiente distinctum, ut aer, aqua, vel aliud corpus humidum; aliud verò intrinsecum, & est corpus animatum, coniunctum sentienti, ut pellis, caro, cartilago &c. dicimus ad mētem Scoti, nullum medium, neque exter-

nūm, neque internū per se ad tactum requiri, sed solum per accid. aliquando interuenire. Pr. de medio externo, nam aer, & quodlibet corpus fluens iam immediatē nos tangūt, & si manus esset in aqua, non posset mediare aer. Pr. de medio interno, si. n. caro est organum tactus ex dictis, & hæc immediatē organa tangit, ergo absque vllō medio fiet. Tertia tandem particularis, quod. s. interdum sensus tactus medium externum per accidens admittat, est Arist. hic text. 109. vbi docet, quod si extēderetur aliqua pellicula super digitos, etiam corpus tangibile sentiretur.

Quantū verò spectat ad obiectum tactus, queritur præsertim, an huiusmodi obiectum ad rationem concurrat immediatē, an verò per speciem, seu an obiectum, tactus immutet necessarō potentiam secundum esse reale, & naturale, an verò secundum intentionale. Toler. Vall. Hurt. Arriag. & alij qui negant species intentionales in tactu, volunt concurrere immediatē, seu realiter. Communior tamen sent. admittit quoque species in sensu tactus, & consequenter etiam in sensu gustus, & olfactus. Via ampla, sed non deficiunt spinz. Scot. in 4. d. 44. & libr. de An. qu. 4. & 5. licet huius sic sent. potius tñ has species supponit, quā probat. Innuitur tamen ab Arist. in hoc 2. text. 121. & sequ. vbi ut probabilius Peripat. defendūt, sed in probatione claudicare vidētur.

Vnde aliqui putauerunt melius esse tales species de medio tollere, saltem circa aliquos sensus.

Nostri igitur, & communis sententia hoc medio probari solet, quia cum obiectum sit nimis crassum, non potest immediate concurrere ad sensationem, quæ est immaterialior, ergo necessario requiritur species sensibilis, quæ cum sit etiam immaterialior, magis proportionata videtur ad sensationem, quam obiectum ipsum. Sed hæc ratio non valet, vel si vim aliquam haberet, probaret etiam in cognitione intuitiva intellectus, necessariam esse quoque speciem, quod falsum esse infra ostendemus. Respondet igitur Arriag. hæc esse verba tantum ad atterendum, & sine fundamento asserta, nam sicut obiectum licet crassum potest esse causa totalis speciei, quæ est subtilior, cur nequit immediate cum potentia, si est debite approximatum concurrere ad sui cognitionem? ad vel maxime, quod potest ipsum obiectum cum intellectu se parato immediate concurrere ad intuitivam cognitionem, ut dicemus, quæ cognitio verè spiritualis est, & immaterialior cognitione sensitiva, quæ solum spiritualis dicitur similitudinariè, & comparatiue.

Aliud mediū, quod afferunt, est, quia sensibile positum supra sensum non facit sensationem, ergo necessaria est species sensibilis, quæ ut magis depurata sensorium ingre-

diatur, & cum potentia sensatione eliciat. At Rnt. Aduersarij negant, anteq. nec probatur, nisi auctoritate Arist. ad quam reperitur illi, qui iurant in verba Magistri &c.

Supposita igitur, ut vera nostra sententia, ad mentem Arist. Scoti, & D. Th. 1. p. q. 78. art. 3. ita efficacius suadetur: Contingit aliquando contactum fieri per speciem, ergo semper per speciem fit. Pr. hæc consequens, quia ideo per Aduersarios negatur tactum fieri per speciem, quia obiectum est valde potentie approximatum, cum sit illi contiguum, & eadem ratione species in visu, & auditu requirunt, quia obiectum est distans, ergo si obiectum tactus est aliquando distans ad sui tactionem, causabit species. Si autem semel admittimus obiectum distans immediate concurrere ad sensationem, idem de visu, & auditu asserere debemus, ac consequenter vniuersaliter species omnes negare.

Pr. consequens primi argumenti: Si semel concedamus in obiecto tangibili virtutem productiuam specierum, debemus eam affirmare, semper illas producere, etiam quando est potentie contiguum, quia tunc quoque est agens naturale non impeditum, ac proinde non immediate ad sensationem concurrat, sed mediante specie; hæc consequens patet, si n. adest species, quæ est sufficienti causa sensationis cum potentia, ad quid nouus contactus obiecti? utique vel concursus obiecti, vel speciei erit superfluous. Ex qui-

quibus deditur a posteriori nulum obiectum sensibile immediate concurrere ad sensationem; sed mediante specie, quæ dici solet vicaria, vicè gerens, & semen obiecti; hinc licet odor potentia olfactiva approxinetur, non inde deducere debemus esse causativum sensationis immediate; sed solius speciei idemque asserendum erit de sonoro & gustu ex paritate rationis.

Dices, obiectum sensibile potest immediate concurrere ad notitiam intuitivam intellectivam sui, secundum nostra principia; ut infra patebit; ergo rationabilius poterit immediate concurrere ad sensationem, vel si ad hanc requiritur spe-

cies media; idem in cognitione intuitiva intellectiva asserendum erit. & negando paritatem, ex differentia speciei sensibilis; & intelligibilis, nam illa dependet in fieri, & conservari ab obiecto, unde raptim transit, nec obiectum representare potest, nisi præsens, intelligibilis autem non pendet in conservari ab obiecto, & est indelebilis, qua ratione representat obiectum suum præsens, siue absens, ac proinde non potest concurrere ad notitiam intuitivam, sed debet concurrere immediate obiectum, per speciem vero intelligibilem, non nisi abstractivè.

DISPUTATIO VII.

DE SENSIBVS INTERNIS. A TEX. 136. ET SEQ.

Quoniam autem sentimus quod videmus, & audimus &c.

Habita ita completa cognitione sensuum externorum, tendit modo Arist. ad explicationem sensuum interiorum, & quia sensus interni operibus animæ rationalis maxime deferuntur, de qua potissimum Arist. agit in 3. libro, ob eandem cum intellectu affinitatem, multi ex Antiquis putarunt sensum internum, & intellectum identificari, & forte hac ratione Græci Interpretes lib. Tertium de Anima a sensib. internis incipere affirmarunt, quos postea secuti sumus D. Thom. Boet. Argiropol. cum multis ex Latinis; Magis tamen placet distributio, quam Arabes tradunt, quod s. secundus liber de An. daretur usque ad translationem de intellectu, & anima rationali exclusivè, sic. n. magis servatur ordo, & unitas materiae, quatenus in 2. libro habetur tota, & completa declaratio animæ sensitivæ quoad omnes potentias tum externas, tum internas; In tertio deinde de sola anima rationali. Agimus igitur in hac disputatione de sensibus internis, & primo de organis, & obiectis ipsorum.

ARTICVLVS PRIMVS

De Organis, & Obiectis sensus interni, ubi etiam an dentur species insensatae.

Conclusio Prima.

Nos verò asserimus, immediatum instrumentum sensus interni non esse cor, nisi tantum radicaliter, formaliter verò esse cerebrum, non tamen secundum Meninges, vel cellulas, sed secundum medullam, & substantiam ipsam cerebri. est Doct. q. 10. de An. vbi Canell. in eo commentario, Mastr. & Belf. hic disp. 5. q. 8. art. 1. Pr. quò ad primam partem a Subtiliss. sensus communis accipit suam immutationem a sensibus particularibus, idcirco debet prope sensus externos existere, at hi sunt in capite, vt visus, auditus, olfactus, &c. ergo. Tum quia in cerebro sentimus actus sensationis internæ; imaginationes, & visiones in capite habemus iuxta illud Danielis 7. *Somnum tuum, & visiones capitis tui &c.* hinc si quis nimio studio defatigatur, dolorem in capite sentit, non in corde. Tum quia phrenetici, in quibus organa distemperantur, non cordi medicamenta applicantur, sed capiti, quod certum signum est in capite huiusmodi operationes exerceri; Attamen, quia in corde est primum principium vitæ, motus, & sensus, & vt ex anathomia constat, arterias, & musculos ex ipso ad cerebrum ramificari, sequitur, quòd sensus interni sint radicaliter in corde, tamquam in principio vitæ; & ita intelligendus est Philosophus. Indè colligitur quòd estò prius formetur cor, & viuat animal motu respirationis, & pulsationis, & vigeat solum tactus, artamen

S Cot. de his differit q. 9. & 10. de An. & in 1. dist. 3. q. 2. F. & sæpè alibi. Non inquirimus hic de sede animæ sensitivæ, quæ in Arist. sententia est cor, ex supradictis, sed de immediato subiecto potestatis internæ sensive, in quo sensationes internæ exercentur, & duæ referuntur sententiæ. Prima est Arist. lib. de iuuent. & senect. cap. 2. & lib. 2. de part. animal. cap. 1. & 7. & alibi asserentis, cor esse immediatum organum interni sensus, sequuntur quam plures Peripat. Auerr. Themis. Alex. & alij. Secunda docet esse cerebrum, & est communior, tum apud Medicos, tum apud Recentiores, est tamen inter ipsos aliquod dissidium, in qua parte cerebri immediatè consistat, cerebrum .n. ex dictis plura continet; habet ipsam substantiam cerebri, medullam appellatam, habet duas membranas, ipsum cerebrum contegentes, quæ meninges vocantur, quarum vna dicitur pia mater, altera dura mater; Continent etiam intra se quatuor sinus, vel cellulas, qui ventriculi nuncupantur. Modò dissident DD. nam aliqui sensorij sensus interni in Meningibus ponunt, alij in ipsis finibus, seu ventriculis, ita Faber theor. 100. cap. 1. Alij verò in ipsa cerebri medulla, ita Galen. lib. 7. de Decret. Hippocr. & Plat. cap. 3. sit ergo.

men donec formetur cerebrum, nec perfectè sentit, nec habet sensus internos, natura .n. ab imperfecto ad perfectum procedit. & hæc est sent. SS. PP. Agust. in psal. 29. Gregor. in cap. 9. Iob. Chrysost. Ambro. & Aliorum, & pluribus in etiam locis ab Arist. insinuat, ut videre est in 2. de part. Anima. cap. 2. & 10 & alibi.

Secunda pars, quod non consistat in Meningibus, inde patet, quia istæ potius sunt partes cerebro subferuentes, & propter ipsum a natura institutæ, & ut ipsum defenderent, ergo non sunt sensorium sensus interni, quod esse debet pars quædam per se a natura intentæ. Tum quia sequeretur, his tonicis læsis, lædi quoq. sensus internos, quod est contra experientiam, teste .n. Galeno loc. cit. denudato omnino cerebro; nullum interitus sensus patitur detrimentum; maxime autem pateretur, si medulla offenderetur, ergo &c.

Neque esse possunt ventriculi, quia sensus interni multiplicari deberent iuxta numerum cellularum quod non est necessarium. Tum quia organa non essent illæ cavitates, sed potius aliquis humor, vel substantia in illis inclusa, quæ esse non poterit, nisi spiritus animales, qui in sententia nostra non sunt animati, sed in continuo fluxu per totum corpus diffunduntur. Unde sequitur, quod ipsa medulla cerebri sit aptum instrumentum pro sensu interno, & rationabiliter

quidem, cum sit materia aliquantulum fluxibilis, nec valde dura, nec nimis mollis, ac proinde satis apta ad species sensibiles recipiendas.

Dices, Cerebrum non est continuum reliquo corpori. Item sensu, & sanguine caret, ut medulla ossium; & cum aliquis pungitur in aliqua parte corporis, videtur punctio illa usque ad cor penetrare, ergo Cor, non cerebrum est organum sensus communis. R. negando consequentiam, siquidem falsum est cerebrum cum reliquis partibus corporis non continuari, nam continuatur per medullam spinalem, & per nervos, ut supra dictum est. Neque est certum, quod omni sensu tactus careat, quo etiam concessio, nil impedit quin sensus interni organum esse possit; imò hoc censetur necessarium, si .n. ponitur instrumentum scientiæ, quæ est veluti index omnium externorum sensuum, necessarium est, ut omni sensu careat, ex illa maxima Arist. quod recipiens debet esse denudatum a natura recepti. Falsum est etiam nihil sanguinis in eius venulis contineri. Non est tamen eiusdem naturæ cum medulla ossium, nam hæc non est animata, & se habet ut alimentum, ac medulla cerebri est animata, & ex præcipuis inter corporis partibus censetur. Punctio dicitur usque ad cor penetrare, quia arteriæ ad cor perveniunt, vel hoc evenit ob naturalem subordinationem cum præcipuis membris, quorum unum est cor.

Urge-

Vigebis ex Scopo, q. 10. de An. ubi asserit organum phantasie consistere in prima concavitate cerebri, ergo non in medulla, &c. eum Scotus, ibi Doct. non loq. ex propria sent. sed ad mentē Aui. Enq. ut ibi se declarat, & parum infra, dubiū resolvēdo, manifestē docet sensum cōmunem residere in cerebro.

Quantū verò spectat ad obiectum sensus interni, est distinguendum, vel n. sunt sensationes ipsæ, vel res ad extra; Si de his loquamur, vel sunt res ipsæ sensibiles, ut color, sonus, sapor, magnitudo &c. vel sunt quædam affectiones harū rerum sensibilibus, nempe convenientia, & disconvenientia, amicitia, & inimicitia, ad quæ etiam spectant priuationes, & negationes, ut tenebræ &c. Si sermo fiat de sensationibus, seu actibus sensuum, vel sunt sensationes sensuum externorum, ut visio, auditio &c. vel internorum, qui adhuc distinguuntur, vnde actus interni sunt huius, vel illius potētiz. De his omnib. inquirimus an sint cognoscibilia, quæ ab alijs DD. distinguuntur in res sensatas, & insensatas, res sensatæ sunt, quæ immediatē per se, & directē à sensibus externis cognoscuntur, qualia sunt sensibilia propria, & communia; res insensatæ sunt, quæ ab externis non cognoscuntur, sed à solis internis, sub quo genere continentur tam externæ, quàm internæ affectiones rerū sensibilibus, & priuationes. Prīmē dicuntur sensatæ, q. a sensu interno

non cognoscuntur, nisi prius ab externo sentiatur, secundē dicuntur insensatæ, q. a primō, & immediatē ab interno sensu attinguntur, non ab externo. Quidam asserūt ab interno sensu solum percipi sensibilia externa, loquendo de rebus ad extra, nō autem affectiones, nec priuationes, vel negationes; Aliqui verò cōcedunt percipi affectiones, & negationes, quō verò ad cognoscibilia sensationum, adest etiam contentio, aliqui n. absolūtē negant sensum internum percipere aliquem actum sensitivum, siue externum, siue internum; Alij admittunt solum de externis, non de internis; Alij tandem de utroque affirmant, inter quos adhuc est altercatio, quomodo hæc omnia percipiantur, an .i. propria specie, an potius aliena.

Conclusio Secunda.

Dicimus 2. Sensum internum percipere utique sensuum externorum obiecta, non tamen ipsorum convenientiam, vel disconvenientiam, amicitiam, vel inimicitiam per species insensatas, & primis affibus. Est Doct. pluribus in locis, præsertim q. 9. & 10. de An. & quō ad primam partem patet ex dictis, ostendendo dari sensum internum ex hoc, quōd ponit, & cognoscit differentiam inter omnia sensibilia externa. Confirmatur, quia intellectus non movetur immediatē à sensu externo, sed interno, vel ab obiecto ut cognito à sensu interno, ergo oportet sensum internum omnia sensibilia externa cognoscere.

cognoscere, cum hæc omnia ab intellectu cognoscantur.

Secunda pars .i. quod non cognoscat sensus internus primis actibus affectiones insensatas, conuenientiam, & disconuenientiam, amicitiam, & inimicitiam, est etiã Scoti in 1. d. 3. q. 2. lit. F. *Si Quinto* *to dico* &c. sequitur Scotistæ cõiter, & ex exteris Hurt. disp. 17. de An. sect. 8. à quibus ex nostris recedit Cauell. q. 9. de An. & Rabesanus lib. 2. de An. disp. 7. qu. 2. in Secundo Not. admittentes species rerum insensatarum in sensibus internis. Pr. sensus internus V.G. ouis videndo lupum, vel perciperet inimicitiam lupi media specie ipsius lupi, vel media alia specie insensata, vel absq; vlla specie. Non primum, vt tenet Suar. q. a species hæc lupi eiusdẽ rationis est, vt in oue existit, & in altero lupo, ergo si est ex se representatiua lupi, vt disconuenientis, nõ solum ouis talem disconuenientiam repræsenteret, sed etiam alteri lupo, quod tamen est falsum. Neque tertium, quia ad quamlibet noticiã, & maximè sensitiuam requiritur concursus obiecti media aliqua specie.

Neque secundum, nam debet assignari causa productiua talis speciei, de qua causa valde Aduersarij laborant. Ruu. tract. de sensib. intern. q. 11. & amplectitur Arriaga disp. 5. de An. sec. 5. dicunt talem speciẽ infundi à Deo, vel in principio generationis animalium, vel ad præsentiam obiectorum, vel spe-

ciorum sensatarum. Sed hic modus dicendi est prorsus voluntarius, vt bene arguunt Mastr. & Bell. siquidem vel hoc Deus efficit vt auctor Naturæ, quo casu non solum brutis, sed etiam nobis deberet species has insensatas concedere, quas tamen non experimur; vel hoc facit ex mera sua liberalitate, & beneplacito, sed huiusmodi liberalitas, solum nobis per diuinam Scripturam innotescit, & tamẽ nullibi hoc in Sacra pagina legitur, Deum .i. in æstimatiua brutorum species insensatas infundere.

Quidam volunt species has insensatas produci ab æstimatiua medijs speciebus sensatis, accidentibus .i. conuenientibus, vel disconuenientibus, quatenus æstimatiua ouis V.G. à specie sensata lupi haurit insensatam inimicitiam, quod eò liquido conspicitur, quia statim ac videt lupum, fugit. Similiter agnus videns Matrem currit ad eam, q. a ex specie accidentis sensata ouis, haurit speciem insensatam amicitiam, & benevolentiam; & ratio est, quia æstimatiua componit species nõ sensatas cum sensatis, vt lupum cum inimicitia, & ouem matrem cum amicitia; hoc autem cum fieri nequeat per priores potentias, quia versantur tantum circa res sensatas, necessariò apponenda est alia, quæ vocatur æstimatiua, cuius obiectum est sensibile rebus sensatis, & insensatis comune, à sensibus tamen acceptis; ita discurrit Liu. Rabes. loc. cit. Non placet, nam

nam bruta multa venena refugiūt, ut disconuenientia, quæ nos minime refugimus, licet eadem habeāt accidentia externa. Tum quia figura, colores, magnitudo, & accidentia externa lupi non sunt omni disconuenientia, sed potius natura ipsius lupi est disconueniens, sed species sensibilis solum repræsentat accidentia lupi, ergo nequit disconuenientiam naturæ representare. Pr. ma. quia ut ait Subtilis. si ovis mutaretur quod ad accidentia externa in lupum, nõ idcirco esset alteri omni disconueniens, & inimica, quia adhuc secundum substantiam esset ovis, & ovis non est inimica oui, sed amica. Tum quia hæc sent. ponit quemdam sensum agentem, quem disput. 6. art. 2. respuimus. Quæ doctrina militat etiam cōtra Mag. Iacob. Brun. q. 8. de Anim. art. 3. ubi vult quod talis species insensata producat a specie obiecti, quæ licet directe, & formaliter solum representet externa accidentia, habet tamen virtutem instrumentariam producēdi aliam speciem altiore representantem rationes insensatas in æstimatoria animalis. Non valet, nullus .n. effectus est nobilior sua causa, quia nemo dat quod nõ habet, quomodo ergo species obiecti altiore, & perfectiorem speciem producere poterit?

Alij asserunt, quod obiectum ipsum producat has duas species distinctas, sed sensata representat a accidentia externa, insensata vero

representat inimicitiam. Sed neq; hæc responsio valet, si enim nostra æstimatoria, quæ æquè nobilis, & fortè nobilior est, quàm æstimatoria bruti, species has insensatas cum obiecto causare non potest, ut in nobis ipsis experimur, quomodo hæc potuit æstimatoria bruti? patet hoc de herba venenosa, vel aliqua re inimica naturæ, quàm non percipimus, licet a brutis percipiatur. hæc ratio contra utrumque modum dicendi vrget. Si ovis ait Scot. extrinsecè tantum in lupum mutaretur, non posset æstimatoria elicere, & suffodere speciem insensatam, quia nec formaliter, nec virtualiter ibi reciperetur, sicut nunquam posset inueniri thesaurus, quacumque facta suffossione, si prius in illo loco depositus non fuisset, ergo neque ovis si accidentaliter immutata fuisset, speciem inimicitie causaret, quia verè non esset inimica. per hæc p. ad P. nostrū Baudun. disp. 1. sec. 9. q. species insensatas ponit, recurrens ad virtualitatem speciei, ubi sic discurrit: species impressa obiecti vnum continet formaliter, plura virtualiter, formaliter imaginem obiecti, virtualiter autem plures perfectiones obiecti V. G. species albi representat obiectum album; sed dum ipsamet species peruenit ad æstimatoriam, hæc non tantum iudicat per hanc speciem obiectum esse album, sed etiam esse quantum segregatum visus &c. unde patet æstimatoriam cognoscere obiecta

Et per species insensatas, medijs alijs speciebus sensatis, cum sit in gradu superiori sensus interni. Hic Doctor proficitur se esse Scoti discipulū, sed reuera in paucissimis, vt in hac sect. patet, vbi duo cōtra Subtilis. affert, & quod datur sensus internus agens, & quod datur species insensate. Exemplum quod affert, vel ei suffragatur, nam albu esse quantum, esse disgregatiuum, visus, &c. non sunt species insensate producte ab ipsa aestimatiua, sed sunt accidentia realia ipsius obiecti procedentia aestimatiua, quantum .n. est sensibile cōmune, & disgregatio est effectus formalis albedinis. Neq; hęc est sent. Scot. tantum, sed etiam clarissima Diu. Thom. 1. p. qu. 78. art. 4. vbi ait: *Sicut ovis videns lupum venientem fugit, non propter indecentiam coloris, vel figuræ, sed quasi inimicum naturæ; & similiter avis colligit paleam &c.* En. quomodo S. Doct. fatetur nō sufficere externa accidētia ad inimicitiam lupi eruendam, quia hęc fundatur potius in lapsi naturæ, & infra. *Alia animalia percipiunt huiusmodi intentiones solum naturali quodam institutu.* Non est ergo alienus Subtilissimus ab Angelico.

Dicimus igitur, bruta hęc omnia operari ex instinctu, & inclinatione naturali, sic dirigēte Deo, vt Authore naturæ, & ex hoc ovis ad visum lupi statim arripit fugā, non ex præuia cognitione conuenientię, vel disconuenientię obiecti, sic videmus catulos, & alia

animalia, statim ac sūt genita, nullas, querere, quarum tamen nullam habuerunt cognitionem, externam præsuppositam. Sic etiam ad expurgandum ventrem, bruta herbas quasdam quærunt, primò ipsi ignotas, ita quoq; canes si venatici sūt, quamvis nunquam lepores viderint, adhuc semitas inquirunt.

Ex quo principio deduci solet, bruta ex se non operari formaliter propter finem, sed solum materialiter; ita vt in his actionibus non ordinent media ad finem, hirundo V.G. hoc anno nata nullam habet cognitionē de necessitate nidi ad oua, & pullos pariendo, sed primò ei se offert palarum collectio, quam appetitus naturali instinctu appetit. Deinde se offert mixtio cū luto, quam etiam appetit, postea volatus & nidificatio &c.; & in hoc directio Dei, vt Authoris naturæ consistit, vt obiecta hęc ordinatim repræsentētur, & quod ex illa apprehensione, & innata propensione appetitus ducatur, Deus .n. Benedictus etiam de bestiis, est; sollicitus vide in phys. disp. 10. art. 5. Non tamen negamus quò ad secundos actus post notitiam aliquam experimētalem de aliquo obiecto posse bruta apprehendere conuenientiam, vel disconuenientiam alicuius obiecti, sic canis V.G. fugit hominem tenentem baculum in manu, quia fuit ab eo, vel ab alio percussus; appetit cibum, cuius delectationem aliquando percipit,

pit, illum denuo quaerit, & iterum ad eundem locum reddit, beneficio memoriae retinētis species tam obiecti, quā actus sensationis, & delectationis, quib. speciebus poterit internus sensus, existimativa V. G. percipere suo modo convenientiam, aut disconvenientiam obiecti, contra Hurt. negantem, internum sensum posse convenientiam, vel disconvenientiam obiecti percipere.

Objectiones.

Ob. Si sensus internus externa omnia sensibilia cognosceret, frustra darentur sensus externi, quia internus solus sufficeret, sed hoc est falsum, ergo. R. neg. consequ. nam, sensus internus, non est immediate immutabilis à sensibilibus sed mediantibus sensibus ipsis externis.

Sed Contra, ergo eiusdem obiecti essent duae potentiae distinctae, quod falsum censetur. R. nō esse falsam de eodem obiecto esse plures potentias subordinatas, ut sunt sensus internus, & externus, sed inconueniens esset dari de eodē plures potentias disparatas.

Dices, impossibile videtur, unā, & eandem potētiā posse tam diuersa obiecta percipere, cum habeant tam diuersos immutandi modos. R. non esse impossibile in ordine ad superiorem, & perfectiorem potentiam, ut de intellectu patet, qui omnia sensibilia, & intelligibilia cognoscit.

Ob. potentia cognoscens differentias aliquorum, comparat ea.

differentia. n. est quaedam comparatio. sed sensus internus non est potentia collatiua, ergo &c. R. potentiam sensitiuam non percipere formaliter differentiam inter sensibilia, sed tantum materialiter, quatenus percipit ea, quae differunt, & largo, & rudi modo iudicat vnum nō esse aliud, ut infra dicemus, ideo nihil.

Ob. quod sensus internus cognoscat convenientiam, & disconvenientiam obiecti etiā Primis actibus, nam obiectum formale appetitus sensitivi quod ad prosecutionem est bonum conueniens, quod ad fugam est malū disconueniens, sicut voluntas quocumq. actu semper appetit obiectum, quia bonū, & respuit malum; at quia est potentia caeca indiget potentia cognitiua, ostendente rationem formalem obiecti, ergo etiam potentia sensitua interna in primis actibus conuenientiam, & disconuenientiam obiecti percipiet.

R. argumentum solum concludere de potentia intellectuiva, non de potentia sensitua brutorum, quae possunt solum ex naturali quadam Sympathia, vel Antypathia, moueri ad prosecutionem, vel fugam obiecti, neque hoc debet esse mirum, cum etiam in rebus inanimatis hoc contingere videretur; Magnes .n. naturaliter attrahit ferrum, & ad praesentiam alij, vel adamantis, impeditur; imo & in nobis hoc etiam euenire multoties experimur, quando .n. viso obiecto,

fecto, abiq. eo, quod percipiamus rationem conuenientiz, vel discō- uenientiz, naturali quadam sym- pathia amore afficimur, vel anty- pathia odio habemus. Idem dicē- dum erit de brutis quando primis actibus operantur, .i. moueri ex simplici apprehensione obiecti in- stinctu naturæ, ac dirigēte Deo, ut prima omnium causa. Cum igitur dicitur in argumento: obiectum formale appetitus esse bonum cō- ueniens, quod debet cognosci, di- cimus sufficere ut cognoscatur ma- terialiter .i. res conueniens, non formaliter ut conueniens redupli- catiue, ad hoc. n. requiritur intel- lectus, quia relationem cognoscit, cum sit potentia spiritalis, & re- flexiua. Quantum verò ad volun- tatem, dicendum est, quod sicuti cognitiua potentia illam dirigens, quæ est intellectus, est perfectior sensitiua, potens ex se attingere, conuenientiam formaliter, videtur similiter volūtas opari ex motiue bonitatis cognitiuæ formaliter.

Dices; natura non deficit in ne- cessarijs, & si sensitiua sine præuia cognitione operaretur, deficeret, si. n. ouis non perciperet lupum, ut inimicum, non fugeret ab eo, & ita periret, quod non est dicendum iuxta suauem Dei providentiam, ad quem spectat unicuiq. propriū modum operandi tribuere. & neg. mi. prouidit. n. Deus naturam de instinctu, & inclinatione, ut ex di- ctis patet.

Ex his remanet dubium quod-

dam resoluendum. An. .i. sensus internus, aliquo modo negationes & priuationes percipiat Rt. Scot. affirmatiue in 1. d. 3. q. 3. K. S. *Respondet etc.* & patet experientia, verè. n. nos concipimus non vide- re in tenebris, imò ex ipsis tene- bris horror quidam in nobis incu- titur. Item bruta cognoscunt carē- tiam filiorum, magnumq; dolorē percipiunt, ergo &c. Hæc tamen, cognitio non causatur per speciem aliquam repræsentantem negatio- nes, quia nulla causa effectiua hu- ius speciei assignari poterit, siqui- dem non ipsa negatio, ut patet, cū sit non ens; non affirmatio opposi- ta, nam lux, vel lucis species non potest producere speciē tenebram repræsentantem, quia nullum op- positum est productiuum sui op- positi; neq. sensus potest hanc spe- ciem abstrahere, quia non datur sensus agens. Remanet igitur, q. priuationes cognoscantur actu quo- dam quasi diuisiue per affirmatio- nem oppositam, vel eius speciem, sicut de cognitione intellectuā, ut infra. Species igitur V. G. agni in memoria ouis exillens, mouet sensum ouis ad cognitionem, ad appetitum, & ad amorem circa agnum; & quia non adest cognitio visua in oculo, hinc sensus cōmu- nis cognoscit rem visam absentem seu agnum nō esse præsentem, quæ cognitio est causa desiderij, quod est amor rei absentis. quare non immediatè sensus communis fer- tur in negationem, si. n. nunquam præ-

præcessisset cognitio positiua op-
posita, non perciperet negationē.
quod tamen non est intelligendū
formaliter, vt verē aduertat ratio-
nem futuri, præsentis, aut præteri-
ti, sed tantū materialiter, & cō-
fuso quodam modo.

At instat Arriaga disp. 5. de An.
sec. 5. fol. 639. qui volens sensus
internos actū positiuo immediatē
percipere negationes per species
inseñtatas à Deo productas, non
actū diuisiuo, sic arguit: si sensus p-
ciperet solo actū diuisiuo negatio-
nes, & priuationes, sequeretur dari
discursum in brutis, & actū reflexi-
uum supra propriam substantiā.
En quomodo Arriaga abhorret dis-
cursum in brutis. probat sequalā,
quia iuxta nostrum dicēdi modū,
brutum taliter cognosceret nega-
tionem, seu fenestram in parietem
non impediētem egressum, video
colorem hic, & ibi nihil video, er-
go ibi nihil est. Item in hoc loco
erant catuli, modò non ad sunt, er-
go si hic nō sunt, alibi erunt, quod
est discurrere, & cognoscere prō-
priam substantiam, quia brutum
cognosceret se non videre.

Non valet, nam vt bene aduer-
tant Mastr. & Bell. hic nu. 269. hoc
argumentum ipsum quoq; Arriagā
urget, admissa .n. specie inseñtata
repræsentante negationem coloris,
non potest cognoscere sensus hanc
negationem, nisi etiam cognitionē
positiui oppositi, hinc cæcus à nati-

uitate non cognoscit negationem
coloris, quia nullam habuit noti-
tiam coloris, ergo vt negationem
istam percipiat, debet simul reflex-
tere ad colorem, & consequenter
videtur discurrere, ac se ipsum per-
cipere non videre colorem. Tum
quia quādo brutum cognoscit ab-
sentiam filiorum, non percipit illā
vt sic in abstracto, sed in tali loco
externo, ergo debet percipere se
non videre ibi filios, ac consequen-
ter erit quædam reflexio. concedi-
mus igitur, quòd sensus bruti per-
cipiat negationes actū quodam re-
flexo materiali supra obiectum ali-
bi cognitū, & supra sensum exter-
num actū in tali loco illud non co-
gnoscentem, sed hoc non est discur-
rere V. G. in aliquibus partibus
parietis videt colorem, qui indicat
impedimētum ad egressum, in fo-
ramine nullam videt colorem, hic
non apprehendit aliquod impedi-
mentum, ac proinde egreditur ex
aula, at hic non est discursus, quia
vnum non infertur ex alio, sed so-
lū sunt duæ apprehensiones con-
nexæ, hic est impedimētum, ibi
nullum est impedimētum. quia
ergo brutum sic cognoscendo non
conficit perfectam reflexionem
super actum, & potentiam actus,
ita vt se ipsum cognoscat, sed con-
fuso modo vnum post aliud, non
deducendo vnum ex alio, idcirco
non discurrit.

ARTICVLVS SECVNDVS

An sensus internus cognoscat actus sensuum externorum, actus appetitus sensitui, & proprios actus, seu an sentiat se ipsum cognoscere.

S Cot. de his differit in 4. sent. d. 45. q. 3. art. 2. E. & quol. 14. in fine, & pluries alibi, & licet de sensituiua quò ad proprios actus, probabiliter pro vtraq; parte disputet, in fine tamen articuli primi relati. in 4. fol. mihi 303. in partem affirmatiuam inclinare videtur, vbi ait: *Ad vltimum licet probabiliter possent actus brutorum saluari nō ponendo memoratorem propriē in eis sed solum imaginatiuam cognitiuam obiecti, quod est prateritum, esto non vs prateritum, tamen ea quæ videmus in actibus eorum facilius saluantur ponendo in eis memoriam.* DD. sunt in hoc art. diuisi, nam aliqui volunt nullum sensum percipere posse proprias sensationes, sed hoc esse præcipuum munus solius intellectus. Alij id concedunt etiam sensui externo. Alij verò necessitatem sensus communis cognoscentes, negant absolutē posse sensus externos proprias percipere sensationes, sed volunt hoc esse munus sensus communis, vt à particularibus discernitur.

Conclusio.

Nos verò dicimus, sensum internum cognoscere actus sensuum externorum, appetitus sensitui, & probabiliter etiam proprios actus. Est ad mentem Doctoris loc. cit. & q. 9. de An. Conclusio tres habet partes, & quò ad

primā de actibus externis, est clara sent. Arist. hic text. 145. & sequ. Pr. sensus communis interior habet pro obiecto adæquato sensibile in communi, vt comprehendit omnia obiecta sensibilia, sed sensationes exteriores sunt sensibiles, quia materiales, cum sint de obiectis materialibus secundum esse hic, & nunc, ergo sensus communis habet huiusmodi sensationes pro suis obiectis inadæquatis, ac consequenter potest illas sentire. Confirmatur experiētia, nam bruta recordantur sensationum exteriorum, canis .n. recordatur verberum, quæ prius accepit, sed recordatio præsupponit cognitionē, ergo bruta huiusmodi sensationes percipiunt, & non per sensus exteriores, qui solum res præsentis percipit, neque per intellectum, quo carent, ergo per sensum communem. Tum quia animalia in eodem subiecto distinguunt colorem à sapore, sed non per aliquem sensum externum, ergo per aliquem, internum. Ma. Pr. experientia nā canis V. G. accurrit aliquando ad rem aliquam colore deceptus, putans esse cibum, at postquam gustauit, relinquit. Mi. patet, quia non potest aliqua potentia distinctionem inter aliqua duo ponere, nisi vtrumque cognoscat, at sensus externus V. G. visus non potest se solo saporem, & colorem apprehendere, quia proprium obiectum transcenderet, ergo &c.

Item videmus bruta aliquando
omissa

omissa quærere in eodem loco, ubi prius inueniebāt, quod est signum recordari se in illo loco vidisse obiectum, & de illo delectationem percipisse, ex desiderio cuius mouentur ad inquisitionem, vt patet de canibus ad carnem mortuam, redeuntibus, & de equis ad pascendum &c. Solū hic dubitari solet, an huiusmodi actus cognoscantur distinctis speciebus ab illis, quibus obiecta externa percipiuntur, an verò eadem species repræsentet obiectum, & actum externum. Ex nostris Cauell. de An. q. 9. vtramque partem problematicè defendit. At communior opinio non multiplicat species, sed putat eandem sufficere pro vtraque, sicut eadem species repræsentat sensibile proprium, & commune.

Quod etiam cognoscat sensus internus actus appetitus sensitui, & proprios, patet experientia, nos. n. sicut & bruta recordamur horum actuum, & appetitus aliquando delectationem sensituiam concupiscit, ergo huiusmodi actus propositi fuerunt à potentia sensitua interna, & tantò magis vrget nos in sententia, quā art. sequenti ponemus, vnum tantum esse sensum internū, quo supposito, negari non potest sensum esse super actus suos reflexiuum, vt cum non solum de obiecto nō recordamur, sed etiam de imaginato. Cōfirmatur, quia actus memoriæ est etiam reflexiuus super actum eiusdem potentie circa idē obiectum, & est doctrina Scoti q.

de An. cit. ubi docet, quod imaginatio sentit actum proprium, imaginamur. n. nos imaginari, & imaginatos fuisse, & memoramur nos memoratos fuisse, somnamus nos somnari. qui actus non sunt intellectus, vt ait Suar. lib. 3. de An. cap. 11. sed ipsius potentie sensitue, nam recordatio sæpius iterata, cadit etiam super actum, recordationis præteritum, nec iste poterit esse actus intellectus, nam terminatur ad idola iā imaginata, & simul à phantasia alia idola formatur. Quomodo aut hoc cōtingere pōt, & qua specie cognosci, colligitur ex Doct. & Cauell. ibidem q. 1. actus sensus interni producat speciem sui ipsius in eadē potentia, & sic sūt duo actus vnus post aliū in eadē potentia, & vnus dicitur obiectū respectu alterius, & licet hoc non accidat in externis potētis, vt v. g. visio nō causet speciem sui in oculo, & actione immanēte, sed in sensu communi, & actione transiente, oppositū tñ in hac potētia contingit, vt experientia constat, eo quia in ordinē sensitue potentie, interna est suprema, & nobilior.

Confirmatur: Adæquatum obiectum sensus communis est sensibile, in communi, sed sub hoc cōtinētur etiam sensationes eiusdem sensus communis interioris, ergo poterūt ab ipso cognosci saltem reflexe. Patet conseq. quia potentia potest cognoscere omnia obiecta inadæquata, cuiusmodi sunt sensationes omnes respectu sensibilis in comuni. Liu. Rabes. lib. 2. de An. disp.

7. q. 1. qui non vult sensum internum cognoscere proprios actus, cū Ruu. & aliquibus respondet, maiorem esse veram de obiecto directo, non de indrecto, & reflexo, modò licet sensationes interne cōtineantur sub sensibili in communi, cū tamen nō pertineant ad rationem obiecti directi sensus cōmunis, nō poterunt ab eodem percipi, & cognosci, sed tantū ab intellectu, & sic intelligitur Doct. quando ait: *Imaginatio sentit actum suum propriū, imaginamur n. nos imaginari, & imaginatos fuisse, & memoramur nos memoratos fuisse &c.* hoc autem ait Rabes. referendum est ad potentiam intellectuam, quatenus fungitur officio vtriusque potentie sensitivæ, & probat ex Doct. in 4. d. 45. q. 3. art. 1. & 2. & confirmatur ex Arist. lib. de memor. & reminiscē. dum ait reminiscētiā soli homini convenire, & idem habet Auic. lib. 6. natur. p. 5. c. 3. probatq. Scot. quia reminiscētia non fit sine discursu Syllogistico, subdit Rabes. sed hic spectat ad solum intellectū, ergo. Sed quid inde contra nos? Scot. loc. cit. loquitur de actibus, & reminiscētia memoriæ intellectivæ, vt prefertim colligitur art. 2. lit. I. §. Dico ergo &c. ubi ait: *Quod in talium recordatur homo probatur, quia aliis non posset panitere de malis volitionibus, nec prateritam intellectio: nem vt prateritam conferre ad futurā, nec ex eo, quòd ista speculatus est, ordinare se ad speculandum alia sequentia ex istis, & breviser omnia destruantur*

si intellectuum, & volitionum prateritarum non recordamur. En quomodo loquitur Doct. de actib. & reminiscētia ad potentiam intellectuam attinentib. Quotiescumque igitur Subtilissimus cōcedit reminiscētiā solum homini, hoc intelligit, quatenus eam concipit annexam cum discursu, qui sensui cōpetere non potest, & hoc probat ex Arist. & Auic. cit. dum sub F. §. cit. fol. mihi 303. ait: *Præterea Arist. cōcedit ibi quòd reminiscētia soli homini inest, & hoc vult Auic. ubi prius cap. 3. quia ibi est sola Syllogizatio.* Nō igitur negat Scot. memoriā in sensu, & in brutis, in quibus est necessariò ponenda ex dictis, & euidētissimis experiētijs comprobatur, sed solum memoriā discursivam, & Syllogisticam, quod nos etiam admitemus, negando discursum perfectū in brutis, vt infra. sicut igitur potentia intellectuā est reflexivā, super suos actus formaliter, sic potentia sensitivā interna super suos actus materialiter.

Obiectiones.

Ob. Nulla sensatio est per se sensibilis, ergo nullo sensu percipitur, conseq. patet, quia obiectum sensus est ens sensibile. Pr. antec. sensibilia per sensum sunt qualitates primæ, vel secundæ, at sensatio nulla est ex his, ergo &c. R. neg. antec. causa probacione, sensatio n. est qualitas secundā, licet à sensibus externis non percipiat, & licet sensus non sit per se sensibilis, quia est substantia, sensatio tamen est

est accidens sensibile, sicut radius nō percipit substantiam ignis, estō percipiat calorem, qui oritur ab igne.

Ob. Sensationes externæ nō immittunt proprias species in sensū internum, ergo nō possunt cognosci, conseq. patet, siquidem ad quālibet cognitionem requiritur potentia, & obiectum, vel eius species, Pr. antec. quia sic in visione albi duæ species sensui interno producerentur .i. species albi, & species visionis, quod falsum censetur. Tū quia species obiecti posset corrūpi & remanere species actus, & sic percipi actus sine obiecto quod est absurdum. R. vt supra, probabile esse actum sentiri per propriam speciem distinctā à specie obiecti, nec absurdum esse imprimi duas species, & representata per illas simul sentiri, nec falsum esse, destructa vnā specie, alteram remanere. vel tandem asserendum, quod sicut actus pendet ab obiecto, sic species actus pendet à specie obiecti, & se habent vt vnū quid subordinatē in ordine ad sensum communem.

Secundō obijcitur, quod sensus non percipiat proprios actus: Si sentimus actum, qui est externus, deberemus etiam percipere extensionem ipsius, imō & organum, à quo extenditur, nam quando sentimus accidens, sentimus quoq. subiectū accidentis, at non percipimus extensionem organi, ergo neq. extensionem actus, ita Ruu. R. neg. cōseq. sufficit in, quod percipiatur

actus ipse præteritus, absq. eo, q. percipiatur exten sio organi.

Ob. Cum Rabes. & alijs: Omnis virtus cognoscens suas operationes, reflectitur supra se ipsam, sed nullus sensus siue exterior, siue interior potest reflectere super se, cū sint substantiæ, & potentia organica, materiales, quantæ, & extensæ, ergo &c. R. cum Mast. & Bell. quod licet sensus internus non sit perfectè reflexius supra proprios actus, vt est intellectus, est tamen aliqualiter reflexius, vt experientia patet, ideo nihil.

ARTICVLVS TERTIVS.

Quid sint facultates internæ, quibusq. conueniant.

S Cot. non obscurè resolutionem huius art. dedit q. 9. de An. & 10. & in 1. d. 3. q. 6. S. *Secundò querō &c.* & in 4. d. 43. q. 3. art. 1. & alibi. Ad cuius intellectum, supponimus cum communi, septem assignare solere actus internos sensus, quorum Primus est *discerneret* id est obiecta à sensibus externis apprehendere, quo iudicam⁹ vnū obiectū V. G. colorem videri à visu, non audiri ab auditu &c. Secundus act⁹ est *phantasari*. & est cū obiecta iam apprehensa cognoscimus, etiā postquam cognita fuerunt, & absentia sunt vt patet in somno, ac etiam in vigilia, dum iam sensata consideramus, quamuis actu à sensibus externis non percipiantur. Tertius est *imaginari*. quatenus ex duobus obiectis simpliciter apprehensis, vnū tertium componitur, vt ap-

prehensio monte, & auro, imaginatur montē aureum; & in hoc differt a^{ctus} iste a secundo, quod ille est solum simpliciu, vt sunt ab externis sensata, ille verò est compositorum ex illis simplicibus. Posset tamen in hoc dubitari, an sicut isto a^{ctus} simplicia obie^{cta} componuntur, ita quoque componantur species sensibiles, ita quod ex specie montis, & ex specie auri, quædam species composita resultet, representans montem aureum, an verò virtute illarum simplicium specierum, sensus a^{ctus} componentem obie^{cta} eliciat. hæc pars, quod nõ datur species compositæ, videtur magis ad mentem Subtiliss. in 1. d. 3. q. 3. F. & rationabilius, aliter admittendus esset sensus agens, tum quia species istæ compositæ nondantur in intellectu, quæ est potentia perfectior, ergo tanto minus in sensu, nec vlla necessitas vrget. Quartus dicitur *Æstimare*, & est cum obie^{ctum} sensatum cognoscitur vt conueniens, aut disconueniens animali, quod saltem cõtingere potest post primos a^{ctus} ex iam dictis. Quintus est *Memorari*, vt quando cognoscimus obie^{cta}, pro vt a nobis sensata fuerunt; & circa præterita tantu versatur, & omnes a^{ctus} illi assignantur tam iu nobis quam in brutis, duo verò sequentes ponuntur ab aliquibus tantum in nobis, quatenus propter consortiu potentie intellectiue, quæ rationalis est, quemdam discursum imperfectu percipiant, & isti duo sũt

Cogitare, & *Reminisci*. Dicitur *Sextus Cogitare*, quatenus sensus operatur circa sēfibilia particularia presentia, eodem modo, quo intellectus circa illa, vel circa vniuersalia illorum discurret; ita vt sicut intellectus operatur per discursum circa sensibilia, sic sensus simul suo modo circa eadem presentia, quod est aliquo modo discurrere. Septimus tandē a^{ctus} sensituius, intellectu comitās; & dicitur *Reminisci*, & sit cum aliquali discursu, inferendo vnum sensibile ex alio, & per hoc distinguitur a memoria.

Quia igitur isti duo vltimi a^{ctus} ponebātur ab illis Doctoribus, ex eo quia discursiuos eos ponebant, quod communiter respicitur. Ideo de primis quinque agemus, & quia singulis a^{ctibus}, propriæ potentie operatrices in sensib. internis cor. respondere debent, illas in hoc artic. explicare debemus, & in quibus animalibus reperiantur. Primus a^{ctus} sensituiæ potentie, vt diximus, est *discernere*, cui correlpondet quædam facultas illius elicitiua, quæ *sensus communis* appellatur. Non tamen dicitur communis, vt Scot. aduertit q. 10. de Animalitate prædicationis, & vniuersalitatis, quatenus vt genus se habeat ad alios sensus, tale enim commune non habet a^{ctum} distinctum ab a^{ctibus} singularium, in quibus essentialiter includitur, nec extra illa reperitur, iste verò sensus distinctum habet a^{ctum} ab externis, & in alio loco reperitur, & fuit etiam

etiam doctrina D. Thom. 1. p. qu. 78. art. 4. ad 1. ubi ait, non dicitur communis per prædicationem, sicut genus, sed sicut communis radix, & principium externorum sensuum. Neque dicitur communis, quia versatur circa sensibilia communia, qualia sunt illa quinque;

s. magnitudo, numerus, motus, quies, & figura; nam sensus iste communis non solum sensibilia hæc cognoscit, sed etiam quæ sunt propria externorum sensuum; Quare dicitur communis, quia omnibus externis sensibus, & eorum sensationibus præfider, illas indicando, Vnde se habet sicut Rex in folio sedens, & iudicans de actibus particularium sensuum. Ex quo colligitur vnicum esse sensum communem, qui sufficiens est inter obiecta omnium sensuum discernere, & non plures; si. n. daretur vnus, qui iudicaret inter obiecta visus, & gustus, & aliter inter obiecta visus, & gustus, &c. sequeretur, quod vna facultas iudicaret inter album, & dulce, & alia inter album, & sonum, & sic duæ facultates non subordinatæ iudicaret de eodem obiecto V.g. de albo, & de sono, quod est absurdum.

Sensus communis tria munera recensentur. Primum est cognoscere, & discernere obiecta sensibilia a sensibus externis percepta, dum præsentia sunt: Secundum, percipere etiam sensationes externorum sensuum: Tertium, subministrare spiritus animales omnibus sensibus externis ut operentur.

Secundo actui, qui dicitur *phantasari* correspondet secunda facultas, quæ Phantasia appellatur; cuius actu percipiuntur obiecta tam præsentia, quam absentia, quo distinguitur a sensu communi, qui est solum sensibilem præsentium; Vnde Phantasia sic describitur. *Est facultas, qua percipimus obiecta iam sensata ab externis sensibus, etiam postquam sensata sunt, estò actu non sentiantur.*

Tertia facultas appellatur *Imaginativa*, qua animal obiecta sensata simul componit.

Quarta dicitur *Æstimatoria*, qua obiecta sensata concipiuntur, ut conuenientia, vel disconuenientia, non utique per species insensatas, ut Thomistæ prætendunt, sed per actus præcedentes, quibus animal fuerit expertum conuenientiam, vel disconuenientiam obiecti.

Quinta tandem dicitur *Memoria*, & dupliciter accipitur; vno modo prout dicit conseruationem specierum sensibilem, seu potentiam conseruatiuam talium specierum sensibilem, quo sensu dicitur memoria secunda, de qua Scot. loquitur in 1. d. 3. qu. 6. §. *Secundò quæro &c.* alio modo, ut principium recordationis præteritorum ut sic, & ita in præsentia sumitur, vnde Subtiliss. in 4. d. 45. q. 3. art. 1. distinctè exponens actum ipsius, qui est recordari, sic eum describit. *Recordatio est cognitio, seu cogitatio actus aliquius præteriti ipsius recordationis, & hoc in quantum præteriti.* Ex qua descript

scriptione colligit Doct. quatuor iuxta varias Doctorum opiniones, sequi ex parte actus præteriti recordantis, & quatuor ex parte obiecti præteriti, quæ breuitatis gratia relinquimus, & faciliè loc. cit. videri poterit.

Ex obliuione prouenit reminiscencia, quæ est quædam recordationis species, siquidem ambæ sunt præteriti cogniti tamquam præteriti, cum hac tamen differentia, quòd recordatio, & memoria est cognitio rei præteritæ, nulla obliuione intermedia, at reminiscencia est cognitionis prius cognitæ, sed postea oblitæ, quæ iterum cognoscitur media ratione excitante species ad memorandum ex cognitione aliorum similium, vel propinquorum, aut connexionem aliquam habentium, quæ .n. sunt inter se connexa, & ordinata faciliùs ad mentionem alterius mouët, ita docet Doct. in 4. d. 45. q. 3. art. 2. F. Ex quo tamen non benè deducitur, quòd ipsa potentia sensitua, verè discurrat, inferèdo ignotum ex noto, sed solù quòd ex cognitione vnius excitatur ab intellectu ad cognitionem alterius, hinc memoria sub rōne reminiscenciæ, tantùm in homine ponitur, in brutis verò solù habet rationem memoriæ, & sic reminiscencia vel dicitur actum memoriæ intellectiue, vel si est potentia sensitua, illum connotat; idemq. de cogitativa asseritur, quæ in homine tantùm ponitur, in brutis verò dicitur vel Phantasia, vel imaginatiua, vel æstimatiua.

Petes, Vndè proueniat, quòd potius vnius faciliùs recordamur, quàm alterius? R. hoc euenire, quia species illius est intensior, aut quia est iuxta propriam inclinationem naturalem.

Quò ad alteram quesiti partem, quib. .s. facultates internæ conueniunt, dissident inter se DD. quidā .n. negant sensum internū aliquibus animalibus imperfectissimis, vt sunt illa, quæ solùm gustum, & tactum possident. Alij illis concedunt solùm sensum communem, alij tribuunt etiam phantasiam, vel imaginatiuam, alij omnibus brutis memoriæ sensituiam negare, videntur. Nos verò asserimus omnibus brutis actus omnes internos, & sensitivas facultates conuenire, estò non omnibus æquè perfectè, sed magis vni, quàm alteri, quæ sens. est cōformior Doctrinæ Scripti loc. cit. & indè Pr. quia nullum animal est, quod saltem imperfectè non habeat duos sensus gustū .s. & tactum, ergo percipere debet differentiam horum sensibilium, ac proinde habere debet sensum communem distinguentem saltem duo hæc sensibilia, quando actu percipiuntur.

Item omne animal appetitum habet sensituum, quo sibi conueniens appetit, non solùm quando est præsens, sed etiam quando est absens, & illo indiget; hinc testacea se aperiunt ad recipiendum alimentum, quod actu non gustat; quæ.

quædam dilatantur, quædam alia constringuntur, quod est signum alicuius appetitionis, ac cōsequenter aliquam phantasiā, vel imaginatiuam habent, qua mediante obiecta absentia percipiūt, quamuis imperfectam.

Item si in omnibus brutis reperitur appetitus aliquis sensitivus, debet quoque concedi cognitio aliqua repræsentans obiectum, ut conveniens, vel disconveniens, quod est æstimatiuam possidere, & fortassis etiam facultatem componentem unum sensibile cum alio, quam probabilis Imaginatiuam appellant: & tandem aliquanti memoria gaudent, si in obiectum conveniens apperunt, postquam ab illis sensatum fuit; satis probabile est retinere species illius delectabilis, illudque suo modo appetere tamquam obiectum præteritum, & ut antea sensatum, hinc repetere videntur certa quædam loca ad alendos filios, vel cibos querendos, vel ad quiescendum, & latendum; vel si talem motum non habent, cessant tamen actiones exercere ad suam conservationem, defensionem, & nutritionem, ut sunt dilatio, restrictio &c. quæ aliquam cognitionem præteriti ut sic indicant; Quæ tamen facultas perfectiori gradu in animalibus perfectis reperitur; imò aliqua ita perfecte imaginatiuam, & memoriam possident, ut sint disciplinæ capacia, ut de canibus, equibus, & pſittacis patet.

Obiectiones.

Ob. 1. pluribus Arist. Auctoritatibus, quibus negare videtur omnibus animalibus imaginatiuam convenire, ita 2. post. 103. & 2. de An. 31. & specialiter tex. 156. negat comperere formicæ, api, & vermi. Item 1. Meth. cap. 1. negat memoriam omnibus brutis inesse, sed solum ijs, quæ disciplinæ sunt capacia. Idemque communiter asseritur de muscis, & papilionibus, & fuit doctrina Alberti Magni 1. Meth. cit. quod scilicet memoria careant, & eo principio, quia muscæ expulsiæ adhuc ad eundem locum redeunt, quod signum est non recordari expulsionis, & ita; & papilioes etiam semusti, calorignis obliti, iterum ad lucernam accedunt, & tandem D. Basil. hom. 8. exam. 2 piscibus omnibus memoriam remouet. 2. Arist. 3. de An. text. 56. & 57. in omnibus brutis imaginatiuam concedit, dicens: *Omnino igitur, sicut dictum est in quantum animal appetituum est, sic suiipsius motivum est, appetituum autem non sine imaginatione, imaginatio autem omnis, aut rationalis est, aut sensitiva, hæc igitur, & alia animalia participant.* Hinc Expositores, ne videatur Magister sibi ipsi cōtrarius, dicunt non absolute ipsum negare ab animalibus imperfectis omnem imaginationem, sed imaginationem perfectam, & circa omnia sensibilia. Quod de muscis, & papilionibus additur, potius est ad oppositum, ait Averſa q. 51. sec. 4. siquidem

R r

dem

dem ex illis actibus memoria in illis colligitur, si .n. eadem loca sæpè repetunt, siquæ quoddam fortius moueantur à phantasmate alimentis, vel flammæ, quàm à phantasmate percussione, vel caloris. Illud de piscibus intelligi debet de memoria perfectissima, ceterum, quia ad eadem loca redeunt ad cibos querendum, vel latendum, si- gnum euidentissimum memoriæ ostendunt.

Ob. Ratione: Ad memoriam requiritur, vt percipatur actus aliquis ipsius recordatûs vt præteritus, sed hoc competere nequit alicui potestati sensitivæ brutorû, ergo. **Pr. mi.** potentia .n. sensitiva superior non potest percipere actû alterius potestatis inferioris, quando est præsens, quia non est reflexiva, ergo multò minus quâdo est absens, seu non est; & licet posset hunc actum sentire, nequit tamen tempus percipere, quia tempus est numerus motus secundum prius, & posterius, quod percipi non potest sine collectione posterioris ad prius, at nullus sensus est collatiuus, ergo &c. Cùm igitur non percipiat tempus, non poterit sensus cognoscere obiectum sub ratione præteriti, vel præsentis, aut futuri, ac proinde neq. habebit memoriam, quæ est perceptiva obiecti vt præteriti, neq. sensum communem, qui cognoscit obiectum præsens, neq. æstimationem, quæ præsertim fertur in obiectum absens, & futurû, seu vt possibile acquiri, &c. cum subtilissimo

neg. mi. & ad probat. iterû negatur mi. licet .n. potentia sensitiva superior non sit perfectè reflexiva, habet tamen aliqualem vim imperfectè reflectendi. Ad id de tempore, ex Arist. ait Scot. *Quod primo sensitivo, quo percipimus magnitudinè percipimus & tempus, nec obstat, quod sit successivum, quia motus est successivus & tamen est per se sensibilis ex 2. de An. nec obstat, quod dicatur numerus, quia, numerus est per se sensibilis, ita in 4. cit. art. 1. lit. E. vel cû Bell. & Mastr. tempus non potest cognosci à sensu formaliter sumptû, & distinctè, ac determinatè, vt sic .n. exigitur quedam collatio, potest tamen percipi à sensu materialiter, cõfused, & indeterminatè, quatenus recordatur se aliquando vidisse, audivisse &c. quod etiam in nobis accidit, neq. tunc comparisonem aliquam conficimus.*

ARTICVLVS QVARTVS.

De numero Internorum Sensuum.

Scot. quamvis expressè de numero horum sensuum non determinaverit, ex eius tamè doctrina colligitur ad illâ sent. inclinasse, quod vnicus tantùm sensus sufficiat, licet varios actus exercere habet, ex quib. deinde varias sumat denominationes. s. sensus cõmunis, Phantasie, Imaginativæ &c. & fuit sent. Avenis 2. p. q. 2. memb. 2. & sequuntur quam plures Scotistæ. Tatar. 2. de An. dub. 2. Causel. q. 9. de An. concl. 4. Merit. nero disp. 2. q. 2. in lib. 3. de An.

Vil.

Videndum. hic cap. 7. q. 1. d. 1. 16. Mastr. & Bell. disp. 5. q. 8. art. 5. & alij, & communissima apud Arist. Expositores, ut videre est apud Philop. hic ad tex. 144. Simpl. ad tex. 153. Themist. lib. de Memoria, & Reminiscencia & aliorum. & ex Exteris Suar. lib. 3. de An. cap. 30. Ruu. lib. 3. de Anim. tract. de sensibus Internis q. 1. Ariaga disp. 5. sec. 4. Auerla, Hurst. Quiedo. & Alij.

Aliqui verò duos tantum ponunt sensus internos, realiter distinctos, puta sensum communem, & Phantasiam, ita Conimb. lib. 3. Ponsec. 5. Meth. cap. 3. q. 7. sec. 4. Petrus Martinez cum alijs, & hanc dicunt esse mentem Aristi, & sensui communi tribuunt discernere inter obiecta exteriorum; phantasia verò quæ teras alias operationes. Tertia opinio tres internas potentias multiplicat, ita Fernel. Piccol. Contr. Tolet. 3. de An. q. 6. ex nostris Faber. Theor. 100. quas potentias distribuunt in sensum communem, memoriam, & potentiam quamdam mediam, quam iudicantiam, phantasia, æstimatoriam, aut imaginativam appellant. Cui sent. noviss. adheret ex nostris Vinc. Girola. lib. 2. de An. q. 2. concl. 5. Quar. ta sent. quatuor ponit sensus internos, scilicet sensum communem, imaginativam, æstimatoriam, & memorativam, non distinguentes phantasia, ab imaginativa, ita ex nostris Regentes Parisienses 2. de An. q. 3. & Thomistæ serè omnes cum

D. Tho. opusc. 43. cap. 4. & 1. p. q. 78. art. 4. vbi Galet. Barnes, Coplut. disp. 15. & alij, quos citat, & sequitur Joann. de S. Tho. Quinta tandem quinq. statuit sensus internos, nempe communem, Imaginativam, æstimatoriam, cogitativam, seu phantasiam, & memoriam, ita Avic. Albert. Landonus, & ex nostris Antonius Andreas 1. meth. q. 5. Tromb. ibidem. Catharensis hic q. 4. art. 2. & Rabes. 2. de An. disp. 7. q. 2. vnde merito hic dicere possumus, quod capita, tot sententiarum. Faber loc. cit. satis laborat, ostendendo, quod Scot. tres sensus internos posuerit, videlicet sensum communem, phantasiam, seu imaginativam, & memoriam, quoad eius loca pro se adducens Cavell. tamen loc. cit. dicit potius, ex locis, esse ad oppositum, quam ad propositum, putans Doct. in ea sent. fuisse, quam ipse Cavell. tenet, scilicet dari tantum unicum sensum in se, num realiter, plures verò secundum varias operationes, quas experimur exerceri, non tantum in hominibus sed etiam in brutis.

Nos verò sumus cum Cavell. & prima sent. quæ videtur communior, asserentes unicam esse facultatem sensitivam internam realiter, quæ omnes functiones, & actus relativos efficere valeat, eum distinctione, ad summum formali; & licet clarè non habeatur à Doct. ut etiam ipse Rabes. fatetur, colligitur tamen, ex eius doctrina in 2. d. 16. q. 1. vbi dicitur, quod sub 2. vbi non.

vult potentia animæ realiter ab anima, & inter se distinguere entia sine necessitate multiplicet, sic etiam in casu arguere possumus: nulla urget necessitas potentias internas sensuinas realiter multiplicandi, ergo una sufficit. antec. patebit ex solut. obiectionum, & in hoc sensu intelligendo conclusionem, scilicet cum identitate reali, & distinctione formali admittit Ciorla loc. cit. in Not.

Dices, Sensus Interni diuersos habent modos, quibus immutantur, ergo diuersæ sunt species, & consequenter distinguuntur realiter. Item diuersa obiecta formalia habent. Item diuersa possident organa; & tandem diuersos quoque actus adequatos habent, ergo si potentia distinguatur per actus, & actus per obiecta, & per organa, sequitur, quod diuersæ sint etiam facultates. conseq. est euident. antec. quod ad primam partem Pr. nã sensus communis immediatè a sensibus externis mouetur, phantasia verò ab illis mediatè mouetur, nimirum medio sensu communi.

Quod ad 2. partem Pr. siquidem sensus communis percipit sensibilia externa, vt præsentia sunt, phantasia verò, vt à præsentia, vel absentia præscindunt, quæ sunt duæ rationes formales distinctæ, obiectum .n. vt præscindens à præsentia, & absentiæ habet rationem magis abstractam, & immaterialem, quàm obiectum vt præsens, quia hoc non præscindit ab existentia,

vt illud. Pr. quò ad 3. nam organum sensus communis, quia ordinatum est ad faciliè species recipiendas, dominium habet humiditatis, organum verò phantasie, quia ordinatum est ad bene species retinendas, præualet in siccitate, hinc sensus communis ponitur in parte anteriori capitis prope fontem, tamquam parti humidiori; Organum verò phantasie in parte remotiori à fronte, vt sicciori, vnde oritur, quod qui faciliè recipiunt, non bene retinent; & qui difficilè recipiunt, bene, & diutius species conseruant. Pr. tandem vltima pars de actibus, si .n. hæ facultates habens obiecta formalia diuersa, & vnum est abstractius altero, & à diuersis speciebus inæqualiter abstractis causantur, non possunt ab eadem potentia provenire, sed quilibet erit adequatus respectu propriae potentia.

R. neg. antec. & quod ad primam partem, falsum est sensum communem, & phantasiam diuersimodè immutari, sed eadem potentia immutatur recipiendo species à sensibus externis, quæ species permanent, transacta etiam externa sensatione. Hinc Bell. & Maltr. bene aduertunt, quod sensus communis non cognoscit intuitiue obiecta externa, nam cognitio intuitiua debet terminari ad obiectum in se præsens, non in specie, at sensus communis cognoscit externa in specie, vnde propriè est cognitio abstractiua, & solum intuitiua appel-

appellatur concomitante; quatenus simul reperitur: & cōiuncta est cum cognitione sensationis externae; quae est intuitiva; ut infra patebit. & est doctrina subtiliss. in 2. d. 3. q. 9. lib. C. fol. m. 84. §. Ad Questionem 6^{am}. Remanet igitur, quod eadem omnino potentia idem mutetur per species causatas a sensationibus externis; & prout habet cognitionem intuitivam actus externi, dicitur sensus communis, ut autē a tali cognitione praescindit, & separatim dicitur phantasia, seu imaginativa.

Quod ad 2. partē, negatur, quod istae duae. scilicet sensus communis, & phantasia habeant diversa obiecta formalia; ratio est, quia ambae cognoscunt obiectum relictis in specie; ambae abstractivē illud cognoscunt, non una, ut existens, altera ut absens, sed sub utroque modo; & solum differunt quod ad connotata, quatenus. scilicet sensus communis dicitur exercere proprias functiones dum actu, & intuitivē sensationes cognoscit externas, quae dum existūt petunt taliter cognosci, phantasia verō dicitur, quia non connotat hanc intuitivam cognitionem; & quando etiam has duas cognitiones diversas haberent, non tamen hoc sufficit ad inferendam distinctionem specificam potentiarum, quia iam intellectus utroque modo idem obiectum cognoscere potest; sic etiam sensus communis cognoscit intuitivē actus externos dum in se existunt; &

abstractivē, seu per speciem obiecta sensata externa;

Quod ad 3. partem, negatur, quod istae duae facultates exigant organa diversa ex illo medio, quod una est destinata ad bene recipiendum, altera ad bene retinendum; ratio est, quia ad haec duo munera exaequanda non requiruntur necessariō dispositiones oppositae; & ad probationem, 2. quod cum aliquanti siccitate potest adhuc esse facilitas ad species recipiendas; quaelibet pars cerebri quantumcumque siccata, non est siccior nervis, qui restrictiores, & sicciores sunt; & tamē quia sunt sensoria tactus, statim species sensibiles recipiunt, sic etiā organum phantasiae licet siccius esset organo sensus communis, adhuc tamen statim species recipere debet, easq. retinere, ergo siccitas illius organi non impedit facultatem recipiendi species, patet antec. statim. n. ac sensus externus percipit aliquod obiectum, si potentiarum attentio adsit, simul interni sensus, & intellectus illud percipiunt, ergo simul etiam species recipiunt. Tum quia de multis hominibus fertur, quod statim ac librum aliquem legerint, non solum verbatim citō apprehenderint, sed etiam diū memoriam retinuerint, ut de Alphonso Tostato legitur, quod Massilię integrum librum bis legerit, & retinuerit, & scripserit in Hispania ad verbum. Et Cōplutenses hoc idem asserunt de D. Thom. At respondent Comput. hoc posse con-

contingere per accid. non per se, si tantum infide parocum, caton
idest propter perfectā proportio- experimentum est in contrarium,
nem mixtionis siccitatis cum hu- de nervis, in quibus, & ipse ponit
miditate, per se tamen facilis rece- sensum tactus, qui statim species
ptio, & bona retētio exiguit oppo- recipiunt, quamvis sint natura sua
sitas disputationes, illa sc. prædo- quacumq. parte cerebri sicciores.
minium humidi, ista prædominium
siccici; distinctio autem sumi debet
penēs ea, quæ per se requiruntur,
non quæ per accid. eueniunt. Non
placet, ut ostensum est de nervis,
qui per se statim recipiunt species
tactus. Tum quia admissa etiam,
hac partium diversitate, non prop-
terea recte inferitur distinctio spe-
cifica potentiarum, quia ut supra
diximus, sensorium tactus est caro,
& etiam nervi, quæ partes diuersi-
tatem hanc humidi, & siccici habēt,
& tamen in illis est eadem tactiva
potentia.

M. Iacob. Brun. ad illas relatio-
nes Tostati, & D. Tho. respōdet, ne
gando, quod hi actus fuerint sēsus
communis tantum, vel phantasiæ
tantum, & quod eadem potentia
recepit facile; & facile cōserua-
uit species, sed quod apprehensio
torius libri fuerit actus sensus cō-
munis, & cōseruatio contentorū
in libro, fuerit actus aliorum sen-
suum, puta imaginatiuæ, & me-
moriz.

Sed vnde hoc nouit? Vel d. reue-
latione Diuina, vel ex illo princi-
pio, quod vna facultas recipit spe-
cies, alia cōseruat. Non primum,
quia nullibi cōstat in sacra pagina.
Neq. secundum, quia illud princi-
pium nullam efficaciam habet, ni-

Quod ad 4. eandem negatur, q
illæ facultates diuersos habeant a-
ctus adæquatos, eadem .n. poten-
tia mouetur ab iisdem speciebus
representantibus obiecta exterius
sensata sensibus externis, & solum
dicitur cognoscere obiecta ut pres-
sentia, quatenus intuitus sēfatio-
nes, externas percipit, quæ cum
sint immediate, & sufficienter sen-
sui præsentēs, possent in se cogno-
sci, & ut existentes cognitionem
internam terminare, obiecta verō
externa semper eodem modo cog-
noscuntur, nōpe in specie. Cō-
cedimus utiq. quod actus illi etiā
abstractiue cognoscuntur a sensu
interno, & ut in specie relucēt, cū
recordamur nos vidisse, audiuisse
&c. Sed hoc non infert distinctio-
nem specificam, & realem, ut iam
diximus, siquidem eadem potētia
intellectiua eodem modo obiecta
percipere potest .s. abstractiue, &
intuitiue. Neq. recte negatur pari-
tas, quatenus intellectus est potē-
tia vniuersalior, sicuti .n. ipsi non
solum hoc asserunt de intellectu,
sed etiam de phantasia, quæ est ma-
terialis, & negant de sensu cōmu-
ni, idem nos asserimus de potentia
sensitiua interna sine tali multitu-
dine potentiarum. Hinc Iacob. Br.
q. 8. art. 2. in primo collige &c.
qua-

quasi corrigens primum dictum
ait: Vel melius phantasia utraque
potentia tā locutiva, quā abstrac-
tiva tendit ad sensibile externo-
rum, sicq. tam vt absq. quā vt
præsens potest illud cognoscere,
itā sol. 283. quomodo ergo hę po-
tentiz distinguuntur per actus ad-
equatos?

Ex his collige 1. non esse impos-
sibile vnicam, & eandem potētiā
in eadem organi parte residētem,
quō ad vnā functionem impedi-
ri, non quō ad alteram, quod in-
notescit de potentia concoctiva
cibi in stomacho, quę plures actus
subordinatos habet, vt attrahere,
retinere, expellere alimentum &c.
& tamen aliquando in vna actione
impediri, non in alia. Sic etiam
vna est potentia linguae motiva
ad loquendum, & tamen potest in
vna actione impediri, in altera ve-
rō minimē: hinc quidam nequeūt
Syllabam vnā alteri statim con-
tinuare, sed in priori tantisper mo-
rari coguntur, alij balbutiunt, quia
nequeūt omnes syllabas proferre,
& tamen est eadem potentia, idēq.
de intellectu humano experitur,
multi .n. sunt, qui bene apprehen-
dūt, & bene retinent; aliqui qui ci-
rō apprehendunt, & malē iudicāt,
vnde oritur diuersitas ingeniorum,
quidam .n. sunt ad moralia studia
idonea, ad philosophica vero ine-
pti &c. Item eadem imaginatiua
circa vnum obiectū rectē se habet,
non circa aliud, sic etiam aliqui in-
sani rectē in vna materia cōstunt,

non tamen in alterā; ex qua diuer-
sitate non rectē arguitur specifica
distinctio potentiarum, alioquin
plures essent multiplicandę specie
potentiz intellectiue, imaginati-
uę, æstimatiuę &c. ratio est, quia
non quęlibet mutatio temperamē-
ti, mutationem potentiz inducit.
Memoria dicitur in cerebello resi-
dere, & in parte corporis postero-
ri, non quia ibi solū species reci-
piantur, sed quia ibi præsertim
magis viget, quatenus non est iam
humida, sicut pars in sinu piti exi-
stens, quę diuersas solū accide-
ntalem distinctionem inducit, &
quō ad actus exercendos, non quō
ad potentias.

Vt igitur potentia hęc interna
objecta percipit exterius sensata,
actiones externas, & species reci-
pit, dicitur sensus communis; vt
eadem objecta cognoscit, quando
non sunt præsentia, dicitur phan-
tasia; vt objecta illa variē inter se
connectit, dicitur imaginatiua; vt
eadē sensibilia percipit, vt conue-
nientia, vel disconuenientia, ac ap-
petitum sensituum mouet, dicitur
æstimatiua; vt eadem sapiūs obie-
cta cognoscit vt præterita, & sen-
sata alijs actibus, dicitur memoria,
quę si sit cum auxilio rationis, q.
contingit in homine, putā in qui-
rendo prius cognitum, sed postea
oblitum, dicitur reminiscētia;
si accipitur, vt ex præteritis cogni-
tis præidentur futura imminē-
tia, eaq. vitantur, vel prosequun-
tur dicitur prudentia sensitua, ad
simili-

similitudinē intellectuā; si est ita perfecta memoria, ut valeat etiam bruta apprehendere, & retinere, quæ ab hominibus proponuntur, dicitur disciplinabilis; quæ operationes omnes singillatim, & diuissim inspectæ sūt inadequatæ respectu potentie sensitivæ internæ, ac proinde diuersitatem potentiarum non inferunt.

ARTICVLVS QVINTVS.

De Appetitu Sensitivo.

Scot. in 3. sent. d. 17. lit. C. & in 4. d. 49. qu. 10. sub. A. appetitum primæ sui diuisione secernit in naturalem, & cognitiuum; naturalis non est, nisi inclinatio seu propensio naturalis vnius cuiusque rei in suam perfectionem, nulla præsupposita rei cognitione, in quam tendit, quæ inclinatio non est, nisi relatio aptitudinalis naturæ, vel potentie ad suum finem, vel operationē, quibus habeat affici, & in qualibet re reperitur, gratie .n. naturaliter tendit ad cætrum deorsum, leue ad sursum, materia prima ad formam, & quælibet potentia sup̄ sensitivā, siue rationalis naturaliter ad suam tendit perfectionem. Appetitus cognitiuus est quædam potentia, qua obiectū prosequimur, vel ab eo refugimus, præsupposita tamen eiusdem cognitione; & hic duplex est .s. rationalis, & irrationalis, seu liber, & sensitivus. Appetitus rationalis, seu liber non est nisi voluntas ipsa, qua liberè obiectū amplectimur,

vel ab eo recedimus, supposita eiusdem cognitione intellectuā, si quidem præterito sibi obiecto, potest illud velle, & nolle, velle, & nō velle &c. Appetitus autem irrationalis, seu sensitivus est, quo prosequimur, vel refugimus obiectū, præsupposita eius notitia sensitivā, ut est appetitus videndi, audiendi, &c.

Isti autem appetitus rationalis, & irrationalis conueniunt, & differunt inter se, conueniunt utique, quia uterque importat relationem prosecutionis, vel fugæ ad obiectum, præsupposita tamen eiusdem cognitione, per quam à naturali secernuntur, differunt autem multipliciter, ut hic Tolet. aduertit cap. 11. qu. 17. Primò, quia rationalis est circa bonum, & malum, nedum in particulari, sed etiam in vniuersali, sicut etiam intellectus irrationalis verò est tantum circa singularia, sicut & sensus cognitiuus. Differunt secundò, quia rationalis est liber contrariè, & contradictoriè circa proprios actus, ut infra, irrationalis verò est determinatus ad vnum, cum sit agens naturale, præterito .n. sibi obiecto conueniente, vel disconueniente, non potest illud non prosequi, illud nō refugere. Tertiò differunt in pluralitate actuum, nam rationalis elicit amorem benevolentie, qui est rei propter se; & amorem concupiscentie, qui est rei propter aliud; At irrationalis habet actum concupiscentie tantum, sequitur .n. obiectum,

fectum, non quia in se bonum, sed quoniam est sibi delectabile. Quarto, rationalis dominatur irrationali per intellectum, seu per dictamen rationis, nam multos eius actus impedit, irrationalis vero licet rationalem trahat ad actum aliquem, non valet tamen actum eius impedire, ne possit velle, vel nolle oppositum. Quinto, irrationalis non mouet potentiam motuam in homine quando est ratio- nis compos. nisi consentiente voluntate, rationalis vero ipsam mouet contra dictum irrationalis. Sexto, rationalis non subditur Caelorum influxibus, nisi dispositus, & inclinatus, irrationalis vero cum sit organicus proprie, & immediatè ipsis subditur. Septimo, quia, irrationalis secundum se non est capax meriti, & demeriti, rationalis vero utrumque admittit. Octauo differunt, quia cum rationalis sit immaterialis est supra se reflecti- uus, semetipsum, & operationes suas appetens, irrationalis vero quia est organicus, & materialis nequit sed, & suas operationes appetere, nisi tantum imperfecte, & materialiter. Nondum tandem, quia ratio- nalis propter sui spiritualitatem, est potentia inorganica, irratio- nalis vero organica, & materialis. hic loquimur de appetitu, non ratio- nali, sed irrationali, & sensitui.

Conclusio Prima.

Dicimus 1. dari appetitum sensituum, quo animalia appetunt objecta sensibilia a sensu propofita, ut conuenientia, vel

fugiant apprehensa, ut disconuenientia. Est Scoti loc. cit. & in 2. d. 6. q. 2. Equam docuerunt Arist. 3. de An. a text. 40. & D. Tho. 1. p. q. 8. art. 1. & ad experientia in nobis, quā doq. in appetitum aliquod delectabile, quod voluntas respicit ob aliquod noxium coniunctum, ostendit per intellectum ipsi voluntati hinc. Dicitur loc. cit. in 2. docet ex diuersitate complexionum, varios esse appetitus in hominibus, siquidem quidam sunt naturaliter propensi ad superbiam, quidam ad golum, alij ad luxuriam &c. Sic etiam & bruta multa operantur ex hoc, quod aliqua appetunt conuenientia, & disconuenientia refugit, & de hoc loquebatur Apost. ad Rom. 7. *Videb aliam legem in membris meis repugnātem legi mentis meae.* & ad Galatas. 5. *Caro concupiscit aduersus spiritum, spiritus aduersus carnem &c.* Hoc et confirmat Sac. Concl. Trid. definiens dari in nobis fomitem peccati, id est propensionem, & inclinationem in obiecta delectabilia, in quibus si voluntas tenderet, esset contra rectam regulam rationis. Attamen, quia haec potentia, seu appetitus rationem praecedat, ideo actus illorum ante plenam aduertentiam non sunt peccata.

Quod autem hic appetitus non sit mera inclinatio naturalis, et est lapidis appetitus ad ubi deorsum, sed vera potentia elicitiua appetitionis, inde patet, quia inclinatio naturalis est ex se determinata ad certum obiectum naturaliter pro-

portionatum; & semper adesse in re, cum sit ei realiter identificata. appetitio autem sensitiva est de nouo producta dependenter à cognitione, ita quod si potentia cognoscitiva non repræsentaret obiectum, & conueniens, numquam illud appetere appetitus, ergo in animalis dari debet aliqua potentia appetitiva. Tum quia Amor, odium, gaudium, tristitia, & similes passioncs, sunt effectus appetitus, & in solis entibus cognitione præditi reperiuntur, ergo talis appetitus distinguitur à naturali.

Tandem quod potentia hæc appetitiva sit diuersa à cogitativa, patet ex paritate appetitus rationalis cum potentia intellectiva, sicut .n. istæ potentie .i. Intellectus, & Voluntas distinguuntur, sic etiam potentie sensitiva cognoscitiva, & appetitiva, ex subtilissimo in 3. cit. d. 17.

Hic queri solet, de obiecto huius appetitus; sed iam decisum fuit in phys. disp. 10. art. 2. ubi ostendimus obiectum voluntatis esse bonum, vel indifferens; non malum; & eadem est ratio de appetitu sensitivo, ita quod obiectum ipsius quod ad prosecutionem erit bonum, quod ad fugam erit malum, & indifferens. Et quia bonum est multiplex .i. honestum, delectabile, & utile, & quodlibet diuiditur quoque in verum, & apparens, certum est appetitum sensitivum non respicere bonum honestum, quia neq; cognitiva sensitiva potest hanc bonitatem

assequari. Solum igitur respicit bonum delectabile, & utile, & quidem in particulari, non in generali, siue verum sit, siue apparens, quia hæc omnia potest sensus illi proponere ad prosecutionem, vel de malis ad fugiendum, &c. Non loquimur hic de bono præfixo, nam spectat ad voluntatem, cum sit potentia liberalis & spiritalis, & formaliter reflexiva.

Tertio dubitari solet, an hæc potentia appetitiva sit actiua proprii actus, an solum passiva, & merè receptiua; ad quod sit actiua, patet ex dictis, vniuersaliter .n. ostendimus omnem potentiam vitalem, proprios efficere actus, quod sit actiua passiva, patet ex definitione, quæ appetitui solet ascribi. *Est potentia passiva, quæ sit nata esse moueri à forma apprehensa, seu bono apprehensa, ut ipsam etiam se moueat ad illud, & colligitur ex D. Angelico 1. p. q. 100. art. 2. Dicitur Passiva antecedenter, actiua consequenter, iuxta illud: *motus meus, pondus meum super quemcumq; feror.**

Quarto dubitatur, an cuilibet potentie cognitionis, correspondeat propria appetitiva, ad verò, vicia sola sufficiat pro omnibus sensitiuis cognoscitiuis tam externis, quam internis. Prima opinio est, quod unus tantum deus appetitus sensitivus, qui immediatè à sensu interno moueatur, & mediatè ab externis, est sent. communis, quæ sequuntur Arriag. & Auerſa, quod verò cuilibet sensui cognoscitiuo cor-

correspondens propriis appetitibus est. Dicitur in 2. d. 6. q. 2. B. & in 3. d. 25. sub B. quoniam sequitur. Huiusmodi dispo. 17. sec. 10. & Pr. sicut enim cognitio dividitur in sensitivam, & intellectivam, sic appetitus alter est sensitivus, alter rationalis, ergo ad parum sicut cognitio sensitiva alia est externa, alia interna, & non obstante, quod in interna percipiat omnes sensibiles ab externis sensib. adhuc externae potentiae sensitivae multiplicentur, idem de appetitu dicendum erit, quod nempe, aliter sit interius consecutus secundum internum, qui sit circa convenientiam, & inconvenientiam omnium sensib. quae externorum, alij vero sunt externi, quorum quilibet proprium sensum externum sequatur, & circa convenientiam, & inconvenientiam illius sensus referatur, & ad illud Ariaga, quod nulla erget necessitas tot appetitus multiplicandi, nos arguimus, ergo nulla erit necessitas tot sensus externos multiplicandi, si interius omnia sensibilia contingit. *Ad id quod dicitur in 2. d. 6. q. 2. B.*

Quintus quaeritur de illa versata distinctione in concupiscibilem, & irascibilem, & dicitur, & quomodo inter se differant, & tam de appetitu sensitivo, quam de rationali agitur. Quod ad primam, concupiscibilis est potentia per quam animal concupiscit convenientiam sibi secundum sensum, & fugit disconvenientiam. Irascibilis est potentia, per quam animal actione resistit impugnantibus consecutionem boni sensibilibus. Ratio est, quia in rebus con-

cupiscibilibus duplex datur facultas, altera quae inclinatur ad ea, quae sunt sibi convenientia, altera quae resistit contrariis, & in igne patet, cui data est leuitas per quam inclinat ad locum sursum, & refugit a loco dorsum, & alia qualitas caloris, quae contrariis resistit, sic etiam in animalibus dari debet duplex facultas, una quae tendat ad prosequenda utilia, & convenientia suis naturis, scilicet bonum delectabile, & altera, quae impediens tales bonum resistat, quae ratione irascibilis est, quasi propugnatrix, & defensor boni delectabilis, quae doctrina colligitur tam ex subtili in 3. d. 34. q. 1. in F. cum ex D. Thom. 1. p. q. 81. art. 2. obiectum igitur concupiscibile est bonum delectabile prout recipi debet in sensu animalium secundum naturam passionis, obiectum vero irascibile est bonum arduum, & habens vim eminentem ad repellendum mala imminuentia, constituendo se in altitudine victoriae. *Ad id quod dicitur in 2. d. 6. q. 2. B.*

Maiores difficultates est quod ad secundum, quomodo scilicet appetitus isti inter se distinguantur, nam resistit, num vero sint eadem potentia respiciens diversa obiecta inadequata, & diversa munia exercens. D. Thom. loc. cit. docet hos appetitus distingui realiter, quae sequuntur Thomae, & ex nostris Cauch. disp. 2. de An. sec. 7. Altera opinio, quae a Recentioribus Scoto tribuitur nullam reale distinctionem inter hos appetitus ponit, ut

de internis, potentijs, sensitiuis cognoscimus asserimus, id. Hurcades Arriaga, Auerla, Dand, Qued, & alij, sumus cum hac secunda sententia, ideo

Conclusio Secunda.

Dicimus *hunc appetitum non distinguere realiter inter se.* Colligitur ex Scotto in 3. d. 26. cit. & licet sub illa inclinatio videatur ad distinctionem realem, tamen in d. 26. videtur sustinere oppositum, ubi rationes in contrarium soluit, quare de hac re nihil expressè in Doct. habemus, principijs tamen ipsius inhaerendo, potius distinctionem realem negare debemus, & ratio fundamentalis est, quia non sunt multiplicandæ facultates sine necessitate, quod autem in casu nulla adsit necessitas, ex obiectorum solutione patebit. Tum quia, etiam per Thomistas, appetitus rationalis nempe voluntas, dicitur simul concupiscibilis, & irascibilis, ergo similiter & appetitus sensitiuus.

At respondet Thomista, negando paritatem, nam voluntas sequitur eandem potentiam cognoscitivam semper, id est intellectum, ideoq. obiectum idem eum intellectui habet, estq. vna sicut intellectus, appetitus verò sensitiuus natus est sequi diuersas potentias cognitivas, siquidem irascibilis sequitur phantasiam, concupiscibilis æstimationem. Tum etiam quia voluntas cum sit spiritalis est, eleuatio & habere potest obiectum vniuersalius, at sensitiuus appetitus, quia

materialis est, & limitatus, nequit ferre in obiectum, id. vniuersale. Non placet, Tum quia scdus interius est vobis, et dictis, sicut intellectus. Tum quia non materialitas sensus obstat, quia facis est, ut feratur tantum in bonum delectabile, ubi voluntas etiam bonum honestum respicit. Tum quia sioue eadem potentia, que prosequitur bonum, habet etiam se auertere a malo, eadem quoq. videtur esse, quæ a se repellat malum impediens, siquidē vtrq. actus ordinatus est ad consecutionem obiecti concupiscibili

Objectiones.

Ob. Distinctio specificæ obiectorum arguit distinctionem specificam, & realem potentiarum, sed obiecta concupiscibilis, & irascibilis habet rationes específicas realiter diuersas, ut sunt bonum delectabile, & bonum ordinum, ergo, pe. ma. esse veram de obiectis adæquatam, in quo sensu minor est falsa. Tum quia hæc obiectorum diuersitas adest etiam respectu concupiscibilis, & irascibilis voluntatis, ut diximus, & tamen in voluntate non infert, nisi æquum diuersitatem. Male igitur ex quacumq. diuersitate obiectorum multiplicatio potentiarum inferitur.

Ob. Istæ duæ potentie mutuo se impediunt, dum n. concupiscibilis delectatur in bono delectabili, quandoq. insurgit irascibilis ad impugnandum obicula, & impugnando impedit delectationem boni, at nulla potentia habet æquum im-

peditiuū ſuipſius in actu principa-
li, ergo &c. *2^a. ex Doct. in 3. d. 26.*
S. Contra illam opinionem &c. neg.
aſſumptum, irascibilis n. per ſe
non impedit concupiſcibilem, cum
ſit ordinata, ſaltem remotē ad cō-
ſecutionem boni concupiri, vnde
ſolū per accid. poteſt impedire,
quatenus expellere debet contra-
ria impediētia per ſe, imō potius
ex hoc medio oppoſitū deduci-
tur, quia vna potentia non eſt de
ſenſiva actus alterius potentie, &
quod ab illa opponitur, irascibilis
autem tota ad conſervationem cō-
cupiſcibilis ordinata eſt. Tum quia
idem quoq. de voluntate conclu-
deret, quod nos Auſtarij cōcedūt.
Sexto dubitatur de organo ap-
petitus ſenſitui. D. Thom. 1. p. q.
20. art. 1. ad 1. cum Ariſt. de par-
tib. animal. cap. 4. contra Gale-
rum, volūt appetitum ſenſitiuum
ſubiectari in corde, & non in cere-
bro. Ratio eſt, quia in corde ſpe-
ciales habet effectus, ſequuntur
Suar. Auerſs. & alij, idemque vi-
detur ſupponere Scot. in 3. d. 17.
q. vñ. Sub. D. & d. 34. ſub. G. At
Canell. diſp. 2. de An. ſec. 7. quem
ſequitur Hurrad. diſp. 15. ſec. ult.
Arriag. diſp. 5. ſec. 2. cum alijs de-
ſendunt reſidere in cerebro, quib.
adhærent Maſtr. & Bell. perſuades
hanc ſent. cōformiorem eſſe prin-
cipijs Doc. qui docuit cuilibet po-
tentie cognitivæ correfpondere
appetitivam, quam non ponit lo-
co diſtinctam a cognitiva, ſed in
eadem parte, quod deducit ex de-

lectatione, & dolore, quem quili-
bet ſenſus de proprio obiecto per-
cipit, & quod loc. cit. Scot. locu-
tus fuit ſecundum famoſam opinio-
nem ponentem appetitum in cor-
de cum Ariſt. qui etiam ſenſitivam
potentiam cognitivam in corde
reſoluit. Ceterū poſſumus vram-
que ſent. amplecti, & q. patronos
ſumigeratos habet, & quia mani-
feſtē Subtiliſſ. nō recedit, vnde recō-
ciliādo dicere poſſumus, huiusmo-
di potēcias appetitivas habere or-
ganū in corde originaſcē, & cau-
ſaliter in cerebro verō, vel alibi for-
maliter, ſicut de cognitivis ſupra-
diximus, quem modum dicendi ſe-
quitur Rabel. quo ſenſu faciliſſimē
loca illa Sac. ſcript. exponuntur. q.
bas affectiones cordi aſcribuntur
iuxta illud Matth. 15. *De corde exe-*
unt cogitationes, homicidia, adulteria,
fornicationes &c.

Dubitatur tandem, an in homi-
ne appetitus ſenſitivus obediat vo-
luntati, & rationi, & loquimur tā-
tū de actibus immediatē ab ipſo
elicitis, non de motu locali, & quod
ad res tū naturales, tū ſupernatū-
rales, quatenus ſc. Deum finem
ſupernaturalem reſpiciunt. Ad con-
ſuetudinem intellectum, ſciendum, duplex
eſſe imperium, vnum politicū,
ſeu civile, quo aliquis dominatur
aliquorū, habentium tamen po-
teſtatem reſiſtendi, & non obediē-
di, quale eſt imperium Regis in
ſubditos ſuos, & Prælati erga ſuos
Religioſos. Aliud diſpoticum, ſeu
ſervile, yt cum non adeſt talis fa-
cult.

cultas resistendi, & non obediendi. *dan*, Ratio est, quia licet omnis in-

Quo supposito, asserimus volu-
tatem imperare appetitui sensiti-
uo, non quidem disporicè, sed po-
liticè, & civiliter. est sent. commu-
nis, & docuit Scot. in 2. d. 29. qu.
vn. & in 3. d. 33. lit. F. ex Aristot.
1. Polit. cap. 3. Pr. Prima pars ex
Sacra Gen. 4. *Sub te erit appetitus*
tui, & tu dominaberis illius., & Eccl.
18. *Post concupiscentiam tuam ne eas.*
Secunda pars, Pr. potest appe-
titus sensitivus non obedire vo-
luntati, & oppositum facere, ergo
est illi subditus politicè, non dis-
poricè, antec. patet experientia,
nam quandoque experimur in no-
bis aliquos motus, & inclinationes
sensuales contra voluntatem vo-
luntariam, iuxta illud ad Rom. 7. *Video*
aliam legem in membris meis repugnan-
tem legi mentis meae, & captivam me
in lege peccati. & ad Galat. 5. *Car-*
o concupiscit adversus spiritum, spiri-
tus adversus carnem. & Matthi, 23.
Spiritus quidem promptus est caro au-
tem infirma. quandoq; verò sensus
obedit. Attamen quia voluntas est
potentia cæca, & non cognitiva,
non potest appetitui sensitivo im-
mediatè imperare, ne cæcus cæcū
ducere videatur, sed imperat me-
dio intellectu, faciendo, quod in-
tellectus distinctius apprehenden-
do obiecti delectabilis quidditatē,
& circumstantias, proponat ali-
quam rationem maliciæ, vel dam-
ni ex illo obiecto consequens, quæ
mediante sensum interuū illustret,
ut aliter tale obiectum apprehen-

tellectus cognitio ortum ducat in
sensu, attamen dum deinde intell-
igit, phantasia phantasiatur circa
singularia ex naturali visione po-
tètiarum, ut infra, unde sequitur,
quod sensus internus potest ope-
intellectus aliter obiectum appreh-
hendere, semper tamen intra limi-
tes obiecti sensibilis, & sine discar-
su, vobene Mastr. & Belli aduerse
disp. 3. q. 9. num. 320.

Ex quibus etiam sequitur appe-
titum sensitivum obedire rationi
quod ad super naturalia, dum in in-
tellectus hæc contemplatur, ipsa
phantasmata representant modo
quodam sensibili, & singulari ipsi
phantasia, à qua ut bona appeti-
tui sensitivo ostenduntur, quibus
mouetur ad illa appetenda, ad amor-
rem, vel desiderium consequendi,
vel ad opposita destruenda, ita
quod aliquando in lacrimas pro-
rumpat &c.

Obijcies, si potest appetitus se-
sitivus non obedire rationi, ergo
esset liber, sed hoc est falsum, ergo
&c. Pr. prima sequ. illud n. agens
dicitur liber, quod potest operari,
& non operatur, hinc opus mora-
le, & meritorium illud dicitur, quod
est voluntarium; si autem appeti-
tus esset liber, tunc daretur opus
bonum, vel malum, à voluntate
precludendo, quod est contra om-
nes Theologos, & PP. in tract. de
Peccatis. Huic obiectioni R. Cai-
et. p. 2. q. 74. art. 4. concedendo
sequelam, & negando falsitatem.

Sed

Sed meriti ab omnibus, ac etiam a suis reijcitur, sequeretur .n. idem posse peccare, & non peccare; peccaret, si circa obiectum prohibitum appetitus liberè eliceret actum prosecutionis, non peccaret, quia adhuc non esset appetitus rationalis, sed sensitivus, qui sicut non est capax meriti, & demeriti, ita nec capax peccati. Quæ doctrina peior, & intolerabilior censetur illa, quæ ponit discursum in brutis. respondemus igitur negando sequelam, cum sua probatione, appetitus .n. potest non obedire voluntati, non quia liber est, sed quia potest aliter moveri à sensu interno, si nimirum tam vehemens sit ostensio delectabilis, ut non sinat appetitus sensitivus à ratione corrigi, potest .n. in corpore accidere quidam physica alteratio, quod valde sensum ipsum incitet, & contorqueat, quo casu appetitus respectu rationis se haberet sicut equus indomitus respectu fessoris, nam fessor pollicetur tantum equo imperat, quia, accidere potest, quod equus prius resistat, & tamen non est agens liberum, sed naturale; & hinc est, quod Theologi in motibus vehementissimis à peccato exculant. Nihil tamen deducendum est appetitum nostrum, qui supra se superiorem habet, idcirco esse brutorum appetitum imperfectiorem, quatenus nullum agnoscit supra se dominum; non valet, imò ex hoc deducimus perfectiorem appetitum in nobis, quia dirigi potest à nobis

liberi potentia; sicut non ideo homo imperfectior erit brutis, quia legem Divinam agnoscit, à qua ligatur, quam sint bruta, quæ nullis legibus tenentur.

Quæres, supposito, quod in homine sit duplex appetitus, nempe rationalis, & sensitivus, cui tamen appetitui subditur potentia motiva. R. cum Scot. in 2. d. 41. q. 4. N. & R. potentiam motivam dispositive, & serviliter voluntati obedire ita quod nunquam moveat contra ipsius imperium; Excipiuntur tamē quidam motus innaturales cordis ex aliqua perturbatione, vel passione causati, & motus quorundam membrorum generationi inferuentium, qui duo motus sæpè sunt contra voluntatis imperium ex appetitus sensitivi vehementia, unde voluntatem non videtur in his habere dominium dispositive, sed politicum.

ARTICVLVS SEXTVS.

De Somno, Vigilia, & Somnijs.

Arist. non semper uniformiter de his operationibus loquitur, nam in tractatu de somno, & vigilia, aliquando vocat somnum privationē vigiliæ, aliquando impatiētiā sentiendi, ex excessu vigiliæ ortam; modò vinculum, & ligamen sēlus communis, interdum primum fessorij occupationē, operationē ipsius impediētem, Vigiliā verò appellat solutionē, & relaxationē sēlus communis; hinc Philosophi aliqui somnū definiunt quietem

et esse virtutem animalium, præsertim sensitivæ; Alij illam poterunt esse passionem primi ventriculi; Alij quiete spirituum, & sanguinis; Alij redditum spiritus animalis ab instrumentis sensus, & motus ad suum principium; Alij vacationis, & cessationem sensus communis; & ex opposito Vigiliam definiant relaxationem esse cerebri, vel redditum spiritus animalis in instrumenta sensus, & motus ad operationes exercendas. Somnium ex Arist. in lib. de Somnijs cap. 1 ita describitur: *est visum, seu phantasma ab imaginatione in somno quodam modo factum, vel apparitio per internum sensum dormientibus exhibita.* De quibus in hoc art. breviter agemus.

Ut igitur eorum causas investigare possimus; Not. est, quod principium omnis sensationis indiget spiritibus animalibus ad operandum, à cerebro deuenientibus per quosdam meatus, quibus si destituitur, cessat omnis sensatio externa, & accidit somnus. Quando verò reperitur horum spirituum defluxus ad organa externa, potentia sensitivæ exteriores, proprias functiones exercent, & evocant vigilia. Somnus igitur secundum Arist. lib. de somno, & vigilijs cap. 1. est impotentia quædam sentiendi; vigilia verò est potentia expedita sentiendi. Ex quo sequitur, quod causa somni sit impediri defluxus spirituum animalium à cerebro ad sensus externos; causam verò vigiliæ erit ablatio talis impedimenti,

& communicatio spirituum, unde somnus, & vigilia priusvis opposuntur, ac consequenter eorum causæ.

Adest tamen circa hanc doctrinam aliqualis controuersia; aliqui. n. Arist. sequentes de somno, & vigilia cap. 3. & de Partib. animal. volunt somnum induci à ciborum evaporationibus, sic discurrētes: Per calorem à corde oriundum, & ad stomachum, & hepar diffusum, alimentum decoquitur, ex cuius decoctione quidam tenues fumi exurgunt, & vi caloris ad caput salientes, à cerebri frigiditate, quasi per antiparistatim condensantur, addensati retrò fluunt, ac reabsorbentes meatus obturant, & obstruunt, quo facto sensus externi otio se committunt, ac veluti ligati iacent, unde sequitur sensus communis cessatio, & in animali somnus.

Probant hanc sent. aliquib. expetentijs, nam qui inedia patiuntur, dormire nequeunt, & contra verò cibo recreati faciliè somnum excipiunt. Item lactuces edentes, amygdala, mandragoras, lactacina, & similia, ac optimum bibentes vinum, faciliè ad somnum provocantur, eo quia huiusmodi cibi, & potiones ingentem vaporum copiam ad cerebrum transmittunt. Item iofantes propter humorum exuberantiam, diutius dormiunt, quam senes, qui ob nimiam siccitatem, sæpe sæpius per totam noctem insomnes permanent.

Alij verò Philosophi sequentes

Aucr.

Auerroem, Auicennam, & Galenum asserunt, somnum non oriri ex alimentorum euaporatione, sed potius à virtute attractiua ipsius animæ; quæ reuocat, & colligit in cerebrum spiritus animales, vt reparentur, & salutem animalium, & quieti consulatur, & isti etiam rationabiles motus asserentes sic discurrunt: Quia ex naturæ prouidentia somnus ad animalis salutem conseruandam est institutus, eius origo nō ferri debet ad fortuitam ciborum exhalationem, sed ad certam animæ facultatem, quæ non secus ac prouida mater animalis incolumitati inuigilans, nunc finit; nūc vetat spiritus animales in sensuum organa, pro temporum opportunitate excurrere. Cū igitur natura non deficiat in necessarijs, potius asserendum erit animalibus de causa certa prouidisse, quàm de incerta, ob ciborum euaporationem. Tum quia experimur à lassitudine, modulatis concentibus, ac silentio aliquādo somnum induci, quæ nullam continent ciborum euaporationem; imò sæpius accidit, vt ieiuni suauī sopore afficiantur, cæcati verò insomnes integrā noctem transigant. Cæterum Alii qui securius in hac re incedentes, vtramq; causam ad somni productionem exigunt, licet sub diuerso genere, quam vt veriolem, & rationabiliorem libenter amplectimur; & indè patere potest, quia causa efficiens non potest aliquid operari, nisi adsint etiā materialis,

& formalis, actus .n. actiuorū non fiunt nisi in patiente bene disposito ex Arist. in hoc 2. tex. 24. & causa efficiens, seu virtus animastica est vis attractiua spirituum, materialis sunt ciborum vapores; formalis eorundem eleuatio, & densatio. Idem asserendum erit de vigiliis, sumpta vtraque causa priuatiuè, cū .n. vigilia sit priuatio somni per easdem causas priuatiuè euenire debet, per quas positiuè somnus inducitur.

Causa finalis somni est virium, ac spirituum reparatio propter conseruationem animalis, siquidem per sensationes externas multi consumuntur spiritus, viresque amittuntur, vnde animal vacatione, & quiete indiget, vt calore ad interna deducto, perfectior fiat nutritio, ac alij generentur spiritus, quibus vires restaurentur ob conuersionem alimenti in substantiam aliti, debet tamen somnus esse moderatus, nam nimius somnus valde nocet, quod indè deducitur, quia partes externæ multo tempore sensationibus destitutæ, torpent, siccantur, & ineptæ redduntur ad operandum; vnde post diuturnum somnum expergefactæ, nec lucem conspiciere valent, nec incedere, nec vllam operationem perfectè exercere. Si autem somnus è contra est valde breuis, etiam nocet, nam spiritus ad externa euocati, interna relinquunt frigidiora, ex quo sequitur imperfecta cibi concoctio, maior cruditas copia,

Tc

exigua

exigua spirituum restauratio, & consequenter virium debilitas.

Ex his colligitur 1. quod somnus, & vigilia omnibus animalibus conueniunt; ratio est, quia potentia sensitiua operando consumitur, non reparatur spiritus, ac proinde quiete intermedia indiget, ut deinde proprias operationes reassumere possit; & quia omne animal aliquam sensationem medijs spiritibus exercet, propterea omni animali quantumcumque imperfecto somnus conuenit, quodlibet .n. hac re interpolate indiget; hinc somnus appellari consuevit vegetalis diligentissimus, quia de tempore nostræ vitæ dimidiam exigit partem.

Non tamen omnia animalia equaliter dormiunt, aut vigilant, ex Arist. de somno, & vigilia cap. 4. & de Gener. animal. cap. 1. & patet, quia homines in prima ætate, plusquam cætera animata somno indulgent, & intra ventrem matris semper dormiunt, & ab ipsa natiuitate maioris temporis partem, somno oppressi videntur, cuius ratio est, quia pueri caput vaporibus exuperat, maiorq. pars nutriti ad partes superiores transmittitur. Item hominis cerebrum maius est cerebro aliorum animalium, ceteris parib. ut commodius, & uberiori in eo operationes sensitiuæ perficiantur, intellectui inservientes. Item ex hominibus quidam facilius, & diutius dormiunt, quam alij, ut qui venarum sunt artiores, & qui

grandiora habent capita, nam venę angustę statim obstruuntur, & recluduntur; & magna capita diu vapores sustinent. Item melancholici parum dormiunt, siquidem propter stomachi frigiditatem non possunt calidos vapores ita resolueret, ut meatus obstruant, ac perinde exiguam euaporationem ex nutrimento hauriunt; alij verò meliore complexione præditi facilius, diuque dormiunt.

Colligitur 2. quod subiectum inhaesionis, seu proximum somni, ac vigilię, est sensus communis, remotum verò, & denominationis, est ipsum animal. ita Arist. de somno, & vigilia cap. 2. ubi ait: Manifestum igitur est, quod huius sensorij est passio vigilię, & somni. ubi nomine sensorij intelligit sensum communem. & ibidem asserit, ideò plantas non dormire, quia carent sensu. Deinde quia totum animal dicitur dormire, & vigilare, ideò totum animal est subiectum denominationis, seu remotum somni, & vigilię.

Altera animalium proprietas est somnium à Philosopho cap. 1. de somnijs definitum, ut supra. Pro cuius intelligentia aduertimus ut diximus, non semper internum sensum omnino ligari, nisi quando tam vehemens est humorum copia, ut prorsus spiritus animales obruant; vel quādo spiritus tam exigui sūt, ut à virtute regitiua totius compositi ad ventrem euocetur ob concoctionem, aliaq. necessaria functiones. Quando igitur sensus internus liber,

libet, & solutus manet, tunc operari potest circa phantasmata, quæ sunt species rerum ab externis sensibus productæ, & in phantasia, seu memoria reservatæ, quæ sensatio phantasmatum in somno facta dicitur somnium. Deinde per quem sensum internum, somnia contingant, explicent illi, qui plures sensus internos constituunt, quibus spiritus non desunt, à quibus nos soluti sumus, descendentes. unicuique tantum esse internum sensum, ita quod eiusdem potentie passionem sint somnus, & somnium, nempe sensuæ communis, & internus; nec hominibus solum somniare competit, sed etiam brutis, & maxime quadrupedibus, & fecundis ex Arist. 4. de hist. animal. cap. 20. quod exemplo canis in somno latrantium confirmat.

Quoniam igitur ad somnium requiritur solutio sensus interni, & exiguitas vaporum, deducitur, quod qui caput multis habent fumosisque repletum, non possunt somniare, ut sunt pueri infantes, qui ex Arist. loc. cit. circa quartum, vel quintum annum somniare incipiunt, & hæc est causa, cur in somni initio non somniamus, in medio valde confuse, in fine verò clarè, & distinctè, ac si vigiles essemus; ratio est, quia in initio valde abundant vapores, in medio vigent aliquantum, in fine ferè consumpti sunt. Item quia somnium est cognitio phantasmatum, sequitur ea sæpius nos somniare, quæ firmitus per sensus externos cognoscimus, vel quæ

sunt nostre complexionis magis conformia, melancholici enim tristitia, & horribilia somniant; colerici bella, exædes &c. flemmatici aquas, imbres, flumina, maria &c. Sanguinei risus, & iuctanda, ignes, combustiones &c.

Causæ varietatis tot somniorum plures esse possunt, ad quatuor tamen genera reducuntur scilicet Divina, Dæmoniaca, Naturalia, & Animalia. Somnia divina illa dicuntur, quæ à Deo, vel ab Angelo bono hominibus dormientibus immitti solent, et ex multis Sacre Scripturæ locis colligitur, ut de somnio Iacob, Ioseph, Pharaonis, Nabucodonosor, Iob &c. Dæmones etiam Deo permittente talem habent potentiam, à Deo quidem suæ immediate tales apparitiones producendo in hominibus, suæ nempe species imprimendo, quibus sensus communis ad illas efformandas apparitiones determinetur, suæ species præhabitas coordinando, & applicando, suæ obiecta proponendo, ex quibus species hauriri possint, aut quovis alio modo Domino placuerit; Ab Angelis autem solum species jam habitas excitando, & interuentu spirituum transferendo, easque sic proponendo, ut potentiæ ad illas apparitiones movere valeant. Dæmoniaca sunt, quæ à Dæmonibus inducuntur, eodemque modo sunt, quo ab Angelis bonis, licet vario, & diverso fine, nam Angeli Dei gloriam, & hominum salutem querentes, illos per somnia exci-

unt; Demones verò hominum perditionem cupientes, ad oscenas, & supersticiosas crudelitates allicere conantur. Naturalia sunt, quæ ex particulari corporum dispositione, & temperamento &c. oriuntur; nam ut diximus melâcolicis, somnia tristia occurrunt &c. Ad quæ etiam concutunt aspectus Cælorum, astra .n. super nostra corpora dominium directum habent, unde possunt humores, & phantasmata commouere, iuxta effectus, quos in hæc inferiora causare apta sunt. Et tandè animalia somnia sūt, quæ circa res, quas peruigiles per tractamus, quæ ut recentia solent potentiam fortiùs mouere.

Causa verò, cur ut plurimum tã diuersa somnia fiunt de rebus, quæ nullam inter se connexionem habent, est commotio ipsa spirituum, cum .n. à vaporibus agitantur, omnia confusè, & sine ordine repræsentant.

Hic dubitari solet, an liceat per somnia diuinare futura? Non desuerūt, qui ad partem affirmatiuam declinarunt, ut Stoici, Ethnici, Pythagorici, Academici, & Alij; At Epicurus, Metrodorus, Cicero, & Alij negarunt somnijs fidem adhibendam esse. Arist. verò lib. de Diuinatione per somnia, mediam viam tenere videtur, quòd .s. à quibusdam somnijs licet futura diuinare, quæ videlicet sunt causæ, vel signa rerum, non tamè ab illis, quæ casu, & fortuitò eueniunt.

Respondendum tamen est cum

distinctione. Somnia, quæ à Deo, & ab Angelis immittuntur, fidelia, & vera sunt; ac proinde licet per ea diuinate futura. Hæc autem in triplici sunt differentia, quædam .n. dicuntur oracula, & tunc est quando Deus, & Angeli apertis verbis vtuntur, ut fuit illa apparitio in somnis Ioseph, ut in Egyptum fugeret cū puer Iesu, & Maria Matre eius; & cum Matth. i. de puritate, & Sanctitate B. V. Ioseph reddidit certior. Quædam verò dicuntur visiones, & est quando ostenditur aliquod futurum, quod euenerit debet. Quædam tandem dicuntur propriè somnia, estq. cum aliquid ostenditur sub figura, quod interpretatione indiget, ut fuit somnium Pharaonis, Nabucdonosor. &c. Cum igitur constiterit somnium aliquod à Deo, vel ab Angelo provenire, licebit ab aliquo pio viro interpretationem petere, si opus fuerit; Si quidem Deus non temerè, & casu somnia talia immittit, sed propter aliquem bonum finem, ad salutem animarum directum, ac propterea si obscura fuerint, licebit illuminationem inquirere, ut fecit cum Daniele, & Iosepho, quia tamen hoc rarò fit à Deo, idcirco non debemus facillè somnia attribuire Deo.

Somnia, quæ à Dæmonibus proveniunt, tamquam vana, & perniciofa fugienda sunt; tum quia veritatem odio habent, ac mendacia diligunt; tum quia generi humano infesti, veritatem non ostendunt;

imò

imò potius credentes decipere nuntuntur, & si aliquando verum premoveant, id in malum suam credentium vergit, quod multis experientijs fit manifestum.

Somnia naturalia, quæ sunt signa, & ex corporum affectionibus, ac Cœlesti influxu oriuntur, probabilis eorum coniecturam exhibent, non tamen infallibilem certitudinē. Prima pars indè suadet, quia si quis somniaret in crastinum fore pluviam, aut tonitrua, poterit hoc probabiliter dinare; quatenus causæ Cœlestes specialem quamdam qualitatem in illo causarunt similem qualitati pluviæ; tunc .n. somnium quamdam habet cum effectu connexionem naturalem. Similiter quæ ex complexione causantur, licet ex illis humorum conditiones arguere, teste Arist. hic cap. 1. Hippocrate lib. de insomnijs. Galeno lib. de prælagio ex insomnijs &c. qui consulunt considerata esse ægrotorum somnia, ex quorum observatione, probabilem coniecturam de qualitate, & statu morbi eruere possunt. Secunda pars ex eo deducitur, quia natura aliquando vincit, quæ egrotis incommoda imminere videbantur, ideoque vana reddit prælagia. Sic etiam inditia ventorum, imbrum &c. possunt interdum irrita fieri ab alia efficaciori causa consumente, vel fugante vapores, & exhalationes, ergo neque ex somnijs naturaliter contingentibus poterit quidquam

certi infallibiliter prælagiri.

Somnia tandem casualia, ac fortuita, quæ nullam connexionem cum futuris eventibus habent, tamquam vana, & ridicula spernenda sunt; quapropter rationabiliter interdicta fuerunt à iure Divino Levit. 19. numer. 26. Ego Dominus Deus vester, nō augurabimini, nec observabitis somnia. & à iure civili l. si *Excepta*. cap. de Maleficijs, & à Iure Canonico cap. non observetis 26. q. 7. hinc D. Hieronymus in cap. 5. Ecclesiastes huiusmodi vanas, & superstitiosas observationes observans, ait: *Ciē diuersa videris per nocturnam quietem &c. Tu ea contemnere. quæ somnij sunt, & solum Deum time; qui .n. somnijs crediderit, vanitatibus se, & ineptijs tradet.* solius Dei est interpretatio sermonum, sicut solus est Scrutator cordium, quod confirmatur testimonio Ioseph Patriarchæ Ægyptiorum Proregis, quem Pharaonis Eunuchi orātes, ut eorum somnia dissolueret, respondit eis: *Nunquid non Dei est interpretatio somniorum?* Referte mihi quid videritis. Ac si diceret, mihi ut ministro, quia ab ipso gratiam accepi, ut somniorum signa indicare possim.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

Vbi de aliquibus animalium passionibus.

INter alias animalium passiones connumerari solet Respiratio, quæ sic ab Arist. definitur: *Est operatio, seu motus vitalis, quo animal alternis vicibus interueniē pulmonis, ac*

diaphragmatis, aerem attrahit, & contrahit: et cordis refrigerationem, ac salutem. Quæ definitio optima est, nam per genus, & differentiâ assignata est, iuxta præceptum Arist. 7. meth. text. 43. nam ly operatio vitalis, stat loco generis, cum communis sit ad operationes vitales tam naturales, quam animales; Aliæ verò particulæ ponuntur loco differetiz, per quas respiratio distinguitur à nutritione, augmentatione, generatione, & cæteris animalis operationibus, dantur .n. istæ operationes, vel ad esse, aut fieri substantiale animalis, vel ad bene esse eiusdem, respiratio autem ad solius cordis refrigerationem, & caloris naturalis, seu vitalis cõservationem.

Respiratio igitur est operatio vitalis, qua animal interuentu diaphragmatis aerem ad pulmonem attrahit, & inde eicit propter cordis refrigerationem, quare sicut per folles inspiratur, & respiratur externus aer, sic per arteriam vocalem ope diaphragmatis attrahitur aer ad pulmones, qui nunc se dilatantes instar follium aerem acceptum in cor exsufflant, ut ipsum refrigeret; nunc vicissim eundem aerem à corde calefactum ad se trahentes, foras emittunt, & denuò frigidum aerem attrahunt, & sic alternatim vsque ad extremum vitæ laborantes. Hinc duæ respirationis partes ab Arist. assignantur, una quæ dicitur inspiratio, appellata attractio, altera, aeris eiectio,

quæ exspiratio vocatur. Animâ est principium Quo, physicum respirationis; Ipsum verò animal principium Quod, suppositi .n. est agere; instrumenta verò, quibus animæ vitetur in motu respirationis, sunt diaphragma & pulmo. Diaphragma est musculus quidam simplex, & rotundus, qui cor, & pulmones à icore, & liene veluti partes interpositus, separat. Pulmo est corpus leue, & rarum quasi ex spuma sanguinea compactum, spongiæque simile, & adhaerendum, & aerem imbibendum proportionatum.

Ex his infertur, cor non esse proximum respirationis principium, ut alij autumant, pulmones .n. non mouentur ad cordis motum, cuius signum est, quod respirationem paulisper demorari, aut accelerare pro arbitrio possumus, non sic cordis motionem, unde sic cor est aliquo pacto principium respirationis, illud erit tantum remotum, quatenus .i. est naturalis origo, & fons sanguinis, & pulmonibus, sanguinem impertitur, quo calefiant, & nutriantur. Cæterum proximum respirationis principium sunt simul partialiter pulmo, & diaphragma, quibus adiungi debent arteria, & fauces tamquam via, per quas aer adducitur, & expellitur.

Deducitur etiam causa finalis respirationis, est .n. à natura instituta ad refrigerandum calorem cordis, ne animal ex illius excessu intereat, siquidem calor extingui potest, vel à contrario, vel per maiorem

corem ait Arist. quatenus. i. propter excessum citò proprium pabulum destruit, ex quo. deinde pacid. eiusdè caloris extinctio seqtur. Soluitur etià dubium illud, cur ad respirandum, non aqua, quæ est frigidior, sed aere natura, vititur? & p. cum aliquibus rationem esse, quia aer facilius attrahitur, & expellitur, ac vbiq; præstò adest, quod non militat de aqua, quæ nec vbiq; reperitur, nec tam facillè recipitur, & ob sui tenacitatem, & viscositatem nò tam citò expelleretur, sed tenaciter adhæreret, ac proinde breui tempore totum calorem exstingueret.

Potest etiam ex his deduci, quibus animalibus respiratio conueniat; Si. n. finis respirationis est refrigeratio calor, ne per excessum extinguatur, cū òns viuēs propriū habeat calorem innatum, qui humido, radicali, depascitur, videtur omne viuens respirare debere, q̃ tamen falsum est. sed videtur solū loqui, omne viuens refrigerari debere, non tamen respirare, nisi vbi multum excessus calor adest; Unde plantæ, quia modicum calor habent, non respirant, sed sufficit, quod aqua, & aere ambiente refrigerentur; Idemq; de animalib. exanguibus quæ parua sunt affirmatur, & ferè de omnibus piscibus, nā vt ait Arist. cap. 4. & 5. de respiratione, si pisces respirarent, deberēt intra aquam reperiri aerem, quod est falsum. refrigerantur itaque ab aqua ambiente persistulas ad par-

tes interiores penetrata, & postea eijcitur. Reperiuntur tamen aliqui pisces, pulmonēs habentes, qui respirant, vt delphini, aquitalia pedestria, vt Cocodrilli, ranæ, & similia, quia tamen parum calor habent, possunt diu à respiratione cessare. Tandè animalia terrestria, quæ volatu bombum efficiunt, vt vespæ, cicadæ, & similes, non respirant propriè, habent tamen tenuem membranam, qua aer cōmotus refrigerat, ac sonum causat, vt Arist. docuit lib. de Iuuent. cap. 11. & hæc est causa cur cicadæ in meridie maximè canant, quia tunc magis refrigeratione indigent.

Respirationis affinis est pulsus, qui est motus quidam dilatationis & compressionis cordis, & arteriarum, quæ eleuatio, & compressio vocantur diastole, & sistole. Arteriæ parum à venis differunt, nisi q̃ arteriæ, quia continent tenuissimū sanguinem, & spiritus vitales, sunt crassiores, tunicis constant durioribus, non sic venæ; quæ solū alimentalem sanguinem per corpus distribuunt; Cor igitur, & arteriæ pulsant, & motu eleuationis, & compressionis mouentur, non autem venæ. Huius motus causa assignatur cōmuniter calor naturalis tāquam animæ instrumentum, siquidem calor est dilatatio, frigoris condensare, cū igitur calor in corde, & in spiritibus vitalibus maximè vigeat, feruescunt, & veluti ebulliunt. Adueniente autem aeris frigore mediante respiratione, tūc
miti.

mitigantur, & comprimuntur, sicut in olla feruente patet, in qua calor dilatat aquam, at frigore aeris succedente, comprimitur. Hæc etiam assignari poterit causa motus arteriarum, quæ cum sint plenæ sanguine tenuissimo, & facilliter feruescente, ratione caloris eleuatur, sed à frigore partium circumstantium in quas impingunt comprimuntur, & à se ipsis ad propriam figuram redeunt; venæ autem quia sanguine grassiori sunt plenæ, non ita eleuantur, quia nec sanguis ille ebullit. Indè sequitur, quod in febre, & timore quosdam quasi saltus in corde, & arterijs experimur, quia videlicet augetur calor, vel propter morbum, vel propter sanguinis copiam ad cor accurrentis, sic etiã in somno, in iuuenibus, & laborantibus ob maiorem caloris copiam, vehementior sentitur pulsus, quàm in vigilia, in quiescentibus, & in senibus. Sunt etiam aliæ animalis passionis, ad motum spectantes, & præsertim numerantur tres .s. Vox, Risus, & Fletus. De Voce egimus supra. Risus est quidam motus localis causatus à virtute motiua resistente in musculo diaphragmatis, ad cuius agitationem simul extenduntur muscoli thoracis, faciei, & oris vsq; ad buccas, ad quem motum consequitur quidam sonus vocis; qui si erit validus, solet cachinnus appellari. Ex duplici autem causa potest motus iste provenire .s. interna, & externa; Interna est affectus quidam letitiæ

causatus ex perceptione alicuius obiecti ridiculi; causa verò externa est multiplex, nam etiam in vulnere præcordiorum accidere potest, quatenus talis generetur ibi calor ex concursu humorum, & spirituum, quod moueat diaphragma, & reliquos musculos intercostales vsq; ad os, & producit risus; similiter ex veneno aliquorum animalium, & herbarum effici potest similis calor eiusdem effectus risus causatiuus. Aliæ causa extrinsecæ assignantur à Doctoribus ad quos otiosos, & curiosos studentes omittimus.

Opposita passio est fletus, in quo tria vt plurimum interueniunt .s. motus oris, vox, seu gemitus, & effusio lachrymarum. Motus oris causatur eodem modo vt in risu, sed à causa diuersa, nam in risu causa est voluptas, ipsum cor dilatans; at in flecta causa est dolor restringens, & comprimens cor, ac proinde etiam pulmones, & diaphragmata, ac reliquos musculos; & quia causa est diuersa, diuersus quoq; est motus oris in risu, & in fletu; Hinc Arist. sec. 11. Problem. q. 13. & 15. reddens rationem cur fientes acutiorem emittunt vocem, ridentes verò grauiorem, ait, quia aer fortiter, & subtiliter emissus à pectore, acutiorem reddit vocem, in risu verò dilatantur pulmones, & meatus, ideoq; non expellitur aer cum impetu.

Quantum ad materiam lachrymarum, supponendum ex lib. de Gen. quod inter quatuor humores qui

qui in iecore fiunt, & segregantur vnus est, quod dicitur pituita, vel flegma; vt humor aqueus, qui licet specialē sedem nō habeat in corpore cū diffundatur vbiq; specialiter tamen in partibus illis residere videtur, qui sunt in continuo motu, qua rōne humectatione indigent, ne continuo motu in calecant, & exiccentur, talis est humor in partibus mollioribus vniuersaliter residens, qui sudor appellatur. Residet etiam specialiter in cerebro, & in oculis, quæ sunt partes molliores corporis, & hic est humor in fletu emissus ab oculis, in quorum cavitatibus sphærulæ quædam carneæ conspiciuntur, dictæ, *spongiz lachrymarum*; nā sicut spongia cōpressionē emittit aquam, sic cōpressionē facta in oculo, spongiæ illæ emittunt humorem, & lachrymas, licet quando fletus est vehemens propter abūdantiam humorum, non solū ab illa parte, sed etiam à toto oculo lachrymæ effūduntur; quando autē fletus est moderatus ab illa spongia emittitur. Dicuntur tamen lachrymæ à corde prouenire radicaliter, quatenus dolor, & cōpressio cordis est causa remota, & mediata fletus. Multa alia hic agitari solēt, sed quia parui sunt momenti, consultō relinquuntur.

ARTICVLVS OCTAVVS.

An Bruta habeant Prudentiam.

S^{COT.} quæsitū hoc resoluit cap. I. Meth. gratia explicādi tex-

tum, vbi Arist. sic ait: *Ex sensibus autem quibusdam quidem ipsorum memoria non fit, ex quibusdam vero fit, & propter hoc alia quidem prudentia sunt, alia vero disciplinabiliora non potenti- bus memorari &c.*

Accedit Subtiliss. ad textus explicationem, & itā discurret; Pōnit hic Arist. animalium differentiationem, & tres ponit diuisiones in animalibus respectu cognitionis, ex quibus colligitur triplex gradus cognitionis. Prima diuisio est, quæ animalium, quædam habent memoriā, quædam autem non, ideo dicit, *quod ex sensu quibusdam horum animalium non fit memoria, quibusdam autem fit.* & dicit ex sensu factam, esse memoriā, vel non factam, nam virtutes interiores, putā phantasia, memoria, &c. præsupponūt exteriores sensus. Ratio huius diuisionis est, quia animalibus data est cognitio sensitiua ad necessitatem vitæ, & ad necessitatem propriarum actionum: Animalia ergo quæ mouentur motu progressiuo ad aliquod distans, indigent memoriā, aliās nisi in eis remaneret impressio memorialis de obiecto, motum continuare non possent vsque ad obiectum, quod appetūt; animalia verò immobilia motu progressiuo, vt sunt quæ dicuntur ostreæ, & conchiliæ marinæ lapidibus affixæ, non indigent memoriā, sed sufficit eis ad proprias operationes obiecti præsentia, ac consequenter sola imperfecta, & confusa imaginatio, vt habeant aliquem

motum indeterminatum .s. dilatationis, & constrictionis, secundum quod obiectum est delectabile, vel tristabile.

Secunda diuisio est, quæ sequitur ex prima, quod animalium quædam habent prudentiam, illa .s. quæ habent memoriam, alia verò non habent, illa .s. quæ memoria carent, ideo dicit, & propter hoc, .s. quod aliqua habent memoriam, aliqua non, hæc quidem animalia prudentia sunt, alia supple non. Ratio huius diuisionis est, quia prudentia prouidet de futuris ex memoria præteritorum, partes autem prudentiæ sint tres secundum Tullium 2. Rethoricæ .s. Intelligentia, memoria, & prouidentia; quia ergo sic est, animalia, quæ carent memoria nequaquam habere possunt prudentiam, quæ autem memoriam habent aliquo modo prudentiam habere possunt, ut dicetur in quæstione.

Tertia diuisio est, quod animalium habentium memoriam, & prudentiam, quædam sunt disciplinabilia, putà habentia auditum, quædam indisciplinabilia, ea scilicet quæ auditu carent, ideo dicit: *Alia uerò sunt disciplinabiliora non potenti- bus memorari.* idest aliqua sunt disciplinabilia in quo differunt ab alijs, quæ memorari non possunt, nec per consequens sunt prudentia, ergo nec disciplinabilia, & exponit quod dixerat: *Prudentia quidem sunt sine addiscere, quæcumq; sonos audire non possunt.* idest quæ non ha-

bent auditum, ut apes; & si aliquid aliud genus animalium est huiusmodi. *Addiscunt autem quæcumque cum memoria, & hunc habent sensum.* idest simul cum memoria auditum habent. Ratio huius diuisionis est, quia auditus maximè deseruit disciplinæ acquisitæ per doctrinam, & instructionem alterius, quæ ergo auditu carent, & si prudentia esse possint, non tamen disciplinabilia, quæ autem non habent memoriam, nec auditum, non sunt disciplinabilia. Hæc Scotus. ex cuius verbis in explicatione huius textus, satis pendet decisio præsentis difficultatis, & sequentium circa notitias, & operationes brutorum.

Not. est igitur pro resolutione, quod in titulo Articuli, vnum supponitur, alterum quæritur: Quod supponitur est, dari in aliquibus brutis prudentiam, iuxta verba Arist. iam supra relata, non quidā propriè dictam, ut libr. Ethic. describitur, quod sit *recta ratio agentium &c.* sic. n. prudentia est cum discursu, & bene consiliatiua, cum ergo bruta, & ratione, & consilio carent, etiam prudentia verè, & rigorosè sumpta; carere oportet, & in hoc nulla est inter Doctores concertatio; Id verò quod quæritur est, an talis prudentia sit circa ea, ad quæ bruta. totaliter, & determinatè se habent, an verò circa ea, ad quæ indeterminatè, & accidentaliter inclinantur, V.g. an formica prudens dicatur, quia colligit grana, & in foramine reponit; & avis

& auis colligit paleas, & nidificat, ad quæ naturaliter inclinatur, & agunt sine errore; An verò prudentia sit circa ea, ad quæ bruta aliter, & aliter se habere possunt V. g. licet formica naturaliter inclinetur ad grana congreganda in foramine, potest tamen ea asportare in tali, vel tali foramine, vbi poterint facilius, vel difficilius grana cōseruari; & est hirundo naturaliter inclinatur ad nidum fabricandum, potest tamen, in hoc, vel illo loco, in hac, vel illa domo ædificare, & vbi sit facilis, vel difficilis accessus; quod si formica grana reponit, vbi facilius, & commodius conseruari possint, formicam prudentem vocamus; & si hirundo ibi nidificat, vbi difficilior est accessus pro maiori natorum tutela eam prudentem appellamus.

Dux sunt viæ, & primam tenere videtur D. Thom. super text. 1. meth. cit. vbi se exemplificat de his ad quæ naturaliter, & determinatè brutum inclinatur, vt agnus sequitur matrem, & fugit lupum. Idemque docet 2. 2. q. 47. art. 15. ad 3. & sequuntur Thomistæ, quibus adherent Pico lom. Suar. in meth. disp. 1. sect. 6. num. 18. & alij, afferentes prudentiam methaphoricam in brutis nihil aliud esse, nisi instinctum naturæ, quo efficiunt ea, quæ viri prudentes efficere videntur, vt formica quæ colligit grana pro hyeme, prudens nuncupatur, quam prudentiam appellant imitatiuā, quæ absolutè nihil aliud

est, nisi extimatio naturalis de cōuenientibus prosequendis, & nociuis fugiendis, sicuti agnus sequitur matrem, & fugit lupum, & hirundo ædificat nidum. fundamentum huius sententiæ est, quia prudentia hæc, quæ in brutis experitur, nihil aliud est, nisi quædam specialis sagacitas naturalis quorundam animalium, qua ita naturæ instinctu reguntur, vt rationem, & prudentiam hominis imitari videantur.

Secundam viam accipit Subtilis. 1. meth. qu. 3. defendens prudentiam methaphoricam non dici in brutis respectu illorum, ad quæ naturaliter, & determinatè inclinatur, sed respectu contingentium, ad quæ sic, vel aliter se habere possunt.

Not. est 2. ne in æquiuioco laboremus, Prudentiam dupliciter accipi, vno modo propriè, & rigorosè; altero impropriè, methaphoricè, & similitudinariè. Prudentiæ propriè dicta, sic describi solet à Doctorib. *Est Prouidentia futurorum, scientia præsentium, & recordatio præteritorum cum collectione eorum ad inuicem*. Ex qua descriptione quatuor conditiones necessariò deducuntur; Prima, quod sit prouidentia futurorum, defectu cuius non cogitans de crastino, non dicitur prudens, sed imprudens; Secunda, quod sit scientia præsentium, vnde dormiens, actu quo dormit, non potest dici prudens; Tertia debet esse recordatio præteritorum, per quam

quam à ratione prudentiæ excluduntur animalia, quæ memoria carent, hæc .n. in sua essentia includit recordationem præteritorum, ut præterita sunt; Quarta est collatio præteritorum cum præsentibus, & horum cum futuris, & non qualiscumque, sed syllogistica, & perfecta, quæ procedit à noto ad ignotum, tam circa particularia, quam vniuersalia, in qua acceptione nequit prudentia brutis conuenire, prudentia .n. est recta ratio agendorum ex dictis, ergo cum bruta ratione, & discursu careant, carent etiam vera prudentia. Tum quia ex Arist. ibidem, Prudentia est virtus bene conciliatiua, consilium autem hominibus conuenit, non brutis ergo &c.

Prudentia verò imperfecta, quæ metaphorica, familiaris, & imitativa appellari solet, eandem etiam (licet improprie, & imperfecte) conditiones exigit, est .n. etiam suo modo prouidentia futurorum, cognitio præsentium, & recordatio præteritorum, cum aliquali etiã horum collatione ad inuicem, non quidem perfecta, cum hæc sit processus de aliquo prius noto ad ignotum, sed collatione quadam imperfecta, qua ex materia vnius facit alia, & hæc in quibusdã brutis reperitur, & in parte sensitiva hominis, independenter etiam ab intellectu, hirundo siquidē recordatur nidificationis præteritæ, prouidet futura in qua sit paritura, cognoscit se pregnantem, & omnia

hæc ad inuicem aliqualiter conferendo de loco, de situ &c. Sicut etiam formica ex memoria præteriti colligit ex illo, & non ex alio cumulo grana.

Not. 3. ex Doct. ibidem operationes brutorum in duplici versari discrimine, nam alię necessario totam speciem consequuntur .s. cuiuslibet individuo vnius speciei conueniunt V. G. nidificare cuiuslibet hirundini cōuenit; & colligere grana cuiuslibet formicæ; aliæ verò non consequuntur totam speciem, sed solum contingenter quibusdã vnius speciei indiuiduis in sunt, ut huic hirundini in tali loco, ac situ nidificare, formicæ ex tali, & non tali cumulo colligere grana &c. Modò ad propositam quæstionem, si sermo fiat de operationibus primi generis, certum est eas brutis conuenire ex instinctu naturæ, & respectu talium, non esse prudentiam, sed omnibus necessariò, & inuitabiliter cōuenire; At operationes posterioris generis nō fiunt ex instinctu naturæ, sed præcisè ex prudentia, tales .n. sunt contingentes, & aliter ab eis fieri possunt, nō ex eorum libertate, cum ea careant, sed spontè ex memoria, ac diuersa motione specierum rerum præteritarum, ac aliquali collectione cū præsentibus, & futuris. quibus habitis.

Conclusio Prima.

Dicimus I, Prudentiã perfectam, & rigorosè sumptã conuenire homini quoad partem intellectuam dum taxat, improprie.

proprie verò, & metaphoricè aliquibus brutis, & parti sensitiuæ hominis; utraq. Est Subtilissimi loc. cit. quam sequuntur Ant. Andr. 1. meth. q. 4. Chatarensis in de An. q. 4. art. 5. Rabelan. lib. 2. de An. disp. 8. q. 2. & Alij, & quò ad utramq. partem patet ex dictis Not. 2. Si n. prudentia perfecta est ratio agendorum, est virtus consiliatiua, proqredit discursu Syllogistico ex noto ad ignotum, & non solum quò ad particularia, sed etiam quò ad vniuersalia, necessario sequitur tantum homini, & leui, & brutis conuenire, quæ ratione, consilio, & discursu carent, ut seq. art. apparebit. Tum quia prudentia est vnus ex habitibus intellectuales, sed bruta carent intellectu, ergo &c. & hæc quò ad primam partem conclusionis. Quò ad secundam partem, patet quoq. ex 2. Not. ubi n. datur recordatio præteritorum, cognitio præsentium, & prouidentia futurorum cum aliquali eorum collatione ad inuicem, ibi admittenda est aliquo pacto prudentia, sed in parte sensitiua hæc omnia suo modo reperiuntur, ergo &c. maior, & minor ex notabili 2. patent, neque quò ad hanc conclusionem, difficultatem, & controuersiam habemus, quòd si aliquis audeat in brutis etiam prudentiam veram, & rigorosam concedere, iisdem rationibus conuinci debent, quibus arguatur illi, qui in brutis discursum verum, & perfectum admittunt.

Conclusio Secunda.

Dicimus 2. Bruta illa, quæ prudentiam metaphoricè habent, non eam habere respectu eorum, quæ agunt ex instinctu naturæ, sed respectu contingentium, quæ ab ipsis brutis possunt aliter, & aliter fieri. Est Scot. loc. cit. & Scotistarum contra Thomist. & ita facile probatur: Ad conceptum prudentiæ reperitur memoria ex relictis conditionibus Prudentiæ, sed respectu eorum, quæ sunt ex instinctu naturæ, & determinare, non est necessaria memoria, ergo &c. Maior est Arist. ut euidentissime ex textu comprobatur, ubi ea ratio de probat dari prudentiam in brutis, quia nimirum memoria gaudent, sicut illa, quæ auditu pollent, disciplinabilia dicuntur, ut diximus in primo notando. Minor patet experientia, tū in nobis circa necessaria naturæ, tum in brutis, ouis. q. abstrahendo ab omni memoria latet agnum, & fugit lupum, & canis primo intuitu leporem sequitur &c. Collectio igitur granorum à formica in æstate genita, & actio araneæ, quæ telam suam orditur ad muscas capiendas, & hirundinis nidificatio, & quòd agnus sequitur matrem, & fugit lupum, huiusmodi actiones sunt naturales, quia non sunt in brutis ex memoria præteritorum, & ideo dici non possunt actiones prudentiæ, per quas bruta illa prouidentiam habere dicantur; sed actiones prudentiæ illæ dicuntur, quæ sunt ex memoria, & sunt contingentes, ut est collectio granorum

ſū a formicā ex hoc cumulo, & nō ex illo, & eorū repositio potius in hoc foramine, quā in illo: & q aranea potius telam tendat in loco, ubi eſt multitudo mulcarum, quā in alio, & q auis nidificet ubi difficilior eſt accessus, maximē ſi in loco demiffiori, fuerit ei nidus deprædatus. in his utiq; & ſimilibus actionibus animalia metaphoricam prudentiam habere videtur ex Subtiliffimo.

Confirmantur; ſicut .n. in nobis datur habitus conſiliatiuus non de fine, ſed de medijs ad finem, nec circa neceſſaria, & naturalia, a quibus potius ducimur, quā de eis conſulimus, ſed circa cōtingentia, itā quoque in brutis prudētia metaphorica eſt circa illa, quæ poſſūt ſic, & aliter fieri ſecundum variam, & diuerſam ſpecierum motionem. Reſpondent Aliqui Thomiſtę maiorem argumēti Scoti, in qua fundamentum ſuę opinionis conſiſtit, ſolū verificari de prudentia propriē dicta, non de prudentia metaphorica, niſi imitativē, quatenus .ſ. quædam animalia itā procedunt in operibus ſuis, ac ſi memorentur de præteritis, & præviderent futura, & quia operantur ſicuti homo prudens. in hoc ſenſu bruta dicuntur eſſe prudentia.

Sed Cōtra. Bruta per vos ideo metaphorice prudentia dicuntur, quia aſſimiliantur hominibus in operationibus. quę a prudentia pueniunt, ſed homines non dicuntur prudentes in actionibus naturalib.

& neceſſarijs, quos faciunt, adquæ ſūt a natura determinati, ſed propter operationes contingentes, quę poſſunt ab eis fieri, & non fieri, & prudenter agere, vel imprudenter, ergo ſic etiā & bruta in operationibus indiſſerētibus homines imitari debent, vt prudentia dicantur, aliter nulla erit metaphora, & ſimilitudo. Tum quia Ideo Ariſt. ponit in quibuſdam brutis prudentiam, quia in illis ponit memoriā, & negat illa animalia habere prudentiam, quæ memoria carent, ergo oportet, quòd actiones p quas animalia prudentia dicuntur, ſint ex memoria præteritorum circa indeſterminata, & accidentalia, alioquin omnia animalia, etiā quę memoria carent eſſent prudentia, ſiquidem omnia inſtinctum naturæ poſſidēt, quæ ratio militat etiā contra Suar. qui hoc concedit de inſtinctu ſolū quorundam animalium, quæ habent quamdam naturalem ſagacitatem, & non ſunt ſtola, vt quædam alia animalia; at illa ſagacitas ſi eſt ex inſtinctu naturæ, erit etiam ad res neceſſarias, ac proinde ex illa non poterunt dici prudentia, vt Ariſt. docet, cū hæc fiat ex memoria.

Dices, formica hoc anno genitā etiam ipſa colligit ex tali cumulo, & recondit in eodem foramine, ſicut illa alterius anni, & tamen caret memoria præteritæ collectionis, & adhuc dicitur prudens. Reſ. ſi caſus eſt verus, hoc ei accideret, vel quia percipit alias formicas ſic agere,

agere, vel quia mouetur à delectabilitate, & conuenientia maiori talis cumuli, & foraminis, & non alterius, ideoq. vi suæ estimatiuæ iudicat magis colligere grana ex illo, quàm ex altero cumulo, & melius reponere in tali foramine, quàm in altero; at quia hæc non fierent beneficio memoriæ præteritorum, idcirco ex hac parte talis formica non diceretur prudens. pluries etiam experimur aliquas formicas non in eodem foramine grana reponere, sed alio meliori, & tutiori loco, signum, quòd fuerint præteriti anni, & beneficio memoriæ damna illius reparare satagant.

Obiectiones.

Ob. contra secundam partem primæ conclusionis, probando quod bruta non habeant prudentiam, hæc .n. est recta ratio rerum agibilibus ex 6. Eth. at bruta carent ratione, ergo. Tum quia prudentia includit memoriam præteritorum, prouidentiam futurorum, & eorū collectionem ad inuicem, sed conferre est proprium rationis, quæ bruta carent, ergo. Tum quia prudentia est circa vtile prosequendū, & nocium fugiendū, sed vtile, & nocium non cadunt sub sensu, cū non sint sensibilia per se, nec propria, nec communia, ergo, &c.

Responder Subtilissimus loc. cit. maiorem est veram de prudentia rigorosè sumpta, non metaphorica, de qua loquimur, ad hanc .n. sufficit, vt sit reſtitudo agibilium per sensum, ad illam verò per in-

tellectum. Ad 2. responder, minorem esse veram de collatione strictè sumpta, quæ est singularium, & vniuersalium; non de largè accepta, quæ est tantum singularium, & spectat ad sensum .s. ad cogitatiuā, seu estimatiuam. Ad vltimum respond. Antonius Andr. 1. Meth. q. 4. quòd estimatiua sub speciebus sensatis per sensus exteriores, potest suffodiendo percipere species insensatas conuenientiz, vel disconuenientiz, sicut ovis videns lupum, statim apprehendit inimicitiam lupi. Sed hæc doctrina, quæ principijs Auicennæ innititur, non recipitur à Doct. & falsum esse ostendimus dari species illas insensatas disp. 7. art. 1. ideoque melius respondendum est cum Scoto ibidem, & in 1. d. 3. q. 1. §. Quinto dico &c. quòd in specie sensibili, quæ apprehenditur à sensu externo inuoluitur species nociui, & pſicui, sicut in specie singularis continetur species vniuersalis, sed sensus exterior nō potest illam apprehendere propter suam imperfectionem, sicuti sub specie accidentis continetur species substantiæ, & tamen sensus illam apprehendere nequit ob sui imperfectionem, sed solum id potest intellectus; ita in casu, id apprehendit estimatiua vt potentia superior, ac proinde negatur minor, quòd .s. nocium, & vtile non cadunt sub sensu saltem interno, quòd sufficit ad prosequendum, vel fugiendum obiectum; & licet talia non sint sensibilia per se

respe-

respectu sensus externi, sunt tamen talia respectu sensus interni.

Item quamuis accipi potest prudentia methaphorica pro illo instinctu, quem aliqui prudentiam naturalem appellant, & non cum tanto rigore, quo sensu fortè Diu. Thom. accepit, ad sensum tamen Arist. cui Scot. in hac quæstione præfertim innititur, qui ponit hanc prudentiam solum in brutis, quæ memoriam habent, & negat illis, quæ memoria carent, non potest præcisè poni instinctus naturæ, sed necessariò est aliquis gradus cognitionis. Sic instinctu ducimur ad manducandum, sed de tali, vel tali pane, de tali, vel tali obsonio, & tali, vel tali vino vtendo, hoc spectat ad prudentiam, quia versatur circa indeterminata, & contingentia.

At petes, quisnam erit iste gradus cognitionis in brutis, qui prudentia appellatur. Rñt aliqui, talem gradum cognitionis non esse nisi memoriam ipsam, hinc Arist. in textu nihil loquitur de prudentia, sed solum de memoria, secundum quam aliqua animalia agunt, quod non agunt alia, quæ memoria carèt; & ex hoc cõcludit, quod propter memoriam aliqua sunt prudentia.

Vel dici potest cum aliquibus, quod hic gradus cognitionis, qui in brutis dicitur prudentia, sit cognitio æxtimatiua eorum de re præsentī, vel præterita, quam appetunt, licèt non pro illo tunc v-

tenda, quando illam quærunt, sed pro tempore futuro viēda, quamuis ipsa bruta tale futurum nõ cognoscāt, quod ita declarant: Quod libet animal sicut habet sensum, sic habet etiam, & phantasiam, & sicut omnis sensus habet suam apprehensionē, sic habet quoque suū appetitum, & consequenter si habet memoriam, retinet etiam speciem sensibilem conuenientis, & disconuenientis, vndè cum tale sensibile sibi conueniens illi præsentatur, illud prosequitur, vel fugit disconueniens, etiā si illo pro eo tunc, & illud quærīt non vtatur, sed pro alio tēpore; & hac ratione dicitur habere prouidētiā, quia illud, & appetit, & actu quærīt, non quærīt, vt pro tunc, quo illud quærīt, vtatur, sed pro alio tempore. Totum tamen prouenit à dirigente Deo Authore naturæ, pro specierum conseruatione.

ARTICVLVS NONVS.

An Bruta propriè, & perfectè discurrant.

Scot. adeo cantè, & scrupulosè circa dubium hoc se gerit, vt neque Diuo Thomæ concedere vult, sensum hominis quamuis intellectui coniunctum posse perfectum, & formalem discursum elicere, vt infra. Resolutio præsentis quæstioni, quò ad assentiam, & quidditatem pendet aliquāliter ex decisione præcedentis articuli, vbi iam de prudentia hominū, & brutorum determinauimus.

Quan-

Quantum igitur ad præsens spectat, videndum est primum, quid proprie, & rigorose discursus importet. ex cuius intelligentia tota resolutio questionis pendet. Subtilissimus in 4. sent. d. 47. q. 1. §. *Respondet dicitur. lit. A.* notat discursum, seu iudicium importare etiam quamdam amphibologiam, sicut diximus de prudentia, dicens: *Iudicium generaliter accipitur pro quacumque notitia certa; & illo sensu etiam distincte apprehendens obiectum, vel distinguens obiectum ab obiecto, ubi requiritur forte magis distincta apprehensio, dicitur iudicium, unde Arist. secundo de Anima text. 45. docuit sensum communem iudicare de sensibilibus diversorum sensuum; alio modo iudicium dicitur certa apprehensio intellectualis, &c.* Afferit ergo, quod iudicium accipitur multipliciter, & vno modo latissime pro quacumque certa rei cognitione, etiam simplici, ita quod concipienda intellectus vni obiectum, dici potest de illo iudicare. Altero modo minus late pro cognitione duorum, vel ad inuicem vntorum, vel distinctorum, non tamen formaliter identitatem, vel distinctionem eorum attingendo, ad quod quamdam comparatio, & reflexio requiritur, sed materiali-ter tantum attingendo: extrema distincta, & vnum non esse aliud, & in hoc sensu Arist. 2. de An. text. 45. docuit sensum communem iudicare de obiectis sensuum exteriorum, sicut etiam oculus iudicat de colore, albo, & nigro &c., & au-

ditus iudicat de sono &c. imò totum confirmari potest textu Scripturae in Job. 12. vbi habetur: *Nam me auris verba iudicat, & fauces comedentis saporem?* in qua acceptione bene indulgere possumus bruta discurrere, & iudicare, si. n. sunt agentia cognitiva, sunt etiam in hac acceptione iudicativa, & discursiva, nec in hoc sensu defensores pro discursu brutorum possunt de censura notari, ut videbimus. Altero modo discursus accipitur magis proprie, pro operatione facultatis intellectus, & in hoc sensu questionem instituimus.

Circa quam tres sunt opiniones, duae extremae, & una media. Prima extrema fuit quorundam Antiquorum, Empedoclis, Homeri, & aliorum tribuentium sensui iudicium, & discursum, & consequenter omnia bruta, aut saltem perfecta ratione pollere; eo ducti errore, quia sensum, & intellectum confundebant, contra quos Princeps Philosophiae ardentem inuehitur 2. de An. text. 15. & seq. quem errorem postea sequi videtur Porphyrius lib. 3. de abstinentia ab esu carnum, opinans bruta uti ratione imperfecta. Citantur etiam Galenus orat. Exhort. ad artes capiendas cap. 1. Laurentius Valla in quodam libello de Dialectica cap. 9. vbi ait bruta ratione, & discursum habere; & eiusdem sent. videtur fuisse Plutarchus, & Strabo praescripsit sensui quamdam libertatem, quae sine ratione esse non potest.

quos ex Recentioribus sequi videtur Van Helmonte, faciens rationalitatem differentiam genericam hominibus, & brutis communem. Secunda extrema sent. negat potestatem sensitiuam iudicium, & discursum perfectum, non solum in brutis, sed nec etiam ut in homine reperitur, & hanc amplectitur Scot. in 4. d. 45. q. 2. lit. F. & seq. & d. 45. q. 3. art. 1. & 2. cui multi etiam ex Exteris adhaerent.

Tertia extrema mediat, distinguendo de sensu, si .n. consideratur, ut est in brutis, negat tales adus esse discursiuos, si pro ut sensus in homine reperitur, propter propinquitatem, & connexionem cum intellectu, cōcedit quemdam iudicium, & discursum participatum, non utique circa vniuersalia, sed circa particularia, cuius doctrinae inuicator fuit Auic. 6. Natural. p. 4. cap. 3. & sequuntur Aver. Alber. D. Thom. Caiet. Conimb. & alij.

Pro quaestione decisione notandum est, quod discursus magis rigorose accipitur pro processu cognitionis de vno ad aliud obiectum, & duplex est, perfectus vnus, imperfectus alter. Perfectus, in quo posita est ratio formalis, & essentia discursus, ex dictis in log. ita describitur: *Est tertia intellectus operatio, qua intellectus ex vno actu noto tamquam ex causa, alium ignotum deducit, & infert tamquam effectum.* & dicitur discursus, quasi quidam cursus, quo intellectus ex noto tamquam a ter-

mino a quo, pergit ad ignotum, tamquam ad terminum ad quem. Ex qua descriptione colligitur Doctores communiter, ut videre est apud Thomist. Scotist. & Neuothicos, non sufficere ad discursum, quod intellectus duo cognoscat vnum post alium, sic .n. plures apprehensiones, vel iudicia discretiva sibi inuicem succedentia essent discursus, quod est falsum, sed requiritur adhuc, quod vnum per alium cognoscatur; quod adhuc dupliciter contingere potest, vno modo pro ut *ly per* dicat ordinem, & habitudinem obiectiuam, ut si quis cognosceret Solem esse, & diem, esse a Sole, ut a causa dependentem, hoc non sufficeret ad discursum, nam hoc potius ad secundam operationem attinet, sed esset vnum, vel plura iudicia illorum obiectorum ad inuicem dependentiam; quae operatio non est iudicium rigorosum, sed obiecti complexi apprehensio, semper .n. secunda operatio supponit primam. Sic etiam Deus ex cognitione suae Diuinae Essentiae, creaturas cognoscit, & tamen non per hoc discurre, sicut etiam multa cognoscit, quorum vnum est causa alterius ex parte obiecti, & tamen non ex hoc discurre dicitur.

Altero modo *ly per*, dicit habitudinem assensuum, seu cognitionum, qua vna deducitur ex alia, tamquam ex causa, & haec est proprie, & vere discursus; requiritur igitur causalitas aliqua ex parte cognitionum, ita

intra ex cognitione vnius rei notę, tamquam, a causa, perueniatur ad cognitionem ignotam alterius, vt effectus; ex quo deducitur, quod ad perfectum discursum vtrumque requiritur, scilicet causalitas respectu obiecti, & causalitas respectu cognitionum.

Ex hac doctrina colligitur tria, ad perfectum discursum intervenire, scilicet cognitionem noti, cognitionem ignoti, & illationem, seu deductionem ignoti ex noto. Primum dicitur antecedens, secundum consequens, tertium consequentia, quę est nexus vtriusque, & in hac subordinatione cognitionum, sufficit quod vna sit prior altera dumtaxat natura. Doctrina vtriusque scholę communis, vt videre est apud D. Thomam q. 8. d. 1. art. 4. ad 14. quem sequuntur Capreolus, Ferrar, Bannes & alij Thomistę, sicut etiam docuit Scotus in Prolog. sent. q. 3. & 4. collater. sub A. vbi Barg. Lycher. & Scotistę cōmuniunt, & colligitur ex Aristotele 1. post. cap. 1.

Posterior processus, seu discursus, qui imperfectus dicitur est cū proceditur vtiq. a priori ad posterius, solum tamen tempore, non natura; Vnde potest sic discurrens vnum per aliud cognoscere, non tamen vnum ex alio, tamquam ex causa; & hoc discursu possēt homines rudi, & ignari scientia, iudicantes V. G. melius esse tali tempore serere grana, quā alio; & melius tali tempore arbusculas plantare, aut ligna cadere, quā alio tem-

pore, non tamen causas horum effectuum percipiunt, cū potius hoc ad Philosophos spectet, & fortē etiam ad Astrologos, & talem discursum quam plures Doctores etiam brutis concedunt, beneficio memorię, quam retineat; ex speciebus enim rerum sensibilibus, quas in memoria recōditas conseruant, mouentur ad operationes contingentes ordinatē, deducendo vnam ex alia, & vnam post aliam, ignorando tamen hanc esse cōclusionem, seu effectū, & illam esse principium, vel causam talis effectus.

Si igitur quæratur, vnde est, & bruta tot opera admiranda, & stupenda efficiant, ac si reuera rationem, est discursum humanum haberent, 2. ex duplici capite, hoc oriri, vnum est instinctus naturę, alterum sensus internus, beneficio memorię sensitiuę; instinctus naturę in animalibus est quædam naturalis apprehensio, & appetitus, quo mouentur affectione commoti ad bonum vtile amplectendum, & nocivum fugiendum, quod enim in nobis ratio facit, id efficit in brutis apprehensio naturalis, bruta ad talia opera trahens; neq. in his ex præuia cognitione externorum sensuum operatur; sed statim proposito obiecto, prosequuntur; vel fugam arripiunt, vt patet de oue, quę ad visum lupi, statim ad fugam mouetur; & catuli statim ac sunt geniti, mammillas quærunt, quarum nullam habuerūt cognitionē externam; & si canes venatici sunt,

X x 2 quam

quomvis nunquam leporem viderint, adhuc semitas querunt; & si necessitas urgebit ad ventrem expurgandum, herbas querunt ipsis primò ignotas; Imò non solum in brutis, sed etiam in rebus insensibilibus instinctus istæ euidèter apparet, vitis .n. fugit laurum, & amat vlmum; & magnes naturaliter attrahit ferrum, & ad præsentiam alij, vel adamantis impeditur. qui instinctus in rebus insensibilibus, est quidam appetitus naturalis, seu sympathia, quæ ad proprium finem tendunt, & diriguntur à solo Deo, vt Authore naturæ, qui creaturas, quas condidit, sic administrat, vt suos motus agere faciat.

Alterum caput est, quia bruta habent memoriam sensibilem, & æstimationem; Vndè ex assiduis, & multis actibus in memoria relictis, mouètur ad actiones, & ad aliquas disciplinas comparandas, semper tamen imperfectè, cum non procedant à ratione, & potentia intellectiua. quibus habitis.

Conclusio.

Dicimus, non reperiri in brutis potentiam discursiuam, quæ discursum perfectum, rigorosum, & formalem efficiat, sed potentiam materiale, quæ discursum dumtaxat imperfectum, sensibilem, & materiale edat. Est ad mentem Scoti, & in Peripat. communissima, paucis exceptis. Duas habet partes, & quò ad primam, probatur 1. autoritate Arist. qui 2. de An. text. 157. expressè do-

cuit, nihil brutis posse persuaderi, quia ratione carent, sic periodum terminans: Bestiarum autem quibusdam imaginatio quidem inest, ratio vero non, & lib. de memoria Cap. 4. ait, nulla animalia reminiscuntur, nisi hominibus, quia reminiscencia, est quidam syllogismus.

Pr. 2. ratione: Discursus est tertia intellectus operatio, sed Bruta non habent intellectum, ergo neque discursum. Maior est Arist. in lib. Perhier. & Prior. & lib. 3. de An. & ab omnib. recepta, de qua præsertim operatione Arist. adeo sollicitus fuit, vt scopus, & finis logicæ eius videatur, vndè meritò Subtiliss. pro subiecto in Arist. logica syllogismum posuit, & quamplures scholæ tres omnes operationes intellectus, vt dirigibiles, & in hoc tertio de An. loquens Arist. de compositione, & diuisione, quæ spectant ad 2. operationem, ait, *quod autem quodque unum facit, hoc intellectus est.* Si autem compositio & diuisio, quæ minus videntur, ad intellectum spectant; potiori iure discursus ad intellectum adinebit. Minor est de fide, iuxta illud Psal. 31. *Nolite fieri sicut equus, & muls, quib. non est intellectus. ergo.*

Respondent aliqui ex Aduersarijs eos, non loqui de discursu, & potentia spiritali in-brutis; sed de materiali tantum; ac proinde argumentum nihil còtra eos urgere. Optima responsio, & cessat lis de re, euadens questio de solo nomine, quæ adhuc mihi non placet, nam

nām in questione de nomine sequi debemus multitudinem Doctorū, & accipi debet semper pro principali analogato &c. Quod si aliquis vultet. minorem glosare, & ponere etiam in brutis intellectū, qui suo modo discurrat, absit omnino, prout res valde notabilis, & scrupulosa, tam in Philosophia, quam in Theologia.

In Philos. quia sic esset confundere sensum cum intellectu, vt aliqui ex Antiquis faciebant, contra quos Arist. vt versus Philosophus, & Princeps Philosophiæ 2. de An. tex. 153. ita arguebat: Sensus cōpetit omnibus animalibus, intellectus verò tantum hominibus, ergo sensus, & intellectus non sunt vnum, & idem. Arguebat 2. Sensus semper est verorū, cū circa propriū sensibile decipi nequeat, intellectus verò aliquando est fallorū, decipitur. n. circa propriū obiectū, admittendo contrarias opinionēs, & ignorantiam etiam prauæ dispositionis, ergo sensus nequit esse idem cum intellectu, patet consequ. nām alioquin subiret, & ipse sensus easdem vicissitudines, quas intellectus patitur: Tū quia vel iste intellectus in brutis esset spiritualis, vel materialis, non spiritualis, vt ipsi etiam protestantur; Si materialis, bene dicunt, at pro materiali iam habent phantasiam, memoriam, & extimatiuam, quibus suas functiones, & operationes efficere possunt, ergo ad quid hunc nouum intellec-

tum materiale in brutis fingere?

Scrupulosa esset etiam in Theologia, si quidem intellectus est a voluntate inseparabilis, & per Subtiliss. realiter identificatus cum voluntate, & ita sequerentur omnia illa absurda, quæ a Doctoribus communiter inferuntur, nempe, quod Bruta haberent libertatem, & consequenter posset peccare, & mereri, & demereri &c. & multas virtutes, quæ voluntati conueniūt, possidere, vt sunt Iustitia, Temperantia, Religio, &c. quæ omnia sunt falsa, & contra fidem; Quare Eminentiss. Tolet. in hoc 3. de An. q. 7. cap. 3. vocat hanc sententiā erroneam in Philosophia, & in Fide.

Pr. 3. Omnis ratio, siue discursus vim habet ex aliquo vniuersali ex 1. Prior. nimirum ex duobus illis principiis vniuersalissimis, quæ sūt, Dici de omni, & Dici de nullo, super quæ fundantur omnes syllogismi, tam affirmatiui, quam negatiui; sed illa duo principia non cadūt sub sensu, cū sint vniuersalia, & sensus est tantū singularium, ergo sensus non potest rigorosè, & perfectè discurrere. Et nota, quod hæc ratio militat etiam cōtra illos Thomistas, qui volunt sensum, saltem in homine propter propinquitatem cum intellectu, discurrere, quod Scot. non admittit.

Secunda pars conclusionis est etiam ad mentem Scoti 1. Meth. q. 3. quem sequuntur quāplures Scottistæ, vt videre est apud Ant. And. q. 4. Meth. Rocc. hic q. 65. Chazaren-

parentem q. 4. art. 4. & 5. Mast. & Bell. hic disp. 5. q. 8. art. 3. ubi habent, quod sicut sensus est imperfectè reflexivus, ita est imperfectè iudicativus. Liv. Rabel. 2. de An. disp. 8. q. 2. & alios. Pater ex dictis in Not. ex speciebus, n. quas Bruta de rebus conservant in memoria ad multas operationes contingentes ordinatè mouentur, deducendo unum post alium, & unum per aliū, licet ignoraverint hunc esse effectum, & illum esse causam talis effectus, quod totum multis experientijs nobis innotescit, ergo saltem materialiter, & imperfectè bruta discunt. Confirmatur, ubi est aliqua prudentia, ibi est aliquis discursus, illa .n. includit aliquam collationem, quæ non est sine aliquo discursu, sed in brutis respectu singularium contingentium est aliquis prudentia ex Art. præcedenti, ergo in brutis est etiam aliquis discursus, saltem imperfectus, & materialis.

Objectiones.

Multa congerunt Aduersarij argumenta, tum ab experientijs, tum a florij quibus, quanta sit adhuc fides, ipsi sciunt. Illa tantum adducam, quæ maiorem apparentiam facere videntur. Primò igitur sic arguunt: Canis audita voce domini sistit cursum, audita iterum voce Domini, venit ad illum, ergo canis exercet operationes discursivas, Antec. pater, conse. Pr. nam canis prima voce dubitabat, erat ne vox illa, vox Domini, in voce

postea attentus, discernens, affirmat esse vocem Domini, & sic venit ad Dominum, ergo canis in hoc casu discunt.

2. Si Aduersarij per hoc argumentum, & alia subsequencia inferre intendunt in brutis discursum imperfectum, & materialom, gratis concedimus, per hæc .n. secunda pars conclusionis nostræ magis roboratur; si autem discursum verum, & formalem probare contendant, ut vana, & vtilia breuiter reproabimus. quantum igitur ad præsens, si de discursu formali Aduersarij loquantur, retorqueo Argum: Canis audita voce Domini, sistit cursum, audita iterum voce Domini, currit ad Dominum, ergo Canis non discunt. Hæc consequenter probatur iisdem verbis, quib. Aduersarij oppositum probant, nempe, quia Canis prima voce dubitabat, erat ne vox illa, vox Domini; ergo Canis per talem operationem non confecit discursum, Pr. cõsequenter discursus non est processus ab ignoto ad notum, & a dubio ad clarum, sed potius est processus a noto ad ignotum, & a claro, & distincto ad dubium, indistinctum, & confusum, ac proinde concluditur oppositum.

Ob. 2. Discurrere formaliter est exercere tres illas operationes, ut dicunt logici, sic pariter Canis in trivio querens feram, percipiens per potentiam olfactiuam nõ transisse feram per duas vias, statim in 3. ponitur ad cursum, absque eo, quod

quodd odoret. 3. viam, ac si diceret canis, non transiit fera per primam, nec per secundam, ergo per tertiam viam. Error peior priore, nam illi videtur discursus formalis in brutis ad mittere; Ideoque ꝑ. retorquendo argumentum: Sed Canis in triuiq non exercet illas tres operationes, ergo non discurret. Pr. antec, in prima via non apprehendit semitas feræ, neque in secunda apprehendit, neque componit, vbi sunt istæ tres operationes? quomodo ergo discurret? Tū quia expuris negatiuis nihil sequitur, ex regulis generalibus logicallijm; Petrus non est Messianæ, neq. Panormi, ergo est Romæ, sic in casu. Tum q̃a ex dictis, ad instinctum naturæ non requiritur præcognitio externa; nam catuli absq; præuia cognitione statim mammas accipiunt, sed cursus canis erga semitas feræ, est instinctus naturæ, licet .n. nuaquam feram viderit, semitas eius querit, quomodo ergo hic erit discursus formalis, tres illas operationes exercens? neque verū est, quod canis arripiat cursū per tertiam viam absque eo, quod odoret, in his .n. in quibus operatur ex instinctu naturæ, potius ducimur, quā decimus, hinc Magistr. ad hoc argumentum ait, neque satis exploratum est num odorem feræ ibi vllatenus apprehendat, q̃ doctrina fundatur in illo dicto D. Damasc. quod sensus dicitur, non ducit idest ait Scot. in 1. d. 17. q. 2. S. Ad Aliud de Appetitu sensiti-

uo, non dominatur actioni suæ, q̃ est ducere, sed respectu actionis suæ determinatur ab gente ad certā operationem. ita Scot. fol. mihi 330. Vnde in casu potius canis se haberet anceps, & dubius, non habens determinatum obiectum olfactus, pro quo ad talem sequelam excitaretur. Eodem modo resp. ad illud de gallo cantante ad intuitum Leonis, hoc .n. facit ex instinctu naturæ absq; præuia cognitione discursiua, sicut ouis ad primū intuitum Lupi, arripit fugam, sufficit igitur phantasia ostendens obiectum conueniens, vel disconueniens &c.

Ob. 3. Bruta agunt propter finē vt experientia docet, siquidē Avis nidificat, & in tali exercitio aptas paleas eligit, ineptas omittendo, sic etiam experitur de formica colligendo grana in æstate pro hieme, hinc Salom. 6. Pron. homines arguens dicebat: *Vade ad formicam, & considera vias eius, & discite sapientiam.* Sed agere propter finē, est eligere media ad finem, & eligere media ad finem, est venire ex cognitione vnius in cognitionē alterius, ergo à primo ad vltimum bruta discurrunt. ꝑ. si de discursu materiali arguunt, concedimus totum, & est ad confirmationem nostræ conclusionis pro secunda parte. si verò de discursu formali probare tentant, sic retorqueo argumentum.

Natura agit propter finem, ergo discurret, consequentia est ipsorum
nam

nam eligere media ad finem, est deuenire in cognitionem alterius, quod est discurrere, Antec. est Arist. in 2. Phys. de causa finali, ubi pluribus rationibus probat naturā agere propter finem, quarum prima est hæc: Omnia, quæ sunt vel fiunt à casu, vel fiunt propter finē, sed quæ fiunt à natura, non fiunt à casu, quæ raro cōtingunt, ergo natura agit propter finem. Etiam plantæ, & arbores prius flores edunt, & postea fructus, ad quos tamquā ad finem ipsi flores ordinantur, ergo plantæ discunt in istorum sent.

Non potest negari, aliqua Bruta itā sagacia, & prudentia esse, ut in multis homines imitari videantur, at nō per hoc verum, & formalem discursum eis indulgere debemus, sed discursum solum materiale, & prudentiā quamdam metaphoricā ex dictis, ad formam igitur argumenti, negatur consequi. si de discursu formali intelligitur, ad probationem dicimus, quod agere propter finē stat tripliciter; primō materialiter, non elicitiuē, nēpē inclinationem ad finem sine præuia cognitione finis; secundō materialiter elicitiuē, putā per inclinationem ad finem, cum aliqua præcognitione finis; tertiō formaliter. scilicet cognoscendo finem cum reflexione, & collatione ad magis, vel minus vtilia &c. Natura insensata agit propter finem valde materiale, per quamdam. scilicet naturalem inclinationem, sibi indicatā, non tamen cognitā à se, sed à cau-

sa extrinseca deliberante, & dirigente de fine, à qua talis natura impellitur, & dirigitur ad finem, sicuti sagitta in scopum; Natura, verò sensitiua, seu brutalis agit propter finem materiale elicitiuē, videlicet propter finem à se cognitum, imperfectè tamen, quia non discernit inter finem, & medium, nec diligit propriè vnum propter aliud, sed æqualiter, & immediatè fertur in vtrumque, & itā equus tendit in ordeum, & aranea in telam, ut muscas capiat, nō formaliter sub ratione finis, & cōponedo media ad finem, sed materialiter, & absolutè quatenus est res sibi congrua, potens suum satiare appetitum. Natura tandem intellectiua agit propter finem formaliter, & discursiue; nimirum cognoscendo finem, & iudicando conuenientiam, & vtilitatem mediorum ad finem; ex quibus completè patet solutio ad argumentū, & est doctrina cōmunis in vtraque schola, ut videre est apud D. Thoma 1. p. q. 78. ad 4. & 1. 2. q. 1. art. 2. & q. 6. de Veritate art. 1. & Scoti in 1. d. 3. q. 2. F. & Licch. ibidem.

Ex quibus locis sic Scotistæ discuntur ut videre est apud Mastr. & Bell. in Phys. disp. 7. qu. 8. art. 6. num. 206. Bruta agunt quidem, non per rationem, & discursum, neque ex naturali determinatione absque cognitione, ut lapis, sed naturali instinctu, q. est actus phantasie, aut sensus interni, quo quasi prædicte brutum indicat, hoc esse sibi

se sibi appetendum, vel fugiendum, licet non valeat rationem conuenientiae, vel discouenientiae discernere; quo naturali iudicio posito, appetitus etiam naturaliter illud sequitur, & hunc naturalem instinctum assignat Doctor in 1. citat. pro ratione, cur ouis ad lupo intursum fugiat; & in hoc sensu dicuntur bruta operari propter finem, ex seipsis saltem materialiter, formaliter verò ut subsunt directioni primae causae; verè .n. feruntur in obiectum aliqua sensarione præcognitum sub ratione boni, & conuenientis naturae; & ut tale obiectum ab ipsis appetitum consequantur, determinata media appetunt, & tanta industria quæruunt, ut quasi ratione pollere videantur. Attramē, quia per cognitionem sensitivam, non attingunt formaliter rationē finis, & medij, quia non possunt vnum cum alio conferre, neque discernūt inter obiectum cōueniens propter se, & ppter aliud, siquidē ad hoc pfectior cognitio requiritur, hinc nō dicuntur formaliter propter finē agere, sed materialiter, ut verò subsunt directioni superioris causae cognoscentis finem, & media, possunt in hoc sensu dici formaliter propter finem agere.

Addunt tandem, quòd bruta duos fines habere possunt. s. remotos, & proximos; proximos agnoscunt, & ut conuenientes apprehendunt, & consequenter appetunt, sic se habet Formica in collectione tritici in foramine, & Hirundo in

collectione palcarum &c. fines verò remotos appetunt solum appetitu naturali, quia illos nō cognoscunt, diriguntur tamen à prima causa, vnde propter istos fines dicuntur agere eo modo, quo agentia naturalia ad suos fines tendunt. V. G. Hirundo nidificare, seu nidū efficere appetit, & quia appetitus sensitivus non fertur in obiectum omnino incognitum, posita obiecti conuenientis apprehensione, colligit palcas, & alia ad talem constructionem requisita, quæ eadem sympathia, & amore elicitō appetit, & hic dicitur finis proximus; Quantum verò ad oua gerenda, & pullos pariendos, & nutriendos, si est hoc anno nata, cum nullam habeat speciem in phantasia derelictam ex anno præterito, non appetit, nec cognoscit, sed solum in hoc dirigitur à Deo, ut Authore naturæ, ut specierum propagatio in natura conseruetur, & hic est finis remotus. Potest etiam hic afferri Arriaga, qui est etiam pro nobis disp. 8. phys. sec. 6. subsec. 2. adducens exemplū de cane, qui viso pane, statim se mouet, & tripudiare incipit, signum quòd panem appetit tamquam obiectum sibi conueniens, & vtile, ut finem proximum; licet non cogitet de fine remoto, qui est conseruatio vitæ, mediante cibo; quòd etiam pluries in nobis ipsis euenit, tunc .n. comedimus, quando fames nos urget, absque motiuo vitæ conseruandæ, qui est finis remotus. Non

tamen per hoc deducit Subtilissi. poni debet in brutis discursus formalis, ad hoc .n. plus requiritur; & hoc etiam clarissime Arriag. fatetur loc. cit. sic concludens: *Neque ad hoc ullo modo requiritur, ut brutis discurrene, vel esse rationis capax, nam ut hanc D. Thom. ait 1. p. q. 78. ad. 4. ea comparatio utilitatis, & honestatis medijs cum fine &c. quæ in nobis fit cum discursu, & rationis usu, fit in brutis naturali instinctu, sine ullo discursu, aut reflexa comparatione, non tamen propterea negandum est ab eis cognosci utilitatem.* Hæc Arriaga. Quibus verbis, manifestè docet nullam, & vanam esse consequentiam illam, Bruta agunt propter finem, ergo discurrunt.

Ob. 4. Bruta habent actus volitivos, & volitivos, amant, .n. & odio habent, ascendunt, & descendunt quando volunt, sperant, irascuntur, blandiuntur, habent fidiones, simulationes, cognoscunt benefactores, & malefactores, loquuntur ad inimicem lingua sua, & alias operationes ad similitudinem hominum operantur, ergo discurrunt; Retorquendo argumentum, Bruta non habent voluntatem, ut ipsi etiam fateri tenentur, ergo neque amorem, neque odium, & alios effectus in argumento recensitos. Ita Subtilissi. in 1. d. 1. q. 5. §. *Quæritur quartum &c.* ubi ait: *Bruta non habent amorem, quia non voluntatem, neque inherere alicui propter se, sed propter bonum eorum.* Hinc sciendū quod triplex datur libertas, ut no-

tar etiam M. Iacob. Brun. lib. de An. q. 13. art. 7. Prima est libertas à servitute, quæ soli Deo completissime competit, qui solus est Rex Regum, & Dominus Dominantium. Secunda est libertas à coactione, & hoc passio, omne quod non fit coactè, dicitur fieri liberè, quo sensu etiam bruta dicunt liberè operari, idest spontè, & circa hoc spontaneos, & contingentes operationes admittimus nos cum Doct. prudentiam metaphoricam, in brutis art. præcedenti. Tertia est libertas actiue indifferentiæ ad operandum, & non operandum, ad hoc, vel illud efficiendum, & competit tantum homini. Admittimus igitur in brutis operationes illas materiales, cum sint entia sensibilis, habent .n. cum notitia sensitivæ externa, etiam sensitivam internam, & consequenter appetitus sensitivus, & concupiscibilem ad prosequendum vtile, & bonum conveniens, & irascibilem ad fugiendū nocivum, & inconveniens, semper tamen intra spheram materialitatis sistendo, nunquam formaliter. Et si bruta habent formaliter spem, cur non etiam fidem, & Charitatem, cum sint virtutes valde inter se connexæ? Non sperant. sed expectant cibum sibi proportionatum iuxta affectionem commodi, ad quod tendunt, ut ad finem proximum, neq. aliud potest colligi ex relatis in argumento. Neq. ex locutione brutorum inferitur discursus; nam etiā Personæ Divinæ, suo

suo modo loquuntur iuxta illud Sac. Genesius: *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram*, neque per hoc discunt. Etiam Angeli loquuntur; & in multorum sent. non discunt. etiam nos loquimur, at nō per hoc semp formaliter discimus; hinc solū remanet, ut bruta discere dicatur, in lata illa acceptione a Scoto posita, pro aliquali cognitione rerum, sicuti oculus dicitur iudicare de colore, auditus de sono, &c.

Ob. tandem, Bruta sunt disciplinæ capacia, & plures artes acquirunt, imò & multas scientias possidere videntur, habent .n. Dialecticam, & afferunt exemplum, illud iam relatū de cane in triuio sequendo feram &c. Habent Medicinam, a quibus multa remedia. Medici addiscerunt. Habent Astrologiam, siquidem prævident tempestates, serenitates &c. Habent plures, & varias artes; Aranea habet artem texendi, Hirundo artem ædificandi &c. Habent etiam multas virtutes, nam in Elephante elucet prudentia, in Leone magnanimitas, in formica providentia, in Columba simplicitas, disciplinabilitas autem infert discursum. ergo.

Bene, bene, bene. Quis ergo nō cuperet esse brutum, si tot artes, & tot scientias, & tam citò, & absq. labore, & sudore adipiscatur? Diximus iam, quòd Bruta nō sunt lapides, sed agentia naturalia cognitiua, ideoq. mirum non est, si beneficio memoriæ sensitivæ aliquod

opus artificiale sibi vendicent, nō tamen formalem discursum. Et dicant mihi quæso Aduersarij, sunt ne consequentiæ formales istæ, canis multos motus, & circulos addiscit, ergo discit? Psittacus aliquas voces protulit, ergo discit. Imò neque in homine; falsa .n. est hæc conclusio. Petrus discit musicam, ergo discit. Quid canis cum discit?

Disciplina, quæ in animalibus reperitur nō infert discursum, seu potèntiam formaliter discursivam, ut ipsi imaginantur, sed solū potentias memorativas, & auditivas iuxta sensum Arist. 1. Meth. cap. 1. & nos art. præcedenti diximus, ubi Arist. concedit apibus prudentiā, quia memoriā habent, non autē disciplinam, quia audire carent; nec aliud in brutis pro disciplina requiritur ut Scot. ex Arist. loc. cit. docuit. Tum quia ars, & scientia sunt habitus intellectuales, quomodo ergo brutis competere possunt? Dicendum est ergo, quòd bruta respectu talium actionum, quæ non cadunt sub memoria, operantur ex instinctu naturæ, alioquin bruta nobis esset perfectiora, multa .n. venena ipsa refugiant, quæ nos non cognoscimus, licet eadem accidētia percipiamus; quæ apprehensione naturali supposita, addita experientia; quòd sic conveniēs, & iunet, vi memoriæ sensitivæ, cum fertur occasio iterum appetit. Sic etiā ex naturæ instinctu procedant cum aliquas voces, vel actiones efficiūt,

ficiunt, quibus tempestates, vel serenitates prouidere videntur. Neque concedenda, sunt eis verę virtutes, sed vmbre quędam virtutũ, hinc rectę Spiritus Sanctus Prou. 6. proponit homini fornicam tamquam exemplar imitabilitatis, ac si diceret, si bruta, quę ratione carent, adhuc tamen in operationibus suis prouidē, & regulatę procedunt, quanto magis id homines præstare debent, qui anima rationali, & discursu pollent?

Debemus etiã advertere, quod non nunquam expertum est in aliquibus brutis Dæmones reperiri, quorum virtute prodigia illa admiranda operabantur, sicut in Annalibus Religionis nostrę de quadam Simia legitur, quę tãdem excoizata, compertum fuit Dæmonem in se habere, & cuius virtute opera illa admiranda edebat. Casu ergo, quo aliqua bruta extra propriam sphæram in suis operationibus valdē extollere videãtur, non statim in ipsis discursum, & rationē inferre debemus, sed cautē procedere, & credere potius sensui Script. Sacrę, & iudicio SS. PP. quã nostrę imaginationi.

Sed maior concertatio est cum Van Helmonte in ortu Medic. tractat. de Venat. Scientiarum, qui in eam phrenesim deuenit, vt semper doctrinam Arist. ignaram, & inscitam proclamauerit, imò nimia ostentatione tumescens, illam communem, & vulgatam Aristot. definitionem de homine, quod sit

animal rationale, per tot secula ab omnibus ferē Philosophis, ac SS. Patribus, inculcatam, & receptam, temerariē neget; asserens rationalitatem nō esse propriam hominis differentiam, sed etiam brutis conuenire, deducēs ex hoc principio, quod bruta etiam perfectē, & formaliter discurrant, quod experimento multorum animalium comprobate nititur. Opinio falsissima, & ea digna censura, de qua Cardinalis Tolet. loc. cit. loquebatur, in Fide, & in Philosophia.

Erronea in fide, quia opponitur textui Script. Sacrę in Epist. 2. D. Petri, cap. 2. num. 12. vbi loquens de iniquissimis hominibus, & de Hæreticis illius temporis ait: *Hi verò, vt irrationabilia pecora naturaliter in captionem, & perniciem, in his, quę ignorant blasphemantes in corruptione peribunt.* Non vocat D. Petrus pecora, & bruta rationabilia, vt hic Doctor somniat; sed irrationabilia, quem locum Glos. Ordinaria cum Lyrano, Beda, & alijs Patribus ita exponit: *Sicut irrationabilibus animantibus naturale est causa pabuli sepius in captionem, & perniciem ignoranter incidere, ita Hæretici comparantur iumentis insipientibus.* Et Aconemius addidit, *velut irrationabilia pecora, hoc est solo sensu viuētia, non autem mente, & vita intellectuali.* Quomodo ergo rationale est differentia communis brutis, & hominibus; Si homines mente, & vita intellectiua pollent, quæ irrationabilia carent? & Cornelius a lapide

lapide super eundem textum ait: *D. Petrus hereticos sui æni primò demomibus, 2. hominibus impijs mersis diluſio, 3. eos comparat feris, & brutis, quæ non ratione, sed naturæ ferinæ ardore, vel furore aguntur. & hic est ſenſus cõmunis Patrum, quòd bruta non ratione vtuntur, quòmodo ergo rationem ſimul cum brutis participamus, tamquam differentiam genericam, & ſuperiorem?* Et quidem ſi rationalitas eſt communis brutis, & hominibus, irrationalitas, quæ eſt differentia oppoſita, quibus applicanda eſt?

Pr. 2. ex Symbolo fidei D. Athanaſij, ubi ſit ſermo de noſtro Amatiſſimo Saluatore, & ita legitur: *Perfectus Deus, perfectus homo ex anima rationali, & humana carne ſubiſtens.* At ſi rationalitas competeret homini, & bruto, & conueniunt etiam in carne, vt patet, nihil obſtaret quominus diceretur Chriſtus perfectus Deus, perfectum brutum ex anima rationali, & humana carne ſubiſtens, quia iam in vtroq; prædicato conuenirent, tam generico, quam differentiali. Tum quia de fide eſt, quod Verbum apſupſit naturam rationalem, ſi ergo brutum eſſet etiam rationale, participaret ſimul de ipſa Verbi aſſumptione. Non debemus tam licentioſè circa res fidei agere, ad ſolum intellectus ſpeculationem, & iactantiam attendentes.

Pr. 3. Authoritate Concilij later. ſub Leone X. ſeſſ. 8. Vbi dicitur. *Non minus certum eſt animam*

rationalem eſſe in corpoream, quam immortalem. ſed animam eſſe immortalem eſt de fide, ergo etiam de fide eſt animam rationalem eſſe: formam ſpiritualem, & in corpoream. ergo ſi bruta haberent rationalitatem, quæ eis competere nõ poſſet, niſi ab anima rationali, eam etiam haberent ſpiritualem, & incorpoream.

Pr. 4. Authoritate Cõcilij Vientiſ. ſub Clemente V. ubi ſic habetur: *Prædiſto ſacro approbante Concilio reprobamus definiētes &c. vt quiſquis deinceps aſſerere, defendere, & tenere pertinaciter præſumpſerit, quod anima rationalis, ſeu intellectiua non ſit forma corporis humani per ſe, & eſſentialiter, tamquam hæreticus cenſendus eſt.* Pro nobis facit hoc Concilium, quòd ubi loquitur de anima rationali, ſemper addit ad maiorem explicationem *ly intellectiua*. Si igitur Bruta nõ habent animam intellectum iuxta illud Pſal. 31. *Noliſe fieri ſicut equus, & mulus, quibus non eſt intellectus,* ſequitur, quòd neque habent animam rationalem.

At fortè dicet aliquis pro Vantiſ. Helmonte, nos non ponimus in brutis animam rationalem, ſed ſolum aſſerimus, rationale eſſe differentiam communem hominibus, & brutis. Non valet, nã ſicut gradus genericus ſumitur à materia, ita gradus differentialis ſumitur à forma ex communi conſenſu Philoſophorum, cùm ergo anima rationalis, ſeu intellectiua ſit verè, & per ſe humani corporis forma ex ſacro

Sacra. Concil. cit. ab hac forma desumitur differentia rationalitatis, & non ab alio capite, & fuit Doctrina D. Thom. 1. p. q. 76. art. 1. ubi ait: *Differentia constitutiva hominis est rationale, quod dicitur de homine ratione intellectui principij.*

Pr. 3. cōsensu communi vniuersali SS. PP. semper supponentium definitionem hominis essentialē esse illam: *Homo est animal rationale.* Vnde D. Ambrosi. de Noe, & de Arca cap. 4. & nos legimus Dominica sexagesima, in 2. nocturno sic ait: *Homo mens est, quæ rationis capax. homo .n. definitur animal viuum, mortale, rationale.* En quomodo scholasticè procedit S. Doctor, apponens primò differentias genericas, ultimò differentiam specificā, quæ genus distinguit, & speciem constituit, quæ sunt munera differentiarum. Et ostendit hanc differentiam homini conuenire, quia mens est, seu quia intellectiuam potentiam habet, si ergo brutum nō est mens, nec potentia intellectiua pollet, à quo gradu rationalitas ei competit, quæ sit communis cum rationalitate hominis? cui nō competit genus, neque differentia competere potest. Non est ad libitum loquendum. Hic vir ardore impugnandi Arist. nulli reuerentiam, & obsequium præstitit, nec Philosophis, nec Sanctis Patribus.

Audiamus modò profundissimā istius viri sapientiam, qui sic hominem definiuit: *Homo est creatura viuens in corpore per animam immor-*

talem ad honorem Dei, secundum lumen, & ad imaginem Verbi primi exemplaris omnium causarum sigillata. Quis risū cohiberet? Cur non addebat etiā bipes, capite erepto, ad æternam beatitudinem ordinata, sanguine Christi redempta, vi, & efficacia Sacramentorum decorata, & similia? iam omnia hæc, & plura alia competunt homini. folle præmit ventos, sed sine sale.

Et Vbi est illa regula Philosophica, quòd non debemus definire rem per genus remotum, sed per genus proximum? Creatura viuens in corpore, est genus remotissimū, & competit etiam plantis, arboribus &c. sunt .n. creature viuentes in corpore, sed quia non sunt sensibilia, non possunt dici animalia. homo autem est animal. Vbi est etiam illa regula, quòd in definiendo euitare debemus prolixitatem? & hac ratione docent Philosophi sufficere ad definitionem, genere ultimo, & immediato uti, cum .n. hoc omnia genera superiora formaliter contineat, euitatur prolixitas indefinitionibus. Vbi est etiā illa regula communissima, & euidentissima, quòd definitio debet esse clarior definito? Ad hoc .n. definitio adhibetur, ut magis essentia, & natura definiti elucescat, & manifestetur; Ergo definitio debet esse clarior, alioquin ignotum per eque ignotum manifestaretur.

Videamus modò si hæc definitio sit notior definitioni? totum oppositum apparet, & quanto plures dif-

differentias addit, tantò obfcuriorè & confufam reddit; videtur. n. quidam mifcellaneus plurimum rerù, ubi còcurrunt prædicata phyficalia, & transcendentalia, prædicamentalia, Theologica, effentialia, accidentalia, intrinfeca, & extrinfeca; & certè mihi videtur in hac definitione Adagium illud Scilianum adimpletum: *Unanizata faluagiolà*. Considerent quæfo Docti, quia cedet me in his nugis oleum perdere. folum aduerto, quòd in hac fua definitione, licet multa prædicata homini tribuerit, nunquam tamen illud præcipuum pofuit de rónali feu intellectuino, quod per ora SS. PP. & Conciliorù ambulat; & facilius hoc attributum equo dediffet, quàm homini, tam peculantia, & temeritatè abùdauit. Et fi hoc prædicatum *rationalè* competit brutis, & hominibus, deberent etiam eadem paffiones, & affeetiones participare, & fic etiam equus effet rifibilis &c. Ex his apparet, quomodo hæc fent. fit etiam erronea in phil. quia nullo ordine philofophico feruato, procedit.

Tángamus breuiter hanc celeberrimam eius definitionem. dicit, quòd homo eft *creatura viuens in corpore*, poteft admitti loco generis, fed generis. tantam remotiffimam. Addit loco differentie, *per animam immortalem*. eft veta, fed potius credita, quàm naturaliter cognita ex dictis in propo. art. fubdit. *Ad honorem Dei*, tranfeat, fed hoc non competit tantum homini, fed

omni creaturæ, omnia. n. propter ſemetipſum fecit Dominus, & ad maiorem extensionem gloriæ ſuæ ſe ad extra communicauit, vnde dicebat Pfal. *exaltare ſuper Caelos Deus, & in omni terra gloria tua*. Addit. *Secundum lumen*. Non valet, nam hoc eſt nomen æquiuocum, & accipi poteſt etiam pro lumine increato, iuxta illud Symboli Niceni, de Verbo loquentis, quod appellat *Lumen de lumine, Deum verum de Deo vero*. Si autem de lumine creato loquitur, qua ratione homo dici debet ſecundum lumen, & non potius Angelus, qui nobilior eſt homine, & quò ad ſuam quidditatem lumini Diuino propinquior? Vade ſecundum veritatem homo potius dici deberet tertium lumen, quàm ſecundum. Item lumen accipi poteſt de lumine gloriæ, quò mediante Beati Deum vident, iuxta illud David: *In lumine tuo videbimus lumen*. Item ſumi poteſt pro lumine Solis, Lunæ, & Stellarum, vel pro lumine, quod eſt ſpecies lucis, & dicitur lumen ſecundariũ, cauſatum à lumine primario. Item & pro lumine ignis, lucernæ, candelæ &c. Videant Docti, & confiderent claritatem, & vniucationem talis definitionis. Addit; *Ad imaginem Verbi primi exemplaris &c.* Sed quid? Angelus non eſt etiam ad imaginationem Verbi? Sed neque hoc eſt bene poſitum, ſed potius homo dici debet formatus ad imaginem SS. Trinitatis, iuxta illud Sac. Gen. *Faciamus hominem ad ima-*

imaginem, & similitudinem nostram. ex nullibi reperitur in Sac. Codice homo factus ad imaginem Verbi, nisi explicetur de imagine Dei, qui vnus, & trinus est; quæ ratio imaginis in hoc consistit, quod homo representet vnitatem essentiae Diuinæ, distinctionem Personarum, & ordinem originis inter ipsas; sicut .n. Pater in Diuinis habet intellectum, & voluntatem, & intellectu generat filium, & voluntate spirat Spiritum sanctum, sic homo quod ad partem intellectuam, & spiritualement habet intellectum, quo producit intelligentiam; & voluntatem, qua producit amorē. Quod ad quidditatem, & essentiam representat Patrem, quod ad notitiā genitam, representat Filium, quod ad amorem productum, representat Spiritum sanctum.

Hæc autem imago duplex est, vna perfecta, importans similitudinem completissimæ vniucationis in eadem numero natura, vt ab imaginato procedat ad illud adequatissimè exprimendum, & talis in Diuinis est in solo Filio respectu Patris, quatenus per se primò ab illo procedit naturaliter in similitudinem naturæ; Altera imperfecta ratione similitudinis, & imitationis, & reperitur in rationali creatura respectu Dei, ait Doct. in 1. d. 3. q. 2. §. *Tertio dico &c.* secundum modum imperfectè imitandi Deum secundum participationem, & in hoc sensu non solum hominibus competit, sed etiam Angelis

ex Subtil. in 3. d. 13. q. 1. sub F. imò ex: De Tho. pp. q. 93. art. 3. ratio imaginis magis in Angelo reperitur, quàm in homine, ex ea parte qua intellectualis est, & assert pro se auct. D. Gregorij in quadā homilia, vbi vocat Angelum signaculum similitudinis Dei, quia in eo similitudo Diuinæ imaginis insinuat expresse; cuius ratio est, quia intellectualis natura perfectior est in Angelis, quàm in hominibus, ergo Doctor iste in casum laborat, apponens in definitione hominis differentiam imaginis, cum competat alijs a Definitione. Quod tandem addit per vltima verba: *causarum omnium sigillata*, explicent eius sequaces de tali sigillo, & sigillatione, sunt .n. vocabula ad libitum, & si aliquam habent significationem, ipse nouit, qui protulit, reddens definitionem, inuolutam, latentem, & obscuriorē re definita, contra naturam, & methodum rectè definiendi.

Dices, etiam Mastr. & Bell. lib. de An. disp. 6. art. 2. affirmant nō omnino palam esse, an rationalitas sit propria, & adequata hominis differentia, ita vt intelligentijs non conveniat, cum ipsæ quoque discurrant secundum probabilem Scoti opinionem. Et hoc ideo asseruisse relos Doctores, quia pro statu isto, nō habemus de substantia conceptum proprium ex proprijs, sed tantum ex communibus. Tum quia vltimæ differentie sunt ignotæ; Attamen consuetum est apud

apud nos, illam vocare beatitudinem
 initionem, quæ ad quædam
 dicta cum definitio, licet ex pluribus
 & diversis predicatis constet, &
 dicatur vera, & propria quædam
 nec falsitate continet, nec alteri co-
 greditur, & talis est consuetudo hominis
 definitio, quod sit *Animal rationale*,
 bene. N. convertitur cum homine,
 dicendo homo est animal rationa-
 le, animal rationale est homo; hoc
 autem verificari non potest de bru-
 to, dicendo brutum est animal ra-
 tionale, & animal rationale est bru-
 tum, quia sic dicendo homo, & bru-
 tum esse eundem speciei, quod
 falsissimum est apud omnes, nam
 sequeretur brutum esse ens spiri-
 tale, & intellectuum, beatificabile
 &c. neque hæc hominis definitio
 videretur perfectum Angelum, ad p-
 fectam, n. definitionem maius rei
 non solum requiritur realitas dis-
 tinctio, sed etiam realitas generis,
 ut Angelus licet essentialis, non
 tamen est animal, & consequenter
 non est hominibus cum homine in de-
 finitione. Neque si rationale con-
 venit Angelis, & homini aliquid
 saltem in tali definitione resultat,
 tamen rationale sit differentia,
 spiritualis, bene etiam homini co-
 petere potest, qui est quoddam me-
 dium inter spirituale, & corpora-
 le, participans de Angeli spiritua-
 litate, & de bruti sensibilitate: Si-
 cut etiam Scot. concedit, quod An-
 gelus, & homo differunt specie, non
 tamen intellectus Angelicus, & in-
 tellectus humanus, sicut nec pote-

ta visus bonis & potentia visus
 aquile differunt specie, quoniam a-
 quila, & bos specie differunt.
 Dices, Porphy. cap. de specie,
 in sua arborum predicamentali divi-
 dit animal irrationale, mortales
 & in rationale immortalis, ergo
 male dicimus nos, quod animal
 rationale competat solum homi-
 ni. & Porphy. in hoc secutum
 fuisse sententiam Platonis, qui in *Timæo*
 præter animal rationale, quod est
 homo, posuit etiam Cælum esse
 animal rationale immortale, &c.
 cum in hoc Platonis erratio, ita quoq.
 Porphy. eius doctrinam sequens.
 Satis igitur erit nobis, quod talis
 definitio hominis fuerit per tot se-
 cula a SS. Patribus, & a Conciliis
 Generalibus recepta, sicut etiam a
 bonis scholis, & publicis vniuersi-
 tatibus confirmata, quæ vniuersa
 efficacia habet Decretis ex Trid. c.
 5. Meth. q. 5. art. 2. Ponere autem
 rationale in brutis, quæ spiritu, &
 intellectu carent, & quibus potius
 a D. Script. irrationalitas tribui-
 tur ex dictis, quæ est differentia,
 opposita rationalitati, falsum, &
 temerarium esse iudicamus. Hanc
 & similes Recentiores, & rationabi-
 liter Reuocandus Petrus Hurtadus
 illis dubitissimis verbis deplora-
 bat: *Vtique non tam studiosi nonnulli
 essent, quàm veridici; est in quoddam
 viciis genus animas opinionis, &
 sapientis in pulvere in lucem reuocare,
 & a veritate Theologorum, ac Philoso-
 phorum tria via desistere. Atamen
 iusto Dei iudicio factum est, & cu-*

impofibile. Et Scoti hoc locum, quod
 Scotiſta ſequuntur, ſequamur plures
 in Ethicis ſunt. lib. 3. de Am. cap.
 3. Tolat. p. de Am. cap. 3. q. 7. R. m.
 tra 3. de ſenſib. in c. 1. q. 5. Auct.
 la q. 55. ſec. 4. & Alij. Pr. ut ſupra
 actip. q. 6. Omnis diſcurſus in ſenſu
 beſe ad aliquod vniuerſali ex a. Pri.
 or. q. 6. & ex illis duobus principijs
 vniuerſalibus, quæ ſunt: *Difficile*
ſum, & Difficile de nullo, ſupra quæ
 ponitur ſyllogiſmi affirmatiui, &
 negatiui fundantur, ſed hæc duo
 præcipia non cadunt ſub ſenſu cū
 ſint vniuerſalia, ſenſus autem tam
 ſum ſingularium, ergo ſenſus non
 poteſt per ſe diſcurrere.
 Respondens, maiorem eſſe verā
 de illa potentia, quæ ſyllogiſmos
 conficit ex terminis vniuerſalibus,
 non illa, quæ diſcurrat ex ſingula-
 ribus. Non valet, & ratio eſt, quia
 diſcurrere eſt ex vno noto depen-
 dere in cognitionem alterius ignoti,
 vterq. principijs notis deſcendit quæ
 in cognitione conſeſionis ignoti;
 ſed notum non poteſt eſſe cauſa,
 & principium cognitionis alio-
 rum ignoti, niſi illud ignotum in ſe
 eſt, ut deat, ideo, n. cognitio, quod
 homo ſit rationalis, venio in co-
 gnitione huius propoſitiui ſin-
 gularis; Petrus eſt rationalis, quia
 Petrus eſt in homine, &
 ideo, quidquid competit homini,
 competit Petro, per illam regulam
 antepredicamentalem, quia quic-
 quid dicitur de ſuperiori, dicitur
 de inferiori in recta linea, & ex
 hoc fundamento omnes ſyllogiſmi

affirmatiui neceſſariam habent
 conſequentiam, quæ ratio eſt. Ar. 1.
 aſſignans illam regulam, quod ex
 puris particularibus, nihil ſequi-
 tur. Si ergo dicitur, ſupponit
 neceſſario cognitionem vniuerſa-
 liæ, quomodo ſenſus per ſe di-
 ſcurrere poteſt? Neque illa cogni-
 ſio plurius ſingularium eſt. Meth.
 appellatur ab Ar. diſcourſus, ſed
 appellantur plures membra, &
 quod ex illis ſine experimentum
 non diſcurſus, ſed etiam quando ſi
 intellectus ex illis ſingularibus tran-
 ſit ad ad vniuerſalia, & ad concep-
 tus vniuerſales, non ſiſtendo am-
 plius in ſingularibus, v. ſingularia
 ſunt.

Pr. Omnis ſpecies argumenta-
 tionis ſine perfecta ſiſiue imper-
 ſecta, v. exemplum, & induc-
 tio non habent, niſi in virtute
 aliquis vniuerſalis principij, ex
 libr. Prior. & patet de exemplo, de
 quo minus videtur, ſi. n. arguatur
 Iulius Cæſar acceptus copijs factus
 eſt Tyrannus; Ergo Sortes, acceptus
 copijs, Tyrannus fiet, hæc illa-
 tio non habet, niſi conſequentiam
 niſi virtute illius maximæ ex loco
 Topico; *De ſimilibus, eadem eſt ratio*
 Ergo quidam eſt, quod ex pluribus
 ſingularibus nō poteſt fieri illatio
 diſcurſiva, niſi aliquod vniuerſale
 percipiat, ſed ſenſus non percipit
 vniuerſalia, ergo &c.

Pr. 3. Nihil agere poteſt ultra
 ſpeciem ſuam, ſed intellectus, &
 phantaſia, pluſquam ſpecie diſſe-
 runt, & diſcurſus eſt operatio in-
 telle-

intellectus, ergo non potest etiam phantasia convenire. Respondent argumentum convincere de phantasia ut sic, ut autem concipitur coniuncta potentia intellectus ex virtutibus, & coniunctione cum anima rationali, sic potest elevari, & supra vires agere, & discurre.

Sed contra. Phantasia hominis etiam specie ab intellectu differt, ergo si defensus est propriè operatio intellectus, non poterit esse opus phantasia. Tum quia phantasia hominis, & phantasia bruti non differunt specie in se. Arist. & omnium Peripateticorum, alioquin deberet alio, & distincto modo dividi, & multiplicari, & si aliquid differentiæ repertiatur, illa erit tantum accidentalit. Tum quia phantasia ex hac coniunctione definitur esse organica, instrumentalis, & corporea, ergo ex tali coniunctione non potest sibi competere operatio propria intellectus, qui est virtus incorporea, & instrumentalis.

Dicunt Thomistæ, quod phantasia ideo est defensus, quia derivat ab anima rationali, à qua fluxus istarum operationum dimanat. Non valet, nam etiam vegetativa, & sensus externi ex eodem fonte dimanant, nempe ex anima rationali, cum etiam ipsi nobiscum generant unam tantam animam in homine reperti, ergo etiam vegetativa, & sensus externi perfecte discurrent, & tanto magis, quia per ipsosque potentia sunt acci-

dentia ab ipso eodem principio provenientes.

Modus dicendi Thomistarum illi fundamento Banneij loci, dub. 2. quod sicut Cælum in quantum corpus, natura sua non potest producere vivens, et coniunctione tamen ad intelligentiam, quæ est vivens, habet virtutem ad producendam vivens; & sic et Phantasma natura sua non habet posse producere species intelligibiles, quæ tamen habet in homine, beneficio coniunctionis cum intellectu agente, et ad cogitativa, & memoria, & sensus interni, quatenus natura sua non possint componere, dividere, & discurre, tamen ex tali coniunctione ad intellectum, possunt tales actus producere.

At Contra retrahetur argumentum, falsum est, in quod Cælum possit hoc modo producere vivens, ergo falsa est etiam talis assertio. Præsumptum, nullum enim imperfectius potest perfectius se producere, sed vivens quæcumque sunt in genere suo perfectiora corpore materiali, & inanimato, prout est corpus Cælestis, ergo talis productio, quæ est operatio vitalis, non poterit ab ipso Cælo inanimato provenire, quæ rationis actus potius intelligentiæ vel Ideæ per se competibiles sunt. Subijci. Co. porum vero Cælestis, loquimur materialiter, quatenus calore, & lumine ad generationem corporum viventium ex putrefactione. Phantasma autem concur-

ris ad productionem talis speciei.
 Et concilia. licet videretur principi-
 aliter gerens vicem obiecti: et in-
 casu phantasia non discurreret, et
 concilia simul quæ intellectu ad
 talem operationem, sed esset cau-
 sa totalis discursus: & intellectus
 solum præteriret propinquitatem.
 & nihil amplius, nisi per concilia.

Tunc quia, ut bene arguit. *Maß.*
 & *Beil.* hic disp. 5. q. 8. art. 3. oculus
 valens ut communi vnitus, pos-
 set exercere operationem aliquam,
 proprias vires excedentes, nempe
 apprehensionem soni, odoris,
 &c. & dicere, quod si de oculo ut
 sic non possit sonum percipere, at
 tamen ob propinquitatem, & con-
 iunctionem cum phantasia, & sen-
 su communem, hoc potest efficere.
 Tum quia vel hæc elatio phan-
 tasia ab intellectu fieret per recep-
 tionem alicuius agentis virtutem
 actiuam, & innatam ipsius sensus,
 vel solum per coniunctionem, &
 extrinsecam assistentiam. Non pri-
 mum, siquidem intellectus in po-
 tentia sensitiua nihil producit, hoc
 .a. vel esset qualitas quædam ma-
 terialis, vel spiritualis, non mate-
 rialis, quia intellectus cum sit vis
 spiritualis, non potest materialia
 producere: & dato etiã quod pos-
 set adhuc phantasia latere, spheram
 materialitatis versaretur, quod non
 sufficit ad elationem sensum ad in-
 dicandum, & discurrendum perfe-
 ctè, cum .a. discursus sit actus spi-
 ritualis, & spirituali principio pro-
 duces per se, maxime loquendo de

causa totalis. Deq. spiritualis qua-
 litas .n. spiritualis non potest in
 organo corporali recipi. Neque
 per extrinsecam assistentiam,
 nam ex dictis in *Physica*, accid.
 neque in virtute substantiæ assisten-
 tis potest substantiam attingere,
 idemque de substantia sensitiva
 hominis asserendum erit, quatenus
 .n. si intellectui vnita, quia tamen
 per hanc unionem nouas virtutes
 non acquirit, si suapte natura in-
 potens est ad discurrendum, etiam
 ut vnita impotens erit. Per hæc sa-
 tisfit etiam *Franciscus Riccolom.*
lib. de sensibus, in cernis cap. 13.
co. xl. 3. vbi affirmat, quod phan-
 tasia discurrat per connexionem
 in mente.

Objectiones.

Ob. Sicut appetitus sensitivus
 in homine aliquatè percipit liber-
 tatem propter connexionem cum
 voluntate, quatenus ab eadem a-
 nima rationali prouenit, ita con-
 ueniens est, ut phantasia ex confor-
 tio intellectus aliquid rationis par-
 ticipet, ac consequenter compo-
 nere, diuidere, & discurrere. *Be.*
neg. abstractum. quando .n. di-
 cunt aliqui Doctores, quod appe-
 titus est liber per participationem
 voluntatis, loquuntur in eo sensu,
 quo *Arist.* loquitur 1. *Eth.* cap.
 13, vbi docet, quod appetitus sen-
 sitivus, & sensus pro tanto possunt
 dici habere rationem, quia obtem-
 perat rationi, sicut finis obtempe-
 rat prudentiæ patris, dicitur pru-
 dens, non ideo liber, quia liberè

agit,

agit & operatur. Sic etiam intellectus dicitur liber; per participationem voluntatis, quia dirigitur a voluntate, ei que obedit.

Ob. Ex Arist. lib. 1. meth. cap. 1. & lib. 2. post. cap. ult. ubi concedit memorie sensitiuæ rationationem, quæ ex pluribus memorijs, alij generatur experimentum, ergo aliquis sensus internus discursit. R. negando consequ. neque relatis locis Aristi: memorie discursum assignauit. Iusserunt quidem, quod sensus faciat experimentum, quia ex pluribus memorijs. At experimentum vnum, sed illa memorie non faciunt discursum; sed experimentum circa singularia, quorum cognitio in homine non est præcisè sensus, sed intellectus quodammodo cognitiua intuitiua. Hinc quando singularibus proceditur ad artem, & ad vniuersale, tunc intellectus est, qui laborat ex Arist. 1. Meth. per hoc. n. differt ars ab experientia, quia ars versatur circa vniuersalia; experientia vero circa singularia, ex quo potest colligi Aristi quod expertus certius operatur, quam artifex, quæque laudabilior sit artifex, quam expertus. Videatur Scoti in text.

Ob. Ex lib. de memoria & reminiscencia cap. 2. ubi Arist. docet etiam reminiscendi, quædam sensitiuæ memorie tribuit esse velut syllogismum, quo vnum ex alijs disquiritur, ergo sensus discursit. R. negando consequ. asserit, quia mem. Aristi. reminiscenda sunt etiam

se veluti syllogismum, sed e contra, etiam reminiscendi inesse memorie sensitiuæ, non virtute propria, sed ex ratione, quæ totius. (Immensoria) sensitiua conseruat aliquod, cui est aliud annexum, cuius ipsa oblitæ erat; ratio autem, seu intellectus ex illo prælegit quod a phantasia inuestigat, & disquirat aliud ei. eod. modum; ratio ergo est, quæ discursit & facit reminiscenciam, non ipsa memoria sensitiua. hinc est, quod reminiscencia non potuit in brutis; sed solum in hominibus; signum, quod sit intellectus, non a sensu, sed a discursu. (Secundum lib. de sensib. in textu. Cap. 15.)

Ex his colligitur Doctores, quod quod sensus in Aristi. inuenitur memoriam sensitiuam, vel phantasiam rationari, vel discursum, hoc non debet intelligi formaliter, sed solam; quia intellectus in discursu ab illa dependet, ac immutabile mouetur; eamque immediate dirigat. Quare dicitur discursiua, vel ratio denominatione quadam, ut in textu, propter rationationem cum intellectu non denominatione intrinsecam, ut in illa, ubi aliqua discursiua verè reperiatur.

Colligunt 2. quod hominis intellectus, seu imaginatio in multis etiam codicibus affirmatur, seu imaginatiua brutorum. Primum, quia hominis imaginatio sæpe est animalis, utraque cohiuncta; potest enim ab imaginari imagines, quæ sunt, ut quando vult; non sic brutum, nisi a ratione imaginis operatur,

est. non potest pro arbitrio imaginari non fugiendo, sed hanc ideam generare fingere. Secunda imaginatio ibi ratio discurrendo, concurrens, & ratio bruii mouet, ipsius appetitum hoc idem inuenerit. voluit D. Thomas obiectum conueniens, vel di- cum in fine, ad Quintum argum- scueniens, quod imaginatur, est: ait: & ideo non sunt alia vires, sed a. conijuncta cum affirmatione, eadem perfectiores quam sint in non sic homo, licet a. sepe ima- alijs animalibus. Ex quibus verbis gatur, non tamen a tali imagi- colligitur cognitio in homine, natione semper mouetur, quia ra- non discurrere perfecte, & forme- tione intellectus potest errorem- liter, sed potius materialiter, per- imaginationis corrumpere, iudicans- fectiori tamen modo, quam in bru- non ita esse, sicut affirmatio iudi- tis, seu alijs animalibus. hinc recte- cat, cuius signum est, quod in som- ab al quibus Thomistis Iuniori- nis imaginatio est cum affirmatio- bus gloriatur Sanctus Doctor, quod ne, & impuer, quia tunc ratio, opi- ibi de discursu imperfecto, & ma- ta est. Tercio, quia imaginatio ho- teriali tantum fuerit, locutus, in- minis rationis gesserit multa per- quo sensu cessat controversia inter cipia ad scientiam conducentia, vt Angelicum, & Subtilis. & rema- quod aliqua res se assimilatur, nec solum in inter Scotistas, & pri- & quod vilo legerit, percipit- cos Thomistas.

LIBERTIVS

DE ANIMA.

DE ANIMA INTELLECTIVA SPECIALITER AGITUR.

DISPUTATIO VIII.

Hic agitur de anima vegetativa & sensitiva agitur, earumque potentijs, & obiectis, nunciamus de anima rationali, eiusque potentijs, & obiectis, agendum remanet. Et quidam necessarium fuit tractatum de sensibus, de- lectione de potentijs animae intellectus, & preterea, & in libro de sensu, de sensu. Nihil est intellectus, quin prius fuerit in sensu, & de necessitate intelligens phantasmata speculari. Quibus verbis Arist. ostendit dependentiam intellectus a phantasmatibus in suis operationibus. Proponit igitur Arist. in x. text. agere de parte animae rationalis, dicens: de parte autem animae, quae & cognoscit anima, & sapit, siue separabili existens, siue non separabili secundum magnitudinem, sed secundum rationem.

&c.

Sec. per hanc Patrem? Aliqui intelligunt humanam intellectum, quatenus pars intellectus animae in communem, sed melius ad intentionem sentis per Patrem intelligi debet potestatem intellectus, quae est quaedam partialis perfectio animae rationalis, ut Doct. explicat in 1. d. 16. Minam Arist. inquit. De parte aeternae animae, quae cognoscit anima, & sapit, intellectus autem est principium. Quo, cognoscendi, anima verò rationalis est principium. Quod, cum igitur intellectus tam in offendo, quam in operando ordine naturae voluntatem praecedat in progressu patet, ideo merito prius de intellectu, eiusque actibus, tertiam motionem institimus, postea verò de voluntate.

ARTICULVS PRIMVS.

An omnis intellectio pro statu isto fiat necessario per conuersionem ad phantasmatum de causata-
lis dependentiae.

S. Scot. dubium hoc resoluit in 1. d. 3. §. Sed resur. &c. ille. G. & in 2. d. 3. q. 8. ad Primam, & alibi frequenter pro cuius resolutione aduertimus, quod difficultas non urget de prima motione, id est in acquisitione specierum, & prima intellectione per eas facta, nam sic nullus discrepat intellectu phantasmatis indigere, ex ipsis. n. intellectus species. eligit intelligibiles, & primae intellectiones ex obiectis externis originem habent, quae obiecta species sensibiles in sensibus externis, & internis produciunt, quae species postea phantasmata dicuntur, & obiecta intellectui nostro subministrant. Quare tota difficultas est de intellectu in secunda motione, an. s. etiam post specierum acquisitionem, & primam intellectionem possit intellectus illis insequentibus intellectionibus abq. conuersione ad phantasmata. Affertur Aliqui in prima sola motione

intellectum phantasmatis indigere, & innuere videtur Scot. in 1. d. 3. qu. 1. ad primum princip. & huius sententia sunt Aeterni. Simpliciter. Toller. Continui. & Wriag. Dispositi. de An. null. 9. ubi etiam de prima omnino cognitione dubitat, nam si species phantastica, aut possunt immediate excitare potentiam, tunc non etiam species intelligibiles, quam partem multi etiam ex nostris amplectuntur propter Doct. auth. loc. cit.

Ex opposito alij ita necessariam putant hanc connexionem inter potentias superiores, & inferiores in operando, ut in nullo naturali statu valeat anima corpori coniuncta intelligere independentem a confortio sensus: hinc etiam seclusa culpa, & statu innocentiae durantes intellectus indigent confortio sensus quantumlibet ex natura rei, ita Thom. p. q. 84. art. 7. referent Arist. 3. de An. dicentem. Nihil sine phantasmate intelligit anima. ipsam sequuntur eius discipuli cum multis ex Neuthericis. Rau. Auerro. &c. nos verò subtilissimo adhaeremus.

Conclusio

Dicimus de lege Dei ordinaria tantū, & pro statu isto necessarium esse in omni intellectiōe conuerſionem ad phantasmata. Est Subtiliff. loc. cit. & in lib. de Ani. q. 18. vbi etiam P. Vulp. tom. 1. p. p. disp. 30. Cael. Sim- ſing. & nouiffimē Maſtr. & Bell. di- ſp. 6. de an. q. 1. & de facto est e- tiam D. Tho. loc. & fuit expreſſa ſent. Ariſt. 3. de An. tex. 30. & 39. & probat Scot. a poſteriori, nam a priori difficile eſt, duplici expe- rientia, qua prius vſus fuit D. Tho. Prima, quia leſa phantafia, intelle- ctus op- ratio impeditur. Secunda, quia dē vſum aliquid intelli- gere formamus eius idolum, etiam cū Deum, & Angelos, & alia ſpi- ritualia cogitamus, quæ ſub ſenſu non cadunt, quo caſu aliqua cor- poralia illis correſpondentia phā- tafiāmur, vnde cū concipimus Patrem Æternum, phantafiāmur venerabilem ſenem &c. Neq; nec eſſe eſt phantafiā verſari in quo- cumque caſu circa ſingulare ſenſi- bile, cuius vniuerſale contempla- tur intellectus, ſed ſufficit, quod circa tale verſetur, vel circa aliud ſimile, aut aliquo modo ad illud pertinens. Imō Scot. in 4. d. 4. q. 2. B. negat, quod phantafia in exta- ſi nullam habeat operationem, ſed itā apparere, ait, qā in ea phātha- ſia non diſtrahitur circa alia obie- cta ſenſibilia, ſiquidem per vehe- mentem intellectus occupationem circa Diuina, valdē phantafię op- eratio præpeditur, adhuc tamen

ſaltem remiſſe diuerſatur circa cā ſenſibilia, a quibus abſtrahi nata ſunt ſpiritualia; Si autem extaſis adeo ſublimis erit, & perfectā, vt intellectus penitus a ſenſuum mi- niſterio abſoluatur, id Diuine vir- tuti tribuendum erit.

Quantū verò ſpectat ad ſtatū innocentie, an intellectus indiguiſ- ſet conuerſione ad phantasmata, affirmat Thomſa. Doct. autem in lib. de An. q. 18. ad partem ne- gatiuam inclināt. Cuius ratio eſt, quia in eo ſtatu anima quod ad actū ſuum non fuiſſet ſubiecta corpori, ſed ſuper ipſum, & eius ſenſus ha- buiſſet dominium, quod per pec- catum perdidit, & ſic quodam mo- do pro ſtatu iſto ſubditur corpori, quod ad actus ſuos in pēnam pec- cati. Ex quo colligitur, quod ſi cō- uerſio intellectus ad phantasma non eſt connaturalis anime corpo- ri mortali vnitz, ſed potius pana- lis inſiſta nobis veluti pēna origi- nalis culpæ, vt ſatis probabile Sub- tiliff. loc. cit. iudicat, nulla fuiſſet in ſtatu innocentie huius conuer- ſionis neceſſitas; & quia Beatiffima Virgo fuit a peccato originali im- munitis ſecundum communiorē, & veriorē ſent. Sequitur ipſius intellectum non indiguiſ- ſe conuer- ſione ad phantasmata, quod valde pium eſt credere, cū in maiorem tantę Marię laudem cedat, neque de oppoſito euidenter contrar. ſe- cundum ſamigeratam Subtiliff. dē- ſtrinam. Ex quo etiam bene dedu- cit Scot. in 4. d. 45. lit. H. & L. vñ

de in nobis obliuio oriatur, non .n. procedit deletione specierum intelligibilium à memoria intellectiua, nam huiusmodi species indelebiter manent, vt infra patebit, sed quia à sensitiua memoria delētur, à qua memoria intellectiua dependenter operatur.

Concludendum est igitur cum Subtiliss. q. cit. de An. verbatim: *In quo anima se deordinauit amittere Diuinum dominium, & se ab eius subtrahendo subiectione, rationale fuit parum hanc incidere; & amittere dominium proprium, quod habebat super corpus suum, & super sensum.* hęc Doct. & assert pro se D. Aug. 19. de Trinita. cap. ult. ubi ait: *Quæ causa lucem ipsam acie sua videre non possit, nisi utique infirmitas? & quis eam eibi facit, nisi iniquitas?*

Aliqui verò Thomistæ aliam assignant rationem, nempe hoc ideo esse, quia intellectus pro vt est hic corpori coniunctus, habet pro obiecto proprio quidditatem materiale, de cuius ratione est, vt sit in aliquo singulari, vnde eius natura nequit perfecte cognosci, nisi cognoscatur in singulari; & quia cognitio singularis spectat ad sensum, nõ poterit intellectus vniuersale abstractum intelligere, nisi sensus attingat singulare concretum. Non valet, falsum .n. assumit de obiecto adequato intellectus pro statu isto. Tum etiam quia intellectus potest singularia cognoscere, vt infra patebit.

Complut. Ruu. & alij ex D. Tho.

3. p. q. 11. art. 2. ita explicant. Anima rationalis p hoc statu pendet aliquantulum à corpore, ita .n. ipsum informat, vt omnino ei se accommodet, & quasi ei obligata, ac quodammodo subiecta sit, quod non eueniet post resurrectionem in gloria; licet .n. tunc quoq. erit corpori vnita, id tamen erit cum pleno dominio supra corpus, cum igitur ex tali modo informandi imperfectio pendeat in suo esse à corpore, consequens erit, vt ab eo in operari pendeat. Non placet, falsum est .n. ita animam modo corpus informare, vt ab eo dependeat in esse, quis neq. est corpori immersa nec de eius potētia educta, quare potius ex hoc capite oppositum deducitur. s. animam independenter à corpore operari posse. Neque fatis explicant, quid sit obligatio hæc, & subiectio animæ ad corpus pro statu isto.

Alij dicunt; hoc oriri ex quadam Sympathia istarum potētiarum inter se, quatenus in eadem anima sunt radicatz, vnde fit vt simul & concomitanter operentur. Non valet, nam etiam sensus interior & exterior in eadem anima radicatur, & maiorem habet sympathiam & affinitatem inter se, quam sensus interior & intellectus, & tamen sensus internus operatur, non actu sensu externo operante.

Suar. in lib. 4. de An. cap. 7. aliter respondet, quia .s. intellectus pro statu isto nõn recepit species, nisi dum phantasia actu operatur, hinc

hinc eam nequeat sine speciebus intelligere, consequenter intelligere nequit sine conuersione ad phantasma.

Sed neque hic dicendi modus satisfacit, supponit enim species intelligibiles non magis translatas ad actum intelligendi, quod esse falsum suo loco ostendemus. licet ergo in prima motione intellectus non acquiritur species, nisi phantasia actu operetur, postea tamen illis acquiritur, & retentis. non amplius ex hoc capite phantasia indiget, & eodem modo respicitur dictum. Aueris, quod cum hoc dicendi modo coincidit.

Potius ergo dicendum est cum Doct. hanc dependentiam non oriri ex natura intellectus, ut sic, aliter anima separata sic etiam intelligeret. Neque ex eo, quod sit unita corpori, quia post resurrectionem in gloria eodem modo intelligeret. Neque ex eo, quod anima unitur corpori mortali, quia in statu innocentie homines corpora habebant mortalia, & tamen absque tali concursu ad phantasma intellectus essent, ergo facendum est cum Subtiliss. hoc non ex alio capite adqueratur, nisi in penam peccati nostrorum. Paremum iuxta, doctrinam D. Aug. 15. de Trinitate, loc. cit. & hoc per Theologos.

Altera causa pro Philosophis est naturalis ordo potentiarum, adeo enim connexę sunt intellectus, & phantasia pro statu isto in operationibus suis, ut superior operari non possit

absque inferioris auxilio. At Suarez & Ruy Scot. arguit, quod principium petat. Sed parcat mihi, si ego peterem ab eis, cur actus voluntatis actum intellectus precequirat ad idem obiectum prosequendum, respondebunt ipsi, talem esse ordinem calium potentiarum. Sic etiam responderet Scot. in casu, talis est ordo harum potentiarum. imò potius sic dicendo, reddimus rationem primam, & immediatam, quia scilicet hoc est hoc.

ARTICVLVS SECVNDVS.

An Intellectus actiue concurrat ad intellectionem, & an totaliter, vel partialiter.

Scot. lib. de An. q. 12. & in 1. d. 3. q. 7. & Quolib. 15. & frequenter alibi ad utramque partem articuli respondet. Non desuerunt aliqui ex Antiquioribus, qui omnem adiuuitatem intellectui negantes, autumant, ipsum non concurrere nisi in genere causę materialis ad intellectionem, actum ipsum in lecepiemtem, & sustinentem, pro qua sent. 2. Doct. citatur Gofredus Quolib. 6. q. 7. quem postea secuti sunt Iandus. 3. de An. q. 13. Vener. & Alij, imò, & Thomitz illi, qui asserunt speciem intelligibilem esse totam rationem agendi ipsi intellectui, ita quod si agit, non nisi virtute speciei agit, qua fecunderetur. Alij ex opposito, ut ibi Scot. refert, non solum affirmant intellectum adiuuare ad intellectionem concurrere, sed etiam totam

totam aſtuitatem ei attribuerūt, quæ opinio à Scot. Imarginiſtis Henrico adſcribitur, cui deinde ſe ſubſcripſerunt Piccol. Zabarell. & Alij. Communis tamen ſent. docet tam potentiam, quàm obiectum, vel ſpeciem eius vicariam efficienter ad actum intelligendi concurrere, tamquam integram cauſam intellectiōis.

Concluſio Prima.

Dicimus 1. intellectum aſtiue ad intellectiōem concurrere. Et Scot. loc. cit. & communis. Pr. 1. authoritatibus, & præſertim D. Aug. qu. de Trinit. cap. vlt. & 2. de Trinit. cap. 7. ubi docet cognitionem, & viſionem ex potentia, & obiecto gigni. Item Ariſt. 2. de An. 36. & 37. docet animam in genere cauſæ efficientis concurrere etiam ad operationes ſenſitiuas, & 9. Meth. 56. diſtinguens actionem in immanentem, & tranſeuntem, ad primam reducit viſionem, ſclicitatē animæ, ſpeculationem animæ, & ſimilia, quia ſic, recipiuntur in eodē principio, à quo producuntur, ergo anima, q̄ illa recipit, erit etiam principium aſtiuum, non merè paſſiuum. Confirmatur tandem auth. Sacri Concil. Trid. ſeſſ. 6. can. 4. ubi damnatur, qui in iuſtificatione dixerit liberum arbitrium paſſiue tantum ſe habere. Si ergo per Concil. Voluntas ad ſuas operationes aſtiue concurrat, ex paritate rationis, idem de intellectu aſſerendum erit. Tum quia liberum arbitrium non in ſola vo-

luntate conſiſtit, ſed etiam quodq̄ intellectus, liberumque iudicium importat.

Pr. ratione, & primò generali ratione potentia vitalis, quæ ratione vite dicitur ſe ſe mouere ab intrinſeco in actus ſuos, vt ſupra dictum eſt. Tum quia actus vitalis non poteſt totaliter à non viuente produci, quia vt vitalis eſt nobilior, ergo potentia vitalis aſtiue concurrere debet. Tum quia effectus æquiuocus, qualis eſt intellectio reſpectu ſpeciei eſſet perfectior ſua cauſa. Tum quia ſi potentia vegetatiua in ratione vite ponitur aſtiua, ergo tantò magis potentia ſenſitiua, & intellectiua, quæ ratione vite nobiliores ſunt.

Obiectiones.

Ob. ex 3. de An. text. 8. ubi Ariſt. manifeſtè ſic: *Intelligere eſt quoddam pati*, & intellectum, cui tribuitur cognitio, vocat intellectum poſſibilem, ſeu paſſibilem, & patientem, ac ſi nullo modo ad intellectiōem concurrat, quàm patiēdo, ac recipiendo. Rt. Doct. q. 12. de An. ad 1. princ. & in 1. diſt. 3. q. 7. §. *Ad auth. P. Philoſop.* & ſæpiſſimè alibi, per illa verba notè Ariſt. aſſerere, quòd intellectus merè paſſiue ſe habeat ad intellectiōem, ſed tātām innuere, quòd non dicitur intell:ctus intelligere ea ratione, quā producit intellectiōem, ſed potius ea ratione, quā ipſam recepit; an autem intelligere ſit formaliter recipere intellectiōem, vel ſolum præſuppoſitiue,

dice-

dicimus infra. Appellatur autem intellectus passivus, & passibilis respectu speciei intelligibilis, quam solum recipit, non efficit cum hoc sit munus intellectus agentis, non verò respectu cognitionis; sicut etiam intellectus agens non dicitur talis respectu actus intelligendi, quasi illū efficiat, sed respectu speciei intelligibilis, quam efficit.

Ob. Intellectus ab obiecto, seu eius specie impressa ad hanc potius quam ad aliam intellectionem determinatur; ergo passivè, non activè se habet, patet consequ. nō indeterminatio ad potentiam passivā pertinet, ut de materia prima constat. Rr. Scot. 1. d. 3. cit. lit. BB. negando consequ. & paritatē de materia prima; siquidē indeterminatio intellectus non est indeterminatio potentialitatis passivæ, qualis est indeterminatio materiæ primæ, sed est indeterminatio activitatis, quasi illimitata, in quo sensu sol est indeterminatus ad multos effectus, ideoq. nō determinatur p. formā, quæ sibi sit ratio determinatæ agendi, sed tantū per præsentia obiecti, circa quod nata est esse determinata intellectio.

Ob. ex 3. de An. 8. & 8. physi. 32. Arist. docet intellectum ante habitum, seu speciem esse in potentia essentiali ad producendas intellectiones, postea verò in potentia tantummodo accidentali, quia per illam speciem veluti reducitur ad actum, ergo se habet tantū passivè, & potentialiter ad modum

materiæ primæ. Rr. Doct. ibidem lib. Y. negando consequ. intellectus n. ante receptionem speciei non dicitur in potentia essentiali, quia deficit sibi aliqua ratio causalitatis in ordine suo, sed dicitur in potentia essentiali, quia deficit aliqua causa partialis, quæ cum eo integrum constituit principium, & adæquatum intellectionis, quo statu dicitur intellectus in potentia accidentali ad actum secundum, seu in potentia proxima ad agendum.

Conclusio Secunda.

Dicimus 2. Intellectum non esse causam totalem intellectionis, sed partialē, licet magis principalem. Est Scot loc. cit. & patet auth. præsertim D. Aug. cit. docentis notitiam non à sola potentia gigni, sed etiam ab obiecto; & intellectum specie, vel obiecto secundatum vocat parentem, actum verò intellectionis, prolem. Ratione autem iud. à Doct. probatur in corpore quæsitū: Si intellectus esset causa totalis intellectionis, tunc actus non esset similitudo obiecti, quia nullo modo esset partus eius; nec distingueretur essentialiter ad distinctionem obiectorum, essentialis n. distinctio non est ab eo, quod non est causa; nec esset simpliciter perfectior intellectionis perfectioris intelligibilis, postquam equali conatu hinc inde ex parte intellectus, quia postquam causa totali efficacius operante, sequitur perfectior actio; & ita si intellectus esset causa totalis, ubicumque ipse ex parte sua perfectius ageret ex maiori

maior ordinatus, si perfectior est, & ad
intellectionem producat, & ad
intellectio Dei non esset perfectior
intellectione formice, quod est fal-
sum.

Quod vero respectu cognitoris
naturaliter nobis modo convenit
tium, intellectus sit causa magis
principis, & principalior, quam
obiectum, sic Scot. probat in 1. d.
3. q. 8. §. Respondeo &c. Quando
causatum originaturum, altera eff
indeterminata, altera vero secundum
ultimum virtutis sue determinata
ad certum effectum, illa quæ est il-
limitata, & universalior, videtur
esse principalior, & perfectior, ut
patet de Sole, & particularibus
generationibus, sed intellectus ha-
bet virtutem quasi limitatam, &
indeterminatam respectu omni-
um intellectionum, obiecta vero a ho-
bis naturaliter cognita habent vir-
tutem determinatam respectu de-
terminatarum intellectionum, que
sunt ab ipsis, ergo intellectus est
causa universalior, & principalior
intellectionis, quam obiectum.

Aduertit tamen Sabrinus, quod
quod aliquid obiectum valde ex-
cedens facultatem partis intellec-
tuz, i. obiectum beatificum, ut cla-
re visum, posset poni principalius,
quam intellectus, & hoc propter
excellenciam talis obiecti, & ob de-
fectum partis intellectus creatæ,
& finitæ, quomodo autem intelle-
ctus, & obiectum constituat prin-
cipium intellectionis integrum, ut
ita Scot. declarat in 1. d. 3. q. 7.

et in corpore, quæ sit & quomodo
ex. 41. & alibi intelligitur, quod
concurrentes ad unum effectum, quæ
doque sunt eisdem rationis, & or-
dinis, ut plures homines rationes
naturæ, quandoque vero intellectus
rationis, & hoc adhuc dupliciter,
uno modo, ut per se, & alio modo
foramque a primariæ eadem est
causa prima, & secunda, alio mo-
do, quod eam non accipiat a pri-
ma, sed tantummodo ab ea depen-
deat, exercitio, i. virtutis, ut
patet de parente, supposito quod
mater habeat a divinitate ingen-
rationis proles, tunc. h. & ipsa Ma-
ter concurrat ad generationem, non
tamen ita, quod accipiat virtutem
a Patre, sed dependendo solummodo
ab illo in exercitio propriæ vir-
tutis, quia habet in actu primo
independenter ab illo, sic in pro-
posito de intellectu, & obiecto di-
cendum est, quod. i. non concu-
rant primo modo, veluti causæ ei-
usdem ordinis, quia tunc virtus uni-
us posset de alio augeri, quod se so-
lo posset causare intellectionem,
sive augeri posset virtus unus tra-
hentis naturam, Nec secundo modo,
nam intellectus non habet virtutem
sua in actu a se obiecto, nec è co-
uerso, sed utriusque illam in
ordine quo possidet independenter
ab illo, ita tamen, quod con-
currant ad producendam intelle-
ctionem tertio modo, velut pater,
& mater ad prolem, tamquam due
causæ parciales, unam tamen tota-
lem unitate subordinationis effec-
tualis

tialis integrantes, quarum una ab altera rationem agendi simpliciter non suscipit, quamvis una sine altera agere nequeat.

Objectiones.

Ob. Quod obiectum non sit causa partialis intellectiōis, sed totaliter ab intellectu producatur: Operatio vitalis non potest provenire à principio non vitali. quia tunc effectus excederet causam in perfectione, omne enim unum perfectius est non vivente, sed intellectio est operatio vitalis, ergo ab obiecto produci nequit, sed totaliter ab intellectu. R. Scos. magis esse veram de causa totali, aut partiali magis precipua, non de causa utriusque partiali, qualis in proposito est obiectum, patet de Sole, quia non est vivens, & tamen est causa partialis cum patre ad generandum filium, & subtilissi. ratione huius responsionis assignat in 2. d. 3. q. 10. ad 1. princ. & in 4. dist. 18. q. 3. Quia scilicet non oportet causam partialem esse, suo effectui perfectiorem, siquidem bene potest effectus talem causam in perfectione excedere, cum reliquam perfectionem habere possit ex reliqua causa partiali, & offert exemplum de albedine, cuiusque intellectiōis, ubi intellectio est perfectior albedine, quia quatenus est generata ab intellectu est perfectio vitalis, ex qua causa partiali habet excessum supra albedinem, & in 1. dist. 18. q. 2. in V. docet, quod quando plures causae partiales laborant

naturae concurrunt ad aliquem effectum communem per se unum numero, non sunt constituenda in eo plura distincta divisiim propriae actioni. Illarum respondentia, sed idem effectus numero totus procedit à singulis, licet non totaliter, sed partialiter, unde dicuntur causae totales totalitate effectus, sed partiales partialitate causae, tota ergo vitalitas in 3. d. est ab intellectu, & tota quoque ab obiecto, quia utraque est causa totalis totalitate effectus, cum nulla formalitas reperiatur in eo, quā una causa attingat sine alia; offert exemplum de puero, qui cum alijs navim trahit, & totam trahit, quia nulla est pars in qua cum alijs non imprimat impulsionem, nam non unus unam partem trahit, alter alteram, sed singuli totam trahunt, quia sunt causae totales totalitate effectus, licet & partiales partialitate causae, ita in casu &c. ex Scos. in 2. dist. 9. q. 2. &c.

Hinc rationabiliter docetur in 1. d. 3. q. 7. Y. & quolib. 15. L. quod intellectus non dicitur intelligere, ratione qua causat intellectiōem, quia si Deus illam causaret, non ob id diceretur intelligere ea intellectiōe, sed intellectus ille, in quo causatur intellectio; quamvis igitur obiectum producat intellectiōem, quia tamen non eam recipit, nec per eam operatur, ideo non dicitur intelligere, & indicere. Ob. Intellectio est actio immemoriae in 9. Meth. 16. ergo non potest

test fieri à principio distincto ab eo, in quo recipitur; sed intellectio non recipitur in obiecto, ergo obiectum non est eius causa. Respondet Scot. quolib. 13. §. *Ad ista &c.* quòd per actionem immahentem intelligi potest, vel illa quæ remanet in agente; vel quæ non habet terminum per ipsam productum, & operatum, vè sunt propriæ operationes vitales; & in hoc sensu Arist. appellavit visionem, & aliam quamcumque operationem vitalem immahentem, & colligitur ex illis verbis: *Non est aliud opus præter actionem.* Ergo non debet hoc intelligi de verâ actione in genere actionis; quia hæc præstat aliud opus; hæc præinde intelligi debet de actione tantum generalitèr, cuiusmodi sunt operationes vitales; & in 1. dist. 3. qu. 7. ait Scot. nõ oportet actionem improprie dictam manere in sua causa totali, sed sufficere, quòd maneat in sua causa partiali, ideo nihil.

Ob. Actus intelligendi causatur per dicere, quòd tantum convenit intellectui, ergo frustra ponitur obiectum pro altera causa partiali. R. falsum esse, quòd dicere sit actus tantum intellectus, nam propriè est actus memoriæ secundæ ex Ang. q. de Trinit. quæ ex obiecto, & intellectu constituitur, ideo quo conseq. nulla.

Ob. actus intelligendi est ens in actu, reale, & absolutum, at obiectum interdum est ens in potentia, rationis, & respectuum, ergo lat-

tem non semper est causa illius. R. cum Barg. negando conseq. ratio est, quia multipliciter potest aliquid movere intellectum, scilicet in suo fundamento, in suo opposito, in suo inferiori, in suo effectu, in suo accidente, in suo simili, & tandem in aliquo, quòd est occasio movendi pro eo, nam semper in quacumque intellectione aliquo modo ex relatis, obiectum ad eius productionem concurrir.

Ob. Forma elementaris totaliter agit, & tamen est infima in ratione agendi, ergo tanto magis anima, quæ omnibus formis perfectior est, non debet totale principii operationis sue. R. Scot. negando peritatem, bene siquidem formæ imperfectiores possunt esse cause totales respectu suarum operationum, nam earum virtus limitata est, finita, & ad unum specie determinata; Virtus autem intellectus illimitata est, & indeterminata ad totum ens, ac consequenter non potest in eo poni totalis causalitas, sed requiritur alia compars.

Ob. quòd obiectum sit causa principalis in causando: Illud est principalis in causando, cui magis assimilatur effectus productus, omne n. agens effectum sibi assimilat quantum potest, sed actus magis assimilatur obiecto, quam intellectui, cum sit obiecti similitudo, ergo &c.

R. cum Scot. negando maiorem, nam effectus formalis magis cause pro-

proxima, & inferiori assimilatur, quam remota; & principali; & ratio est, quia causa remota, & principalis, ut plurimum est æquiuoca, ac consequenter non nisi virtualiter effectum sibi assimilare potest. Potest etiam responderi, quod licet actus sit similior obiecto in representando, non tamē in essendo, cum n. actus intelligendi sit qualitas spiritalis, obiectum verò ut plurimum, res corporea, & materialis, magis intellectui assimilatur quoad entitatem; quam obiecto.

ARTICVLVS TERTIVS.

De Natura, & essentia Intellectionis.

¶ Cor. plurib. locis de hoc art. Si dixeris, ut videre est in 1. & 3. q. 7. sub V. & d. 27. q. 3. P. & quod libet. 1. V. & alibi frequenter, & quidem incredibile est quod sunt de hac re DD. placita, Thomistæ cum D. Thop. pl. q. 27. art. 1. & q. 34. art. 1. & q. 4. de Veritate, volunt intellectionem esse formalem actionem productiuam cuiusdam termini distincti, quem vocat verbum mentis, ac etiam imaginem, similitudinem, ac speciem expressam obiecti, quod nomine & specie intelligibili distinguitur, quæ dicitur species impressa. Afferunt igitur, quod intelligere formaliter sit hoc verbum mentis producere, quatenus mediante verbo quod est obiecti expressa similitudo, exprimit, & declarat obiectum, quibus adherent Conclib. Moles. Molm. & alij.

Ex opposito Auereol. Agid. Suess. & alij, quos sequitur Ruus. q. 3. de intellectu possibili, affirmant intellectionem potius esse passionem, & receptionem, vel speciei intelligibilis, & impressæ, vel speciei expressæ, iuxta Arist. dictum 3. de An. tex. 2. intelligere est quoddam passivum, quibus fauere videtur Scot. in 1. dist. 3. q. 7. §. Ad authoritatē &c. & quolib. 1. §. L. & amplectitur Faber. Theol. 77. cap. 2.

Alij vtrō docent, intellectionem esse potius qualitatem quamdam, quæ ab intellectu producit, & hanc ipsam esse imaginem, & speciem expressam obiecti, ac ipsam verbum mentis, vult ab eodem obiecto naturaliter significari simul cum intellectu, quæ eam efficit, & sit in ea quidam actio, quæ dictio appellari solet, ac proinde asserunt intelligens nec esse formaliter producere intellectionem, nec eam recipere, sed per eam vitaliter operari, tendendo in obiectum, ita Scot. loci cit. cum suis, Tatar. Viger. Barg. Lych. Rada. Volp. Mastr. & Bell. Marin. Rabel. & alij, & ex externis Ocham. Grabiel. Durand. cum Nominalib. Item Suar. Vazq. Ariag. & Recent. fere omnes, Hurtadus tandem disp. 6. de An. loc. 1. & 2. omnia ista includens, ait, quod intelligere formaliter, saltem in creatis, dicat actionem potentie producentis, qualitatem productam, & passionem, sed receptionem istius qualitatis in potentia, sit ergo.

Conclusio Prima.

Dicimus 1. Intellectionem, seu intelligere non esse actionem termini productivam, qui dicatur verbum, vel species expressa obiecti. Est Scot. loc. cit. & aliorum pro tertia sententia contra Thomistas. Pr. a Doct. præsertim in 1. d. 27. hac fundamentali ratione: intellectio non est actio vera, & physica alicuius termini productiva, sed solum grammaticaliter sic appellata, ergo statui non debet verbi mentalis productiva. Probat antec. ex 9. Meth. tex. 16. ubi hac de causa dicitur actio immanens, quia præter eam non est aliud opus, & per hoc ibidem ab actione transeunte distinguitur, quæ habet aliud quod operatum per ipsam tamquam terminum. Tum quia operationes vitales, inter quas præcipue numeratur intellectio, dicuntur actus ultimi & ultima perfectio operantis ex 9. Meth. loc. cit. & 1. Eth. cap. 9. dicuntur fines ultimi potentie, tales autem non essent, si præter eas, adhuc daretur terminus ulterior per ipsas acquisitus. Confirmatur etiam auth. D. Tho. 1. cont. Gēr. 100. ubi distinguens actionem immanentem a transeunte, ait: per ipsam non fit aliud præter ipsam operationem; sicut in videre, vel audire, & ita comparatur ad operantem sicut finis, non sicut via ad aliquod operatum, vel factum. Quid clarius pro Scoto in sent. Arist. Tum quia si intellectio est natura sua termini productiva, impossibile esset nos intelligere, & omnem ipsam in-

telligere, quin simul aliquem terminum per ipsam productum intelligeremus, sicut impossibile est calefactionem intelligere, quin simul calorem intelligamus, per ipsam productum, quod est contra experientiam, experimus. n. intellectiōnem percipere, non attingere, ad aliū terminum nisi obiectum cuius est similitudo. Confirmatur ex sent. Aliquorum Thomistarum asserentium non per omnem intellectiōnem verbum produci; quod præsertim affirmant de Visione beatifica, & de cognitione, quæ Angelus seipsum intuitu cognoscit.

Aliqui Thomistæ cum Capreol. ex 9. Meth. cit. respondēt, per hoc Arist. distinguere actionem immanentem a transeunte, quia per transeuntem producit aliquod operatum, receptum in externo subiecto ab operante diverso, quod autem producit per actionem immanentem, recipitur in eadem potentia operante, ex quo solum deducitur per operationes vitales non produci opus externum, non autem, quod nullam opus absolute producat.

At licet sensus huius distinctionis in immanentem, & transeuntem sit verus, & proprius, non est tamē ad mentem Arist. loc. cit. ut Scot. arguit quolib. 12. S. ad ipsa &c. nā ibi Arist. vocat actionem transeuntem, quæ habet terminum per ipsam productum, siue moveat in agente, siue non, immanentem.

verō,

verò, quæ nullum terminant omni-
no habet per ipsam productum.
hæc sunt verba textus: *Quoniam non
est aliud opus præpter actionem, in ipsi-
met actio est, ut visio in vidente, & spe-
culatio in speculante.* quibus verbis
manifestè docet, per actionem im-
manentem, nullum opus absolute
produci. Tum quia hæc expositio-
ne data, non rectè Arist. constituis-
set operationem vitalem finem vi-
timum potentie viventis, cum po-
tius finis ultimus esset, id quod per
ipsam producitur.

Per hæc verba & etiam ad P.
Joann. Morand, in suo cursu Phi-
losophico tract. de An. q. 10. ubi
vult intellectiōnem includere ve-
ram, & realem actionem, & hoc ex
allata distinctione actionis in im-
manentem, & transcendentem &c. sed
parcat mihi, nam verus sensus est
ille Scot. quem multi ex Recetio-
ribus sequuntur, cum ex ipsis Tho-
mist. cum ex alienis; Si n. opera-
tio vitalis est actio vera de prædi-
camento actionis, quomodo dici
potest actus ultimus, & finis ope-
rantis.

Et ad hos Caiet. in tali casu a-
ctionem immanentem dici actum
vltimum, finemque potentie, non
quia nihil est ea ulterius, sed quia
hoc ipsum ulterius, ad illam ordi-
natur. Fuga ad argum. declinanda.
Actio ordinatur ad terminum velut
medium ad finem, non terminus ad
actionem, hæc n. est propter ter-
minum & ipsa exercetur, ut per ipsam
aliquid producat, hinc Arist. 1.

Ethi. cap. 1. docuit, terminum sem-
per esse nobiliorem, & actione præ-
stantiorem &c.

Complut. Joann. de S. Thom.
Nazar. Zamel, Bannez, & quam-
plures Recentiores Thomistæ, ra-
tionibus Scotistarum vigentissimis
victi, fatentur tandem intellectio-
nem non esse actionem de prædi-
camento actionis, quia nō fit cum
motu, sed esse actionem de genere
qualitatis, non quidem gramma-
ticaliter dictam, sed veram, & pro-
priam, quia etiam in prædicamen-
to qualitatis reponuntur veræ, &
proprie actiones, nempe opera-
tiones vitales, quibus verè exercen-
tur potentie viventium; Conclu-
dentes, quod huiusmodi operatio-
nes vitales ut plurimum habent ter-
minum per ipsas productum ex
natura rei distinctum s. verbum
interdum verò non habent, ut pa-
ra cum obiectum est intus præ-
sens seipso, ut in visione beata, ad-
huc tamen non amittunt rationem
veræ actionis, quatenus ob iusta-
mentum, & perfectionem ha-
bent simul rationem fieri, & ter-
mini producti respectu sui.

Melius discurrit M. Jacob. Brun.
lib. de An. q. 12. ar. 2. qui in hoc
Scotista effectus, sic inquit: Nota,
quod actio immanens, & transiens dif-
ferunt essentialiter, sed ipsarum diffe-
rentia non tantum est petendi ex parte
suorum effectuum, quasi quod termi-
nus, seu effectus productus per actionem
transcendentem ponatur extra operantem
in passu; Hæc n. differentia est mate-
rialis.

realis, & accidentalia in operationibus. sed est actus, & terminus intrinsecus per
quia valde materiale est respectu actio-
nis, ut eius terminus ponatur in hoc
vel illo subiecto, quando actio per se non
est aliud, nisi via, & causalitas ad ter-
minum. Differunt ergo essentialiter, per
hoc, quod actio transiens est causalitas,
scilicet via ad terminum tamquam ad cau-
satum, seu effectum productum; sed ac-
tio immanens petit terminum tamquam
obiectum, circa quod versatur, atque
adeo non ordinatur ad perficiendum
effectum, sed ad constituendum operan-
tem in actu ultimo, atque adeo propter
se queritur, non propter effectum ali-
quem. hæc Relatus Thomista, factus
vniuersus Scotista, & suam senten-
tiæ confirmat Doctrina D. Thom. 1.
contra Gent. cap. 100. loc. supra-
cic, ubi docet, operationem imma-
nentem à transeunte distingui, quod
per illam non sit aliud præter ipsam
operationem &c.

Concludit tandem relatus Ma-
gister Respondens, quod intellectio est a-
ctio non de predicamento actionis, quæ
habet imperfectionem viæ, seu tenden-
tiæ per modum motus, sed de genere
qualitatis, & proprie solet dici operatio
seu actio Mathematica, & grammatica-
lis, cuius munus est per modum actus se-
cundæ, & ultimi actuare intellectum
& manere in illo, citans præfata D. Tho.
& Scot.

Probat deinde conclusionem ex D.
Tho. opus. 48. ubi ait: Actio de prædi-
camento actionis est in potestate ad ulte-
riorem, & extrinsecum terminum. Sed in-
telligere non relinquit intelligentem
in potestate ad ulteriorem terminum.

se primò, & ultimè intentus ab intelli-
ctu, ergo intellectio non est actio de
predicamento actionis.

Hæc est ipsissima Scoti sententia, &
quia modò hic Doctor bene scotiz-
at, bene etiam dicit, & optimè dis-
scurrit. At eadem quia non vult re-
cedere ab illa communis sententia Tho-
mistæ, quod intelligere ob suam emi-
nentiam, rationem habeat actio-
nis, ac quodammodo æqualeat
actioni transeunti, à veritate rece-
dit; Siquidem de ratione actionis
veræ, & propriæ est, quod habeat
terminum, verè per ipsam produ-
ctum, & ex natura rei ab ea distin-
ctum, ergo si aliquando accidit,
quod sit tali termino destituta,
certè à ratione veræ, ac physice ac-
tionis deficiet. Tum quia si intel-
lectio non est de predicamento ac-
tionis, quia per ipsam in sententia D.
Tho. non habet terminum, sed in-
tellectio ipsa est actus, & terminus
intrinsecus per se primò, & ultimè
intentus ab intellectu, æquomò-
do postea est productiva à horum
termini, ergo est actio, & non actio
& modò est in ratione prædicamento,
postea in alio, vel eodem numero in
diuersis prædicamentis. Nec suffici-
enter explicare poterunt, qualis
sit eius eminentia, quæ de uno præ-
dicamento facit eam transire ad
aliud prædicamentum, si enim unum
solum sufficeret, & quidem in hac
materia de intellectione, & verbo
mentis, adeò variè discurrunt Tho-
mistæ, ut vix vnus Author cum ab-
tero

per se conueniet. Quidus etiam fa-
milis est, cum iterum formalita-
tes explicare, nequaquam ad conueni-
entias, & vniuersalitates rerum recur-
gere tamquam ad refugium, mile-
forum. *Pr. 2. Conclusio 1. Verbum, per
intellectionem productum, et quid
placet ab ea distinctum, est prorsus
superuacaneum, & ad nihil deser-
uit, ergo &c. p. aetec. Vel. n. Ver-
bum ponitur et actio intellectio
suum habeat terminum per ipsam
productum, et quod plures Theo-
miste contendunt, & hoc non ex
iura dictio, intellectio. n. non est
propria, & vera actio, sed dicitur
actio tantum grammaticaliter, et
est ad hoc. Bern. asserit ex D. Tho-
cic. & per quamdam analogiam
quod ad veram actionem habet
ex subtilis. in 1. dist. 3. q. 6. in
fide. & quod. 13. Scilicet ista est, obi-
doctet, quod vitalis operatio dicitur
et actio ob duas condiciones, in
quibus vera actioni assimilatur. Pri-
ma est, quia semper est in fieri, si-
cut illa semper n. dependet ab a-
gente in secundo, & ultimo instan-
ti, ac in primo, imo in quolibet
quouisque durat. Altera est, quia
in hac actionis propriae dicitur tran-
sit in obiectum, sicut in terminum,
licet non eodem modo, nam actio
proprie dicitur transire in terminum
simpliciter accipientem, non esse
per ipsam, sed operatio vitalis gra-
fit in obiectum, non simpliciter ac-
cipiens esse, cum secundum hoc ef-
se naturaliter praerigatur, sed se-*

cundum quoddam effectum diminutis
& cognitiui. Vel ponitur verbum
ad habendam similitudinem, & spe-
ciem expressam obiecti, et voluit
Comimb. 3. de An. cap. 8. q. 3. Sed
neque hoc modo necessarium est ver-
bum ab intellectione condiscin-
tum, ipsamet. n. intellectio est suf-
ficiens similitudo, & actualis re-
presentatio obiecti, & ipsa intel-
lectionem informans reddit eam cogno-
scentem, & assimilat intentionali-
ter obiectum. Vel ponitur ad ha-
bendam praesentiam obiecti, quae
non est per ipsam, intus praes-
ens, et Complus. & Salmas. desat-
dunt, & hoc modo est superuaca-
neum etiam Verbum. Vel. n. des-
deratur praesentia obiecti habitu-
alis, ac veluti in actu primo, & hec
sufficiens habetur per speciem
impressam, vel praesentia actualis,
ac veluti in actu secundo, & haec per
ipsam intellectionem sufficiens
habetur nam per hanc formaliter,
& actualiter obiectum potentia re-
praesentatur.

Ex his deducitur intelligere non
esse formaliter, producere, & agere.
Ratio est, quia ut Scot. docet in 3.
d. 3. q. 7. Y. & quolib. 13. FF. actio
productiua V. G. albedinis, vel
caloris, non facit album, vel caldi-
um, sed potius esse album, calidum
&c. est habere albedinem, & calo-
re in se, ergo similis actio, qua in-
tellectus producit intellectionem,
aut verbum mentis non reddit ipsum
formaliter intelligentem, sed id
solum a qualitate producta praes-
bitur.

fitur. Consideretur, si n. Deus in
selectionem in intellectu creatō
causaret, quod possibile esse supra
ostendimus, tunc Deus non dicere-
tur ea intellectu intelligere, sed
tantum intellectus ille, in quo in-
tellectio causatur, ergo hunc in-
tellectus dicitur intelligere, non
quia causas, sed quia recipit intel-
lectionem, & postea operatur per
eam. Tum tandem quis obiectum
simul cū potētia ad intellectionē
concurrat in eodem genere causa
efficientis, sicut etiam & Deus ipse
in ratione causa primæ ad actum
intelligendi efficiendum, & tamen
neque Deus, neque obiectum, ex
hac actione intelligere dicuntur, &
est clarissima Doctrina D. Thom.
p. p. q. 34. art. 1. ad 3. ubi ait: In-
telligere importat solam habitudinem
intelligētis ad rem intellectam; in qua
nulla ratio originis importatur, sed so-
lum informatio quadam in intellectu
nostro, dum intellectus noster sit in actu
per formam rei intellecta. in Deo autem
fit per identitatem. hæc S. Doct. cuius
doctrina in nullo a sent. nostra
differre videtur, sicut etiam in loc.
est: contra Genes, dū sit per ope-
rationem immanentem non fit aliud p. e-
ter ipsam operationem &c. ita ut poti-
us Sco. suam sententiam ab Ange-
lico mutuasse videatur, quam op-
positam docuerit.

Conclusio Secunda;

Disimus 2. intellectionem formaliter
non consistere in passione, nempe in re-
ceptione speciei impressæ, vel expressæ,
hæc contra Agid. & Doct. relatos

prosecunda sent. & patet ex dictis
de omni actu vitali. Tum quia per
operationem vitalem, potest a
aliquo modo exercetur, sed per
solam receptionem intellectionis
omni alio præciso, intellectu non
exercetur, nisi per receptam intel-
lectionem concipiamus ipsam re-
dere in obiectum; ergo non consi-
stet in illa simplici receptione. Tū
quia in intellectu distracto potest
recipi intellectio, & tamen duran-
te distractione, intellectus non
intelligeret, vel valde remissè. Tū
tandem, quia si Deus causaret in-
tellectionem in frænetico, vel dormi-
ente, non adhuc intelligeret, er-
gō, &c.

Respondent Authores pro se-
cunda sent. quod duplex est reco-
ptio, seu visio speciei, & intellectu-
onis cum potētia; Vna est merè
materialis, quam mortuam appella-
nt, ex eo quia fit sine attentio-
ne, & conatu potētiæ, & talem
inquiunt esse receptionem speciei
in visu dormientis oculis apertis,
& receptionem intellectionis in in-
tellectu distracto, & ita sententia
in tali receptione non consistit
intellectionem, sed sensationem.
Alia receptio, seu visio est viva,
quæ fit cum potētia attendente,
& veluti adhuc bene conant, &
hanc adiunt esse formaliter intelle-
ctionem, & sensationem.

Sed hic diluxus potius nobis,
quam ipsis fauet; Si n. non quali-
bet receptio speciei impressæ, vel
expressæ est sensatio, & intellectio,
sed

sed solum illa, quæ vitalis est. I. cū attentione, & conatu potentie, ergo formalitas intellectiōis, seu sensationis non consistit in pura, & simplici receptione specierum, patet conseq. attentio. n. conatus, & tendentia ad obiectum, ex vi vocabuli, potius activitatem significant, quā passionem.

Conclusio Tertia.

Dicimus 2. quod licet in nostra intellectiōe tria illa concurrant, nempe actio, passio, & vitalis qualitas, non tamen intrinsecè, & formaliter illa tria includit, sed solum qualitatem illam vitalem, qua intellectus intensionaliter assimilatur obiecto, eique vitaliter coniungitur. Est contra Hurt. quā Subtiliss. 40. ut. 19. cit. & præsertim in 1. d. 3. q. 6. & 7. & quolib. 13. quem eius Alumnus sequuntur, cum Doct. teris sent. citatis; & probata remanet ex disp. 4. art. 3. de quidditate actus vitalis in cōmuni. Rr. modò quò ad singulas partes; & q. intellectus creatus omnia illa tria, includit, eleganter ostendit Doct. in 1. d. 39. lit. L. dicens quòd quilibet vitalis potentia, creata cognitiva, vel appetitiva, est productiva, receptiva, & operativa, secundum diversas habitudines ex natura rei distinctas, iuxta diversum genus causæ per eas importatum; Est siquidem productiva sui actus in genere causæ efficientis, est eiusdem receptiva in genere causæ materialis, est eadem operativa, quatenus actum illum habens, tendit vitaliter in obiectum,

& exercetur velut in genere causæ formalis; & solum secundum hanc ultimam habitudinem sit, spectare ad formalitatem operationis vitalis, vel saltem per eam circumscribi, alias verò tantum prærequiri ad operationem vitalem in nobis. Includit productionem sui actus per accidens, quia potest per Subtiliss. actus vitalis totaliter produci à Deo; receptionem verò necessariò, ac indispensabiliter, quia ut poterit vitaliter operari dicatur, debet in se talem actum habere.

Quòd deinde intellectio non includat intrinsecè, & formaliter omnia illa tria, vt Hurtad. asserbat, probat Scot. quolib. 13. A. nam intellectio, sicut quicumque vitalis actus, est ens per se unum & unius generis, & apud omnes ponitur in prædicamento qualitatis, ergo non potest omnia illa essentialiter includere, quia actio, passio, & qualitas sunt diversorum generum, & ex 8. Merh. 15. ex rebus diversorum generum non potest fieri ens per se unum. Per hæc responderetur etiam ad P. Morand. qui partes Hurtadi suscepit.

Ex quibus sequitur, quòd si actus iste spectetur secundum id, quòd nobis exprimitur pro statu isto, sic dicit respectum tendentiæ, & attingentiæ in obiectum, ex Doct. quolib. 13. cit. M. sine quo respectu non concipimus potentiam vitalem operari circa suum obiectum, ideoque per tales respectus qualitatem illam intellectiōis esse

esse vitalis actus circumfabor, solum, qui respectus in potentia cognitiue se habet per modum representationis, & expressionis intentionalis, in appetitu autem per modum carnis in possessionis, & amplexus, ut Scot. docuit quolibet. *Sc. Nunc istud.* ubi vult actus Diuinos habere plenam vitalitatem abique illo respectu. Licet igitur verum sit quod potentia vitalis cum producendo, cum operando exerceri vitaliter dicatur, diversimode tamen, nam producendo actum vitalitatem exercetur vita physica, ac per illum operando, ac tendendo in obiectum, exercetur vita intentionalis. Primum exercitum spectat ad genus causæ efficientis; secundum vero ad genus causæ formalis, quatenus actus per modum formæ constituit potentiam operantem, omnique immobilitate copulata, & vnde intentionaliter, in quo genere causæ suo latere, visum, videre, floresque florere dicuntur &c.

Obiicitur. non potest

Obijciunt Thomæ, probando quod intellectio sit terminus productiva, & intelligere sit agere, & producere. Intellectio est actio vitalis, per quam verè potentia vitalis exceditur, ergo per eam aliquid productione, &c. ex Doct. loc. cit. intellectionem esse actionem equiuocam tantum; & grammaticaliter, propter quasdam conditiones, in quibus cum vera actione convenit, non autem univocè, & physice, ut iam modò dictum est, & per eam,

potentia vitalis exerceatur intellectio, tantum, & operando, non physice, nempe producendo, &c. in 1. 8. 37. ite subtilit. Intellectione terminari ad aliquid, non in ratione effectus producti, sed in ratione obiecti, declarati per istam.

Obi. Intellectus, ut intellectus duo dicit in actu primo, scilicet esse productivum, & esse expressivum obiecti, ergo sequitur reduci ad actum secundum sine actione, & producere hunc argum. maxime immittitur Hæretic. quod tamen nihil officit nobis, nos enim concedimus cum Scot. in 2. d. 39. L. quolibet potentiam vitalem creaturam cognitivam, vel appetitivam, ut modò constat, esse productivam, receptivam, & operativam, & verum esse intellectum non reduci ad actum, secundum, seu fieri intelligentem sine actione ab ipso, vel ab alio oritur, sed negatur hæc ad formalitatem intellectionis spectare, cum hæc in Deo sine tali actione habeatur.

Dices, intellectus, ut intellectus est formaliter productivus, ergo ut intelligens est formaliter agens, & producens. *Re. neg. antec.* siquidem intellectus Divinus est formaliter intellectus, & tamen non est actius, & productivus necesse ingeneris, & essentialis.

Obi. Omnis actus intellectus est essentialiter intellectio, sicut visus visio, sed verbum produciatur per actum intellectus, ergo per intellectionem. *Re. Scot. in 1. d. 2. q. 7. ite.* Quod negando ma. Dicitur in

est actus intellectus, & non forma. Licet intellectio ipsa, sed tantum causaliter, sicut etiam factum est omnem actum potentie visus esse formaliter visionem.

Ob. Intellectus non producit verbum, nisi per dictionem, sed non dicit, nisi intelligendo, ergo si producit verbum dicendo, producit intelligendo. R. neg. min. si formaliter accipiat, concedendo si causaliter, & finaliter, quatenus .i. intellectio est terminus dictionis, unde intellectus creatus dicit, ut intelligat.

Ob. Verbum vocale proportionatur mentali, ergo sicut vocale, producit per vocalem locutionem, ita mentale per locutionem mentalem, quæ dicitur intellectio. R. argum. esse pro nobis, ut bene colligitur ex Doct. in 1. d. 27. si cur, n. verbum vocale producit per dictionem vocalem, ita mentale per dictionem mentalem, & sic factum est locutionem mentalem esse ipsam intellectiorem.

Secundo ob. contra secundam conclusionem, probando, quod intellectio sit passio, & intelligere, pati ex Arist. 3 de An. text. 2. ergo &c. R. Scot. maiorem esse veram præsuppositivè, non formaliter, nequit .n. intellectus intelligere, nisi prius causet intellectiorem, ac in se ipso recipiat & faciat ipsū quodammodo pati à se, non passione corruptiva, sed perfectiva.

Sed Contra, Doct. explicans dictum Philosophi. *Intelligere est pa-*

ti, ait, hoc ideo protulisse, quia formaliter intelligimus, non producendo, sed recipiendo. R. per illa verba Doct. tantum innuere, voluit ad intellectiorem requiri, & præsupponi in nobis magis receptionem, quam productionem, habere .n. qualitatem, est esse quale, non autem eam producere.

Ob. esse album V. G. est habere albedinem, ergo esse intelligentem est formaliter habere intellectiorem sibi inhzentem, quod sit media receptione. R. cum Māstr. & Bell. aliud esse loqui de effectu formali formæ in se, aliud de communicatione talis effectus subiecto; Si ergo per esse intelligentem significamus denominationem ex forma intellectiōis in subiectum derivatam, verum est ad hoc prærequiri receptionem, vel saltem identitatem cū tali subiecto, ut est in Deo, sed si per esse intelligentem significamus esse vitaliter operantem, ut effectum formalem intellectiōis in se, certe hoc modo à receptiōe præciudicet, & in illa sola tendentia ad obiectum consistit, præciudicando ab inhzentia ad subiectum, ut patet in Deo.

Ob. Licet possit à Deo produci intellectio in intellectu creato, adhuc tamen nunquam Deus diceretur intelligens, nisi illam in se recipiat, ergo receptio pertinet ad essentiam intellectiōis. R. negans consequ. argum. solum probare in nobis necessariò, & indispensabiliter prærequiri ex imperfectione

nostrum intellectum non tamen quod in ea formaliter consistat, cum eius formalitas a receptione praescindatur, ut in Divisione patet.

Tertio arguitur contra 3. Conclusionem. probando, quod intellectio non sit qualitas, ex 10. Ethic. cap. 3. ubi Aristoteles vult operationes virtutis, & felicitatem quam tenet in contemplatione consistere, non esse qualitates. Rt. Scot. quol. 13. S. *Ad ista &c.* FF. tunc Arist. non loqui de operationibus vitalibus, quae sunt ultimae perfectiones naturae operantis, sed de operationibus elicivis earum, quae sanè qualitates non sunt; vel si loquitur de actibus ipsis vitalibus, pressius sumptum nomen qualitatis, scilicet pro qualitate stabili, & permanenti; in quo sensu bene negat operationes virtutis esse qualitates, nam habent esse in fieri, & per solam cessationem operantis desinunt.

Ob. Est respectus, quem dicit intellectio ad obiectum in ratione principij, sit illi accidentalis, quia potest a Deo totaliter produci, respectum tamen, quem dicit ad illud in ratione termini, videtur ei essentialis, ita quod nec a Deo suppleri potest, ergo intellectio potius in relatione, quam in qualitate absoluta consistit. Rt. Vulp. tom. p. p. p. disp. 20. art. 7. num. 6. negando, quod intellectio, in ratione qualitatis, aliquam sibi identificent relationem ad obiectum, neque in ratione principij, neque in ratione termini, pro qua doctrina

citat Scot. quolib. 13. S. *De quarto principij &c.* & quencumque respectum possit suppleri a Deo.

Sed melius Barg. cum Mast. & Bell. asserentibus respectum quem dicit intellectio ad obiectum in ratione termini esse ei consubstantialitatem, ac realiter identificatam, & asserunt Doct. in 3. dist. 13. q. vii. *Ad pr. princip.* imò in communi scilicet in Scholasticorum relatione representantis ad representationem in actibus cognitivis est transcendentalis, & consequenter si non formaliter, saltem est ei identificata realiter, quae doctrina insinuata fuit a Doctor. quol. cit. ad 1. princ. LL. cum ait: *Species intelligibilis ex natura sua est forma quadam imitativa, & representativa obiecti.* Si autem hoc asserit de specie impressa, quae est virtutis similitudo, maxime asserendum erit de specie expressa, quae est formalis similitudo obiecti. Non est igitur negandum, quod intellectio etiam in ratione qualitatis talem respectum sibi identificent ad obiectum in ratione termini; & Doct. quolib. cit. S. *De quarto principij &c.* loquitur de respectu intellectio nis ad subiectum, non ad obiectum.

Ob. intellectio, & quicumque vitalis actus non potest quidditative intelligi, obiecto non cointellecto, non enim significat aliud in se, & absolute in subiecto, sed potius tendit in aliud, ut in obiectum, si enim intelligo, aliquid obiectum intelligo, ergo non est qualitas, quae est ens absolutum, & consequenter quid-

quid dicitur cognoscibile, quoniam cumque extrinsecus non intellego. *Ex Doct. quolib. cit. ad argum. princ.* quod si vox imponeretur ad significandam qualitatem absolutam solam, posset intellectio quidditative concipi, non intellectio obiecti, ut termino. Sed modò voces imponitur ad significandas operationes vitales important relationes, saltem connotative, & affert exemplum de specie intelligibili, quæ est qualitas absoluta, & tamè còmuniter appellatur similitudo, non quòd intrinsecè, & formaliter sit relatio illa, quam importat similitudo, sed quia ex natura sua est quoddam forma imitativa, & representativa obiecti, atq. ideo per hoc nomen, species non tantum significatur absolutum, sed etiam talis respectus.

ARTICVLVS QVARTVS.

De Quidditate, & Essentia Verbi Mentalis.

SCORUS cum locis citatis art. præced. cum in p. dist. 27. q. 3. *Ad quæstiones istas &c.* præsentem articulum determinat. Dicebāt Thomistæ verbum nostri intellectus esse similitudinem formalem, & expressam rei cognitæ, productam per actum intelligendi. Egid. quolib. 3. q. 12. & 13. quem sequitur Suenf. negat absolute intellectionem esse verbum, sed potius ipsum esse speciem intelligibilem, immediatè præcedentem actum intelligendi. Aureol. in 2. sentent.

dist. 27. & Nicolaus Boker. lib. 3. sup. Theol. positæ in initio sup. Metaph. asserunt obiectum cognitum, per intellectionem esse Verbum, non autem intellectionem ipsam. Auerfa licet consentiat Scot. intellectionem esse verbum, negat tamen verbum produci per distinctam actionem, quæ appellatur dictio, affirmans immediatè seipso ab intellectu procedere absque vlla actione media, quæ fuit etiam sententia Nominali.

Conclusio Prima.

Dicimus primò, Verbum mentale esse ipsam actualem intellectionem. Est Doct. loc. cit. sequuntur Scotistæ, & Recentiores ferè omnes, & primò probat Scot. excludendo alios modos dicendi aliorum; Non in verbum est terminus aliquis per intellectionem productus, quia ut iam probatum est, intellectio reuera non est actio habens aliquem terminum, per ipsam productum. Neq. est species intelligibilis, sed potius verbum est effectus talis speciei, cū producatur ab intellectu specie secundato. Nec obiectum secundum esse cognitum, quia secundum illud esse potius dicitur declaratum, & expressum per ipsum verbum. Neque obiectum secundum esse reale, quod habet extra intellectum, quia verbum producitur ab intellectu, obiectum verò secundum esse reale extra, non producitur ab intellectu, sed præsupponitur. Unde a sufficienti diuisione remanet quoddam Verbum mentalis sit, ipsamet intellectio.

Ccc 2 Con-

Confirmat Scot. suam sent. au-
thor. D. Aug. lib. 15. de Trinitat.
cap. 16. ubi ait: *Cogitatio quippe no-
stra perveniens ad illud, quod scimus,
atque inde formata verbum nostrum est.*
& cap. 10. *Formata quippe cogitatio,
docet, quod scimus, verbum est.* & plu-
res alias affert eiusdē S. Doctoris
author. quibus clarē supponitur
verbum esse nositiam.

Est tamen sciendum ex Subtilil.
in 1. citat. dist. 27. §. *Ideo istis &c.*
quodd estō verbum semper sit actua-
lis ipsa intellectio, non tamen que-
cūque intellectio est verbum, sed
illa solum, quæ est naturaliter ge-
nita, & producta à memoria fecū-
da, s. ab intellectu simul cum ob-
iecto, vel in se præseate, vel in spe-
cie, quæ dicitur semen eius, siqui-
dem ex his duobus memoria fecū-
cunda constituitur. ex D. Aug. 15.
de Trinit. quare duæ conditiones
præcipuè requiruntur ad verbi cō-
stitutionem, una quod illa intelle-
ctio, quæ nomen verbi suscipere
debet, sit verè genita, & produc-
ta; altera quod sit producta per
modum naturæ, puta non per ac-
tionem liberam, sed naturalem;
Defectu primæ conditionis, intel-
lectio essentialis in Divinis, nequit
verbum appellari, licet .n. natura-
liter sit à memoria fecunda, non
est tamen ab ea verè producta, sed
emanatione quadam rationis tan-
tū resultata. Defectu secundæ
conditionis ait Scot. quolib. 14.
art. 2. lit. Bb. Visio Dei in Beatis
non est Verbum, quamvis .n. sit

naturalis Divinæ Essentiæ simili-
tudo; non tamen naturale ab ea
producitur, sed liberè, cum ad eam
concurrat ut volens. Idemque re-
plicat quol. 15. X. quem sequun-
tur Scotistæ communiter ibidem.
Rada p. p. Controuers. 10. art. 2.
Vulp. tom. 1. parti p. disp. 14 art.
7. Mastr. & Bell. hic disp. 6. q. 3.
art. 2. & alij.

Recedit tamen ab hac sent. Ca-
uell. in lib. de An. disp. 3. lect. 3.
num. 10. ubi putat verius esse op-
positum .s. visionem beatam esse
verbum, ratio eius est, quia non re-
quiritur ad rationē generationis,
vel prolis, quod utraque causa na-
turaliter concurrat, alioquin Bea-
ta Virgo nō fuisset Mater Dei, nec
Deus eius Filius, quia Spiritus San-
ctus cunctis ad generationem
eius, ut causa libera, non ut natu-
ralis; quia ergo visio beata solum
ab intellectu beato naturaliter p-
ducitur, hoc sufficit ut dicatur ver-
bum, licet ex parte obiecti proce-
dat liberè, pro qua sent. adducit
etiam quasdam auth. D. Aug. ac
ipsius quoque Scoti. appellantium
Visionem Beatam Verbum.

Non est tamen recedendum à
communi Scotistarum sent. eo vel
maximè, quia Doct. quol. 14. cit.
manifestè docet, ex solo defectu
Divinæ Essentiæ, naturaliter non
concurrentis ad visionem, sed li-
berè, beatos non habere verbum de
illa. Nec sufficit, quod naturaliter
ab altero tantū principio procedat,
quia si hoc sufficeret, tunc Spiritus
San.

Sancti productio esset generatio; & ipse esset Verbum; nam esse libere producat ex parte potentie, ad hoc tamen naturaliter precebit ex parte obiecti. Nec ratio Cauelli urget, quia Christus vt homo, potest naturaliter generari ab vtroque parente; & merere per accidens fuit illi, quod Spiritus Sanctus, vel tota Trinitas, supplere vices Patris Naturalis per concursum liberum; At quod est per accidens, variare non potest quod est per se; hæc autem ratio, (vt bene ostendunt Mastr. & Bell.) non militat in productione Spiritus Sancti, nec in productione visionis beatificæ, quia nec Spiritus Sanctus potest naturaliter produci, sed per modum nature, neque Visio beata a Diuina Essentia ita causari; cum Deus ad extra libere agat. quod deinde D. Aug. aliquando visionem beatam vocauerit verbum, per hoc solum innuere voluit beatos videre Deum nosse clarè, & distinctè, quæ se perfecta, & expressè similitudo Diuinæ Essentiæ, vt ex eius verbis colligitur 1. 4. de Trinit. cap. 12. vbi ait *Cum videbimus eum sicuti est, tunc verbum non erit falsum.* & in eodem sensu loquutus est Doct. si quandoq; Visionem Beatam, verbum appellauerit.

Conclusio Secunda.

Dicitur 2. Verbum mentale Verè, & propriè producti a memoria secunda per actionem a se ipsa distinctam. Est Scoti in 1. d. 27. q. 1. & d. 2. q. 7. Q. & pluri bus alijs in locis, vbi in intel-

lectu nostro duos actus distinguit vnum dicendi, alterum intelligendi, & istum vult esse illius terminum vt propriæ actionis, per quem accipit esse. Sequuntur quamplures Recentiores, licet in probatione deficiant ex diuersitate principiorum. Pr. igitur primò Auth. Dicitur Aug. 9. de Trinit. cap. 7. vbi ait *concepit verum veracem hominem, tamquam verbum apud nos habemus, & dicendo intus gignimus.* Et quomodo cognoscendo verbi generationem, dictionem appellat, & consequenter vt veram actionem cognoscit, quia generatio res vera actio illius productiua est.

Confirmatur ex paritate verbi vocalis, per quod in cognitionem verbi mentalis deuenimus, siquidè verbum vocale, verè per locutionem, & dicere corporeum producit, veluti per actionem distinctam, ergo similiter verbum mentale per locutionem, & dictionem spirituales produci debet, veluti per actionem distinctam. Item ex paritate Verbi Diuini, quod non asserimus seipso immediatè a Patre produci, sed per veram actionem generatiuam, cuius ipse est terminus. Pr. tandè ex illa Scoti maxime in 2. d. 1. qu. 5. *Ad questionem istam, &c.* Illa relatio est realiter identificata cum fundamento, sine qua, vel sine eius termino talis relatio esse non potest; si n. ab alia causa oriri potest, signum est talem dependentiam ab eo reipsa distingui, esseq; illi accidentalem, non

non formaliter, sed in proposito, bar. tam in Divinis, quoniam in creatura
idem numerus actus vitalis potest, ita in Divinis, quia pr. memoria
a diversis principis oriri. nā pro- secunda, verē productū Verbum
dici potest a potentia cum habitu, sed talis productio non est forma-
vel sine habitu, cum una, vel alte- liter intellectio, ergo &c. pr. Mi-
ra species impressa, ex uno, vel alte- nam ibi intellectio est ingenera, &
ro Dei auxilio loquendo de actib. improducta, communis tribus per-
supernaturalibus, imō potest in- sonis, atque idem velut perfectio,
sent. nostra totaliter a Deo im- essentialis, naturaliter antecede dema-
pi, ergo operatio vitalis produ- it ipsum dicere, quod est notionale
potentia vitali per actionē a seipso. In Creatis etiam patet, nam cum
realiter distinctam.

Conclusio Tertia.

*Dicimus 3. verbum mentale produci per
actum dicendi, non per actum intellige-
di.* Et Doct. loq. cit. & patet ex
dictis. Siquidem Verbum mentale
produci debet aliqua actione a se-
ipso distincta, sed talis actio non
potest esse actus intelligendi, ergo
erit actio dicendi. Maior est clara,
Mi. pr. actus vitalis non est produ-
ctivus, ex dictis, sed intellectio est
actus vitalis, & de genere qualita-
tis, non de genere actionis, ergo
alter actus constituendus est in in-
tellectu, qui sit productivus, & cū
verbo comparetur, velut actio cū
suo termino. Appellatur talis ac-
tus congruenter dictio, seu actus
dicendi, desumpta metaphorā a ver-
bo vocali, cuius expressio vocatur
dictio, quo etiam modo loquendi v-
tuntur Sancti PP.

A. resp. Thomistae ipsammet in-
tellectionem esse dictionē, & quod
dicere est intelligere exprimendo,
& exprimere intelligendo. Non
valet, nam isti actus sunt ex natu-
ra rei distincti, quod Subtilis pro-

actualiter intelligimus, verē in no-
bis aliquid datur de genere quali-
tatis, quod appellatur species ex-
pressa, & verbum; ac hoc non est
aliquid ingeneratum, & improductū,
seu identificatum cum intellectu
nostro, sicut intelligere Divinum
cū intellectu Divino, sed quoddā
accidentale, & verē productum
per actionem de genere actionis
ab ipsa omnino distinctum, ergo
datur actio intellectiva, quae appeli-
latur dictio ab actuali intellectu
ne realiter distincta.

Caiet. p. p. q. 27. art. 1. dub. 1.
tribuit Scotus, quod dicere, & intelli-
gere se habeant tamquā duo effe-
ctus prout subordinati ab eadem
causa; ac fallitur, numquā n. Doct.
hoc loquuntur, sed semper docuit
quod actio, & intelligere se habe-
ant, ut actio, & eff. actus, ita ut di-
cere sit effectus, actus vero intelli-
gendi effectus, seu terminus eius.
Ita praesertim habet in 1. d. 2. q. 7.
ubi ait: *Intellectus dictione produci, si-
cut ignis calefactione calefacti.* Hoc ta-
mē Caiet. verū est de intelligere, &
dicere Divino, intelligere, n. effecti-
ale

non emanat ab essentia Divina, & quantum essentiale commune omnibus Personis Divinis; deinde in Patre emanat dictio, quæ est alter effectus subordinatus priori, & sic se habent quasi duo effectus subordinati, quorum neuter est alterius causa, aut actio productiva; Si autem in Divinis Dicere comparatur cum noticia genita, quæ dicitur Verbum, tunc ibi Dicere comparatur etiam cum Verbo, velut actio cum suo termino.

Ex his colligitur, quod hæc controversia tam ardentem inter Thomistas, & Scotistas agitata, evadit quasi de nomine, nam actus Scotistæ appellant dictionem, Thomistæ vocant intellectionem; & quem illi vocant intellectionem, isti verbum appellant, & sic remanet dissentio in solo modo loquendi: conveniunt tamen loquuntur Scotistæ, nam intelligere proprie non importat ordinem ad aliquem terminum per ipsum productum, sed solum ad terminum per ipsum representatum, & proprie dicitur obiectum, ut præsertim de intellectione divina constat, per quam in divinis nihil verè producitur, Dicere autem importat ordinem ad Verbum, ipsa dictione productum.

Objectiones.

Ob. contra primam Conclusionem, probando, quod Verbum metaphisice non sit intellectio, sed quid ab ea distinctum. & primò. Auth. D. Aug. 15. de Trinit. cap. 10. ubi inquit: *Verbum, quod sermo sonat, est se-*

ghum verbi, quod sermo sonat. Sed verbum exterius sonans, non est signum intellectionis, sed rei intellectæ, ergo &c. Rt. Scot. in 1. d. 27. cit. q. verbum externum, seu externa locutio, ytramque significat. scilicet & re intellectam, & eius intellectionem; Sed primò, & principaliter rem ipsam, intellectionem verò in ordine ad illam, quatenus est medium ordinatum ad rem illam significantem. Ex quo non sequitur, quod illa propositio, homo est animal sit falsa, nam veritas propositionum non attenditur ex maius principali significato, sed ex præcipuo, & magis principali, quod in casu est res intellecta, non intellectio, quæ ipsam exprimit. Hinc sciendum ex Doct. quod obiectum sit præsens intellectui tam per impressam, quam per expressam speciem, cum hæc tamen differentia, quod per impressam sit habitualiter in ratione obiecti intelligibilis, ac veluti in actu primo; sed per expressam sit præsens actualiter in ratione obiecti intellecti, quia est formalis similitudo rei intellectæ, & non virtualis, tantum, ut est species impressa.

Secundò obijcit Aversa contra Secundam, probans, quod verbum non producitur per aliam actionem distinctam: Actus vitalis est operatio, & actio potentia vitalis, ergo non debet alia actio assignari, nam ad actionem non est actio, nec operationis datur operatio, aliàs daretur processus in infinitum. R. negando consequ. actus in vitalis

Inquam equivoce. & grammaticali-
ter dicitur actio. non vera actio.
& pradicamentalis. de qua solum
verificatur quod non debet esse per
aliam actionem, alioquin sequere-
tur processus in infinitum.

Ob. Arist. 9. Meth. 16. hac ra-
tione vocavit omnes actiones vi-
tales immanentes. quia. s. non sunt
veræ actiones, quæ habent termi-
num a se distinctum. Argumentum
nostram confirmat sent. ideo. n.
Arist. actus vitales immanentes
appellat, ut ostendat qualitates il-
las esse actiones merè grammati-
caliter, non tamen per hoc negare
intendit propriam actionem qua
siant, ut in esse ponantur.

Tertio Obijcitur contra 3. Con-
clusi. probantes Thomistæ, quod
intelligere sit intellectualiter dice-
re, ac consequenter verbum produ-
ci per actum intelligendi, & primò
Auth. D. Aug. 15. de Trinit. cap.
7. ubi ait: *Cum mens apud se verbum
habet, utique cogitando habet, quia
nihil aliud est apud se dicere, quam
apud se cogitare.* R. Scot. in 1. d.
32. q. 1. §. *Ad istam questionem* &c.
SS. PP. usurpare quandoque voca-
bulum dicendi non in proprio si-
gnificato. s. pro actualiter produ-
cere notitiam, sed pro intentiona-
liter exprimere, & declarare obie-
ctum. Vel quod dicere est cogita-
re causaliter, non formaliter.

Ob. Idem D. Aug. 5. de Trinit.
cap. 13. anquit: Verbum est visio de-
visione, ergo produciatur per intel-
ligere. R. Scotus ibi D. Aug. per

visionem. de qua Verbum procedit,
intelligere scientiam habitua-
lem, seu memoriam secundā sicut
seipsum explicat 15. de Trinit. cap.
11. ideo nihil.

Ob. Vnus potentie vnicus est
actus. nam potentie distinguuntur
per actus, ergo dicere intellectus
non distinguitur ab intelligere, sed
sunt vnus, & idem omnino actus
productivus verbi. R. antec. esse
verum in suo conceptu generalissi-
mo tantum, ceterum absolute lo-
quendo vnus potentie duplex est
actus, nempe vnus de genere actio-
nis, alter de genere qualitatis, ideo
non valet, quia antec. est falsum.

Ob. Saltem non posset assignari
ratio, cur potius per actum dicēdi,
verbum producat, quam per ac-
tum intelligēdi, cum ambo sint ac-
tus secundi, & ab eodem principio.
R. neg. assumptum, siquidem bene
assignat Subtiliss. rationem dispa-
ritatis in 1. d. 2. q. 7. quia. s. actus
dicēdi est natura sua productivus,
quia est verā actio de genere actio-
nis, actus verò intelligendi est na-
tura sua solum operativus, & vlti-
ma ē potentiam perficiens, cum sit
simplex qualitas.

Ob. Si actus iste dicendi non est
intellectio, ergo iam non est actio
intellectiva, cum omnis actio in-
tellectus sit essentialiter intellec-
tio, sed hoc est falsum, ergo &c.
R. negando sequelam maioris, cū
sua probatione, non. n. oportet
omnem actum intellectus esse in-
tellectionem, & patet de actione intel-

intellectus, quæ species & nobis abstrahit, quæ tamen non est intellectio in omnium sent. sic in proposito, actio, productiva intellectus, spectans ad intellectum, quæ dictio appellatur, est utique actus intellectus, non tamen intellectio, quia per eam nō denominatur intellectus formaliter intelligēs, sed dicens, ita Scot. loc. cit.

Ex his sequitur ex Doct. in 1. d. 32, q. 1. F. quod licet dicere, & loqui mentaliter quandoq. sumatur pro declarare, representare, & exprimere obiectum, in rigore tamē & improprio significato, denotat producere verbum, & notitiam; intellectus n. noster dicit verbum prius quā intelligat, quia ex indigentia, ut per verbum productū intelligamus; non autem ex plenitudine perfectionis, & a facundia, & memoriz, ut in Divinis enenit; nam Pr. & Ecce quæ prius intelligit quā dicat, nos verō prius dicimus, quā intelligamus.

P. Morand. loc. cit. nu. 359. Conclus. 1. asserit, quod Verbum producitur per dicere, & quod ly. Dicere denotat affectionem, quia aliquid dicitur, vel profertur. & citat Scot. & D. Thom. & respondit Vasq. qui existimabat, actionem per quam verbum producatur, non esse dictionem, sed ipsum verbum productū. Probat contra Vasq. sicut se habet verbum vocale ad dicere vocaliter, ita dicere mentaliter ad verbum mentale, sed verbum vocale verē producitur per dicere vocale, ergo

etiam mentale per dicere mentale. Bened. Sed est ratio Scoti, quæ vult ostendere distinctionem realem, inter actionem de genere actionis, & intelligere, seu verbum mentis, quod est qualitas, si ergo intelligere producit verbum, ergo duæ actiones productivæ, una quæ producit intelligere, & dicitur Dicitio, alia quæ producit verbum, & dicitur intellectio. At hoc est contra Morandum, qui ex Arist. in 1. notat, quod intelligere est verū & realis actio.

Deinde in 3. Concl. dicit eū. P. quod verbum in vno sensu producit per intelligere, & in alio nequaquam, explicat, & probat. Dupliciter potest considerari intelligere, primo modo in fieri, secundō in facto esse. Primo modo est ipsa met productio verbi. Secundo modo est ipsum verbum, ut intellectus informat, & reddit intelligentem. Non placet, & ratio est, quia actio productiva, & terminus productus distinguuntur realiter, ut via & terminus, seu finis via; quomodo ergo idem intelligere consideratum in fieri habet rationem productionis verbi, & in facto esse dicat verbum productum, ergo à parte rei idem esset terminus, & via, productio verbi, & verbum productum, i. medium, & finis, hoc autem est falsum, ut etiam ipse facetur, quia nihil sit per se ipsum. Tum quia posset respondere Vasq. ad Morand. nō habere pro inconuenienti, dictionem esse ipsummet verbum

ga est ipsa sola intellectio, & di-
ctis, sed virtuales, quatenus obiecta
eorum vices gerentes, eorum lo-
co ad cognitionem parandam co-
currunt. Et quidem de existentia
harum specierum maior adest co-
tentio, quam de speciebus sensibi-
libus, nam pro istis ad manus expe-
rientiam habemus, non pro illis,
hinc plures illorum, qui sensibi-
les species admittunt, de intelli-
gibilibus negant.

Controuerfia igitur praesens in-
tres diuiditur classes, Prima negat
species intelligibiles, ita ex Prae-
cipulis, Themil. Thofrastus. Hen-
ric. Bacon. Durand. Ocham. &
ex Recentioribus Arel. cum Alijs.
Secunda opinio, quae modo est co-
munijs, & magis plausible admit-
tit species intelligibiles in omni
cognitione, & intellectum agente
pro earum productione, ita D. W.
Thom. p. p. q. 84. art. 1. & 2. cum
Suis, Scot. loc. cit. cum Scotistis, &
Numerici fere omnes.

Media eadem opinio distinguit
de cognitione abstracta, & in-
tuitiva (de quibus infra) & docet
species intelligibiles esse vtriusque
necessarias ad cognitionem abstrac-
tiuam, minime vero ad intuiti-
uam, ita Scot. in 1. d. 3. q. 6. quem sui
discipuli sequuntur, vt Lych. Barg.
Viger. Mayr. Faber. Tatar. Vulgo
Mastr. & Bell. & Alij.

Conclusio.

Dicimus, necessarias esse species intel-
ligibiles ad cognitionem abstractiuam.
Est Scoti loc. cit. & communis in-

ter SS. PP. & Philosophos, & prae-
sertim D. Aug. 12. de Trinit. cap.
2. non permittit de huiusmodi spe-
ciebus dubitari, probatu tamen
est difficile. Baud. in libr. de An.
disp. 12. sec. 1. Sic probat. Illud
sine quo obiectum non potest fieri
intime praesens intellectui, nec po-
test ei proportionari, est necessa-
rium ad intellectionem, sed haec
speciebus intelligibilibus haec con-
ditiones non possunt haberi, ab ob-
iecto, ergo nec potest haec ipse
fieri intellectio. Probat, enim, quia
cum obiectum sit extra intellectum
non potest ex se approximari, nec
esse intime praesens, quod est ma-
teriale, nec potest ex se esse ei pro-
portionatum, cum sit diuersi ordi-
nis, quum. q. est materiale, & aliud
spirituale, ergo dari debet aliquid
per quod approximetur, fiat intui-
tue praesens, & proportionatum
quod esse non poterit, nisi species
intelligibiles.

Sed videtur, haec ratio si forte Re-
centioribus omnibus communis mi-
nime tam vixit, nam Adhuc alij
negant, minores, & ad probatio-
nem, quod materiale est diuersi
ordinis, quia vnum est materiale,
aliud spirituale, dicerent hoc non
obstare, nam haec ratio valet de
causa totali, sed quomodo haec causa
partialis est materialis, & altera
spiritualis, & maxime si haec fuerit
principalis, veluti est intellectus,
bene produci potest effectus spiri-
tualis, vt est actus intelligendi. Tu-
quia phantasma iam est materiale.

Ddd 2 & cau.

causare potest immediate speciem impressam cum intellectu agente, quæ species est etiam spiritalis, quare ergo non etiam intellectiōem, & speciem expressam? Neque necessariæ sunt species ex eo quia obiectum debet uniri intellectui, illique intimè coniungi, ut secum constituat vnam causam totalem intellectiōis, nā ex Subtiliss. in 1. d. 3. qu. 7. lit. M. non requiritur tanta unitas in causis, quanta in effectu, sed aliquando sufficit inter plures causas unitas ordinis, sicut in casu sufficit debita approximatio, & applicatio obiecti ad potentiam, hinc ait Scot. quod accidit speciei, in quantum est causa partialis intellectiōis, & recipiatur intellectu, eique inhaereat, nam si per se subsisteret, & intellectui assisteret ab extrinseco, absque informatione, cum debita applicatione, adhuc bene cum intellectu sufficeret ad causandam intellectiōem, ut de phantasmate patet, quod cum intellectu agente concurrat ad causandam speciem intelligibilem, quæ non nisi ab extrinseco ei coniungitur per quandam assistentiam. Per has rationes R. etiam ad P. Morandum, Mag. Brunum, & alios, qui eadem via, & medio procedunt in probatione conclusionis.

Alij hoc probant ex eo, quia obiectum in phantasmate, & alijs potentijs inferioribus cum sit extrinsecum, & materialium, non est actu intelligibile, sed potentia tantum,

liquidem in toto illo processu, & per in ordine sensibilibus manet, ac proinde oportet, ut ab intellectu agente eleuetur ad ordinem intelligibilem, & de intelligibili in potentia fiat intelligibile in actu. Quæ elevatio, & translatio non fit, nisi per abstractionem speciei intelligibilis, & in qua obiectum apparet deputatum, ac veluti a conditionibus materialibus defecatum.

Sed neque hæc ratio valet, non .n. confudit universaliter, nam certum est obiecta quoq. spiritalia ab intellectu separato abstractione cognosci per speciem. Neque ista doctrina de obiectis sensibilibus, & materialibus, quod potentia tantum sint intelligibilia, non autem actu, est ita irrefragabilis, & suam impugnationem non sustineat, siquidem sensibilia sunt actu entia, & actu rationem obiecti intellectus participant, quod est ens in sua communicare, & consequenter sunt etiam intelligibilia, cum intelligibilitas sit passio entis realis, ergo sensibilia, & materialia non excluduntur ab ordine intelligibilem, & intellectus est potentia illimitata quod ad omnia entia, ut infra patebit; Unde illa doctrina solum intelligenda est de sensibilibus in ordine ad intellectum coniunctum, ut Lychet aduertit in 1. d. 3. q. 6. §. Sed ista littera, &c. quatenus in hoc statu nihil est intellectu, quin prius fuerit in sensu, intellectus .n. utitur sensibus tamquam ianuis, per quas obiectis datur ingressus ad

~~Solum~~ intellectus; & in hoc sensu sensibilia nō dicuntur actu intelligibilia; hoc est immediate ab intellectu attingibilia, nisi prius per se-
sus transierint, ante quem transitū dicuntur potentia tantum intelligibilia. In quo sensu, qui negare vellet species intelligibiles, diceret obiectum in phantasmate esse actu intelligibile, quia transire non debet per ulteriorem sensum, negando, quod materialitas, & extensio cum actuali intelligentia repugnent, alias nec Deus, nec Angelus possent obiecta materialia quatenus talia intelligere, quod falsum est, cum nulla intrinseca repugnātia asserri possit. & illa proportio, quæ a Doctoribus desideratur inter potentiam, & obiectum sufficit quod vna causa sit partialis, sicut defuncto ponitur intellectus agens causa speciei intelligibilis. Vide Scot. in 2, d. 3. q. 11.

Scotistæ alia via incedunt ex Doct. nempe Intellectus per cognitionem abstractiuam præcipue naturas vniuersales, & communes attingit, & talis natura apparere nō potest in phantasmate, sed in specie intelligibili tantum, ergo necessitudo est talis species admittenda pro tali cognitione, vt eius principium, vicem gerens obiecti. Maior patet, quia illa præsertim dicitur cognitio abstractiua, per quam attingitur natura nō solum a materialitate, & concretionem materiæ deputata, sed etiam a conditionibus indiuiduantibus hic, &

nunc, ita vt per speciem sola natura communis repræsentetur. Minor probatur, quia phantasma est materialium, & extensum, ergo non nisi singulare repræsentare potest, iuxta illud Arist. 2. de An. tex. 6. sensus est singulatum, intellectus vniuersalium.

Sed etiam in hac via non deficient Scopuli; nam esse extensum, & materiale, ac etiam esse singulare, & indiuiduum non tollit intrinsecam naturæ communicatem, & indifferentiam ex Subtilis. in 2. d. 3. q. 8. cum determinatio illa per differentiam indiuidualem sit ei prorsus extrinseca, sicut ergo in singulari seruatur adhuc natura communis, & sunt etiam in eo conditiones indiuiduantes, sic in phantasmate ipsius repræsentatur natura communis, & singularis; & est doctrina Scoti q. 17. de An. §. Præterea ostendo &c. vbi probabiliter defendit non dari species intelligibiles. Hinc multi candidi Scotistæ, cum ipso Doct. docent per speciem singularis repræsentari posse vniuersale, & per minus vniuersale repræsentari magis vniuersale, vt infra ostendemus, & in hoc sensu minor argumenti est falsitas, & Autho. Arist. 2. de An. exponitur a Doct. quod potentia sensitiua non potest percipere nisi singulare, ac intellectus vtrumque, & singulare, & vniuersale.

At instat Faber Theor. 79. cap. 4. Natura communis in suo singulari non retinet amplius communem
aita.

utrum suam per indifferentiam, cum per singularitatem sit determinata, ergo nec in phantasmate poterit ut talis representari. & neg. antec. ratio est, quia determinatio est extrinseca naturæ; unde intellectus potest utramque simul considerare. scilicet naturam ut per se, & intrinsecè communè, & per accidens extrinsecè singularem.

Medium igitur efficacius, quo potest conclusio nostra demonstrari est illud, quo utitur Subtiliss. loc. cit. in 1. d. 3. q. 6. in Corpore questionis 5. ad Questionem etc. 14. R. ex memoria intellectiva, & recordatione præteritorum, ubi Mayr. in 1. d. 3. q. 10. putat non posse adduci validiorem rationem ad intentum probandum. Sic igitur probat Scot. Manent species in memoria, actu intelligendi non manente, ergo necessariè sunt pro memoria intellectiva. probat assumptum ibidem sic. N. & quolib. 15. art. 1. ex Arist. 2. de An. tex. 66. ubi ponens differentiam inter sensum, & intellectum, dicit quod sensus cum sit singulare, non potest semper sentire quod vult, intellectus autem cum sit universalius, bene potest intelligere cum vult, ergo species intelligibiles conservantur post actum intelligendi in eodem intellectu. p. conseq. aliquid nulla esse differentia ex hoc capite inter sensum, & intellectum, si species intelligibiles evanescent, sicut sensibiles.

Dices, sufficit ad recordationem

sola Memoria sensitiva, sicut in sola phantasmata intelligimus, scilicet etiam eorum beneficio tantum recordamur, non specierum intelligibiliu. Non valet, quia iam anima separata præteritorum recordatur, ut patet de divite in Evangelio, & de alijs, & tamen phantasma non habent.

Dices adhuc ex Doct. q. 17. de An. post unam intelligentiæ relinquere habitum virtutis illius actus, qui habitus habet inclinare potentiam ad intelligentiam eandem rem, & ipsam representare, sicut potest species impressa. Non satisfacit, ut bene adverte Mayr. loc. cit. & sequuntur Mair. & Bell. & ratio est, quia representativum, obiectum in causando, non se tenet ex parte potentie, ut sunt habitus. Tu quia non ex quolibet actu generatur habitus, at nos de omni actu quem habuimus possumus recordari. Tu quia omnis actus intellectus potest esse obiectum recordationis, ergo oportebit ponere totos habitus, quos recordabilia, quod est absurdum. Tum tandem, quia ponere habitus in intellectu, qui vim habeant representandi obiecta, idem prius est, quod ponere species, & discriminem solum remanet in modo loquendi, quatenus quod unus speciem appellat, alter vocat habitum. Scot. loc. cit. loquebatur problematicè, ut etiam ibi faceret Cancellus.

Est tamen advertendum ex Subtiliss. in 4. d. 12. q. 3. ad 5. quod necessi-

necessitas hæc (specierum, non attendenda est ex parte potentie, ut Thomæ velle videntur, quasi quod intellectus sine specie sit incompletus in ratione potentie vitalis, & intellectiva; reuera in intellectu nullam a specie virtutem recipit, nullamq. perfectionem ad ipsam spectantem in ratione potentie intellectiva; cum in ordine suo tota habeat adiuuatam ad actum intelligendi; Sed specierum necessitas tota attenditur ex parte obiecti, ad supplendum eius concursum, ut alterius causæ necessitate requiritur ad intellectionem; Quod quidem supplementum ex tribus capitibus præsertim necessarium est: Primum, quando obiectum non est actu intelligibile, sed dumtaxat potentia, qualia sunt obiecta sensibilia, & materialia in ordine ad cognitionem abstractivam, ut Scot. docet in 1. d. 3. q. 6. O. siquidem non sunt abstractivè actu intelligibilia, nisi in specie præsentia fuerint, quia dum sunt in seipsis præsentia, cognitionem intellectivam non abstractivam pariunt; Secundum caput est, cum obiectum in se vitæ est actu intelligibile, sed est absens, ac proinde eius præsentia suppleri debet per speciem; & in hoc sensu vñas Angelus dicitur in 4. digere speciem ad intelligendum abstractivè etiam angelum absente; Tertium tandem caput est, quando obiectum est intelligibile, & præsens præsentia quidem entitativa, quia non absens, non tamen præse-

tia obiectiva; quatenus in ratione obiecti valde potentiam excedit; quare ut habeatur præsentia obiectiva, & intellectio sit in potentia intelligibilis opus est specie intelligibili. ex quo capite Scot. in 2. d. 3. q. 9. putat fuisse Angelis cognitionem in via speciem representantem abstractivè Essentiam Divinam.

— Ex primo capite, necessaria est species in cognitione abstractiva, de qua in præsentia articulo loquimur, in omnibus obiectis materialibus, & sensibilibus. Ex secundo capite necessaria est in spiritualibus, ac metaphisicis intelligibilibus creatis. Ex tertio tandem capite necessaria est etiam in obiecto increato, ut etiam abstractivè ab intellectu creato cognoscatur.

Obiectiones.

Ob. Omnes species, quæ ab obiectis imprimuntur potentie, representant obiecta a quibus imprimuntur, id est omnia talia obiecta sub singulari, ergo species representant etiam singularia, & sic nulla erit species rerum universalium. R. Scot. in 1. 100. c. 8. 3. q. 6. Ad primū principale sub I. maiore esse verā quādo obiecta sunt causæ totales specierum, vñ obiectis, & speciebus externorum sensuum evenit; falsa quando obiecta sunt causæ tantum partiales, ut in proposito est de speciebus intelligibilibus, quæ quia produciuntur ab obiectis, & ab intellectu agente, a quo habent universalitatem, non

solum

solum vim habent representandi obiecta singularia, sed etiam ut abstrahunt à singularitate, & sic etiā vniuersalia, quæ in singularibus sunt inclusa representant. Subdit Doct. ibidem lic. L. quòd quando intellectus haberet plures species simul, non tamen sequitur quòd plures simul intellectiones eliceret; ratio est, quia non omnes species mouerent simul intellectum ad cognitionem suorum obiectorum, sed illam prius, quæ erat fortior, vel quam voluntas voluerit, potest enim voluntas imperare huic speciei, & non illi, licet fuerit debilior, ut moueat intellectum ad cognitionem sui obiecti, & sic alias impedire ne interim moueat.

Ob. Vel species intelligibiles sunt necessariae ad eliciendam intellectiōem, & hoc non, sufficit n. intellectus possibilis cum ipso obiecto, vel phantasmate, nam esset materiale, potest tamē cum intellectu, ut causa partialis concurrere ad actum intelligendi, sicut concurrere ponitur ad productionem speciei intelligibilis. Vel necessariae sunt ad representandum obiectum intellectui; Sed neque hoc, quia ad hoc etiam sufficit solum phantasma, sicut etiam solet obiectum representari potētiæ superiori per actum potētiæ inferioris, ut voluntati per intellectum, appetitui per sensum &c. & fuit doctrina Aristoteli in hoc 3. ubi docuit intellectum speculari quod est in phantasmatibus. Vel necessariae

consentur ad assimilandum intellectum obiecto intentionaliter, at neque hoc; siquidem talis assimilatio sufficēter habetur per ipsam intellectiōem causatam ab obiecto, & in intellectu receptam. Vel ponuntur ad determinandam potētiā, quæ de se indeterminata est ad operandum circa hoc, vel illud obiectum, sed neque hoc, cū hæc ex dictis sit illimitatio potētiæ actiue, non passiue. Tum quia solum obiectum sufficiet ad determinandam quamcumque intellectus indifferentiam.

Et iam ex dictis patere ad quid species intelligibiles conducant, consentur in necessaria pro cognitione abstractiua in rebus materialibus, ut de potētiā fiant actiua intelligibiles secundum abstractiua intellectiōem; in spiritualibus vero, ut cū obiectum fuerit abiens, fiat præsens per speciem, ut explicatum est. Nec ad talem præsentiā constituendam phantasma sufficit, & probatio assumpta potius est pro nobis, sicut in sensu interior non cognoscis per speciem existentē in exteriori, sed per propriam, quamuis eam recipiat aliquo modo à specie existente in sensu exteriori causata, sic etiam de potētiā intellectiua asserendum est, quòd ei præsenteretur obiectum per propriam speciem, non alienā, nam quod perfectionis est potētiæ inferiori, non debet superiori denegari, nisi manifesta implicantia appareat. Exemplum de voluntate, &

te, & appetitu non valet, cum hic de potentijs cognitionis loquamur. Ad Arist. quod intelligens speculari debet quidquid est in phantasmate resp. Scot. loc. cit. in 1. lit. N. quod intelligendus est ut supra, quatenus .f. ob connexionem potentiarum, intellectus nullum universale pro statu isto intelligit, cuius interim singulare phantasie non reluceat.

Hinc notatur ex Doct. quod Duplex est, presentia obiectiva, ad potentiam, una physica, & realis, qua quodlibet agens physicum est presentis passio; altera intentionalis, qua proprie obiectum dicitur presentis potentie in ratione cognoscibilis; quamvis igitur obiectum physicum, & reale sit prius presentia reali, & physica, non tamen presentia intentionali, sic .n. potius species est causa presentie obiecti in cognitione abstractiva, de qua in presenti est sermo; quod tamen non est ita intelligendum, quod obiectum extra immediate causet in intellectu nostro speciem intelligibilem, nam propter ordinem potentiarum ita eam causare non potest, nisi in sensu exteriori, quare solum remote speciem intelligibilem causet.

Ob. Si species necessaria est ad cognitionem saltem abstractivam, vel immediatam causam intellectionis erit ipsa species concurrens cum intellectu, vel potius obiectum ipsum in specie relucens; non primum, quia tunc species ipsa intelligere-

tur; non obiectum per ipsam representatum; neque secundum, nam obiectum in specie habet esse diminutum, & secundum quid tantum, ac consequenter non potest esse causa effectus realis, & physici, qualis est intellectio. In hoc puncto est dissidium inter Scotistas; nam Lychet. & Barg. loc. cit. in 1. volunt speciem ipsam, non obiectum in specie representatum, esse principium cum intellectu abstractivae cognitionis; Alij e contra, putant non speciem, sed obiectum in specie relucens esse concusam intellectionis. Potest utraque pars problematicè defendi, ut apud Barg. patet, Probabilius tamen censetur speciem ipsam esse principium cognitionis, non obiectum ipsum; neque inde sequitur tunc speciem ipsam intelligi, non obiectum, ut Aduersarij urgebant, species .n. non concurret ad intellectionem, nisi quatenus obiecti vicaria, ac loco eius substituta, veluti semen eius. Tum quia licet species sit principium intellectionis abstractivae, terminus tamen eius est obiectum in specie representatum.

Ob. Si daretur species impressa praecedens, & manens post intellectionem, sequeretur dari memoriam intellectivam ultra sensitiuam, sed hoc est contra Aristi. libr. de memoria, & reminiscencia cap. 1. ergo &c. Avicen. cum suis sequacibus. R. negando sequelam maiorem, licet .n. admittat species in intellectu, vult tamen, quod facta

intellectione, statim ipsæ species
trāseant, sicut species visibiles, fa-
ciliā visione euālescunt. Non valet,
si .n. in parte sensitīua species con-
seruatur ad sentiendum obiecta,
iam sensata, vt experientia sit ma-
nifestum, & pro eius conseruanda
ponitur memoria sensitīua, tanto
magis dari debet intellectuā ad
illas in intellectu conseruandas.
Hinc Scot. in 1. cit. lit. N. docet
potiori ratione conseruari species
intelligibiles in intellectu, quā
sensibiles in organo memoriæ sen-
sitīuæ, quia istæ saltem per lēsi-
onem, ac indispositionem organi,
in quo subiēctūr, corrumpi pos-
sunt, sed non illæ, quæ sunt immā-
teriales, & intellectuī imprimun-
tur, qui nunquam marcescit; qua
ratione ait Scot. intellectum fuisse
consulto ab Arist. 3. de An. 6. ap-
pellatum, nō subiēctum, sed locum
specierum, quatenus habet potis-
simam loci proprietatem, quæ est
conseruare locatum, & in 4. d. 45.
q. 1. & 3. docet adeo species inde-
lebiter imprimi in intellectu, vt
etiam post mortem maneant, iux-
ta illud D. Hieron. in Prolog. Bi-
bliæ: *Discamus in terris, quorum nobis
scientia remanebit in Cælis.* licet igitur
species intelligibiles sint natura
sua defectibiles, conseruantur ta-
men ex perennitate subiēcti, seu
loci.

Nec verba Arist. terrere debent,
nam vt Scot. aduertit loc. cit. §.
De Secundo &c. Arist. ibidem expres-
se admittit memoriam intellectu-

nam, ait enim quorundam intel-
ligibilium nos memorari. vt quod
triangulus habeat tres angulos &c.
& hoc quidē, quia ita a nobis fuit
speculatus. Tum quia ibi loqueba-
tur ob connexionem potentiarum
pro statu isto, in quo memoria in-
tellectīua pendet a sensitīua, & nō
ē contra, ita vt sensitīua sit veluti
radix intellectuæ, & hac ratione
sensitīuam quodammodo supra
intellectīuam euehit; qua etiam
de causa ait memoriam esse per se
primi sensitīui, per accidens verō
esse partis intellectuæ, quatenus .s.
nulla recordatio pertinet ad intel-
lectum tanquam primariō, & ra-
dicaliter ad recordandū. ita Doct.
loc. cit. lit. K. Hinc benē ait May-
ron, quod tota obliuio debet re-
ferri ad sensum, & non ad intellec-
tum, siquidem species in sensu be-
ne possunt deleri propter altera-
tionē organi, non autem in intel-
lectu, & fuit Doctrina Subtilis. loc.
cit. H. & L.

Ex his patet resolutio illius cō-
trouersię inter D. Tho. & Scot. an.
.s. concedenda sit etiam in parte
intellectīua memoria sumpta pro
potentia conseruatiua specierum
præteritarum, quatenus præterita
sunt, quæ consequenter recordati-
ua dicatur. Doct. Angel. ex Arist.
loc. in lib. de memoria, & remini-
negat p. p. q. 79. art. 7. & 3. cōtra
Gent. cap. 74. eius ratio est, quia
obiectū intellectus est vniuersale,
quod abstrahit a fuisse, & fore, er-
go non datur memoria intellectu-

ne, quæ sit recordatus, sed tantu
sensitiua. An Scot. totu oppositu
docet in 4. d. 45. q. 3. quæ sequi
tur Scotistæ, vt videre est apud Reg.
Parisienses lib. de memoria, & re
minis. Cauell. 3. de An. sec. 3. Fa
ber. Theor. 80. cap. 3. Vulp. tom. 1.
p. p. disp. 29. art. ult. Malt. & Bell.
in lib. de An. dist. 8. q. 4. art. 1. &
passim plures Recent. & præsertim
Ouied. contra 3. concl. 5. Pr. expe
rientia, siquidẽ experimur nos re
cordari præteritorum conceptu
rerum, non solum vniuersalium,
quas semel cognouimus, quas me
moriam sensitiua attingere non po
test; Sed etiam singularium, patet
de diuine illi Lucæ 16. qui fratrum
sorum, Abraham, & Lazari recor
dabatur, sine misterio memoriæ sen
sitiuæ. Ita etiam & nos de præteri
tis actibus malis, & spiritualibus,
quos sensus non attingit recorda
mur, & penitentiam agimus, illos
recogitando cum suis circumstan
tijs loci, & temporis, vt Scot. loc.
cit. in principio quæst. & S. Dico
r. arguit. Alias sequeretur, q
anima separata non posset recor
dari eorum, quæ illi in hac vita
contingerunt, cuius oppositum
ex relato Euangelio colligitur, vn
de aliqui Doctores de fide hanc
veritatem astruunt.

Neque doctrina D. Tho. p. p. q.
89. art. 1. & q. 55. art. 2. suffra
gatur, quod nimirum anima sepa
rata accipiat species præteritorum
recordatiuas a Deo, nam tunc se
queretur naturaliter, & quantum

de se est animam separatã nullius
præteriti recordari. Et si hæc spo
cierum infusio a Deo in Angelis
admitteretur, nulla tamen nece
tas urget tribuendi quoq. animab.
separatis, quia istæ potuerunt illas
in corpore acquirere ministerio
sensuum, & in officina intellectus
eas post mortem conseruare. Item
arguit Scot. maiorem veritatem
habet præteritum, quam futurum,
quia præteritum habet veritatem
quodammodo necessariam, futu
rum verò contingentem, sed futu
rum vt sic potest ab intellectu cog
nosci, multa. n. de factis præiudic
tur, & cognoscimus, quæ prius nō
cognoscebamus, ergo & præteri
tum vt sic, ac proinde ex nullo ca
pite deneganda est memoria in par
te intellectus.

Ad Fundamentum D. Tho. quod
s. obiectum intellectus nostri est
vniuersale, quod abstrahit a suis
& fore. Respondet Subtiliss. hoc
esse verum, quantum ad noticiam
scientificam dimittat, quæ est
sola abstractiua, ceterum etiam
singulare a nobis pro statu isto co
gnoskitur, vt infra patebit, licet nō
ratione singularitatis vt diximus,
nec scientifica cognitione.

Addit P. Ouiedo: apprehendere
præteritum, vt præteritum est co
gnoscere tempus, quo res mensu
ratur, sed solum intellectus cogno
scit tempus, vt mensuram prioris,
& posterioris ex 4. phys. tex. 137.
ergo solum intellectus proprius, &
strictius cognoscit præteritum, vt

præteritum, & actû memorię exercet, quam sit sensus internus.

Respondent aliqui Thomistæ, gloriando maiorem, & minorem. scilicet si præteritum, & tempus considerentur in actû signato, seu in communi, & etiâ in particulari quò ad rationem objectiuam eorum a solo intellectu cognoscuntur, sed si consideretur exercitè tamquam condiciones obiecti apprehensi a solo sensu interno cognoscuntur. Sed in hac responsione iam conceditur quantum in controuersia proponitur, quòd nempe intellectus præteritum, vt præteritum cognoscit, & apprehendit, quòd ipsi prius negabant, ex allata ratione D. Tho. quòd obiectum intellectus est vniuersale, quòd abstrahit a fuisse, & fore. & ita quoque fatentur cum Scotò cognosci singulare, vt singulare, quòd ad rationem obiectiuam, licet nò sub ratione Singularitatis. Tum quia si condiciones obiecti apprehensi a sensu interno cognoscuntur, quare etiam non ab intellectu, qui est potentia perfectior, & illimitatior? & si quòd perfectionis est inferiori, tribui etiam debet potentiz superiori?

Est tamen hic sciendum, quòd quamuis in parte intellectiua ad mittamus memoriam a sensitiua distinctam, non tamen ex hoc asserimus esse potentiam ex natura rei diuersam ab intellectu, sicut intellectus ipse ponitur diuersus a Voluntate, eadē n. prorsus nume-

ro potentia ex diuersa habitudine. dicitur Intellectus, Intelligentia, & Memoria, vt clarè colligitur ex D. Tho. loc. cit. & Subtiliss. in 1. d. 27. q. 1. lit. k. & alibi sæpius, contra Magis. sent. & Riccardum, quatenus n. intellectus nude accipitur pro ipsamet animæ facultate cognitiua, dicitur intellectus; quatenus stat sub actuali intellectione dicitur intelligentia; quatenus tandem stat sub speciebus dicitur memoria fecunda. Nec obstat, aliquos intelligere, & male recordari, nam hoc euenire potest ex parte phantasiz, ex qua intellectus potest impediri, ne ex expedite recorderetur, quòd arguit dumtaxat distinctionem actiui, non potentiariarum, etenim intellectus ipsemet facilis est ad quædam obiecta capiendā, ad alia vtrò difficilis, & tamen non distinguitur a se ipso.

Dices, Si darentur species intelligibiles in intellectu, non esset necessaria eius conuersio ad phantasma, quia iam sola species cum intellectu sufficeret. Rr. Scot. in 1. cit. N. negando sequelam, siquidem ex conexione potentiariarum intellectus, & phantasiz pro statu isto, non habetur vsus speciei intelligibilis sine vsu sensibilis in phantasia; vel dicendum iuxta aliam probabilem sent. quòd saltem in secunda motione, intellectus cum sola specie operari potest sine recurſu ad phantasma, licet valdè remissè.

ARTICVLVS SEXTVS.

An species Intelligibiles sint necessariae ad intuitiuam notitiam.

Scot. tam loc. cit. in 1. d. 6. quā 2. d. 3. q. 11. D. & d. 9. q. vn. *S. Contra primum articulum &c.* & in 4. d. 45. q. 3. sub O. & alibi, respondet negativē. Pro cuius intelligentia supponimus ex eodem, citatis locis, Cognitionem intuitiuam, & abstractiuam ad inuicem conuenire, & differre; Conueniunt quidem, quia utraque repræsentat obiectum intellectum, & denominat intellectum intelligentem, differunt tamen, quia ad cognitionem intuitiuam, non solum requiritur, quod obiectum ab eadem repræsentatur, realiter existat, & sit realiter præsens vel in se, vel in eminentiori specificatiue, sed etiam, ut illud repræsentet, quatenus realiter præsens, & existens est reduplicatiue. Dixi, vel in eminentiori, ut est cognitio, quā habet intellectus Beati, media visione essentiae Diuinæ, in qua lapis essentialiter, id est perfectiori modo, videtur quā in se continetur; Abstractiua verò expolcit, vel quod obiectum sit realiter absens, & solum intentionaliter præsens intellectui per speciē; vel si contingat etiam esse realiter præsens, & existens, illud tamen, repræsentet ac si nō esset præsens, & existens. Hinc licet Deus pro hoc statu sit realiter præsens, & ubique existens, non tamen cognoscitur à nobis intuitiue, ut præsens & ex-

stens, intuitiue reduplicatiue, sed tantum abstractiue, siquidem ita percipitur, ac si non esset realiter præsens, & existens.

Ex qua differentia inferitur cum Subtiliss. quolib. 13. *S. Circa secundum &c.*, licet, L. has duas notitias distinguat à se inuicem specie, propter rationes formales motiuas hinc inde. Intuitiua .n. causatur ab obiecto, ut præsentē, & existente realiter; Abstractiua verò ab obiecto, vel absente, vel si præsentē, & existente realiter, non tamen ut existens, & præsens realiter, sed intentionaliter tantum, quæ rationes cum se habeant veluti differentia essentialis constitutiua, ac diuisiua, necessariò specificam distinctionem causare debent. Inferitur secundo non posse consistere notitiam intuitiuam absque præsentia, & existentia reali obiecti, his breuiter suppositis.

Conclusio.

Dicimus, Ad cognitionem intuitiuam non esse necessarias species intelligibiles. Est Scot. loc. cit. & Scotistarum. Pr. à Doct. in 2. d. 3. qu. 8. *S. 4^a Questionem &c.* Species intelligibiles substituitur loco obiecti, cum .i. vel obiectum non est actu intelligibile, vel est absēs, vel si est præsens potentia, non tamen est præsens in ratione obiecti, ex quibus capitibus speciei necessitas pēdet, ex dictis, sed in cognitione intuitiua iam obiectum est actu intelligibile, & debite præsens secundum propriam existentiam, & secundum ratio-

lationem obiecti, ergo speciei concursus superueniens censetur, adveniens in principali, cedit illud, quod loco eius substitutum erat. ex hoc deducit, posse Angelum se ipsum intueri absque speciei concursu cognoscere. Confirmatur. Si posset species etiam in cognitione intuitiva vices obiecti supplere, sicut in abstractione, tunc sequeretur, quod fieri posset intuitio rei absentis, sed hoc est falsum, ergo &c. Tum quia ex Subtiliss. quolib. 13. art. 2. intuitiva habet relationem attingentiam ad alicuiam propter obiectum praesens in propria existentia, ergo implicat dari notitiam non praesenti obiecto in propria existentia, sed dumtaxat in specie. consequ. Pr. relatio .n. non potest esse sine termino, ergo si intuitiva cognitio relationem importat actualem attingentiam ad obiectum in se immediate praesens, implicat esse sine obiecti concursu in propria existentia.

Objectiones.

Ob. Sensitiva cognitio eternum est intuitiva, & tamen sic per speciem, ergo sine fundamento speciei ab intuitiva cognitione eliminantur. R. neg. consequ. cognitio .n. intuitiva exteriorum ideo fit per species, quia istae pendunt in fieri, & conservari ab influxu actuali obiecti praesentis, ideoque potest species esse comprincipium intuitivae notitiae, ac species intelligibilis eadem permanere suae praesentiae, suae absente obiecto, ac pro-

inde indifferenter illud repraesentat sive praesens, sive absens, & consequenter nequit ad intuitivam concurrere.

Ob. Deus futura contingentia videt, non utique in se, quia non existunt, sed in aliquo repraesentativo, & tamen talis cognitio a Theologis intuitiva appellatur.

R. Subtiliss. quolib. 6. sic. G. dupplicem esse notitiam intuitivam, unam immediatam, quae est rei in propria sua existentia, & praesentialitate; alteram mediatam, quae est de re in aliquo obiecto intelligibili, supervenienter ipsam continentem secundum totam suam entitatem, & cognoscibilitatem, & talis est notitia, quam de rebus Deus habet in Divina Essentia, quae propter infinitatem suam verius, & distinctius rem, quam in seipsa sit repraesentat, non remittit, & diminuit.

Ob. Obiectum debet potentiae uniri, ut sufficienter secundaria evadat, sed obiectum materiale nequit formaliter intellectui uniri, lapis .n. non est in intellectu, ergo potentia habere non potest cognitionem materialium, nisi per species. R. distinguendo minorē. non potest obiectum materiale uniri potentiae unione quadam formali, & inhærensia ad modum accidentis, concedimus; non potest uniri unione quadam virtuali, quae unione plures causas ad eundem effectum communem uniri solent, negamus, ideo nihil.

Ob. Materiale ut sic, non est actu in-

tu intelligibile, sed tale euadit per speciem, ergo nulla eius cognitio haberi potest, nisi per speciem. ꝑ. ex Doct. in 2. d. 9. q. 2. R. maiorem esse veram in cognitione abstractiuā, quā obiectum sensibile, & materiale sit tale per speciem, quantum verò ad notitiam intuitiuā obiectum materiale est actu intelligibile quantum est ex se, quamuis non ita intelligi possit ab intellectu sensibus alligato, ratione cuius alligationis nō potest intellectus immediatē attingere materialia obiecta, sed per species dumtaxat, quas ministerio sensuum cōsequitur.

Ob. Obiectum debet proportionari potentiz. at obiectum materiale est improporcionatum intellectui, qui est potentia immaterialis, ergo aliqua indiget specie &c. ꝑ. Subtiliss. in 4. d. 45. q. 2. maiorem esse veram de proportionē mouentis ad mobile, quo sensu negatur minor, benē. n. proportionantur obiectum, & potentia in ratione mouentis, & mobilis; & estō improporcionatum sit obiectum materiale intellectui pro statu isto, quia sensibus est alligatus, non tamen soluto, & ex natura potentiz.

Ob. Arist. pluribus in locis docet materialia, & sensibilia non esse actu intelligibilia, sed potentia tantum, & fieri talia per speciem; ergo &c. ꝑ. Ideo Arist. docuit obiecta materialia non esse actu intelligibilia, quia loquebatur de

intellectu coniuncto, & hac ratione ponit intellectum agentem, vt transferat obiecta de ordine sensibilibus ad ordinem intelligibilium hoc est, immediatē ab intellectu attingibilium, modo iam supra declarato. Neque etiam ex hoc loquitur frustratorium esse intellectum agentem, nam adhuc ex alio capite necessarius esset, & tamquam concausa concurrens cum obiecto materiali ad speciei intelligibilis productionem, quam speciem tale obiectum nequit totaliter producere, cum sit effectus prorsus spiritualis, quā ratione tantum ponit Scot. intellectum agentem, in Angelis, & in anima cum ait omne actu intelligibile est sine materia, loquitur. n. tunc de actu intelligibili ab intellectu coniuncto; quatenus non immediatē fertur in obiecta materialia, sed mediātē dumtaxat ea attingit, medijs speciebus.

Dices, omnis cognitio fit per assimilationem, ergo per speciem. ꝑ. sufficere speciem expressam, quia notitia ipsa est actualis obiecti expressio, & assimilatio.

Nota tamen, quod etiam in notitia intuitiuā debet species intelligibilis interuenire saltem vt effectus prziuius; ratio est, quia cum V. g. vnus Angelus alterum videt, seu intuitiuē cognoscit, imprimetur ab obiecto species in intellectu Angeli videntis, vt in eo impressa memoriam intellectiuā constituat, quę necessaria censetur, vt quocienscumque

cumque intellectus vult circa obiectum cognitum actum reperere, non cogatur semper redire ad illud intuendum. Etiam aliqui Scotistæ docent ad cognitionem intuitivam sensuum externorum speciem interuenire velut effectum præuium; sed quia in sensibus externis non datur memoria, cum species illæ sint transitorie, & flexibiles, ideo ex hoc capite non videntur necessariæ; & quia ex alio capite, sensibile positum supra sensum non facit sensationem, rationabilis diximus huiusmodi species non concurrere ut effectus præuij, sed potius, ut causæ immediatæ sensationis.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

De Necessitate Intellectus agentis.

SCor. quolib. 15. §. *De Tertio &c.* & in 2. d. 3. q. 10. & 11. tantum intellectum agentem tribuit, ut etiam in Angelis ad abstrahendas species a rebus materialibus immediate, sicut in nobis eas a phantasmatis abstrahit, & quidem de intellectu agente non est parua lis inter Doctores, nam Durand. in 3. d. 3. qu. 4. & 5. & alij, quas refert Albert. Magn. Sum. de Homine q. de intellectu agente, negant dari intellectum agentem in anima rationali, ut superfluum, & supernacaneum, omnia. n. aiunt, quæ sibi attribuantur præstari possunt per intellectum possibilem. Alij verò admittunt intellectum agentem in entibus, negant tamen

esse potentiam animæ insidentem, sed esse ipsum omnium rerum Conditorum, nempe Deum; pro qua opinione citatur Aprodizus in 2. de An. cap. 20. quem postea alij secuti sunt. Auic. verò lib. 6. Natural. cap. 5. p. 5. & 9. Meth. cap. 4. cum alijs conueniunt utiq; quod datur intellectus agens, at non esse Deum, sed intelligentiam quamdam inferiorem, extrinsecam, lumen præbentem intellectui possibili, ut suum valeat officium exercere. Alij verò intellectus agentes multiplicantes, tres posuerunt; quorum primus erat prorsus separatus, & species, & notitias vniuersalium gignebat. Secundus rerum materialium; Tertius autem semper sub actu intelligendi permanebat, & hos duos animæ coniunctos faciebant. Alij tandem melius re indagantes ne dum cum Arist. intellectum possibilem admittunt, sed etiam agentem, sed adhuc non extrinsecum, sed animæ insitum, ita D. Thom. p. p. q. 79. art. 3. Alensis 2. p. q. 69. membro 2. Scot. loc. cit. & in 1. d. 3. q. 6. quos communiter Thomistæ, & Scotistæ sequuntur cum Recentioribus ferè omnibus.

Conclusio.

Dicimus, necessarium esse intellectum agentem ad species intelligibiles producendas, simul cum phantasmate. Est communis, & docuit Arist. 3. de An. 17. & 18. ubi non solum posuit intellectum possibilem principium specierum susceptivum, cuius est omnia fieri, sed etiam principium esse.

effectuum illarum, cuius est omnia facere. Pr. a Subtiliss. Quolib. cit. Quolibet forma absoluta producit ab aliquo, sed species intelligibiles sunt formæ absolutæ, quia sunt qualitates, ad primam speciem actinentes; ergo ab aliquo produci debent, subsumitur; sed non a sensu, nec a sensibili immediate; neque a voluntate, neque ab intellectu possibili, ergo a sufficienti diuisione ab intellectu agente.

Pr. subsumptum, non a sensu, aut a sensibili; quia sensus est singulare tantum ex 2. de An. tex. 60. species verò intelligibiles etiam vniuersalia. Tum quia sensibile est extra animam intellectiuam, ibidem, species verò intelligibiles sunt in anima, nam intelligere possumus cum volumus, sentire autem nequaquam ex eo tē in eodē loco. Neq; a phantasmate, quia omnis causa æquiuoca totalis debet esse suo effectui perfectior ex Doct. in 4. d. 12. q. 3. lit. G. & H. sed phantasma, & quodlibet obiectum sensibile est imperfectius specie intelligibili, cum hæc sit spiritualis. Neque a voluntate, siquidem nulla causa suum effectum supponit; sed voluntas præsupponit cognitionem, quæ habetur p speciem, quia nil volitum, quin præcognitum. Nec ab intellectu possibili, quia munus eius non est producere, sed recipere, ergo a primo ad ultimum specierum productio ad intellectum agentem pertinebit.

Zabarella de mente agente cap.

13. & 14. & Hurt. de An. disp. 7. sect. 1. volunt species produci a Deo, cuius est defectum causarum secundarum supplere, vnde cum obiectum, vel propter distantiam, vel propter materialitatem nequeat species intelligibiles producere, Deus ipse supplebit. Hinc Hurtad. loc. cit. constitetur necessarium esse intellectum agentem, non tamē ad productionem speciei impressæ, sed expressæ, seu ipsius intellectiois. Non valet, nam probabilius est talem productionem intellectui possibili conuenire, vt infra.

Quod deinde huiusmodi species producatur a Deo, minus sapit, nō .n. facile ad Deum recurendum, est, nisi cum causa creata assignari nequit, sed in casu bene assignatur, ergo &c.

Est tamen hic aduertendum, vñ diximus supra, quod esset Intellectus sit causa efficiens specierum intelligibilium, non tamen est causa totalis, & integra se sola, siquidem longè probabilius est, phantasma quoque, vel obiectum extra respectu intellectus separati, adiuuē concurrere, & in genere causæ efficientis saltem minus principalis, ex Subtiliss. in 1. d. 3. q. 8. lit. D. & Quol. cit. R. & ita probatur. In specie intelligibili reperiuntur rationes, & formalitates intellectui, & phantasmati correspondentes, & proportionatæ, est .n. talis species in essendo similis intellectui agenti, propter eius spiritualitatem; in representando, verò si-

milis obiecto, vel phantasmati, ergo ex utriusque influxu procedit, quia ex tali correspondencia formalitatum in effectu, eius dependentiam à causis principalibus inferimus; & eadem quoque ratione concludimus phantasma non concurrere, ut purum instrumentum intellectus agentis, quoniam instrumento in suo ordine cauſandi, non correspondet aliqua formalitas in effectu, quam propria virtute attingat, instrumentum .n. non attingit effectum principalis ageris, sed hoc causæ principalis tantum est muneris.

Neque verum est intellectum agentem producere totaliter speciem per solam phantasmatum assistentiam, ut ad eorum exemplar speciem producat intelligibile, nam ex hac positione asserere possemus obiectum non concurrere ad speciem expressam, sed solum eius assistentiam sufficere, ut ad eius exemplar producatur, quia etiam ratione possemus à causis secundis omnem causalitatem auferre, totamque Deo tribuere, & asserere, quod ex parte causarum secundarum sola assistentia sufficeret, quod est falsum.

At instat Pr. Morand. in 3. de Ap. q. 6. vel phantasma concurrit ut causa uniuoca, vel ut causa equiuoca; non primum, quia est diuersæ naturæ, cum sit materiale, & sensibile, species verò spiritalis, & insensibilis; Neque secundum, quia causa equiuoca debet esse perfec-

tior suo effectu. Tum quia causa materialis non potest habere, nisi influxum materiale, sed phantasma est quid materiale, ergo non potest producere speciem intelligibilem, quæ est quid spirituale.

Et ex Scot. tunc causam equiuocam non posse producere effectum se nobiliorem, quando est causa totalis, at quando est partialis, & minus principalis, nihil obstat. Sic etiam albedo concurrit ad eius visionem partialiter, estò visio sit nobilior, quia actus vitalis, ideo nihil. Ad 2. duplex est influxus, unus entitativus, alter representativus; Unde licet causa materialis non possit habere, nisi influxum materiale, quod ad esse entitativum, nihil tamē impedit quia possit habere influxum representativum, & sic species intelligibilis quod ad esse entitativum habet esse ab intellectu, quod ad esse representativum à phantasmate, & est conformis, sicut doctrinæ in secundo notandum, & in responsione ad quintum, argum. ubi ait: *Respondet, speciem intellectus debere esse materiale, quidam in representando, sed spirituale in essendo.* bene, sicuti ergo spiritualitatem habet ab intellectu, ita materialitatem à phantasmate, quod habet representare. frustra ergo phantasmati omnis influxus in speciem intelligibilem negatur. Bauduinus concedit, quod phantasma concurrat effectivè ad speciem intelligibilem, sed instrumentaliter in via. D. Tho. & Scoti, sed parcat mihi

mihi de Scoti sententia, qui vult phantasma non concurrere intrinsece, sed etiam partialiter, licet minus principaliter.

Objectiones.

Ob. Contra Conclusionem: Species intelligibilis, ideo præsertim ponitur, ut faciat intelligibilia actu, sed res ipsæ a parte rei iam sunt actu intelligibilia, cum propriam habeant entitatem, ergo. **R. neg. min.** res. n. materiales quoad cognitionem abstractivam, & in ordine ad intellectum coniunctum, non sunt actu intelligibiles, nisi per speciem intelligibilem; & non ex eo capite, quia materialitas sic cōditio intrinsece intelligibilitati repugnans, ut fertur populariter, sed quia materialis pro statuto non attingitur ab intellectu, nisi prius per omnes sensus transferat, in quo transiit paulatim deputatur, ita ut tandem cum ab intellectu attingitur, iam deputatum, & defæctum a materialitate, & extensione inveniatur.

Ob. Non sunt multiplicanda entia sine necessitate, sed solum phantasma cum intellectu passibili satis est ad intellectionem, ergo frustra additur intellectus agens. **Pr. Mi.** Si non posset phantasma hoc efficere, maximè esset, quia agens corporeum producere non potest effectum spirituale, qui superioris est ordinis, at hoc non officit, nam est species excedat obiectum materiale in una perfectione, nempe spiritualitate, potest tamen in alia

perfectione maiori superari, quatenus. s. species semper est accides, obiectum verò materiale aliquando est substantia. Confirmatur, quia ignis, qui est materialis torquet spiritus, & Sacramenta corporea causant gratiam in sent. multorum Theologorum.

R. neg. min. cum sua probatione, siquid in illo principio fundatur, quod imperfectius nequit perfectius se producere, ut in phys. habuimus; at quia corporeus a toto genere inferioris est ordinis ad spirituale, & in corporeum, idcirco. Sed totum hoc est de causa totali, vel magis principali, quomodo non sumus in casu. Fallum est etiam, quod obiecta materialia mouentia sine ipsamet substantia materiales utitur, nam sensus non se profundat in substantiam, sed sensum mouentem, ut accidentibus sunt inuoluntate. Ad Confirmationem soluitur illi, qui utrumque imaginantur, nam Subtiliss. utrumque negat.

Ob. ita se habet intellectus ad intelligibilia, sicut sensus ad sensibilia, & voluntas ad volubilia, sed nullus datur sensus agens, nec voluntas agens, ergo neque intellectus agens. **R.** quod si comparatio fiat uniformiter, s. intellectus ad intelligibilia in actu, & sensus ad sensibilia in actu, currit paritas, si quidem in ordine ab obiecta spiritualia non est necessarius intellectus agens, hæc. n. totaliter emittunt suas species, nec de ordine ad ordinem transferri debent, cum

ambo intra ordinem spiritualium contineantur. Si verò comparatio fiat difformiter, puta sensus ad sensibilia in actu, & intellectus ad intelligibilia in potentia, quomodo sunt obiecta materialia, negatur paritas, quia obiecta materialia possunt esse causæ totales specierum sensibilium, quæ quoque materialia sunt, non tamen intelligibilia, quæ sunt merè spirituales. Negatur etiam paritas de voluntate ex Doct. Quol. cit. lit. P, & M. nam quando obiectum est actu intellectum, est quoque actu volibile, quia non requiritur aliqua actio ex parte voluntatis præparans ipsi obiecto, quæ mediante voluntas agens admitti debeat.

Ob. Vel intellectus agens prænitur, ut agat in phantasiam, vel ut agat in intellectum possibilem, nõ primū, quia assignari nequit quid in ea producat, vel circa illam operetur; neque secundum, cum intellectus possibilis sit de se dispositus ad quamlibet speciem percipiendam à quocumque perueniat. R. intellectum agentem non requiri, ut aliquid in phantasmate imprimat, sed ut omnia cum illo in possibili intellectu speciem intelligibilem producat, ad quod munus nequit phantasma solum cōcurrere, cum sit adhuc intra sphaera materialitatis, ideo nihil.

Dices saltem in anima separata intellectus agens esset omnino otiosus, quia non habet coniunctum phantasma, à quo species abstra-

hat. R. neg. sequelam nam etiam anima separata potest species à rebus accipere, sicut Angeli in sct. Doct. ut infra.

Aduertendum tamen est ex Lych. quol. 15, §. De Tertio &c. quod cum dicitur species gignitur de phantasmate, ly de non denotat causam materiale, sed indicat quamdam continentiam virtuale speciei in phantasmate, seu causam efficientem.

ARTICVLVS OCTAVVS.

De Quidditate intellectus agen-

sis, & possibilis, &c. de

eorum distinctione.

S. Cot. De hoc Art. differit Quol. 15, & in 2. d. 3. q. 11. lit. C. & alibi. Et supposito, quod intellectus agens non sit Deus, ut Plato asserbat, quem inter Recentiores sequitur Zabarell. libr. de mente agente, & alij asserentes intellectum agentem esse principium quoddam extrinsecum animæ nostræ.

Conclusio Prima.

Dicimus primò cum communi, intellectum agentem esse aliquid intrinsecum ex parte animæ nostræ, non tamen ut habitum primorum principiorum, aut formam substantialem eiusdem, sed veluti animæ rationalis veram facultatem, ad instar propriæ passionis ab ea dimanantem. Pr. quod non sit habitus primorum principiorum, ut aliqui putarunt, nam ipsa principia nouimus p species abstractas medio intellectu à singularibus ex Arist. 2. post. cap. ult. vbi docuit cognitionem ipsorum principiorum à sen-

à sensibilibus accipi; ergo intellectus agēs ad notitiam dignitatum, & habituum primorum principiorum potius supponitur. Tum quia huiusmodi habitus se extēdit tantum ad principia indemonstrabilia, et intellectus agēs versatur circa omnia intelligibilia; Neq; recte ponitur forma substantialis animæ, & intellectus possibilis materia, siquidem vt bene Scot. docet in 2. d. 16. q. vn. §. *Alia opinio &c.* potentia animæ in rigore non possunt dici partes animæ; neque essentialiales, neque integrales, sed sic aliquando dicuntur, quia sunt animæ partiales perfectiones, in quo sensu explicat Arist. 3. de Anima ab initio, vbi intellectum vocat animæ partem. Neque partes essentialiales dici possunt, quasi animam componentes, nam anima rationalis non est composita, sed forma simplex, hinc Arist. postquam 2. de An. tex. 2. substantiam diuiscit in materiam, formam, & compositum, tex. 4. concludit animam nec esse materiam, nec compositum, sed formam.

Neque rationes in oppositum vrgent, nam Arist. non inquit intellectum agentem esse habitum quemdam, sed operari facere omnia, vt habitus quidā facit omnia in suo genere. Vocat etiam intellectum agentem, & patientem animæ differentias, quatenus sunt animæ perfectiones partiales. item intellectum agentem vocat actum, quia omnia facit actu intel-

ligibilia abstrahendo à rebus sensibilibus species; Intellectum verò possibilem appellauit puram potentiam, non in esse reali, sed in esse intentionali, & in genere intelligibilem, quatenus scilicet de se est tamquam nuda, & rasa tabella, quæ successiue ab intellectu agente rerum species suscipit pro vt se offert obiectorum occasio, vt modò dicemus.

Quantum igitur spectat ad intellectum possibilem Alex. 1. de An. cap. 24. autumauit esse puram potentiam, tam in genere entis, quam in genere intelligibilis, illum appellans solam animæ aptitudinem. Ac Plato è contra libr. 10. de Replub. negat esse puram potentiam, non solum in genere entis, sed nec etiam in genere intelligibilem, volens animas nostras priusquam corporibus infundantur, rerum omnium speciebus decoratas esse.

Conclusio Secunda.

Nos verò offerimus cum Peripat. Intellectum possibilem esse vtiq; puram potentiam, non in esse reali, ac in genere entis, sed in genere intelligibilem, & in esse intentionali. Pr. & explicatur simul: Illud in genere entis pura potentia dicitur, quod nullum in se actum includit etiam entitatum, eo modo quo Thomistæ cōtendunt materiam primam esse nudam potentiam, illud verò censetur pura potentia in genere intelligibilem, quod natura sua nullam habet cōgenitam speciem, & rerum

rerum intelligibilium notionem, sed ad omnes omnino in mera potentia subiectiua se habet, sed intellectus possibilis est huiusmodi, nam in genere entis actum aliquem includit, in genere verò intelligibilium nullum, ergo in vno genere est pura potentia, in alio, verò minime. Ma. est clara, minor pr. quò ad primam partem, nam potentia ad aliquod accidens non fundatur, nisi in aliquo habente actualem entitatem, vt de superficie patet, in qua fundatur potentia ad colorem recipiendum, sed species intelligibiles, & intellectio, sunt forme accidentales, ad quas intellectus possibilis est in potentia, ergo in genere entis non potest esse pura potentia. Pr. etiam minor, quò ad 2. partem, nam species intelligibiles necessariae sunt, ad intellectionem saltem abstractiuam, cum in eis vices obiecti gerant, sine quibus intellectio fieri nequit, sed anima intellectiua in sui prima origine, corpus ingreditur velut tabula abrasa, in qua nihil est depictum, ex 3. de Anima text. 14, ergo est successu temporis omnium illarum susceptiua.

Obijcies pro Alexandro: omne recipiens debet esse denudatum à natura recepti, intus .n. existens prohibet extraneum, hic text. 4. ac intellectus apprehendit totum ens, cum omnia intelligat, ergo erit natura ab omni gradu entis denudata, ac consequenter non nisi mera animae aptitudo. R. Scot. qu.

15. de An. quòd receptiuum dicitur aliquid recipere, vel secundum esse naturale, & sic oportet illud esse denudatum à natura recepti, vel secundum esse intentionale, & tunc si est receptiuum organicum, debet esse denudatum à natura recepti, si autem est receptiuum non organicum, vti est intellectus, non est vera illa propositio, quia tunc à propria natura denudaretur, quod est falsum, ideo nihil.

Quantum tandem spectat ad distinctionem inter intellectum agentem, & possibilem, Thomistas affirmant communiter distinguere realiter, ita D. Thom. p. p. q. 79. art. 7. & 10. & 3. de An. lec. 10. & ex Neuterics sequuntur Auerl. Ruu. & alij. Aliqui verò quòd sint eadè potentia ex natura rei, quae tamen ex diuersis muneribus, & officijs, modò agens dicatur, modò patiens, ac proinde non distinguunt, nisi ratione, ita Suar. lib. 4. de An. cap. 8. Mercen. Licet. cum alijs. Scotistas verò sua distinctione media vtentes, defendunt huiusmodi intellectus distinguunt inter se distinctione ex natura rei formali.

Conclusio Tertia.

Dicimus 3. Intellectum agentem, & possibilem non distinguuntur realiter, sed formaliter ex natura rei, licet non cum tanto rigore. Prima pars est contra Thomistas, & patet ex dictis de distinctione potentiarum ab anima, ac inter se inuicem, quae doctrina vniuersaliter accipitur de omnib. ani-

animæ potentijs. Secunda pars ita probatur. Quæ continentur in aliquo, vel sunt de eius essentia, & quidditate, vt sunt prædicata superiora, & differentię essentielles constitutiue, vel sunt quasi posteriora, & concomitantia, vt sunt passiões; priora sunt illi formaliter eadem, in quo continentur; posteriora verò sunt distincta formaliter, sed intellectus agens, & possibilis continetur in anima, & non sunt de eius essentia, ergo sunt idè realiter, & distincti formaliter. Non tamè in eo gradu, quo distinguuntur intellectus, & voluntas, quæ duas ex natura rei potentias animæ rationalis constituent, ita vt vna sit potentia cognitiua, altera appetitiua; intellectus autem agens, & possibilis spectant ad potentiam cognitiuam, ergo inter ambitum distinctionis formalis, non ita rigorosè distinguuntur, & fuit doctrina Lychet. in 1. d. 3. q. 6. §. Sed in ista litera &c. vbi ait intellectum agentem, & possibilem non distinguuntur formaliter vt duas potentias animæ, sed veluti duas partes perfectionales eiusdè potentie, quatenus vterque intellectus constituit vnum intellectum humanum completum, & perfectum. Hinc bene Onuphrius ait, quod hæc distinctio, aut rationis appellanda est, desumpta ex munerum diuersitate, vel formalis incompleta, & inchoata; Siquidem idem intellectus, quatenus virtualiter multiplex ob suam illimitationem sufficere

videtur ad illa diuersa munera obsequenda, cum entitatum pluralitas, quantum fieri potest, sit euitanda, quam sent. etiam probabilem putat Subtiliss. q. 13. de An. in fine, & amplectuntur Bassol. Licetus, Maior. Niphus, Morandus, Mast. & Bell. & alij.

Dices Pro Thomistis: Vnius potentie vnus est actus, sed horum intellectuū sunt actus valde diuersi, actus. n. intellectus agentis est productio speciei intelligibilis, actus verò possibilis est ab illis pati, & medijs illis intelligere, ergo &c. R. ex Subtiliss. posse eiusdem potentie esse plures actus alterius generis, quorum vnus sit productiuus, alter verò operatiuus, quod iam in quacumque potentia vitali cernitur, quæ in se suum producit actum, & per eundem in se productum operatur. conceditur igitur illa maior de actu eiusdem generis pro quanto eiusdem generis potentie non sunt plures actus operatiui, vel productiui, non autè alterius, vt in casu.

Hinc Scot. quol. 15. lit. R. docuit, quod actiuum, & passiuum non semper diuersificant potetias pro absoluto, quia tunc voluntas, & quilibet potentia vitalis essent duæ potentie, cū in ordine ad suum actum sit actiua, & passiua, sed tantum eas diuersificant pro respectu, quatenus vt agens, & patiens diuersos fundant respectus.

Ob. Materia prima quia est pura potentia in genere physico ca-

Est formis naturalibus, & virtute illas facienti, ergo quia intellectus possibilis est pura potentia in genere intelligibili, non solum caret specie intelligibili, sed virtute faciendi illam, ac consequenter erit realiter distinctus ab intellectu agente, qui tales species producit. R. neg. paritatem, nam Materia est prorsus omni actiuitate priuata in ordine ad formas substantiales sibi comparandas, non ita intellectus respectu specierum, ad quas solum dicitur esse in potentia, quatenus nullam secum cogitationem defert, non quia nulla de se virtutem habeat ad eas comparandas, quod si paritas assumpta de materia valet in omnibus, non solum intellectus agens esset potentia realiter distincta ab intellectu possibili, sed etiam extrinseca, & separata, quia tale est agens, quod materiam ad actum reducit.

D V B I V M.

De intellectu practico, & speculativo.

Asserendum est intellectum practicum, & speculativum esse unam, & eandem potentiam, sub diversis tamen actibus, & habitibus; siquidem sub actu, vel habitu practico dicitur practicus; & sub speculativo dicitur speculativus; At penes diversitatem actuum, & habituum non oportet distinguere potentias, aliter distinguere deberemus intellectum scientificum ab opinativo, & abstractivum ab intuitivo. Principium fundamen-

tum est, quia formale obiectum intellectus, siue practici, siue speculativi est tantum unum. I. ens in quantum ens intelligibile, quod sub totam obiectum practicum, quam speculativum continet, ergo huiusmodi differentie nequeunt potentiam essentialiter diversificare, sicut potentia visiva unica est ab unico obiecto, quod est color, quae circa album, & nigrum versatur, licet haec duo distinguantur essentialiter.

Hic etiam dubitari solet quin intellectus sit perfectior, agens, an possibilis? quae dubitatio non valde nos urget, qui eos non distinguimus, nisi ex diversitate munerum, Scot. tamen quol. 15. lib. 5. resoluit quod Agens est nobilior possibili praecise, pro ut respicit obiecta sensibilia, quia ut sic respectu illorum est agens in intellectu possibilem, & praestabilis est agere, quam pati; possibilis tamen acceptus prout informatus speciebus, & vitaliter operans, & cognoscens, censetur nobilior agente. Attamen M. Lerma lib. 3. qu. 18. hoc negat, quia est intellectus agens non cognoscat formaliter, cognoscit tamen radicaliter, quia est radix intellectus possibilis, & illi dat formam, qua cognoscit, sed quia iste Doctor ponit cum Thomistis dist. realem inter has potentias, ideo remanet lis inter ipsos, nobis vero distinctio virtualis sufficiet.

ARTICVLVS NONVS.

De Munere utriusque intellectus.

S Cocus satis aperte, & feliciter præsentem Articulum resoluit in 1. dist. 3. qu. 6. §. *Contra istam opinionem, &c.* & quolib. 15. §. *De isto articulo &c.* & Quamuis multæ, & variz fuerint functiones & officia, quæ à Philosophis intellectui attribuantur, ad duo tamē Recentiores reducunt, loquendo de intellectu agente, nempe illustrare phantasma, faciendo de potentia intelligibili, actum intelligibile; & elicere actum intelligendi, faciendo de potentia intellecto, actum intellectum. Ceteræ functiones illi attributæ, vt superfluz, & fictitiæ relinquuntur.

Prima igitur actio illustrandi, & illuminandi phantasmata ab omnibus fere Philosophis censetur, vt propria intellectus agentis, quod colligitur ex 3. de An. 18. vbi Arist. ait. intellectum agentem se habere ad intelligibilia, sicut eternum lumen se habet ad colores, cum antea solum visibiles fuerint in potetia; qua ratione intellectus agens dicitur res transferre de ordine in ordinem, idest de ordine sensibilium ad ordinem intelligibilium, & de ordine corporalium, ad ordinem spiritualium.

Attamen quomodo hæc phantasmatum illustratio fiat, diuersimodè ab Authoribus explicatur; Nos autem qui Subtiliss. sequimur vestigia, & vt magis consequenter loquamur, dicimus illustrationem

phantasmatum ab intellectu agere fieri effectiue, quatenus .i. intellectus agens per suam actionem abstractiuam illa eleuat ad secum, comproducendum speciem intelligibilem, in qua solum redditur obiectum actu intelligibile, quod antea in phantasmatis erat intelligibile tantum in potetia. Ita Doct. Quolib. cit. lit. R. ex citato tex. Arist. 3. de An. dicens, quod intellectus agens ad phantasmata se habet sicut lumen ad colores, sed lumen ad colores ita se habet, quod ubi ipsi colores in tenebris latentes species visibiles transmittere ad oculos non possunt, et postea commodè cum lumine ipsas transmittant, & visum immutant, ita à pari phantasma non potest gignere speciem intell. ligibilem, nisi concurrat actio intellectus agentis. reddit rationem Scot. quia quando duas causas sunt necessaria ad simul agendum, vna illarum non est in potentia propinqua ad agendum, nisi alia concurrente; ad hoc autem quod color agat in visum requiritur alia concausa concurrens ad agendum. .i. lumen, ergo sic in casu, & non alio modo dicitur intellectus agens illustrare phantasmata; & in hoc sensu tenet comparatio ab Arist. facta intellectus agentis ad lumen, & phantasmatum ad colores; & in hoc etiam sensu ait Doct. Sicut lumen colores potentia visibiles, facit actu visibiles, quia secum concurrendo eos eleuat ad producendas species in oculum,

iam, ita intellectus agens res potentia intelligibiles, dum in phantasmis delitescunt, facit actu intelligibiles, cum illa eleuat feci concurrendo ad productionem specierum intelligibilium, in quibus res sunt intelligibiles actu.

Ex his deducit Scot. in 1. d. 3. q. 6. C. quod intellectus agens per selem illustrationem nihil causat in phantasmate, sed tantum in intellectu possibili, cui phantasmate concurrente, speciem imprimit intelligibilem; cum toto hoc tamen adhuc asserendum est, quod intellectus phantasma illustret, non intellectum possibilem; quia ipsum phantasma eleuat, & coadiunat ad species intelligibiles in intellectu possibilem refundendas; quae etiam ratione huius compositionis dicunt illustrare, colores, non potentia abstracta. Tum tandem quia phantasma per tale actionem a conditionibus materialibus depuratur, non autem intellectus possibilis, quem dicendi modum ponit solum Scotista sequuntur, sed etiam quamplures Thomistae, ut videre est apud Complut. in lib. de An. d. sp. 20. qu. 2. & ex Neuteris Conimb. 3. de An. cap. 5. qu. 4. art. 2. Rau. tract. de intellig. q. 2. Auerfa, Cortun. & Alij, & in hoc solum Thomistae a Scotistis dissident, quod isti volunt phantasma concurrere cum intellectu agente etiam principaliter, esto cum subordinatione ad intellectum; Thomistae vero volunt phantasma solum concurrere instrumentally.

Est ita hic sciendum pro scholasticis, quod cum dicitur intellectum agentem species, & res abstractas a materia, non est hoc intelligendum in sensu, quo Thomistae solent, nempe ut res necessario deudet a materia singulari, & conditionibus indiuiduantibus, ac si hae attingi non posset ab actu intellectus, non bene potest a reb. species singularis abstrahi, imò hec est prima, quae ab intellectu agente abstrahitur, & res etiam ut materiales, & singulares possunt intellectui terminare, ut infra dicemus.

Quantum ad aliud minus intellectui, quod est producere intellectum, controuertitur an competat intellectui possibili. affirmat ex nostris Tatar. 3. de An. q. 1. S. Quod sciendum est. Vulpes tom. 1. p. p. d. sp. 20. art. 4. Barg. Licet. & ex Thomistis Bana, Conimb. Cortun. & alijs. Et contra verò alij volunt id esse minus intellectus agentis, ita Mayron, Regentes Parisienses, Bassol, Faber, Piccolo. & alijs. Scot. quol. 15. utramque partem protulit, licet Faber ipsum trahat pro intellectu agente, Vulp. verò pro possibili. Attamen hæc contentio, ut bene aduertunt Conimb. solum locum habet in sent. distinguendum realiter vnum intellectum ab alio, ac in sent. nostra, illos distinguente tantum formaliter, imò nec in tanto rigore, sicut distinguuntur intellectus, & voluntas, parum nobis interest, cum n. sit vna, & eadem

& eadem potentia intellectiva. nō valde urget, quod uni, vel alteri attribuat.

Mastr. tandem, & Bell. hic nu. 135. sic bene ad quæsitum respondent: Supposita distinctione formali inter intellectum agentem, & possibilem, si diligenter res dilquiratur, iuxta dicta superius, de actu intellectiōis propriæ, & formaliter loquendo, neutra exercet actum intelligendi, quolibet n. potentia vitalis tripliciter consi-

derari potest, scilicet ut activa sui actus, ut receptiva eiusdem, & demum, ut operativa per illum; quia igitur intelligere, nec formaliter est agere, nec formaliter pati, sed operari vitaliter, ideo hic actus competit intellectui, non ut agenti, vel possibili, sed ut operatiuo. & hæc est melior, facilior, ac magis adequata reolutio, quæ in hoc puncto iudicio meo assignari poterit, & conformior allatæ doctrinæ de actibus vitalibus.

DISPUTATIO VIII.

DE OBIECTO INTELLECTVS.

Vis in precedentibus, quæ ad animæ intellectivæ naturam spectant, secundum sui quidditatem, & essentiam, & per ordinem ad eius operationem; in præsentī nobis differendum est de eadem, comparata ad obiecta, quæ nata est intelligere, siquidem unaquæque potentia a priori per suam definitionem manifestatur, a posteriori vero per operationes, & obiecta, & quia hæc alia sunt adequata, alia inadequata, alia motiva, alia terminativa, sic etiam potentia intellectiva attendi potest, & ex natura potentie, & pro se impedita in penali statu; ideo plures videntur difficultates examinandæ, quæ per diversos articulos resolvuntur.

ARTICVLVS PRIMVS.

De Adequato obiecto intellectus nostri ex natura potentie.

SCor. q. 1. Prologi E. & X. sic discutrit: Obiectum intellectus nostri ex natura potentie adequatum dupliciter considerari potest, nempe, vel secundum naturalem inclinationem, vel secundum naturalem attingentiam. Illud censetur adequatum obiectum naturalis inclinationis tantum, ad quod in-

tellectus naturaliter inclinatur, ut ad suam propriam perfectionem, licet proprijs viribus, & secundum communem naturæ cursum nequeat talem capacitatem explere, & ad actum reducere; Obiectum vero adequatum secundum naturalem attingentiam est, cum potentia eius cognitionem proprijs viribus assequi possit cum solo Dei cōcursum generali, aliarumque causarum naturalium. Item ex eodem in 4.

Art. q. 1. lit. S. obiectum naturalis
attinentiæ duplex esse potest .s. f.
motiuum, & terminatiuum; Illud
dicitur obiectum motiuum, quod
potentiam mouet ad actum, impri-
mendo in ea speciem sui impressam,
vel expressam, concurrente secum
in genere causæ efficientis; Illud
verò dicitur duntaxat terminati-
uum, quod merè respectum attin-
gentiæ ipsius terminat, sed nullo
modo actum causat; quæ rationes
valde in obiecto differunt, vt patet
de intellectu Diuino respectu cu-
ius, creatum est obiectum tantum
terminatiuum, motiuum verò est
solum Essentia Diuina. Item per
adæquatum obiectum intelligimus
illud, quod non excedit ipsam po-
tentiam, neque ab illa exceditur;
nihilq. intra ambitum illius obiec-
ti continetur, quod ad talem potē-
tiam non pertineat, nec aliquid
pertinet ad illam potentiam quod
sub tali obiecto non continetur.

D. Tho. p. p. q. 13. art. 4. & q.
84. art. 7. docet obiectum adæqua-
tum intellectus nostri esse quiddi-
tatem rei materialis. Circa quam
doctrinam altercantur Thomistæ.
Caiet. Capreol. & quamplures alij
volunt S. Doct. loqui de obiecto
intellectus nostri ex natura poten-
tiæ. At Ban. Complut. Iacob. Brun-
& alij volunt locutum fuisse de
obiecto intellectus pro statu isto. q.
si reuera ita Angelicus intellexit,
parum, vel nihil distat à sent. Scoti
in 1. d. 3. q. 3. & quol. 14. art. 3.
& in lib. de An. q. 19. & seq.

Est adhuc aduertendum pro res-
solutione ex Subtiliss. in 1. d. 3. q.
3. lit. M. quòd obiectum primum
potentiæ potest dici commune ad
omnia contenta sub eo dupliciter
.s. vel communitate prædicatio-
nis in quid; vel virtualitatis in se,
aut in suis inferioribus. Tunc obie-
ctum dicitur Commune commu-
nitate priori, quando prædicatur
quidditatiuè de omnibus sub eo
contentis, vt animal respectu suarum
specierum, & homo respectu
indiuidualium suorum, in quibus
quidditatiuè includitur. Tunc di-
citur commune posteriori modo
cum non prædicatur de ipsis quid-
datiuè, sed indenticè tantum, ra-
tione identitatis realis cum illis, in
quibus virtualiter continetur, &
hoc modo animal dicitur ad rudi-
bilitatem, homo ad risibilitatem
&c. non .n. prædicatur de illis in-
quid, cum sint conceptus simplici-
ter simplices. Ad propositum, ens
quod est obiectum primum intel-
lectus, habet primam communita-
tem, nempe prædicationis duntaxat
respectu eorum, de quibus præ-
dicatur quidditatiuè, vt sunt gene-
ra, & species, & differentie non-
ultime; respectu verò passionum,
& vltimarum differentiarum, ha-
bet tantum communitatem poste-
riore .s. virtualitatis, nã de istis nõ
quidditatiuè, sed tantum indenticè
prædicatur. Ex his inferitur, quòd
neutra harum communitatum per
se sufficit ad constituendam primi-
tatiue obiecti adæquati vnius poten-
tiæ,

tiz, sed utramque requiri, cum
n. intellectus respiciat omnia, que
continentur sub obiecto adequa-
to, quod tamen non uniformiter
in eis includitur, sed in quibusdam
quidditatiue, in alijs vero identi-
ce, & virtualiter, sequitur quod
ratio adequata primi obiecti co-
lescere debeat ex utraque commu-
nitate, nimirum, & prædicationis
quidditatiue, & identice, seu vir-
tualitatis, quibus positus.

Conclusio Prima.

*Dicimus 1. obiectum adequatum
nobis intellectus ex natura potentie ter-
minatiuum esse ens communissimè sup-
erius, ut comprehendit sub se omnia en-
tia, tam realia, quam rationis. Est Sco-
ti quol. 3. lit. B. & ita probatur
omne illud, quod formaliter intel-
ligitur est obiectum terminatiuum
intellectus, sed omnia entia tam
realia, quam rationis formaliter
intelliguntur, ergo omnia talia
sunt obiectum terminatiuum in-
tellectus. ma. est clara. Minor pa-
tet experientia.*

Conclusio Secunda.

*Dicimus 2. obiectum adequatum in-
tellectus secundum naturalem inclina-
tionem esse ens reale in communi, ut cõ-
prehendit sub se Deum, & creaturas,
substantiam, & accidentia realia: At se-
cundum attingentiam ex natura poten-
tie, esse ens creatum, finitum commune
motuum omnibus entibus realibus tam
absolutis, quam respectivis, quorum
tamen terminus non sit Deus, est Doct.
in q. 1. Prolog. Ad Primum princi-
pale X, & in 4. d. 49. q. 8, & 10. Pr.*

quod ad primam partem: omne illud
ad quod potentia naturaliter incli-
natur, est eius obiectum secundum
naturalem inclinationem, sed in-
tellectus noster ex natura potentie
inclinatur naturaliter ad ens reale
in communi, ut comprehendit sub
se Deum, & creaturas, substantiam,
& accidentia ergo &c. Pr. mi siquidẽ
omnis potentia naturaliter incli-
natur ad propriam perfectionem,
cum sit eius bonum, & bonum est
quod omnes appetunt, sed ens rea-
le in communi, & omnia sub eo
contenta nata sunt intellectum p-
ficere siue naturaliter, siue super-
naturaliter, ergo &c.

Pr. quod ad 2. partem: Illud est
obiectum adequatum naturaliter
attingibile ab intellectu nostro
ex natura potentie ad quod, & ad
quodlibet contentum sub illo, quid-
datiue, & distincte intellectus ip-
se se extendere potest, sed huma-
nus intellectus nõ potest sic se ha-
bere, nisi circa obiectum finitum,
& limitatum, ergo &c. Patet ma.
illud n. communiter censetur ob-
iectum potentie proportionatum,
id est naturaliter ab ea attingibile,
quod potentia penetrare potest se-
cundum omnes eius rationes v. q.
ad ultimam eius formalitatem, id-
que proprijs viribus absque eleua-
tione, vel auxilio alieno, qua ratio-
ne quamvis Deus a nobis in via
cognoscatur sub aliquo conceptu
communi cum creaturis, aut etiam
proprio ex communibus, at tamen
ait Scot. quia non attingitur sub

Conceptu proprio ex proprijs, & quatenus est hæc essentia in tribus, ideo poni nõ potest obiectum nostri intellectus secundum naturalem attingentiam; & estò in patria à Beatis attingatur sub cõceptu proprio Deitatis, attamen neque poni potest obiectum naturalis attingentia, siquidem id fit cum elevatione, & auxilio supernaturali, & quò ad talem conceptum Deus est obiectum volũtarium, si vult videtur, si non vult non videtur ex D. Aug. *Lib. de videndo Deum, &c.* Minor patet, nam omne ens finitum, & limitatum siue sit absolutum, siue relatiuum, dummodo eius terminus non sit Deus sub propria ratione Deitatis, iam cum intellectu creato proportionatum est, ergo &c.

Ex his deducitur, quòd neque res, & constituunt obiectũ adæquatam naturalis attingentia ens in tota latitudine ad finitum, & infinitum, finito tamen modo attingibile, nam clarum est, Deum non comprehendĩ à Beatis, sed finitò modo tantũ attingi, & adhuc tamen falsum est, quòd Deus vt à Beatis videtur sit obiectum naturalis attingentia illorum, cum illũ non videant, nisi lumine gloriæ mediante, & supernaturali auxilio, ergo &c.

Quæres, an respectus sit obiectum motuum, vel terminatiuum intellectus? & esse obiectum duntaxat terminatiuum. Ratio est, quia obiectum motuum dicitur illud, quod impugnat sui speciem,

& cum potentia partialiter cõcurrat ad sui noticiam producendam, at ens respectuum non est huiusmodi, vt concurrere possit cum potentia ad comproductionem speciei impressæ, vel expressæ, nec totaliter, nec partialiter, ergo. Primi imperfectius non potest perfectius se producere, sed, tales species sunt entia absoluta, & hæc sunt perfectiora entibus respectiuis, ergo &c.

Dices, per hoc solum probari, quòd non possunt hoc efficere totaliter, non tamen obstat quin hoc possint saltem partialiter. Non valet, quia ens absolutum quod ponitur obiectum motuum intellectus, nequit ad sui noticiam concurrere, nisi partialiter, sed respectu à toto genere minoris virtutis est, quàm absolutum, & hoc solum partialiter concurrat, ergo respectuum minus quàm partialiter, & consequenter terminatiue duntaxat necesse est, vt concurrat.

Remanet aliquod dubium de obiecto formali intellectus, diximus, n. in Logica, quòd obiecti adæquati cuiuslibet potetia, duplex ratio assignari solet, scilicet materialis, & formalis; Materialis est res ipsa, quæ in recto mouet potentiam, aut saltem terminat, & dicitur ratio Quæ; Formalis est sub qua res potentiam mouet, vel actum eius terminat, quæritur modò de ratione formali, seu qua obiecti adæquati intellectus, & Aliqui respondent esse Verum, huius sent. sunt Præ-Morandus,

secundum 7. de An. q. 4. poncl. 4. & Dionysius a Leone: 1. p. q. 12. disp. 4. cap. 1. cum alijs, ubi relatus Dionysius sic discurreit: Intellectus noster prout apprehendens, solū habet pro obiecto formali *Quod* adæquato ens reale sub ratione entis; At prout iudicans, & discurrens, habet pro obiecto formali *Quo*, ens ut verum, idest cognoscibile communissime sumptum, ut comprehendens ens, & verum. cui opinio ni favere videtur D. Tho. 1. p. q. 16. art. 1. in Corp. ubi ait: *Sicut bonum denominat id, in quod tendit appetitus; ita verum nominat id in quod tendit intellectus iudicans.* Sed Thomista communiter hanc doctrinā non recipiunt, ut videre est apud Iacob. Brun. q. 12. de An. arr. 6. ubi vult, quod nomine veri S. Doctor non acceperit formaliter, sed fundamentaliter, & materialiter; quod non est aliud, nisi ens ut potens fondare veritatē, & citat pro se Caiet. 1. p. q. 16. art. 2. & 3.

Conclusio Tertia.

Dicimus 3. ens reale esse primum obiectum, & adæquatum intellectus nostri ex natura potentie, quatenus ens est; sensu sub ratione ipsa entis, non sub ratione veri. Est Scoti in 1. d. 3. q. 3. S. Hic vult &c. & q. 20. de Anima. Probat, quia secundum rationem veri, ens non habet communitatē prædicationis ad omnia intelligibilia, quia non prædicatur essentialiter, & in quid de illis, quæ veritas est entis affectio, & ita non potest prædicari de bonitate, & a

lijs affectionibus; neque habet præmitatē virtualitatis ad talia intelligibilia, sed potius ea in eæ virtute continetur: Tum quia nulla potentia potest exire limites sui obiecti adæquati, sed intellectus intelligit non tantum vera, sed etiam bona, mala, multitudinem, singularia &c. ergo verum non est adæquatum obiectum intellectus. Pr. mi. quia bonum est obiectum volūtatīs, ergo etiam intellectus. Pr. consequ. quia nil volitum, quin præcognitum, ac consequenter intellectus intelligit non tantum vera, sed etiam bona &c.

Conclusio Quarta.

Dicimus 4. quidditatem rei materialis non esse obiectum adæquatum intellectus, sive ex natura potentie, sive pro statuto. Est Doct. in 1. cit. A. & Quolib. 14. P. quod ad primā partem patet, quia intellectus noster ex natura potentie potest cognoscere essentiam animæ rationalis, Angelos, etiam & ipsum Deum, licet confuso modo .i. ratione entis, sed huiusmodi obiecta non sunt materialia, ut evidens est, ergo &c. Pr. quod ad 2. partem, nam substantia corporea non potest pro statu isto per se cognosci, cum non sit per se sensibilis, sed solum per accid. at substantia corporea est quidditas materialis, cum constet ex materia, & forma, ergo quidditas rei materialis nequit esse obiectum adæquatum intellectus nostri, nec etiam pro statu isto. Tum quia ex hac positione non posset intellec-

ens se extendere ad immaterialia, obiecta cognoscenda, cum nulla potentia extra spherā sui adæquati obiecti feratur, hoc autem est contra experientiam, siquidem intellectus noster etiam pro statu isto habet de substantijs immaterialibus quosdam conceptus, non solum communes, sed etiam proprios ex communib. & Methaphysicalia entia cognoscit, quæ a materia abstrahunt.

Obiectiones.

Ob. Contra primam conclusionem: Nullum æquivocum esse potest obiectum alicuius potentie, sed ens communissimè sumptum, est æquivocum ad ens reale, & ens rationis, ergo &c. ma. patet, nam obiectum dat unitatem potentie ex 2. de An. tex. 33. & 3. de Ani. tex. 38. sed æquivocum: cum sit multiplex nō potest dare unitatē, ergo æquivocum nequit esse obiectum alicuius potentie. R. ex Subtiliss. quol. 3. sub A. & B. maiore esse veram de obiecto motivo, non de terminativo, istud .n. non habet tribuere unitatē potentie, sed solum terminare actum eiusdem, quod etiam æquivocis convenire potest, cum etiā ipsa ab intellectu cognoscantur, qui differentiam ponit inter univoca, & æquivoca. & Arist. loc. cit. loquitur de obiectis motivis, non terminativis, ut legentibus textum patere potest.

Ob. Ens in tali latitudine ad infinitum, & finitū est obiectum adæquatum intellectus Divini, ergo ta non potest ipsam in corpus in-

excedit capacitatem intellectus creati, qui finitus, & limitatus est. R. ex Subtiliss. in 1. d. 1. q. 1. ad 3. Princip. idem esse obiectū adæquatum intellectus creati, & Divini quod ad capacitatem, solumq. differre quod ad attingētiā tam extensivē, quā intensivē, quatenus Divinus intellectus attingit plura in infinitum obiecta, & longē perfectiori modo, quā intellectus creatus, ideo nihil.

Ob. Si ens in quantum ens est obiectum naturalis inclinationis, & non attingentiæ, daretur potentia passiva naturalis, absque activa, correspondente, sed hoc est falsum, quia frustra daretur in rerum natura, ergo &c. nec satis est, quod hæc potentia activa detur in tota coordinatione entium, quia Arist. 3. de An. docet passivæ correspondere debere activam in eadem natura, & activa naturalis, & passiva naturalis sunt correlativa, nō passiva naturalis, & activa supernaturalis. R. ex Scot. q. 1. Prol. Q. negando minorem, nihil .n. obest, quin natura aliqua inclinare posset ad aliquem actum ob sui nobilitatem, qui agentis naturalis causalitati non subest, ac proinde non oportet potentie passivæ activam semper correspondere in eadem natura etiam secundum Arist. Idēque docet Subtiliss. in 4. d. 43. q. 3. ad 1. & patet, nā potentia receptiva est in corpore ad animā intellectivam, & tamē tota natura creatura non potest ipsam in corpus inducere.

ducere; sufficit ergo absolute loquendo, ne potentia passiva frustra dicatur, quod ei correspondeat actiua saltē in tota coordinatione entium, illud .n. dicitur frustra, quod suum finem nullatenus consequi potest. Neque potentia actiua, & passiva sunt semper prædicamentalia, sed potius transcendentalia, ideoq. absolute negatur, quod semper esse debeant in eodem genere, & quod si vna est naturalis, altera quoq. naturalis esse debeat.

Est etiam hic aduertendū, quod distinctio hæc de obiecto naturalis capacitatis, & attingentis respectu intellectus nostri, non est peculiaris Scotistarum, sed est etiam Thomistarum, quamvis sub alijs terminis, nam quod nos appellamus obiectum naturalis inclinationis, ipsi vocant obiectum adæquatum extensionis, ad quod .s. potentia extendi potest, siue proprijs viribus, siue speciali auxilio eleuata; & quod nos vocamus obiectum naturalis attingentis, ipsi appellant obiectum adæquatum intensiōis, ita Caiet. p. p. q. 12. art. 4. Complut. disp. 16. de An. & Alij.

Dices, Si ens commune ad finem, & infinitum est obiectum naturalis inclinationis, sequitur quod cognitio Dei distincta, & quidditatiua, siue intuitiua sit, siue abstractiua sit nobis saltem naturaliter debita, quamvis non sit naturaliter attingibilis, sicut creatio animæ rationalis est debita mate-

rie vltimò dispositæ ad illam suscipiendam, quia in ea est naturalis propensio, ac passiva potentia naturalis ad ipsam animam. R. ex Doct. in 3. d. 24. q. vn. lit. C. negando consequ. ratio est, quia creaturæ non constituunt in Deo, vt est Author naturæ naturale debitum ex sola naturali propensione ad aliquam perfectionem, sed requiritur, quod ipsæ proprijs viribus attingere possint dispositionem aliquam, vltimò ad perfectionem illam ordinatam, qua de causa infusio animæ rationalis est debita corpori organizato, cum agens naturale proprijs viribus cum solo concursu Dei generali, dispositionem ad eam vltimò ordinatam attingat, quæ est forma corporeitatis, vnde argum. solum illos vrget, qui talem formam negant.

Contra 3. conclusionem ita arguitur, Potentia distinguuntur per obiecta formalia ex dictis, sed obiectum voluntatis est ens in quantum bonum, ergo intellectus, vt à voluntate distinguitur erit ens vt verum, aliàs intellectus, & voluntas esset vna potēcia, cum esset de eodem obiecto formali, quod est falsum. R. ex Subtiliss. in 1. d. 3. q. 3. S. *His visis &c.* maiorem esse veram de potentijs prorsus disparatis, cuiusmodi sunt sensus exteriore, quorum obiecta sunt disparata, ex dictis; non verò de subordinatis vt sunt intellectus, & voluntas, hæc .n. possunt esse de eodem obiecto, quia nihil volitum.

H h h

quin

quin præcognitum, & intelligibile per intellectum.

Ob. Illud putatur obiectum formale alicuius potentie, quod est motiuum illius, sed ens est motiuum intellectus, non secundum quod est, sed secundum quod verum est, cum moueat conforme ad ipsum intellectum, ergo. Respondet Scot. negando minorem, potius. n. obiectum dicitur motiuum potentie secundum rationem absolutam, independentem à potentia, quam secundum aliquem respectum ad ipsam. hinc Arist. 2. de Anim. 66. docuit, quod obiectum proprium visus non est visibile, ut refertur ad visum, sed est color; obiectum auditus non est audibile, sed sonus; quam sent. passim Recentiores sequuntur, ut videre est apud Auerf. q. 6. sec. 7. Contrar. & alios, contra Piccolom.

Contra 4. Concl. arguunt Thomistæ. Obiectum debet proportionari potentie, sed potentia intellectus nostra est materialis, ergo & eius obiectum materiale esse debet. Probat Angelicus loc. cit. enumerando tria genera potentiarum, siquidem alia est prorsus separata à materia in essendo, & operando, ut intellectus Angeli, cui correspondet obiectum omnino separatum à materia, alia è contra est totaliter immersa materię in essendo, & operando, ut sensus, & huic correspondet obiectum materiale, ut tale est, alia tandem est coniuncta materię in essendo, non ta-

men in operando, quia dum operatur non utitur organo, ut intellectus noster, & tali correspondere debet obiectum materiale, non ut materiale, sed ut abstractum à materia, quod non est nisi quidditas rei materialis. & ex Doct. loc. cit. S. *Congruentia* &c. Maiorem esse veram de proportionem in ratione motui, & mobilis, non verò in entitate; cum aut intellectus noster sit potentia superior, & secundum suam naturam inclinetur ad intelligendam quidditatem materiale, & immaterialem, potest pro obiecto utrumq. habere. Quare quidditas rei materialis ad summum erit obiectum intellectus nostri pro statu isto, ut complures Thomistæ tenent, & videre est apud Jacob. Brun. q. 11. de An. art. 6. ubi in 2. Resp. ait: Pro statu conjunctionis ad corpus, obiectum proportionatum motiuum intellectus est quidditas rei sensibilis, seu materialis in communi. citans D. Thom. p. p. q. 84. art. 6. quæ sent. parum à nobis distat, licet reuera D. Thom. videatur loqui de intellectu ex natura potentie.

Remanet ergo dicendum cum Scoto, quod obiectum intellectus nostri pro statu isto sit quidditas rei sensibilis. Pro cuius intelligentia præsupponendum est, quod dupliciter aliquid potest esse sensibile, vno modo proprie, & formaliter, quatenus. s. per suam propriam speciem potest immediatè sensus immutare; altero modo mediatè, & per

& per aliud, quatenus essentialiter continetur in re per se sensibili saltem virtualiter, & occasionaliter, quod sic Doct. declarat quol. 14. art. 2. estò obiectum motuum imprimens sui speciem sit quidditas rei sensibilis formaliter, & per se, sicut est omnis qualitas corporea, & extensa, obiectum tamen terminatum, quod intelligi potest. siue per impressionem propriæ speciei, siue alienæ, est quidditas rei sensibilis, ut sic, quomodocumque sensibilis sit, siue formaliter, & per se, siue per aliud, quatenus est essentialiter inclusa in re per se sensibili, vel saltem virtualiter, & occasionaliter, veluti se habent illa omnia, quæ aliquam habent dependentiam in cognosci à re per se sensibili, quomodo se habent substantia respectu accidentis, res spirituales respectu corporalium, entia rationis respectu entium realium &c. omnia. n. hæc pro statu isto, dependent à rebus per se sensibilibus novimus, quibus habitis,

Conclusio Quinta.

Dicimus ultimo, obiectum adequatum intellectus nostri pro statu isto siue motu, siue terminetive esse quidditatem rei sensibilis. Pr. Illud est obiectum intellectus nostri pro statu isto, cuius species intelligibilis relucet in phantasmate, sed tale non est, nisi quidditas rei sensibilis, ergo &c. Maior patet ex 3. de An. 30. ubi Arist. ait: pro statu isto oportet intelligentem phantasmata specu-

lari, nec aliquid intelligere valere, nisi cuius ansam nobis phantasma præbet. Minor patet sensui, quæcumque. n. noscimus, quantumcumque spiritualia sint, semper ad modum sensibilium illa singimus; & fuit etiam doctrina Arist. lib. de memoria, & reminiscencia, ubi docuit, quòd etiam quæ sine magnitudine sunt, & sine imaginatione, à nobis intelligi possunt per imaginationem, & magnitudinem intellectui obiecta: & in hoc sensu conclusio est communis cum Thomistis, qui quidditatem rei materialis cum quidditate rei sensibilis confundunt. hinc Iacob. Brundage cit. in primo Collige, ait: pro obiecto proportionato nostri intellectus pro hoc statu venit cum quidditate rei sensibilis substantialis, tum accidentalis sensibilis, nam accidentia sensibilia estò cognoscantur per habitudinem ad substantias, quia sunt entis entia, tamen ratione sui, & per proprias species & phantasmatis acceptas movent, & terminant cognitionem absque dependentia ab alio.

ARTICVLVS SECVNDVS.

An Substantia materialis pro statu isto attingatur ab intellectu nostro sub propria eius ratione.

Scot. 2. Meth. q. 3. & in 1. d. 3. q. 3. lit. K. & d. 23. q. 1. respōdet negativè. Thomistæ autem cū Caiet 3. p. q. 76. art. 7. cum Soncin. 7. Meth. q. 14. Iacul. Ferrar.

H h h 2 Fon-

Ensec. Conimb. & alijs, respondet affirmatiuè, & consequenter admittunt etiam dari propriam speciem substantiæ representatiuam sub propria eius ratione, quæ ab intellectu agente elicitur, vel ex proprio phantasmate substantiæ, vel saltem ex eodem phantasmate accidentis. At Suar. lib. 4. de An. cap. 4. quem sequitur O. nuphrius, concedit vtrique substantiam ab initio cognosci per species accidentiū, vult tamē, quod ex hac ipsa cognitione relinquatur in intellectu propria substantiæ species, & per quā deinceps substantia sub propria ratione cognoscatur.

Conclusio

Nos verò dicimus cum Doct. loc. cit. Substantiam materiale pro statu isto à nobis attingi non posse sub propria eius ratione per propriam speciem. Sequuntur Scotistæ communiter, vt videre est apud Cauell. q. 17. de Ani. concl. 4. Faber. Thor. 88. Vulp. tom. 1. p. p. disp. 9. art. Canon. Rocc. Mastr. & Bell. hic disp. 6. q. 6. art. 2. & ex Neutericis Auer. q. 58. sec. 4. cum pluribus Recentioribus.

Probat Subtiliss. omnis nostra cognitio pro statu isto ortum ducit à sensibus, qui non nisi ab accidentibus mouentur per species sensibiles, sed accidens nequit substantiam virtualiter continere, neque in esse cognito quod ad conceptum proprium, & quidditatiuū, aut quod ad propriam speciem, quia ignobilius non potest virtute con-

tinere nobilius, & perfectius, etiā in esse cognito, ergo licet accidentia possint nos ducere in cognitionem substantiæ quod ad conceptus cōmunes, nempe entis, & aliorum transcendentiū, nequit tamen ducere in cognitionem eiusdem quod ad proprios, & quiddatiuos. Neq. species accidentis virtualiter causare potest speciem substantiæ, siquidem causare non potest nisi speciem, & notitiam eorum, quæ in ipso continentur; sicut .n. res se habet ad esse, ita ad cognosci. Tū quia Phantasmata accidentis, non nisi accidens, cuius est exemplar, repræsentat, ergo non potest concurrere, nisi ad producendam speciem, seu notitiam accidentis, nam virtus eius effectiua non excedit representatiuam.

Possumus igitur ad altius pro statu isto, per accidentia, & eorum species habere aliquē conceptum substantiæ proprium ex communibus, non quod accidens propriè virtualiter illud cōtineat, sed quia occasione accidentiū, & per alias species, intellectus excitatus, per multā collationem, & discursū argutiue tales elicit conceptus proprios de substantia, hoc modo ex Doct. in 1. d. 22. q. 1. Quia nos scimus quantitatem, & qualitatem, non posse per se stare, arguimus dari aliquod substratum, quod appellamus substantiam, in quo sensu Arist. 1. de An. tex. 11. voluit per accidentia propria posse nos ostendere à posteriori ipsum quod quid

quid est, non quod accidentia virtualiter contineant cognitionem substantiæ, sed quia illorum occasione motus intellectus argutiue conceptum elicit proprium ex communibus, quæ notitia de substantia non est intuitiva, ut patet, neque propriè abstractiva, quia non est propria speciem, sed potius est discursiva, & per alienas species, multamque collationem, qua ratione ad abstractivam reduci potest, & hi sunt conceptus quidditatiui, quos de substantia pro statu isto habere possumus, & quos loco definitionum adhibemus, quibusque utimur pro medio in Demonstratione ad proprias passionem de suis obiectis inferendas.

Ratio autem cur intellectus ex accidentium phantasmatis elicit argutiue, & per discursum conceptum proprium substantiæ ex communibus, non autem elicit conceptum eius proprium ex proprijs, est, quia conceptus proprii ex communibus possunt utique ab intellectu per eius virtutem discursivam, & argutiivam ex alienis speciebus deduci, conceptus autem proprius ex proprijs haud haberi potest, nisi per propriam rei speciem, aut ipsam immediatam præsentiam.

Arguit adhuc fortius Scotus medio Theologico utens, si .n. substantia immediatè immutaret intellectum nostrum, cognosceret quoque intellectus in Eucharistia absentiam eius, sicut visus attingit absentiam

lucis, cum iam in luce aerem non videret. quod si dicas, hoc solum procedere de cognitione intuitiva, quæ realem præsentiam obiecti requirit, non autem de abstractiva, quæ ab ea præscindit. Urget Subtiliss. quia abstractiva supponit intuitivam, sed qui videt hostiam consecratam, ita se habet, ac alter, qui videt hostiam non consecratam.

Neque sent. Suar. valet, nam quantumcumque intellectus cognoscat per accidentia substantiam panis in hostia, si ei apponatur alia hostia consecrata, nunquam ponet differentiam inter illas; nisi solum per fidem. Tum quia repetita cognitio, potius generabit habitum, quam speciem, & si speciem generaret, potius speciem ipsius cognitionis generabit, quam obiecti, quod est substantia.

Objectiones.

Ob. Intellectus possibilis ex uno obiecto præsentem potest per propriam speciem conceptum alterius elicere, ut rerum spiritualium per speciem corporearum, similiter intellectus agens poterit ex speciebus accidentium, speciem substantiæ colligere. R. neg. paritatem, intellectus .n. possibilis hoc efficere potest propter suam virtutem discursivam, & collatiivam ex Doct. in 1. d. 31. q. 2. lit. F. non ita intellectus agens ex quocumque obiecto; siquidem ad talem, & talem speciem producendam à phantasmate determinatur; & eius virtus est solum abstractiva, non argutiiva, & discursiva.

Ob.

Ob. Ex 3. de An. tem. 18. intellectus agentis est omnia facere, id est, omnium rerum species abstrahere, glossant Expositores. R. hoc intelligendum esse, vel formaliter, vel virtualiter, vel saltem occasionaliter, quo quidem modo concedimus speciem accidentis ducere nos in cognitionem per discursum, multasque collationes.

Ob. Phantasma habet virtutem elicendi ex accidentibus sensatis per sensus externos species aliorum non sensorum, ut patet de cogitatione ouis elicente speciem inimicitiae ex accidentibus. Lupi, ergo a fortiori intellectus habet virtutem habebit elicendi speciem substantiae, licet non sit sensata. R. negando assumptum, ut disp. 8. art. 1. iam probatum est; si n. accidentia lupi mutarentur in accidentia ouis non adhuc perciperet inimicitiam lupi, & tamen adhuc esset ouis inimicus, nam inimicitia fundatur in substantia, & natura, ut etiam S. Thomas docet. vide ibi.

Ob. Phantasma non solum representat accidentia sensibilia rei, sed etiam aliquo modo subiectum illorum, quod est substantia, accidentia n. in phantasmate non representantur in abstracto, sed in concreto, ergo a phantasmate cum specie intelligibili accidentium, species quoque substantiae imprimitur. R. concedendo anteced. argutius, & per discursum, modo iam explicato, videmus enim quantitatem, & qualitatem non

posse per se stare, inferimus dari subiectum, quod illa accidentia sustentat, ideo consequentia nulla.

Ob. Ex Doct. in 2. d. 3. qu. 12. ubi docet substantiam imprimere propriam speciem in intellectu Angelico, ergo potiori ratione in intellectu nostro; R. neg. paritatem, cum n. intellectus noster sit coniunctus, non nisi mediantibus sensibus immutari potest per speciem, sub quibus non cadit substantia.

Ob. Accidens in esse reali ad productionem substantiae concurret ut instrumentum, ergo tanto magis ad productionem speciei illius. R. neg. antec. ita instrumentaliter ad productionem substantiae concurrere, ut eam attingat, cum solum concurrat attingendo dispositionem aliquam, ultimum ad illam ordinatum.

Ob. Pro Suar. Postquam substantiam cognovimus per speciem accidentium, facilius postea substantiam ipsam cognoscimus, signum evidens fuisse in intellectu speciem eius proptiam relictam. R. neg. consequ. siquidem intellectus per novos actus repetitos deinceps maiorem acquirit facilitatem, non per novam speciem, sed per novum habitum, talis n. facilitas signum est novi habitus acquisiti, non novae speciei.

Ob. Quod per veram definitionem cognoscitur, sub propria ratione attingitur, at plures substantiae ita cognoscuntur, ut praesertim de homine liquet, quod sit animal ratio-

rationale, ergo &c. *Re. neg. minor.* conceptus, n. substantiæ pro statu isto non est proprius ex proprijs, sed duntaxat ex communibus, licet reuera apud nos communiter illa appellatur vera definitio, quæ cum definito adæquatè conuertitur, & ex pluribus, & diuersis prædicatis coaleſcit, unde dicitur vera, & propria, quatenus nec falsitatem continet, nec alteri conuenit, & talis etiam censeretur consueta illa hominis definitio, quamuis melior sit ex omnib. quæ assignari poterit. Non tamen adhuc evidens est, ut rationalitas sit propria, & adæquata hominis differētia, ita ut Intelligentijs quoque non conueniat, cum etiam ipse discursu polleant in sent. Doctoris. ita *Maſtr. & Bellut. loc. cit. num. 265.* ubi etiam fateantur nos in hac viâ carere perfectâ, & omnino rigorosâ sciētia. Neque hoc mirum esse debet, cum ultimæ differentiæ sint incognitæ.

Ob, Ex 7. Meth. cap. 4. substantia est prior cognitione accidentis, imò accidentia ipsa non concipiuntur, nisi in ordine ad substantiam, unde dicuntur definiri per additamentum, & definitio substantiæ est principium notificandi accid. & medium demonstrandi passionem de subiecto; alioquin circulus committeretur &c. *Rt. Scot. in 2. d. 1. q. 5. lit. L.* substantiam dici priorem accidente, cognitione, definitione, & tempore quantum est ex se, & ex propria eius

natura, quatenus non repugnat ex parte sua, esse, cognosci, & definiti sine omni accidente, sed non ita est de facto, & quò ad nos, qui nò aliquid percipimus pro statu istò, nisi sensibus medijs. *Re. 2.* quòd etiam substantia quò ad nos est prior accidente, quantum ad cognitionem distinctam, est, non quò ad confusam; prius enim à nobis confusè cognoscitur accidens, quia prius sensibus obijcitur, deinde ex cognitione confusa accidentium, procedimus ad confusam substantiæ, nam intellectus cognoscens transmutationem accidentium circa subiectum, infert aliquid ibi esse substratum, postea hac habita de substantia cognitione confusa, diligentis examine, & discursu, vterius intellectus progreditur, inuestigando prædicata quidditativa substantiæ, & acquirit conceptum proprium eius ex communibus, & noticiam distinctam pro statu isto nobis possibilem, & tandem ad vestigandam cognitionem distinctam accidentia regreditur per quod quid est substantiæ, accidens n. pendet in esse à substantia, & consequenter etiam in cognosci distinctè, & in hoc sensu dicitur accidens cognosci in ordine ad substantiam, & per additamentum definiri, & definitionem esse medium in demonstratione ad cognoscendum Accidens. Neque in hoc committitur circulus, nam Circulus ex dictis in Logica, in eo consistit, quòd sit idem genus de-

mōstra;

mōstrationis in primo, & secundo progressu, quomodo nō sumus in cala; nam accidētia notificant de finitionem substantiæ a posteriori, substantia verò procedit a priori, &c.

D V B I V M.

De Accidentibus Substantiæ materialis.

D Vbitatur etiam hic, an Accidentia Substantiæ materialis intelligantur per propriā speciem, an verò per alienam. Et dubium non est de Accidentibus per se sensibilibus, nam hæc sicut propria habent phantasmata, ita quoq. species habent intelligibiles, sed dubiū est de sensibilib. per accidens, quales præsertim ponūtur relationes, quæ a sensu nō attingūtur nisi in virtute extremorum, siquidem visus similitudinem percipit duorum alborum quatenus utriusque albedinem attingit. Conimb. 3. de An. cap. 5. q. 5. respondent affirmatiuē; afferentes non tantum quantitatem, & alia accidentia sensibilia propriam habere speciem intelligibilem, sed etiam complures relationes, quod valde probabile, putat Cauell. q. 17. de An. Et videtur etiam docuisse Mayron. in p. d. 39. q. 1. art. 4. ubi sitam distantiam, passionem &c. quæ in schola nostra pro formali solum respectum important, autumat visu percipi, quod postea secutus fuit Arriag. disp. 4. de Anima.

Afferendum tamē est, quod estō

sensibilia cōmunia propriam habeant speciem intelligibilem, quæ intelligantur, imò & proprium phantasma, de relationibus tamen negandum est. ita sentit Scotus, & Scotistæ communiter, docentes relationes esse obiectum intellectus terminatum tantum. Pr. nam sensibilia siue propriam speciem emittant, in sensus externos, siue non adhuc per se sub sensu cadere dicuntur, & non merè per accidēs ad modum eorum, quæ intantum sentiri dicuntur in quantum coniuncta sunt illi, quod per se, & in se sentitur. Ratio est, quia licet accidentia communia, vt quantitas, magnitudo &c. propriam nō emittant speciem, adhuc tamen species sensibilis proprii, illa repræsentat, vt supra dictum est; Hoc autem de relationibus dici non potest, quia sunt inferioris ordinis Ente absoluto, qualis est species, ac consequenter proprium phantasma, & speciem intelligibilem producere non possunt, cum nullum imperfectius possit perfectius se producere.

Dices rerum situs, eorumque distantia oculis percipitur, quod non esset si speciem eorum in Oculo non imprimerent, ergo si relatio potest mouere visum, similiter & intellectum per propriam speciem. R. negando assumptum, siquidem situs, distantia rerum, Ordo Obiectorum &c. pro materiali dumtaxat attingūtur a sensu, quatenus .i. sub sensu cadunt eorum extrema.

AR:

ARTICULUS TERTIUS

*An Substantia immateriales pro statu
huiusmodi percipi possint con-
ceptu quidditativo, &
per propriam
speciem.*

Solutio. q. 19. de An. & in 1. d. 3.
q. 2. §. Quinto dico &c. R. nega-
tivè asserens, quòd quæcumque de
Deo cognoscimus pro statu isto,
cognoscimus per speciem Creatu-
raturæ. Et in eodem 1. sent. qu. 7.
lit. Z. ait intellectum seipsum pro
statu isto intelligere non posse, ni-
si ea cognitione, quæ per phantas-
mata haberi potest. Et fuit doctri-
na Arist. de Memor. & Remi. cap.
1. ubi asserit, quæ sine magnitudi-
ne sunt, & imaginatione, quales
sunt substantiæ spirituales percipi
à nobis per imaginationem, & ma-
gnitudinem intellectui obiectam,
per argutionem, & discursum non
verò per propriam earum speciẽ.

Pr. à posteriori, si n. Substantiæ
spirituales, & separatæ p proprias
species intelligerentur, tunc quid-
ditativè, & distinctè Deum attri-
beremus sub propria ratione Dei-
tatis, saltem per cognitionem ab-
stractivam.

Item et demonstrativè deduce-
remus dari præter Deum alias sub-
stantias separatas, quotum vtrum-
que est falsũ, vt ex doctrina Apost.
colligitur: *Immensibilia Dei, per ea, quæ
facta sunt intellectu conspiciuntur.*

Pr. etiam à priori, quantumvis
n. intellectus circa hæc sensibilia
discurrat, numquam tamen ex eis

cõparari potest species proprias
spiritualium substantiarum; Cuius
ratio est, quia intellectus agens
quicquid abstrahit, à phantasmatib.
abstrahit, sed spiritualia non ha-
bent propria phantasmata, sunt. n.
hæc extensa, & extensè repre-
sentant, cum sint species sensibiles,
ergo &c.

Remanet igitur, quòd substan-
tiæ spirituales non nisi per species
rerum sensibiliarum à nobis pro statu
isto deprehendi possint, & nõ nisi
quòd ad Conceptum proprium ex
cõmuni per varias inquisitiones,
& discursus. Duplex autè via
à Subtili. assignatur investigandi
huiusmodi Conceptus de substan-
tijs separatis ex sensibus. q. 19. de
An. & in 1. d. 3. q. 2. Primæ pro-
cedit per negationem, & remotio-
nem; altera per positionem, & at-
tributionem. Primæ via est, cum
discurrendo per res corporeas im-
perfectiones ab eis removemus.
V.g. Cognoscimus albedinem esse
formam accidentalem alicuius su-
biecti, tunc ab ea removemus id,
quod imperfectionem importat,
nempe accidentalitatem, & cor-
poreitatem, omnia. n. hæc imperfec-
tionem involuunt, & solitas reti-
nemus rationem actus, & formæ,
& ita cogitamus substantias abstra-
ctas esse actus, & formas per se
subsistentes immateriales, &c. Se-
cunda via est, quæ remotis imper-
fectionibus deferimus substantiæ
spirituali quicquid perfectionis in
rebus corporeis cognoscimus, itè
quod

quod ex pluribus perfectionibus hinc inde dispersis aggregetur cumulus exprimens substantiam spirituales, & illi conveniens, qui dicitur conceptus eorum proprius, sed ex communibus elicitus, cum sit per alias species formatus.

Peruenit ad actum exercitum. Scot. in 1. d. 3. q. 2. S. *Quinto dist. 10. de An.* Si volumus ait, aliquem conceptum quidditativum de Deo attingere, creaturarum speciebus vtimur. i. specie boni, specie summi, specie actus, sic .n. ista simul congregando, attendimus ad concipiendum summum bonum, & actum summum, eo scilicet modo, quo utitur imaginativa speciebus diversorum sensibilibus ad imaginandum compositum ex illis diversis, ut cum imaginamur montem aureum. Eodem modo declarat Doct. qu. 19. de An. *viam* attributionis, quæ comparare possumus ex sensibilibus conceptum proprium Dei, nobis pro statu isto possibilem. i. possumus a pluribus causis abstrahere hoc, quod est Ens absolute, & a pluribus bonis ipsum bonum, & quia entia, & bona sunt ordinata, possumus eadem ad summum bonum devenire, siquidem non est in eis processus in infinitum, qui conceptus compositus soli Deo contentis; attamen per talem conceptum, ipsum Deum non agnoscimus sub propria ratione. De iratis. Sic etiam ait Scot. loc. cit. de An. Animam nostram pro statu isto cognoscere possumus, puta a posteriori per suos

effectus, nec aliud habere passivum conceptum proprium de illa quam compositum, & hinc inde collectum via remotionis, & attributionis.

Dices, Anima non est minus sibi intimè præsens, proprioque intellectui proportionata, quam Angelus respectu proprii intellectus, ergo non indiget phantasmatum rerum materialium, aut sui specie, ut se cognoscat, sed per propriam suam substantiam. R. neg. Antea, pro statu isto, sed solum verum esse de Anima in statu separationis, et pro statu isto potius ad conditionem rerum corporalium, & sensibilibus declinat, ut Doct. docet in 1. cit. q. 7. lit. Z.

Inhabis, hoc esse contra D. August. q. de Trin. cap. 3. Vbi docet quod Anima seipsam per seipsam non videt, quoniam est incorporea. R. cum Mastr. & Bell. Augustinum in hoc secutum fuisse sent. Platonis, qui in Alcibiade dicebat, Animam seipsam perpetuo intelligere. Thomam ex D. Thom. p. p. q. 1. art. 9. & q. 78. art. 4. duo genera specierum intelligibilem ponunt in anima vnum earum, quæ nulla præcedenti cognitione, intellectus agens abstrahit a phantasmatum, aliud earum quæ sunt ab ipso intellectu possibili ex prioribus speciebus post intellectum obiecti per eas representati, sicut .n. imaginativa (aiunt) ex speciebus montis, & auri, format speciem montis auri, sic pariter intellectus

ex

ex speciebus rerum materialium, quæ cum immaterialibus aliquam proportionem habent, formam sibi species propriam illarum. Attamen, quia hæ species non sunt immediate sumptæ ab ipsis rebus immaterialibus, sed ex similitudine rerum materialium, idcirco confusæ & imperfectæ illas representant concedentes quod esset eas immateriales pro hoc statu propriam habeant speciem in intellectu nostro, non tamen intelligatur propriam & distinctam conceptum. Ita Complut. disp. 18. qu. 6. art. 79. Ariag. disp. 4. de An. Conimbr. & Alij.

Sed licet hic modus dicendi admittatur a Scoto 2. Meth. q. 3. qu. 2. quæ non nisi conceptum proprium ex communibus de illis patere possunt, probabilius tamen est, tales species non dari, & ratio est, quia superflue videntur, siquidem intellectus ex solis speciebus rerum materialium simul concurrentibus potest sua virtute discursiva elicere conceptus immaterialium, ex Doct. in 1. d. 3. qu. 2. *Quinto dico* &c. nec alio modo imaginatur montem aureum imaginatur, nisi per specierum congressum montis, & auri, non per novam speciem ex eis formatam. Tum quia munus formæ species intelligibiles, non recte intellectui possibili ascribitur. Melius ergo præstat dicere, quod intellectus possibilis propria sua virtute discursiva ex speciebus rerum mate-

rialium eliciat conceptus immateriales, non autem species.

Sed maior difficultas est de Accidentibus Substantiarum immaterialium, & de illis præsertim, quæ animæ nostræ inherent, ut sunt species intelligibiles, & actus, & habitus, an etiam ipsa cognosci possint per propriam speciem, & conceptum quoddammodo pro statu isto, & relictis aliorum placitis, dicimus cum Subtiliss. in 4. d. 49. q. 8. lit. C. & dist. 43. q. 2. *Respondetur* &c. Intellectum actus suos cognoscere intuitivè sicut per aliâ cognitionem reflexam, qui actus proprias species intellectui impriment, ratione quarum actibus transactis, recordatur intellectus (e hoc, vel illud intelligisse, quod patet de actibus voluntatis, asserendum videtur. Patet etiam ex 4. cit. d. 45. qu. 3. sub C. ubi Doct. ex necessitate memorie intellectus ostendit actum intelligendi, vel volendi in intellectu suam imprime speciem. Sequitur Tarat. q. 1. phys. q. 1. *Quarto sciendum* &c. ubi ait: Dicitur, tertius, quod potentia intellectus cogitoscit intuitivè omnes sensationes & sentium interiorum, quam exteriorum, quia cognoscit, quod Visus videt aliquid, & quod auditus aliquid audit, & sic de alijs. Dicitur ulterius, quod intellectus noster pro statu isto habet noticiam intuitivè omnium suarum intellectuum, & omnium volitionum, & nolitionum; patet quia intellectuum, & volitionum præteritarum recordatur,

datur, seu potest homo recordari, alioquin non posset perire de malis volitionibus. Ita Tatat. & est doctrina communis apud Scotist. & patet etiam experientia, & si quis hoc negaret experimentum, nō amplius homo appellandus esset, sed Brutum, ait Scot.

Dices, Omnis nostra cognitio pendet a sensu pro statu isto, ergo malè statuitur cognitio istorum actuum spiritualium sine recursum ad phantasiam.

Rr. Illud axioma intelligendum esse vel proxime, vel remote, & in hoc sensu. scilicet remote intelligendum est presens doctrina, hæc n. ipsa cognitio actuum intellectus originaliter a sensibus pendet, licet nāque huiusmodi actus non habeant in phantasia propriam phantasiam, supponunt tamen adhuc in intellectu notitiam alteram obiectorum phantasiabilium, quorum cognitio necessarii præexigitur cognitioni reflexæ actuum intellectus.

ARTICVLVS QVARTVS.

De Cognitione Singulari.

Scot. pluribus de hoc art. differit, ut videre est lib. de An. q. 22. & Meth. q. 15. & in 2. Sent. q. vn. *S. Contra primum articulum*, & in 4. dist. 45. *O.* Et saepe alibi, quem omnes eius discipuli sequuntur, ad culus intelligentiam supponimus ex dictis duplicem esse noticiam, intuitiuam vnam, abstractiuam alteram, & de vtraque urget controuersia; Queritur igitur

an species intelligibiles per se primo, & directe representari possint singulare materiale, sicut de facto datur species sensibilis, quæ tale singulare repræsentat.

Et quidem quod ad cognitionem intuitiuam, magis inter Scotistas excitatur (lis); an intellectus possit singulare sensibile intuitiue cognoscere, nam Vulpes tom. 1. pars 1. disp. 19. art. 4. & disp. 11. de Angel. art. 2. autumat huiusmodi singulare a nullo intellectu creato attingi posse, siue Angelico, siue humano, siue coniuncto, siue separato. Ex opposito quamplures alij Scotistæ defendunt etiam de facto ita quodcumque humano intellectu attingi, etiam coniuncto; Ita Canellus disp. 3. de An. sec. 12. Rada 4. pars. controu. 16. art. 3. Faber. Theor. 84. & 86. Ioannes Canonicus 1. phys. q. 1. art. 1. & alij quibus ex Recentioribus Scotistis adheret Rab. lib. 3. de An. disp. 1. q. 2. Concl. 3.

Quantum verò ad cognitionem abstractiuam, urget Controuersia inter Thomistas, & Scotistas, nam illi volūt obiectum nostri intellectus inter res materiales esse viuere, scilicet a singularibus abstracta, ipsa verò singularia cognosci per sensum internum, ab intellectu verò non nisi indirecte, & per quamdam reflexionem, ita docuit D. Tho. p. p. q. 86. art. 1. & 2. contra Gent. 10. quem sequuntur Caiet. Capreol. & Thomistæ communiter. Scotistæ verò totum oppositum defendunt cum

cum Doct. loc. cit. ut videte est a
pad. Ant. Andri. 7. Meth. q. 13.
Tromb. ibidem q. 7. Faber. loc. cit.
Fatar. Fetch. Canon. Regētes Patē-
fienf. Vulp. Rocc. Canell. Mastr. &
Bell. & exeteris Zabarell. Piccol.
Bagul. Contar. Suar. Tolet. Ruu.
Auerfa, Nominales, & Neuterij
omnes. Quantum igitur spectat ad
potētiā intuitiuā.

Conclusio Prima.

*Dicimus 1. Singulare sensibile, & ma-
teriale quod. f. subest accidentibus hic, &
nunc quantitati, qualitati &c. non at-
tingi ab intellectu nostro pro statu isto,
cognitione intuitiuā, absolute tamen
attingi potest, imò de facto attingitur
ab intellectu Angelico, & humano solu-
to. Est media per abnegationem
ex tremorum, contra Vulp. Fabrū,
& relatos Scotistas, & defendunt
Mastr. & Bell. hic disp. 6. q. 7. art.
1. & euidenter colligitur a Doct.
2. Meth. q. 3. nu. 23. & quol. su-
pra G. ubi ait, talem actum, idest
notitiā, non ita certitudinaliter
expōitur in nobis; idemque do-
cet in 1. d. 3. q. 17. sub k. ubi etiam
Vigerius, Lychet. & alij expōitō-
res. Et ratio est, quia pro statu isto
obiecta sensibilia intrans ad intel-
lectum per sensus, ac proinde non
nisi mediante specie sunt ei præsē-
tia, & hoc est fundamentum prae-
cipuum huius sent. ut bene docet
Rubion q. 4. Prolog. ubi sic discor-
rit: Notitia intuitiua per hoc prae-
sertim ab abstractiua distinguitur,
quia intuitiua terminatur ad obi-
ectum in se, per se præsens, non*

*in specie, aut alio representatiuo;
nam sic esset cognitio abstractiua;
sed obiecta sensibilia non attingū-
tur ab intellectu, nisi mediantibus
sensibus, siquidem pro statu isto
nihil est in intellectu, quin prius
fuerit in sensu; ita ut nunquam o-
biectum in seipso præsēntatur sen-
sibile intellectui, sed solum in spe-
cie intelligibili, quam intellectus
agens a sensibilibus abstrahit, er-
go intellectus noster nequit pro
statu isto obiectum vllum sensibile
intuitiue attingere. Et miror equi-
dem quod Pater Rabeanus totam
hanc doctrinā de praemissis fa-
ceat in suo tertio Notabili, &
deinde oppositum teneat in Con-
clusionē.*

*Et licet Faber inuicem rationi satis
facere nitatur, distinguendo de
duplici notitia intuitiua, nihil ta-
men concludit, ut doctis patere
potest, imò cōfundere videtur co-
gnitionem intuitiuā cum abstra-
ctiua, & formalitatem notitiā in-
tuitiua destruire; quae natura sua
postulat apud omnes terminari ad
obiectum in se præsens, & existens
reduplicatē, hinc Cognitio phā-
tasia respectu sensus percalans di-
citur abstractiua, ea ratione, quia
tales notitiā non distinguuntur ex
obiectis, & formalitatibus repre-
sentatis, sed praecise ex modo re-
praesentandi, ut infra dicemus, om-
nis .n. formalitas quae a parte rei
in obiecto reperitur, etiam ipsa
existētia potest abstractiue in spe-
cie representari.*

Altera pars Cōclusionis est rō:
Ans. Vulp. qui loc. cit. negat intell.
lectui Angelico, & humano soluto
cognitionem singularium sensibi-
lium; & colligitur ex pluribus lo-
cis Doctoris, & præsertim in 4. d.
45. qu. 4. ubi docet animam sepa-
ratam intuitivè noscere Orationē
vocalem, quam consuevit pœ-
cat noscere per sensus corporis. Præ-
etiam ratione, nam sensibile est a-
ctu Ens, & non potētia, ergo est a-
ctu intelligibile, & non potentia
tantum. Et est doctrina Scot. in 2.
d. 9. q. 2. sub R.

At respondet Vulpes: Ens in-
communi dici esse obiectum ade-
quatum intellectus sub conditione
abstractionis à materia, nempe ab
esse extenso, & corporali, ideo sen-
sibilia continentur sub Ente, ut est
obiectum in intellectu, quatenus
virtute intellectus agentis trans-
ferri possunt de Ordine materia-
lium ad ordinem immaterialium.
Non placet, nam doctrina illa,
quod intellectus agens transferat
res de ordine ad ordinem, vera est
de intellectu coniuncto prolatu
istō, ubi sensibilia sunt solum in
potentia remota intellectui præ-
sentia, qua de causa dicuntur po-
tentia tantum intelligibilia, siqui-
dem album, vel nigrum extra, est
intelligibile tantum in potentia
remotissima; præsens verò sensui
communi, seu virtuti phantasie,
quod phantasma est etiam adhuc
potentia tantum intelligibile, mi-
nus tamen remotè, sit tandem præ-

sens intellectui per speciem intelli-
gibilem, & dicitur intelligibile
actu. Si tamen album, vel nigrum
intellectui separatō compareretur,
tunc ait Lycher. in 1. d. 3. q. 6. S.
In ista littera &c. Non sic tranfertur
de ordine in ordinem, hoc est, de
ordine sensibilis in ordinem ima-
ginabilis, & de ordine imagina-
bilis in ordinem intelligibilis, nam
sensibile secundum omnem suam
conditionem est actu, & immedia-
tè à tali intellectu intelligibile, &
ita album &c. immediatè saltem,
ut causa partialis potest movere
intellectum, ut simul cum ipso cau-
set sui cognitionem intuitivam, &
nulla eiusdem albi notitia sensiti-
va præcedente.

Ratio à priori ex iam dictis est,
quia materialitas, & sensibilitas
non extrahuntalia obiecta ex am-
bitu, & virtute potentie intellecti-
væ, & spiritualis, bene enim intel-
lectus discernit inter obiecta sen-
sibilia, & spiritualia, quod facere
non posset, si utrorumque differe-
ntias non attingeret, & hoc utique
ad dignitatē, & excellentiam pote-
tie intellectivæ spectat, quæ cum
sit superior, sub ditione sua com-
plecti debet quicquid sub notitia
sensuum cadit, quæ sunt potentie
inferiores. Non est ergo de negan-
da intellectui Angelico intuitiva
notitia singularium sensibilium, &
imò hoc necessarium censetur, nō
solum ad eius dignitatem, sed etiā
ad custodiam, quam de hominibus
Angeli gerunt, ad quos pertinet
non

non tantum res immateriales cognoscere, sed etiam materiales, iuxta illud Psalm. 90. *Angelis suis Deus mandauit de te, ut custodiant te in omnibus uis tuis.*

Conclusio Secunda.

Dicimus 2. Cognitione abstractiua, singulare materiale, & sensibile non solum esse absolute loquendo per se, & directe intelligibile, sed etiam nobis pro statu isto proprio, & directo conceptu attingi; ideoque per propriam speciem, quamuis non ita proprie, ut illud representet sub propria ratione singularitatis. Est Scoti loc. cit. quem Recentiores omnes sequuntur, praeter Scholam Dominicana. Pr. quod tale singulare absolute loquendo sit intelligibile, nam hoc singulare est Ens, & perfectius Ens, quam ipsum uniuersale, quia supra naturam communem addit differentiam individualement, ergo habet propriam intelligibilitatem, cum hec sit passio Entis. Tum quia in singulari sensibili, & materiali nihil inuenitur, quod intelligibilitati repugnet; nam quocumque modo sumatur, nihil aliud includit, quam naturam, differentiam individualement ipsam contrahentem, existentiam, & cetera accidentia materialia, quae hoc, vel illud indiuiduum sequuntur. Illudque sensibile reddunt, at nulli istorum intelligibilitas repugnat, hzc. n. omnia, & singula non diminunt entitatem, sed potius illam important. Tum quia cum Thomistae dicunt, quod materialitas impedit intelligibi-

litatem, vel hoc afferunt de materia pro altera parte compositi vel pro differentia individuali, non primum, quia ex hoc sequeretur nullam rem materialem esse intelligibilem, cum qualibet ex materia, & forma componatur, neque secundum, quia tunc nec singularia spiritalia essent intelligibilia. Secundo probatur a Doct. qu. 12. de Anima cum suis, quod etiam pro statu isto sensibile materiale concipiatur conceptu proprio, si quidem potentia ponens differentiam inter duo, cognoscit utrumque aliquo modo sub propria ratione; at intellectus noster ponit differentiam inter uniuersale, & singulare, sicut etiam inter duo singularia, ergo &c. Tum quia 2. Prior. cap. 29. situr Conclusiones cognoscimus syllogismo, id est principia inductione, sed inductio est processus a singularibus ad uniuersale, qui processus pertinet ad intellectum, ergo &c. Tum quia non possumus incogitare diligere, nil animi volumus, quin praecognitum, sed prius diligimus singulare, quam uniuersale, praecceptum. n. uiget respectu singularis. Neque ualet dicere ad dilectionem singularis sufficere cognitionem uniuersalis, nam sequeretur cognitionem uniuersalis sufficere ad diligendum tale singulare, quod nunquam fuit cognitum a sensu. Tum quia voluntas impedit, & compescit adum cogitationis particularis, ergo intellectus cum cognoscit, voluntas

non fertur in incognitum.

Tum quia tenemur peccata nostra confiteri, & de eisdem contrariis non in vniuersali, sed etiam in particulari, qui actus non solum sunt potentia sensitiva, sed etiam rationalis, ergo. Tum quia intellectus corrigat sensum circa singularia, ut dicitur iudicat solem parue magnitudinis, remum fractum in aqua &c. ergo. Tum tandem, & est ratio a priori, quia potentia superior potest etiam omnia apprehendere, quae potest inferior ei subordinata, ut de sensibus interioribus, & exterioribus patet, sed intellectus est potentia superior ad omnes sensus, ergo &c. ita Scot. loc. cit. & Scotistae communiter.

Respondent aliqui Thomistae, ut videre est apud Lauell. 7. Meth. q. 16. Intellectum cognoscere quidem singulare, non tamen se solo, sed mediante cogitatione, & nil aliud allata argumenta probare. Non valet, nam cum intellectus si desit, fuit: Omne Animal rationale est risibile, sed Petrus est Animal rationale, ergo est risibile, certe hic discursus non pertinet ad sensum, discursus enim est propria operatio intellectus, non sensus.

Respondent Recitiores Thomistae, ut videre est apud Ma. Jacob. Brun. q. 11. art. 10. quod illud Axioma Arist. sensus est singularium, Intellectus Vniuersalium, non ita intelligendum est, quod intellectus non cognoscat singularia, nam dum ponit differentiam

inter vniuersale, & singulare, nec cessarius vtrumque cognoscit, sed sensus est, quod sensus tantum singulare cognoscit, intellectus vero singulare, & vniuersale, licet non eodem modo vtrumque. Nam intellectus noster pro statu isto cognoscit singularia non per se primo, & directe, sed secundario, & reflexe. scilicet per species naturarum vniuersalium, & per regressum ad phantasmata, in quibus directe repraesentantur cum D. Thom. 3. p. q. 86. art. 1. ad 3.

Contra: Intellectus noster pro statu isto, dependenter a sensibus cognoscit, qui tantum singularia percipiunt, ut sunt haec albedo, illa nigredo &c. ergo prius intellectus cognoscit hanc albedinem, & illam nigredinem, & ex illis elicit cognitionem coloris, ut color est, ut art. sequenti dicemus, ergo singulare directe cognoscitur, & non per specie vniuersalis reflexe. Tum quia ut bene arguit Subtiliss. q. cit. de An. Abstrahit vniuersalis a singulari sit ab intellectu possibile, non ab intellectu agente, cuius solum est abstrahere speciem, a phantasmate, ac impossibile est abstrahere vniuersale a singulari primo, & directe, singulari ignorato, alioquin abstraheret ignorando a quo abstraheret. Tum quia, ut experientia constat prius nos a singularibus tamquam ex quibusdam gradibus ad vniuersalia ascendimus, quam ab vniuersalibus ad singularia per reflexionem, ut in rudibus

alibus patet, qui singularia cognoscunt, & nesciunt quid sit natura vniversalis. Tum quia ex Doct. q. 22. de An. & Trob. Duplex est abstractio, alia est speciei intelligibilis à phantasmate, & alia vniuersalis à singulari, prima fit ab intellectu agente, secunda ab intellectu possibili, quando .i. considerat naturam in se, vt in differentem ad quodlibet suppositum, eamq. facit vniuersalem, ergo species, quā primò intellectus agens abstrahit à phantasmate, est speciei singularis, non vniuersalis, aliter vniuersale fieret ab intellectu agente, nō à possibili, quod est falsum, vt patet ex logica.

Diximus in Conclusionē, quòd singulare propriè, & directè cognoscitur per propriam speciem, non tamen sub ratione singularitatis, ratio est, quia intellectus et à pro statu isto cognoscit differentia indiuidualem, confusè tamen, & indistinctè, nam eam cognoscit, vt includitur in suo singulari constituto, ex ipsa natura, & differentia indiuiduali, sed non cognoscit differentiam distinctè, vt est principium huius determinatè singularitatis distinctè ab alia singularitate, & fuit doctrina Scoti in 1. d. 2. q. 3. C. vbi ait: aliud est singularitatem esse conceptam vt obiectum, vel partem obiecti, aliud est singularitatem esse precisè modū concipiendi; vt in intentionibus logicalibus, cum dicimus *singulare est vniuersale*, quod concipitur, est

singularitas, sed modus concipiendi sub quo concipitur, est vniuersalitas; ita in proposito, potest singulare ita cognosci, vt singularitas sit ratio cognoscendi, vel vt sit tantum obiectum cognitum, aut pars obiecti cogniti, primo modo singulare distinctè conciperetur, & sub conceptu proprio ex proprijs, & de singulari pro statu isto talem conceptum nō habemus, nec propriam eius speciem; secundo modo concipitur confusè, non vtique quòd sub conceptu vniuersalis, sed quia est conceptus proprio concipitur, non est tamen hic ex proprijs deumptus, & ex specie ipsa singularitatis, sed ex communibus, puta ex accidentibus extrinsecis illi soli indiuiduo conuenientibus, & non aliter. Hinc Doct. q. 22. de An. docuit, quòd hic modus concipiendi singulare nō est simplex, sed compositus ex conceptib. multarum Circumstantiarū, vt cum dicimus, Petrus est homo albus, longus, crispus &c.

Obiectiones.

Ob. 1. contra primam Conclusionem pro Rada, Fabro, & alijs Scotistis probando, quòd intellectus notter pro statu isto intuitiue singularia sensibilia cognoscit, & 1. ex Doct. in 1. d. 3. q. 6. & in 4. d. 45. q. 3. lit. k. vbi docet, quòd intellectus intuitiue intellexit me videre album, & postea recordatur me vidisse album, & in eodem. 4. S. Dico ergo &c. expressè docet intellectum non solum abstractiue

cognoscere universalia, sed necesse intellectioni coniungitur applicari posse
sensitivam, intuitivè cognoscere, hanc autem est notitia propositionum,
quæ cognoscitur sensus ad quod potest contingentium, quæ non minus de-
hendum tres affectiones, quas anima coniuncta verificatur, quæ
Eadem prosequitur.

Prima ratio est, quia potentia superior cognitiva, in eodem sup-
iori cognoscit quidquid cognoscitur intellectus coniuncto propter con-
nexionem quam habet cum intuitiva inferior, & nobiliori modo, sed intuitiva sensitiva, attribuitur etiam
sensui nonit singulari sensu cū concomitantè intuitiva, ut ab ab-
solutis accidentibus, tempore, loco abstractiva rigorosa secernitur, quæ
&c. & intuitivè, ergo pariter, & fit siue consorcio sensitivæ notitiæ
intellectus.

Secunda, quia intellectus cognoscit ex subiectis, quam intellectus
scit propositiones coniungentes, & habet de obiectis pro statu isto;
ex his syllogizatur propositiones. Una pars abstractiva, quæ fit ab
contingentes constant ex singula sententiæ obiecto, ut cum per speciem
ribus cum accidentibus, hic & nunc; cognoscimus obiectum absens; Aliæ
& cognoscitur non possunt per species, quæ si dem obiectum est in se præ-
sens. Dicitur in 2. d. 3. q. 1. sed per seos sensibus externis, ut cum in
intuitivè coniunctionis excre-
mentum, ergo &c.

Tertia ratio est, quia distincta memoria est ex distincta apprehen-
sione rei cognita, sed intellectus intuitivè. Quando Scot. ait intelle-
ctus habet distinctam memoriam, cum coniunctam intuitivè sensu
de singularibus cum suis acciden-
tibus, ergo &c.

Idem cum Mastr. & Bell. ad 1. scd. primo, ut nos in præfati loqui-
mur.

Ad primum Argumentum de-
ductum ex dignitate intellectus
solum probat id convenire posse
intellectui ex natura potentie, non
de intellectu coniuncto, ut colligi-
tur ex quolibet. G. De facto autem non
probat ei convenire, nisi intuitivè
concomitantè, quæ intuitivè
sensitivæ simpliciter æquivalens.
Ad 2. Quod est etiam Argumentum
cum

quia obiectum materiale non potest totaliter hanc speciem producere, quia est effectus spiritualis, ideoque auxilio indiget intellectus agēis, ex quo principio asserimus, intellectum agentem facere tale obiectum actu intelligibile etiam respectu intellectus Angelici.

Arguitur pro Thomistis, quod singulare sensibile non percipiatur ab intellectu directe, sed reflexe. Ex Colligunt ex Arist. 3. de Anim. sez. 10. ubi docuit potentiam quidem sensitivam iudicare per se singularia, intellectivam verò per se universalia, singularia autem veluti per reflexionem. Ex quo loco Thomistæ talem modum dicendi de cognitione reflexa singularis sumplerunt, quem modum dicendi videtur admittere etiam Scot. q. 22. de Anima, §. *Quarta dico* etc. & 7. Meth. q. 13. §. *De Secunda* etc. Vbi Tromb. Anton. Andr. & quāplures Scotistæ. Sed licet ibi Doct. concedere videatur posse singulare cognosci per reflexionem, longè tamen distat a sent. D. Thom. ut Raguseus aduertit Resp. Peripath. capite 9. Nam Doctor Angelicus absolute vult prius percipi naturā per speciem intelligibilem, postea singulare per conversionē ad phantasma, a quo species abstracta fuit, ut videre est disp. de veritat. q. 2. art. 10. Scot. verò vult primò percipi singulare vagum, mox naturam ipsam à singularitate præcisam, tandem retrogredi ad reflexionem considerationem naturæ ad

circumstantias signatas, & indiuiduum signatum intelligit quia est hic, & nunc, & in tali figura, & magnitudine &c.

Græci tñ, ut Alexander, Simpl. Themist. & alij ex eodem contextu totum oppositum colligunt. scilicet singularia ab intellectu directe cognosci, universalia verò non, nisi per reflexionem. Vel dicendum est ibi Arist. loqui de cognitione distincta singularis, nam sic reuera cognoscitur per quādam reflexionem, quatenus nempe primò confusè singulare percipitur, deinde intellectus progreditur ad Cogitationem universalis, & iterum inde reuertitur ad distinctā notitiā singularis, quæ sine cognitione universalis haberi non potest, ut infra.

Ob. Tandem, quod sensibile materiale nō cognoscatur per propriam speciem, sed potius per speciem Universalis, & plura Thomistæ congerunt Argumenta, quæ tamen si benè perpendantur, possunt contra ipsos retorqueri; Concedunt enim Thomistæ, quod in ea reflexione, qua intellectus cognoscit singularia, formari possit proprius, & distinctus conceptus illius, imò ex tali intellectione relinqui speciem quamdam ipsius singularis representatiuam. Sed contra. Non minoris immaterialitatis est conceptus, seu species expressa singularis, quàm impressa, ergo si dari potest species expressa singularis, non obstante eius mate-

riali-

ualitate, cur nō etiam species impressa. Item si dari potest species impressa relicta ex prima intellectione singularis, vt Complutentes, & Recentiores Thomistæ concedunt, cur non potuit etiam ab initio intellectus agens à phantasmate speciem abstrahere, adequatè, & directò ipsum singulare representatē? Nec Disparitas à Complut. assignata aliquid valet, quomodocumque exponant, semper .n. urget eadem difficultas, imò maior de specie expressa singularis, quàm de impressa, cū illa sit hac immaterialior, & tamen hac immaterialitate non obstante, exprimit singulare cum conditionibus individualibus. falsum est etiam, quod assunt, quòd singulare sit obiectum materiale, & secundariū intellectus, nam vtrumque sub obiecto primario intellectus cadit, tām Vniuersale, quàm singulare; Obiectum .n. intellectus pro statu isto est quidditas rei sensibilis vt sic, siue abstracta sit à conditionibus individualibus, siue cū eis innoluta. Tum quia assignare deberent rationem, cur species relicta ex præcedenti intellectione singularis possit cōmensurari cum obiecto materiali, & secundario intellectus, non autem species abstracta ab intellectu agente ex phantasmatis? Porius ergo ad euitandam specierum pluralitatem dicere præstabit contrarium, .s. quòd vniuersale intelligatur p speciem singularis, sicut .n. res se habet ad

esse, ita ad cognosci, et singulare cōtinet formaliter, & essentialiter vniuersale, non sic vniuersale, nam valet dicere, Petrus est homo, ergo est animal &c. non autem homo est animal, ergo est Petrus &c. Ergo etiā sic in esse cognito, quòd nempe species singularis virtualiter ipsum vniuersale in esse cognito continebit.

Arguunt: Quidquid recipitur per modum recipientis recipitur, sed intellectus est potentia prorsus immaterialis, ergo & species in ea receptæ immateriales quoque esse debent, at tales esse nequeunt species singularium materialium, etc, nim & materiales ipsæ quoque forent, saltem in representando, & tamen esse non potest, quia sicut intellectus, eo quia spiritualis est abstrahit ab hic, & nunc, sic etiam & species intelligibilis in modo representandi eodem modo abstrahere debet.

2. Hoc Argumentū solū concludit, quòd species intelligibilis singularis debet esse spiritualis in essendo, veluti est ipse intellectus, in quo recipitur, non autem in representando, aliàs idem quoque probaret de specie expressa, & de speciebus Angelicis, nam intellectus Angelicus immaterialior est nostro, & abstrahit etiam à conditionibus individualibus, hic, & nunc, & tamen singularia sensibilia intelligit.

Ob. bene potest per speciem vniuersalis cognosci singulare, nā Agens

agens artificiale dirigatur in agendo hanc domum particularem ex cognitione domus in vniuersali, ergo &c.

Ex Doct. q. 22. de Anima, ad 3. quod tale agens prius intelligit domum, non vtiq. in vniuersali sed in supposito vago, & ex consequenti deinceps mente descendit in hanc domum signatam.

Ob. Phantasma concutrit ad productionem speciei intelligibilis, ut est representatiuum naturæ præcendens a singularitate, ergo species inde genita nō erit singularis, sed vniuersalis, Conseq. est clara. Antec. probatur Phantasma n. ut representatiuum naturæ cum omnibus conditionibus materialibus non potest esse ratio agendi in rem spiritualem, qualis est intellectus possibilis, siquidem inter causam principalem, & passum, debet esse proportio agentis, & passi ꝑ. neg. assumptum cum sua probatione, ratio est, quia phantasma est materiale, & corpoream tam in esse, quam in representando; Et quia intellectus agēs speciem producit intelligibilem, quantum ad vim representatiuam iuxta conditionem phantasmatis occurrentis, non potest cum eo producere, nisi speciem intelligibilem singularem, nam phantasma necessario representat naturam conditionibus indiuidualibus inuolutam; & quia Agentia naturalia agunt quod ad totam suam vim quam habent, in

primo congressu cum intellectu & genere, agere ut representatiuum, vtiq.que illi cum natura, & conditione materialium, & secundum hanc vim representatiuam potest etiam agere per modum cause partialis minus principalis, & in intellectu possibilem speciem producere, quo causa seruatur præpositio inter agens corporeum, & passum incorporeum, ut hoc patet ab illo secundum vim representandi, quomodo non est inconueniens.

Vnum petam à Thomistis in hac controuersia. Quando dicunt, quod intellectus cognoscit singulare sensibile, non per se primo, & directe, sed secundario, & reflexe, nempe per species naturarum vniuersalium, & per regressum ad phantasmata ex Dico Tho. q. 86. art. 1. ad 3. quid querit intelligat per hanc naturam vniuersalem? Non vtiq. Ens rationis, quia per hoc non cognoscitur ens reale, sed potius e contra, per analogiam ad ens reale, ens rationis contigitur, cum semper ad instar entis realis hoc percipi petat, ergo erit ens reale. At non singulare, quia hoc non cognoscitur directe per ipsos, ergo natura communis, quam Scot. & Scotistæ admittunt, distictam formaliter ab eius hæcitate.

Quæ ergo ratione tam acriter inuehantur contra Scot. & Scotistas, tamen naturam, & vniuersalem remotionem admittentes? Dicunt quod per intellectum agentem, aliquid assumitur, aliquid relinquitur. f. assu-

affumimus quidditas, & relinquitur singularitas, seu materialitas individualis. At hoc est pro nobis, nam sequitur non omne ens esse singulare, ut contendunt, sed præter singulare, & hæcceitates dari quoque naturam communem in ipsis oculam, quæ vniuersale in effendo, seu remotum appellatur, quod est fundamentum vniuersalis logici, & formalis. Si dicant, quæ ista partitio, seu diuisio non est à parte rei, sed solum fit opere intellectus. Contra est, nam obiectum præcedit opus intellectus, non per ipsum efficitur, ergo si talis natura, ut præcisa à singularitate in, in eorum sent. est obiectum intellectus, non efformatur ab intellectu, sed ipsum præcedit, aliter illa abstractio esset Chimærica, & fictitia: sicut fictitia esset abstractio singularitatis ab ipsa singularitate.

Disimus tandem, quod pro flatu illo non habemus conceptum proprium singularis ex proprijs & sub ratione singularitatis. Ratio est, quia si singulari destituito, fieret a Deo aliud simile in accidentibus in eodem loco, posset intelligi eodem aeternitatis numero cum priore, sicut etiam eodem amore deligi: & tamen non esset idem individuum, vel si per alium aeternitatis, non tamen per hunc perciperetur individuum de novo productum a priori distinctum, & fuit doctrina subtiliss. q. 22. de An. ubi dicitur, quod quisque conceptus

proprius, quem, modo habemus
de singulari signato, estò sic ei ita
proprius, vt de facto alteri non
conueniat, quia non datur de fac-
to, ymum singulare alteri simile in
omnibus omnino accidentibus, &
Circumstantijs, non tamen ita pro-
prius, vt alteri possibili repugnet,
ac consequenter dici non potest
conceptus proprius propriè, & ex
proprie, seu sub ratione singula-
ritatis, nam talis conceptus ita pro-
prius, cuiusq. alteri repugnat, si
existenti, tum possibili.

ARTICVLVS. QVINTVS.

De Cognitione Universalis.

S Cot. de hoc art. (zpe differit
videre est. Math. q. 17. &
in 2. d. 3. q. 2. 6. Quinto dicitur
& in 4. d. 45. q. ad 2. sub Q. & ali
bi. Ad cuius notitiam supponimus
hic non agere de Vniuersali logica
& formali, quod per relationem
ad inferiora in tali esse constitui
tur, sed de Natura communi, que
de se nec vniuersalis est, nec singu
laris, ex Doct. in 2. d. 3. q. 1. Et
Quæstio mouetur de Cognitio
ne nature tam intuitiua, quam
abstractiua.

Conclusio Prima.

¶ Dicitur 1. Naturalis scire ut sit
singularitate praesens esse posse ubi
tunc cognitionis intuitus. Et Dico
re in 3. d. 14. q. 3. S. Ad Quaes-
tionem 6. Vbi supponit noticiam in-
tuitivam haberi posse tam de ipsa
natura, id est de quidditate, et ab-
strahit a singularitate, quanta ip-
sa sit.

in singulari, idem habet in 4. dist. 45. qu. 3. ad 2. Princ. Vbi sic ait: *Existencia actualis primo conuenit naturæ. Unde hæc natura non est existens formaliter, quia hæc, sed per naturam, illam autem naturam, ut existentem, intrinsece cognoscit intellectus.* hinc quando Doct. ait, quod natura non existit, nisi in singularibus, vel ratione singularium, significat solam inseparabilitatem vtriusque existentie, quod non conuenit nature suæ propria existentia, nisi in eodem temporis instanti contracta fuerit per singularitatem, quod .n. in rerum natura est, singulare est, licet non secundum eandem rationem.

Quantum verò spectat ad cognitionem abstractiuam, admittunt omnes, cognitionem vniuersalis vt sic pertinere ad intellectum, nullo modo ad sensum, in hoc .n. præsertim differunt intellectus, & sensus, quod sensus non potest sentire naturam sine differentia individuali, ita vt differentia individualis sit ratio, sine qua sensus non sentiret, intellectus autem benè apprehendere potest naturam seorsum à singularitate contrahente. Attamen difficultas est, an quando natura ita cognoscitur, id fiat per propriam speciem ipsius nature vniuersalis, an potius per speciem singularis. Scot. in 1. d. 3. qu. 2. §. Quinto dico &c. utrumque probabiliter tenere videtur. At Scot. sic communiter ad secundam partem problematis inclinant, vt videre est a-

put Barg. & Lych. ibidem, Anton. Andr. Tromb. & Alios.

Conclusio Secunda.

Dicimus igitur 2. probabiliter esse, quod vniuersale cognoscatur per speciem ipsam singularis. Est Scot. q. 22. de An. ad 4. princip. idemq. repetit 7. Meth. q. 15. & sequitur Mastr. & Bell. hic disp. 6. q. 7. art. 2. & multi etiam ex Recentiorib. Neutericis, vt Suar. lib. 4. de An. cap. 3. Ruu. de intellectu possibili q. 3. Aucta q. 58. sec. 4. & Alij. & ita probatur: sicut se habet singulare ad vniuersale in essendo, ita representatiua ipsorum, quæ sunt species in representando, sed singulare in essendo continet vniuersale, vt inferius omnes gradus superiores formaliter, valet .n. dicere Petrus est homo, ergo est animal, est viuens, substantia &c. non autem homo est animal, ergo est Petrus &c. ergo representatiuum singularis, seu species singularis erit quoque virtualiter representatiua vniuersalis.

Dices, vniuersale, seu natura communis in singulari iam est determinata, & indifferentiam amisit, ergo non potest vniuersale representare. R. neg. conseq. vt sæpè dictum est cum Doct. in 2. dist. 3. q. 1. siquidem natura etiam in singulari determinata, adhuc suam indifferentiam, & communitatem intrinsecè sibi libatam continet, & non nisi extrinsecè, & per accidens ab hæcitate contrahitur.

Tum quia, vt aduertit Tromb. 7. Meth. & fuit doctrina Subtilis, qu. 22.

qu. 22. de An. in corpore quasi alia est abstractio speciei intelligibilis à phantasmate, alia est abstractio vniuersalis à singularibus. Prima fit ab intellectu agente per veram actionem de genere actionis, qua producit speciem intelligibilem singularis; Alia fit ab intellectu possibili, quæ virtute illius speciei impressæ naturam cum singularitate representantis, vnum contemplatur, alio non considerato. i. naturam ipsam, singularitate relicta, & hæc est reuera, propriè, & rigorosè abstractio, abstractio n. vnum ab alio, aliud non est, quàm vnum cognoscere, alio non cognito; & colligitur ab Aris. 2. phys. 18. vbi ait: *Abstrahendum non est mendacium*. In qua abstractione nulla noua interuenit productio speciei intelligibilis, quæ sit propria vniuersalis, sed solum noua consideratio naturæ in seipsa, præcisa singularitate. Quia igitur intellectus possibilis non tantum potest indiuidua illa considerare secundum se, sed illud etiam in quo cōueniunt, præcindēdo ab eo, in quo differūt, per hanc cognitionem vniuersale attingitur, seu natura ipsa, singularitate præcisa.

Quantum verò ad aliam partem problematis, quòd vniuersale cognoscatur per propriam speciem, quod Scot. innuit, & quamplures Recentiores defendunt, relicta aliorum rationibus, quæ nihil iuant, melius à Subtiliss. defenditur in 1. d. 3. qu. 2. §. *Quinto dico &c.*

vbi ait: potens imprimere speciem minus vniuersalis in intellectu, potest quoque imprimere speciem magis vniuersalis, ac etiam transcendentium, cuius ratio est, quia hæc essentialiter includuntur in illo, ergo si phantasma valet imprimere speciem singularis, poterit consequenter speciem vniuersalis imprimere, quia vtramque includit inuolutam conditionibus indiuiduantibus.

Obiectiones.

Ob. 1. quòd vniuersale non potest cognosci per speciem singularis, & quòd fuerit mens Doctoris in 1. d. 3. q. 6. §. *Contra istam opinionem &c.* quod tribus rationibus probat, quarum vnā tantum pro breuitate adducimus, sic igitur arguit Doctor: Nulla eadem species est representatiua obiecti sub oppositis rationibus, at ratio singularis, & vniuersalis sunt rationes oppositæ, ergo &c. Antiqui Scotistæ valde circa hunc textum angustur, vt videre est apud Lych. Berg. & Alios. Attamen rationes illæ, nō vt demonstratiuæ, sed solum vt probabiles à Doctore allatæ fuerunt, ac proinde ab eodem modus eas soluendi assignatus fuit q. 17. de Anima, respondens igitur ad allatum argumentum, quòd fuit primum in ordine, negat minorem, singularitatem n. & vniuersalitatem in natura non opponuntur, si per vniuersalitatem intelligatur communitas, & indifferentia naturæ, nam communitas conuenit ei intrinsecè, sin-

et, singularitas verò solùm extrinsecè, & per accidens. Tum quia, singulare includit predicata communia, minus communia, & magis communia, quia potius vnum includit, & præsupponit aliud, quàm et opponatur.

Contra aliam partem problematis, obijcitur, quòd singulare, & vniuersale nò possunt distinctis speciebus representari, si .n. eadem species potest vtrumque representare, ergo frustra ponitur alia species distincta representans vniuersale. R. quòd defendendo hanc partem problematis, tunc negandum esset, quòd species singularis representare possit vniuersale. Sed hoc etiam concessio, adhuc non sufficit species distincta vniuersali, nam species singularis haberet representare singulare, vt obiectum primum, & adequatum, species verò vniuersalis, vniuersale, vt secundarium, & inadequatum.

Ob. Sequeretur ex hoc, quòd vtrique species esset æquè abstracta, cum ab eodem phantasmate produceretur, & virtute eiusdem intellectus agentis, ergo non posset assignari ratio, cur vna species esset magis vniuersalis, quàm alia. R. negàdo, quòd in tali casu vtrique species esset æquè abstracta, licet .n. abstraheretur ab eodem intellectu, & ab eodem phantasmate, non tamen in eadem dispositione, in primo .n. congressu cum produceret effectum perfectiorem possibilem, producerent speciem

singularis, postea verò species imperfectiores vniuersalium.

Dices tandè si intellectus agens efficere posset talem abstractione à differentia indiuiduali, tunc intellectus agens faceret vniuersalitatè in rebus, nò intellectus possibilis, quod est contra determinata in Logica disp. de modo, quo sit vniuersale. R. neg. conseq. nam dato etiam intellectum agentem, virtutem habere abstractiuam, nò solùm à conditionibus materialibus, sed etiam ab indiuiduibus, adhuc non sequitur ipsam facere, vniuersale logicum, sed ad summum metaphysicum, & immaterialem, & ratio patet ex dictis in Logica, quia vniuersale in actu non fit per actum abstractiuum, & absolutum, sed potius per collatum nature communis ad inferiora, nunquam .n. aliquod obiectum est potentia proxima vniuersale, nisi ex comparatione intellectus comparatis tale obiectum ad inferiora.

ARTICVLVS SEXTVS.

An primum cognitum sit singulare, vel vniuersale, & inter vniuersalia magis, vel minus vniuersale.

S. Cot. Art. hunc resoluit in 1. d. 3. q. 2. S. Ad secundam questionem &c. & q. 16. de An. Pro cuius intelligentia aduertimus hic controuersi de cognitione actuali, nò habituali, & virtuali; qua ratione hæc questio appellatur de primo cognito, non de primo cognoscibili,

billi, & de primo cognito primitate originis, seu generationis, non perfectionis, & adæquationis, ita ut sensus sit, quia intellectus noster ab initio est tamquam tabula rasa, in qua nihil est depictum, quod nā est illud, quod ei primò obijcitur cognoscendum, & quænam sit prima cognitio, quæ illi imprimatur, siquidem hoc erit absolute, & simpliciter primum cognitum ordine originis; & quoniam cognitio simplex præcedit complexam, & hic loquimur de prima cognitione originali, dubium constituitur de cognitione simplici, quæ per simplicem obiecti apprehensionem acquiritur. Item quia rudes, in suis operationibus ab imperfecto ad perfectum progredi solent, hic sermo erit de cognitione confusa, quæ cognoscitur totum, non cognitis partibus definitionis illius, non de distincta, quæ de tota mediante noticia partium habetur. Ex quo sequitur, quod primum cognitum cognitione distincta neget dici simpliciter, & absolute primum cognitum. Item supponendum est ex Doct. ibidem, quod cognitio distincta est, quæ cognoscitur obiectum secundum quidditatem sibi competentem, ut homo in quantum est animal rationale, Cognitio vero confusa est, quæ cognoscitur obiectum, vel quod ad quid res in adæquatè, veluti in conceptu communiori, ut homo prout est animal vel corpus animatum &c. in quibus quidditas hominis exprimitur tã-

tum in adæquatè, cum sibi deficiat rationale, quod cum animali sibi identificat totam hominis quidditatem; sic etiam confusum, indistinctum, seu totum, duplex est, actuale, & potentiale; Actuale est, quod continet plures partes, seu plura prædicata actu ad suum esse quidditativum requisita, & sic quilibet inferius ad superiora, ut Petrus in ordine ad hominem, ad animal, ad corpus &c. dicitur totum actuale confusum, quia actu omnia illa habet in se quidditativè; Potentiale vero est illud, quod plures partes continet, vel essentielles, vel subiectivas in sui potestate, ut animal in ordine ad suas species, quia in illis esse potest, vel confusè, vel distinctè, Tunc confusè cognoscitur quando concipitur sine suis partibus, ut Petrus, aut homo sine prædicatis superioribus, vel animal sine suis inferioribus; Tunc vero cognoscitur distinctè, quando nō totum dumtaxat, sed etiam partes simul concipiuntur, ut Petrus quatenus est animal rationale, corpus animatum, substantia, &c. omnia .n. eius quidditatem ingrediuntur; Homo igitur in cognitione confusa prius intelligitur, quàm animal, quia eius individuum prius movet sensum, & consequenter intellectum, quàm individuum animalis, non sic in cognitione distincta.

Thomistæ ex D. Tho. in Progm. phys. & p. p. q. 85. art. 3. asserunt universale esse primum cognitum

primitate originis, & hoc magis vniuersale, & præsertim generalissimum, quale est ens. Aliqui verò Scotistæ id affirmant de minus vniuersali, præsertim specialissimo, & hanc tenet P. Faber in sua naturali Philosophia Theo. 83. Liu. Rabef. in 1. phys. q. 3. Rubion, & Alij quamplures Scotistæ ad se Doctorem trahentes. Opposita sententia docet, primum simpliciter, & absolute cognitum esse singulare sensibile accidentis, ita Nominales, quos sequitur Conim. Ruu. Auer- s, Morandus, & Alij. Est tamen hic notandum, quòd Doctores, qui stant pro magis vniuersalibus, hoc non intelligunt de natura omnino à singularitate præcisa, sed de indiuiduis ipsius magis vniuersalibus, vt hoc animal, hoc coloratum, hoc ens, vt constat de exemplo Anicæ- næ de veniente à longe &c. quæ indiuidua admisimus in logica.

Conclusio Prima.

1. Dicimus 1. Primum cognitum primitate originis in notitia actuali distincta, est magis vniuersale. Est Scot. in 1. d. 3. q. 2. sub N. & ita probatur: nihil potest distinctè concipi, nisi concipiātur omnia, quæ in eius ratione essentiali continentur, sed ens includitur in omnibus conceptib. quidditariis inferioribus essentialiter, ergo nullus conceptus inferior poterit distinctè concipi, nisi concepto ente, quod est magis vniuersale. Ex quo inferitur, quòd si ens, vt vniuersalissimum est prius cognitum in cognitione actuali di-

stincta, substantia erit secundum cognitum, Corpus tertium, & sic de cæteris vsque ad vltimū in linea prædicamentali.

Conclusio Secunda.

Dicimus 2. simpliciter, & absolute loquendo, primum à nobis cognitum, primitate originis cognitione confusa, esse singulare materiale sensibile speciei specialissima. Est Scot. loc. cit. & 7. Meth. q. 15. & q. 22. de An. 5. Quarto dico &c. vbi differens de ordine, quo singulare, & vniuersale cognoscitur, ait, quòd est natura cognoscatur prius singulari signo, & in ordine distinctè concipiendi, attamen, quò ad cognitionem confusam, prius cognoscitur singulare vagum, quàm natura, & hæc est communior sent. Scotistarum, vt hic obseruant Mastr. & Bell. disp. 6. q. 8. & licet Doctor q. 16. de An. & in 1. dist. 3. qu. ex professo doceat minus vniuersale esse primò cognitum, in illis tamen locis nō loquitur absolute de primo cognito, sed facta præcisè comparatione inter vniuersalia. Cuius ratio est, quia de singulari est maxima controuersia, an pro statu isto ab intellectu nostro cognosci possit vt singulare est, de vniuersali autem nulla est controuersia, cum omnes admittant, tam magis, quàm minus vniuersale esse proprium, & proportionatum obiectum intellectus pro statu isto; Quia igitur Scot. in illis locis non adhuc aliqd determinauerat de cognoscibilitate singularis, controuersiam

excitat de primo cognito intra seriem obiectorum, quæ ab omnib. conceduntur, qualia sunt vniuersalia, vt q. 16. de An. patet vbi in titulo quæstionis, sic quærit: *Vtrum magis vniuersale prius à nobis intelligatur, quam minus vniuersale.* vbi euidenter ostenditur non loqui de primo cognito absolute, sed solum facta comparatione inter vniuersalia.

Probatur Conclusio, & 1. testimonio Arist. 1. post 12. vbi comparationem faciens inter singulare, & vniuersale, quærit, quod nam istorum primò nobis notum fiat, & respondet illa esse notiora nobis quæ sunt sensui proximiora, & hæc esse singularia. Hinc consequenter 1. Meth. cap. 2. ait: difficillima cognitum esse vniuersalia, quia remotissima sunt à sensibus, & clarè loquitur ibi de noticia intellectiua, non sensitiua, & sensus Arist. videtur esse, quia omnis nostra cognitio pro statu isto ortum ducit à sensu, ergo quod prius sensui obijcitur, etiam intellectui cognoscendum offertur, & repræsentatur, nisi impedimentum obsit, siquidem cum cognitione sensitiua, coniungitur cognitio intellectiua circa idem obiectum ex 3. de An. 30. & 33. vbi docuit omnem nostram intellectiorem coniungi cum phantasmate; quia igitur primo sensui obijcitur singulare, idem quoq. primo intellectui obijcitur.

Confirmatur ex 1. Topic. cap. 10. vbi docet inductionem esse à

singularib. ad vniuersalia accessiorem; & quod Aliqui Thomistæ dicunt, phantasiam duntaxat attingere propositiones singulares, & inde postea intellectum conclusionem vniuersalem colligere, falsum censetur; totus .n. discursus ab vna, & eadem facultate fieri debet, non à diuersis, ex Arist. 2. de An. tex. 146

Pr. 2. ratione, vt .n. constat ex dictis, potest intellectus directe singularia cognoscere, & prima species, quæ intellectui imprimatur, est species rei singularis, ergo quæ prius cognoscitur est singulare, patet consequentia, illud .n. prius concepit intellectus, cuius prius recepit speciem. Tum quia rusticus, qui nunquam vidit, nisi vnum solem, nunquam format conceptum solis in communi, vel concepit naturam solarem pluribus cõuenire, sed tantum concepit solem, quem videt, qui vtrique vnicus est, & singularis.

Pr. 3. eisdem rationibus, quib. probari solet, facta comparatione inter vniuersalia, minus vniuersale esse primò cognitum, quia scilicet causæ naturales, (vt sunt obiectum, & intellectus) non impediunt producunt effectum perfectiorem, quæ tunc possunt, cum agant secundum vltimum virtutis earum, sed facta prædicta comparatione inter vniuersalia, minus vniuersale, & infimum, quale est specialissimum, est primò cognitum, nam conceptus speciei perfectior est conceptu generis, & cuiuscumque superioris, ergo

ergo pariformiter facta comparatione inter ipsum vniuersale, & singulare, prius cognosci debet singulare, quia quantò quid est còmunius, tantò est imperfectius, & cap. de substantia, primæ substantiæ sunt nobilissimæ; Quare, meritò Ocham, & alij Nominales dicunt has rationes à Scot. & Scot. eist. adductas in fauorem minùs vniuersalis, concludere pro singulari, quod vtriq; verum est, sed à Subtilit. adducta fuerunt sùmtaxat facta comparatione inter magis, & minus vniuersale.

Quod deinde primum cognitum à nobis non sit quodcumque singulare, sed singulare materiale sensibile, inde patet, quia iam ex dictis, quidditas rei sensibilis tantum est obiectum motuum intellectus nostri pro statu isto. Confirmatur, nā omnis nostra cognitio ortum ducit à sensu, ergo quod primò speciem sensui imprimit, etiam primò ab intellectu percipitur, quod nō est, nisi singulare sensibile. cum substantia non sit per se sensibilis.

Addimus singulare illud sensibile, esse quoque materiale, ad significandum, quòd primum cognitum ab intellectu nostro, nō sit. indiuiduum sensibilis accidentis, ut sic, sed potius ut constatum ex substantia materiali, & accidente, licet. n. accidentia sint rationes, cur substantia à sensibus percipiat, & consequenter ab intellectu, sensus tamen non percipit hæc accidentia separata, sed ut concepta

.i. hoc compositum ex substantia, & accidentibus, idque intellectui repræsentat, dum. n. primo nobis Petrus occurrit, quem prius non vidimus, non solùm tunc eius accidentia apprehendimus V. G. talem figuram, colorem, quantitatem &c. sed etiam corpus, id figuratum, & hominem talibus accidentibus constatum, ponitur hoc contra illos, qui tenent primum cognitum simpliciter esse singulare accidentis, quos sequitur Pater Morandus in lib. 2. de Anim. q. 7, num. 348. cum Alijs.

Subdit Subtiliss. qu. 22. de An. eit. & 7. meth. q. 15. quòd singulare primum cognitum, nō est singulare signatum, sed singulare vagum, species. n. repræsentatiua, obiecti primò repræsentat naturam, in aliquo supposito indeterminatè accepto cum multis accidentibus naturam ipsam comitantibus; Secundò naturam ipsam in se, quia potest intellectus abstrahere omne obiectum inclusum in primo obiecto, & omnem rationem intelligibilem separare ab alia ratione intelligibili; Tertio tandem ipsam singulare signatum, idest naturam ipsam certis circumstantijs determinatam, nempe hic, & nunc, in tali figura, & magnitudine, in quo repræsentatiuo, & conceptu distinctiori modo exprimuntur conditiones individuales, quam expressæ fuerint in primo. quare conceptus ille per accidens, & ex multis aggregatus, est perfectior conceptus,

tos, quē de singulari pro statu isto possumus habere, sic exprimiendo, Petrus est vnus homo, albus, crispus, longus &c. & hunc modum cognoscendi singulare ait Scotus Arist. docuisse 1. phys. text. 5. vbi inquit pueros ab initio appellare omnes homines, patres, & omnes feminas, matres, postea verò de terminant horum vtrumque; per quæ verba innuit primum cognitum apud eos esse singulare vagū, & inde distinctius cognoscēdo, ad singulare signatum procedere, si quidem puer primò apprehendit totum confusū accidentium patris scilicet ex statura, figura, vestibus, &c. & quia confusè apprehendit, si ei vir alter occurrat, similia habens accidentia, patrem appellat, adhuc discernere nequens vnā collectionem accidentium ab alia, postea verò accuratius accidentia patris notans, determinare hunc vocat patrem, non alios, à singulari vago; ad signatum descendens.

Respondent Aduersarij, quòd argumenta à nobis allata concludunt vtique singulare esse primum cognitum, hoc tamen non probant de singulari minus vniuersali, & speciei specialissimæ, sed de singulari magis vniuersali, quale est hoc ens, hæc substantia, hoc corpus &c. quia hæc habent accidentia magis sentata, quàm individua specifica, vt exemplo de viso à longè constat; quod prius cognoscitur vt aliquod corpus, quā vt aliquod animal, & prius vt aliquod animal,

quā vt aliquis homo. Hoc est, Thq̃ multarum effugium vnicum, sed facile ruit ex Doctrina Scot. in 1. d. 3. q. 2. l. & Q. vbi habet, quòd cum querimus primum cognitum ab intellectu nostro, supponitur, quòd potentia sit rectè disposita, & obiectum illi debitè approximatum, at si potentia esset laesa, aut nimia obiecti distantia, non possumus de primo cognito à tali potentia rectum ferre iudicium, ac proinde exemplum hoc de viso à longè nō est idoneum ad propositum, proponitur .n. obiectum in nimia distantia. Hinc Doct. in 1. cit. d. 6. lit. E ait: *Phantasia non est propriè nisi ipsius singularis, & hoc in quantum est singulare speciei specialissimæ, & hoc si phantasma sit impressum ab aliquo debitè appropinquato.* Quæ vltima verba addidit ad instantiam diluendam de obiecto viso in remotis, q̃ non est in proportionata distantia ad potentiam.

Dices, Scot. in 1. d. 3. q. 2. S. *Contra istud &c.* aperte negat singulare esse primum cognitum, ergo falsa secunda conclusio in via Scoti. ita Moran, cum alijs. R. cum Bargio neg. conseq. ibi .n. Doct. loquitur de singulari signato, & determinato, quod reuera post speciem cognoscitur, non de singulari vago, quod prius ante speciem cognoscitur, & hæc est expressa sent. Scoti q. 22. de An. & in Meth.

Conclusio Tertia.

Dicimus 3. facta comparatione inter ipsa vniuersalia, minus vniuersalia esse nobis

nobis prius nota primitate originis, quā magis vniuersalia, in debita dispositione. Est Scoti, & Scotist. & deducitur manifeste ex 2. post. cap. vlt. vbi Arist. docet, quod intellectus non ster abstrahendo ab inferioribus progreditur ad superiora, donec ad ea perueniat, quæ in partes essentielles diuidi nequeant, veluti sunt prima genera. Idemque deducitur ex 1. post. 12. & 1. Meth. sum. p. cap. 2. in quibus locis docet, ea vniuersalia esse nobis notiora, quæ minus sunt a sensibus remota; & maxime vniuersalia esse a sensu maxime remota; quia igitur species specialissima est minus vniuersalis inter vniuersalia, sequitur ipsam inter vniuersalia esse nobis magis, & prius notam.

Pr. deinde rationibus vrgentib. ex Subiunct. in 1. d. 3. q. 2. sub. L. & M. & Scotist. & Primò sic causæ naturales optimè dispositæ, & non impeditæ, perfectiorem effectum producant, quem possunt, agunt. n. secundum vltimum potentia suæ; intellectus, vt voluntatem præcedit, est causa merè naturalis in-
intelligendo, ergo si non sit impeditus producat conceptum perfectissimum, quem pro illo tunc producere potest. Subsumitur, sed inter omnes conceptus vniuersales, conceptus speciei specialissimæ est perfectissimus, ergo prius conceptus ab eo productus in notitiâ cōfusa erit speciei specialissimæ. Sumptum patet, quia conceptus speciei specialissimæ includit omnes

conceptus vniuersales superiores, & ipse in nullo vniuersali includitur, sed tantum in individuo.

Aduersarij nituntur subtilium argumenta non solum soluere, sed etiam retorquere, vt videre est apud Caiet. lib. de Ente, & essentia, Ocham, Piccol. Ragus. Zabarell. Pere. & alios, & quia hoc longum esset, & tediosum omnia referre, aliquas dumtaxat solutiones eorū adducemus. Respondent igitur ad hanc rationem, retorquendo argumentum, quia probant speciem specialissimam esse primū cognitū etiam in ordine distinctè cognoscendi, cognitio. n. distincta de specialissima est perfectior effectus quem illæ causæ valeant producere. Addunt deinde argumentum, n. hil concludere, nam vel illud assumptum intelligitur simpliciter, & absolute, & sic est falsum, siquidem nulla causa naturalis producit ab initio perfectiorem effectum, quem possit, sed id fecit gradatim, & successiue, mos. n. naturæ est ex imperfectis ad perfectiora progredi, quod patet de igne in aqua, qui prius producit calorem imperfectum, mox perfectum; Vel intelligitur, quod producant perfectiorē effectum, quod possunt in eo principio, & sic negant effectum perfectiorem, quem possint in eo principio producere esse conceptū speciei, sed hunc aiunt esse conceptū magis vniuersalis.

Facile tamen est eorum solutiones, & retorsiones elidere, vt apud Sco-

Scotistas videre est; & quantum ad præsens argumentum bene adhuc in suo robore permanet, quocumque modo maior illa argumenti intelligatur; & quidem primo modo nullum sequitur absurdum, quia dum asserunt naturam in suis actionibus ab imperfecto ad perfectum procedere, hoc verum est supposito obice, ac si nullum adesset impedimentum, tunc perfectissimum effectum a principio produceret; Hinc cum in linea cognitionis confusa intellectus, & obiectum in primo congressu, nullum inueniant obstaculum, habens in tali ordine cognitionem perfectissimam producere, qualis inter universalis est cognitio speciei specialissimæ. Non possunt autem distinctam notitiam producere, quia ordo confusè concipiendi præcedit a toto genere ordinem distinctè concipiendi, & confusa cognitio est veluti via ad distinctam circa idem obiectum. Sic Subtiliss. in 1. cit. lit. Q. ubi ait: *Confusè cognoscere est quasi medium inter ignorare, & distinctè cognoscere, & ideo confusè cognoscere est ante quodcumque distinctè intelligere.* & hoc est impedimentum, quod obstat, ne intellectus in primo congressu cum obiecto producat notitiam eius distinctam, quod non obstat in cognitione confusa. In illo igitur primo congressu non producant intellectus, & obiectum effectum perfectiorem, quem absolute possunt, sed quem primo possunt, & talis est notitia speciei spe-

cialissimæ, non autem alionius communioris, talis enim conceptus potius spectat ad ordinem distinctè concipiendi; nam quanto aliqd est communius, tanto distinctius concipitur, quia componenda pauciora includit, quæ ratione ait Subtiliss. loc. cit. lit. N. ens concipi non potest, nisi distinctè, quia habet conceptum simpliciter simplicem, id est in alios insolubilem. Neque potest reddi ratio, cur conceptus magis universalis sit perfectior, quem possit intellectus cum obiecto in primo congressu producere; quod si dicatur cum Caiet. causam esse, quia intellectus percipere nequit conceptus inferiores, nisi prius cognouerit superiores, propter coordinationem predicamentalem, hoc tantum verum est in cognitione distincta, quia nequis cogoscatur totum nisi cognitis partibus, quæ sunt nature communiore, non autem in cognitione confusa, ad quam satis est concipere totum, ut per nomen exprimitur ex 1. phys. text. 5. ita Rubion. Mastr. & B. hut. & Scotistæ communiter, quæ doctrina valde notanda est in hac materia, ex cuius intelligence pendet decisio huius controuersie.

Pr. 2. Metaphysica ex Arist. est vltima ordine doctrinæ, quia procedit a facilioribus nobis, quam alie scientiæ præcedunt, & maxime naturalis, ac consequenter harum principia, & termini prius a nobis cognoscuntur, & tamen sunt minus communia, principia vero

verb. vniuersalia. Retorquente, nam vel scientiæ ordinantur secundum cognitionem distinctam, vel confusam; Si primū, Meth. est omnium prima; Si secundum, ergo minus communes debent præcedere, & sic libri de Cælo, & de Anim. libros phys. præcederent.

Non valet, nam vt bene aduertunt Tromb. & Barg. alius est ordo in scientiis disparatis, vt Meth. Phys. & Mathematica; alius est ordo in scientiis possibilibus sub vna scientia totali cōtēntis, vt est scientia de principiis naturalib. scientia de An. de Cælo, & sic de alijs partibus Philosophiæ, contentis sub totali Philosophia; in primis in scientiis proceditur à magis particularibus, & sic Methaphisica inter illas est vltima; In scientiis autem particularibus sub vna totali cōtēntis procedimus à magis vniuersalibus ad minus vniuersalia, & ideo Arist. in 1. phys. inceptit à principiis communissimis, cuius ratio est, quia in scientia totali incipitur à noticia subiecti, cuius noticia principaliter intenditur, & quia tale subiectum est ex omnibus consideratis, inde est, quòd scientia vniuersalis præcedere debet. Tum quia scientia totalis intendit venari distinctam noticiam cognoscibilem, modus autem deveniendi ad noticiam distinctam ipsorum est p. diuisionem vniuersaliū in ipsa particularia ex Arist. in Protr. Phys.

Pr. 3. Abstrahio magis vniuers-

alis difficilior est, quàm minus vniuersalis, ergo prius hoc ab intellectu attingitur, antec. patet, nam abstrahio magis vniuersalis fit à minus sensibilibus, cum fiat à speciebus, quæ magis distant à sensu, quàm singularia. Tum etiam quia fit à minus sensibilibus, nam quidditas coloris V.g. abstrahitur ab albo, & nigro, quæ sunt opposita, quidditas autem albedinis à duobus albis, quæ sunt similia. Retorquente argum. negando assumptum, facilius .n. est cognoscere rerum conuenientiam, quàm differentiam, nam qui cognoscit differentias, quibus res inter se differunt, habere debent scientiam plurius rerum. Tum quia abstrahere est vnum intelligere, alterū relinquere, ac abstrahendo vniuersale pauciores habeat differentias, quàm minus vniuersale.

Sed contra, per hanc solutionē magis nostra ratio confirmatur, si .n. facilius est cognoscere rerum conuenientiam, quàm differentiam, ergo difficilior est abstrahio generis, quàm speciei; coloris V.g. quā albedinis, albedo .n. à similibus in natura abstrahitur, color autem à dissimilibus & oppositis .i. ab albo, & nigro. Ad aliud, quòd abstrahendo magis vniuersale, pauciora intelligantur, quatenus magis vniuersale, pauciores habet actū differentias, quàm minus vniuersale; id tantum est in cognitione distincta, non confusa de qua loquimur.

Pr. 4. Vniuersale illud est primò cognitū,

gnitū, cuius singulare fortius magis uet sensum, ac singulare minus uolueris fortius mouet sensum, cū sit sēui propinquius, quā singulare magis vniuersalis, ergo &c. hinc Arist. 1. post. 12. ait: ea esse nobis notiora, quæ sensibus sunt propinquiora.

Pr. 5. ex 1. Phys. 3. ubi Arist. ait: sunt primò nobis nota confusa, magis, sed inter vniuersalia, specialissimum est magis confusum, siquidem in eo plures naturæ vniuersales quasi permixtæ, ac confusæ reperiuntur, ergo &c. Tum tandem, quia si puer ignem tangeret, fugiet deinceps contactum, non utiq; propter generalitatem entis, aut qualitatis sensibilis, sed ppter specialitatem caloris, ergo prius calorem sentit, & percepit.

Obiectiones.

Ob. contra secundam, & tertiam conclusionem: Quidquid transit de potentia ad actum, transit de imperfecto ad perfectum, ergo & intellectus noster, sed conceptus vniuersalissimus, nempe entis est imperfectissimus, ergo primò recipitur in intellectu proximitate originis. maior patet ex 5. Meth. 15. ubi priora generatione dicuntur posteriora perfectione, natura. n. sēper ab imperfectioribus incipit, tendendo ad perfectiora. minor probatur, nam quilibet conceptus inferior ad ens, aliquid ei superaddit &c. Pr. 2. maiorem non esse vniuersaliter veram, contra quam multa adducuntur instantia a Sec.

tistis, nam intellectus procedit à notitia præmissarum, ad notitiam conclusionis, quæ tamen est ipsis imperfectior. Item cū intellectus procedit à causis ad effectus, procedit à perfectioribus ad imperfectos &c. Pr. 2. tunc potentia transit ad actum de imperfecto ad perfectum, quando inuenit impedimentum, & quando imperfectum est dispositio requisita ad magis perfectum, quod non contingit in casu, in ordine. n. cognitionis confusæ nullum est impedimentum, quin statim perfectissima notitia producat, qualis est species specialissima; & cognitio graduum superiorū non est dispositio necessaria ad cognitionē cōsuetam inferiorum, sed ad distinctā duntaxat.

Obijciunt 2. illud trivissimum, Auicennæ exemplum de homine à longe veniente, qui prius cognoscitur sub ratione vniuersalissima entis, mox corporis, deinde animalis, postea hominis, & tandem talis hominis, ergo conceptus vniuersales præcedunt minus vniuersales, & particulares. Nec dicatis (aiunt) id euenire ex improporcionata obiecti distantia, siquidem etiam in proxima, ac debita distantia, id regulariter euenit cū nobis obiectum offertur non antea cognitum; hinc Raguseus restatur piscem seci oblatum lanuæ primū credidisse anguillam, cū esset ei valde similis, qui tamen anguilla non erat, sed Congrus; sic etiam Zabarella fatetur manibus con-

rectasse piscem, quem auratum existimabat, de quo tamen piscatores ei dixerant non esse piscem auratum, sed speciem quamdam diuersam. Et sic tandem frequenter euenit, cum alicui offertur quedam herba, quam cognoscit esse herbam, non tamé alicuius determinatæ speciei. & relicis aliorum responsionibus, falsum esse, quod Petrus à longe veniens, prius cognoscatur sub ratione vniuersalissima entis, nam cum sit quid visibile, necessariò cognoscitur statim sub rationis corporis, quæ est ratio minus vniuersalis, quàm sit ens, sub quo etiam comprehenduntur spiritualia, ergo nõ magis vniuersale, sed minus vniuersale tunc apprehenditur. Experientiæ quoque de piscibus quæ à Ragul. & Zabartell. afferuntur potius sunt pro nobis, nam in illo primo occurso piscium, nemo illorum apprehendit primò piscem in genere, sed statim quilibet concepit piscem certæ speciei iuxta varietatem accidentium, quæ in eis reperiebantur. Per hoc etiam patet ad exemplum de herba, nam statim ac quòd alicui obijcitur, cõceptu specifico innotescit, quamuis valde confusè, si quis. n. cum interrogaret, an lactuca, vel cicorea esset, auralia species herba nota respondèbit negatiuè, quæ ex collectione accidentium non videret neque hanc esse, neque illam, sed alterius diuersæ speciei, quàm tamen distinctè assignare nõ potest. si autem de illa herba solam cõceptum

generis haberet, nullo modo eam ab alijs discernere valeret, nam in genere species conueniunt, non differunt.

Quod autem Petrus eminens veniens, non se intellectui à principio representet iuxta conceptum specificum, prouenit propter distantiam, vt dicitur in argumento, & Scot. docuit q. 16. de An. & in r. d. 3. q. 2. O. quatenus obiectum nequit ad tantam distantiam speciem perfectè similem sibi effundere, & sic tantum imperfecto modo representat, cum autem fuerit in debita distantia, se cõceptu specifico manifestat. Solet hoc aptissimo exemplo demonstrari, si etenim rete piscatoris procul inspiciamus, tunc illud non cognoscimus, nisi secundum naturam vniuersalem telæ, eo quòd foramina illa ob distantiam non apparent; si verò rete illud proximè nobis præsentetur, tunc utique primò cognoscemus esse rete, non telam, nam foramina illa, quæ sunt accidentia naturæ specificæ, & singularis entis, clarius nobis enitebunt; quo exemplo clarè ostèditur falsum esse id, quod aliqui Thomistæ asserunt, etiam de prope fortius mouere, & primò accidentia vniuersalioris. Accedit, quòd natura vniuersalis rigorosè loquendo non habet accidentia diuersa ab accidentibus naturæ singularis.

Ob. Ens est adæquata ratio obiecti intellectus, ergo intellectus primò tendit in rationem indistinctam

Quatam entis. & argumentum.

probare dumtaxat, ens esse primum cognitum primitate adæquationis, non originis, ut in præfati loquimur. Tum quia dum dicitur ens esse obiectum adæquatum intellectus, id non intelligi debet de ente in sua communitate, & supponit simpliciter, sed ut supponit absolute pro hoc, & illo ente siue in genere, siue in specie, siue in individuo.

Ob. Qualis est ordo aliquorum in essendo, talis est ordo in mouendo, & cognoscendo, sed in obiecto intelligibili rationes vniuersales præcedunt particulares in essendo, ergo & in cognosci. & maiorem non esse vniuersaliter veram, siquidem forma substantialis prius inest composito, quam accidentalis, & tamen hæc in agendo illam præuenit, nam agens per formam accidentalem prius alterat, quam per substantialem generat. Sic etiam substantia præcedit accidens in essendo, & tamen a nobis prius cognoscitur accidens. In ordine igitur cognitionis distantia prius cognoscuntur vniuersalia, in ordine vero cognitionis confusa, prius cognoscuntur minus vniuersalia, & individua, quia sensui propinquiora. Illa dicuntur priora natura, ista nobis, qua ratione aliter scientie sunt metaphysica priores.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

An intellectus plura simul intelligere possit vno, vel saltem diuersis actibus.

Solutio. dubium præsentis art. pluribus in locis determinat, ut videre est in 1. d. 2. q. 2. §. *Obiuncto proposito* &c. & in 3. d. 14. q. 2. & in 1. d. 3. q. 2. §. *Quinto dico* &c. & sæpe alibi; ad cuius intellectum supponimus questionem esse de pluribus obiectis per modum plurium, dubium. n. non est, quod intellectus plura simpli per modum vnius intelligere possit, ut cum plures partes per modum totius intelligimus, quare controuersia est, an plura cognosci possint simul ab intellectu, & per modum plurium, siue vno, siue pluribus actibus; & hoc virtute naturali eiusdem intellectus, nam supernaturaliter, & per beatificam visionem, admittunt omnes plura simul videri, & per modum plurium obiectum. s. primum, & in eo alia obiecta secundaria, siue vno, siue pleribus actibus.

Varie sunt de hac controuersia sententia, ad tres tamen præcipue reducuntur. Vna extrema est Dni Thomæ 1. p. q. 54. art. 2. vbi asserit ab intellectu nostro plura per modum plurium percipi non posse simul, & semel, nec vno, nec pluribus actibus, sequuntur eius discipuli, Caiet. Ferrat. Bannes, Hernandez, Capreol. & Thomistæ communiter. Altera extrema affirmat posse simul plura percipi per modum

duo plurimum, non solum pluribus, sed et distinctis actibus, sed uno quoque ac eodem acta, ita Ariaga disp. 6. de Anim. sec. 10. & Hurt. disp. 5. sec. 7. Tertia media docet possid fieri pluribus actibus non tantum uno, & eodem, nisi forte circa obiecta subordinata per modum superioris, & inferioris, ut homo, corpus, animal, substantia, ens, ita Scotus loc. cit. & citandis, quem communiter sequuntur Scotista, & ex Extetis Nominales omnes cum Suar. 3. de An. cap. 7. Aucta q. 58. sec. 4. Conimb. Moris. & Alij.

Conclusio.

Diuisus, intellectum nostrum posse simul, & semel plura intelligere per modum plurimum, non tamen uno, & eodem actu, nisi forte obiecta sint subordinata per modum superioris, & inferioris, sed pluribus, & distinctis actibus, non tamen tot, quin plura in infinitum, nec adeo perfecte, sicut intelligeret unum solum obiectum, quod ad omnes partes est ad mentem Scoti, & ita quod ad singulas probatur. Quod intellectus plura simul intelligere possit per modum plurimum, deducunt Scotista ex Subtiliss. in 3. cit. ubi concedit intellectum animæ Christi, & aliorum Beatorum simul, & semel videre Deum, & multa alia distincta in genere proprio, quæ notitia ab intellectu proprijs virib. elicatur, & patet experientia in sensibus, visus. n. plura obiecta inter se disparata simul attingit, imò opposita, ut albedinem paginæ, & literarum nigredinem, Auditus si-

multiplex percipit sonos absque ordine sui representatos. Tactus simul sentit duritiam, mollietatem, calidum, & frigidum, Sensus interior simul differentiam ponit inter diuersa obiecta per sensus exteriores percepta, ergo idem etiam, & potiori modo propter excellentiam sui cognoscere potest intellectus. Tum quia intellectus simul duo intelligit correlatiua, ut patrem, & filium, & unum referri ad alium, quo casu plura simul intelligit. Tum quia frequenter contingit nos plura cogitare inter se varia, & disparata omnino, ut Petrum, & baculum, & attendere ad plures actiones nullo modo inter se subordinatas, ergo &c. & per hoc Thomistarum responsio rejicitur, aliter enim posse intellectum plura simul intelligere, dummodo tamen aliquam inter se subordinationem habeant, quatenus tunc aliquam unitatem obiectuam induunt.

Secundò, quod plura intellectus uno, & eodem actu cognoscere nequeat, nisi forte sint subordinata per modum superioris, & inferioris; Bargius in 1. d. 1. qu. 4. & Vulpes disp. 13. de Angelis art. 4. & 5. colligunt ex Doct. in 4. disp. 1. quæst. 1. §. *Secunda propositio* &c. sub T.

Sed melius Mastris & Bell. id deducunt ex Doct. in 2. d. 3. q. 10. ubi probat non posse dari unam speciem impressam plurimum quidditatum disparatarum; ex quo etiam potest rectè deduci, nec dari posse

spe-

speciem expressam plurium talium obiectorum, siquidem intellectus in expr. mendo non est minoris perfectionis, quam species impressa in representando in actu primo, & ratio quam ibi format de specie impressa, formari potest de expressa, mutato nomine hoc modo: Quilibet actus determinatus, & limitatus est ad quoddam suum obiectum adequatum, a quo unitatem, & specificationem sumit, ergo non potest unus, & idem actus disparatus, & discrete plura obiecta attingere. Pr. antec. Veritas posterioris pendet naturaliter ab visione prioris, sed actus est obiecto posterior natura, & perfectione, sicut mensuratum posterior mensura, ergo unitas actus ab unitate obiecti simpliciter pendet. Constat, quia multiplicato priori essentialiter, opus est ipsum posteriori multiplicari, sicut multiplicata unitate, multiplicantur numeri, & multiplicata differentia specifica, multiplicantur species, & multiplicata causa, multiplicantur effectus, ergo si obiecta prima sunt plura, actus illa exprimens non potest esse unus. Tum quia ex Doct. in 3. cit. lit. E. ita actus specificantur ab obiectis extrinsecè, & casualiter, quod est ex unitate obiecti non semper valeat inferre unitatem actus, & potentie, quia diuerse potentie possunt versari circa idem obiectum, attamen ex distinctione obiectorum, maxime si sunt formalia, & prima, valet lem-

per inferre distinctionem actuum; implicat igitur, quod unus & idem actus attingere possit plura obiecta prima, & disparata; ratio a priori est, quia actus est naturalis, & formalis similitudo obiecti, non videtur autem obiecta valde inter se affirmatem habentia, posse per eandem imaginem representari, & exprimi, sed potius unumquodque propriam postulare imaginem, & speciem expressam, ut bene Bel. & Mast. aduertunt, quidquid Ariaga reclamet.

Tertiò, quod si obiecta sunt subordinata in ratione superioris, & inferioris possint uno, & eodem actu percipi, patet ex Scot. in 1. d. 3. q. 2. §. Quinto dico &c. ubi docet magis, & minus vniuersale posse per eandem speciem impressam representari, quia sunt subordinata, & superius in inferiori essentialiter continetur, sic etiam videtur per eandem speciem expressam posse attingi, sicut in se habet species impressa ad representationem virtuales, & habituales, ita se habet expressa ad formalem, & actuale.

Quantum autem spectat ad obiecta subordinata, solum in ratione medij, & finis, quicquid sit de actu voluntatis, de quo inf. a, actus intellectus probabilis est, non esse unum, & eundem respectu finis, & mediorum, licet in finis, & media distinctam bonitatem motiuam non haberent, diuersam tamen habent veritatem, & de pte

missis, & conclusione patet, quæ licet ordinentur in ratione finis, & mediæ, adhuc tamen diuersis actibus cognoscuntur, quia cognitio vnius est causa cognitionis alterius. Tum tandem quia finis, & media respectu intellectus sunt distincta obiecta formalia, & alterius rationis, finis .n. est ens ad se, medium verò ens ad aliud; finis habet intelligibilitatem absolutam, medium relationaliam, ergo nequeunt ab intellectu eodem actu numero cognosci, habent etenim diuersos omnino specificandi, & terminandi actus.

Quartò quòd disparata obiecta pluribus, & distinctis actibus cognoscuntur, cum simul percipiuntur, inde patet, quia iam probatù est non posse vno, & eodem actu attingi, ergo pluribus & diuersis. Tum quia Syllogismus habet plures actus intelligendi simul, nam minor propositio, & conclusio sùt nota simul tempore ex 1. post. Tù quia sæpè aduertimus differentias rerum, quæ nullam inter se habent connexionem, & subordinationem, & tamen non eadem imagine representari possunt, vt V. g. quòd aqua non sit color &c. ergo de talib. obiectis plures simul conceptus habere possumus. Multi sùt etiam, qui adeò acri pollèt ingenio, quod plures epistolas de rebus alienissimis simul dicent, quo casu diuersa obiecta disparata simul, & semel, sub diuersis conceptibus ab intellectu percipiuntur.

Quintò tandem, quòd intellectus creatus nequeat proprijs viribus simul, & semel non tot quin plura percipere, nec sic perfectè plura per modum plurium percipere sicut vnù, inde probatur, quia creatus intellectus conatum, & virtutè habet finitam, & limitatam, ergò cum circa plura occupatur obiecta, virtus eius distrahitur, ac remittitur, & consequenter non poterit circa multa occupari, vt ea distinctè intelligat, quod illo communi Adagio confirmatur: *Pluribus intentus, minor est ad singula sensus*. Quorū autem distinctæ intellectiōnes obiectorum diuersorum sint simul compossiibiles, non potest certa regula assignari, sed id iudicandum est ex varia ingeniorum dispositione.

Obiectiones.

Ob. quòd non potest intellectus plura intelligere per modum plurium: Non potest idem subiectum simul perfici distinctis formis eiusdem generis, vt non potest V. G. idem corpus simul affici diuersis coloribus, vel figuris, ergo nec idè intellectus simul diuersis intellectiōibus. R. negando paritatem, nam colores inter se opponuntur, & figuræ se inuicem impediunt, quia partes corporis ad diuersos situs distrahunt; & si argumentum vini haberet, probaret etiam impossibilitatem plurium specierum intelligibilium in eodem intellectu, quare paritas admitti non potest, nisi de actibus obiectorum.

feu, conclusionum. incompōsibi-
lium, ut sunt assensus, & dissensus.
&c.

Ob. Potentia naturalis secun-
dum totum suum conatum agens,
& vnum produciens, non videtur
quod aliud possit producere, quia
iam videtur terminum adequatū
habere, si n. aliud producere po-
test, signum est q. primus, produe-
tus, non fuisset adequatus. R. ne-
gando in tali casu intellectum to-
tum suum conatum adhibere circa
vnum obiectum, nam simul atten-
dit ad alia, licet verum sit nō pos-
se si plura, fiat æquē perfectē, & in-
tensē ea intelligere sicut vnum.
Hinc Scot. quol. 14. lit. B. notauit,
quod intellectio dupliciter potest
dici perfecta, vel imperfecta, s. for-
maliter ex parte actus secundum
maiorē, vel minorem gradum
intensionis, & obiectiue, cum scilicet
res attingitur, vel non attingitur
ad totam suam entitatem; Circa
plura intellectus haberet intellec-
tiones aliquo modo imperfectas for-
maliter, quia yna impediret inten-
sionē alterius; At obiectiue hoc nō
est necessarium, nam adhuc singu-
læ intellectiones possent obiectum
suum distinctē percipere, & secun-
dum totam suam entitatem. Quan-
do igitur Arist. & Scot. negare vi-
dentur in aliquo loco plures intel-
lectiones distinctas simul inesse
eidem intellectui, loquuntur de
perfectiōe cognitionis formalis,
non obiectiue, quatenus s. cog-
nitio vnius remittit cognitionem al-

terius, ideoque duæ cognitiones
nequeunt esse formaliter perfectæ,
sicut vna.

Ob. Ergo eadem ratione possent
simul esse assensus, & dissensus cir-
ca idem obiectum. R. neg. conseq;
siquidem illi actus specialem inter
se repugnantiam habent, ita ut id,
quod vnus ponit, alter directē abo-
lit immediate, ac proinde contra-
dictoria inducunt in eodem intelli-
lectu, & respectu eiusdem obiecti
simul, & semel, nam tunc intelli-
ctus indicaret simul Petrum curre-
re, & non currere pro eodem tem-
pore, quod est falsum, quia nihil
potest esse, & non esse.

Modò Ob. Arriag. quod si plu-
ra obiecta disparata possint eodē
actu intelligi, & probat de actibus
voluntatis, cum s. plures fines, &
disparati eodem actu appetuntur
vbi sic discutrit. Si deambulatorio
proponitur utilis ad sanitatem, ad
fugiendum hostem, ad recreatio-
nem, ad videnda aliqua spectacu-
la foris, cur non poterit voluntas
vnicō actu determinare, ergo ta-
mus foras propter hæc omnia? ita
ergo poterit esse de actu intelli-
ctus, quod idem pendeat à plurib;
obiectis disparatis partialiter co-
currentibus. R. quod quando etiā
concedatur id de operationib; vo-
luntatis, quod multi non admittunt,
de actibus tamen intellectus
absolūtē negamus. Ratio est, vt
infra dicemus, quia voluntas po-
test esse totalis causa sui actus, nec
obiectum concurrat, nisi terminat

ciue ex Subtilissimo in 2. dist. 25. & hoc, eo. præsertim, quia actus voluntatis non est naturalis, & expressa similitudo sui obiecti, sicut actus intellectus, qui propterea petit ab obiecto partialiter produci, ut proles à parente, quia de causa videtur maiorem dependentiam habere actus intellectus à suo obiecto, quam actus voluntatis ab obiecto suo; & ex hoc est, quod actus voluntatis non tantam possulat unitatem in suo obiecto, quantum intellectus; & actus voluntatis plura percipere potest obiecta disparata, non autem actus intellectus, diuersum. n. modum percipiendi habent, siquidem actus intellectus obiectum attingit, illud exprimendo, & declarando, ut expressa eius imago, & similitudo, actus verò voluntatis obiectum attingit, illud amplectendo, vel respiciendo; & ita possunt bene plura obiecta disparata simul amplecti, vel sperni per eundem actum, sed non simul exprimi, & declarari per eundem, cum. n. sine diuersis propriis naturis, non possunt per eandem imaginem representari. Tum quia etiam si totum id concederetur, nihil nobis officit, quia non sumus in casu, nam controuersia est, an possit intellectus eodem tempore plures actus elicere circa plura obiecta disparata, ea distinctè attingendo, ita ut quilibet actus integrum habeat obiectum vel uno actu illis pluribus æquivalente, si autem admittatur intellectus

eodem actu illa attingere ut obiecta partialia tantum, & inadæquate, utique non illa perciperet totaliter, & secundum eorum totam entitatem, in quo sensu questio examinatur.

¶ Vrgetur Sicut non repugnat velle aliquod mediū ob duos fines V. g. deambulationē propter sanitatē, & recreationem, ita non videtur repugnare aliquē assentiri articulo fidei, & quia Deus dicit, & quia ei apparet per demonstrationē. R. q. si antec. esset verum, adhuc negatur paritas de actu voluntatis, & intellectus, ut modò iam diximus. R. 2. quod si concederetur possē nos assentiri articulo fidei ex utroque medio fidei, & scientiæ, quod tamen graues Theologi negant; adhuc negamus ex eis vñ tantum elici actum, sed duos simul compossibiles, veluti asserimus de motu opinatiui, & scientifico, si simul concurrere possunt ad assensum eiusdem conclusionis.

¶ Instant adhuc: videt corporeus oculus eadem visione quantitatem, & colorem, quæ sunt obiecta propriis disparata, videt etenim album quadratum, vel oblongum, ergo non est id negandum intellectui. R. Quoniam ex dictis sensibile commune non habet propriam speciem distinctam, non inconuenit, quod eodem actu attingatur, quo sensibile proprium, cui ratione sensibilis subordinetur, quare falsum est, quod quantitas, & color videantur tamquam duæ res, & obiecta.

obiecta directa, nam solum color directe videretur, & per modum rei, quantitas vero per modum conditionis.

Et collige ex Subtiliss. qu. 8. de An. quod licet in corpore quæ sit dicat sensum vnica sensatione sentire contraria, hoc solum intelligitur colligendo illa sub vna ratione obiectiua .i. differentie, vel contrarietatis, vel similitudinis, quo sensu non attingit illa disparatè, sed potius vnum cognoscit in habitudine ad aliud; sic visus potest album, & nigrum cognoscere simul secundum quod conueniunt in quadam differentia, vel contrarietate, quæ est vna ratio obiectiua cognoscendi simul vtrumque. Quæ doctrina est similis illi, quam habet D. Tho. quol. 7. art. 2. ad 1. & rationes quas adducere solent Thomistæ contra nos, procedunt contra Arriagam, & Hurr. qui volunt vnica intellectiōe intelligere plura, vt plura, sicuti vnica sensatione intelligere plura sensibilia, quod nos haculque respuimus.

ARTICVLVS OCTAVVS.

De Triplici intellectu operatione &c.

Scot. de hoc art. differit qu. 3. Vniuersalium, & Quolib. 15. liq. 5. & in 2. d. 1. q. 3. & alibi, & nos iam egimus in Log. & desumitur ex Arist. in hoc 3. de An. cap. 6. & 7. & primo Priorum cap. 1. sub nominibus terminorū, vt sunt simplex apprehensio, quæ est pri-

ma intellectus operatio, iudicium, quod respicit propositionem, quæ est secunda operatio, & discursus spectans ad Syllogismum, quæ est tertia; & quidè rationabiliter hæc diuisio assignatur, nam intellectus operando, & cognoscendo, vel simpliciter apprehendit, & percipit, vt hominem V.g. nihil de ipso affirmando, vel negando, & hæc est prima intellectus operatio; Vel ulterius progreditur, aliquid de homine iudicando affirmatiue, vel negatiue, quod sit V.g. rationalis, & non lapis &c. & hæc est secunda eius operatio; Vel tandem ex vna re iudicata, seu affirmata, vel negata, aliā deducit ex vno in aliud discurrendo, vt homo est rationalis, ergo risibilis, & hæc est tertia operatio, Dicuntur prima, secunda, & tertia operatio, quia gradatim se habet, & vna tempet præsupponit aliam, discursus .n. præsupponit iudicium de aliqua propositione, & iudiciū supponit simplicem apprehensione .n. terminorum talis propositionis; & ratio huius diuisionis desumitur ex imperfectione nostri intellectus, procedentis de imperfecto ad perfectum, vt de potentia ad actum.

Modò dubitatur, an attentione, dubitatio, & imperium ad has tres intellectus operationes reducantur. Et quantum spectat ad attentionem, aliqui reducant ad voluntatem, asserentes esse conatum voluntatis, impellentis intellectum in considerationem alicuius obiecti.

Al. illum retrahendo ab aliorum contemplatione. Alij verò, quòd sit actus intellectus, & specialis contentus eiusdem; quòse profundat in contemplationem alicuius obiecti; ipsamque attentionem ad primam operationem, seu simplicem apprehensionem reducunt; quatenus ex parte intellectus nihil est, nisi firma applicatio ad rem intelligendam absque distractione. Alij verò contendunt, quòd potius sit dispositio quædam omnib. & singulis operationibus deferuens, ita ut adhibeatur tam in prima, quam in secunda, & tertia operatione.

Maior difficultas est de actu dubitationis, & quidem quòd non attineat ad primam operationem, patet evidenter; dubitatio .n. sequitur terminorum apprehensionem. Aliqui eam reducunt ad secundam, sed non placent; siquidem intellectus per dubitationem, remanet veluti medius, & suspensus inter affirmationem, & negationem alicuius propositionis; & ob eandem rationem nec ad tertiam spectare videtur, qui .n. dubitat de veritate consequ. non infert unum ex alio, sed illationem suspendit. Attamen, quia dubitatio de connectione alicuius prædicati cum copula, veratur circa conjunctionem terminorum; sufficit ut ad 2. reddatur. Quamvis verò dubitatio contingit circa illationem consequentis ex antecedente; tunc ad 3. operariem spectabit, quatenus veratur circa consequentiam unius

propositionis ex alia, non utique determinatè hoc ex illo deducendo, sed dubitando, quòd etiam sufficere videtur.

Imperium ab aliquibus reducitur ad secundam, vel tertiam operationem, si .n. propositio ita formetur: tu fac hoc, tu ne facias hoc, reducitur ad 2. operationem, quæ dicitur compositio; si verò hoc præcepto exerceatur: bonum est hoc facere, ergo fac hoc, reducitur ad 3. operationem. Verum tamen est, quod imperium nõ est actus intellectus, sed potius voluntatis, ut suo loco patebit.

Solet etiam hic dubitari an in simplici apprehensione detur veritas, & falsitas; & difficultas non est de veritate in essendo, quæ est passio entis, quæ omnibus entib. convenit. Nec de veritate in significando, quæ propriè vocibus, & signis convenit, sed de veritate in representando, & cognoscendo, quæ propriè intellectus conceptui convenit; quando verè exprimit, & representat rem, sicuti est, ac proinde formaliter dicit cõformitatem conceptus representantis ad obiectum in se, sicut falsitas dicit negationem talis cõformitatis, seu difformitatem ad obiectum. Circa hanc difficultatem in varias sententias distrahūtur auctores, multos, & varios modos dicendi adhibentes, ut varia loca opposita in dictis Auct. reconcilient; At nos, qui brevitati inibigilamus, præ omnibus semper Subtilium scholæ aspidem

tes, dicimus veritatem cum omni proprietate conuenire simplici apprehensioni, non tamen falsitatem. Est resolutio Scoti in 6. Meth. q. 3. ubi veritatem formalem quatenus est conformitas conceptus ad obiectum, ita tribuit conceptui simplici, sicut conceptui complexo, & illam appellat veritatem incomplexam; istam vero veritatem complexam; Neque secundam operationem a prima distinguit, quia secunda sit subiectum veritatis formalis, non prima, imò directè docuit veritatem propriam formaliter esse in utroque; sed quia in secunda non solum formaliter veritas reperitur, sed etiam obiectiue, quod non euenit in prima.

Quænam autem sit veritas obiectiua ita exponit Scotus ex Subtiliss. in Meth. loc. cit. §. Dicendum est ad questionem aliter &c. Neutra veritas cognosci potest, nisi cognoscatur, & comparatur cognitio cum obiecto, & cognoscatur esse conformem, vel disformem obiecto, quod sit per actum reflexum, sed hæc reflexio fieri nequit per primam, sed per secundam operationem, non in comparatio hæc fieri potest sine compositione, & diuisione, siquidem veritas incomplexa, est conformitas actus simplicis ad obiectum simplex; sicut complexa ad obiectum complexum, & utraque est formaliter in actu, illa in simplici, hæc in complexo, at quia veritas hæc complexa non fit, nisi in intellectu reflexo

actente super actum suum, & comparante ipsum ad obiectum, utrum sit ei similis, & conformis, vel non, & tunc cognoscit istam conformitatem, & similitudinem, quæ est formaliter ipsa veritas, inde sequitur quod in sola operatione complexa est veritas obiectiue, quo casu ait Simifinch. cognitio non solum est obiectum veritatis, sicut simplex cognitio, sed etiam est iudex veritatis. Hinc colligunt Scotista ex Doct. loc. citat. duas differentias inter veritatem primam, & secundam operationis; una est, quod veritati primæ operationis non opponitur falsitas, sicuti opponitur veritati secundæ, sed ignorantia tantum; Altera est, quod primæ operationi solum conuenit veritas formalis, secundæ vero formalis, & obiectiua simul.

Loquendo igitur de veritate formalis, quæ consistit in conformitate actus cum obiecto, patet ex Arist. in hoc 3. de An. tex. 26. ubi clare concedit simplici apprehensioni veritatem, imò semper esse veram, nunquam falsam, idemque docet tex. 21. & 4. Meth. 24. & 9. Meth. tex. 11. ubi negat in simplici apprehensione falsitatem propriè dictam, & concedit inesse veritatem. Præteriam ratione: Cui conuenit propriè conformitas, conuenit propriè veritas; cum hæc essentialiter consistat in conformitate signi ad signatum, sed conceptui simplici conuenit propriè conformitas etiam

fuò obiecto incompleto, non fecus ac conceptui complexo conueniat conformitas cum fuò obiecto complexo, ergo non minus propriè illi conuenit, quàm isti. Confirmatur: Veritas est conformitas rei cum sua regula, & quia imago instituta est ad representandum prototypū, ideo est conformitas cum suo prototypo, sed totū hoc etiam conceptui simplici competit, ergo &c. Tum tādē, quia in intellectu Diuino nulla est compositio, & diuisio, & secundum aliquos neque etiā in Angelico, & in eorum actib. est veritas cum omni proprietate, ergo &c.

Dices, Arist. 1. Perhier. cap. 1. ait: *Hircocerus aliquid significat, sed nendum verum aliquid, vel falsum, nisi esse, vel non esse addatur.* R. tunc Arist. negasse primæ operationi veritatem complexam, cui opposuit falsitatem, non illam veritatem, cui tantum opponitur ignorantia, in quo etiam sensu intelligendus est Subtiliss. in 2. sent. d. 6. q. 1. ad 3. Declarat totum hoc aptissimo exemplo Arist. hic tex. 26. cum sensus attingit visibile, dicitur verus visus, cum verò obiectum non attingit neque illud percipit, non dicitur falsus visus, vel falsus sensus, sed dicitur non videre, nec sentire, vnde illa nō est falsa sensatio, sed carentia visionis, & sensationis, ita in proposito de simplici apprehensione; vel n. concepit aliq. obiectum, & talis conceptus, semper est verus, quia verè attingit, &

repræsentat tale obiectum, vel non illud concipit, & sic penitus ignorat, ideoque non dicitur falli, & decipi, sed nescire, & ignorare, & hic est sensus, & doctrina Philosophi.

Sed contra, si quis non apprehenderet id, quod apprehendere intendebat, sed aliud diuersum, si V. g. intendens aurum, apprehenderet aurichalcum, iam falleretur, & deciperetur, quia vnum apprehenderet pro alio. R. negando, q. in tali casu actus apprehensionis esset falsus, nam tunc apprehensio non esset auri, sed aurichalchi, q. verè apprehendit, ac proinde dicitur vera, falsitas n. non est disconuenientia ad rem, quam prius concipere quærebat, sed ad rem, quæ de facto concipitur; vnde talis falsitas esset potius quadā deceptio moralis, & practica, quàm speculativa; siquidem non obtrinuisset intentum, non reddit actum illum, speculatiuè falsum. Ad falsitatem ergo propriè dictam, vt ab ignorantia, & nescientia distinguitur, requiritur, vt res concipiatur posituè aliter quàm sit, idest cum predicatis repugnantib. Hinc Diuus Aug. lib. 83. 99. q. 32. definiuit conceptum falsum, quo quis rem aliter quàm sit, intelligit, & Arist. 4. Meth. 27. inquit, falsum esse ex eo, quod iudicatur esse quod non est, vel non esse quod est, ex quo colligitur, quod falsitas propriè opponatur cognitioni complexæ

De Secunda operatione.

Post simplicem apprehensionē, sequitur iudicium, cuius multe sunt acceptiones, & varia dubia a Doctoribus excitantur, quorum vnum tantum examinandum selegimus. nempe an secunda intellectus operatio, quæ dicitur compositio, vel diuisio sit vnus actus simplex intellectus approbantis, vel improbantis aliquid: id est an iudicium affirmatiuum, vel negatiuum sit simplex qualitas, an verò sit actus compositus ex pluribus, sicut ipsæ voces, quibus iudicium mentis exprimitur sunt plures constituentes vnā integram enunciationem vocalem. Non desunt Doctores, & alioquin ponderis, affirmantes iudicium esse actum compositum, & veluti integratum ex pluribus actibus partialibus, & hac ratione aiunt secundam operationem vocari compositionem, ita Vasq. Molina. Ruu. & ex nostris Vulp. tract. de Angelis disp. 13. art. 6. & alij. Quomodo autem ex pluribus actib. intellectus fiat hæc compositio, vario modo exponunt, & declarant sed minus feliciter.

Nos verò dicimus cum Scoto quol. 13. probabilius esse secundam intellectus operationem esse vnum simplicem actum elicitedum post omnem apprehensionem terminorū. Sequuntur Bassol. Maistr. & Bill. hic disp. 6. q. 10. art. 2. & ex Ext. teris Moris. Auersa, Hurt. Arriaga, & Alij. & ita probatur: si iudi-

cium esset actus compositus, componeretur adæquatè ex apprehensione subiecti, & prædicati, & etiam copulæ. sed hoc est falsum, potest. n. contingere, vt omnes illæ apprehensiones sint in intellectu, & tamen non adhuc esse iudicium, cum. l. percipimus significatam propositionis, sed non dum affirmamus aliquid, vel negamus. ex quo deducitur, quòd post quicumque actum apprehensionis, datur nouus actus, quo intellectus determinatè affirmat, aut negat, qui licet illam supponat, non tamen intrinsecè includit.

Probat hoc Bassol. ex natura actus iudicatiui, qui non est absolutus, sed collatiuus, nam extrema confert ad inuicem in ratione conuenientis, vel repugnantis, affirmando vnum de alio, aut negando, sed de ratione actus collatiui est, quòd in se manens vnus, & idem, individualiter attingat vtrumque extremum, ergo iudiciū est vnicus, & simplex actus. Ex qua doctrina satis fix præcipue fundamētum, cui opposita opinio innicitur, quòd. l. nequit intellectus noster simul vno, & eodem actu cognoscere plura, & diuersa, vt diximus supra, ergo cum iudicium formetur inter plura obiecta, & sepe valde diuersa, non poterit esse vnus simplex actus. At hoc parum vrget in proposito, aliud est. n. loqui de actu absoluto, aliud de actu collatiuo, nam hic cum in plura tendat sub vna quadam ratione, sub qua intel-

Intellectus illa confert ad inuicem sub ratione conuenientis, vel disconuenientis, nihil obstat quin unus, & idem actus plura simul attingere possit, siquidem sic intelligendo, illa ad quandam unitatem reducit, quæ sensu negamus plura simul eodem actu attingi posse. Tum quia proximum, & immediatum obiectum iudicij non sunt termini illi incompleti, puta subiectum, & prædicatum, sed totum illud complexum, & tota propositio, siue categorica sit, siue hypothetica, quo casu apprehensio totius propositionis potest esse unus, & idem actus, qui iam illa extrema attingeret sub habitudine connexionis, sub qua habitudine se habeat per modum unius.

At dices, si hæc secunda intellectus operatio est quedam simplex qualitas, quæ ratione dicitur compositio, & diuisio? Multi circa hoc dubium multa dicunt, quibus omnibus relictis, dicimus cum Scotistis, compositionem iudicij, ut se tenet ex parte actus in eo consistere, quod ponitur in intellectu simul cum alio actu distincto apprehensionis, quem prærequirit, non autem quod actus iudicij sit in se formaliter compositus; ita supra relati Scotistæ cum alijs, quos sequitur Auerſa, & Alij Doctores, & hoc inde patet, quia hoc sufficit cognoscere dicamus verum complexum componendo, & diuidendo. Tum quia hoc satis est ad distinguendum intellectum nostrum

ab intellectu Diuino in modo cognoscendi verum complexum, nam Diuinus non pendet ab actu præiudicio simplicis apprehensionis, sed per unum simplicem intuitum, prædicata quæ rei contentiuue cognoscit.

At quia compositio videtur de facto aliquid amplius importare, notandum est, quod non solum pendat ex parte intellectus nostri, sed etiam ex parte obiectorum; ex parte intellectus, quia siue iudicium, sit affirmatiuum, siue negatiuum, semper sit per dependentiam ab actu præiudicio simplicis apprehensionis; ex parte obiectorum, quia compositio sit cum intellectus comparat unum obiectum alteri per coniunctionem, & sit iudicium affirmatiuum; Diuisio, quando intellectus eam separat, & remouet, & dicitur iudicium diuisiuum, illa ex parte actus dicitur compositio, & diuisio formalis; ista verò dicitur compositio, & diuisio obiectiua.

Sed adhuc dubitatur, quomodo intelligendum est illud commune dictum, quod etiam non semel protulit Arist. quod veritas, & falsitas in secunda intellectus operatione reperitur, & quidem quod ad falsitatem propriè dictam, iam diximus non reperiri in prima operatione, sed solum falsitatem super tampro pura ignorantia, & non attingentia obiecti, quæ ratione Arist. ait: abstrahenti non est mendacium, ex quo sequitur, quod falsitas potiori iure secunde operationi

gioni conuenit. Maior igitur difficultas est de veritate, & maxime in sent. nostra, qua determinamus veritatem cum omni prioritate etiam primæ operationi conuenire. Subtilissimus hoc declarat 6. Meth. q. 3. §. *Dicendum est ad questionem* &c. dicens, veritatē speciali modo reperiri in secunda operatione, aliter quam in prima, quia est in utraque operatione sit veritas propriē formaliter, non tamen obiectiue, sed tantum in secunda, neutra .n. veritas est in intellectu obiectiue, nisi reflectente se super actum suum, comparando illum obiectum, quæ reflexio in cognoscendo, quod talis actus est similis, vel dissimilis obiecto, non est sine compositione, & diuisione, quam doctrinam Scotista complures sequuntur. Tum quia dumtaxat in operatione secunda inuenitur veritas, cui opponitur falsitas, hæc .n. est, quando putatur esse quod non est, vel non esse quod est, veritas autem opposita, qua determinatē cognoscitur esse quod est, non esse quod non est, conuenit propriē secundæ operationi, siquidem in prima operatione est veritas, cui tantum opponitur ignorantia. Tum tandem quia perfectior est veritas, qua determinatē cognoscitur propositio, quam illa, qua cognoscitur indeterminatē, & neutraliter, nam hæc determinatio gradum aliquem perfectionis veritati addit; At per iudicium determinatē propositio co-

gnoscitur, per apprehensionem vero indeterminatē, & neutraliter, ergo veritas etiam formalis perfectiori modo secundæ operationis, quam primæ conuenit.

De Tertia operatione.

Post iudicium sequitur discursus, & est tertia intellectus operatio, quæ verū inferitur ex alio, vna .i. propositio ex alia, vel ex alijs iudicatis, hoc est, affirmatis, vel negatis, de qua operatione plura diximus in logica, modo ad vbiorem doctrinam meam tantum quibum tangemus, an .i. hæc tertia operatio intellectus distinguatur realiter ab alijs duabus operationibus. Fuit opinio quorundam Antiquorum apud Philos. lib. Prior. comm. 14. quod duæ tantum operationes intellectus ab inuicem essentialiter distinguuntur. Prima scilicet & secunda, tertiam verò non essentialiter distinguebat a secunda, sed dumtaxat accidentaliter, afferentes aliud non esse tertiam operationem, quam ipsam secundam duplicatam, vel triplicatam. Quæ sent. suadata videtur in Arist. autoritate, qui in hoc 3. tex. 21. & 22. & 1. Periher. cap. primo duas tantum intellectus operationes enumerat, simplicem .i. apprehensionem, & compositionem, vel diuisionem. Suadetur etiam ratione, nam discursus nō est, nisi quoddam iudicium de connexionione duarum propositionum ad inuicem per illationem, vnius ex alia, nec a secunda differt

nisi quod est in secunda coniungitur plures termini per copulam verbalem, inter se coniunguntur plures propositiones per copulam illativam ergo, igitur &c. quæ utique non videtur esse, nisi differentia quedam accidentalis.

Verum Peripatetici & communissimi sententia est, quod hæc tria operationes distinguatur realiter à duobus, & patet ex Aristotele Log. disp. 1. 7. art. 1. ubi ostendimus assensum præmissarum esse distinctum ab assensu conclusionis. Tum quia conclusio, & præmissæ habent obiecta materialia distincta, & diversæ rationis, ergo etiam & distinctos actus habent, antequam patet, nam obiectum discursus est veritas media, i. e. veritas conclusionis deducta ex alia propositione tota obiectum vero iudicii est veritas immediata, nempe propositionis; ex ipsa terminis evidentiam habentibus, ergo habent distincta obiecta materialia, consequens est clara, potentia in distinguuntur per actus, actus vero per obiecta.

Confirmatur: Sicut nominibus iudicii non intelligimus apprehensiones terminorum simul sumptas, sed actum quemdam distinctum connectentem terminos apprehensos, qui propterea specificè à primæ operatione distinguitur, sic pariter in proposito nomine discursus non debet intelligi præiudicia simul, sed actus quidam distinctus plura iudicia connectens, & unum ex alio deducens.

Ad Arist. loc. cit. 32. noluisse tertiam nostri intellectus operationem negare, de qua ita sollicitus fuit, ut ad eius directionem totam suam Logicam ordinaverit, & de qua tam accuratè in libris resolutoris tractavit; neque in locis citatis numerum operationum nostri intellectus assignare intendebat, sed in quibusdam esset veritas, & falsitas; Ad discursum autem propriè non spectat veritas, & falsitas, sed potius bonitas, & prauitas.

Neque ratio urget, quamvis in discursu sit quoddam iudicium, & in iudicio eam secundæ operationis conveniati in multis tamen differt, iudicium enim enunciativum est de connexionem, & identitate terminorum, illativum vero est de connexionem viuis propositionis ex aliis. Item illud est de incomplexis, vel de complexis per modum incomplexi, cum simplex propositio assumitur, ut terminus alterius propositionis categorice, vel hypothetice; iudicium vero illativum est semper necessariò de complexis. Rursus iudicium enunciativum explicatur per copulam verbalem, quæ prædicationem coniungit subiecto, illativum vero per copulam illativam, per quam consequens inferitur ex antecedente. Multa alia possunt assignari discrimina, quæ verè maiorem inter ea indicant distinctionem, quam accidentalem.

De Cognitione intuitiva, et abstractiva,

Ahuc igitur nostra intellectus
operatio dirigitur in intuitum,
& abstractionem, quæ diuino scilicet ab
aliquibus explicari solet. Notitia
intuitiva respicit per se obiectum
praesens in sua existentia, ut si sit
rei existens, et existens est, ac
inde dici solet visio; abstractiua ve-
ro abstrahit ab existentia obiecti,
sed solum eius quidditatem respec-
tens, et quidditas est, quæ de cau-
sa dici solet. notitia, quidditatiua,
& talis est cognitio de re, non
existente, seu et non existens est,
nec ignis tamen in specie repræsen-
tatur, ut explicans Faber Theor.
2. cap. 2. Cason. 1. phil. 8. 2.
Antonius Andreas, & quamplures
scotistæ, & eodem modo explicat
etiam aliqui Thomistæ, et videre
est apud Ferrar. 2. Contra gentes
cap. 96. ubi ait, notitiam intuiti-
uam esse illam, quæ est de re existi-
te, et existens est, siue de particu-
lari, et particularis est, abstractiua
vero est de quidditate rei absolute
et ab existentia, & singularitate,
abstrahit.

0002 СХІ-

existentia, quæ est prædicatum, quidditativum ipsius Dei; & fortius, quia talis species posset etiam Angelo representare essentiam Divinam, non solum quod ad prædicta quidditativa, sed etiam quod ad attributa, & modos intrinsecos, in quorum numero à Scottis reobicitur Immensitas, ratione cuius omnipotenti Deo esse omni creaturæ præsentem, quo casu poterat Angelus per huiusmodi distinctam noticiam abstractivam, ipsam Deum contingere etiam ut sibi præsentem.

At tamen quis huiusmodi noticiæ non solum distinguuntur ex obiectis, & formalitatibus representatis, sed etiam ex modis representandi; Addunt aliqui Doctores ex parte obiecti terminatini non posse has noticias distinguere, sed volunt totum discrimen sumendum esse ex parte principij, quatenus. I. noticiæ intuitivæ postulat productionem ab obiecto in propria existentia immediate; abstractivæ verò ab obiecto in specie, vel ab ipsa specie, quæ sola diversitas principiorum sufficit ad infertendam diversitatem specificam inter has noticias, quibus Scotus faveat præsertim quod. 2. 3. art. 2. §. *Circa secundum* &c. & ibi 3. d. 49. q. 1. §. *Respondio* &c. ubi has noticias specie distinguit à rationibus formalibus, diversis hinc à noticiis, quæ nimirum in abstractivæ movet species, in intuitivæ verò res seipsa imminet. Circa quærit modum dicendi multa, quæ enunciatio inter Doctores, à

aliqui ex opposito volunt istas noticias distinguere tantum ex parte termini, quia. I. una terminatur ad obiectum in se præsens, & in propria existentia, alia verò ad obiectum præsens solum in specie, & non latens distinguere ex parte principij, putant. n. speciem esse utriusque principium, imò aliqui asserunt eandem omnino speciem deferre posse modò ad intuitivam, modò ad abstractivam noticiam, ita Comib. lib. 3. de An. cap. 3. quod. 5. art. 2. & est communis sententia Thomistæ, & recentiorum omnium.

Quæ tamen sententia non approbatur à Scottis in eo, quod hæ noticiæ nullo modo ex parte principij distinguantur, nam licet species impressa posset esse principium cognitionis intuitivæ sensibus externis, qui de obiecto non aliam cognitionem habere possunt, quàm intuitivam, non tamen in sensibus internis; & multo magis in intellectu, & ratio discriminis est alia, & diversa conditio harum specierum, siquidem species sensuum externorum sunt talis naturæ, ut non tantum in se esse, & fieri, sed etiam in conservari ab immediata obiecti præsentia pendeant, ita quod si obiectum destruat, vel fiat absens, statim etiam species evanescat, vel saltem post brevissimum tempus, quod addimus ob speciem soni, quæ etiam ipso sono deficienti, aliquantisper durat, ut in Echo appareat, species verò sensibiles in-

eterna, & tanto magis intelligibiles
pendent usque ab initio in suo esse,
& fieri ab obiecto, ac non amplius
in conservari, sed insuper natura
sunt manere, & quæ absente,
vel presente obiecto, quare in sua
representatione abstrahit a presen-
tia, vel absentia obiecti, ita Subei-
dit. in 1. d. 3. qu. 11. §. *Respondetur*
quod ad 2. cit. ad 3. & pluribus alijs
in locis, ubi ostendit huiusmodi
species non posse esse principium
intuitum, & quod de huiusmodi
speciebus determinare loquitur,
non de omnibus, ut aliqui Scotiste
imaginantur; inde colligitur, quia
ibi loquitur de cognitione intellectu-
ali, ac proinde de speciebus in-
telligibilibus, non sensibilibus; si-
cuti, igitur species externæ neque-
unt esse principium notitiæ abstra-
ctæ, ita nec internæ, præsertim,
intelligibiles possunt esse princi-
pium cognitionis intuitum. Alij
tandem, velatas evitarent diffi-
cultates, dixerunt per hoc abstra-
ctam ab intuitiva differre, quia,
intuitiva necessariò representat
formalitates omnes in obiecto re-
pertas, & realiter cum eo identifi-
catas, non sic abstracta. Ita Valq.
som. p. part. 1. disp. 50. pu. 21.
qui dicens, modus est, omnes po-
tior, confundit, ut intuitivam co-
gnitionem cum comprehensione,
si in hoc comprehensionem consi-
dere teneatur, quod omnes for-
malitates in obiecto a parte rei re-
perire attingantur. Tam quia visus
videt intuitivè albedinem, & tamè

non percipit differentiam indivi-
dualem intrinsecam, & evidentifi-
catâ, quæ ab alia albedine differt.
tâ etiam ex Doct. in 1. d. 1. q. 3.
potest Beatus de potentia Dei ab-
soluta videre Divinam essentiam,
non visis relationibus ei realiter
identificatis; & è contra dari po-
test visio abstractiva, quæ omnes
formalitates in obiecto a parte rei
reperire attingat, talis siquidem
est notitia, quàm Angeli habere,
possunt per speciem essentia Divi-
næ ab initio eis impressam.

Conclusio.

*Sententia nostra est, quod huiusmodi
notitiæ distinguantur, tam ex parte
principij, quàm ex parte termini.* Est
Doctore pluribus in locis, ut vide-
re est in 1. d. 2. q. 2. art. 2. Vera.
Secundo sic dicitur. & in 2. d. 3. q. 1. §.
Ad questionem hanc. & pluribus alijs
in locis; quem sequuntur Mast. &
Bell. hic disp. 6. qu. 11. & quam-
plures Scotistæ, quod distinguan-
tur ex parte principij, docet Sco-
tus quol. 13. art. 2. §. Circa secun-
dam hanc. & in 4. d. 49. q. 12. licet
revera præcipua eorum distinctio
ex parte terminorum petenda sit,
cuius ratio est, quia etiam si tales
notitiæ idem principium haberet,
adhuc ad eas distinguendas, diver-
sa obiecti attingerentur sufficeret. Di-
stinguuntur igitur notitiæ istæ ex
parte principij, quoniam princi-
piū abstractivæ est species impres-
sa obiecti, intuitiva verò causari
potest ab obiecto in propria ex-
tensionem immediatè, vel saltem me-
diatè

distat, vel saltem mediatur ex parte
sensationis exterioris, quæ immédia-
tè à specie causatur, quatenus in-
fici, & conservari pendet ab ob-
iecto præsentè in propria existentia,
species in. sic ab objecto pendens
non est necuræ abstractivæ idem
principium, sed insinuat, dum ta-
cet, cum cor tali dependentiâ ad
obiectum determinatur ad illud
existendum in propria sua
existentia.

• Distinguntur quoque ex parte termini, siquidem intuntur immediate terminatur ad rē in propria natura sua existentem, & presentem, non in specie, abstracta, ut terminatur ad obiectum in specie reuocens, siue d. parte rei existat, siue non, quia accidit abstractiue, quod rē obiectum sit, ut rē extra actū, existens, cum in genere suo fiat per representationem, quod indifferenter representat obiectum, siue existat siue non.

¶ Dubitatur adhuc de distinctione harum notiarum, quomodo inter se distinguantur. Aliqui putant distingui tantummodò ab alijs abmeritis cum loas. de S. Tho. Arriag. & alijs, inò Moril. addit quòd aliquando nequaquò diffi- runt siquòd idem quicquid est in- terna præsente opòsto unatere potest abstractiva, ignòbèc pab- fente, pònet exemplum si quis M. g. intelliget albu mptensu & co- destrutio. còsineat. intellèc- uem, pòbeqñ cognitio nec spe- cie, nec numero diffinita cogni-

rione inchoata, potest. n. inchoata
 nis suam ad eam cōtinuare, abso-
 re, obiecto: & sic secundum hunc
 dicendi modum, eadem numero
 notitia dicitur intrinseca, dum eius
 obiectum est presens, abstractum
 vero dum est absens. Subtili quibus
 autem 2. Math. qu. 3. & 7. Math.
 q. 4. vult species & essentialiter in-
 trinsecam notitiam differre, quia
 Secundo loquuntur cum Nomina-
 libus: & ita Per Cognitio: abstrac-
 tiva. Deique d. notitia sua pos-
 sibile habetur, & illa etiam que ab
 Angelo ppt. species: impossibile
 haberi potest, non facit hominem
 beatum, Insuper vero: manifeste
 ergo sunt notitiae distinctae, Tum
 quia notitia, que uniformiter
 representat, siue sit, abstracta, siue
 presens, est necessaria, distincta
 specie, & alterius rationis ab ea,
 que rem vs. existentem, & presen-
 tiam determinatē representat, sed
 abstractiva, eam repraesentat, siue
 existens sit, & presens, siue nota
 intuitiva, vñō remū, eam presen-
 tē, ergo, &c. Huius sent. sunt etiā
 aliqui Thomistae videntes et apud
 M. Iacob. Brun. q. 3. art. 7.

Ad causam positum de intelligē-
te alium praeiens ad coequante
alium post causam deinde dicens, et
ad alium. Conueniunt ergo cum
deus ad alium per formam et quidam
ad ablationem obiecti. A quo est
rationaliter pendebat prius cognitio
inueniens, deponitur a toto. Et alium
de nouo incipit, quae est abstractio
a. et ab alio. et Bell. ad inueniens

quod eadem noticia perseveret, negant tamen quod dum obiectum est præsens sensibus externis cognitione intellectiva sit intuitiva, nam adhuc est abstractiva rigorose loquendo, reuera. n. album cernit mediate, & in specie impressa, non in seipso immediate; unde solum concomitantur dicitur intuitiva, quatenus actui intuitivo sensus coniungitur.

Debitur 2. An tantum comparatione diversarum rerum consideranda sint huiusmodi notitiae, in intellectu nostro, an etiam respectu eiusdem obiecti, & relictis aliis placitis, dicimus cum subtili. quod. 137. lit. L. & in 2. d. 3. q. 10. G. quod respectu eiusdem obiecti utraque noticia constitui potest nam possumus de aliqua quidditate scientiam habere, praecindendo ab eius existentia, qualis est scientia, quae cum sit sempiterna veritatis, & immutabilis abstrahit ab actuali existentia, panes quam resurrectionem respiciunt. Possunt etiam eandem attingere quidditatem, ut a parte rei singularibus existit, & ut sic nobis praesentem in ratione obiecti cognoscibilis, quo casu erit cognitio intuitiva. Item amplius addimus posse huiusmodi notitias singulas, & seorsim haberi respectu eiusdem obiecti ex Doct. in 2. d. 3. q. 10. ubi docet Angelum posse seipsum simul cognoscere intuitivè, & abstractivè per speciem impressam; quod etiam assertum in 3. dist. 14. de Beatissima

Christi anima, quae sequitur Hueti disp. 10. de An. sec. 2. & est doctrina conformis Theologis omnibus admittentibus in Beatis simul cognitionem matutinam, & vespertinam respectu eorundem obiectorum, illa est intuitiva, & clarissima, quae fit in Verbo, haec autem abstractiva, & subobscura, quae fit per species. Quae similitas ad unum respectu eiusdem obiecti negari non potest, siquidem cognoscere rem diverso modo a priori, & a posteriori, in se, & in alio nullam dicit in obiecto repugnantiam.

Dices, ex hac sententia sequitur quod una noticia ponit, altera tollit; intuitiva. n. ponit obiectum esse praesens, & existens; abstractiva, vero illud ponit absens, & ab existentia praescindens; at hoc est impossibile, non. n. potest idem obiectum simul cognosci ut praesens, & absens; ex. neg. affirm. falsum est. n. quod una noticia ponit, altera tollit, sicuti sunt assensus, & dissensus eiusdem rei nam est idem noticia intuitiva sit rei praesentis, & existentis, ut sic reduplicativè, non tamen abstractiva est rei absens, & non existentis ut sic determinatè, sed indifferenter se habet ad utrumlibet, ac proinde nulla sequitur contradictio.

Ob. per notitiam intuitivam attingitur obiectum perfecte, clare, & distinctè, at per abstractivam imperfectè, obscure, & confusè, sed isti sunt modi cognitionis simul repugnantes respectu eiusdem obiecti.

obiecti, ergo &c. p. negando implicare idem obiectum perfectè, & imperfectè cognoscì simul, & semel per auctus alterius, & alterius patronis, & patet de Beatis, qui eadem obiecta cognoscunt clarissimè, vniue. & perfectè in Verbo. Diuino, imperfectè verò, & subiectuè in genere proprio. Neque ex hoc sequitur, quòd istæ notitiæ non essent distinctæ specie, si sunt circa idem obiectum, licet .n. sint eiusdem obiecti, diuerso modo tamen ad illud, potentia tendit, & rem diuerso modo cognoscere à priori, & à posteriori, per speciem, & non per speciem sufficit ad distinctionem notitiarum astruendam.

ARTICVLVS DECIMVS.

De Cognitione comprehensua.

Sect. in 3. sent. d. 14. q. 1. vt naturam comprehensionis explicet, duas affert authoritates D. Aug. vnā lib. 12. de Ciuit. Dei c. 18. vbi ait: *Illud scientia comprehenditur, quod scientis cognitione finitur.* Altera in Epistola 118. cap. 8. vbi inquit: *Res comprehenditur, cum ita videtur, vt nihil eius latet videntem.* quib. motus subtiliss. optimè, & adæquatè præsentem articulum, resoluit. Ad cuius intellectum notamus 1. nomē comprehensionis in plures sensus à Doctorib. distrahi, & apud Nominales patet, quæ tamen non videntur ad rem pertinere. Sancti Patres, qui vt plurimum terminos non in tanto rigore accipiebant, comprehensionem pro vi-

sione, & fruitione. Diuina accipiebant, vnde & Beatos appellare cōsueuerunt comprehensores, vnde illud D. Pauli 1. ad Corinthios sic currite, vt comprehendatis. quæ sensu comprehensor opponitur viatori, in qua acceptione non instituitur controuersia. Alio modo accipitur pro adæquata rei cognitione, cum, (.i. res attingitur ab intellectu secundum omnes eius formalitates, tam absolutas, quam respectiuas, & secundum omnes gradus cognoscibilitatis eius, & in hoc sensu à Scholasticis disputatur, quam supponunt debere esse cognitionem euidentem, certam, inuitiuam, & perfectissimam, quæ de obiecto haberi possit.

Adnotamus 2. naturam intentionalis, & intellectiue comprehensionis translata esse à comprehensione reali, & corporea, quæ dicimus tunc vnum corpus ab altero comprehendere, cum ita adæquatè ab eo continetur, & circumscribitur, vt nihil contenti, sit extra contentum, V.g. si pomum ita manu claudimus, vt nihil eius sit extra manū, tunc dicimus pomū manū comprehendere, vbi è contra, si illud ex vna parte tantum tangimus, & tenemus; non dicimus illud comprehendere, iuxta quam analogiam explicanda venit comprehensio, & apprehensio intellectiua, ita vt tunc dicatur cognitione apprehendi obiectum, quando attingitur secundum aliquas formalitates, & prædicata, sed non omnia,

omnia, vel si secundum omnia, non tamen secundum omnes gradus agnoscibilitatis earum, tunc verò dicitur comprehendere, cum ita cognoscitur, ut omnes formalitates, quæ sunt in obiecto à parte rei attingantur, & secundum omnes gradus cognoscibilitatis earum; & ita proprie à Doctoribus accipitur iuxta relatas D. Augustini auctoritates, si n. obiectum per cognitionem comprehensivam ita penetratur, ut nihil eius videntem lateat; necessariò sequitur obiectum attingi secundum omnes prorsus formalitates eius, nulla præremissa; & iterum si per talem cognitionem ita obiectum exprimitur, ut scientis cognitione finiatur, & tota eius intelligibilitas exhauriatur, tunc sequitur attingi secundum omnes gradus cognoscibilitatis eius, ita ut non solum obiectum, sed etiam totaliter cognoscatur. ex qua doctrina Scot. loc. cit. lit. F. deducit, ad hoc ut potentia comprehendat obiectum, inter illa requiri adæquationem, & commensurationem in ratione intelligibilis, & intellectui, ut s. tantæ intellectibilitatis sit potentia, quantæ intelligibilitatis sit obiectum.

Not. 3. quòd ex relatis auctoritatibus D. Aug. quæ præcipue conditiones ad veram, & propriam comprehensionem requiruntur, una est, quòd per cognitionem attingatur totum obiectum, secundum omnes eius formalitates, & singula prædicata, ut nihil eius lateat vidē-

tem; Altera est, ut non solum totum videatur obiectum, sed etiam totaliter ita ut cognoscatur secundum omnes gradus cognoscibilitatis eius, totaque eius intelligibilitas exhauriatur iuxta dictum D. Aug. *Illud scientia comprehenditur, quod scientis cognitione finitur.*

Verum circa primam conditionem contenditur, num ad rationem comprehensionis sufficiat, ut in obiecto attingantur formalitates omnes in ipso à parte rei repertæ, siue sint prædicata intrinseca, siue extrinseca, an verò ultra requirantur quæ eminenter, & virtualiter in eo continentur, sicut effectus in causa, & creaturæ in Deo, & tres dicendi modi inveniuntur, duo extremi, & unus medius. Primus est Thomistarum, afferentium ad comprehensionem requiri, ut obiectum cognoscatur non solum secundum ea quæ illi formaliter, & ex natura rei insunt, sed ea quoque quæ eminenter, & virtualiter in eo continentur, & consequenter affirmant ad comprehensionem Dei requiri, quòd omnes eius habitudines ad creaturas, & creaturæ in ipso intelligantur, & uniuersaliter ad comprehendendam causam requiri, ut attingantur omnes effectus ab eo possibiles. Quæ ratione Thomistæ ex D. Thoma volunt Verbum in Divinis gigni à Patre ex cognitione creaturarum, quam sent. plures ex Neuteriis sequuntur, ut Suarez, Vasquez, Hurt., Arriag. & alij.

Alter modus dicendi extremus

est eorum, qui dicunt ad rationem comprehensionis nō solum superfluere cognitionem omnium, quæ in obiecto continentur eminenter, & virtualiter, sed negant etiam necessariam esse cognitionem eorū. quæ identicē, sed formaliter distinctæ in ipso continentur, asserentes sufficere, quod attingantur solum prædicata quidditativa intrinsicè rem constituentia, dummodo hæc cognoscantur secundum omnes gradus cognoscibilitatis eorum, ita Rada p. p. Controuer. 11. Notandus & communiter Scotistæ illi, qui tenent Verbum Divinum produci ex sola cognitione Divinæ essentiae præcisè sumptæ, non Divinarum Personarum, & adhuc sufficientes cognitionem illam esse comprehensivam. Tertius dicendi modus utramque negat, neque .n. iste modus Scotistarum est sufficiens, neque modus Thomistarum est necessarius, ita Petrus Lorca p. 2. disp. 33. sec. 1. Vulp. tom. p. par. 1. disp. 24. art. 3. Mast. & Bell. hic disp. 6. q. 12. & omnes Scotistæ, qui defendunt Verbum produci ex cognitione omnium, quæ sunt in Deo à parte rei, siue essentialia, siue notionalia, & talem cognitionem esse comprehensivam, etiam si non attingat pro eo signo creaturas possibiles, & hæc est nostra sententia.

Conclusio.

Dicimus igitur, comprehensionem in eo consistere, quod tota obiecti intelligibilitas exhaustiatur secundum omnia,

quæ in illo formaliter, ex natura rei reperiuntur, siue sint prædicata primi, siue secundi modi, siue essentialia, siue notionalia, minimè autem necessariam esse cognitionem eorum, quæ eminenter, & virtualiter in obiecto continentur. Et quod ad primam partem, quæ est contra multos Scotistas, deducitur ex prima conditione comprehensionis, quæ est ut res comprehensa ita videatur, ut nihil eius videntē lateat, at lateret aliquid eius vidētem, si aliquod eius prædicatum, primi, vel secundi modi, siue essentialis, siue notionalis non attingeretur, licet .n. ista distinguantur formaliter, tamen à parte rei, & identicē sunt omnia unica res. Ratio à priori est, quia comprehensio non est qualiscumq. rei cognitio, nec sola quidditativa, vel qualitatina, sed ampla quædam, & univertalis rei cognitio, & adæquata quod ad omnia prædicata ad ipsam quomodocumq. spectantia, siue quidditativè, siue qualitativè, & totum hoc deducitur per analogiam ad comprehensionē realem, ubi si contentum in corporis concavo non ambitur ab eo ex omni parte, non dicitur propriè comprehendi, sed potius apprehendi, ita in proposito, si res non esset cognita ex omni parte, nempe quod ad omnia prædicata ad ipsum ex natura rei pertinentia, sed tantum quod ad aliqua.

At respondēt aliqui ex Scotistis, duplicem esse adæquationem cognitionis ad obiectum; Vnam intensivam, alteram extensivam; Cognitio

gnitio obiecti quò ad prædicata, quidditativa, & essentialia est adæquata intensiue, quamuis non extensiue, & talem adæquationem sufficere ad rationem comprehensionis. Sic etiam distinguere solent de duplici comprehensione, una dicitur intensiva, altera extensiva; Quàdo obiectum cognoscitur quò ad omnia prædicata quidditativa, quantum cognoscibile est in serie alium prædicatorum, est comprehensio intensiva; quando verò ultra prædicata essentialia, & intrinseca attinguntur etiam extrinseca, & accidentalia, est comprehensio extensiva;

Non valet, nam ad comprehensionem propriè sumptam, utrumque requiritur, tam intensio, quàm extensio; ex relictis conditionibus à Divo Aug. insinuat; quatenus in perit, ut nihil obiecti lateat videntem, postulat extensionem ad omnes, & singulas rei formalitates; quatenus obiectum attingi debet secundum omnes gradus cognoscibilitatis, expostulat intentionem, ideoque neque intensio sine extensione sufficit, neque è contra, quia ratione per comprehensionem dici solet obiectum exprimi totum, & totaliter; totum significat extensionem cognitionis, totaliter innuit intentionem.

Quò ad aliam partem, quæ est contra Thomistas, patet ex Doct. in 3. d. 2. q. 2. ubi docet Verbum Divinum produci ex cognitione, Divinæ Essentiæ, non ex cognitio-

ne creaturarum. & Pr. primò ex Dictis D. Aug. loc. cit. quòd scilicet tunc res comprehenditur, cum ita adæquate videtur, ut nihil eius videtum lateat, sed quòd solum virtualiter, & eminenter in obiecto continetur, non potest propriè, & verè dici aliquid eius, neque enim effectus ad esse causæ pertinet, ergo dicens D. Aug. in comprehensione nihil obiecti latere videtum, loquitur præcisè de prædicatis eæ natura rei, & formaliter in obiecto existentibus. Pr. secundò ex analogia ad comprehensionem realem, cui quantum fieri potest conformare debemus intentionalem, at in rebus corporeis, ut unum corpus aliud comprehensivè contineat satis est, ut hoc secundum totam suam molem claudatur intra concavum alterius superficiem, nec opus est, quòd etiam includantur omnia illa, quæ à corpore incluso produci possent, ergo quoque in spiritualibus, ut obiectum ab intellectu comprehendatur sufficit, ut illæ formalitates omnes attingantur, quæ à parte rei in ipso repertiuntur, absque eo, quòd cognoscatur omnes, & singuli effectus in particulari ab eo producibiles, & quæcumque in eo continentur eminenter. Pr. Tertiò hoc esse virtuale, & eminentiale, quòd effectus habent in causa, non distinguitur vllò modo ab ipso esse causæ, sed realiter, & formaliter est ipsum esse causæ, ergo ut cognoscantur effectus quatenus eminenter, & vir-

analiter continentur in causa, sufficit cognoscere causam, quod ad omnes suas formalitates, quæ ex natura rei in ea continentur. Pr. tandem 4. si in ad comprehensionem causæ attingi deberet omnes effectus ab ea producibiles, cognosci etiam deberet, qui produci possunt per potentiam obedientialem media elevatione, quod tamen non conceditur, neque ab Adversariis, siquidem potest Angelus secundum ipsos animam nostram comprehendere, & tamen non cognoscere effectus supernaturales ab ea producibiles mediante auxilio gratiæ, patet consequenter licet in ad effectus supernaturales creatura non habeat virtutem completam in genere suo, habet tamen incompletam, & inchoatam etiam secundum ipsos, qui eam appellant potentiam obedientialem adiuuam, ergo si Angelus non attingeret effectus ab ea producibiles secundum hanc potentiam, non erit virtus animæ totaliter exhausta, quomodo ergo animam comprehendit?

Objectiones.

Ob. quod ad comprehensionem obiecti requiritur cognitio eorum, quæ in eo virtualiter, & eminenter continentur: Tunc perfectius, & magis adæquatè percipitur obiectum, si etiam secundum ea, quæ virtualiter, & eminenter continet, cognoscatur, sed comprehensio est perfectissima cognitio, quæ de rebus haberi potest, ergo etiam secundum ea res cognosci debet, quæ eminenter

in ea continentur. R. quamvis perfectius cognoscatur obiectum, si etiam secundum ea, quæ in eo continentur eminenter, attingatur, non est tamen ad cognitionem, comprehensivam necessarium, sed ad eam sufficiens, si perfecte attingatur quod ad omnia ex natura rei in ipso reperta. Sic etiam perfectius, & magis adæquatè attingetur anima rationalis, si attingeretur omnes partes effectus ab ea producibiles, non solum per virtutem naturalem, sed etiam per potentiam obedientialem elevatam, & itamen in Adversariis concedunt hanc cognitionis perfectionem ad comprehensionem non requiri. Sic quoque magis adæquatè Essentia Divina cognosceretur à Patre in productione Verbi, si in ea attingeretur, ne dum creatura producibiles, sed etiam futuræ, siquidem futuris addidit novam formalitatem supra possibilitatem creature, & tamen ipsi fatentur Verbum Divinum non produci ex cognitione suorum, sed tantum possibiliū, & tamen adhuc fatentur talem noticiam in intellectu patris esse comprehensivam Essentia Divina; non igitur quilibet perfectio, & adæquatio cognitionis, quæ excogitari potest ex parte obiecti est ad comprehensionem necessaria, sed tantum illa, quæ ex D. Aug. deducitur, quæ solutio valde in hac materia notanda est pro solutione argumentorum.

Ob. Obiectum habet ex natura rei

rei ordinem transcendentem ad omnes effectus ab eo producibiles, qui ordo clarè, & distinctè percipi debet, ut obiectum comprehendatur, sed talis ordo cognosci nequit distinctè, nisi sic quoque eius termini cognoscantur, perfectà. n. cognitio relationis pendet ex perfectà, vel imperfectà cognitione extremorum. & in Diuinis argumentis non urget, quia Omnipotentia à parte rei non dicit ordinem, & habitudinem transcendentem ad creaturas, sed respectum dumtaxat rationis, hinc ut Deus suam comprehendat omnipotentiam, sufficit ut suam attingat perfectionem absolutam, ad quam dependentia creaturarum natura est terminari. Sed argumentum magis urget in causa creaturae, quæ ad effectus ab ipsa producibiles dicit habitudinem realem, & apud illos Doctores tantum, qui volunt ad distinctam cognitionem respectus requiri distinctam terminum cognitionem, qui autem consensum sufficere defendunt, facile difficultatem euadunt.

Attenendo quod etiam requiratur cognitio distincta terminorum, dicendum est, quod talis ordo causæ ad omnes effectus ab ea producibiles, etiam specie diuersos, est vnicus, & singulos respicit, ut terminos inæquales, sicut dicimus de potentia materie erga omnes formas, ac proinde ad exactam eius cognitionem non oportet effectus illos in specie attingere, & affertur exemplum de Ange-

lo qui bene animam nostram comprehendit, & tamē non potest omnes eius effectus possibili in particulari attingere, cum per totam æternitatem possit diuine infinitos actus cognitionis, & amoris elicere, quos Angelus ut eam comprehenderet, deberet omnes illos actus simul, & semel distinctè percipere, quod impossibile censetur.

Quod ad aliam particulam *ly Taliter* quod ad obiectum attingi debet non solum secundum totum, sed serendū omnes gradus cognoscibilitatis eius, ita ut actus comprehensius sit commensuratus intelligibilitati, est difficultas in explicatione, qualis, & quanta esse debeat prefata commensuratio in actum comprehensionis, & eius obiectum, & quidem euidenter est, non oportere, ut talis commensuratio sit simpliciter, & absolute in genere entis, ut scilicet tam ens perfectum sit cognitio comprehensius, quam obiectum comprehensum, & clarè deducitur ex analogia ad comprehensionem realem, & corpoream, ad quam non requiritur commensuratio in entitate, parum enim refert, ut aureus nummus in arca aurea claudatur, vel in lignea; Neque etiam ex natura ipsius cognitionis, quia non potest esse in eodem ordine physico cum obiecto, siquidē in nobis cognitio substantiæ, non est substantia, sed accidens. Tum tandem quia sequeretur intellectum Diuinum non comprehendere creaturas, relictis igitur alijs modis

dis dicendi, qui ad rem non faciunt, dicimus cum Subtilissimo in 3. cit. d. 14. q. 1. ad 2. commensurationem actus cum obiecto comprehenso in eo cōsistere, quod actus in genere suo tantam habeat virtutem in representando, quanta est representabilitas, ac intelligibilitas obiecti.

Patet ex analogia ad comprehensionem corporalem, ad quam non requiritur similitudo corporum in essendo, & in specifica perfectione, sed sola commensuratio continentis, & contenti, ut nempe tanta sit capacitas corporis continētis, quanta est moles corporis contenti, ergo pariter in comprehensione spirituali, non requiritur inter obiectum, & intellectum equalitas, & similitudo in essendo, neque inter actum, & obiectum, sed sola commensuratio in ratione intellectui, & intelligibili, representatiui, & representabilis, ut scilicet intellectus circa obiectum talem actum possit elicere, qualis sufficit ad exprimendam, & exauriendam totam eius cognoscibilitatem. Non negamus tamen quod maior, vel minor specificē perfectior intellectus, & cognitionis valde ad rem cōprehendendam conducat, quare idem obiectum, & sub eadem ratione perfectius penetratur, & attingitur per actum scientiæ, quam opinionis; & perfectius per cognitionem intuitivam, quam abstractivam, ut bene obseruauerunt Bell. & Mair. ex Smifinch, tra&. 2. de Deo vero di-

spat. 7. qu. 1. num. 18.

At Dices, si totum sic videtur, ut nulla res, nulla realitas, nulla formalitas, nullusque modus lateat videntem, ergo totaliter videtur, quando totum videtur. Respondet Thomistæ, quod si obiectum videtur secundum omnia, quæ in ipso continentur, tam formaliter, quā eminenter, eo ipso actus commensuratur obiecto tam extensiuē, quā intensiuē, & videtur totum, & totaliter totum quidem cum attinguntur omnia in eo formaliter cōtenta, totaliter verò cum vltius attinguntur etiam quæ in eo contineantur eminenter, ita Suar. Velsq. Hurt. & Alij.

Sed hic modus dicendi non placet Subtilissimo in 3. d. 14. ubi asserit per visionem finitam posse videri quæcumq. sunt in Deo formaliter, & eminenter, & illa de facto videre animam Christi, & tamen Deus per talem visionem non comprehenditur; quod etiam aduertit Arriag. disp. 6. de An. n. 136. Confirmatur, & declaratur magis sent. nostra quomodo possit totum obiectum cognosci, non tamen totaliter, exemplo opinionis, fidei humanæ, & scientiæ; opinio .n. & fides humana repræsētāt totum obiectum, quod scientia representat, & tamen obiecti cognoscibilitas magis adæquate exprimitur per actum scientiæ, quam opinionis, & fidei. Adduci etiam solet exemplum de cognitione intuitiua, & abstractiua, totum .n. quod

quod per intuitivam repræsentatur, potest etiam per abstractivam repræsentari, & tamen clariùs distinctiùs, & magis adequatè per intuitivam repræsentatur, quàm per abstractivam; & hæc est perfectio intensiva, & totalitas, quàm comprehensio addit supra extensivam commensurationem visionis cum obiecto. Declaratur etiam exemplo oculi cæcipientis, qui potest videre omnes partes V. g. albedinis, pomi &c. nulla præter excepta, sed non secundum omnes gradus visibilitatis eius, respectu imperfectæ visionis.

Dubitatur tandem an possit creatura ab intellectu creato comprehendere? Negant Aliqui cum Ochâ, Saissinch. Murt. & alijs, fundamentum est, quia putant ad comprehensionem requiri, ut attingantur quæcumque in obiecto continentur, tum formaliter, tum virtualiter, unde cum Creatura rationalis habeat in virtute infinitos effectus ab ea producibiles per totam æter-

nitatem; deberet tunc intellectus creatus totam illam collectionem simul concipere, quod impossibile videtur, ad hoc. n. o. pus esset attentione infinita. Verum tamen, est, quod isti Doctores magis consequenter loquantur, quàm illi, qui hoc esse necessariò affirmant ad rationem comprehensionis, & postea concedunt posse intellectum creatum comprehendere creaturam, si in manifestam incidunt contradictionem; In nostra autem sententia negat ad comprehensionem requiri cognitionem eorum, quæ in obiecto eminenter continentur nullum arduum, & difficile apparet, ut creatura possit ab intellectu creato penetrari, & comprehendere, ut hominem V. g. ab Angelo, qui non tenetur tunc intellectus infinitus simul extensivè attingere, sicuti. n. quælibet Creatura finitæ est entitatis, ita quoque finitæ intelligibilitatis, & hæc de potentia intellectiva sufficiat, ne nimium longa, & tediosa protendatur oratio.

DISPUTATIO X.

DE VOLUNTATE HOMINIS, EIVSQVE LIBERTATE.

M Erat quidem post Disput. de Intellectu, aliquid de Voluntate, quæ est Regimena potentiarum investigare aggredimur; non utique ut ad esse morale spectat, & inhumanis actibus exercetur, quo sensu ad morale actinet scientiam, sed quò ad esse Physicum, & naturale, quo tam ipsa, quàm eius actus animæ considerationi subiunguntur.

ARTICVLVS PRIMVS.

An detur voluntas, & num ipsa sola sit libera.

SCOTUS pluribus in locis de hoc art. differit, vt videre est in 2. sent. d. 5. q. 2. & d. 37. & quolib. 16. & alibi sepe, & quantum actinet ad primum punctum, est res in Philosophia euidentissima, cuiuslibet, n. formæ suus appetitus proportionatus correspondet, hinc D. Thom. 1. p. q. 19. art. 1. aiebat: Sicut ad formam naturalem, sequitur inclinatio naturalis, & ad formam per sensum apprehensam, sequitur appetitus elicitus sensituius, ita ad bonum apprehensum per intellectum, seu per formam intelligibilem, sequitur appetitus intelligibilis, qui dicitur voluntas. Imò videtur expresse dogma fidei iuxta illud Lucæ 2. *In terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Et ad Romanos 7. *Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ.* Quibus verbis ostenditur, no dum dari in homine appetitum sensituum, & rationalem; sed etiam ad inuicem opponi, & contrariari, si quidem ex vna parte ab obiecto sensibili allecti, circa illud afficiuntur, ex alia verò melius consulti, affectum reprimere conamur. solet autem voluntas, seu appetitus rationalis sic communiter describi cum Mag. sent. D. Thom. Subtiliss. in 3. d. 17. & alibi, *Est appetitus cum ratione liber.* Dicitur appetitus loco generis, quo cum appetitu naturali, & sensituiuo conuenit;

Dicitur cum ratione, loco differentie, per quam particulam a sensituiuo, & naturali distinguitur, qui in obiectum sine ratione feruntur; Dicitur tandem liber, vt ostendatur distinctio inter intellectum, & voluntatem, hæc n. est potentia libera, ille naturalis. Distinguitur etiam ab appetitu sensituiuo, quia hic ducitur, non ducit, appetitus verò rationalis ducit, non ducitur, ex quo colligitur, libertatem esse de essentia voluntatis, cum sit eius differentia essentialis, posita in definitione à Doctoribus citatis.

Non est igitur voluntas, potentia merè passiuè se hebēs, sed actiuè in ordine ad suos actus, vt Subtiliss. docet in 2. d. 25. q. vn. lit. A. ratio est, quia naturale, & liberum sunt primæ differentie principij actiui, ergo si voluntas est principium liberū, vt ex eius definitione constat erit potentia actiua, non merè passiuæ, & est doctrina communissima apud SS. PP. & Concilia, nam Africanum cap. 23. ad nostram libertatem astruendam, docet, homines facere posse aliquando voluntatem suam, non Dei, aliquando suam, & Dei. Et Concil. Trid. sess. 6. can. 4. damnat asserentes librum arbitrium in nostra iustificatione passiuè tantū se habere, & can. 6. ad eandem libertatem declarandam respectu operis peccaminosi, ait: *Si quis dixerit non esse in potestate hominis vias suas malas facere &c.* & Eccl. 15. *Deus relinquit hominem in manu consilij sui,* appo-
sue

fuit aquam, & ignem &c. & ibidem.
 31. Qui potuit transgredi, & non est
 transgressus, facere mala, & non fecit.
 Ex quibus locis euidenter demon-
 stratum remanet, voluntatem no-
 stram liberam esse, & actiue ad ac-
 tus suos se habere.

Vrget Ouid. sic se habet potē-
 tia intellectiua ad volitiuam, sicut
 intellectio ad volitionem, sed po-
 test dari intellectio, quam nulla
 possit sequi volitio, ergo potest
 dari intellectus, quem nullus sub-
 sequatur appetitus, scđ voluntas.
 Soluant argum. Thomistę, qui di-
 stinctionem realem ponunt inter
 intellectum, & voluntatem, nobis
 autem nihil officit, quia cum ponamus
 intellectum, & voluntatem
 realiter identificari, non potest da-
 ri vna potentia sine alia, indē ne-
 gamus maiorem; Neque oportet
 tantam distinctionem esse in prin-
 cipijs, sicut in principiatis. Probat
 ipse mi. in casu, quo bonum cogni-
 tum, & sibi conueniens, esset per
 se excitatiuum appetitus, & Deus
 reuelaret alicui se non daturum
 concursum ad actum amoris illius
 boni, & sic daretur intellectio abs-
 que appetitu. Non valet, nam fit
 transitus de his, quę eueniunt per
 se, ad eas, quę eueniunt per accidēs,
 & ab extrinseco.

Deducitur ex his; voluntatem
 esse potentiam liberam, non natu-
 ralem, vt Scot. docet in 2. d. 14. q.
 3. ad 2. vbi ait: *Circumscripto omni*
libero arbitrio, humano, Angelico, &
Diuino, omnia euenirent de necessitate,

& nihil contingenter eueniret. Idemq;
 habet quol. 14. M. & alibi, & col-
 ligitur ex plurib. locis Sacre Scrip.
 quibus ostenditur indifferentia
 operandi, & non operandi, in qua
 libertas volūtatis cōsistit. leuit. 22.
Bonem, & ouem voluntarie quis offerre
potest, & psal. 57. Voluntarie sacri-
ficabo tibi. & pluries alibi, quod etiā
 colligitur ex Concilijs, & præser-
 tim ex Tridentino sess. 6. cap. 6. &
 ex SS. PP. communiter. Confirma-
 tur apud Perip. aut. Arist. 9. Meth.
 cap. 2. & 4. vbi principium natu-
 rale a libero per hoc distinguit, qd
 naturale ad agendum ex se natura-
 liter inclinatur, idest determinatē
 ad vnum, liberum verō se ad agen-
 dum determinat.

Solet hæc veritas probari a pri-
 ori, sed non desunt spm̃z. Aliqui
 sic probant: Obiectum voluntatis
 est bonum, at idem obiectum sub
 diuersis rationib. potest esse simul
 bonum, & malum, scđ conueniens,
 & disconueniens, ergo potest vo-
 luntas illud prosequi, & respuere,
 & consequenter respectu illius in-
 differentiam, & libertatem serua-
 re. Non valet; voluntas. n. creata
 non solum indifferens est, si com-
 paretur ad obiectum, quod simul
 habet rationem boni, & mali, sed
 etiam si comparetur ad illud sub-
 determinata ratione boni, quia
 etiam vt sic potest illud amare, &
 non amare sua libertate. Alij aliter
 probare conantur, sed insufficien-
 ter, & semper potius principium
 petentes, reuera. p. res est difficilis.

Quare non est melius iudicium, & resolutio adæquatio illa Doctoris quol. 16. lit. V. vbi sic ait: *Breuitur igitur posset dici, quod esse forme, & modus essendi, agere, & modus agendi sunt immediata, ideo sicuti non dat alia ratio, quare hoc habet tale modum essendi, nisi quia est tale es, sic non est aliqua ratio, quare hoc habet talem modum agendi, puta liberè, vel naturaliter, nisi quia est tale principium actiui. s. liberum, vel naturale.* Hinc 9. Meth. q. ult. Scot. determinat, libertatem voluntatis nostræ non posse nisi experientia, & à posteriori demonstrari. Nullus .n. est, qui non experiatur posse omittere quod facit, & oppositum facere, & si quis hoc neget, ait Subtiliss. in 1. d. 8. q. 5. fuste experiendus est, & vapulare tandiu, quousque fateatur percussorem posse, à verberibus desistere.

Deducitur tandem voluntatem nedum esse potentiam liberam, sed solam ipsam formaliter liberam esse, alias verò, non nisi participatiue, & ab ipso voluntatis imperio dependenter; ita docet Scot. quol. 18. lit. M. vbi ait: *Voluntas sola habet indifferentiam ad contradictoria, & talem, quod ipsa est sui determinatiua, ad alteram eorum ex 9. Meth. cap. 4. com. tex. 18.* & hoc de omnibus potentijs probare potest, appetitus .n. sensitivus ducitur, & non ducit, ait S. Damasc. lib. 2. cap. 22. & 23. Intellectus ipse ducitur etiam veritate, & falsitate ad assensum, vel dissensum ex Subtiliss. in 2. d. 25. §. *Dico ergo ad questionem etc. non*

potest .n. mouente phantasmate aliud obiectum intelligere, nisi quod ab illo repræsentatur, nec actum suspendere, neq. alia potentia habet actum suum in homine per se, & immediatè liberum, nisi sola voluntas. ergo ipsa sola est essentialiter, & formaliter libera.

Neque audiendus est Caietan. 1. 2. q. 74. art. 4. vbi concedit appetitui sensitivo nativam libertatem, saltem ad peccatum veniale sufficientem, non inquam audiendus est, nam tunc sequeretur motus appetitus præuenientes omnem voluntatis concursum, esse peccata, quod est contra Concil. Trid. sess. 5. Decreto de Originali, vbi definit, concupiscentiam, vel somnitem non nocere dissentientibus. Sequeretur etiam posse peccare voluntate repugnante contra idem Concil. ibidem. Si .n. appetitus sensitivus haberet propriam libertatem, exire posset in actum prohibitum, velit, nollet voluntas. Sequeretur tandem quod paruuli saltem venialiter peccare possent ante usum rationis, imò & animalia bruta; Undè merito hæc doctrina Caiet. ab omnibus respuitur, ut contraria Patribus, & Concilijs asserentibus, peccatum esse voluntarium, quod si voluntarium non esset, peccatum non esset, ita Diu. Aug. 1. Retract. cap. 9. & libr. 3. de libero arbitrio cap. 18 Chrysost. humil. 13. in Epist. ad Romanos, & alij PP.

Cancell. disp. 2. de An. sec. 5. red-
dens

dens rationem, cur libertas appetitui sensitui non conueniat, ait, esse, quia cognitio sensitua non est discursiua, nec inquisitiua mediorum, nec vniuersalis. Non placet, libertas. n. non oritur ex indifferentia iudicij præuij, vt infra patebit, & sic iudicium determinatū præcederet, adhuc posset voluntas prohibere obiectum propositum acceptare, & respuere, sed sufficit voluntati simplex obiecti apprehensio, vt in suum actum exeat. Quare si ex parte appetitus sensitui aliqua ratio congrua reddi potest (licet non præcisa, & primaria, quæ esse non potest nisi quæ hoc est hoc) erit, quia appetitus sensituius est organicus, & materialis, siquidem omnis talis determinatur ad certum genus appetibilem sibi conueniens, ex parte autem voluntatis nulla talis conuenientia reddi potest, nisi sua natura. Vnde Subtiliss. in 4. d. 43. q. 2. lit. H. postquam ea ratione probauit appetitum beatorum esse determinatum, & non liberum, quia est materialis, rationabiliter non intulit ex immaterialitate voluntatis libertatem, quia sic etiam intellectus esset liber, quod ipse negat, sed potius ex libertate colligit immaterialitatem, nisi. n. voluntas immaterialis esset, libera nequaquam esset. Addimus etiam, quod non ex eo, quod sensus potest rationi non obedire, sequitur ipsum esse liberum, sed solum non obedire dispositiue, sed tantum politiciue, vt infra.

Contra hanc doctrinam oritur quædam concertatio inter Scot. & aliquos Doctores, nolentes intellectum esse puram potentiam naturalem. & controuersia incipit ab Alexandro Aprod. de An. cap. de Phantasia, Auerroe 2. phys. com. 48. & alijs, totam libertatem tribuentibus intellectui, non voluntati, quos sequitur Mirandul. lib. 2. 51. euerf. sec. 8. Durandus quamuis voluntati libertatem concedat, principaliter tamen tribuit intellectui. Arriag. disp. 8. de An. subiect. 31. esse concedat de facto ita rem se habere, asserit tamen de possibili posse intellectum esse formaliter liberum, quatenus in obiectis sibi propositis per actum præcedentem, posset independentem ab actu voluntatis se determinare ad assensum, vel dissensum. Scotus est ad oppositum in 2. sent. d. 25. §. Dico ergo ad questionem etc. & q. 15. Meth. & 9. Meth. in exposit. tex. 10. ubi sic ait: *Intellectus ut distinguitur à voluntate, est potentia merè naturalis, nec habet per consequens dominium sui actus præsentis passio, ideo oportet quod determinetur per voluntatem ad actum, cum de se indeterminate possit in opposita, quæ determinatione facta, necessario exit in actum, quantum est de se, nisi forsitan per voluntatem refrænetur, voluntas. n. per suum imperium potest suspendere non solum actum proprium, sed etiam intellectus. hæc Subtiliss.*

Conclusio.

Dicimus igitur, intellectum de facto nullam prorsus libertatem habere inde

penderet à voluntate. Patet experientia, si etenim ei proponitur obiectum evidenter, tunc certè assensum cohibere non potest, & fuit doctrina Scoti in 1. d. 1. qu. 4. §. *Ad argumenta pro opinione &c.* ubi loquens de assensu intellectus, & voluntatis, ait: Non est assensus similis hinc inde; quia necessitas est in intellectu ex evidentia obiecti necessariò causante istum assensum, in intellectu, nõ aut bonitas aliqua obiecti causat necessariò assensum voluntatis, sed voluntas liberè assensit cuiuslibet bono, & ita liberè assensit maiori bono, sicut minori. & Quol. 16, ait: *Ratio differentie est quia intellectus movetur ab obiecto naturali necessitate, voluntas autem liberè se movet.* Si solum probabiliter obiectum intellectui proponitur, non potest non opinari, & necessariò illi parti assentiri, quæ probabilior proponitur, vel neutri, si utraq; equaliter proponitur, nec à voluntate applicetur ad alteram. Si argumenta sunt temeraria, & sine probabili fundamento, nequit non dubitare, quæ ratione Fides catholica cognoscens naturam intellectus nostri, docet ad assentiendum his, quæ sunt fidei, necessarium esse pium voluntatis affectum. Tum quia ad oppositam opinionem sequeretur hominem posse peccare ante voluntatis assensum, ut contra Caiet. inferebamus; & quòd ignorantia in voluntaria non excusaret à peccato. Itè quòd in eodem genere peccati bis peccabit, si semel cum iudicaret, &

iterum cum voluntas idipsum eligeret, & horum ratio est, quia ad peccandum sufficit libertas, transgressio .n. legis peccatum est. Ad illud de possibili, ut Arriag. contēdit, parum curamus, nos .n. in casu loquimur de facto. Et si concedatur quòd possit Deus sua potentia absoluta facere intellectum liberum, negandum tamen esset, quod intellectus esset tunc eiusdè rationis, sicuti modò est, potiùs .n. attributa voluntatis subiret.

Obiectiones.

Ob. Liberum arbitrium definitur à Patribus, quòd sit facultas rationis, & voluntatis, ergo libertas extenditur quoque ad intellectum. R. liberum arbitrium dici facultatem rationis, quia cum voluntas sit cæca potentia, nihil operatur sine propositione rationis, nihil .n. volitum, quin præcognitum. Indè negatur consequentia.

Ob. Arist. 2. Phys. 65. distinguit intellectum contra naturam, seu agens naturalem, & 9. Meth. tex. 10. potentias naturales appellat liberas, inter quas non solum voluntas, sed etiam intellectus connumeratur, ergo &c. Argumentum est Scoti in 2. d. 25. q. vii. §. *Dico ergo ad questionem &c.* lic. S. ad quod ita respondet: Dico, quòd intellectus potest accipi vel per se, secundum quòd est quædam potentia operativa tali operatione distincta contra operationem voluntatis, & sic quantum est de se naturaliter agit, vel secundum quòd est potentia

pra-

practica respectu agibilis extra, & sic pro eodē habet Philosophus artem, intellectum, propositum, electionem, & appetitum, & isto modo accipiendo intellectum, distinguit agēs per intellectum contra agens per naturam, & dicuntur potentia rationales, quia illis utimur quando volumus, non sic est de natura, non est .n. in potestate mea cibum digerere quando volo; Ad illud ex 9. Meth. explicat, quo sensu dicatur potentia rationalis, putā oppositorū, quatenus .i. voluntas actus ipsius intellectus dirigit, secundum se autem consideratus intellectus est natura seu potentia determinata ad vnum, quam Arist. appellat irrationalem, ideo nil contra nos.

Ob. Voluntas non potest aliquid eligere, quam quod intellectus eligendum iudicat, ergo si intellectus non est liber in iudicando, nec Voluntas erit libera in eligendo. R. distinguendo antec. si .n. ita intelligitur, quod Voluntas non potest aliquid eligere, quod prius sibi ab intellectu non proponatur, concedimus, nam nihil volitum, quin præcognitum, sed tunc consequ. est nulla; Si verò antec. intelligatur, quod voluntas determinatur à iudicio intellectus ad illud præcisè eligendū, quod ipse ita iudicauit, negatur omnino; Siquidem voluntas ex duobus bonis propositis, potest minus bonum eligere, maiori relicto, quod intellectus iudicauit esse præferendam, vel saltem

potest voluntas suum actū suspendere, sed de hoc fusius infra.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De Libertatis essentia, & quidditate.

S Cot. de hoc art. præse discurrit in 1. d. 2. q. 7. N. & in 4. d. 43. q. 4. & Quol. 16. lit. M. & T. & alibi. Supposito igitur ex præcedenti art. quod voluntas sit libera, queritur in presenti, in quo eius libertas consistat, abstrahendo pro modo difficultates illas tangere, quæ ex concursu Dei cum voluntate, creata emergunt, tam ad actus naturales, quam supernaturales, sed de eā solum prout ad Animasticum spectat intra sphaeram physicæ considerationis, eam speculantes, & in ea acceptione de qua locutus fuit Arist. 2. Phys. text. 45. & Subtiliss. in 1. citat. vbi principium actiuum per liberum, & naturale diuidunt, tamquam per differentias essentielles, & intrinsecas, ita vt in presenti agere liberè, non accipiat pro agere spontè, vel non coactè; neque accipitur pro agere complacèter, ita quod libertas significet complacentiam, siquidem in hoc sensu libertas non opponitur naturalitati, nam etiam Bruta iuxta inclinationem appetitus sui operantur, nec coactè agunt, sed valde complacenter, sed sumuntur propriè prout excludit intrinsecam determinationem ad vnum, Sicut Arist. accipit 9. Meth. cap. 2. & 4. sæpè cit.

Pro quæsi. i. decisione, quæ non est pars

est parui momenti, noramus triplicem esse indeterminationem ad agendum, sicut & oppositam determinationem; Prima est indeterminationio dominiij tantum, cum .i. agens habet suæ actionis dominiū, & ad agendum se determinat, quāvis actionem cohibere non possit, ut Doct. aduertit Quod. 16. lit. V. & lit. N. ubi sic ait: *Sed semper est dubiū, in quo stat per se ratio libertatis, siue .n. dicatur, quod libertas stat in indeterminatione ad agēdū, siue in dominio sui actus &c.* Secunda est indeterminationio ad utralibet partē contradictionis, quatenus agens liber facultatem habet agendi, & actionem suspendendi, ut sibi liber, & dicitur libertas contradictionis. Tertia tandem est indeterminationio plariū effectuum; cum .i. causa est illimitata ad plures effectus producentes, aut cōtrarios, aut disparatos, & dicitur libertas specificationis, quæ tamen libertas non distinguit sufficienter causam liberam à naturali, licet .n. naturale agens uniuocum hanc indeterminationem non habeat ad plures effectus, quatenus est ad unum specie determinatam, agens tamen æquiuocum ad plures effectus illimitatam habet virtutem, ut patet de Sole &c. Quare indeterminationio, & libertas Secunda, quæ dicitur contradictionis est p̄prie, & rigorosè libertas, per quam causa libera à naturali scernitur; & de qua Aris. loquitur 9. Meth. cit. ut ibi Subtiliss. exponit, & q. 15. eiusdem libri, & Quol.

18. § De Secundo &c. Prima quoque indeterminationio sufficit ad libertatem astringendam, licet Thomistæ reclamant, ellò .n. talis indeterminationio annexam habere possit necessitatem agendi, illa tamen necessitas non satis est ad omnimodam libertatem excludendam, sed eam tantum, quæ consistit in indeterminatione, ut est libertas contradictionis, & reddit rationem, Scot. Quol. 16. art. 2. ubi notat, quod duplex est necessitas, una præiua ad actum, ut egrediens ab ipsa potentia; ipsam quoque sibi subiiciens, & ad agendum determinans; Alia est concomitans, & ab ipsa potentia proueniens, ut quidam effectus eius, quatenus .i. sibi ipsi hanc necessitatem imponit in operando. Prima necessitas certè libertatem tollit, & dominium actus aufert, cum .n. sit præiua ad actionem, potentia cadit sub necessitate, ut eam impellente ad actum suum; Secunda verò necessitas libertatem non aufert, quia cum sit concomitans, & consequens, non potentia sub necessitate cadit, sed necessitas sub potentia; est .n. necessitas quam sibi ipsi imponit potentia ob eius maximam rectitudinem, qua libertate ait Subtiliss. Quol. cit. & in 1. d. 10. q. vn. Deus se ipsum liberè diligit, & Spiritum Sanctum liberè spirat, quam libertatem Scotistæ essentialē appellant. nō solūm ex eo; quia omni voluntati cōuenit tam increate, quā create, & respectu cuiuscuq. obiecti. sed

etiam

etiam quia est prorsus impedi-
bilis, libertas autem ex indetermi-
natione ad vtrūlibet impediri po-
test (saltem quò ad vsum, vt in Bea-
tis patet, qui non possunt non
amare Deum &c. Tum quia essen-
tialis libertas est ceterarum funda-
mentum.

Ex allata doctrina apparet dis-
sidium inter Thomistas, & Scotis-
tas de libertatis quidditate, Tho-
mistæ .n. solam indeterminationē
ad vtrūlibet agnoscunt, nempe
ad agendum, vel non agendum,
vel sic agendum, & non sic agen-
dum, & dicitur libertas contradi-
ctionis, quia respicit extrema con-
tradictionē opposita, vt velle, &
non velle; nolle, & non nolle, quæ
etiam dici solet libertas exercitij,
quia ordinatur ad exercendum,
vel non exercendum actum; Alte-
ra dicitur libertas contrarietatis,
quia respicit contrariē opposita,
vt velle, & nolle, & dicitur liber-
tas specificationis, quatenus per
eam potest potentia elicere actum
vnius, & alterius speciei opposi-
tos, & nullam aliam libertatis spe-
ciem admittunt, & in hoc præcisè
dicunt consistere dominium, quod
habet potentia libera super actum
suum, negantes libertatem cum
necessitate coherere posse.

At Scotistæ ultra has duas liber-
tatis species, quæ semper cum cō-
tingētia reperiuntur, aliam etiam
cognoscunt, quæ essentialis dici-
tur, & consistit in simplici domi-
nio, quod voluntas supra suum

actum habet, quæ libertas indiffe-
renter se habet ad contingentiam,
& necessitatem, & cum vtraque
compossibilis est, & rationabiliter
quidem, necessitas .n. non oppo-
nitur libero, sed contingentī, vt
colligitur ex 2. perhierm. cap. 3.
de modalibus, & 9. Meth. tex. 10.
vbi Scoti expositio videri potest;
quare necessitas tunc tollit do-
minium potentiæ super actum suū,
quando intelligitur præcedere ac-
tum, & potentiam determinare,
non quando subsequitur. Hinc D.
Ansel. de lib. arbit. cap. 1. ait: *Vo-
luntatem illam esse liberiores, quæ à
restitudine declinare non potest, & quod
peccare non est libertas, sed seruitus.*
Licet libertas nostra quantum est
de se respectu cuiuscumq; objecti
semper sit libera libertate contra-
dictionis, & hæc est cōmunis om-
nium Scotistarum sent. receptissi-
ma, quicquid Vulpes autumat tō-
p. part. 2. disp. 5. art. 6.

Sistendum est igitur, quòd tres
libertatis gradus in volūtate crea-
ta reperiuntur, Primus domini;
Secundus contradictionis, seu exer-
citij; Tertius contrarietatis, seu
specificationis, & manifestè colli-
gitur ex Sac. tex. Ecclesiæ. 15. vbi
sic legitur: *Deus ab initio constituit ho-
minem, & relinquit illum in manu con-
siliij sui: adiecit mandata, & præcepta
sua si volueris mandata seruare, con-
seruabunt te, apposuit tibi aquam, &
ignem, ad quod volueris porrigere manū
tuam.* qui textus citatur à Subtilis-
in 2. d. 37. q. vn. §. *Ideo merito &c.*
lit. N.

lit. N. & per illa verba: *Dens relinquit hominem in manu consilij sui*, Denotatur primus gradus libertatis essentialis, seu domini, quæ est fundamentum cæterorum, omni necessitate seclata. Per illa: *Si volueris mandata seruare*, Significatur inditam esse homini libertatem, contradictionis, & exercitij, ad quam spectat seruare, & non seruare præcepta. Per alia verba: *Apposuit aquam, & ignem, ad quod volueris porrigere manum tuam* &c. Explicatur libertas contrarietatis, & specificationis, quorum electio cum sit contrariorum, ad libertatem contrarietatis spectat.

Attamen licet omnes tres isti gradus libertatis, pro hoc statu homini convenient, sola tamen indifferentia contradictionis magis propriè, & adæquatè libertatem nostram exprimit, vt ex Arist. colligitur 9. Meth. cap. 2. vbi potentias rationales, & irracionales definit, quod irracionales, idest naturales sunt ex se determinatæ ad vnum contrariorum; rationales verò, idest libere sunt contrariorum effectrices, & statim rationem reddens in eodem tex. mih. 3. subdit: *Ratio autem eadem manifestat, & rem, & priuationem, non eodem modo*. Quibus verbis innuit per contraria intellexisse priuatiuè opposita; quæ in potentia inferunt contradictionem, vt Scot. intelligit 9. Meth. q. 15. & alibi.

Quod deinde libertas contradictionis sit magis propria volunta-

ti creatæ, ita probatur: Illa libertas, seu indifferentia est magis propria voluntati creatæ; quæ magis adæquatè eius libertatem exprimit, & respectu omnium obiectorum ei omni, soli, & semper conuenientium, sed talis est sola indifferentia contradictionis, non domini, vel contrarietatis, ergo &c. Maior patet, minor probatur, siquidè indifferentia domini communis est voluntati creatæ, & increatæ, & quantum est de se compossibilis est cum contingentia, & necessitate. Indifferentia quoque contrarietatis non conuenit voluntati creatæ in ordine ad quæcumque obiecta, si enim comparetur ad bonum in communi, vel ad bonum infinitum, in quo nulla est ratio mali, vel defectus boni veri, vel apparentis non potest circa illud obiectum habere actus oppositos amoris, vel odij, sed tantum amare, vel non amare, vt fufius infra, quæ est indifferentia contradictionis, ergo magis exactè, & adæquatè libertas nostra explicatur per indifferentiam contradictionis, quam per alias.

Probatur etiam per illam definitionem communem ab omnibus receptam, quod scilicet potentia libera est illa, quæ positis omnibus præ requisitis ad operandum, potest non operari, vt videre est apud D. Tho. 1. 2. q. 5. tex. 2. ad 2. & alibi. & Scot. in 2. d. 35. in fine, Ocham cum Nominalibus, Henric. Suar. tom. 1. de gratia prol. 1. cap. 3. & apud alios, quos ipse ibidem citat.

Patet

Patet tandem ex opposita definitione, quam habet causa naturalis, quæ ita definitur, Causa naturalis est illa, quæ positis omnibus requisitis ad agendum, non potest non agere, ut ignis approximatus commutabilis, &c. cum ergo per hanc definitionem causa libera præcisè à naturali distinguatur, quæ sit per indifferentiam contradictionis, per ly *agere*, & non *agere*, positis omnibus requisitis ad agendum, non poterit melius, & adæquatius explicari. Magist. Iacob. Brunus lib. de An. qu. 13. art. 5, sic libertatem arbitrii definiuit: *Est facultas, seu indifferentia actiua voluntatis, quæ positis omnibus ad agendum prærequisitis potest operari, & non operari in sensu diuiso*. Ponit illam particulam, *in sensu diuiso*, cum multis Thomistis lib. 3. de An. ad illudenda argumenta, quæ contra illos vrgent in illa famosa controuersia de prædeterminatione physica, quod ad operationes nostras tum naturales, tum liberas, Sed bona pace, Si per hoc differunt causa libera, & naturalis, quod positis omnibus requisitis ad agendum, una potest operari, seu necessario operatur, altera verò minimè, quomodo hoc in sensu diuiso accipi debeat? etiam causa naturalis non habens omnia requisita ad agendum potest non operari. Deinde quantum hæc distinctio valebit ad propositum de illa physica qualitate, & Decreto antecedenti, suo loco præse patebit.

ARTICVLVS TERTIVS.

De libertatis vsu, & quomodo voluntas sit libera in eo instanti, quo operatur.

S Cot. de hoc art. differt in 4. d. 49. §. Dico ergo, &c. & in p. d. 39. lit. H. & K. & 9. Meth. q. 15. in corpore, & in solut. Princip. ad 2. & sæpè alibi. Ad cuius intelligentiam præmittimus, vsum libertatis alium non esse, quam exercitium ipsum libertatis, ac proinde spectare ad actum secundum voluntatis, sicut ergo vsum cuiuslibet potentie actiue vniuersaliter necessario supponit nõ solum virtutem suam in ordine suo completam, & perfectam (non verò inchoatam, & diminutam) sed omnia necessario requisita etiã ab extrinseco ad effectum ipsum attingendum, ut sũt passi approximatio, cuiuslibet impedimenti remotio, & aliarum concausarum concursus, sic in proposito, vsum facultatis liberæ non solum præsupponit actiuam indifferentiam nudæ potentie, sed etiã omnia necessario requisita, & ad agendum proximè disposita, ut in actum suum prodire possit: Sicut igitur causa naturalis cum stat sub requisitis ad operandum, non solum non potest non agere, sed cum illis repugnat negatio actionis, ita è contra cum causa libera stat sub requisitis, non solum potest non agere, sed neque cum illis repugnat carentia actionis. Quia igitur in via libertatem habemus non remotam tantum, ut in Beatis, sed proximam, & expeditam, requiritur

tur, ut possit etiam eam prærequi-
sitis agere, & non agere.

Dices, repugnari etiā voluntati
separationem actus, cum est sub
prærequisitis ad agendum, quia
tam hæc illam determinant. Non
valet, ut. n. Subtiliss. docet in 2.
d. 1. qu. 2. ad 2. causa libera per
solam eius operationem determi-
natur, dicens: *In liberis causam esse
determinatam, est ipsam habere voli-
tationem respectu volubilis.* Non igitur
per aliquod præuium ad operan-
dum determinatur; nam hoc solū
causæ naturali est proprium.

Hoc modo communissima sent.
usum libertatis explicat, nō solum
Scotistarum, sed Recentiorum se-
re omniū, ut videre est apud Suar.
de Auxil. lib. 1. de concursu cap.
3. & rom. p. de Gratia, prol. pri-
mo cap. 3. num. 8. Vasq. & Cate-
sti Doctores Societ. contra Thomi-
stas, qui explicādo libertatis usum
dantur in sensu diuiso a prære-
quisitis ad operandum, nimis li-
bertatem nostram restringere vi-
dentur. Ut igitur completè in quo
usus libertatis consistat percipia-
mus, triplex status causæ liberæ
distingui debet; Primus, cum in
actu primo consideratur sub sola
ratione virtutis actiue ad utrumli-
bet, & tunc dicitur in potentia re-
mota ad operandum; Secundus sta-
tus, cum consideratur sub omnib.
prærequisitis necessarijs ad agen-
dum, & tunc dicitur in potentia
proxima; Tertius est, cum volun-
tas actu operatur, & de actu pri-

mo transit ad secundum.

Maiores difficultas est, quomodo
voluntas in eo instanti, quo ope-
ratur, sit libera, tunc. n. per ipsam
operationem elicita ad vnam,
partē iam determinata reperitur.
Hac de causa Ocham cum suis ne-
gat in illo instanti posse in volun-
tate usum libertatis assignare, sed
potius tunc necessario operari.
Nec nobis suffragatur, si dicatur
voluntatem actu operantem adhuc
liberè operari, quatenus licet am-
plius nō sit indifferens ad positio-
nem illius actus, vel ad carentiam,
quia iam illum elicit, remanet
tamen adhuc indifferens ad eum
continuandum, vel non continuā-
dum. Non suffragatur, nam licet
hoc valeret casu, quo voluntas in
sua operatione daretur pluraquam
per instantes, si eam supponatur du-
rare in sua operatione vnico tantū
instanti, adhuc vrget difficultas.

Attamen Subtiliss. in 2. d. 5. q.
2. §. *Respondes* etc. lit. C. & d. 25.
q. vn. §. *Dico ergo ad Questionem* etc.
& in 1. d. 39. art. 2. §. *De Secundo
dico* etc. & alibi, docet voluntatem
pro quocumque instanti temporis
liberè operari, & ita facile proba-
tur: Si illo instanti, in quo volun-
tas operatur, non esset libera, nun-
quam esset libera, nec vnquam da-
retur effectus aliquis liber, & con-
tingens, sed hoc est falsum, ergo
&c. Pr. sequela, quò ad primam
partem. Si voluntas esset ante actū
suum libera, hoc præsertim esset
tempore immediatè præcedenti o-
pera

perationē, a; hoc non saluat, quia
tunc voluntas dicebatur libera in
potentia, quatenus vsum liberum
exercere poterat in instanti, vel tē-
pore sequenti, quomodo non su-
mus in calu, hinc D. Aug. Epist.
107. ait: *Neminem peccare in eo, quod
fecit, nec quod facturum est, sed in eo,
quod facit*, Pr. etiam quō ad aliam
partem, quia in calu, actus non es-
set liber, nisi quatenus futurus,
quod nō bene dicitur, quia si dum
existit non est liber, ergo neque li-
ber dici potest quatenus est futu-
rus, in sua n. futuritione nō est al-
terius naturæ, quā in existentia
præsentiali; Nec valet dicere, ad-
dunt Mastr. & Bell. effectum esse
liberum, & contingentem, quia
poterat nō poni in esse, & non
quia pro eo tunc, in quo est, possit
non esse; Nō valet, siquidem prius
non fuit ens, ergo nec prius effec-
tus fuit actu liber, & contingens,
nam in præsentī loquimur de con-
tingentia prout est modus entis in
actu, & pro illo tunc pro quo est
in actu, Nec etiam valet si dicatur
actum dici liberum, quia liberē
conseruatur; nam hoc solum satis-
faceret, si voluntas in actu suo plus-
quam per vnum instās in actu suo
duraret, quæ fuit ratio Subtiliss. 9.
Meth. cit. Tum quia causa non
est causa, nisi quando actu causat,
ex D. 3. ergo causa libera quando
operatur, liberē operatur, quo-
modo igitur agens liberum dice-
tur, si vnquam nullam actionem
liberam habuit? Non potest volū-

tas dici liberē actum elicere ante-
quam eliciat, quia tunc nō est cau-
sa in actu, sed tantum in potentia,
neq; postquam elicit, quia quod
præcessit necessariō factum est, er-
go dicere oportet, quod pro eo
instanti, quō illum elicit, liberē
elicit. Totus est discursus Subti-
liss. in 2. d. 5. q. 2. §. *Respondet. hoc.*
fol. mibi 99. supra C. vbi sic ait:
*Omnis libertas arbitrii tolleretur, nam
voluntas in ista instanti nō elicit actum
liberē, & nō elicit liberē, antequam
eliciat, si ergo nunc elicit de necessitate
per se, quia pro tunc non potest non eli-
cere, ergo nunquam liberē elicit*, Ipsum
sequuntur Recentiores ferē omnes,
vt videre est apud Suar. disp. 19.
Meth. sec. 9. nu. 3. Hux. d. 15. de
An. sec. 15. Moris. & Alij. Ratio a
priori est, quā Doctor assignat plu-
ribus in locis, præsertim in 1. d. 39.
F. quia l. voluntas & quælibet alia
causa cum actu operatur, semper
intelligitur prius natura habere
potentiam ad actum, & posterioris
natura illum elicere, quæ ratione
dicebamus in Phyl. prioritate nat-
uræ ad rationem causæ sufficere,
ergo voluntas etiā in instanti tem-
poris, quo operatur, dicitur saltē
prioritate naturæ actu suum præ-
cedere, in eo autem priori habet
indifferentiam, seu potentiam ad
eliciendum, & non eliciendum, nō
vtique coniectum, sed diuisum in
illo eodem instanti. Neque potest
negari in eo instanti voluntatem
indifferentiam habere, quia cum
immediatē ante illud instans eam
habue-

habuerit, adhuc in eo instanti tempore, & durationis eam retinet, ut est prior natura ipso actu elicitum, quod .n. alicui per se conuenit, ubiqueque reperitur, & quocumque instanti existit, semper talis erit, sed illa indifferentia, seu libertas per se voluntati competit, ergo semper, & ubique talis erit, ut dicebamus de natura respectu necessitatis &c.

Probat hoc Scot. loc. cit. in 2. lit. G. de actu voluntatis Diuine circa decretum (sunt), quo Petrum predestinauit, vel mundum esse, voluit, qui actus in Deo liber fuit, non quod in aliquo instanti temporis priori erat potens actum illum deinceps eligere, quia ante instans volitionis mundi nullum instans durationis precessit, & postquam statutum est decretum de Mundi creatione, vel de Petri predestinatione non potest amplius non esse, cum Deus sit immutabilis, ergo actus Diuinus dicitur liber precise ratione illius indifferentie ad opposita pro eodem instanti distinctum, cum ordine solius prioritatis nature.

Objectiones.

Ob. Ocham: Voluntas in eo instanti, quo operatur, iam se ipsam determinat ad alteram partem, ergo tunc non operatur libere, quia non amplius indifferens, sed determinata ad actum elicitum remanet.

Secundo: Impossibile est, causam pro eodem instanti habere actionem elicita, & suspensa, sed pro eo

instanti, in quo operatur, est elicita, ergo pro eodem nequit esse suspensa.

Tertio: Actio in instanti, quod est, non potest non esse, nam ut Arist. docet. 1. Perhieri. omne quod est quando est, necessario est, ergo tunc est libera, quia vel poterat non esse tempore antecedenti, vel potest non esse in instanti sequenti, quibus argumentis territus Valp.

disp. cit. art. 10. concedit voluntatem actuali operatione non esse liberam, & ait esse de mente Doct. in aliquibus locis, quae per se assert.

Pro horum argumentorum solut. Notandum est, quod usus libertatis in voluntate spectat ad actum secundum, voluntas vero quocumque modo consideretur actum anteuertens, siue prius tempore, siue natura semper habet rationem actus primi, ex quo sequitur, falsum omnino esse, quod per positionem actus secundi voluntas nostra libertatem amittat, imò potius in tali actu usus libertatis apparet, cum sit actuale exercitium potentie liberæ. Determinatur igitur voluntas in actu secundo per suammet operationem elicita, sed talis determinatio eius libertatem non tollit, siquidem indeterminatio, in qua libertas consistit non est indeterminatio actus secundi, sed actus primi, nam causa libera ut sic est indifferens in actu primo, quæ indifferentie tolli non potest per eas quæ ad actum secundum actinent, qualis est actio, sed per eam determinat.

tarat, quæ pertinet ad actum primum, ut sunt necessariò prærequisita ad agendum, esse verò potentiam indifferentem in actu primo; & determinatam tantum in actu secundo per actionem, non solum non dicit repugnantiam, sed potiùs necessitatem pro exercitio potentie ad utrumlibet indifferentis; hinc sicut potentia ad legendum, vel scribendum per actualem inscriptionem, vel lectionem non deperditur, sed talis potentia exercetur, & perficitur; ita potentia voluntatis ad utrumque indifferens non tollitur per actionem, sed potius perficitur, & exercetur, & hac ratione Socr. in 3. d. 15. q. vn. supra E. ait, voluntatem ut voluntas est, esse liberam, non verò ut volentem, quia .i. eius libertas attendi debet respectu indifferentie actus primi, quod .i. omnia requisita habeat ad operandum, non autem respectu secundi.

¶ Et modò ad argumenta Och. ad 1. neg. conseq. ad probationem dicimus, quòd estò voluntas cum actu operatur, sit in actu secundo determinata, adhuc tamen indifferens manet in actu primo, & actu operatur ex potestate indifferenti, quam adhuc retinet; nec actus secundi determinatio tollit indeterminatorem actus primi, ut .n. logici dicunt, indeterminatio de possibili stat cum determinatione de re esse. affertur exemplum de potentia indifferente materie primæ ad plures formas, quæ licet sit sub determinata forma, nõ tamen

suam intrinsecam, & essentialem indifferentiam, & potentialem amittit; Sicut etiam in nostra sent. diximus pluries de natura comuni sub hæcceitate sub qua non adhuc illam indifferentiam, & communitatem ad aliam, & alia diffinitim amittit, licet sit ab extrinseco sub una hæcceitate determinata.

Ad 2. per idem concedimus .n. non posse rationem esse elicita, & suspensam pro eodem instanti simul, & coniunctim, sed bene disiunctim, quod tantum sequitur ex vi libertatis potentie iam explicata, unde bene dicebat Doctor: *Libertas non dicit potentiam simulatis ad opposita, sed simulatam potentiæ.*

Ad 3. ex illa propositione: omne quod est, necessariò est, solum concluditur, actionem voluntatis dum existit esse necessariam ex suppositione, non simpliciter, & absolute, ut Subtiliss. docet in 1. d. 39. licet siquidem secundum se, & quidditatem suam considerata, & in ordine ad sua principia effectus est contingens, & liber.

Ex his colligitur, non esse idem libertatem, & usum libertatis, sed distingui, sicut potentia ab exercitio sui distinguitur. Distinguedum est etiam inter libertatem remotam, & proximam, nam hæc ultra naturam virtutem potentie, connotat etiam prærequisita ad agendum, remota verò dicit solam nudam virtutem agendi, hinc cum Doctor dicit libertatē esse voluntati essentialē, & causam naturalem

ralem, & liberam distinguere per naturalitatem, & libertatem, tamquam per differentias essentielles, non loquitur de libertate in actu secundo, seu de usu libertatis, nam hic potest impediri, & de facto impeditur in Beatis, quia non possunt a fruitione cessare, ut Scot. docet in 4. d. 49. q. 6. *Dico ergo hoc.* Neque etiam intelligendum est de libertate proxima, quia etiam haec impediri potest ab extrinseco, si v.g. aliquod ex necessariis requisitis ad agendum desit, remanet ergo intelligendum de libertate remota, & intrinseca, quatenus scilicet est innata, & intrinseca virtus potentiae cum dominio sui actus, & indifferentia ad utrumlibet.

Petens, An sicut voluntas potest impediri, seu necessitari per impedimentum usus libertatis, ita possit etiam violentari, & cogi? Respondo cum distinctione, nam alij sunt actus eliciti ab ipsa immediate procedentes, ut amor, & odium, alij ab ipsa tantum imperati, sed ex alia causa eius imperio eliciti, ut lectio, locutio, ambulatio &c. quod ad istos actus concedunt omnes voluntatem posse vim pati, siquidem contra eius imperium possunt potentiae inferiores per violentiam agentis extrinseci actus suos exercere, ut cum in hanc, vel illam partem contra nostram voluntatem trahimur. Neque hoc Doct. negare voluit in 4. d. 29. q. vn. S. de primo &c. asserens voluntatem non posse simpliciter cogi ad actionem imperatam, sed

solum docere voluit non posse voluntatem cogi ad imperandos actus aliarum potentiarum. Quamvis ratio ad actus elicitos, dubium est, an saltem a Deo possit voluntas cogi, & violentiam pati, Vulp. tom. 1. par. 2. disp. 6. art. 7. & tom. 2. eiusdem partis disp. 58. art. 4. cum quibusdam alijs affirmat.

Bell. & Mall. in De An. disp. 7. q. 2. art. 3. negant, & afferunt pro ipsis Doct. in 4. cit. ubi aperire alicui contradictionem esse voluntatem simpliciter cogi, quod ad actum volendi, quod ita Subtiliss. probat, Si voluntas posset a Deo simpliciter cogi, vel hoc fieret immittendo ipsi voluntati aliquem actum, merè passivè se habenti, vel immittendo illi actum resistenti, & nolenti illum habere, sed neutro modo potest simpliciter cogi, ergo &c. Pater ma. ex sufficienti divisione, minorem probat, non potest primo modo fieri coactio, quia licet si Deus actum immitteret voluntati merè passivè se habenti, tunc quidem actus ille fieret ab extrinseco, adhuc tamen non fieret resistenti passivo, quia supponimus in eo casu voluntatem merè passivè se habere, violentum autem est, quod sit ab extrinseco cum renitentia passiva. Nec etiam secundo modo violentari potest, quia tunc infert Subtiliss. voluntas volens nolere, vel nolens velle, quod implicat. Scio responsionem Vulp. ad argumentum, sed non valet, & cum Scot. sentiunt D. Th. p. 2. q. 6. art.

4. D. Bonavent. in 2. d. 25. art. 1. q. 4. & 5. Alensius, Palud. Tatar. & Alij.

Valq. 1.2. disp. 26. nu. 27. affirmat posse voluntatē vim pati, saltem negatiuē in cessatione, vel omissione actus, & ita probat: Si voluntas esset congrua cognitione, excitata ad amorem alicuius obiecti, & prompta ad operandum, si Deus tunc denegaret concursum, talis cessatio, & negatio actus esset contra imperium innatum effectricis potentiz, iam ex se inclinata ad operandum; quo argumēto concludi potest voluntatem possitūe quoq. posse vim pati in operando, casu quo voluntas suspendere vellet actum suum circa aliquod obiectū, & nihilominus Deus actū illum continuaret, neq. in his actibus ait, sequi componi simul volitionem, & nolitionem, quia non supponitur voluntas nolens, vel volens formaliter, sed tantum interpretatiuē. Respondent Mast. & Bell. loc. cit. & bene, quod etiam in his casibus nulla sequitur violentia in voluntate simpliciter, sed solum secundum quid, & ratio est, quia voluntas est potentia suapte natura indifferens ad actum, & suspensionem actus, & inclinatio indeterminata violentiam à subiecto tollit à Doct. in 1. d. 1. q. 1. in fine, ubi se exemplificat de materia prima naturaher indeterminata, dicens: *Materiam primam propter indeterminatam inclinationē ad quancūq. sub quacūque forma quiescat, vt autē*

sequatur violentia simpliciter in voluntate ex actu, vel suspensione actus deberet hæc, vel ille ne dum esse contra affectū interpretatiuū, sed etiam contra eius innatam inclinationem, sicut in naturalibus; si in materia v. g. disposita ad formam aquæ introduceretur forma ignis, talis mutatio adhuc esset naturalis simpliciter propter inclinationem vniuersalem materiæ ad quamlibet formam, & diceretur violenta secundum quid, ratione scilicet dispositionum contrariarum.

Urgebis, potest Deus benedictus voluntatem creatam simpliciter ad aliquem actum necessitare, ergo & simpliciter cogere. R. cum relatis Scotistis negando consequens. n. est voluntatem cogi, quia in necessitari, nam voluntatē necessitari est ita ab extrinseco determinari ad aliquem actū, vt proximè non possit ad oppositum, vt modò in Beatis cōtingit in ordine ad gloriam, & in damnatis in ordine ad penam, cogi verò est in aliquē actū propelli suo innato appetitui, præsistentaneum, quod voluntati repugnat, cum sit potentia naturalis indifferens ad quencūq. actū, & eius suspensionem.

ARTICVLVS QVARTVS.

De Radice extrinseca libertatis create.

S Coc. quæstionem hanc pluribus in locis examinat, vt videre est in 1. d. 8. q. 5. §. Contra igitur &c. lit. R. & d. 2. q. 2. §. Ostensio esse de præmissis &c. & in 2. d. 1. q. 3. Et in 4.

In 4. & frequenter alibi. Dux sunt celeberrimæ sent. Prima est Thomistarum, afferentium extrinsecam libertatis creatæ radicem esse omnipotentiam voluntatis Diuinæ, quæ ob infinitam eius efficaciam, formaliter, vel eminenter, continet omnem modum causalitatis causarum secundarum, ita Caiet. p. p. q. 19. art. 8. & qu. 2. art. 13. & sequuntur communiter Thomistæ et Ferrar. Ioann. de S. Thoma, & Alij. Subtiliss. verò est totus ad oppositum, defendens primam radicem libertatis creatæ, & cuiuscumque contingentie in rebus creatis non esse omnipotentiam, vel efficaciam voluntatis Diuinæ, sed eius libertatē, ita locis citatis.

Pro intelligentia status contro- uersæ, debemus in voluntate Di- uina duas has formalitates distin- guere. scilicet efficaciam infinitam, & liber- tatis, siue ex natura rei cum Scoti- stis, siue faciunt cum attributis, siue saltem virtualiter, ac ratione ratiocinata cum Thomistis; & quod saltem præfatis modis distinguere de- beant, inde patet quia est ad ambre- sint perfectiones, & rationes volun- tatem diuinam concernentes, ut principium est agendi, diuersota- men modum ei conueniunt, nam li- bertatis ei conuenit per modum dif- ferentie eam distinguente a prin- cipio actiuo naturali; Infinita verò, efficacia, seu omnipotentia eam, distinguit a principio agendi fini- to, & limitato. confirmatur: Si Deus ad extra necessario ageret, libertas

in eo deficeret, non tamen infinita eius efficacia, unde Aristot. apud Subtiliss. & Multos Philoso. posuit Deum necessario agentem ad ex- tra, non liberè, adhuc tamen esse infiniti vigoris, ergo aliquo modo distinguuntur tales perfectiones in voluntate Diuina. hoc supposito.

Conclusio.

Dicimus, Libertatem Diuinam volun- tatis tantum, non eius omnipotentiam esse primam radicem extrinsecam liber- tatis creatæ. Est Scoti loco cit. quæ sequuntur eius discipuli, Faber 1. sent. disp. 53, Vulp. tom. 1. part. 2. disp. 6. Mastr. & Bell. lib. de An. disp. 7. q. 3. art. 1. Rubion. cum alijs, & ex Thomistis Bannea p. p. q. 18. art. 8. & alij. Pr. quod ad primam partem à Doct. loc. cit. & præsertim in 1. d. 8. q. 5. licet. hoc modo: Si Deus ad extra neces- sario ageret, duo hæc necessario se- querentur in conuenientia, vel quæ nulla amplius remaneret actio in- causa secundaria, vel si adhuc age- rent, omnes necessario agerent, & nulla liberè, & contingenter, sed hæc sunt falsa, ergo fatendum est, Diuinam libertatem esse primam, & præcipuam causam, & radicem extrinsecam libertatis nostræ, & con- tingentem in reb. Probat Scot. utrū- que sequi inconueniens, sequitur primum, quia causa prima prius naturaliter respicit causatum, quæ secunda ex prima proponit. de cau- sis, non solum prioritate à quod, sed etiā in quo, si naturaliter agat cum sit infinitæ virtutis, ergo in illo

Allo priori totaliter se sola effectū
causaret, nihilque causæ secundæ
remaneret agendum; ex hypotēsi
n. quod causa prima necessariò a-
geret, certè ageret secundum vlti-
mum potentie suæ, & actionem
causæ secundæ omnino præueniret.
Probat alterum sequi absurdum,
data, .i. hypotēsi, quod remaneret
in causis secundis actio, sequi hoc
aliud absurdum, quod nulla illarū
ageret liberè, & contingenter, sed
omnes necessariò, & naturaliter a-
gerent. ratio est quia causa mouēs
in quantū mota, si necessariò mo-
uetur, necessariò mouet, sed causa
secunda agit in quantum mota à
prima etiam ab Arist. 8. Phil. 33.
ergo si causa prima necessariò ad
extra ageret, necessariò quoque mo-
ueret, & causas secundas ad opē-
randum impelleret, & consequen-
tè omnes necessariò agerēt vt na-
turales, & ita periret libertas, &
contingentia in rebus. Contende-
bat hic Subtiliss. cōtra Philosophos
asserētes Primum motorem ad ex-
tra agere necessariò, & ad duo hæc
in conuenientia deducere, vñ qd si
Deus ad extra necessariò ageret,
nulla daretur libertas, vel contin-
gentia in causis secundis; alterum
inconueniens, maius primo est, qd
nō solum nulla salueretur libertas,
& contingentia in causis secundis;
sed qd nec vlla daretur in eis actio,
nec contingens, nec necessaria. cū
Deus esset etiam in eorum senten-
tia, infiniti vigoris.

Confirmatur: Impossibile est, nō

existente ēte per essentiā, ēs p par-
ticipationem remanere, hoc. n. ab
illo originem ducit, & ad illud es-
sentialē habet dependentiam, at
nostra libertas non est vtiq; liber-
tas per essentiā, sed per partici-
pationem, ergo hypotēsi data, qd
nulla esset in Deo libertas in actio-
nibus ad extra, necessariò sequitur
neq; etiam in nobis, & ita omnia
necessariò euenirent, & nullus es-
set vsus libertatis.

Ex allata doctrina sequitur pro-
batio conclusionis pro altera parti-
te, quod .i. prima radix contingē-
tiæ, & libertatis nostræ non sit effi-
cacia voluntatis Diuinæ; Ideo nō
Diuina omnipotentia modò causis
secundis relinquit locum agendi,
quia in applicatione suæ virtutis
infinitæ se nobis accommodat, &
vigorem infinitum quodammodò
attemperat, quia non agit, vt ab-
solutè potest, sed sicut vult; At si
libertate careret, & ageret ad ex-
tra necessariò, certè ex infinita ef-
ficacia suæ virtutis, & modo eam
applicandi, vel omnem causarum
secundarum operationem præue-
niret, vel eas quoque ad agendam
necessariò applicaret, vt Doctor
deducebat. Ratio est, quia data
hypothēsi, ageret vt posset, & non
sicut vellet.

Caiet. 1. p. q. 14. art. 3. Suar. disp.
29. Meth. sec. 3. nu. 16. Molina.
Vasq; cum alijs negant, sequi illa
inconuenientia ex tali hypotēsi;
nam adhuc remaneret actio causæ
secundæ, siquidem ait Caiet. causa

prima non ageret prius aliquo instanti durationis, in quo attingeret effectum sed prius prioritate naturæ, & prioritate à quo, non in quo. Ad id Sicut: quod Deo per impossibile naturaliter agente, adhuc actionem anteciperet in causis secundis, si eodem influxu uteretur, quoniam utitur, & non maiori.

Sed neutra responsio valet. Non illa, quia licet ita de facto sit, eo quod liberè cum nostris actionibus concurrat: non tamen in casu ita esset, nam ex quo causa prima necessariò in essendo est prior, quæ secunda prioritate in quo; & in illo priori, in quo est, sit perfectissima causa, & nullo modo impeditur, utique in illo priori necessariò agere, ac proinde causalitatem causæ secundæ præuenire etiam prioritate in quo. Neque illa Sicut, satisfactio affert, n. implicatiō in adiecto, quod causa prima agat naturaliter, & non agat quantum potest, & secundum ultimam potentiam suam.

Idem falsum est, quod Adversarij Scoti imponunt ipsum ita sentiendo, facere Dei voluntatē causam totalem contingentie in operationibus nostris, ac proinde à nobis libertatem auferre, falsa calumniam, nunquam, n. subtiliss. hoc somniauit, sed solum ait, quod si cut Divina voluntas est primum liberum, ita quoque eius libertas est prima radix, & præcipua contingentie in actionibus nostris, in qua sent. dignius sentit de Divina voluntate, quam Recentiores, ponentes

libertatem nostram primam, & præcipuam radicem contingentie in rebus, cum tamen voluntas nostra non sit primum, sed secundum liberum; & minus modeste, & religiose Molina p. p. q. 14. art. 13. disp. 12. & Perer. in sua Philosophia, cum alijs postquam talem calumniam nostro Doctori tam catholico, tam pio inusserunt, dicere audeant, eius sent. esse in fide periculosam, quatenus in nobis omnem auferat libertatem, & totam in Divinam voluntatem refunderet; falsa, & iniqua, impostura ex falsa intelligentia in ipsis prauis; Solum, n. Scot. docuit nostram libertatem reduci debere in libertatem Divinam, ut in primam, & præcipuam radicem, quatenus libertas nostra non est libertas per essentiam, sed per participationem à Divina; hinc in r. d. 39. D. ait: *Prima ergo contingentia oportet quod avertatur in voluntate Divina quæ ut videatur qualiter sit ponenda, primò videndum est in voluntate nostra, & ibi tria, primò ad quæ sit libertas voluntatis nostre, quomodo ergo libertatem nostram negavit Scot. cum potius ipsam semper supponat? Item in 2. d. 14. q. 3. ad 2. ait: Dico, quod circumscripto omni libero arbitrio humano, Angelico, & Divino, omnia evenirent de necessitate, & nihil contingenter. & in eodem 2. d. 27. q. vn. l. c. 2. contingentiam actionis peccaminosi pro formali retudie totaliter in libertatem creaturam, & solum permissivè in Divinam, idem habet in 3. d. 47. q. vn. ad 1. volens, quod*

quod in Christo nō obstat unione: naturaliter, siue liberè, est aliquid
 inposita, adhuc voluntas creata: reale in causis creatis; ergo &c. 32.
 non remansit prout a domino res- causas secundas posse dupliciter co-
 pedu suorum actuum. & in aliis siderari vel quatenus vim agendi
 sexcentis locis veritas hæc apud præcisè habent, vel quatenus vir-
 Scot. reperitur, ut bene notū esse tutem habent sic, vel sic agendi na-
 potest illis, qui eius literam legūt, turaliter, vel liberè: Primo modo
 non illis, qui diminudo; & ad libi- continentur in causa prima emanē-
 tum loquuntur; & eandem calum- ter, ratione summæ efficaciz; ac se-
 niam imponere poterunt hi Recē- cundo modo præcisè, in eo conti-
 flores Thomistis illis, qui pro ra- nentur, ratione summæ libertatis;
 dice libertatis extrinsecæ recurrūt ex qua præsertim oritur, ut causas
 ad efficaciam, & omnipotentiam secundæ suos effectus attingant eo-
 Dei. *Objectiones.* rum naturis proportionatos, qua-
 tens s. Deus liberè & modo libe-

Ob. 1. probando, quod prima radix extrinsecæ libertatis nostræ
 ac contingentiz in rebus sit effica-
 cia Diuinæ voluntatis: Omnipoten-
 tia Diuinā est causa rerum om-
 nium ad extra, siue necessaria sint,
 siue contingentia, & ipsa est, quæ
 disponit, & præparat causas con-
 tingentes, ut tales producant ef-
 fectus, ergo ipsa est prima radix
 contingentiz in rebus. & neg. cō-
 seq. est utiq; Diuinā efficaciam causa
 omnium rerum ad extra, non tamē
 ut sic, & absolute sumpta, sed ut
 libertate modificata, agit. n. ad ex-
 tra ut vult, & quomodo vult. duo
 ergo concurrunt in Deo respectu
 productionis rerum extræ, eius in-
 finita efficacia, & eius sūma liber-
 tas, illa est principium effectuum
 omnium quod ad rem, hæc quod ad
 offendi modum.

Obi. Omne, quod in rebus repe-
 ritur, continetur in sola omnipo-
 tentia Dei ratione infinitæ suæ effi-
 cacitatis, sed modus agendi siue

etiam cum liberia concurrat, etiam
 modo liberando concurrunt indifferenter
 ad utrumque paratum, cum causis
 vero naturalibus, modo naturali ad
 unum determinatum.

Modo arguitur, quod si Deus
 ageret ad extra, necessariò adhuc
 libertas in nobis remaneret. Pate-
 rum non reduciatur ad Deum vel
 in causam, sed imputatur solam
 voluntati create, ergo similitudinali-
 quis effectus, est etiam quatenus
 parte Dei esset necessarius, adhuc
 tamen ex parte causæ proxime quæ
 est voluntas, potest esse contingens.
 R. negando paritatem de pecca-
 to, & de alijs effectibus; siquidem
 peccatum nihil est, & nō habet nisi
 causam deficientem, ac contingentem
 in proposito sumitur positivè
 pro modo entis indifferētis ad exi-

stere, & non existere pro ut neces-
 sitati opponitur, quod si datur in
 entibus creatis, a Deo principaliter
 respicere debet ut a causa primo

tali per essentiam.

Ob. Iam experimur effectus contingentes in hoc mundo inferiori, ortum ducere a causis vniuersalissimis orbis superioris, nempe Corporibus celestibus, quæ sunt causæ necessariæ, ergo etiam Deo necessario agente, non impeditur libertas in nobis, & contingentia. *ꝑ.* ex Doct. in 1. d. 39. in fine, dupliciter accipi contingentiam, vno modo positivè, vt opponitur necessitati, & dicit respectum ad indifferentiam suæ causæ agentis cū pleno dominio libertatis; alio modo priuativè, quo sensu etiam effectus naturales dicuntur contingentes quatenus promeniunt a causa impeditibili per aliam efficaciorē; Indè negatur conseq. nam aliud est loqui de effectibus contingentibus in primo sensu, aliud in secundo, nam isti effectus sunt reuera necessarii ex modo, quo a causis suis produciuntur, licet tales causæ impediri possint; effectus verò contingentes primo modo, vt sunt operationes nostræ libere, nullatenus possunt in causam necessariam reduci.

Ob. Data illa hypothese, adhuc homines, & causæ creatæ essent in suis actionibus defectibiles, & mutabiles, huiusmodi. n. imperfectiores consequuntur eorum naturam, & non ab extrinseco illis accidunt, putà ex modo agēdi Dei ad extra, ergo adhuc daretur contingentia in rebus, & libertas in nobis. *ꝑ.* neg. conseq. ratio est, quia licet da-

ta tali hypothese, causæ creatæ essent mutabiles, & defectibiles intrinsece, & natura sua, in suis tamen actionibus, vel ab extrinseco necessitarentur, vel prorsus destitutæ manerent, ex præuentione causæ primæ, quæ est infiniti vigoris.

Ob. Libertas in nobis non est perfectio simpliciter, siquidem est a reatitudine defectibilis, ergo non est participatio libertatis Dei, ac proinde data hypothese, quod Diuina libertas deficeret, non opus esset nostrā deficere. *ꝑ.* quod illæ perfectiones in nobis cū Deo communes, vt sapientia, iustitia, bonitas &c. quamuis in nobis imperfectiones habeant admixtas, atque ideo vt in nobis a ratione perfectionis simpliciter deficiant, in se tamen consideratæ secundum earum præcisam formalitatem, vt a creato, & increato præcindunt, sunt perfectiones simpliciter, sic etiam de ipsa libertate asserendum est, ac consequenter omnes in nobis sunt perfectiones participatæ, neque in nobis remanere possent, ex hypothese, quod in Deo deficerent. Ideo nihil.

Ob. Cū plures causæ ad communem effectum producendum concurrunt, vt vnus sit liber, sufficit, quod altera causarum sit libera, vt etiam ipse Doct. fatetur de voluntate, & obiecto quol. 16. illa liberè, isto naturaliter concurrente, & tamen tota actio est libera, ergo sic etiam data hypothese. *ꝑ.* concedendo antec. quando causa

prin.

principalis est libera, ut est de obiecto, & voluntate, quæ principaliter ad actum concurrunt, sed data hypothefi, causa principalis erit necessaria, ideoq. etiam tota actio.

Ob. Conclusio sequitur debiliorem partem, hinc videmus in Syllogismo ex vna necessaria, & altera contingente, sequi conclusionem contingentem, ergo data hypothefi, quod Deus ageret necessario, sufficeret ad libertatem altera cõcausa, nempe voluntas creata. R. neg. conseq. nam concessio, quod Deus ageret necessario, nulla daretur causa contingens, & libera, quantum ad usum, ut argumentum supponit.

Ob. Concurfus causæ primæ modificatur à concursu secundæ, ergo etiam in eo casu nõ necessario voluntatem humanam traheret. R. hoc argumentum non potest à Thomistis adduci, qui physicam ponunt prædeterminationem in voluntate creata, afferentes, quod concursus Dei in causa secunda receptus, hanc ad talem actum determinat. Et quando etiam ita defectio hoc esset, eueniret, quia modò Deus causis secundis se accomodat, tamen in eo casu, quo Deus ageret secundum vltimum potentiam suam, & non liberè, totum eueniret oppositum.

Ob. andè Auth. Arist. qui ita de facto tenuit, posuit. n. Deum ad extra necessario agere, & adhuc remanere libertatem in nobis. R. & ideo Subtiliss. aduertit, Arist. & anti-

quos Philosophos latentes contradições concessisse, eos ad impossibile deducens, ex illis duabus inconuenientijs relatis, dato igitur casu nõ tolleretur à voluntate creata libertas intrinseca, cū hæc sit ei essentialis, sed solū eius vsus impediretur, qui est voluntati extrinsecus, & accidentalis.

ARTICVLVS QVINTVS.

De Radice intrinseca libertatis creata.

S. Cot. in 2. sent. d. 25. de hoc articulo differit sub alijs verbis. s. Vtrū aliquid aliud à voluntate causet effectiue ad actum volendi in voluntate, inuehens in quorundam sententiam, opinantium voluntatem ad actum volendi determinati ab intrinseco à phatasmate, vel ab intellectu sub intelligentia constituto, negans omnino radicem intrinsecam libertatis petendam esse ab indifferentia iudicii, sed esse ipsam indifferentiam activam potentie volitiuæ. D. Tho. 1. 2. q. 17. ad 2. affirmat, quod radix libertatis est voluntas ut subiectum, sed sicut causa est ratio, & p. p. q. 83. art. 1. in corpore ait: quia iudicium rationis ad diuersa se habet, & non determinatum ad vnum, pro tanto necesse est, quod homo sit liberi arbitrii, & sequuntur Thomistæ communiter, Caiet. Bann. Medi; Aluar. Complut. Ioann. de D. Tho. Iauell. & alij, quibus adheret Bellarm lib. 3. de gratia, & lib. arbit. cap. 8. ita eorum sententiam declarantes:

tes:

tes in ipso, quod intellectus non proponit voluntati aliquod bonū, ut necessariō volendū, sed ut hinc, & illinc apparēt rationes, ut ametur, vel non ametur, aut respiciatur, nō potest volūtas, quę ductū sequitur intellectu, velle illud necessariō, sed liberē, sicut ē cōtra quādo vltimū iudiciū practicū intellectus est determinatum, tunc quoque prorsus volūtas ad alterā partē determinatur, nec potest ad utrāq. sumus cum Subtilissimo, ideo

Conclusio.

Dicimus, primā radicē intrinsecā libertatis nostrę nō esse indifferentiā iudicii, sed indifferentiā ipsius potentie volūtiue. Est Subtiliss. 9. Meth. q. 15. & in 2. d. 25. qn. vn. quem sequuntur communiter Scotistę, ut vidēre est apud Fabr. disp. 9 de pñitv. cap. 10. Vulp. tom. p. p. 21. disp. 5. art. 4. Malt. & Bell. in de An. disp. 7. q. 3. att. 2. & alios, & ex Exteris sequuntur Suar. lib. 1. de auxilijs cap. 2. & disp. 29. Meth. sec. 3. Arriag. disp. 8. de An. sec. 2. Hurt. Bec. & alij ab ipdem Doctoribus citati.

Quō ad primā partē conclusionis, quod scilicet prima radix libertatis nostrę non sit indifferentiā iudicii, ita a Subtiliss. probatur in 4. c. 5. Dico ergo &c. intellectus nō potest regulare voluntatem indifferenter ad hoc faciendum, vel nō faciendum, nisi de vno demonstrando, de altero paralogizando, siue Sophisticē discurrendo, ut in conclusione decipiatur, ergo si indif-

ferentia voluntatis ad agendum, & non agendum est, ab intellectu indifferenter obiectum proponēt, sequitur Voluntatem Diuinā nō esse liberā in suis actionibus. Cōseq. est euidens, quia intellectus Diuinus non paralogizat, nec indicando decipitur. Pr. antecedens, illę conclusiones pro utrāq. parte deductę sunt contradictorię, ergo non possant ambę esse verę, ac consequēter si vna erit vera, altera erit falsa, & erronea. Si dicas intellectum circa utrāq. partē discurrere probabiliter, adhuc sequitur voluntatem Diuinā non posse esse liberā de quocumque n. obiecto intellectus Diuinus notitiā verā, & eidentem habet, non probabilē. Tum quia, indifferētia intellectus ad hoc indicandum, vel oppositum, non est intrinseca, nec potestas proxima ad oppositum, sed ex varijs medijs, & motibus oritur, quę ad mutandum iudiciū in probabilib. occurrunt, eo modo quo animal intendens comedere hoc pabulum, se auertit ad aliud delectabilius, quod ei occurrat, quā indifferentiā ad hoc, vel illud indicandum ut conuenientius, nil ad libertatem conducit, cum hęc potat, ut possit omnibus ad agendum pręrequisitis, velle, & nolle possit, & velle, & non velle. Tum quia cum ab intellectu varia elicita sunt iudicia de eodem obiecto, v. g. dandam esse eleemosinā ope misericordię, & non dandam esse, quia alia ratio obstat v. g. ne

cadat

cadat & decētia stat. si po. est volū-
tas hoc, vel illud iudiciū sequi
indifferēter, ergo prima ratio do-
minat, & libertatis erit in ipsa vo-
luntate, non in iudicio intellectu.
& si illa varia iudicia admittuntur,
erunt (solum conditio, non causa,
liberæ determinatiōis, si verò nō
potest voluntas, utrumq; ad libitū
sequi, nullo modo libera erit, sed
tanquam serva ductum intellectus
sequeretur, quod est cōtra D. Da-
malcenū, & alios PP. per hoc vo-
luntatem ab appetitu distinguen-
tes, quia hic ducitur, non ducit,
illa verò ducit, non ducitur.

Dices, quando intellectus abso-
lutē iudicat alteram partem esse
sequendam, tunc necessitatur vo-
luntas ad talem partem volendam.
At hoc est probandum, hoc, n. est
quod negamus, sic n. nunquam
voluntas esset libera, quando n.
iudiciū manet indifferens, ipsa
voluntas manet perplexa, nec ma-
gis ad unam, quā ad aliam par-
tem inclinari, & postquam iudiciū
est ad unam partem determinatū,
non potest voluntas non sequi du-
ctum illius, in eorum sent. quan-
do ergo erit libera? Nec valet hic
recursus ad sensu n. compositum,
vel ad suppositionem, quæ stat cū
libertate, nam hæc veræ sunt, quā-
do compositio, vel suppositio sunt
in potestate ipsius agentis, v. g. cū
Petrus currit, necess. r. d. inqueretur,
hæc necessitas non tollit libertatē,
quia in potestate eius est talis cur-
sus; at si Petrus ab extrinseco ad-

talem cursum impelleretur, talis
motus nō esset liber ex suppositio-
ne, sed necessarius, quia non est in
sua libertate tollere suppositionē.
Tum quia indifferentia libertatis,
quæ est in voluntate, perfectior, &
nobilior est indifferentia iudicii in
intellectu, ergo non potest ab illa
originari, nullum n. perfectius po-
test ab imperfecto produci saltem
totaliter. Pr. antec. nam indiffe-
rentia libertatis, vt sic dicit perfe-
ctionem simpliciter, ac in Deo re-
peritur, sed indifferentia iudicii o-
ritur ex imperfectione intellectus
nostri, qui dum non distinctē at-
tingit obiectorum naturam, tantū
probabiliter pro vtraq; parte circa
illa discurret. Tum tandem quia
stante ultimo iudicio pratico in-
tellectus ad unam partem deter-
minato, adhuc voluntas suam
integram libertatem retinet, &
proximē potens etiam in aliam
partem flexere, vt art. sequenti
patebit, ergo falsum est eius liber-
tatem ab indifferentia iudicii pen-
dere.

Est tamen hic advertendum cum
Fabro disp. 4. de Poenit. num. 227.
& Mastr. & Bell. hic nu. 43. quod
licet voluntas nullo modo princi-
pium habeat sue libertatis à ratio-
ne, seu intellectu, sed à seipsa; at-
tamen necesse est, vt liberè opere-
tur præsertim quod ad specifica-
tionem, quod præcedat iudiciū
rationis de convenientia, vel di-
scriminatione obiecti, quod tamen
iudiciū potius dici debet occasio,
& con-

& conditio sine qua non, quatenus voluntas velut potentia cæca non potest ferri nisi in obiectum, quod ei ab intellectu propositum fuit, non .n. potest in incognitum agere, non autem censeri debet causa, & principium libertatis, ut Thomistæ asserere videntur; & hoc innuere voluit Subtiliss. q. 15. Meth. cum ait: *Scientia non est propriè causa prædictæ indifferentiæ*. Addit ly pro-
prie, si etenim causa accipitur pro occasione, vel cōditione sine qua non, ut sæpè accipi solet, concedi potest in hoc sensu libertatē voluntatis radicaliter & principiatē ab intellectu pendere.

Probatur quò ad aliam partem, quòd .i. radix libertatis intrinseca sit ipsa natura potentia indifferentis ad vtrumlibet, & fuit doctrina Scoti quol. 16. lit. V. & patet etiā ex modò dictis, si .n. voluntatis libertas non radicatur (supra iudicij) indifferentiam, ut Thomistæ præcedūt, remanet, ut supra indifferentiā potētia volūtatis, radicetur. Tū quia modus, & differentia ab illa cadente remanant, & procedit, cuius est modus, & differentia, non ab alia, sed indifferentia libertatis, quæ in voluntate formaliter reperitur, est modus eius, vel differentia ipsam distinguens a potentia naturali, ergo in voluntate erit, nondum formaliter, sed etiam radicaliter.

Obiectiones.

Thomistæ arguunt Arist. 2. Eth. cap. 2. & 3. docet, quòd deside-

rium, & electio oritur ex consilio, & iudicio rationis, & 9. Meth. cap. 3. ait, potētias rationales eo, quod rationales sunt se habent ad opposita, quod non competit potentij irrationalib. ergo ex eo, quod ratio se habet ad opposita, sequitur tamquam ex causa volūtatis libertas ad opposita. 12. electionem ex concilio provenire tamquam ex conditione necessaria, non tamquam ex propria causa libertatis, ideo nihil & 9. Methi vocat intellectam potentiam rationalem potentem in opposita, quatenus subest volūtatis imperio ex Doct. ibidem in explicatione textus, & qu. 15. ibidem. & in 3. dist. 25. S. ubi potētiam rationalem, quæ est oppositorum, vocat appetitum, & electionem, quæ est actus voluntatis, ut diximus supra. Voluntas igitur est libera à Deo efficienter, ab intellectu, ut à conditione prævia, à se formaliter, & dicitur appetitus rationalis, quia sequitur rationē, ad distinctionē appetitus sensitivi, qui sequitur sensum. Nec illa varietas iudiciorum est causa libertatis, sed tantum conditio sine qua non. Neque semper, nam etiā experimur libertatem nostram, circa obiecta voluntati proposita, simplici quadam apprehensione, quorum nullum adhuc iudicium indifferentiæ præcessit.

Ob. Hac ratione in Beatis voluntas non est libera, quia non est ibi appetitus rationis indifferens, sed omnino determinatus, nam tunc iudi-

iudicium ostendit summum bonū, *motum voluntatis ex tali iudicio indifferenti pronunciantem, ergo &c.* & neg, Doct. in 4. d. 49. qu. 6. negando assumptum, sed potius definitur, quod sit: *Motus voluntatis cum indifferencia factus*, qui licet actum intellectus supponat, non tamen ut causam suam libertatis, sed solum ut conditionem requisitam, quatenus voluntas operari nequit sine obiecti presentia, quod per praeuiam sit cognitionem.

& quando causae liberae dicuntur arbitrio liberae, ideo tales dicuntur, quia dicunt ordinem ad arbitrium, scilicet ad iudicium rationis, non utique tamquam ad radicem libertatis, sed volui ad ministrum, & consiliarium proponentem obiectum operabile, & circumstantias. Hinc colligendum, quod electio eorum, quae necessariam connexionem habent cum fine, continentur virtualiter in ipsa libera efficaci voluntate finis, ita ut implicet aliquem velle efficaciter finem, & non velle talia media, nam efficacia in appetitione finis, etiam applicationem mediorum respicit, idcirco volens finem, necessario vult etiam illa media, non tamen necessitate consequentis, sed consequentiae, quia sicut liberè vult finem, ita liberè vult media, quatenus libera electio alium mediorum comitatur virtualiter liberam volitionem finis, non igitur hoc provenit ex solo intellectus iudicio, ut Thomae & imaginantur, nisi solum praesuppositum ostendendo, & consiliando &c.

Ob. Actus liber definitur esse

motum voluntatis ex tali iudicio indifferenti pronunciantem, ergo &c. & neg, assumptum, sed potius definitur, quod sit: *Motus voluntatis cum indifferencia factus*, qui licet actum intellectus supponat, non tamen ut causam suam libertatis, sed solum ut conditionem requisitam, quatenus voluntas operari nequit sine obiecti presentia, quod per praeuiam sit cognitionem.

Ob. Quando iudiciū caret omni indifferencia, & solum ad unum coarctatum est, motus, qui sequitur in voluntate est ineliberatus, & libertate carens, quod patet in motibus primò primis, quorum necessitas inde oritur, quia non proponitur in obiecto aliqua ratio mali, ergo &c. & ex Doct. in 4. d. 41. ad 1. 3. q. quod motus primò primis, qui prorsus naturales sunt, & necessarii, non sunt actus voluntatis, sed appetitus sensitivi, Ideo nihil. Delectationes verò, quae sunt in voluntate tanquam primi motus, aut esse peccata, quando sunt de obiecto illicito, quia illae non sunt sine actu rationis, & voluntatis praecedente, & in 3. d. 15. art. 2. satis probabile iudicat illos actus primos excusari a peccato mortali, non tam ex defectu plenae deliberationis, quam ex vehementi passione inopinatè secum trahente voluntatem in consensum, quae faciliè nata est condelectari appetitui sensitivo propter connexionem partis intellectivae cum sensitiva, qua ratione motus illi primi voluntatis dicitur

dicti solent subreptitij, quam sent. tenent etiam Vitoria relectione de puer. perueniēte ad vsū rationis, Corduba lib. 2. de Ignorantiā q. 10. Valent. disp. 2. q. 5. puncto 3. quos citāt Bell. & Mast. sed de his alibi.

Ob. Non potest voluntas appetere aliquid, nisi à potētia cognoscente proponatur ei tanquam bonum, nec respuere, nisi proponatur tanquam malum, ergo si potētia cognoscēs est determinata, & non proponit nisi vnum bonum .i. vel malum, appetitus necessariō illud vel appetit, vel respuit, vt in brutis patet, at si intellectus proponit obiectum indifferenter sub ratione boni ex vna parte, & sub ratione mali ex alia, poterit appetitus in hanc, vel illam inclinare, & ex hoc erit liber. R. argum. solūm concludere, quod obiectum proponi debet sub indifferētia, vt volūtas circa illud sit libera libertate specificationis, & talem obiecti propositionem esse necessariā tanquam conditionem, siue quis volūtas nō talj modo libera esset circa illud obiectum; non probat tamen esse veram causam, & radicē talis libertatis, putā specificationis, & tāto min⁹ exercitij. Concedunt tamē aliqui Scotistæ, quod si Thomistæ his rationibus præcedunt indifferētiā iudicij, & obiecti esse radicē libertatis specificationis, possent aliquāliter sustineri, præsertim .n. libertas specificationis per hoc à libertate exercitij distinguitur, quod hæc se

net ex parte potētiæ, illa verō ex parte obiecti, quod per suam bonitatem, vel malitiam potest actū huius, vel illius terminare, nempe amorem, vel odium, sed quia Thomistæ his argumentis, demonstrare contendunt omnem libertatem vt ex radice pendere ex indifferētia iudicij, ideo iurgia scātēt.

Et collige ex Subtiliss. in 1. d. 39. art. 1. quod libertas volūtatij Diuinæ consistit in indifferētia potētiæ liberæ, non ad oppositōnes diuersos actus, quia sic includeret imperfectionem, sed ad oppositā & diuersa obiecta, quod maxime pfectionē potētiæ, & actus arguit.

ARTICVLVS SEXTVS.

An voluntas determinetur ab ultimo iudicio practico intellectus.

Scot. tam in 1. d. 35. cit. quā in 3. d. 3. q. vn. art. 2. & in 4. d. 43. q. 2. lit. A. & alibi frequenter respondet negatiuē contra Thomistas, asserentes, quod quando vltimū iudicium practicum intellectus est determinatum, tunc quoque volūtas omnino determinatur in alteram partem. Scotum sequuntur Scotistæ communiter, vt videtur apud Fabrū, Vulp. Barg. Mast. & Bell. & Alios. item & Nominates cū Ocha in 3. q. 12. art. 3. Gabriel. Marf. Maior. & fuit etiā sent. Henrici. quol. 1. q. 16. Riccard. in 2. d. 28. art. 2. q. 4. & Abulensis 3. hb. Reg. cap. 12. q. 6. & ex Recentioribus Hurtad. disp. 14. de Anima sec. 8. Beccanus, Onuphr. & Netherici quasi communi-

miniter, excepta Thomistarum. minus bonum contra rationem.

schola.

Conclusio.

Dicimus cum Subtiliss. voluntatem non determinari ab ultimo iudicio pratico intellectus. Pr. 1. cum Arist. et Sanctorum Patrum autoritatib. Philosophus 3. de An. tex. 47. ait: *Amplius præcipientem intellectu, & dicente intelligentia fugere aliquid, aut prosequi non monetur, sed secundum concupiscentiam agit ut incontinens.* & 3. Eth. cap. 2. inquit: *Non nulli opinantur quidem melius, sed propter præuitatem eligunt quæ non oportent.* & cap. 14. sic loquitur: *Voluntas incontinentis appetit id, quod non putat esse faciendum, & quærat illud, quod dixit quidam Poeta: Conosce il meglio, & al peggior se appiglià.* Item D. Aug. in psal. 123. ait: *Sæpe quid sit agendum videmus, nec agimus, quia non desistat.* & paulo infra: *Ecce videmus quid agendum, & tamen nolumus agere.* & D. Bernardus de lib. arbit. ait: *Voluntas licet non sine ratione, tamen contra rationem potest eligere minus bonum.* & confirmatur ex illo Luc. 12. *Servus, qui cognovit voluntatem Domini, & non fecit.* ergo posito iudicio intellectus etiam ultimo, & pratico, non solum potest voluntas illud non sequi, sed etiam oppositum velle.

Respondent Thomistæ hoc esse verum cessante iudicio priori, & adueniente alio. Non valet, quia tunc non esset contra rationem agere, sed aliarum autoritates dicunt, quod voluntas eligere potest

Pr. 2. rationem Docti in 4. d. 43. q. 2. lit. H. ubi docet, quod idem appetitus brutorum non est liber, quia cum sit determinatus ad certum genus appetibilem non potest non sequi illud obiectum, quod cognitio sensitiua ut commodum demonstrauit, nec potest non respicere quod illa ostendit in commodum, ergo voluntas, quæ est appetitus rationalis, ut sit liber non debet sicut illa determinate sequi iudicium, & rationem intellectus, ut illud omnino facere teneatur, quod intellectus suo ultimo iudicio dictauerit, sed potius etiam illo sic stante, facere illud, quod magis ei libuerit. Conseq. est eundem, assumptum est in confesso apud omnes.

Quod si Thomista diceret, non ea causa præcisè appetitus brutorum non dicitur liber, sed ea ratione præsertim, quia sequitur cognitionem determinatam, & non indifferentem, sicut sequitur voluntas, nam intellectus, qui iudicat suo ultimo iudicio pratico hoc fore faciendum, potest consimili iudicio ad alia aspiciens dicere non esse faciendum, quod brutorum æstimationi non euenit.

Sed contra, licet stante iudicio indifferenti posset voluntas dici libera, attamen quando eueniret ultimum iudicium determinatum, non posse libera dici, sed protus similis esset appetitui brutorum in operando, & est ratio Doct. in 2.

cit. d. 25. R.

Pr. 3. Postea hac doctrina, tolleretur vsus libertatis, sed hoc est falsum, ergo &c. probatur sequela, si n. voluntas in omni actu suo ab ultimo iudicio determinatur, cum hoc sit vnum ex requisitis ad operandum, sequitur, quod ageret determinata antecederet, & sine libertate, posito .n. illo iudicio, non potest per ipsos voluntas non sequi, nec in manu ipsius voluntatis est, ne tale iudicium ponatur. Nec recursus ad sensum compositum, & diuisum hic habet locum, cum hæc compositio, vel suppositio non sit ipsi voluntati subiecta. Respondet lauell^{us} in 9 Meth. q. 4. non impediri vsus libertatis, quia iam talis determinatio est à iudicio practico radicaliter libero. Non valet, quia iam ostensum est non dari in intellectu hanc libertatem radicalem. Tum quia hoc iudiciū vltimum iam est determinatum ad alteram partem, quomodo ergo est indifferens in proponendo obiectum?

Respondent aliqui Thomistæ, iudicium illud practicum dependet à voluntate, voluntas .n. cum primò ei proponitur obiectum, potest finire se moueri ab obiecto, vel resistere, & dum finit se moueri à ratione proposita, tunc intellectus concludit iudicium practicum, ad quod sequitur electio, potius voluntatis.

Sed contra, Voluntas finire se, moueri est actus liber voluntatis,

& sic ante iudicium practicum, ergo non omnis actus voluntatis ex determinatione iudicii practici elicitor.

Respondent Alij, adhuc voluntatis libertatem seruare, stante iudicio practico determinate, siquidem actus elicitur à potentia secundum se libera, licet ipsa sic determinata in sensu composito necessario operetur. Non valet, nam ad saluandum libertatis vsus ex Subtiliss^{is}, in 2. d. 25. non requiritur dumtaxat, vt potentia sit natura sui libera, sed etiam vt sic proximè ad operandum applicata cum omnibus requisitis sit libera, & indifferens in sensu composito ad operandum, & non operandum, & hæc est præcipua ratio, quæ in hac materia afferri potest, nam etiam Thomistæ causam liberam describunt, quod cum habeat omnia requisita ad operandum, adhuc potest operari, & non operari, ad differentiam causæ naturalis.

Pr. 4. quod stante operatione Thomistæ nullus datur vsus libertatis, neque exercitij, neque specificationis. Non exercitij, seu contradictionis, stante .n. tali iudicio intellectus, adhuc voluntas indifferentiâ retinet ad operandum, & non opadum, q. patet de Angelis malis, qui æqualitatem Dei appetierunt, non obstante iudicio practico dicente, æqualitatem illam esse impossibilem creaturis. Item stante iudicio dicente Deum esse super omnia, diligendum, adhuc voluntas remanet

net ex se indifferens ad amandum, & non amandum, aliter talis dilectio nō esset meritoria, cum stante isto dictamine, non esset nobis libera, sed necessaria. Neque esset libera libertate specificationis, & contrarietatis, experimur .n. multos rectē iudicare, & consultare, quid agendum sit, vel faciendum, & tamen vel ob malam consuetudinem, vel propter vehementiam passionum, vel ob aliquem finem, ab ipsa præsū eligere illud, quod malum est, & peccatū, iuxta illud Quidij: *Vides meliora, proboque, deteriora sequor.* & de facto ita enenit contra conscientiam peccantibus, faciunt siquidem quod sciunt esse prohibitum, & nullo modo faciendum, quo casu sic operantibus, voluntas nūmo iudicio practico nō confirmatur, sed potius illud respuit.

Pr. 5. Si voluntas in suis operationibus a iudicio intellectus penderet, semper talis defectus esset iudicium erroneum, & semper sic peccans esset hæreticus, sed hoc est falsum, ergo &c. Pr. sequela, quia tunc intellectus iudicaret hic, & nunc aliquid esse eligendum, quod fides dicat esse peccatum, & fugiendum. Resp. aliqui Thomistæ negando sequelam, & ratio est, quia huiusmodi iudicium est practicum, hæresis autem debet esse error speculatiuus. Non valet, siquidem, huiusmodi iudicium etiam practicum fidei aduersatur, quæ practice dicat hic & nunc Deum esse di-

ligendū. Tū quia nullū peccatū datur, nisi sit voluntarium, sed error hæresis est peccatum, ergo necessario aliquem actum voluntatis involuere debet, vel elicītū, vel imperatum.

Respondet Vasq. quod in intellectu peccatus præcedit semper non utiq. error practicus, sed aliquis defectus considerationis, ita ut intellectus efficacius suadeat malum, quā bonum; & sic peccans talem semper patitur defectū in intellectu, qualem non patitur qui non peccat. Neque hic modus dicendi valet, nam neque Lucifer, neque Adam in consideratione peccarunt. Tum quia aduersatur doctrinæ D. Aug. 12. de Ciuit. Dei cap. 6, ubi docet, quod ex duobus æqualiter anima, & corpore affectis, videntibus corporis alicuius pulchritudinē, alter potest illicitē concupiscere, alter verò in casta voluntate permanere, & præcise causa huius differentie, ait, esse, quia vnus voluit, alter noluit a castitate deficere. Sed non esset æquales animo, si alter haberet perfectā scientiam, alter minimē. Nec tunc Sanc. Doct. rectē refunderet causā talis differentie in velle, vel nolle, sed potius in scire, vel nescire. Tū quia, si ad peccandum semper intellectus efficacius proponit obiectum malū, ut Vasq. asserit, voluntas tunc necessitabitur ad peccandum, patet sequela, si .n. efficacius proponatur ab intellectu peccatū, quā abstinentiam a peccato, hæc

erit

erit impossibilis, quia id est ipse, quod
quod minus efficaciter proponi-
tur, eligi non potest. hinc motus
Hurtadus, Arragag & Alij hoc sig-
nificant Vsq; irridens.

Remanet ergo firmiter tenendum,
quod intellectus noster non est col-
latus nobis, ut efficienter, & phy-
sicè alias potentias moueat, sed ad
opus applicando, siquidem hoc est
munus voluntatis, sed datus est hu-
manæ ad dirigendum ostendendo,
& dictando quid agere debeat, ip-
sam tamen relinquens in sua libet-
tate, & hoc est conformius Sancto-
rum Patrum sententijs, Scholasti-
corum opinioni, & Arist. textui, ut
ex pluribus locis manifestè colligi-
tur, præsertim 7. Eth. cap. 3. & 5.
vbi ait: stante ratione videri, &
particulari in anima, est in potest-
tate nostris, ut sequatur, vel non
sequatur actio.

Objectiones.

Ob. Thomistæ primò aliquibus
Arist. Authoritatibus nam 3. Eth.
cap. 3. ait: Illud eligi à voluntate,
quod fuit consultatione delibera-
tum, idem habet 6. Eth. & plurib.
alijs in locis. Et ex relatis, & simi-
libus locis non colligi voluntatem
à iudicio rationis determinari, sed
tantum debere se conformare di-
ctaminis recto prudentiæ ad hoc ut
recte, & perfecte eligat.

Ob. rationibus: Nequit volun-
tas aliquid velle sine prævio iudi-
cio rationis, cum semper in obie-
ctum cogni & feratur, ergo si indi-
cium erit indeterminate, ipse

quod erit indeterminate, sed iudi-
cium iudicium prædeterminat determinat,
tum, ergo voluntas ab eo determi-
nabitur. Antec. est eadem, & ab
omnibus concessum, conseq. Ita
si etenim quando iudicium est de-
terminatum ad vnum, posset volun-
tas aliud eligere, vel aliud non eli-
gere, nulla ratio reddere posset, cur
voluntas aliud eligeret, & obiectum
iam indicatum dimiserit, neque
tunc voluntas posset redere ratio-
nem, cur ita faceret, quod est contra
experientiam naturæ, si est qui in-
terrogetur cum aliquid agat, non
respondet, quis ita iudicio esse fru-
ciendum, quia de causa voluntas
appellatur appetitus rationalis,
sed cum ratione, & negando con-
seq. voluntas, non ab alio determi-
natur, sed semetipsum per actum
suum se determinat, & in hoc bono
sistit eius libertas, ut posito iudi-
cio determinato, adhuc indifferens
maneat, donec se ipsam determi-
net ad eliciendum actum, vel su-
spendendum, & si opus non est,
quod sibi proponatur bonitas obi-
ecti iudicis in omni actu suo, sed
satis erit si proponatur per simpli-
cem apprehensionem, ita non sem-
per oportet, quod rationem red-
dat, quia intellectus ita de hoc bo-
no iudicat, sed sufficit rationem
reddere, quia intellectus non tan-
tum illud, sed etiam illud bonum
sibi proposuit, ut Subsistit debet
in 2. d. 6. q. 1. G. & in 2. d. 1. q.
vn. C. in fine. Sicut Bassi. in 2.
d. 25. q. 1. quod non semper tenet.

zur voluntas reddere rationem,
cur ita faciat, nisi quia ita placet,
vel quod fiat pro ratione voluntas.

Ob. Si iudicium intellectus erit
omnino determinatum ad alteram
partem, ergo non poterit voluntas
oppositum eligere, alioquin in in-
cognitum ferretur, & in tali casu
non duceretur ab intellectu, sed o-
peraretur a se, quod est contra eius
connaturalem modum agendi. Re-
sponsum Scoti, & Bassoli. hoc. cit. ne-
gando consequens, & ratio est, quia cum
perfectio iudicii, & distinctio ra-
tionis distinctis perfectionibus, a-
licuius boni, vel fugam mali repe-
ritur, etiam in intellectu notitia ap-
prehensio saltem, confusa sui op-
positi, quare in tali casu adhuc vo-
luntas diceretur legi ductum in-
tellectus, ostendens per simplicem
apprehensionem bonitatem obiecti,
non per iudicium.

Dices, ponamus casum, quod
non precedat in intellectu nullius
alterius obiecti cognitio, nisi illud,
quod proponitur per ultimum iu-
dicium practicum, talem in tali
casu voluntas determinabitur ab
ultimo iudicio, & casum esse im-
possibile, compositio. n., diuisio,
& iudicium supponunt semper sim-
plicem terminorum apprehensionem;
adhuc tamen eo concessio, non
sequitur voluntatem a tali iudicio
determinari necessario, nam scilicet
circa illud obiectum poterit actu
suspendere, vel intellectum ad al-
terius obiecti contemplationem
diuertens ap. Doct.

Ob. Voluntatis obiectum est bo-
num, non ut cumque, sed ut conue-
niens iudicatur, ergo oportet pre-
cedere iudicium de convenientia
obiecti, quod voluntatem ipsam
manducat, & regat. Re. conceden-
do semper prerequisite cognitione
bonitatis, & convenientie obiecti,
sive per modum iudicii, sive aliter
per modum simplicis apprehensionis,
ut possit a voluntate amari, sed
hoc iudicium non determinat vo-
luntatem, ideo nihil. & g. quando
Petrus mentitur, precedit cognitio
dictantis illud mendacium esse verum
ad honorem inquit, precedit etiam
cognitio dictantis illud mendacium
esse malum, quia est contra legem
Dei; neque tamen iudicium vo-
luntate determinat, sed voluntas
libere eligit mendacium propter
bonitatem cognitionis illius, & sic
semper tenetur in obiectum cogni-
tum, & semper sequitur ductum a se
quem rationis, non tamen omne,
semper reddere potest rationem
cur ita fecit, sed non rationem cog-
nitionis, vel determinantis, sed
suam de eam esse necessitate. Si autem
intellectus prius dixisset, men-
dacium hic, & nunc est eligendum,
terre in fide errasset, cum hac pro-
positionem contradictoria diceret
I. mendacium hic, & nunc non est
eligendum, ac promde omnis men-
dax hereticus esset.

Ob. Si voluntas eligere posset con-
tra dictamen iudicii practici, pos-
set etiam in voluntate reperiri pec-
catum ab ipso illo errore, vel defectu

in intellectu, sed hoc est falsum, ergo
 & id vnde sequitur. Sequela maior
 est clara, mi. Prob. varijs script.
 auctoritatibus, ut est illud Prouer-
 b. 14. *errant qui operantur malum.*
 & Sap. 3. *excecauit eos malitia eorum.*
 & pluries alibi. & ex 3. Eth. cap. 1.
 unusquisq; prout quid agendum
 sit ignorat &c. 2. negando mino-
 rem, ex dictis. n. constat, voluntatem
 non semper eligere id, quod
 intellectus recte indicat, sed oppo-
 situm, iuxta illud Ouidij: *detriora*
sequor &c. Relata script. & similes,
 non loquuntur de errore intelligē-
 tiz, sed morum, ita multi explicāt
 illud Prou. *errant qui operantur ma-*
lum, quæ verba à Lyrano exponū-
 tur de errore, & de uia ad re-
 ctitudinem iustitiæ. Vel si de errore
 intelligentiæ loquuntur, non tamē
 de errore præiudicij, & antecedente,
 peccatum, sed concomitante, &
 consequente, quo sensu Sapient.
 dicitur malitiam excecari intelle-
 ctum peccatoris, vel priuatiuē, ut
 bene Math. & Bell. addunt quate-
 nus voluntas aliquod illicitū eli-
 gens, auerit intellectum à recta, &
 laudabili ratione, cum recto dicta-
 mine priuatur aut possit, quando
 ex voluntatis imperio male obiectū
 eligentis, sequitur falsum iudiciū
 rationis, talem electionem appro-
 bans; Vel tandem si tales auctori-
 tates loquuntur de errore intelli-
 gentiæ præiudicij, & antecedente, ita
 asserunt, quia licet absolutē loquē-
 do possit esse peccatum in volun-
 tate ab q. præiudicij errore, vel defe-

ctu, regulariter, tamen non con-
 tingit peccatum sine intellectus de-
 fectu, non quocumq; sed præcisē
 talis considerationis, quæ morali
 quadam certitudine peccatum im-
 pediret; Cuius ratio est, quia tan-
 ta est peccati malitia, ut si perfectē
 consideraretur, certissimē hominē
 à peccato detereretur, siquidē videret
 plura alia mala longē peccato
 minora tantam vim habere, ut
 hominem rectē considerantem ad
 eorum fugam moueant, quis in-
 reuera rationis cōpos pro vno po-
 tui se præcipitem daret? ac maior
 malū est peccatum quocūq; temporali
 præcipitio, nullus ergo vāquā pec-
 caret, vel saltē raro, si perfectē
 attenderet peccati dedecus, & pē-
 nam illi debitā, iuxta illud Eccles.
 2. *memorare nouissima tua, & in ac-
 tum non peccabis.* & Deuter. 32. *Va-
 nam sapientem, & intelligentem, ac do-
 nisiima prouiderent.*

Dices, voluntas sequitur intel-
 lectum, ergo non potest voluntas
 errare, vel deficere, nisi intellectus
 erret, 2. semper voluntas sequitur
 ductum intellectus ostendentis, non
 semper tamen ductum intellectus
 iudicantis, ideo nihil.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

Quo pacto Actus omissionis sit liber?

Sic de hoc quaesito determinat
 in 1. sent. d. 1. q. 4. & d. 41. q. 11.
 S. *Primum istorum soluitur &c.* D. &
 in 2. d. 7. q. 11. P. & seq. & quol. 18.
 O & 12. alibi, sciendū est pro re-
 solutione, quod cum querimus an
 omis-

omissio contingere possit sine omni actu, adest quæstio de actu intellectus, si quidem ut omissio sit voluntaria, actus intellectus est omnino necessarius, sicut .n. non potest actus voluntatis elici sine prævia obiecti cognitione, ita tunc omissio sine cognitione non est privatio, sed mera negatio, quæ etiam in lapide reperitur. Quæstio ergo est de actu voluntatis, ut sensus sit, an dari possit pura omissio sine quocumque actu voluntatis, qui causa illius existat. Item potest omissio dupliciter causari ab actu voluntatis, uno modo per se, & directe, & est quando aliquis vult directe, .v. g. dimittere auditionem sacri, vel circa illum habet actum positionum fugæ, id est nolitionem; alio modo causari potest indirecte, & quasi per accidens, ut quando advertens Petrus se teneri ad sacrum audiendum, licet directe nolit illud ommittere, vult tamen aliq. obiectum illi impossibile, ut ludere tempore sacri &c. Sensus igitur est, an pura omissio dari possit in voluntate, quæ excludat utrumque actum, nam si hunc, vel illum pro causa habeat, non poterit amplius dici pura, & simplex omissio. Advertimus tamē, quod hoc quæsitum excitatur potius de possibili, & metaphysicē, quam moraliter, regulariter .n. loquendo concedunt omnes omissionem evenire mediāte aliquo actu, qui sit eius causa, uno, vel altero modo.

Tres referuntur opiniones. Pri-

ma negat univēsaliter purā omissionem liberam esse possibilem, ita ex Antiquis, Alēsis, Henric. Alber. quos postea sequuti sunt Caiet. Alnatez, & Alph. quibus etiam adherere videtur Faber disp. 1. de pœnit. cap. 7. licet postea num. 140. asserat sufficere ad liberam omissionem actum interpretatiuum, & creatum, non autem physicum, & expressum, ita procedunt Doctores huius primæ sent. quorum tamen aliqui nō absolute hoc negant, sed solum illam omissionem, quæ inordinabilis sit ad meritum, vel demeritum, ita quod sensu non contrahitur modò quæstio, sed solum apud Morales; Altera sent. affirmat esse possibilem purā omissionem liberam, ita quod voluntas sua libertate existat independēter ab omni actu positiuo, qui sit causa directa, vel indirecta talis omissionis, quam tenuerunt Durandus, Ocham, Riccard. Argem. cum multis ex Rerum motibus Valenz. Mart. Arriag. disp. 2. de An. sec. 6. subsec. 4. & Alij, & viderimus fuisse Scoti, & Sconistarum; Tertia affirmat omissionem contingere posse sine actu positiuo per se, & directe, ac non sine illo, quælibet indirecte, & pœnit. sic plūs causa, & occasio, ita Męd. p. 1. q. 74. ubi ait. D. Tho. Vazq. p. 1. disp. 193. cap. 1. & alij, quidam vero distinguunt de duplici omissione, una est actus interioris, ut si quis omittat actum fides, Alia est actus exterioris, ut cum quis omittat sacrum audire, &c.

dic. & aiant posse dari purā omiſſionem liberam actus interioris ſine omni actu poſitivo, non autem actus exterioris ſine actu poſitivo, ſaltem indirec- tē; ſed quia nos hic agimus de actu voluntatis abſolutē, hæc diſtinctio non habet locū.

Concluſio.

Dicimus, poſſibilem eſſe parā, & ſim- plicem omiſſionem liberam, itā quod voluntas in ſua libertate omittat inde- penderet ab omni actu poſitivo, qui ſit cauſa directa, vel indirecta talis omiſſionis. eſt Scoti locis cit. & in 3. d. 13. q. vn. ſub. D. quem ſequuntur Lych. Canell. Baſſol. Gaudius, Nicolaus de Niſſa, Angles, Vulp. rō. 2. p. 2. diſp. 57. art. 3. Maſt. & Bell. hic diſp. 7. q. 3. art. 2. & alij. Reli- quis igitur aliorum rationibus, ut parum urgentibus, itā à Scotiſtis. Br. ex Subtiliſ. præſertim in 3. d. 32. §. *Ad argumenta Quæſtionum Cr.* & quol. 18. in ſine: Illud eſt liberum, quod eſt in poteſtate voluntatis, ut ſit, & non ſic, ſed tam- actus, quā cū ſuſpenſio eſt in poteſtate, & dominio voluntatis, ergo non minus vnus, quā alter eſt liber. Maior patet, mi. Prob. voluntas n. pro poſito obiecto per libertatem exercitij poteſt velle, & nō velle. Reſp. aduerſarij neg. min. nam actus eſt in poteſtate voluntatis immediatē, ſuſpenſio verō illi immediatē, id eſt mediante velle, quo voluntas vult omittere, vel aliquod aliud obiectum in poſſibile.

Sed Contra, per hoc (ait Sub- tilis quol. 18. lit. O.) ſuſpenſio ac-

tus interioris, ſeu voluntatis dif- fert à ſuſpenſione actus aliarū po- tentiarū, quod hæc ſunt liberæ me- diatē tantum ex voluntatis impe- rio, illa verō immediatē, ergo ſi omiſſio etiam ipſius voluntatis ne- quit eſſe libera, niſi per aliū actū, nulla erit diſtinctio inter liberta- tem omiſſionis exterioris, & inte- rioris, vel ſaltem hæc omiſſio non erit magis in poteſtate voluntatis, quā illa. Tum quia voluntas non minus dominium habet ſuæ præ- natura ſuper actum, quā ſuper ſuſpenſionem actus, ergo ſicuti vo- luntas velle poteſt immediatē in- dependeret ab omni alio actu, itā etiam poterit immediatē non velle, à quocumq; alio actu præſci- dēdo. Tum quia ſicut libertas cō- trarietatis exerceri poteſt immē- diatē à Voluntate per actus cōtra- rios itā libertas contradictionis p- act' cōtradictorios, ſeu per actū, & cōtrariā actus. Patet tandē ex de- finitione libertatis contradictionis ſupra assignatæ, quod ſ. ſit indiſ- ferentia ad operandū, & non ope- randum. Ratio eſt, quia libertas exercitij verſari debet inter extre- ma cōtradictoria, ſed duo actus poſitivi non ſunt extrema contra- dictoria, ergo libertas exercitij, ſeu contradictionis, nē cum liber- tate cōtrarietatis cōfundatur, ca- dere debet inter velle, & non vel- le, non inter velle, & nolle, aut in- ter velle, & velle non velle.

Confirmatur. Si Petrus eliciat amorem circa aliquod obiectum, habere

liberè illum continuabit, licet ei denegetur cōkursus ad actum oppositum, vel alium quemcumque in cōpossibilem, solum per hoc potest illum omittere, ergo dari potest pura ommissio libera absque actu positivo annexo, qui directè, vel indirectè eius causa existat. Conseq. est evidens, assumptum. Pr. ad eliciendum .n. actum liberum circa aliquod obiectum, hæc tria sufficient. .s. potestas indifferens ad agendum, & non ad agendum ipsius voluntatis, sufficientis cognitio bonitatis obiecti, & cōtactus Dei paratus ad utrumlibet, nempe ad actum, & carentiam actus, nec vterius requiritur pro actibus oppositis; quia igitur illa tria in casu posito interueniunt. Petrus liber continuabit amorem, quia in manu eius est perseverare, & non perseverare in tali actu.

Objectiones.

Ob. Volūtarium est, quod à voluntate procedit sicut à principio, sed ommissio, & carentia actus non procedit, quia nihil est, ergo non potest voluntaria, & libera esse. pr. ad mi. concedendo illam ommissionem non procedere à voluntate, ut ab agente, procedit tamen ab ea sicut à non agente cum agere possit, primus modus procedendi conuenit voluntario positivo, ut est actus, alter priuatiuo, qualis est eius ommissio; sic etiam tenebræ dicuntur esse à sole quatenus solum est in altero Hemisferio, lucem non producit in nostrum.

Dices, omne volūtariū est exercitium potentie vitalis liberæ, ut eius actus secundus, sed pura ommissio non est exercitium potentie vitalis volentis, nec eius actus secundus, sed potius est carentia exercitij cuiuslibet actus secundi, ergo pr. quod sicut voluntarium posituum est exercitium positivum voluntatis, ita voluntarium priuatiuum est exercitium priuatiuum potentie .n. liberæ, ut libera est volenti duplex potentia, ad operandum, & non operandum, & sic ommissio dicitur actus secundus voluntatis, non positivus, sed priuatiuus, quæ negatio competit ei in illo signo, in quo volūtas posset habere actum positivum, & nō hēt ideo nihil.

Dices adhuc, pura ommissio comparatur ad voluntatem, sicut carentia intellectionis ad intellectionem, sed hæc carentia non est exercitium potentie intellectionis, ergo nec illa potentie volitue. pr. cum Bell. & Malt. negando assumptionem paritatem, & ratio est, quia intellectus est causa necessaria cui non tribuitur negatio operationis non est, .n. oculus. V.g. causa non videndi obiectum absens, quid oculus non habet potentiam ad videndum obiectum absens, ac causa libera habet potestatem operandi & non operandi, & potentiam ad utrumque pro exercitio suæ potestatis.

Ob. Non potest voluntas suam libertatem exercere, nisi moueatur aliquo motu boni amabili,

vel mali odibilis, sed voluntatem
moueri a motu boni, est habere
actum amoris; per quē prosequi-
tur boni; & moueri a motu ma-
li est habere actum odij; per quem
fugit malum, ergo non potest vo-
luntas libertatem exercere sine ali-
quo actu positio amoris, vel odij.
Hæc ratio, quæ ferè ab omnibus
adversariis inducitur, pluries etiã
& variè a nostris soluitur; quibus
tamen omnibus dimissis, negamus
absolutè maiorem, ratio est, quia
licet voluntas exercere non valeat
circa obiectum libertatem contra-
rietatis, nisi in obiecto appareat
bonitas, & malitia, potest tamen
exercere libertatē contradictionis,
quævis in obiecto nulla appareat
malitia, aut bonitas; & hoc ex sua
innata libertate, quam habet circa
quodlibet obiectum; præsertim
cum in statu viæ reperitur. Falsa
essentiam minuit, si scilicet malitia mo-
uet ad odium, multo magis moue-
re potest ad omissionem amoris,
siquidem minus est obiectum non
amare, quam odio habere. & hoc
sufficit pro quanto spectat ad Phy-
sicum; Ceterum, an talis omisso
sit bona, & meritoria est alijs diffi-
cultatibus ad actiones morales at-
tinentibus, spectat potius ad Theo-
logum Moralem, quam ad Physi-
cum.

ARTICVLVS OCTAVVS.

De Obiecti Voluntatis.

Scot. in hac re videtur anceps,
& problematicè discursit, hæc

in 1. d. 3. q. 3. Si ad rationes in op-
positum hæc sic procedit. Si voluntas
ponatur habere actum circa omne inteli-
gibile, ponatur idem esse obiectum tam
voluntatis, quam intellectus, & sub-
tractione eadem formali; si verò non, sed
quod voluntas tantum habeat actum
circa intelligibilia, quæ sunt finis, vel
entia ad finem, & non circa merè spec-
tabilia, tunc ponetur obiectum volunta-
tis aliquo modo particulare respectu ob-
iecti intellectus. Deinde in 2. d. 6. q. 1.
manifestè docet Subtiliss. quod ens in
tota sua latitudine sit obiectum
voluntatis, sicut est intellectus; alijs
verò in locis tenet cum communi
quod sit bonum; & sic semper du-
bit, & problematicè differit, mo-
dò in vnam, modò in aliam partē
inclinando, vt bene aduertunt Fa-
ber; disp. 9. de Penit. nu. 137. &
Mastr. & Bell. hic disp. 7. q. 5. eo-
dem modo nos etiã procedemus,
problematicè verumq. defenden-
do, & ad mentem etiam Doctoris.

Conclusio.

Dicimus, utrumque esse probabile,
& quod obiectum voluntatis sit omne
ens, sicut est intellectus; & quod sit bo-
num, quod habeat rationem finis, & me-
diū ad finem. Pr. quò ad primā par-
tem, satis n. rationabilè est, quòd
quælibet potentia appetitiua suæ
cognitiuæ adæquetur in sphaera
obiecti, sed potentia intellectu-
alis habet pro obiecto omne ens. er-
go & voluntas, quæ est appetitiua
ei correspondens debet circa idē
obiectum versari. Tum quia n-
sent, nostra voluntas est absolute
per-

perfectior intellectu, ergo non debet ad minorem sphaeram obiecti-
nam coarctari, eique tribuere im-
perfectius obiectum, ens. n. per-
fectius est quam bonum, cum hoc
sit passio, illud subiectum. Tum
etiam, quia ut ens dicatur volū-
tatis obiectum proportionatum,
sufficit ut sit bonum, & appetibile
saltem radicaliter, & virtualiter,
sicut rationalitas dicitur radicali-
ter risibilitas, quae est passio ab ip-
sa rationalitate emanans.

Pr. quod ad aliam partem, quod
sc. non ens in sua latitudine, sed
bonitas sit obiectum voluntatis,
Tum quia est sententia communis
omnium Philoso. & Theolog. Tu
quia actus abstractior, quæ volū-
tas circa aliquod obiectum possit
elicere, est actus ille neuter, cuius
Scot. meminit in 1. d. 1. q. 3. sed
obiectum talis actus ex Doct. ibi-
dem non praescindit a ratione bo-
ni in communi, sed a ratione boni
propter se, & propter aliud, ita q. actus
ad illud terminatus, nec sit fructio,
nec vsus, ergo. Tu quia nulla ratio vr-
get, ut potentia appetitiua adequa-
ri debeat cū sua cognitua quo ad
obiecti latitudinē, sed satis erit, q.
obiectū appetitiuū sit subordinatū
obiecto cognitui, ex Subtiliss. in
1. d. 3. q. 3. vbi etiā docuit, quod
res merē speculabilis, nō videtur
obiectum aptum voluntatis, quæ
sua pte natura circa obiecta ope-
rabilia versatur.

Ex allata tamen doctrina, non
sequitur intellectum absolute per-

fectiorem esse voluntate, quamvis
n. in potentijs eiusdē generis pos-
sit ex maiori, vel minori obiecti la-
titudine argui maior. vel minor
potentiarum perfectio, & excellē-
tia, ut patet de sensitiua, cognitua,
& intellectuā, non tamen hæc ra-
tio vrget in potentijs diuersi gene-
ris, quales sunt cognitua, & appe-
titiua, etenim earum perfectio, &
excellencia ex alijs capitibus attē-
di debet, ut infra. Neq. si bonum,
obiectum volūtatī statuimus, se-
quitur ipsam imperfectius obiec-
tum habere, quā intellectus, quia
hoc non est intelligendum de bo-
nitate pro formali supra, quomo-
do est passio entis, sic. n. in quādā
relatione conuenientia sita esse,
videtur ex Doct. in 3. d. 15. §. *Ali-
ter potest dici &c.* B. relatio autem
est de genere steriliū, & cōsequēter
non potest esse ratio obiectiua, &
motiua volūtatī, sed hæc erit for-
ma ipsa absoluta entis mouentis
potentiam, super quam relatio cō-
uenientia fundatur, sicut obiectū
fuge in voluntate est forma illa ab-
soluta super quam fundatur rela-
tio disconuenientia, ex quo col-
ligitur, quod voluntas non habet
obiectum minus amplum, quam
intellectus. cū nō accipiatur bo-
nū pro passione entis, sed pro bo-
nitate absoluta, quæ est fundamē-
tum talis passionis. Ex his satisfacit
Scot. illis, Lych. Bargo. Cauell.
Vulp. tom. 2, p. 2. disp. 53. art. 3.
& alijs, qui volunt, voluntatem esse
se potentiam vniuersalem, sicut
est

est intellectus, & posse velle ens sub ratione entis, sine expressa relatione bonitatis.

D V B I V M.

An voluntas sit tantum possibile.

Solet hic dubitari, An voluntas sit tantum possibile, an etiā impossibilia ab intellectu presentata appetere possit. Scot. in 2. d. 6. q. 1. & in 3. d. 32. q. 1. B. & alibi docet duplicem esse volitionem, vnam efficacem per ordinata media ad illum consequendum; Aliā simplicem, & in efficacem respectu alicuius finis absque imperio mediorum ad illum assequendū, quæ proinde dici solet Velleitas. Dubiū non est de prima volitione, quia, vt ait Subtiliss. in 2. cit. Ad 1. Princ. nihil vult voluntas efficaciter, nisi ad quod disponit media, per quæ finis acquiri potest, & talis volitio efficax nunquam est alicuius impossibilis, nullus. n. de impossibilibus consiliatur, nec voluntas precipit intellectui practico ad inquirendum media ad illud; Sed dubitatio solum est de volitione simplici, & inefficaci, quæ aliquando est actus absolutus, vt complacentia, quam aliquis habet rei possessæ, aliquando verò est actus conditionatus, qui explicatur per verbum *vellem*, vnde & velleitas dici solet.

Item impossibile est duplex, vñ absolute, & simpliciter, vt creaturam esse Deum; aliud ex suppositione, vt quod factum est, non sit factum. Dubiū non est de impos-

sibili secundi generis, siquidem experientia docet, impossibile ex suppositione, & vt tale ab intellectu iudicatum, terminare posse actū inefficacē volūtatis, nā peccator cōtritus vellet non peccasse, cuius obiectum est negatio peccati, quæ absolute possibilis est, sicut etiam antequam patreretur erat, vnde solum redditur impossibile ex suppositione, quod sit commissum. Solum igitur difficultas agitur de impossibili simpliciter, & vt tale ab intellectu volūtati presentatum, si. n. repræsentaretur vt possibile, concedunt omnes, quod potest voluntas illud amare.

D. Tho. Ad hoc dubium respondet negatiuè, quæ sequuntur Caie. Alvarez. Valeria. & Alij in tractatu de Angelis, vbi queritur an Angeli appetierint æqualitatem Dei culpabiliter. Scot. in 2. cit. d. 6. cū suis alumnis est ad oppositum, quæ præter illos, sequuntur Nominales, Vasq. & alij, & colligitur ex 3. Eth. cap. 2. vbi ait Arist. *Voluntatem esse impossibilem* vbi per voluntatem intelligit velleitatem, & simplicem complacentiam, sicuti per *Blectionem*, quam ibi dicit esse tantum possibilem, intelligebat volitionē efficacem. Pr. Angelus concupiscit inordinare æqualitatem Dei in natura, quadam inefficaci volitione, procedente ex simplici, vel absolute apprehensione illius, ergo. Respondent Thomistæ dupliciter intelligi potest, Luciferum concupisse æqualitatem Dei, vel. s. per æqui-

æquiparantiam, vel per similitudinem; primum non potuit appetere .i. esse æqualem Deo, naturaliter sciens hoc esse impossibile; secundum adhuc dupliciter intelligi potest, vel quò ad id, in quo aliquod Deo natum est assimilari per imitationem, quo sensu nullus sic peccat appetentes similitudinem Dei, vel quò ad id, in quo nullus natus est assimilari, sicut appetere Cælum, vel Terram creare, quod est Dei proprium, & in hoc sensu peccatum est. & ita appetijt Diabolus Dei similitudinem, & peccauit.

Sed Contra, concupiuit Cælum, & Terrā creare, quod est propriū Dei, & spectat ad Diuinam omnipotentiam, ergo non per solam imitationem petijt esse similem Deo, sed etiam per æquiparantiam, & potentiam æqualitatem, æqualitas in potentia nequit sine æqualitate in natura concipi, cum sit infinita, & realiter identificata cum natura Diuina; & maxime in sent. Thomist. qui nec distinctionem formalem inter essentiam Diuinā, & attributa cognoscunt. Confirmatur expressis Sacre Scrip. testimonijs. Isa. 14. *Ascendam in Cælum, similis ero altissimo.* & Ezech. 28. *Elevatum est cor tuum, & dixisti, Deus ego sum.* qua propter Angelus primus illi obstitens ait; *Quis ut Deus?* hinc D. Aug. lib. de questionibus veteris testamenti, ait: elatione inflatus, voluit dici Deus.

Pr. ratione: bonum ut sic in sua latitudine est obiectum ad æquatū

voluntatis, etiam per Thomistap. secundum actum amicitie, vel concupiscentie, sed æqualitas Dei est bonum quoddam amabile, & delectabile, ergo &c. Respondent alij, qui Thomist. ens incompletum, ut sic non esse concupiscibile, Nō valet, nam omne ens etiam incompletum est realiter bonum, ergo omne ens est amabile, vel concupiscibile propter se, vel propter aliud explicitè, vel implicitè, æqualitas Dei potuit apprehendi ab Angelo absolute ut quoddam bonum amabile, vel concupiscibile, ergo voluntas eius potuit illā concupiscere per modū delectabilis.

Respondent alij, Creaturam esse Deo æqualem, nullum est ens, cum implicet contradictionē, ideoque nec est obiectum intellectus, nec voluntatis. Contra, D. Aug. ait: *Si ego essem Deus, mallet te, quam me esse Deum.* Hic actus simplicis concupiscentie, & velleitatis fuit circa impossibile, & impicatorius, & meritorius, quomodo ergo nō potest apprehendi, & appeti impossibile? sola volitio efficax est respectu verè possibilium, inefficax autem potest esse etiam impossibile. Pr. 2. ex paritate deducta de impossibili ex suppositione, si n. hoc impossibile potest esse obiectum velleitatis, ut iam diximus, poterit etiam impossibile simpliciter, & absolute esse quoque obiectum velleitatis, tam n. ex vno, quam ex altero à parte rei contradictoria sequatur, si dantur: patet hoc alium.

assumptum, quando n. peccator dolet de peccatis commissis, & vellet ipsa non fuisse ab eo patrata, & commissas, iam hoc includit contradictionem, quia ad præteritum non datur potentia. Ratio huius est, quia si cum malum offensum ab intellectu sub ratione talis adhuc esse potest obiectum volitionis, & amoris, quatenus ex sua libertate voluntas applicando tali obiecto bonitatem aliunde desumptam, potest illud præstitui sibi tanquam finem, & appreciari veluti bonum, ut cum subtiliss. diximus in Phys. disp. 10, art. 2. ita in proposito potest voluntas ex sua libertate tendere in impossibile offensum ab intellectu sub ratione impossibilis præstituendo illud sibi sub ratione possibilis, illudq; appreciando veluti possibile, applicando ei possibilitatem aliunde desumptam.

Ob. præcipuum fundamentum Thomistarum: Impossibile cognitum ut tale, nec est ens reale in se, neq; putari tale, ergo non est bonum, nec reale, nec apprensibile, & proinde nec possibile, cum sit extra spheram primi obiecti voluntatis. R. neg. conseq. si quidem præter bonum verum, vel apprensibile, constituendum est bonum d. voluntate præfixum, atq; idcirco non tendit voluntas omnino extra spheram sui obiecti &c. Neq; equalitas Dei fuit impossibile cognitum, cum reuera detur inter personas Diuinas &c.

Dubatur adhuc an bonum, quod est formale, & adæquatum obiectum

voluntatis sit idem cum fine. *Ans.* mant Thomistæ cum D. Tho. 1. 2. q. p. art. 1. quorum fundamentum est, quia putant nullam in medijs propriam bonitatem distinctam a bonitate finis reperiri, sed voluntate præcisè dici bonam, per denominationem extrinsecam a bonitate finis, a qua bonitatem mediat, ac proinde medium, ut tale non comprehendit sub obiecto formali voluntatis, sed esse obiectum duntaxat materiale, ac purè terminativum amoris in virtute finis, cui opinioni ex nostris aliqui Scotistæ adherent, & præsertim Cancellus disp. 3. de An. sec. 12. nu. 8.

Subtiliss. autè est contrariè sententiæ in 1. d. 1. q. 3. art. 1. clarè docet voluntatē versatam circa finem, quodam circa media ad ipsum ordinata, & quolib. 1. 5. art. 11. Et medijs attribuit propriam distinctam bonitatē a bonitate finis, quāvis ab eo participatā, ac dependentem. & in 3. sent. d. 34. q. 10. S. *Hic suppositus* &c. lit. I. asserit quod bonum vile, quod est bonitas mediorum, sit aliquod modo voluntatis motivum, et idcirco non primò, & principaliter, ut fuit bonum honestum, & delectabile, quod est proprium finis, ergo insent. Scoti non solum finis, sed etiam media sub obiecto formali voluntatis continentur, quem sequuntur Scotistæ ut videre est apud Fabriciū disp. 9. de pæn. cap. 8. Vulp. tom. 2 p. 2. Mast., & Bell. & alios quibus etiam complures ex Neutricis adherent, ut Hurt. disp. 13.

de An. sec. 4. Arriag. disp. 8. Phys. nu. 49. Valq. Salas, & Alij, qui tribuant medijs bonitatem intrinsecam distinctam a bonitate finis. Attamen si Thomistæ cum dicunt, media non esse obiecta voluntatis, nisi materialia, terminatiua, & per accidens, per hoc innuere volunt, bonitatē mediorū nō esse bonitatē, ppter se, & vitimarē intentam, sed ad aliud ordinatam, & a fine dependentem tanquam a primario motiuo, & principaliter intento, cessat lis inter Thomistas, & Scotistas, nos. n. etiam hoc fatemur; Si verò a medijs excludere intendunt omnem prorsus bonitatem, & solum eis competere per solam extrinsecā denominationē bonitatis a bonitate finis deriuatam, vt sensus Thomistarum videtur, sic controuersia est de re, & acquiescere nolumus, sed contendimus media habere utilitatē eis intrinsecam ad finis consecutionem, & a propria eorum natura, non ab extrinseco a finis bonitate, & ita facile probatur.

Deambulatio dicitur utilis ad excitandum calorem, ac talē utilitatem non mendicat a calore ipso, sed hanc habet ex ipsa mēbro- rum agitatione. Medicina est utilis ad sanitatem, sed non constituitur talis per sanitatem ipsam, sed virtute simplicium, & rerum ingredientium, & sic de alijs. Ratio huius est, quia utilitas mediorum est veluti virtus causatiua talis effectus. v. g. caloris, sanitatis

&c: virtus autem causatiua non mendicatur ab ipso effectu in causa, sed potius ipsam effectum antecedit; Si ergo utilitas mediorum est virtus causatiua finis in effectu reali ex propria natura, & conditione, talis erit etiam bona. Tum quia experimur ad consecutionē alicuius finis magis vnum mediū, quam aliud conducere, & potius hoc eligimus, quā illud, ergo eorum utilitas non desumitur totaliter a fine, quia cum hic sit vnus, & idem, & immutatus, eadem quoq; utilitas in media redundaret. Remanet igitur statuendum reperiri etiam in medijs aliquam intrinsecam bonitatem, ratione cuius amantur, quamuis in ordine ad finem, ac consequenter non tantum finem, sed etiam media ad formale obiectum voluntatis pertinere, licet obiectum formale principiale, ac primò motiuū sit solus finis.

Dices, cessante amore finis, cessat amor mediorum, hoc autem non esset, si haberent aliam bonitatem distinctam a bonitate finis. & quod media sunt inuutila sub laço fine, non quia inuicem efficiam, & bonitatem amittant, medicina. n. eandem retinet virtutē sanitatis operatiuam ante, & post infirmitatem, sed solum in eo tenui dici inuutilia, quia non amplius amantur, cum eorum amor penitus ab amore finis pendeat, sed quia non amittunt propriam bonitatem, ideo nihil contra nos deducitur.

Dubitatur tandem, an aequatum voluntatis obiectum sit bonum, quod rationem habeat finis, vel medij, an etiam versari possit circa bonum a ratione utriusque. præscindens actu quodam neutro, & veluti medio inter intentionem, & electionem. Negant aliqui cum Caiet. p. 2. q. 8. Medina, Vasq. Salas, & alij, autumantes omnem voluntatis actum esse bonum, aut propter se, aut propter aliud appetibile, ac proinde vel finis, vel mediorum.

Scot. in 1. d. 1. q. 3. §. *Quantum ad primum &c.* est ad oppositum, quæ sequuntur Scotistæ, Faber in 1. sent. disp. 12. cap. 2. Vulp. tom 2. p. 2. disp. 59. art. 3. Mast. & Bell. hic, & alij cui etiâ adhærent Ochâ cum suis, & quamplures Recentiores, & relictis aliorum rationibus præstat potius cum Subtiliss. discurre, qui loc. cit. probat voluntatem posse amare aliquod obiectum præscindendo non solum a rationibus finis, & medij, ut aliqui volunt, sed etiam a rationibus propter se, & propter aliud. Præstat voluntas tendere in obiectum, ut sibi proponitur ab intellectu, sed intellectus potest ei ostendere aliquod bonum apprehensum sub ratione boni præcisè, præscindendo a ratione appetibili propter se, & propter aliud, ergo voluntas poterit ferri in tale obiectum sub tali præcisâ ratione boni, & sic actus hic erit neuter, quia nec est finis, nec medij, nec obiecti appetibilis

propter se, nec propter aliud. Maius est evidens, appetitus .n. sequitur obiectum apprehensum a potestâ cognitiua. Mi. probari potest eadem ratione, qua Doct. in 1. d. 3. q. 2. probat inuocationem entis, potest .n. intellectus esse certus de aliquo obiecto, quod sit bonum, & dubitare an sit bonum propter se, vel propter aliud, ergo voluntas poterit in tale obiectum ferri sub tali præcisâ ratione boni, ac proinde actus ille erit neuter, quia nec est finis, nec medij, nec obiecti appetibilis propter se, vel propter aliud.

Caiet. resp. argumentum probare solum posse dari in voluntate actum neutrum, qui nec sit finis, nec medij in actu signato, non tamen in actu exercito; cuius ratio est, quia sicut potest intellectus representare aliquod bonum absolute abstrahendo a propter se, & propter aliud, ita voluntas potest obiectum illud acceptare sub tali ratione, non elicitive attingendo rationem propter se, & propter aliud; sed sicut per intellectum representari non potest aliquod obiectum, quod a parte rei, & in esse exercito non sit aut propter se, aut propter aliud appetibile, ita nequit a voluntate amari. Sed hæc solutio non est ad rem, quia nos etiam concedimus non posse dari actum in voluntate, qui non versetur circa finem, vel circa media saltem materialiter, si quidem omnino bonum a parte rei, vel sit propter

pter se, vel propter aliud; si propter se, potest habere rationē finis, si propter aliud, potest habere rationem mediij, & sic in actu exercito concedimus in hoc sensu nullum dari actum neutrum; difficultas est de medio, & fine formaliter an .i. dari possit actus voluntatis, qui aliquod obiectū attingat sub ratione præcisē, non descendendo ad particulares rationes finis, & mediij, sed ab eis prorsus præscindendo, vel ob suam libertatē, vel ob inadæquatā intellectus apprehensionem, quod subtiliss. concedit esse possibile, Caiet. verò negat. Probat vtriusq. Doct. posse voluntatem actum neutrum habere, ne dum ex inadæquata intellectu apprehensione, vt præcedē argumentum probabat, sed etiam ex sua libertate, casu quo ab intellectu ostenderetur obiectum etiā sub rationibus specialibus amabilis propter se, vel propter aliud; & ratio est; quia præsertim in via voluntas à nullo obiecto necessitatur, vnde sicut in eius potestate est velle, & non velle bonum, ita in eius potestate est sic, vel non sic velle, referendo, vel non referendo vnum ad aliud, ergo ex sua libertate potest ab illis rationibus præscindere.

Dices, Arist. 3. Eth. cap. 1. & 1. Ethic. cap. 7. bona tantum admittit, quæ vel propter se amantur, vel propter aliud, cui etiam fauet ratio, siquidem omne bonū, quod appetit voluntas, vel est vtile, vel ho-

nestum, vel delectabile, si vtile pertinet ad media, si honestum, & delectabile ad finem, ac proinde omnis voluntatis affectus vel est finis, vel mediorum ad finem. pr. ad 1. locum Arist. loqui de actibus efficientibus, non de actibus simpliciter complacentiæ, quomodo est hic actus neuter. Ad alium cum ratione annexum, concedimus non dari medium inter bonum propter se, & propter aliud, sed negatur consequ. nam potest intellectus quodcumq. bonum in adæquate concipere, & ita voluntati representare. Et quando etiam adæquate, & perfecte representaret, voluntas ex sua libertate potest in illa obiecta tendere aliter, quàm sunt à parte rei; & in multis instātia afferri potest, siquidem omne ens, vel est à se, vel ab alio, vel absolutum, vel relatiuum, vel finitum, vel infinitum, quia à parte rei omne ens sub aliquo istorum cadit, & tamen omne in communi apud intellectum inadæquate concipientem ab omnibus his præscindit. Aliud est igitur loqui de obiectis vt sūt à parte rei, aliud vt sunt in intellectu, & voluntate, vnde argumentum ad summū probat, quod omnis actus voluntatis sit circa finem, vel circa media materialiter, quæ .i. à parte rei talia sunt, non autem formaliter.

Ob. Intellectus assentitur obiecto vero, vel propter se, cuiusmodi est principium, vel propter aliud, sicut est conclusio, ergo pariter voluntas

luntas amando obiectum, vel amat illud propter se irreferibiliter ad aliud, vel amat illud propter aliud. & negando paritatem, & ratio est, quia intellectus est potentia naturalis, & ab obiecto necessitatur ad eistalem assensum præstandū, qualem ex propria natura sua possit; at voluntas est potētia libera, quæ proinde amare potest, & non amare obiectum, non quantum possit amari, sed ad libitum, quantum vult ipsa amare, in cuius a. potestate est amare, est etiam & modus amandi.

ARTICVLVS NONVS.

An Vt voluntas operetur, necessarium prærequiratur cognitio.

SCOT. dubium hoc resoluit in 1. d. 10. q. vn. Ad Vltimum. ubi ait: *Dicendum est quod necesse est ad actum amandi, amatum esse præcognitū.* hoc dicit Beatus Aug. 15. de Trinitate. cap. 27. Idemque asserit d. 12. §. *Quantum ad istum articulum &c.* Tres sunt circa hanc controuerſiam sententiæ, duæ extremæ, & vna media. Prima extrema, & valde cōmunis est, quod nec etiam per potentiam Dei absolutam fieri potest, vt voluntas in incognitum feratur, ita D. Tho. 1. 2. q. 9. art. 1. Auerſa qu. 58. sec. 7. Arriag. disp. 7. de An. sec. 4. subsec. 1. Vasq. Hurt. & Alij. Alia extrema asserit quod nedum per potētiā supernaturalem potest oppositum fieri, sed naturaliter quoq. aliquando evenire, pro

qua sent. citantur D. Bonau. tom. 2. opuscul. tract. de mystica Theologia q. vn. in fine, & in Itinerario animæ cap. 7. Carthusianus lib. de laudibus vitæ solitariz art. 36. Farber disp. 9. de Penit. nu. 371. Gerson, & alij, qui volūt in via vnitivæ voluntatē per amorē ardere in Deū absq. cognitione, licet ab initio indigeat voluntas prævia obiecti cognitione, vt excitetur, & operari incipiat. Media tandem sent. affirmat naturaliter loquendo semper voluntatem prævia obiecti cognitione indigere, supernaturaliter tamen posse oppositum fieri, ita ex nostris Cauell. disp. 3. de An. sec. 13. concl. 1. Vulp. tom. 1. p. 2. disp. 14. art. 3. nu. 12. & alij. Mastr. & Bell. hic disp. 7. q. 6. primæ adherent sent. docentes, nec naturaliter, nec supernaturaliter posse voluntatem operari sine prævia obiecti cognitione, & propositione, quibus ego bona pace nō subscribo, imō puto eandem esse sententiam cum illa D. Bonau. & sequacium, & ratio est, quia hæc opinio non negat absolutē posse voluntatem sine prævia obiecti propositione operari, sed solum post præviā obiecti cognitionem, quæ voluntas excitatur, & iam operari incipit, non amplius actuali cognitione indigere, quæ sent. mihi videretur rationabilissima, & vera; Nec rationes, quæ pro prima opinione afferuntur plus convincere videntur, nisi quod voluntas, & qualibet potentia appetitiva operari

rari non potest sine præuia cognitione, quod verum est, & nos etiam fateamur: non tamé probant, quòd habita iam de obiecto cognitione, non possit voluntas circa idem obiectum suam operationem exercere; & continuare sine actuali cognitione, & Pr. eodem medio, quo relati DD. suam probât opinionem. Ideo cognitio est necessaria voluntati, vt ea mediante fiat obiectum ei vitaliter præsens, ergo cum nulla potètia vitalis sine obiecto sufficienter præsentì valeat operari, sequitur euidenter voluntatē operari non posse absque tali præuia obiecti cognitione indispensabiliter etiam per potètiā Dei absolutam. Hoc argumentum potius confirmat, quàm secundam infringit sent. quia hæc iam supponit obiectum debitè vitaliter præsentatum per præuiam cognitionem, qua voluntas excitatur, & operari incipit, & hoc sufficere videtur ad voluntatem, vt suas operationes, & functiones continuet absque aduertètia ad intellectum, & cognitionem.

Pr. 2. auth. D. Dionisij 7. de diuinis nominibus, & cap. 1. de Mystica Theologia, vbi docet, tunc pfectissimè hominē coniūgi Deo, quando relictā cognitione corporalium, & spiritaliū ei vnitur. Respondent Doctores pro prima sent. quod in quauis excessiua, extrasi interuenit cognitio Dei, alioquin nescirent viri Sancti an Deum, uel lapidem amarent. At

bona venia tantorum Doctorum, Vndè hæc sequela? Si in illa extrasi, & amore Dei excitati fuerunt ab intellectu ad amandum Deum, & operari circa Deū ceperunt, quomodo nesciunt an Deum, vel lapidē amant? Subdunt, videntur Sancti sibi illa cognitione carere, quia eam tunc non animaduertunt, magis occupati in Dei amore, quàm in eius contēplatione. bene, Sed si Sancti in amore Dei occupati illam cognitionem non aduertunt, vndè ipsi sciunt, tunc voluntatem in actuali notitia permanere? Idē videtur in casu non aduertere ad cognitionem, ac eam actualiter nō habere, sed solam in habitu, quatenus obiectum iam præcognitum fuit, & ab intellectu ostensum.

Ob. ex Doct. loc. cit. vbi ex intrinseco, & essentiali ordine harum potètiarum ad inuicem docet voluntatem non posse circa aliquod obiectum exire in actum secundū, nisi prius circa illud idem obiectum intellectus in actum exierit. R. hoc iam nos admittere, non posse voluntatem operari, nisi prius ab intellectu illustretur, & excitetur ad obiectum amandum, sed facta deinde tali excitatione, & voluntas iam amare incipit, quid obstat quā amare prosequatur absq. cōtinuata actuali cognitione?

Ob. Auth. D. Aug. pluries à Subtiliss. citat. expressius lib. 8. de Trinit. cap. 4. & lib. 3. de lib. arb. cap. 25. à quo ad agium illud inoleuit: *Nihil volitum, quin præcognitum*;

Nec

Nec dicas (aiunt) initio amoris necessariam esse obiecti cognitionem, non autem in eiuldem amoris continuatione, quia eadem ratione, qua amor inferi indiget praeuia obiecti cognitione, indiget quoq. in conseruari. *Re. neg. cō-* scq. nec aliud colligitur ex adagio D. Aug. nisi quod cum voluntas sit potentia caeca indiget necessariò illa praeuia cognitione ad operandum, non autem perenni cōtinuatione, quæ ex nullo capite deduci potest; nec rationes ibi adductæ aliud probant, quàm quod voluntas ferre nō potest in incognitum, quod sent. nostræ non aduersatur, & dependentia illa amoris à notitia intellectus bene saluatur per illam, quam ab initio recepit, & permanet in habitu, vel ad summum consulo modo.

Ob. Productio, & conseruatio ex dictis in Physi. eandem dicunt dependentiam ad agens, & nō differunt, nisi penes cōnotata. *Re. quā-* do actio permanet, & conseruatur, est eadem realiter, at non sequitur, quod illa actio nō possit corrumpi, & appetitiua, q̄ vt distincta potentia non possit suū exercitium sequi, & operationē, quæ realiter à cognitione distinguitur; & hoc euidenter ostenditur in casu, quo voluntas imperat intellectui, vt ad aliud obiectum representandum diuertatur, tunc n. non est aliqua motus talis obiecti, quia si ad esset, q. non esset necessarium tale imperium, & tamen voluntas

ad tale obiectum habet affectum. Ob. Quantò aliqd attentius cogitatur, tantò magis amatur, & quantò magis intellectus distrahitur, tanto amor minuitur; Signum quod voluntas non potest sine actuali cognitione ferri in obiectū. *Re. neg. assumptum,* & maximè ex nostris principijs, si n. volūtas potest ex obiectis representatis minus bonum eligere, relicto meliori ex illo dicto Ouidij: *Video meliora, pro-* *haque deteriora sequor.* ergo fallitur regula illa, quod aliquid quod attentius cogitatur, vel representatur, tantò magis amatur; neq. volūtas per nos necessariò regulatur à iudicio practico, sed potest illud nō sequi; indè bene colligunt contemplatiui in Dei amore, & vehementi extasi, intellectus speculationē potiùs impedire, quàm adiuuare exercitium amoris circa obiectum amabile iuxta illud agagium: *Pluribus intentus, minor est ad singula sensus.* Patet etiam hoc experientia, multi n. sunt viri doctissimi, & Philosophi, & Theologi, qui bene, & optimè sentiunt, & discurrunt de Deo, & de eius amabilitate, qui tamen postea in exercitio, & affectu amoris à multis indoctis, idiotis, & simplicibus superantur, ergo non semper est vera illa regula, quod quantò aliqd attentius cogitatur, & cognoscitur, tantò magis amatur &c. & ita etiam sentire viderur D. Dionis. 7. de Diuinis Nominib. & cap. 1. de mystica Theologia. Dices, Voluntas est potentia caeca,

cæca, ergo non potest amare actum, nisi actu intelligat. & neg. cōseq. de cognitione actuali, & distincta sed sufficit habitualis, & q̄ præcēferit, & probari etiam posset crassa minerva de Berta cæca, quæ licet ad edendum, aliquo indigeat, qui ei panem porrigat, cum tamen in manibus habet, & iam possidet, nullo alio pro exercitio edendi indiget. Tum quia cognitio obiecti respectu voluntatis interuenit tantum ut conditio applicans obiectum potentie, ut se habet in causis physici approximatio, & probabilis Bell. & Maltr. defendunt, asserentes voluntatem esse causam totalem sui actus, cognitionem verò obiecti non concurrere, nisi ut conditionem necessariam, ac iam per primam motiriam fuit debitè obiectum voluntati applicatum, & approximatum, ut in exercitium suum prodeat, nihil igitur aliquid requiritur cum iam in potestate sua sit illud obiectum amare, vel respicere.

Dubitari hic solet de causalitate, quam obiectum cognitum, vel eius cognitio exercet ad actum voluntatis. & tres referuntur opinioniones, duæ extreme, & una media. Prima extrema affirmat obiectum cognitum, vel eius cognitionem concurrere ad actum voluntatis in genere causæ efficientis, cumque totaliter producere, ita quod voluntas metè passiuè se habeat. quæ opinio apud Subtiliss. in 2 d 25. tribuitur Goffredo, & quibusdā alijs. Alia extrema docet solum volun-

tatem esse causam totalem sui actus; obiectum verò cognitum, vel eius cognitionem non concurrere in genere causæ efficientis, sed in genere causæ finalis, vel formalis, quæ Scot. loc. innuit, & communiter Scotistæ sequuntur, ut videre est apud Regentes Paris. Cauell. Fabr. & alios, & ex exteris amplectuntur etia Valsq. Hurr. Auerſa, Onophr. & alj. Media sententia asserit, actum voluntatis produci in genere causæ efficientis partim ab obiecto cognito, partim ab ipsa voluntate, ita ut ex utroq. constituitur integra causa actus voluntatis, pro qua citantur Ocham, Greg. Durandus, & alij.

Et quidem quò ad primam partem esse falsam euidenter ostendit Scot. loc. cit. in corpore, & in 4. d. 49. lit. M. & iam probatum remanet ex dictis, anth. tùm script. tū SS. PP. tam rationibus, falsum nō est voluntatem passiuè se habere, &c. Valdè tamen probabile esse, quòd ipsa obiecti cognitio concurrat ad actum volitionis in genere causæ efficientis minùs principalis, voluntas verò ut causa principalior, quia sic loquendo maior seruatur proportio inter intellectum, & voluntatem circa proprium obiectum, & in hanc partē Doct. inclinare videtur in 2. cit. ubi solū probat, quòd obiectum, vel eius cognitio non sit causa totalis volitionis, nunquam autem negat, q̄ sit causa partialis; imò in 4. d. 49. q. 4. M. id affirmat expressè, quæ ratio-

ratione id etiam tenet Vulp. tom. 2, p. 2. disp. 6. art. 1. de mente Subtiliss. cū Hiribar. & aliquibus Scottistis. Satis etiam probabile est voluntatem esse causam totalem efficientem suorum actuum, & obiectum cognitū, vel eius cognitionē non cōcurrere, nisi in genere causę finalis, vel formalis extrinsecę, & ratio deducitur ex Arist. 3. de An. 54. vbi ait: appetibile, seu bonum apprehensum mouere appetitum per modum finis, motio autem finis non est physica, & realis, sed metaphorica, & intentionalis, vt Scot. docet in 2. d. 25. cit. ad p. Princ. & nos attulimus in Phys. Tum quia bonum non est obiectū voluntatis secundum esse quod habet à parte rei, sed secundum esse cognitum, & apprehensum, quod est esse secundum quid, & interionale, non physicum, & reale, quale deberet esse, vt causa, volitionis esset in genere causę efficientis. Tum quia cognitio obiecti respectu voluntatis interuenit tantum, vt cōditio applicans obiectum potēcie, & se habet vt in causis physicis approximatō causę ad passum, quę est pura cōditio, ac pręinde non bene videtur ipsam poni formale rationē motiuam, & causam physicam in effectum influentem. Probabilius ergo determinandum videtur, qđ voluntas sit totalis causa sui actus efficienter, obiectum vero apprehensum non concurrere, nisi in genere causę finalis, quatenus propter eius bonitatem psten-

sam, voluntas ad actum mouetur, & cognitionem obiecti cōcurrere, velut conditionem, ita Mastr. & Bell. loc. cit. qui bene, & eruditē hoc dubium problematicē examinant.

Vltimum dubium in hac materia est, an possit obiectum ita ab intellectu proponi, vt necessariō voluntatem moueat; & Thomist. omnes cum D. Tho. p. 2. q. 82. art. 2. & Scottistę cum Doct. in 1. d. 1. q. 4. & in 4. d. 29. §. 41. *questionem* &c. & quolib. 16. art. 1. affirmant, nullum obiectū in via quomodo cūq. proponatur posse necessitare voluntatem quod ad exercitiū, bene tamen quod ad specificationem. Pr. de primo, quia nullum bonum pro statu isto ita proponitur, vt intellectus nequeat in eo aliquam rationem mali inuenire, vel saltem in exercitio amoris eius, molestię V. g. fatigationis &c. quā ratione potest voluntas ab eius amore cessare, vel abstinere absolute ab eo eliciendo, sed hæc ratio mihi non placet, nam positis illis casibus non proponitur obiectum vndequaquod bonum, & ideo mirum nō est si voluntas illud respuat. Melius ergo dicendum est, quod quando etiam in obiecto nulla ostenderetur malitia, adhuc posset voluntas suspēdere actum, sicut n. bonum non necessitat ad amorem eliciendum, ita neque ad eum continuandum, eademque est ratio de malo, quia sicut obiectum malum voluntatem non necessitat ad eliciendum actū

odij, ita neque ad continuandum, & sic potest voluntas ad libitum cessare ab amore boni, & odio mali, cuius ratio pendet ex supradictis in explicatione libertatis exercitij.

Quod ad aliam partem de libertate specificationis est etiam sententia communis, & patet quoque ex dictis, determinauimus .n. obiectum voluntatis quod ad actum amoris, & prosecutionis esse bonum sub ratione boni, quod verò ad actum odij, & auersionis esse malum sub ratione mali, unde si voluntas circa bonum sic ostensum aliquem actum elicere velit, & non prorsus otarij, elicere tenetur actum amoris, nec potest actum odij habere, quod est necessitati quod ad specificationem, sicut è contra, si vult operari circa malum ut sic ostensum, nequit, nisi actum odij, & fugere exercere.

Sed maior difficultas est de obiecto beatifico, & ultimo fine in patria clarè viso, an etià quod ad exercitium voluntatem ad amorè necessitet, affirmat D. Tho. cum suis, quibus etiam ex nostris adheret Faber in 1. disp. 14. q. 4. cap. 3. ubi amorì Beatorum libertatem etiam contradictionis aufert, & solam libertatem essentialē indulgens. Non placet Scotistis quos sequuntur Nominales, ex Subtilissimi. loc. cit. Fundamentum est, quia Deus ad extra contingenter agit, ac proinde nec in ratione obiecti beatifici voluntatem necessitare potest, & ad amorè rapere, & eius

intrinsicam indifferentiam priuare, quam ad agendum, & non agendum habet circa quodcumque obiectum. Quod si dicas, estò Deus ad extra agat contingenter physice, moraliter tamen, & metaphoricè propter bonitatis suæ infinitatē necessario voluntatem mouet, quando est clarè visus. Non valet, obiectum .n. beatificum non tantum moraliter, sed etiam physice ad fruitionem beatam concurrat. Neq. etià valet aliquorum responsio, voluntatem ex parte obiecti beatifici necessitari, eo quia ad illud obiectum est summe inclinata, circa quod tanto impetu complacentiæ in illud rapiatur, ut omnem libertatē admittat. Non placet, nam quauis voluntas ut natura est, sit summe ad bonum summum propensa, ut tamen potentia libera est, liberè ad quodcumque obiectum tendit libertate saltem exercitij, & patet ex dictis, licet .n. libertas specificationis ita pendeat ab obiecto, quod si est conueniens, terminare nequeat, nisi actum amoris, & si est disconueniens, non nisi actum odij, & consequenter voluntas quod ad hanc libertatem possit ab obiecto sic, vel sic proposito, necessitari, libertas tamè exercitij se tenet totaliter ex parte principij operantis præscindendo ab eo, quod obiectum sit bonum, vel malum, & hoc est, quod innuere voluit Caiet. p. p. q. 82. art. 2. Bannez ibidem, Ioan. de S. Tho. 3. de An. q. 12. art. 4. & alij asserentes, quod estò de facto

voluntas beata in patria necessitate quæ ad exercitium, talis tamē necessitas non prohibet formaliter ab obiecto, vñ obiectum est, sed ex ipsa dispositione potentie circa tale obiectum. Sed qualis deinde sit hæc dispositio, variè Thomista exponunt, sed nullus melius Subtilissimo, qui in 4. d. 49. q. 6. docet esse, quia Divina voluntas concurre cum creata ad fruitionem concursu determinato ad agendū, non habet concursum paratum ad oppositum, imò potius denegatum; ac proinde talis necessitas provenit ab extrinseco. scilicet ex defectu concursus parati, & indifferentis ad utrumlibet, quæ non tollit intrinsecam voluntatis libertatem: quæ est ab ea omnino inseparabilis, sed solum libertatis vsu, & consequenter Beatus fruitur necessariò ultimo sine clare viso, necessitate proveniente ab extrinseco. Et hæc satis pro quāto spectant ad Physicū, cetera potius ad Morale spectant, & ex nostris videri poterant. Hinc tract. de actib. humanis disp. 4. l. 5. & Mastr. tom. 2. sent. disp. 5.

ARTICVLVS DECIMVS.

De intentione, & electione.

S Cor. in 2. d. 6. q. 2. §. in ista questione. Et. l. 1. A. docet, duplicē esse actum voluntatis. scilicet velle, & velle nolle. n. est actus positivus voluntatis, quo fugit disconueniens, seu resistit ab obiecto disconueniente, velle est actus, quo acceptat obiectum aliquod conueniens, & est ulterius duplex velle, quod potest dominari amicitia, & concupiscentia,

Et dicitur velle amicitia essetius obiecti, cui velle bonum; Et velle concupiscentia essetius obiecti, quod velle aliud alijs amari. Et. Item quod bonum sit triplex. scilicet honestum, delectabile, & utile; in prima, & secunda acceptatione habet rationē finis, in tertia vero habet rationē medijs, quia consideratur ut bonum idoneū pro consecutione finis. & in eodē 2. d. 38. alij, quod intentio, & electio sunt actus voluntatis. Sed lis est, an intentio finis, & electio medijs sint distincti actus voluntatis, an potius sint vnus, & idem actus, ut ut quatenus tendit ad finem dicatur intentio, quatenus vero tendit ad media dicatur electio, & tres recensentur opiniones, duæ extreme, & vna media. Prima extrema asserit intentionem, & electionem esse diversos actus realiter distinctos tendentes ad obiecta diversa, ita Gregor. Marfil. Vasq. & ex nostris Vulp. tom. 2. p. 2. disp. 59. art. 1. ult. & alij. Alia extrema asserit esse tantum vnum, & eundē actū, qui dicitur intentio in ordine ad finem, electio vero in ordine ad media, pro qua ctantur D. Bonau. D. Tho. Ricard. Ocham, Caiet. & ex nostris Cauell. disp. 3. de An. sec. 12. num 9. & alij. Media sent. docet intentionem, & electionem aliquando esse vnū, & eundem actum realiter, & formaliter, quādoq; vero diversos, & realiter distinctos, & hanc ut probabiliorem amplectuntur hic Mastr. & Bell. quibus etiam ego adhaereo, & colligi.

igitur ex Doct. loc. cit. in a. d. 98. in corpore quæsi. ubi verusq; probabile patet, & esse posse eundem actum, & diuersum, quæ dicendi modum sequuntur Bæll. in a. d. 98. q. v. art. 3. Mirib. disp. 17. de actibus mania sec. 2. Gabriel, Bocan. & alij.

Quæ assertio ita Pr. & declaratur. Potest intentio finem respicere tripliciter. Primo in ratione obiecti, & boni per se, & propter se amabilis, non autem ut est ratio volendi media, & prout causalitatem finalem circa ea exercet; Secundo finem respicere potest, ut acquirendum per hæc, & illa media indeterminatè tamen accepta, & veluti sub disfunctione, ut si quis dicat, volo Romam pergere, vel nauigando, vel equirando, vel peditando; Tertiò tandem potest respicere finem, ut per media determinatè acquirendum, ut si dicat, volo Romam ire peditando. Si intentio primo modo contingat, realiter ab electione distinguitur, quia talis actus elicitur a medijs prorsus prescindens, imò addunt Bæll. & Madir. talis actus non est propriè intentio, nam hæc necessario voluntatem continet mediorum, saltem virtualiter, sed potius est simplex quædam complacencia finis absolute consideratæ, ut bonum quoddam est per se amabile, & propter se volibile. Si verò intentio secundò modo eveniat, ut si respicit finem acquirendum per hæc, vel alia media indeterminatè, sic quoq; distinguitur ab electione, per quam

postea vult media determinatè, & talia actus loquitur facta consultatione de medijs. Si denique voluntas velit finem per media determinatè, tunc nullo modo videtur necessarium actum intentionis diuersum esse ab actu electionis; Raret, dum in tali casu ait, volo Romam ire pedes, non videtur nisi vnicus actus interuenire tendens in obiectum intentionis, ac etiam simul electionis, nec ex aliquo capite repugnantia assignari potest. Quod si dicant, repugnare, quia vnus actus non potest plura attingere obiecta, sed in casu esset plura obiecta, nam vnus esset finis, alius medium ad finem, non valet. Si quidem hoc solidè verum est de obiectis disparatis, non autem de vnico subordinatis, ut sunt in proposito finis, & medium. Tum quia est actus ille in quo tenderet obiecta, hæc tamen non essent ambo primaria, sed vnum primarium, scilicet finis; alterum verò secundarium, scilicet medium, iuxta igitur varios casus potest intentio ab electione distinguere, & non distingui.

Dices, Intentio finis est causa electionis mediorum, ergo semper distinguuntur realiter, conseq. patet, quia idem non potest se ipsum causare, assumptum Pr. finis non est ratio, ut media amantur, ergo etiam finis est causa amoris mediorum, & conseq. ex intentione electionem causat, assumptum est se verum, quando intentio tendit in finem secundum se, non est causa

scilicet de obiectis disparatis, non de obiectis subordinatis, ut sunt in proposito finis, & medium, & de actibus collatiuis, de quorum numero est hic actus, quo fit comparatio unius ad alterum, imò de ratione actus collatiui est, quòd ab extrema attingat per ipsum actum collata; vel verum est, quando finis acquirendus est per media indeterminata, quia tunc talis intentio præcedens est causa electionis mediij determinati, facta consultatione; at quando intentio finis respicit etiam medium determinatū, tunc appetitio finis non est causa, appetitio mediij, sed bonitas finis mouet, & medium eundē actum terminat. Ad probationem negatur consequentia, & ratio est, quia aliud est finem mouere voluntarē ad volendum media, aliud, quòd media sic volita à voluntate per distinctum actum ab amore finis sine volita, primum semper est verum, non tamen semper secundum.

Ob. adhuc aliquando electio est bona, & intentio mala, ut cū quis vult dare elemosinam ob vanam gloriam, ergo non possunt esse unus, & idem actus. R. cum Moralib. quòd in eo casu utraq. mala est, scilicet tam intentio, quàm electio, intentio .n. mala ex genere suo electionem bonam viciat, & deturpat. Instabis tandem finis, & media sunt diuersa obiecta formalia, ergo & distincti actus, patet consequ. actus .n. distinguuntur per obiecta, R. cum Basil. negando ubi

scilicet assumptum, licet .n. finis, & medium propriam, & intrinsecam bonitatem in suo ordine habeant, adhuc tamen solus finis est obiectum primum, medium verò secundarium, bonitas .n. istius est omnino bonitati illius subordinata, & sine finis motione impossibile est in nobis amorem excitari, quia ratione dicitur motuum formale, & specificatiuum, medium verò dicitur materiale, & terminatiuum. Quando etiam dicitur, quòd idē actus non potest esse dependens, & independens, relatus, & non relatus, sed actus electionis est dependens ab actu intentionis, & ad finem relatus, ergo &c. R. quòd licet actus electionis semper sit dependens, & relatus; nō tñ semper oportet, ut referatur, & dependeat ab actu intentionis, sed satis erit, quòd immediatē ad ipsam bonitatem finis referatur, & ab ipsa depēdeat, absq. multiplicatione noui actus.

ARTICVLVS VNDECIMVS.

De Imperio.

Scot. de hac nobilissima operatione pluries differit, ut videre est in 2. d. 6. q. 1. & d. 38. & in 3. d. 30. art. 2. & quol. 17. art. 2. & clarior in 4. d. 14. q. 2. art. 1. & d. 49. q. 4. *Tertium medium* &c. quæ ut ex actus explicetur in duo dubia resolvere statuimus, quorum primū est, an Imperium sit actus intellectus, an potius actus voluntatis? Diuus Tho. est pro intellectu, ita 1. 2. q. 17. art. 1. quem eius discipuli sequuntur, Caiet. Medina, & ex Re-

ex Recentioribus Valq; Lorca, & alij. Scot. verò ex opposito fiat pro voluntate, quem sui sequuntur: Faber disp. 9. de penit. cap. 9. Vulp. tom. 2. p. 2. disp. 68. Mast. & Bell. hic disp. 7. q. 7. art. 2. & Scotista communiter super loc. cit. quibus etiam favent Henric. quol. 9. q. 6. D. Bonau. in 3. d. 17. art. 1. q. 1. Durand. in 2. d. 34. q. 2. Maior, & alij. Afferit tamen Faber loc. cit. hanc questionem potius de nomine esse, quàm de re, siquidem quantum ad rem spectat, omnes concedunt voluntatē suae actus, & aliarum potētiarum decernere, ac determinare; admittunt etiam intellectum per modum iudicii, & consilij insinuare, dirigere voluntatē, & eius actum, inde oritur questio de nomine, an. scilicet hoc nomen Imperium, significet actum voluntatis quo decernit, & determinat; an. potius actum intellectus, quo insinuat, intmet, & dirigat voluntatem. Nos autem sumus cum Subtiliss. quod. scilicet si vis vocabuli spectetur, magis propriè Imperium actui voluntatis, quàm actui intellectus convenire: hoc probat Faber loc. cit. pluribus SS. PP. auctoritatibus, & praesertim D. Aug. q. 8. de Ciuit. Dei cap. 9. ubi asserit voluntatem imperare in regno animæ, & lib. 19. cap. 14. inquit: voluntatem uti omnibus potentis; At vltus actius imperium significare videtur cui stipulatur etiam D. Ansel. de Concep. Virg. cap. 4. ubi docet voluntatem mouere se contra iudicium aliarum po-

tentiarum, quia omnes alias mouet secundum imperium suum. Pr. ratione: Illa potentia imperat, cui ceterae potentiae obediunt, sed voluntati ceterae potentiae obediunt, etiam intellectus, ergo &c. maior est certa, mi. Pr. experientia, ex tot actibus, & certaminibus quae in oratione, & recitatione D. officij patimur, ubi ex varia intellectus distractione ad plura, & diuersa obiecta discurrentis, tedio affecta voluntas, illum reprimere conatur, imperans, ut illis inutilibus representationibus dimissis, ad rem presentem, quae magis vrget, attendat, deuotiora, & seria obiecta tunc representando. Tum quia actus imperij habere debet vim obligandi ad mandata exequenda, sed nullus actus intellectus, praeciso voluntatis actu, talem vim obligationis habet, ergo, patet manifestè ablata ab imperio ratione praeccepti, & obligationis, non erit amplius imperium, cuius munus est praecipere, & obligare. Mi. est euidentius, quia non est intellectus superioris, qui obligat subditum, sed eius voluntas intimata subdito per intellectum. Tum quia imperium ex vi vocabuli significat decretum, cui subditus obtemperare tenetur, sed decretum est actus voluntatis, non ipsa est, quae primò mouet, & determinat alias potentias ad operandum. Tum tandem, quia ille actus dicitur imperium, à quo ceteri actus denominantur imperati, sed tales ab actu voluntatis dicuntur non

non ab actu intellectus, ergo &c.

Respondent Thomistæ concedentes quòd voluntas alijs potentijs imperet, imò & ipsi quoque, intellectui quatenus eas ad opus applicat, sed talis applicatio non potest propriè dici imperiũ, quia eas non applicat intimando, insinuando, & regèdo, sed solum monendo quòd ad exercitium, quod ad imperium non sufficit, aliter in appetitu naturali daretur etiam imperium cum ad eius actum facultas morrix moueatur. Non valet, si .n. imperare formaliter esset insinuare, & intimare voluntatem superioris subditis. Præco legem denuntians, & intimans, verè imperaret, nõ Princeps, & Legislator. Verum est igitur legem non obligare nisi mediâ insinuatione, & intimatione, sed hæc ad summum non est, nisi conditio, sine qua lex nõ obligaret, ratio autem imperij consistit in cõdere leges, & decreta formare, inferiores obligans ad eius observantiam. Tum quia cõditiõ imperij vnus suppositi respectus alterius nõ obligat, nisi mediâ insinuatione, ad imperium tamen potentie superioris respectu subditi in eodem supposito, hoc non militat: siquidem posito voluntatis imperio, potentie inferiores ex quadam sympathia statim obediunt, & actum imperatum exequuntur absque alio actu necessario.

Nec illa instatiõ de appetitu sensitivo aliquid eget, talis .n. appetitus nõ so mouet, nec ducit, sed po-

tius mouetur, & ducitur ab appetibili, vt iam pluries diximus. Neq. & valet illa de Angelo mouente lapidẽ, quæ ab aliquib. adducitur, insensitibus, quòd si imperiũ consistit in mouendo quòd ad exercitiũ, tunc Angelus mouendo lapidẽ, imperaret lapidi, & lapis obediret, nõ valet, nam vt vnum suppositum dicatur alteri imperare, requiritur insinuatio, & intimatio decreti, quæ solũ creaturæ rationali fieri potest.

Ob. Arist. 1. Ethic. cap. vii. docuit, quòd ratio præcipit, & appetitus obtemperat, & rationem comparat pedagogo, & appetitus puero, idemque habet in 3. de An. 46. & 6. Ethic. cap. 8. asserit ad prudentiam pertinere actus virtutum præcipere, sed prudentia ad intellectum pertinet non ad voluntatem, ergo &c. R. ex Doct. in 3. d. 33. A. per appetitũ accipere ibi Arist. appetitum sensitivum, nõ rationalem, per rationem verò totam naturam rationalem, quatenus vtrâque partem complectitur tam intellectus, quam volitivum, cui sensitiua subditur. Vel per imperiũ ibi intelligit iudicium practicum, quod dici potest imperium morale, quatenus se habet per modum regulæ, & dictaminis ad rectè agendum, non tamen imperium physicum dici potest cũ reali dominio, quod propriè, & rigorosè imperiũ est. Eodem modò R. ad illud ex 6. Ethic. prudentia .n. imperare dicitur, & præcipere directe, moralitèr, & ostensiuè, non tamen phy-

physicè, formaliter, & denominatiue, siquidem posito tali iudicio, & directione, adhuc potest voluntas oppositum imperare.

Ob. ordinare est actus intellectus, sed imperium consistit in ordinatione, vnde leges, & decreta superiorum appellantur ordinationes. & cum distinctione, si per ordinare intelligant decernere, & imperare, vt communiter sumitur in præceptis, & ordinationibus superiorum, sic spectat ad voluntatem. Si verò per ordinare intelligatur regulare, & dirigere, sic spectat ad intellectum, quia est actus prudentiæ, si tandem per ordinare intelligatur vñ ad aliud referre, est vtique commune, cum vtraque potentia sit collatina.

Debuit. 3. est in quibus potentijs voluntas suum imperium exercere potest. & 2. *posse suum imperium extendi ad omnes hominis potèrias, & per ipsam, vel per se, & proxime, vel per aliam.* *Exemplum.* Docuit Scot. in 4. d. 14. q. 2. art. 1. quidquid dicat Vasq. & ita Pe. Voluntas est potentia reflexiva cū sit immaterialis, ergo potest efficaciter velle se habere talē, & talem actum. conseq. probatur, si .n. potest efficaciter velle, & imperare actum externum aliarum potentiarum, quia est in eius potestate, quòd omnes fatentur, ergo multò magis suum actum internū, qui magis est in sua potestate. Tū quia per actum efficacem finis imperat sibi electionem mediorum, ad finem consequendum, ergo &c.

Secundò potest intellectui imperare saltem quòd ad exercitium rationis apprehensionis, & iudicii. est Scot. q. 4. Prolog. art. 1. & 2. sct. d. 42. P. Pr. quia etiam in cogitatione potest esse peccatū, ergo actus intellectus possunt esse liberi, & non elicitiui, sūm intellectus non sit potentia libera, ergo imperatiui. Instabis, ergo voluntas fertur in incognitum, quia illius obiecti, cuius contemplationem imperat, nulla notitia præcedebat. R. neg. conseq. semper .n. præcessit intellectus cognitio circa illa obiecta, ad quæ voluntas intellectum mittit, & hoc sufficit, vt non ceco modo voluntas procedat, non .n. requiritur, vt actualis notitia reperiat in actu, quo operatur voluntas, vt diximus, nisi valde cōfusa, sed satis erit, q. in principio operationis voluntas excitetur ad obiectum amandum &c.

Tertiò potest imperare appetitui sensitiuo cum subtiliss. loc. cit. quæ ratione docet in appetitu sensitiuo posse esse peccatum, & patet experientia, imperat .n. concupiscibili, & irascibili, excitando ad iram, ad tristitiam, ad appetitum &c. Aduertit tandem Arist. 1. Polit. cap. 3. & 1. Ethic. 13. quòd voluntas imperat appetitui sensitiuo imperio politico, & ciuili, putà suauiter consulendo, & astringendo, sicut Rex gubernat ciues, qui tamen rebellare possunt, quibus addit Scot q 4 Prolog. art. 1. posse actus sensitiuos dupliciter cōsiderari,

rari, vno modo vt naturaliter piores intellectu, quomodo primò excitantur à solis obiectis presentibus, quo sensu sunt nobis communes cum brutis, & hoc modo. (ait) non cadere sub imperio voluntatis, alio modo vt posteriores sunt intellectu, quando .s. ipsorum iam iam prateritorum in nobis remanet memoria; vel quando insunt tandiu durant, donec intellectus, & voluntas circa eorum obiecta operantur, quo sensu sub voluntatis imperio continentur.

Quòd si dicas, appetitum sensitium esse nobis cum brutis communem, ac proinde prorsus libertatis incapacem. R. Doct. sensitium appetitum, in quo cum brutis conuenimus, reperiri in nobis liberum per participationem, quatenus subest voluntati, cui suppositaliter vnitur, & in eadem natura cum ipsa radicitur.

Quartò imperat per se, & proximè potentie loco motus, illi .s. quæ voluntarios motus exercet, qualis est potentia progressiua, & membrorum inflexiua, dantur tamè aliqui motus naturales, vt cordis, pulmonis, & arteriarum, qui propter peculiare rationes, voluntatis imperio non subduntur. Aduertit tamen Arist. 1. Polit. cap. 3. & Subtiliss. in 2. cit. d. 48. §. *Ad Questionem* &c. quòd voluntas imperat præfata potentie locomotiuæ, progressiuæ, & inflexiuæ imperio, & principatu dispositio, quo modo Dominus regit seruos, qui

necessitate obediunt, non voluntariè. Sunt tamen ex D. Th. 1. 2. qu. 17. art. 9. quædam corporis partes, quæ ex forti imaginatione contra voluntatis imperium mouentur, ex qua Doctrina etiam sequitur, quòd operationes sensitiuarum potentiarum ex ea parte, qua in earum exercitio pendent à potentia motiua dispositiue à voluntate imperantur, vt visio in quatuor pedit à clausura palpebrarum &c. Quòd si quæras, cur voluntas vni potentie dispositiue imperet, non aliz. R. q. à posteriori non pòt assignari alia ratio, nisi experiètia, à priori autem, quia hoc est hoc, quia hæc potentia est talis naturæ, & illa talis &c.

Quintò tandem quomòdò voluntas directè, & per se potentie vegetatiuæ imperare nequeat, potest tamen saltem indirectè, per accidens, & dispositiue, .s. quò ad applicationem adini cū passiuo ex Doct. in 2. cit. §. *Ad Questionem* &c. Patet primum, quia huiusmodi operationes, vt sunt nutritio, generatio &c. sunt à potentijs naturalibus, & necessarijs omnino, quæ positis omnibus requisitis ad agendum, non possunt non operari, quia etià ratione, si oculus maneat apertus, & obiectum habeat præsens omni impedimento sublato, non potest illud non videre, estò voluntas nolit, quia de causa Arist. 1. Ethic. 13. ait potentias vegetatiuas simpliciter non obedire rationi, sed tantum secundum quid. Secundum est eueniens

dens nam operationes vegetatiue, vt generatio, & nutritio exerceri non possunt nisi medio motu per quem actiua passiuis applicantur, sed motus iste est in potestate voluntatis, ergo ratione motus cadūt sub imperio.

ARTICVLVS DVODECIMVS.

An Voluntas mouet potētiās sibi subditas aliquid imprimendo.

SCor. dubium hoc resolvere videtur in 2. d. 42. *Respondetur ergo* &c. & tres sunt sent. vna est Thomist. quibus præniq̃ determinationes satis sunt familiares, asserentium ex D. Tho. 1. 2. q. 6. art. 1. & 1. p. q. 82. art. 4. quod cum voluntas mouet quod ad exercitium aliquas potētiās ad operandum, talis motio non fit per sympathiā naturalem, sed per realem impressionem, & diffusionē alicuius qualitatis transeūris, quæ dicitur dispositio, seu motio virtuosa p̃ modum impulsus communicata potētijs inferioribus, itā Caiet. Ledisma, Martinez, Ioan. de S. Tho. & alij; Secunda sent. negat talem physicam motionem, & realem impressionem, sed vult sufficere radiationem, & coniunctionem in eadē anima, ratione cuius per naturalem sympathiam, vna potētia operante, alia ei subordinata operatur, & exequitur, quæ sent. est cōmuniior apud Recentiores, vt videre est apud Valq. p. 2. disp. 34. cap. 3. & alios, quam etiam Maistr. & Bell. de mente Scoti amplectuntur. Ahj quasi medianter inter relatas

opinionēs, respuentes vt superflua physicam illam motionem, asserūt neq. etiam sufficere relata[m] sympathiam, sed admitti debere concursum simultaneum volūtatīs cū alijs potētijs, itā vt ex voluntate, & potētia inferiori fiat quasi vna integra causa, quæ illum effectum operatur, itā Conimb. in lib. Eth. disp. 4. q. 3. art. 1. & 3. de An. cap. 13. q. 5. art. 3.

Conclusio.

Dicimus. potētiās inferiores operari ad nutum voluntatis, & ad operationem applicari, non ex vi præuie motionis ad sensum Thomistarum, sed ex vi naturalis sympathiæ, quatenus in eadē anima, & natura sunt cum ea radicatz, & colligatz. Pr. quod ad primam partem contra Thomistas, & ex eorū principijs, siquidem secundū ipsos motio hæc præuia physica in causa inferiori, sic à superiori mota prouenit ex subordinatione essentiali eius ad illam, quæ subordinatione tanta est, vt inferior causa effectum attingere nequeat absque motione superioris agentis, quam præuiam motionem ponere solēt in causis secundis dum à prima ad operandum mouentur, & in causa instrumentali, cū à principali mouetur, Sed potētiæ voluntatis imperio subiectæ, non sunt ei in tali gradu essentialiter subordinatz, quo causæ secundæ subordinantur primæ, & instrumentales principali agenti, nam attingere possunt se solis effectus absque volūtatīs motionē, vt de intellectiua patet circa

intellectionem, & de visu penes visionem &c. ergo ex ratione subordinationis, potentie inferiores non indigent motione physica voluntatis, ex vi cuius ad operationem applicentur. Tū quia vel hæc qualitas impressa à voluntate in potentia inferiori cum ad operandum eā applicat, est spiritalis, vel corporalis; non spiritalis, quia hæc nō potest in subiecto corporeo, & materiali recipi; neque corporalis, quia cum voluntas sit potentia spiritalis, non nisi spiritualement effectum producere potest.

Confirmatur experientia, quando .n. potentie animæ operantur circa idem obiectum, ut sensus, & intellectus, vna potentia aliam adiuvat, & vniuscuiusque operatio intensior euadit, absque eo quod vna potentia influat in actum alterius, vel illam physice promoueat, ergo à fortiori hæc naturalis, & identica connexio potentiarum potest esse in causa, quod si vna potentia istarum subordinetur alteri ad operandum, moueri possit solum ex hoc, quod potentia superior, cui inferior subordinatur circa eius obiectum operari incipiat, v.g. facultas motiua exegitur motū brachij, vel pedis, quia voluntas talem motum efficaciter vult. Tum quia, ut arguit Vasq. Voluntas nō potest operari nisi volendo, sed volitio est actio immanēs, ergo nihil in inferioribus potentijs producit. Patet tādē, quia ex hac quasi naturali sympathia, & naturali con-

nexione oritur, quod nequeat intellectus, licet specie intelligibili fecundatus sine sensu operari, iuxta doctrinam Arist. *Oportet intelligentem phantasmatum speculari*, & tamē intellectus tunc nihil induit in sensū, neq. in actū eius, sed ex eo præuisē ad operandum sensus mouetur, quia colligatus est cum intellectu in eadem anima, & pro hoc statim ei prorsus subordinatus, ergo similiter quia ceteræ potentie sunt voluntatis imperio subiectæ, & ad eius famulatum destinatæ, moueri poterunt ad imperij executionem ob connexionem, quam habent cū ea in eadem natura, ex eo solum, quia voluntas circa earum obiectum operari incipit absque aliqua physica illarum præmotione.

Ob. Ioan. de S. Tho. Illa colligatio, & sympathia potentiarum neque immutat potentiam inferiorē in se aliquid illi de nouo addendo, & ipsam confortando, neque in sua radice, .i. in ipsa natura, ergo in sola eius virtute nō potest à potentia superiori moueri ad operandum, sed semper otiosa permanebit. R. cum Mastr. & Bell. neg. cōseq. satis .n. est illa colligatio potentiarum ad determinandum, & applicandum inferiorem potentiā ad suum actum eo ipso, quod potentia superior operatur circa idem obiectum inferioris, actus .n. inferioris potentie ad positionem actus potentie superioris comitatur per modum naturalis sequelæ in tali connexionē fundatæ, & tan-

est magis, quia in schola nostra potentia ista ita inter se, & cum anima realiter identificantur, colligantur, & radicantur, ut ipsa anima reuera dicatur *principium quod omnium operationum viventis*, ipsa verò solam rationes operandi, seu principia quibus. At quia Thomis. potentias animae inter se, & ab anima realiter distinguunt, & consequenter quasi accidentaliter eas colligare videntur, ideo mirum non est; quòd ad illam physicam motionem recurrant; sed non deberent deinde asserere, quòd cognitiva hominis discurrat per connexionem, quam habet cum intellectu in eodem supposito.

Ob. Unio hæc potentiarum naturalis est, & eodem modo semper se habens, & communis, seu indifferens ad omnes animae potentias, quæ sunt in anima, & ad actus earum; ex quo principio ergo determinatur talis potentia ad faciendum actum tali modo, & cum habitudine ad talem finem, & cum tali intensiōe, & impulsu, si operatio illa voluntatis nullo modo inferiorem potentiam immutat? R. sufficere talem colligationem ad potentiam inferiorem determinandam, eamdenque ad opus applicandam, posito actu superioris potentia, cui illa subordinatur; & licet illa connexio, & colligatio sit ceteris potentis communis, potius tamen hanc potentiam ad operandum excitat, quàm illam, quia voluntas circa obiectum huius potē-

tia operatur, & non illius; quia V. g. voluntas potius vult deambulationem, quàm intellectionem, potius ex positione talis actus excitatur potentia progressiva, quàm intellectiva, quia voluntas circa obiectum potentia motu operatur, non autem intellectu &c.

Ob. Non potest hæc sympathia sufficiens esse pro potentijs, quæ non dispoſitive, sed politice, & civiliter voluntati obediunt, ex simplici naturalis colligatione ad ipsam non flexitur eius imperio, sed resistere possunt, ergo motione aliqua, & impressione indigent, eorum resistentiā vincente, & ad obediendum cogente. R. si hoc argumentum vim haberet, probaret etiam, quòd voluntas physica potentias inferiores determinando, dispoſitive omnibus imperaret, & sic semper quando vellet appetitum sensitivum sibi subijceret, & obedientem faceret, quòd est falsum. Quia ergo experimur non omnes facultates voluntati obedire, potius oppositum colligi debet. scilicet non moveri potentias inferiores per impressionem physicam qualitatis, sed ex naturali connexione potentiarum, licet ultra hanc connexionem, quæ communis est omnibus potentijs, maior, vel minor facilitas obediendi superiori oriatur ex peculiari natura, & conditione huius, & illius potentia.

Arguit M. Iacob. Brun. q. 13. de An. art. 3. Voluntas est primum movens quòd ad exercitium cæce-

res potentias sibi subiectas, ergo est primum mouens effectiue .s. aliquid imprimendo. Pr. conseq. quia non est agere physice in aliud, nisi illud effectiue sit motu, quia moueri est transire de potentia physica ad actum physicum, & effectum intrinsecum recipi in eo, in quo exercetur motio effectiua. R. neg. conseq. ad probationem, admittimus de agente actione vera, & reali, non de actione tantum impropria, & grammaticali, quomodo est actio immanens voluntatis erga potentias inferiores, ex qua resultat solum extrinseca denominatio, sicut paries prius non dicebatur visus a potentia visua, postea vero dicitur visus, absq. eo q. in pariete aliquid intrinsecum ponatur &c.

ART. TERTIVSDECIMVS.

An Voluntas sit potentia simpliciter perfectior intellectu.

Scot. in 4.d.49.q.4. stat p. voluntate, cui fauet D. Bonau. in 4.d.49. Alensis, Alber. Henric. Ochā cum Nominalib. Ægid. Argenr. cū Scotistis communiter. D. Thom. verò est ad oppositum pro intellectu 1.p.q.82.art.3. & alibi quē sui sequuntur, & ex Recentiorib. Ruu. Vasq. Suar. Conimb. Morandus, & Alij. Quidam Alij vtrumq. probabile putant, vel quoddam sint potentia æquales. Pro declaratione, & decisione controuersie supponimus 1. ex Doct. loc. cit. N. vnum esse alterum nobilius, excellentius, ac

perfectius, stat dupliciter; vno modo intrinsecè, & secundum suam essentiam, ita vt entitas eius sit perfectior entitate alterius, quo sensu dicimus, hominē esse equo nobiliore ratione suæ differentie constitutionis, quæ nobilior, ac perfectior est differentia equi altero modo extrinsecè ratione .s. aliquius operationis, vel extrinsecæ proprietatis, quomodo dicere possumus, equum esse perfectiorem homine, ex eo quia maiora pondera portare potest, velocius currere quā homo &c. Si de priori excellentia, & nobilitate sit sermo, asserendum est voluntatem præferri intellectui, voluntas .n. est potentia essentialiter libera, non sic intellectus, cū sit potentia naturalis; est domina suorum actuum, quia potest velle, & nolle, & velle, & non velle, amare, & odire, vt sibi libet, non sic intellectus, non .n. in eius potestate est non intelligere, si obiectum intelligibile sibi fuerit præsentatū, imò potius ab eo ad sui intellectum cogitur; si verò de posteriori excellentia agatur, videtur, intellectum quodammodo voluntati eminere, Tum quia in sui operatione non pendet a voluntate, sed hæc potius operari nequit ab intellectu independenter, quia nihil volitum, quin præcognitum. Tum quia cū voluntas sit potentia cæca ductum intellectus sequitur; Cæterum quia hæc nobilitas prouenit ab extrinseco intellectui, & potius est excellentia seruitutis, quā

quàm dominij erga voluntatem, se habet. n. vt minister, & seruus praebeas eis faciem, obiecta volubilia ostendēdo, in quibus voluntas suas exercere possit operationes, nobilitas vero voluntatis ē cōuerso cū sit sibi intrinseca, & se habeat veluti Domina, ne dū suorum auctū, verum, & operationum ipsius intellectus, & aliarum potentiarum, quib. pro libito praecepere valet, inferendum est, voluntatem esse absolutē, & simpliciter nobiliore, & perfectiorem intellectu.

Not. 2. ex Subtiliss. in 3. d. 17. q. vn. lit. C. & D. quòd estò ab ali- quib. voluntas distinguatur in naturalem, & liberam, hoc tamen non est itā intelligendum, vt sint duae potentiae distinctae, voluntas .n. in nobis non est nisi vnica potētia, quam Scot. ibidem definit, & sic: *appetitus cum ratione liber.* idest potentia quaedam appetitiua quae praesupposita intellectiua cognitione alicuius obiecti, potest illud liberē velle, & nolle, & velle, & non velle; Voluntas verò naturalis nō est aliud, quàm inclinatio eiusdem ad suam propriam perfectionem, seu ad proprium commodum; vel dicitur naturalis pro vt distinguitur contra voluntatem supernaturalem, quatenus in puris naturalib. consideratur sine habitib. supernaturalib. *Conclusio.*

Dicimus, simpliciter, & absolutē loquendo voluntatem esse potentiam nobiliorem, & perfectiorem intellectu. Probat Scot. & valde ingeniosè more

suo ex quatuor capitib. quib. Adversarij suam solent probare sententiam, nempe ex natura, & conditione, potentiae, ex perfectione actus, ex prerogatiua habitus, & ex maiori obiecti nobilitate, eorum rationes retorquendo. Probat igitur primò ex perfectione potentiae: Illa potentia est perfectior, ad quam perfectiores proprietates consequuntur, sed ad voluntatem perfectiores proprietates cōsequuntur, quā ad intellectum, ergo &c. Ma. est enidens, proprietates .n. emanant immediatē ab ipsa rei entitate, ergo qualis ēritas, talis erit proprietas. Mi. pr. nam mouere perfectius est quàm moueri; dominari excellentius est, quàm seruire; posse agere, & non agere perfectius est, quàm necessariò agere, sed proprium voluntatis est mouere, dominari, & posse agere, & non agere; proprium verò intellectus est moueri, seruire, & necessariò agere, ergo &c. Hinc D. Ansel. de concep. Vir. cap. 4. voluntatem Regiam appellat, quia ceteras potētiās mouet, & ipsa sola dicere potest sic volo, sic iubeo, & D. Bernard. lib. de libero arbitrio vocat intellectum, & rationem pedisequam.

Nec valet refugium Thomae. cōfugientium ad intellectum pro radice libertatis, nam hoc iam supra sufficienter explosum est; & quando ad summum intellectus voluntatē determinaret ad aliquod obiectū libertate contrarietatis, nūquam tamen libertate exercitij, &

contradictionis, & hoc etiam in-
sent. aliquorum Thomæ. ut videre
est apud M. Iacob. Brun. de An. q.
13. art. 5. fol. mihi 469. ubi in secū-
do collige sic ait: *de ratione intrinse-*
ca libertatis non est indifferentia ad bo-
num, & malum, sed ad agere, & non
agere; ergo illa indifferentia intel-
lectus ad representandū voluntati
bonum, vel malum non tangit im-
perium, & libertatem voluntatis
intrinsecam, quæ in illa indifferē-
tia, & libertate exercitij consistit.
Ratio deinde quam ad hoc probā-
dum assumit relatus Doct. nō pla-
cet dicens: *ratio est, quia in D. o, &*
Angelis confirmatis in bono saluatur li-
bertas, & tamen in eis non est indiffe-
rentia ad bonum, & malum. Sed bona
pace sicut in Beatis non est indiffe-
rentia ad bonum, & malum, itā
neq; ad velle, & non velle, non. n.
possunt bonum non velle, & a frui-
tione cessare & c.

Nec etiam valet recursus illorū,
qui dicunt etiam intellectum mo-
uere voluntatem, dirigendo, regē-
do, & regulando, quod est perfec-
tius genus notionis; nō valet, hoc
nō potius est ministerij genus, nam
intellectus per iudiciū practicū
non imperat voluntati, sed defer-
uit monendo sicut cōsiliarius Prin-
cipi, & potest voluntas illum auer-
tere; & iubere, ut alium consilium
proponat, quare imperium intel-
lectus, quod exercet in voluntatē,
non est proprium imperium, quia
non est physicum, & cum Domi-
nio, sed tantū morale, & per mo-

dum suasionis, & consilij, & hæc est
doctrina etiam conformis dictis
M. Brun. loc. cit. ubi ait: *Cum vo-*
luntas sit primum mouens quod ad exer-
citium, magis propter se est voluntas,
quàm intellectus. bene, si ergo volun-
tas est magis propter se, quàm in-
tellectus, ergo magis absoluta, &
magis Domina in regno animæ, ac
consequenter bene dicitur Regina
potentiarum, & Dominatrix in ho-
mine, ac proinde intellectu perfec-
tior. Rnt. quod si voluntas dicitur
Regina potētiarum, hoc est potē-
tiarum sensitiuarum respectu qua-
rum est etiam Domina; vel si est
Regina in ordine ad intellectum,
Intellectus erit Rex voluntatis, &
omnium potentiarum caput.

Sed contra, illa est magis Domi-
na, & Regina in suo regno, quæ est
magis absoluta, & propter se, sed
volūtas est magis propter se, quàm
intellectus etiam per Aduersarios,
& primum mouens, ergo voluntas
absolutè Regina, & Domina ap-
pellari potest, non intellectus, &
consequenter erit intellectu perfec-
tior. Neque illa Cécitas voluntatis,
Dominii infringit, nō enim per
hoc, q̃ aliqua Regina, vel Prin-
ceps esset cæcus, non posset decre-
tare, præcipere, & rebelles, & cō-
tumaces reprimere, & punire, & e-
contra fideles subditos, & probos
præmiare, & nobilib. titulis hone-
stare, habita tamen prius noticia
per suum consiliarium de gestis, &
moribus, quæ in regno versantur;
imò & cōsiliarium ipsum si ita ex-
pedie-

pedierit potest Regia in aliquo Castro recludere, & eius consilium sperare, & respondere; ita se habent intellectus, & voluntas casu, quo voluntas operari non vult iuxta obiectum ab intellectu propositum, & representatum, sed ipsi imperat; ut aliud, vel commodius, vel honestius obiectum representet, ut magis in suo appetitu quiescere possit, quod totum experientia comprobatur.

Secundò probatur ex perfectione actus: Illa est perfectior potentia, quæ perfectiorem eligit actum, sed actus voluntatis perfectior est actu intellectus, ergo voluntas perfectior est intellectu, Ma. patet ex illa regula 1. Top. cap. 4. quandoquidem sicut se habet bonum ad bonum, ita melius ad melius, & optimum, ad optimum, minus, pr. supremus actus voluntatis est actus charitatis, quo Deum diligimus, actus verò supremus intellectus est eiusdem cognitio, ac ille est illo perfectior, quia magis Deo summo bono unit, quia actui amoris repugnat auersio ab eo, non autem eius intellectio. Tum quia illud est melius, cuius oppositum est peius ex 7. Eth. sed oppositum actus voluntatis peius est opposito actus intellectus, nam illi opponitur odium Dei, quod est pessimum, isti verò opponitur error, vel ignorantia circa ipsum Deum, quod est minus malum. Tum quia nostra felicitas in actu amoris beatifici consistit, ut in Theologia, quia per ipsum

formaliter miseria expellitur, non autem per visionem; sicut etiam per actum amoris satiatur, & quiescit Beatus, non per actum intellectus, & visionis. Tum quia excellentia amoris supremam Gerarchiam Angelorum constituit. sc. Seraphim, non excellentia, quæ Cherubim constituit, iuxta illud D. Dionysii: *Seraphim, qui sic dicitur ab ardore charitatis, est superior ad Cherubim, qui sic dicitur ab excellentia, & plenitudine cognitionis, ergo &c.* Tum tandem quia actus voluntatis facit absolute hominem bonum, non actus intellectus, ut experientia docet de multis doctissimis viris, qui tamen minus boni sunt pluribus simplicibus, & ignaris.

Rnt. Thomist. communiter, neg. min. & ad probationem concedit excellentiam actus voluntatis super actum intellectus in genere moris, non autem in genere entis, & naturæ, in quo sensu hic mouetur questio de nobilitate intellectus, & voluntatis. Si odium Dei, aiunt, consideretur in esse morali, ut peccatum importat specialem auersionem à Deo, peius quidem est, quæ error, & ignorantia de ipso Deo, imò quodlibet peccatum veniale maius malum est ex hac parte, quam carentia visionis Dei, nam dicta priuatio secundum se non est peccatum; si verò consideretur actus intellectus in esse physico, non est peius, sed peior est priuatio visionis Dei, siquidem hæc est perpetua damnatio, & maximum malum,

dam-

damnatorum, quæ proinde pœna
damni appellari solet; sic etiam ad
alias confirmationes respondent,
quòd .s. actus voluntatis facit ho-
minē bonum in genere moris, non
in genere naturæ.

Non valet, nam argum. urget ne-
dum in gen. moris, sed etiam in
gen. entis, quia amor etiam in ef-
fe naturæ magis vnit amantē Deo,
quàm cognitio, & visio Dei, ergo
odium Dei etiam in esse naturæ pe-
ius est errore, & ighorantia circa
Deum; imò & priuatione ipsa vi-
sionis beatificæ, quia propriè, &
verè magis auertit à Deo, quàm
ullus alius actus, licet actus odij ef-
fet etiam necessarius, & non liber,
quo casu non esset moralis. Neque
priuatio visionis Dei penam dam-
natis infligit ex natura rei, sed po-
tius hoc oritur ex ordinatione di-
uina, qua seclusa, talis priuatio
nullam damnatis penam inferret,
sicut in nobis viatoribus experitur;
& stante etiam ordinatione Diui-
na, non sola priuatio visionis bea-
tæ penam infert; sed etiam priua-
tio beatæ fruitionis, nam etiam
hec in penam damnati inuoluitur,
imò ex Subtiliss. loc. cit. in 4. lit.
N. formaliter loquendo carentia
fruitionis penam damnati cōstituit,
sicut fruitio constituit felicitatem.

Tertiò patet ex perfectione ha-
bitus, nobiliori .n. potentia præ-
stantior quoque solet habitus con-
cedi, sed volutatis habitus est cha-
ritas, quæ cæteris habitibus præ-
cellit iuxta illud Apost. 1. Corint.

13. *Maiores autem horum est charitas,
ergo &c.*

Rnt. Thomist. Apostolum loqui
pro statu viæ, non pro statu patriæ,
vbi lumē gloriæ perfectius est. Nō
valet, nam etiam in patria charitas
eamdem cōtinet eminentiam, eo-
dem Apost. testante, quòd *Charitas
nunquam excidit*. imò potius ibi
crescit cū fiat consummata; & si cha-
ritas perfectior habitus cēsetur in
via, cur non etiam in patria, cum
hic, & ibi eiusdem sit rationis, &
capacitatis ex Doctore?

Pr. tandem ad hominem ex ob-
iecto vtriusque potentia, nam se-
cundum Aduersarios Obiectum
intellectus est verum, obiectum ve-
rò voluntatis est bonum, sed ratio
boni perfectior est ratione veri,
nam perfectio entis per bonitatē
explicatur, non per veritatem, si-
quidem vnumquodque in tantum
bonum est, in quantum est integrū,
& perfectum. Resp. Thomist. neg.
mi. nam verum magis abstractum
est quàm bonū, & abstractiori mo-
do tendit intellectus in verum, quā
voluntas in bonum, intellectus .n.
attingit obiectum abstractione ab
omni existentia, nempe nudam rei
quidditatem considerando, volun-
tas verò non terminatur nisi in re
pro vt ordinem habet ad actuale
existentiam, nihil .n. appetitur ni-
si actu existat, vel saltem extitū
sit, & hoc videtur præcipuum fun-
damentum Thomist. sed parum tu-
tum. & in primis falsum putamus
verum esse abstractius bono, vtrū-
que

que .n. sequitur ens in eadem abstractione, cū ambæ sint entis passionēs. Neque verum est obiectū magis abstractū ab existentia esse perfectius obiecto minus abstracto ab ea, siquidem obiectum cognitionis intuitivæ perfectius est obiecto abstractionis, nam illa cognitio in gen. suo est abstractiva perfectior, & tamen illius obiectum non præscindit ab existentia sicut præscindit obiectum abstractionis. Falsum etiam censemus, quod semper voluntas tendat in rem pro ut respectum dicit ad actualem existentiam, nam quantum ad simplicem affectum potest esse etiam impossibile ex dictis; & sicut cognitio intuitiva dicitur esse rei præsentis, & existentis ut existens est; Abstractiva verò rei ab istis conditionibus præscindentis, & rei etiā absētis, ita in voluntate fruitio dicitur rei præsentis, & tunc sequitur cognitionē intuitivam; desiderium verò dicitur esse rei absētis, & sequitur abstractionem; Amor autem absolute sumptus à præsentia, & absētia obiecti præscindit ut Subtiliss. docet in 4. cit. lit. O. imò Barg. addit, quod potest voluntas esse magis abstractiva, quàm intellectus, nam illa potest velle Episcopatum sine Sacerdotio, non tamen intellectus vnum sine alio intelligere; potest etiam frui vno relationo, non fruendo correlatione, non tamē intellectus potest vnum sine altero intelligere.

Diximus, rationem concludere

ex obiecto ad hominem, absolute tamen non concludere, quia in scō Scot. probabilius est, nec verum sub ratione veri esse obiectum intellectus, nec bonū sub ratione boni esse obiectum voluntatis, sed utriusq. esse ens sub ratione entis.

Thomist. dicere solent rationes pro Scoto probare voluntatem esse nobiliorem intellectu solum secundum quid, non verò simpliciter, & absolute, & deducunt ex Dr. Thom. 1. p. q. 83. art. 3. ubi S. Doctor ait: *secundum quid autem, & per comparationem ad alterum, voluntas inveniatur interdum altior intellectu ex eo, si quod obiectum voluntatis in altiori re inveniatur, quàm obiectum intellectus.* Non valet, nam Thomist. non ex alijs capitib. suam probant opinionem, si ergo nos ex illis iisdē principijs nostram probamus sent. nō de perfectione secundum quid probant de voluntate, sed de perfectione absoluta, & per se.

Obiectiones.

Obi. Thomist. eisdē medijs, quod intellectus sit potentia nobilior voluntate, & primò ex parte potentiz ex 10. Eth. cap. 7. ubi Arist. ponit felicitatem humanæ vitæ consistere in contemplatione, eo quia intellectus est potentia omnium perfectissima. R. Tunc Arist. non loqui de intellectu ut à voluntate distincto, sed de tota parte intellectiva includente intellectum, & voluntatem, ut à sensitiva distinguitur, quia ut docet Scot. in hac q. lit. L. Arist. non distinguit intellectum

lectum & voluntatis ratione pri-
cipio operatum, sed pro eodem ha-
bet principium distinctum contra
naturam, quod aliquando vocat
antem, aliquando intellectum, ali-
quando propositum, ut patet in 2.
Phys.

Probant 3. ratione, inter animæ
facultates illa excellensior putatur,
quæ prius fluit natura ab eius esse-
ntia, & illi est propinquior, quod. n.
magis accedit ad maxime tale, est
magis tale, sed intellectus prius na-
tura fluit ab essentia animæ, quam
voluntas, & est illi propinquior,
ergo &c. Et. cū Doct. in 4. cit. neg.
ma. quæ ad primam partem, nam
ex 3. Meth. 15. posteriora genera-
tione sunt priora perfectione, cū
natura ab imperfecto ad perfectum
procedere solet in eodem ordine,
vtrā forma mixtionis ad animam;
in diverso tamen ordine nihil pro-
hibet prius generatione esse quoq;
prius perfectione, ut de substantia,
& accidente patet. Tum quia cū
sunt potentie emanantes ab eadem
anime non potest assignari ratio
cur potius dicatur prius emanare
vtrāque potentiam, quam aliam, sed
solum, quod prius vna operatur,
quam altera, & ita intercedit ali-
qualis dependentia, quæ tamen nō
semper infert maiorem, vel mino-
rem perfectionem ut patebit. Et.
ad 2. partem, quod quantitas est
immediatior, & propinquior sub-
stantiæ, quam qualitas, & tamen
hec est perfectior quantitate. Illud
igitur est simpliciter perfectius, &

in nobiliori ordine est perfectissi-
mo propinquius, quo sensu est vo-
luntas, non intellectus.

Ob. Per hoc præterea differt ho-
mo a brutis, quia intellectivus est,
& rationalis, sed hoc ab intellectu
habet, cū voluntas sit rationalis
solum ex participatione illius, er-
go &c. Et. q. homo differt a brutis
æqualiter & per intellectum, & per
voluntatem, & cū anima hominis
dr. intellectiva, talis denominatio
non solum ab intellectu, sed etiam
a voluntate denominatur, vtrūq;
a. importat potentia. Si tamen,
comparatio fiat inter has poten-
tias, magis per voluntatem homo
distinguitur a brutis, quatenus li-
bera est, quam per intellectum;
Siquidem libertas est maxima per-
fectio hominē a brutis distinguē,
quib. licet tribuatur voluntarium
propter potentiam, acceptum tamē vo-
luntarium pro libero eis est pro-
prie repugnans, nā constituit agens
a proposito, & subiectum capax
meriti, & demeriti &c. hinc aliqui
ex Præcis Philosophis, & multi
etiam temporibus nostris, qui di-
scursum ponunt in brutis, ut con-
sequenter loquantur, non erube-
scunt etiam in illis suo modo intel-
lectum imponere, quod tamen de
voluntate hoc asserere non audent.
Si igitur per esse rationale accipia-
tur esse intellectivum, et distingui-
tur a sensitivo, quo sensu homo di-
citur animal rationale, vtrāq; po-
tentia tum intellectus quam volun-
tas æqualiter rationales dicuntur

cum

est ambæ immediatè in eadem anima rationali radidentur; si verò per rationale intelligatur idem quod cognitum cum discursu, hoc certe voluntati non convenit, sed tantum intellectui, & voluntati per participationem, sed quia voluntas est libera per essentiã, quæ est maior perfectio, & intellectus liber per participationem, sequitur quod perfectior sit voluntas, quam intellectus.

Ob. Potentia de se ceca magnã involuit imperfectionem, sed voluntas est potentia ceca, & formaliter non cognoscens, ergo &c. R. cum Subtiliss. quolib. 5. neg. mai. imperfectio. n. non est simplex negatio formæ, seu perfectionis, sed perfectionis debita, & possibilis, et in subiecto apto, & capaci; sed appetitiva potentia ex sua ratione formali non est cognitionis capax, neque cognitio est perfectio ei debita; & possibilis, ac consequenter negatio cognitionis nullã ponit in ea imperfectionem, sicut & contra neque in intellectu dicit imperfectionem non esse liberum, quia libertas non est ei debita cum sit causa naturalis; ex quo tandem deducitur, quod rigorosè loquendo, voluntas non dici debet potentia ceca, quia non est potentia ex sua specie apta videre.

Arguunt 2. Ex perfectione operationis: Actus intellectus non pender ab actu voluntatis, sed potius è contra, ergo actus intellectus est nobilior. Antec. paret, nam intellectus per suam operationem sibi

facit obiectum præsens, voluntas autem indiget actu intellectus, ut per illum habeat obiectum præsens. conseq. est evidens, si quidem independentia dicitur perfectione, dependentia verò, & indigentia dicitur imperfectionem. R. Scot. dupliciter, primò neg. conseq. substantia. n. dependet ab accidentibus, compositum à partibus, forma à materia, qualitas à quantitate, finis à medijs, sensus internus à sensib. externis, intellectus à phantasmate &c. in quib. omnib. talis conseq. fallit. Imò univèrsaliter posteriora dicuntur solent priora perfectione, licet alijs dependeat ex h. Motus quodammodo cludens Subtiliss. quod independentia solam in primo ente simpliciter perfectionem dicit, in quo prioritas originis, & perfectionis coincidunt, non in alijs. Secundò negat antec. est. n. voluntas actum intellectus præsigat, ut circa obiectum operari possit, talis tamen præexigentia non meretur nomen dependentiæ, vel indigentia, quia intellectus ad actum voluntatis concurrat tantum ut causa subserviens, unde sicut in anima Principis quamplures servi necessarii sint ad eius dignitatẽ, non tamen propter hoc dicitur Princeps à servis dependere, sed è converso, ita in proposito de voluntate asserendum est, imò rationabilius, ne conquiri potest argum. intellectus non à voluntate, ut à causa superiori dependet, nam voluntas intellectui imperare potest ut hoc, vel illud ob-

obiectum repræsentet, intellectum auertendo ab obiecto, quod considerabat. Subdens Scot. intellectum, & voluntatem, causalitatem sibi inuicem mutuari, cum hoc tamen discrimine, quod intellectus ad volitionem concurrat ut causa ministerialis, & subserviens, sed causalitas voluntatis supra intellectum oritur ex propria eminētia ipsius voluntatis. Hinc Henric. quolib. 1. q. 14. hanc mutuam causalitatem explicans, vitur exemplo serui præferentis lucem Domino ambulanti in loco obscuro, Dominus nō est, qui seruo præcipit, & dirigit ut eum ad talem locum ducat, quod est dirigere authoritativē, servus verò Dominum dirigit serviendo, & ostendendo ei viam, per quam ambulet &c. Voluntas ergo habet rationem dominij, intellectus autem serui lucem, & viā ostendentis, quod est regere, & regulare ostensivē, monendo, & præbendo consilium, quo pacto Consiliarius dicit Principem dirigere.

Falsum est igitur, quod bonitas, & malitia moralis ex ordine ad rectā rationē tantum desumatur, nā præsertim dependet velut a fundamento, & radice a sola libertate voluntatis, quā de causa dici solet totius generis moris fundamentū.

Ob. Purior est actus intellectus, quia nullā cōtrahit ab obiecto impuritatem, siquē intelligere malū nō est malum, sed actus voluntatis contrahit impuritatem, quia vel le malum, est malum &c. ꝑ. neg.

ma. nam etiam intellectus suo modo impurus reddi potest ex impuritate obiecti, quia falsus est dum circa obiectū falsum versatur per assensum, sicut actus voluntatis est malus, dum circa malum proseguendo versatur. Quod si dicant (ait Scot.) actum voluntatis esse impurum ex obiecto impuritate malitiæ, non sic autem intellectus, Non placet, quia tunc actus sensus esset nobilior actu voluntatis, qui hoc modo est minus impurus.

Ob. Itā intellectus operatur ut trahat res ad se, voluntas verò ut trahatur ab illis, sed perfectius est trahere res ad se, quā ad illos trahi, ergo &c. ꝑ. talem dicendi modum potius metaphoricum esse, quia reuera nec intellectus trahit res ad se, sed solum intentionaliter, & per species, nec voluntas trahitur ab ipsis reb. sed per intellectū apprehensū, dr. tamen ab obiecto trahi quia per actum prosecutionis tendit in illud per modum pōderis, & impetus, attramen quando circa illa versatur per actum suū, itā nō trahitur ab illis, sed potius ab eis auertitur, ergo ex illa metaphora, nihil contra nos deducitur.

Ob. tandem: vita contemplativa nobilior est activa, sed contemplativa per actum intellectus exercetur, activa verò per actum voluntatis, ergo &c. Patet ma. ex 1. Eth. ubi Arist. felicitatem nostram in contemplatione posuit, & ex illo Lucæ 10. *optimam partem sibi elegit*

Maria

Maria, quæ nō auferetur ab ea. 2. neg. mi. nam voluntas non excluditur à vita contemplatiua, nec Arist. dilectionem à contemplatione excludit, ipse. n. vt diximus per intellectum accipere solet totam partem intellectiuam, vt voluntatem etiā includit, quæ doctrina est D. Thō. q. 22. de Verit. art. 11. ad 11. & 12. & Scot. loc. cit.

Tertio obijciunt ex perfectione habitus, nam ex 1. Met. & 6. Eth. cap. 8. sapientia est nobilissimus habitus inter omnes, sed hæc est habitus intellectus, non voluntatis, ergo &c. R. Scot. Arist. per sapientiam nō intelligere præcisè operationem intellectus, sed vtriusque simul, sicut per intellectum non accepit præcisè potentiam cognitiuam, sed totam mentem, vt etiā appetitiuam includit, hinc sapientia dicitur quasi lapida scientia, quia includit etiam affectum.

Ob. Ex habitibus infusis: Lumen gloriæ est inter omnes supremus, quod tamen ad intellectum pertinet, ergo &c. Pr. absumptum, nam charitatem ipsam excedit, lumen. n. gloriæ ob suam perfectionem, repugnat in esse viatori, quod charitati non repugnat. 2. negan. absumptum ex dictis; & charitas consummata, qualis est patriæ nō minus viatori repugnat, quàm lumen gloriæ, si. n. lumen gloriæ secum visionem defert, quæ viatori repugnat, charitas consummata secum fruitionem defert.

Quarto tandem obijciunt ex ob-

iecto, à quo propriè specificantur actus, & potentiz, sic arguentes. Illa est potentia perfectior, quæ est de perfectiori obiecto, sed obiectum intellectus est perfectius, ergo &c. Probant min. Illud est perfectius obiectum, quod est simplicius, & abstractius à materia, vnde perfectior est color vt sic, seu natura specifica, aut quidditas coloris, quæ non potest attingi, nisi ab intellectu, quàm talis numero color, qui etiam à sēsu percipitur, sed obiectum intellectus est ens, seu verum, prout abstrahit ab existentia, & conditionibus materialib. obiectū verò voluntatis est bonum, seu ens singularitate, & existentia concretum, ergo obiectum intellectus est simpliciter nobilius, & abstractius obiecto voluntatis &c. Hoc est argumentum, in quo tam vehementer Thom. innituntur, sed quanti sit roboris pat. ex dictis in probatione vltima nostræ conclusionis: Falsum siquidem est obiectum intellectus abstractius, & simplicius esse obiecto voluntatis, nam etiam voluntas fertur in obiectum à singularitate, & existentia præcisum, sicut fertur intellectus, cum etiam ipsa comparetur ad bonum in communi, ac etiam ad bonum impossibile, quantum ad simplicem affectum. Falsum est quoque, quod abstractius, & simplicius obiectum sit perfectius, nam quidditas cum existentia perfectior est, quàm ab ea præcisa, & hoc non solum in esse rei vt fugam arripuit Caiet. Complut. & Alij

& Alij Thomist. sed etiam in esse communis in essendo, sed tantum
 obiecti, hac n. ratione obiectum singularia, quomodo dicunt, quod
 cognitionis intuitus, quod est qd. perfectior est. color, seu natura
 ditas, & natura vt existens perfec- specifica, quā talis numero coloris
 tius obiectum censetur, quā ob- Nec valet dicere, datur natura
 iectum abstractiū, quod est sim- communis a parte rei, sed per ab-
 plex natura ab existentia præcisa; stractionem, non valet, nam ab-
 & ex hoc capite notitia intuitiva strahere non est efficere res, sed
 præferri solet abstractiue. Ex quo vñ cognoscere, non cognito alio.
 etiam capite intuitiva dicitur co- ergo tantum est dicere, intellectus
 gnitio clarior, quia rem attingit abstrahis colorem in communi ab-
 secundum suam quidditatem, & hoc colore, quantum dicere, per-
 modum, quem a parte rei habet, cipere naturam communē coloris.
 qui non attingitur ab abstractiua. nō pcepto hoc colore in singulari.
 Et si per ipsos non datur natura, seu per hæcceitatē coarctato.

DISPUTATIO XI.

DE ANIMA E CORPORE SEPARATA.

Vis in præcedentibus disputationibus qd. que aliquantulum pro nobis insitue-
 to conducere poterant ad Anima intellectiue notitiam in statu unionis cu
 Humano corpore; modo ratio petit pro totius libri complemento, ut aliqua de ea
 in statu separationis attingamus, ex quibus Anima rationalis natura, & condi-
 tio clarius elutescat; & licet Arist. de huiusmodi statu nihil reuera egerit, quia
 forte illum ignorauit, non idcirco nos de eo scire debemus; Philosophia n. chri-
 stiana, & catholica in eo præcisè sita est, ut statum illum, obscure saltem attinga-
 mus, qui nos concines Sanctorum, & Angelorum domesticos faciet; & quoniam munda
 ta sint dubia circa præsentem disputationem sententia, & valde quidem curiosa,
 delectabilia; & scitu animafico digna, nos certantius seligimus, & summam, quæ
 pro Tyronibus sufficere censetur.

ARTICVLVS PRIMVS.

An Status separationis sit Anima
 rationali naturalis, vel vio-
 lentus, aut neuter.

Scot. de hoc dub. plurib. in loc.
 disserit, vt videre est in 4. dist.
 43. q. 2. S. De tertia proportionis, &c.

& q. 4. sub A. & B. & quolib. 9. sub
 M. & alibi: circa quam difficulta-
 tem varij sunt modi dicendi. Plato
 automauit animarum ortum simul
 cum Angelis initium sumpsisse, &
 illas quasi in pænam corporibus,
 veluti carceribus mancipatas fuis-
 se, ac

Et, ac consequenter sustinere videtur statum istum esse illis violentum, statum verò separationis esse illis naturalem, quem sent. sequi videntur Avicenna, & Seneca. Alij cogitantes animam rationalem esse à Deo constitutam tamquam actum, & formam substantialem corporis physici organici ad totius hominis compositionem ordinatam, ex opposito putant statum separationis esse illi violentum, coniunctionis verò, & reunionis ad corpus esse naturalem; ita D. Tho. 1. p. q. 118. art. 3. & lib. 4. contra Gent. cap. 89. quem multi sequuntur. Quidam alij quasi inter predictos modos mediates negant utrumque statum, siue coniunctionis cum corpore, siue separationis ab eo esse animæ connaturalem, vel violentam; sed esse tantum indifferentem, vel neutram; ita Héric. quolib. 7. q. 13. quem sequuntur Caiet. 1. p. q. 8. art. 1. & Comimb. de An. separata disp. 3. art. 3. Alij affirmant utrumque statum tam coniunctionis, quam separationis esse animæ connaturalem, illum tamen principaliter, hunc verò minus principaliter, & quasi consequenter; ita Suar. lib. 6. de An. cap. 9. Ram. disp. de Anima separata q. 6. & ex nostris Cauell. (sc. 1. Alij variè statum animæ rationalis distinguunt, variè dubium resolvunt.

Notandum 1. pro intelligentia, quòd triplex est animæ status. Primus dicit permanentiam animæ rationalis in corpore corruptibili, &

mortali, & incipit ab infantia in corpus debite organizatum, & permanet usque ad hominis mortem. Secundus importat permanentiam eiusdem animæ extra corpus, & à puncto mortis incipit usque ad diem finalis iudicii permanens. Tertius dicit permanentiam eiusdem animæ in corpore incorruptibili, & immortalis, qui terminus beatitudinis in electis appellatur, & terminus damnationis in prefcitis.

Not. 2. ex Doct. in 4. cit. d. 43. q. 2. duplicem esse inclinationem, naturalem, vnam ad actum primum, alteram ad actum secundum; Inclinationis naturalis ad actum primum est imperfecta ad perfectum, & commixtur potentia essentiali, cuiusmodi est inclinatio materię ad formam substantialem, & corporis physici organici ad animam, quibus essentialiter perficiuntur, materia etenim recipit à forma esse formale actuale, & corpus ab anima esse animatum, & vitale, quæ sunt actus essentialis primi. Inclinationis verò naturalis ad actum secundum est perfecta ad perfectionem communicandam, & concomitatur potentiam accidentalem, cuiusmodi est inclinatio animæ ad corpus, dñ illi communicat esse formale per informationem, & operationes vitales, & formales totj composito, homo n. per animam rationalem nedū virtualiter vivit, & operatur vita vegetativa .s. generando, nutrienda, & augendo se; & sensitiva audiendo, videndo &c. sed etiam vita intellectualis.

tellectuali sibi propria, & intelligendo, & volendo. Differunt tamē istę inclinationes inter se, quia prima habet violentum pro opposito, quia imperfectionem perpetuam ponit in eo, quod sic inclinatur; Secunda verō caret opposito violentię ita ut si anima etiam perpetuō suspenderetur a cōmunicatione huiusmodi operationum erga corpus, & compositum, non idcirco ullam violentiam pateretur, quia nec imperfectionem dicit, negatio .n. actualis cōmunicationis proprię perfectionis, & virtutis, nullam dicit imperfectionem in ipsa; ex quibus inferitur permanentiam animę rationalis extra corpus nō esse illi violentā, ut Auctores primę opinionis autumabant; siquidem anima rationalis nullam dicit inclinationem ad corpus, ut ad actum primum, sed tantum ut ad actum secundum in ipso operandum, ad cuius negationem non sequitur violentia, cum sine imperfectione absque eo manere possit.

Not. 3. Animam adhuc dupliciter considerari posse, uno modo secundum suum esse absolutam, altero modo ut dicit relationem partis componentis totum; Primo modo anima est quę perfectā in essendo, tam in statu separationis, quā coniunctionis, cum utrobique eadem habeat entitatem omnino absolutam; Secundo verō modo in statu .s. coniunctionis, dicitur etiā perfectā relatiuē, quia participat de esse totius hominis; ac quia in statu se-

parationis caret huiusmodi participatione, dicitur ex hoc capite imperfecta, & est doctrina clarissima Doct. quolib. 9. lit. M. ubi ait: *Suo quidem proprio esse est aequē perfectā separata, & coniuncta, sed coniuncta perfectā est esse totius participatiuē, licet non primario, & quantum ad hoc separata est imperfecta, quia caret ipse esse totius.*

Faber 12. Meth. disp. 32. cap. 2. de hoc dubio differens, exponendo sent. Doct. ait, quod si violentum, naturale, & neutrum propriē summatur, status separationis nec est animę violentus, nec naturalis, nec neuter, & ratio est, quia istę differentię per Doct. competunt principio passiuo, & in potentia passiuā alicuius subiecti fundantur; at animā respectu corporis nō est passiuā, nec aliquam inclinationem passiuā habet ad illud, quasi ab eo perfectionem recipiat, sed potius actiuā, cū ei perfectionem communicet, ergo respectu corporis fundare nequit, nec potentiam naturalem, nec violentā, nec neutram; Si tamen naturale nō ita propriē sumatur, sed latiori vocabulo .s. pro inclinatione naturali alicuius formę, vel agentis ad actum secundum, separatio animę a corpore est ei violenta, nam licet inclinatio naturalis ad actum secundum, quę est inclinatio perfecti ad perfectionem communicandam, perpetuō suspendatur, non ponit propriē violentiam in sic communicante perfectionem, quia nullā ponit

ponit in eo imperfectionem, videtur tamē pācere quādam violentiam improprie dictam, quia habet inclinationem actiuam ad communicandam suam perfectionem, separatio autem repugnat illi inclinationi ad actum secundum, cū illam impedit. Quæ tamen doctrina non placet Mastr. & Bell. hic disp. 8. q. 1. art. 1. sed est lis parui momenti, quam poterant relati Doctores dissimulare. Quid autem nobis dicendum sit in tot opinio-num varietates,

Conclusio Prima.

Dicimus. 1. Si anima secundum suum esse obsoletum consideretur; et naturale, violentum, et neutrum rigore accipiatur, neuter status siue coniunctionis, siue separationis est naturalis, vel violentus, vel indifferens, aut neuter anime rationali. Est ad mentem Fabri loc. cit. quam uet. ex Doct. in 4. cit. §. De Tertia &c. & q. 4. lit. B. & ita probatur: Naturalitas, violentia, & neutralitas fundantur in passio in ordine ad formā ex Doct. in 4. cit. q. 4. sed anima rationalis nō ordinatur ad corpus veluti passum ad formam, sed potius ē conuersio corpus ordinatur ad animā, ad qua recipit perfectionem in actu primo, & secundo, ergo &c. Ma. est Doct. & patet ex 2. Not. Mi. est evidens nihil. n. recipit a corpore anima rationalis cū per creationem recipiat esse independens ab eo. Nec dicere valet saltem in statu coniunctionis recipere ab eo intelligere, & velle, quatenus oportet

intelligentem phantasmata speculari; similiter & posse vitaliter operari, quatenus vegetatiuam, & sensitiuam a corpore mendicat, nā talis conuersio ad phantasmata, vt pluries dictū est, potius imperfectionem ponit in anima cū sit status pānalis; similiter & aliæ operationes quauis sunt anime per communicationem, non sunt tamē illius per informationem, nam vel recipiuntur in toto composito, vel in aliqua eius parte organica, ergo anima rationalis nihil recipit a corpore, ac proinde non ordinatur ad ipsū vt passum perfectibile ad propria forma.

At instāt Bell. & Mastr. docētes formam substantialem suo quoque modo materiam appetere, & naturam habere aptitudinem, & inclinationem ad essendum in materia, & hunc statū illi asserre perfectionem substantialem, & hoc colligūt, ex Doct. in 2. d. 14. q. 1. in calce, vbi Scot. respondendo ad argum. D. Thom. ait: forma vnita materie ab ea recipit aliquā pfectionē, alioquin anima beata frustra vniretur corpori, ergo de mēte Subtiliss. nedum forma a materia, sed etiā anima rationalis recipit a corpore in sui vnione pfectionē. Sed bona venia tantorū Doctorū talē responsionē Scot. adduxit rātū vel gratiadiputationis, vel in sent. aliorū, quod manifestē liquet ex illa sequela q. 1. anima beata frustra vniretur corpori, quā tamen negat in 4. disp. 45. q. 2. §. *Ad Primum principale sub*

le sibi. & assignans rationem ait: *Quia unio animæ ad corpus non est substantialiter propter perfectionem corporis, vel animæ; sed propter perfectionem socris consistens ex istis partibus; & ideo licet nulla perfectio possit accrescere huic parti, vel illi, quæ non possit haberi nisi tali unione, non tamen sit frustra unio, quia perfectio totius est, quæ principaliter intenditur à natura, licet non possit haberi sine illo modo.* Considerando igitur animam in essendo, & quò ad esse absolutum, & què perfectior est tam in statu coniunctionis, quàm separationis, at ipsam considerando quò ad esse relatiuum ad corpus, quod informat, dicitur perfectior quatenus tunc participat de esse totius hominis, & in hoc sensu locuti sumus hic lib. 1. in dubio illo, an status animæ in corpore sit perfectior, quàm extra corpus, ubi determinauimus cum D. Tho. statum animæ cum corpore esse perfectiorem.

Nec terrere nos debent verba Mastr. & Bell. quòd in vniuersum formæ substantialis suo quoque modo appetit materiam, & naturam, habet aptitudinem, & inclinationem ad essendū in materia, & hunc statum illi ascribere perfectionem substantialem, non inquam terre re nos debent, nā etiā relati Doctores in phy. disp. 6. q. 1. art. 1. quos nos quoque secuti sumus, docuerunt naturam absolute loquendo, tam principio actiuo, quàm passiuo conuenire, primariò tamē, principaliter dici de passiuo. & hoc

intuente voluit Fibere contrarietatem, violentum, & neutrum si in proprio rigore accipiatur, statum separationis non esse animæ naturalitatem, violentum, aut neutrum, sed solum naturale accipiendo latiori modo, si pro inclinationis naturali altitudinis formæ, vel agentis ad actum secundū, quò sensu tantum separatio animæ à corpore est ei violenta, sed non violentia rigorosa; & est Doctrina Scot. in 4. di. 49. q. 2. sub 9. de duplici illa inclinatione ad actum primum, & secundū, & patet 2. Non si ponderanda sunt illa verba Doct. qui loquendo de secunda inclinatione quò ad actum secundū ait: *De 2. inclinatione & si perpetuo suspendatur nullam violentum proprie dicitur.* Optime, quia violentum proprie est illud, quod correspondet inclinationi naturali quò ad actum primum, qualis est inclinatio naturalis materię ad formam, & Corpus ad animam. ergo sicuti violentum quò ad actum secundū, quò comitatur potentiam accidentalem, non est violentum rigorosū, ita neque inclinatio ad perfectionē comunicandam subiecto: erit inclinatio naturalis rigorosa, sed solū lata. *Conclusio Secunda.*

Dicimus 2. statum coniunctionis cum corpore mortali esse animæ conaturalē. statū verò separationis ab eo adhuc magis connaturalem, statum tandem coniunctionis cum corpore immortalī, quā corruptibili esse absolute omnium conaturalissimum. Accipiendo tamen hunc naturalem largo modo, & prout respicit

apicis potentiam accidentalem, est ad mentem Doct. & amplectitur a Mastr. & Bell. & Alijs. Tres habet partes, & quò ad primam est evidens, cum n. in hoc statu suum appetitum aliquo modo expleat, corpus ipsum actuando, & perficiendo illud reddens vivum, & animatum, talis status certè naturalis, & non violentus censendus est; attamen, quia corpus pro statu isto est corruptibile, & consequenter non est materia animæ rationalis, quæ immortalis est adæquatè proportionata, qua ratione illud informat amissibiliter, hac de causa talis status non est animæ omnino naturalis, in quo sensu Sapiens dicebat: *Corpus, quod corrumpitur, aggravat animam.* Tum quia ex tali coniunctione anima a suis nobilioribus, ac perfectioribus operationibus impeditur. Pr. 2. pars, nam in statu separationis est magis libera, & expedita ad intelligendum, nec recursum indiget ad phantasmatum, & consequenter longè minor est violentia, vel potius iniuria, quam patitur in statu separationis, quàm in statu coniunctionis cum corpore corruptibili. Quòd si dicas in statu huius coniunctionis saltem expletur appetitus informandi corpus, quod in expletus manet in statu separationis, ac proinde maiorem iniuriam patitur in tali statu. Non valet, in statu n. separationis divitiis persequeratur, quàm sub statu coniunctionis ad corpus corruptibile, quod illud explementum compé-

sat. Tum quia in statu talis coniunctionis valde imperfectè talis appetitus expletur, cum non informet, nisi amissibiliter.

Tertia pars patet, quia in tali statu coniunctionis perfectè omnis animæ appetitus expletur, & perfectè quocumque munere suo fungitur, siquidem perfectissimo modo corpus immortale informat. Et inamissibiliter, modoque perfectissimo operationes suas exercet tam sensitivas, quàm intellectuales, cum in tali statu a phantasmatibus non pendeat.

ARTICVLVS SECVNDVS.

An rationalis anima, & Angelus sint forma simpliciter, spirituales, vel compositi ex materia, & forma.

Solutio, quæstio hoc resoluit in 2. d. 8. q. 2. quem communiter omnes eius discipuli sequuntur, ut videtur est apud Fabricum in 2. d. 10. cap. 1. Anton. Sirec. in formatibus, Alex. Vulp. Bell. & Mastr. & Alij. Dux sunt circa dubium hoc præcipue sent. una est D. Bonavent. in 2. sent. d. 3. p. 1. art. 1. q. 1. 2. & 3. Ricard. art. 1. qu. 2. Alberti Magni art. 4. & aliorum, asserentium Angelum, & animam esse compositos ex materia, & forma, & eiusdem rationis cum materia rerum corruptibilium, & quidè Angelos esse corporeos, & habere sibi unita corpora, multi Sæc. & PP. & veteres Doctores autumant, ut videre est apud Vasq. in 1. D. Th. disp. 178. cap. 2. Rada 1. p. Contron. 4. art. 2. Caucell. in Commér,

ad q. 15. Scoti de Anima. Sum. in Meth. disp. 35. sec. 3. & Alios. licet inter se sic opinantes sint diuisi, aliqui .n. dixerunt huiusmodi corporea esse aerea, Alij verò subtilia, Alij tandem ex materia, & forma spiritali composita, & videtur fuisse sent. Platonis, relati ab Arist. lib. 1. de An. a tex. 72. & seq. vbi etiam ipsum, & alios eiusdem opinionis subtiliter confutauit D. August. lib. de Hæresib. hanc opinionem tribuit Luciferianis Hereticis; at D. Hieron. in Epist. ad Pama-chium, tribuit Origeni, & hoc accipiendum corpus pro eo, quod constat ex materia, & forma; at accipiendo illud prout idem est, quod corpus subtile, multi SS. PP. sentisse videntur animam rationalem esse corpoream, eo modo, quo dixerunt etiam de Angelis, quam opinionem non improbabilem putat ex nostris Cauell. loc. cit. concl. 3. & de primo rerum Principio etiam ad mentem Scot. & Rada cit. concl. 1. censet illam posse teneri sine periculo hæresis, vel erroris. Cæterum opposita sent. quod neque Angeli, neq. anima rationalis sint compositi ex materia, & forma, est verior, & comunior tam apud SS. PP. quam scholasticos omnes ut videre est apud D. Thom. 1. p. q. 65. art. 2. Scot. in 2. dist. 8. q. 2. & Alios.

Pro resolutione notandum est 1. ex Aristot. 6. Phys. has propositiones esse conuertibiles: omne corpus est compositum ex mate-

ria, & forma; & omne compositum ex materia, & forma est corpus, cum ergo Angelus sicut & anima rationalis refugiant genus corporis, & contineantur sub alio genere totaliter opposito ab ipso dispartato .i. sub substantia incorporea, asserendum est Angelos, & animas rationales esse incorporeas, & substantias merè spirituales.

Not. est 2. Angelos; & animas posse dici corporeos, potest intelligi dupliciter; vno modo propriè, & formaliter, alio modo impropriè, & per comparisonem ad actum purissimum; cuiusmodi est Deus. Primo modo Angelus, & anima rationalis nequeunt dici corporei, tarent .n. materia, & forma, ac etiam extensione, & diuisibilitate, quæ vel componunt, vel consequuntur ad esse corporis; Secundo modo possunt quodammodo dici corporei, quatenus aliquam admittunt compositionem, vel ex esse, & essentia, ut D. Thom. placet, vel ex pbsitino, & priuatio; ut placuit Scot. in 1. d. 8. q. 2. vel ex realitate, & realitate .i. ex genere, & differentia, quia ponuntur directe in prædicamento substantiæ, sub genere subalterno sibi proprio, puta spiritu; Deus autem habet esse actualissimum, quamcumque compositionem, vel componibilitatem, excludens; ex quo colligitur, quod licet Angelus, & anima sint immateriales, & spirituales, comparisonem tamen ad ipsum Deum, appellari poterant corporei, & fuit

doctri-

doctrina D. August. lib. de Ecclesiasticis dogmatibus cap. 2. ubi ait Universaliter statuitur, solum Deum verminino incorporeum esse, & omnem creaturam, etiam Angelicam corpoream. & infra: Creatura omnis corporea est, Angeli, & omnes caelestes virtutes corporeae, licet non carne subsistant. Et in hoc sensu dicere possumus loquutos fuisse SS. PP. & Doctores pro prima opinione allatos. Quod si plus pretendunt, vel sunt negandi, vel explicandi, quod non fuerint ad mentem propriam loquuti, sed iuxta doctrinam Platoniorum.

Not. 3. ex Doct. in 1. d. 8. q. 1. Ad primum principale &c. & ex Antonio Siresta auctore Formalitatum art. 1. quod cum simplicitas compositioni opponatur, tot modis dici potest es simplex, quot modis dicitur compositum. Simplex dicitur quatuor modis; primo illud dicitur simplex, quod non est compositum compositione ex his, vel cum his, nec pariter componibile, & hoc modo solus Deus dicitur simplex, & omne aliud a Deo dicitur hoc modo compositum. Secundo modo simplex dicitur illud, quod non habet conceptum quidditativum, & qualitativum resolvablem in plures conceptus priores se, & sic ens communissime sumptum, & eius modi intrinseci, ac differentie ultimae dicuntur entia simplicia. Tertio modo dicitur simplex, quod opponitur compositioni ex re, & re, & sic materia prima, forma substantialis, Angelus, & anima,

& accidentia dicuntur etiam simplicia, quia licet haec componantur compositione cum his, non tamen ex his, quia non dicunt aliquid tertium ex pluribus reb. saltem physice resultans. Quarto modo illud dicitur simplex, quod non est mixtum ex quatuor qualitatibus elementaribus, & sic Caelum, & quatuor elementa dicuntur corpora simplicia, quia est secundum veritatem sint composita ex materia & forma physica, quia tamen carerent mixtione quatuor qualitatum activarum, dicuntur hoc modo entia simplicia, quibus superaddi potest ad mentem Doct. quintus modus, & dicitur simplex, quod opponitur compositioni ex positivo, & privativo, quo sensu solus Deus, cum sit undequaque perfectus, nullam carentiam entitatis, & perfectionis admittens, simplex dici poterit, & omne aliud ab ipso ens compositum erit. Ad propositum, Angelus, & anima rationalis non dicuntur simplices secundo modo, tum quia compositi sunt ex genere, & differentia, tum etiam quia componibiles sunt cum suis operationibus. Nec tertio modo, quia cum in praedicamento substantiae reponantur, sunt resolvables in conceptus generis, & differentiae. Nec quarto modo, quia cum sint entia creata, aliqua careant entitate, ac proinde compositi sunt, vel componibilia, ex positivo, & privativo, dicuntur tamen entia simplicia, saltem physice primo, & 4. modo.

do, quatenus non consistat ex materia, & forma; nec sunt compositi ex quatuor qualitatibus elementaribus, ex quibus sequitur, quod sint simplices physice, & compositi metaphysice.

Not. tandem 4. ex doctrina Subtiliss. quod genus, & differentia in aliquibus sumuntur ab alia, & alia re, in quibusdā verò ex realitate, & realitate, quarum vna sit potentialis respectu alterius, sic in homine V. g. ratio corporeitatis sumitur à corpore, ratio verò viventis sumitur ab anima, & hæc dicitur compositio physica, quæ constat ex corpore, & anima, ita ut corpus habeat rationem generis, anima verò rationalis habeat rationem differentie. In compositione verò metaphysica ratione generis, & differentie sumuntur ex pluribus gradibus, seu realitatibus, quarum vna sit potentialis, altera actualis, sic in homine ratio generis sumitur à gradu sensitivo, quod constituit animal, ratio differentie à rationali, per quam differt à bruto; ita in proposito; in Angelo, & anima rationali, ratio potentialis erit spiritus, & actualis verò talis, & talis spiritus. Ex quo apparet illud commune dictum, quod .s. genus sumitur à materia, differentia verò à forma, non habet veritatem, semper accipiendo materiam, & formam formaliter, sed tantum analogice, nempe à reb. vel à realitatibus se habentibus per modum materie, & forme.

Opinio Seraph. Doct. Iherosol. consistit in hoc: Materia potest dupliciter considerari, .s. secundum essentiam, & secundum esse; si primo modo consideratur, tunc attenditur nudè, quatenus priuata est omni forma, siue substantiali, siue accidentali, & sic est vna numero in omnib. reb. siue corruptibilib; siue incorruptibilib; tam spiritualib; quam corporalibus. Si verò attendatur secundo modo, dicit analogiam, seu ordinem ad omnes formas, siue transformabiles, siue non, & sic diuersimodè à Physico, & à Metaphysico consideratur. Phys. .n. illā considerat ut ordinabile ad formas generabiles, & corruptibiles, & sic est principium generationis, & corruptionis; Philosophus superior id est Astrologus eā scriptatur, quatenus est mutabilis ad situm tantum, & non ad formam substantialem, & ita in Cælo collocat materiam distinctam à materia, quæ est principium generationis, & corruptionis. Metaph. tandem illam considerat pro ut est sulcimentum formarum, siue substantialium, siue accidentarium, in ratione entis tantum, & hoc secundo modo dicendum est, materiam non esse vnam, & eandem corporalem, & spiritualem, corruptibilem, & incorruptibilem, sed aliam iuxta diuersitatem formarum. Subtiliss. autē negat quācumque materiam physicā in Angelo, & Anima quomodocumque considerentur, siue secundum essentiam, siue secundum esse, & in eis collocat

collocat tantum materiam methaphysicam, nempe realitatem generis cum realitate differentie, quibus habitis,

Conclusio Prima.

Dicimus 1. Angelos quoscunque siue bonos, siue malos, & Animas rationales esse substantias merè spirituales, & incorporeas. Colligitur ex sacro codice, & de Angelis patet ex illo ad Hebræos 1. *Omnes sunt administratores spiritus.* & Psal. 103. *Qui facit Angelos suos spiritus.* & pluries alibi de An. rationali patet etiam ex illo Ecclesiast. cap. vi. loquendo de morte hominis: *Quosque reuertatur in terram suam pulvis unde erat, & spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.* & Lucæ 22. *Te memento tuas Domine commendare spiritum meum.* Confirmatur 2. ex Conc. lateran. sub Innocentio 3. in capite firmiter de summa Trinitate &c. his verbis: ab initio temporis Deus utramque de nihilo condidit naturam corporalem, & spiritualem, Angelicam. i. & mundanam. Deinde humanam, quasi communem ex spiritu, & corpore constitutam, & alibi. Confirmatur 2. auth. SS. PP. ut videre est apud D. Aug. lib. de Trinitate cap. 6. Dion. Ambros. de Noe, & Arca, Dionis. de Cælesti Hierarchia cap. 4. Greg. Papam lib. 4. Dialog. cap. 6. & 29. Nanzan. Nissen. Basilin. Chrysost. & multos alios docentes omnes Angelos, & Animas rationales esse merè spirituales, & cuiuscumque corporis expertes. Confirmatur 3. ratione: nullum enim habet

ripotest iudicium, quo cogamus asserere Angelos, & rationales animas esse corporeas, ergo &c. Præterea. si adesset aliquod iudicium, vel hoc esset ex parte intellectus, vel ex parte sensuum, vel ex parte partium essentialium, vel integrahum, sed nullum istorum reperitur ergo &c. 2. patet, siquidem ex omnibus enumeratis indiciis in homine corporeitas deducitur. Pr. mihi non est dicendum primum, nam gradus intellectualis secundum se excedit, & est indepēdēs a corpore in sui operatione etiam in sent. Arist. 3. de An. tex. 15. aliter Deus, & anima separata, quæ conveniunt in gradu intellectuali, non possent intelligere, & velle absque connectione ad phantasmata, quod est falsum. Nec secundum asseri potest, quia operationes sensitiæ, ut visus auditus &c. alienæ sunt ab Angelo, & Anima separata, ergo & etiam organa corporea, ex quib. procedunt. Neque tertium dici potest, scilicet naturaliter incorruptibiles, & immortales saltem apud Catholicos, qui fidem profitentur, ergo earent materia corruptibili, quæ est radix corruptionis. Neque quartum, partes enim integrantes supponunt esse corporeum, sed quia iam probatum est esse corporis expertes, sequitur quod non habeant partes integrantes materiales. Neque habere possunt partes integrantes spirituales, nam huiusmodi partes vel essent homogeneæ, vel heterogeneæ, non primum, quia sic quælibet

tiber pars Angeli esset Angelus &c. Neque heterogeneæ, nam sic cuilibet parti heterogeneæ assignandū esset propriam officium distinctū ab officio alterius, vt patet in partib. heterogenijs corporis humani, quæ operationes non apparent in Angelo, & Anima rationali separata, sed omnia exercentur per intellectum, & voluntatē, quæ sunt potentia spiritualis.

Sed dices, ex sacra Gen. cap. 6. habetur, filios Dei ingressos fuisse ad filios hominum, & filios ex eis præcasse, vbi septuaginta Interpr. loco filiorum Dei, legunt Angelos Dei; ac Angeli Dei non potuissent ad filios hominū ingredi, nisi corporibus præditi essent, ergo &c. R. per filios Dei non debere intelligi Angelos natura, sed officio, & tales erant filij Seth, per Enos descendentes, de quibus ibi Scrip. loquitur, erant .n. iusti, & tales nomine Angelorum interdū in scripturis accipiuntur iuxta illud Malachiæ cap. 3. de Io: Baptista: *Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem meam.* Et Seraph. Bonauen. illud Apocalip. *Vidi alterum Angelum descendente ab ortu solis &c.* intelligit de Seraphico Patre nostro Francisco, ideo nihil.

Ob. Ex Concil. Nicen. 2. act. 5. in principio, vbi dicitur: *Nemo, vel Angelos, vel Demones, vel Animas dixerit incorporeas, ergo &c.* R. Concil. loqui comparatiōe ad Deum, qui est actus purissimus, non absolute; hinc D. Grego. lib. 3. moral. cap.

2. loquens de Angelis ait: *Ipsi illorum spiritus comparatione quidam nostrorum corporum spiritus sunt, sed comparatione summi, & incircūscripti spiritus, sunt corpus. &c.*

Conclusio Secunda.

Dicimus 2. Angelos & Animas rationales esse compositos methaphysice, & cū his, Est Scot. in 1. d. 8. q. 2. & quolib. 9. & communis vtrique scholæ. Pr. quod ad primā partē: vbi est cōpositio ex genere, & differentia, ibi est cōpositio methaphysica, sed Angeli constant ex genere, & differentia, ergo &c. Ma. patet ex dictis in log. art. de cōpositione methaphysica. mi. pr. Angelus & Anima conueniunt in substantia incorporea tanquam in genere proximo, & differunt specie, vt infra patebit, ergo &c. Pr. quod ad secundā partē, nam tam Angelus, quam Anima componuntur ex proprijs operationibus, quæ in eis subiiciuntur, ergo constant etiam cōpositione cū his; & quia Angelus, & Anima sunt etiam finita, & limitata, possunt aliquam recipere entitatē sibi compossibilem, quam ad præsens non habent, ergo etiam componi possunt ex proprijs entitatibus, & ex priuatione talium entium &c.

Ob. Angelus, & Anima rationalis separati mouentur de vno ad alium locum, quod à nullo negatur, ergo in eis debet esse materia. Pr. conseq. ex Arist. 2. Meth. tex. 12. vbi. ait: *Sed materia in eo quod mouetur intelligere necesse est.* & in 8. Phisica

fic. tex. 15. infer, quod simplex est, caret potentia passiva, ergo si Angelus, & Anima habent potentiam passivam ad motum localem, & actu moventur, sequitur in eis reperiri materiam; & ex Subtiliss. in expositione textus Meth. cit. materiam esse duplicem, unam, quæ est altera pars compositi constituens cum forma unum per se, & dicitur materia prima; alteram pro composito ipso, quæ nihil aliud est, quàm subiectum receptivum formarum accidentalium, & communiter materia secunda appellatur; Ad propositum, in eo quod moventur substantialiter, exigitur necessariò materia prima, cum ipsa sola sit subiectum unicuique rei generabili, & corruptibili, ut Arist. docet 1. Phys. tex. 81. in eo autem quod moventur accidentaliter, sufficit adesse materiam secundam, idest esse quoddam totum, ut possit recipere in se, & sustinere formas accidentales. Quia igitur Angelus, & Anima non moventur substantialiter, sed tantum accidentaliter, ideo non est in eis ponenda materia prima, sed sufficit tantum secunda.

ARTICVLVS TERTIVS.

An Angelus, & Anima rationalis differant specie, & hoc concessio, an sic etiam differant eorum potentie.

S Cor. in 2. sent. d. 1. q. 6. lit. B. & seq. de hoc quæ sit satis eruditè, & vberimè disserit. Seraphicus Doct. in 2. d. 1. p. 2. art. 3.

q. 1. docet Angelum, & Animam specie distingui, quia Anima est vniuersalis materiz, Angelus verò non. Alexander de Ales p. 2. de substantia Angeli q. 5. D. Th. 1. p. q. 58. art. 3. Henric. & Alij putant hoc esse, quia Angelus non discurret in sui intellectione, Anima verò discurret. Pro cuius resolutione not. est 1. Angelos, & Animam distinguere specie per vniuersalitatē, & per discurrere, & non discurrere stat dupliciter, vno modo à priori, altero modo à posteriori; Primo modo non distinguuntur per talia prædicata, sed potius per proprias differentias constitutivas eorum esse, quæ constitunt in entitatibus absolutis, & non in respectu ad materiam, vel discursum, talia. n. sunt prorsus extrinseca, & accidentalia, differentiarum verò specificarum debent esse essentielles illis, quorum sunt differentiarum; At secundo modo bene sic possunt distinguere per hoc, quod Angelus non uniatur corpori per informationem, anima verò sic.

Not. 2. ex Doct. loc. cit. & d. 6. q. 2. & in Prol. q. 4. lat. quod non requiritur ad discursum successio temporis, sed tantum natura, unde principium discursus cognoscitur prius natura conclusionis, cum igitur Angelus possit hoc facere, non. n. omnia unico actu cognoscit, sicut Deus, nec à principio habuit cognitionem omnium obiectorum, quia & ipse potest accipere cognitionem à rebus in se. Subtiliss. sequitur, quod ex discursu,

su. vel non discursu non possunt distinguui nec à priori, nec à posteriori.

Notand. 3. Potentias Angelicas, & Animæ, nempe intellectum, & voluntatem esse distinctas specie, & dupliciter, vno modo eas considerando vt sunt quædam entitates absolute realiter identificate eorum naturis, quæ specie distinguuntur; alio modo prout obiecta formalia respiciunt, à quibus extrinsecè specificantur. Primo modo identitatis realis, qua cum eorum naturis identificantur; Secundo modo sunt eiusdem speciei, quia habent idem obiectum sub eadem ratione formali. scilicet ens finitum, & limitatum, tam absolutum, quam respectuum, cuius terminus non est Deus ex Doct. in 1. d. 3. q. 3. & quol. 14. & alibi. his visis.

Conclusio Prima.

Dicimus 1. Angelum, & Animam differre specie, non per informationem, & non informationem, seu per vnibilitatem, & non vnibilitatem, vel per discurrere, & non discurrere, sed per suas differentias absolutas nobis ignotas, & hoc à priori. Est Scot. in 2. cit. d. 1. q. 6. B. vbi ait: Prima distinctio entis non est per naturam suam in quantum est principium talis operationis, sed per naturam suam, vt hæc natura, licet per identitatem ipsa sit principium talis actus secundi. & infra C. applicans doctrinam ad propositum; inquit: Ita dico in proposito, quod quia Angelus est talis natura ad se, & Anima talis

natura ad se, ideo primò distinguuntur specie, non quidem sicut due species, sed sicut species, & pars speciei, quia Anima non est propriè species, sed pars speciei.

Pr. ratione: eadem sunt principia constitutiva, & distinctiua, sed Angelus, & anima non constituuntur in esse per talia extrinseca, & respectiua, ergo &c. ma. patet inductione de omnib. speciebus. mi. est euidens, entitates n. absolute nō includunt essentialiter respectus, siquidem prædicamenta sunt formaliter immixta ex dictis in log. at vnitio ad materiam est respectus, ergo &c. Tum quia distinctio specificæ à priori datur per differentias specificas, & essentielles, sed vnibilitas, & non vnibilitas ad materiā, discurrere, & non discurrere non sunt differentie essentielles, cum sint omnino extrinsece, & actus secundi, potentias iam constitutas supponentes, ergo &c.

Conclusio Secunda.

Dicimus 2. si intellectus, & voluntas Angeli, sicut & intellectus, & voluntas anime rationalis considerentur vt entitates absolute, distinguuntur specie; si verò considerentur prout dicunt respectus ad obiecta, non distinguuntur specie, sed esse possunt eiusdem speciei. Pr. quod ad primam partem: intellectus, & voluntas Angeli identificantur realiter cum essentia Angeli, sicut intellectus, & voluntas anime rationalis cum essentia anime, sed natura, & essentia Angeli distinguitur specie à natura anime rationalis, ergo etiam eorum potentie quod ad entitates

titares absolutas; quæ cum ipsis el-
sentis identificantur.

Pr. quò ad 2. partem: potentia
hòc modo distinguuntur per obie-
cta, sed obiectum est idem sub eadē
ratione formali potentia Angeli,
& Animæ, ergo &c. mi. patet ex 3.
notabili. Confirmatur: potentia
distincta specie ab alia potest eli-
cere aliquos actus specie distinc-
tos ab omnibus actib. alterius po-
tentia, ergo si Angelus non potest
tales actus elicere, quin Anima ra-
tionalis hoc possit, non erunt spe-
cie distincti secundum potentias re-
spicientes obiectum. Patet totus dis-
cursus, ideo potentia visiva distin-
guitur in ordine ad obiectum à po-
tentia auditiva, quia hæc non po-
test ad omnes operationes poten-
tia visiva, quæ pro obiecto habet
colorem, vel lumen; ac si potentia
auditiva tenderet ad actus poten-
tia visiva, eliceret etiam visionem,
& haberet pro obiecto colorem,
non sonum, & sic non esset distinc-
ta potentia. Sic in casu de potentia
intellectiva Angeli, & Animæ ra-
tionalis respectu obiecti ad quod
tendunt.

Obiectiones.

Ob. Si essentia Angeli, & Animæ
diff. runt specie, ergo & potetia; si
potentia, ergo operationes; si opera-
tiones, ergo & obiecta, sed hoc est
falsum; ergo & id vnde sequitur; Cõ-
seq. patet ex 2. de An. 33. potentia
distinguuntur per actus, & actus p
obiecta. Falsitas patet, quia idem est
obiectum intellectus, & voluntatis

Angeli, & Animæ ex Doct. in 1. d.
3. q. 3. & quod 14. & alibi. Re-
sponsio patet ex dictis, argum. n.
laborat in equivocatione de potet-
tia absolute consideratis, & respec-
tively in ordine ad obiecta, vnde
conseq. valet de ipsis absolute sup-
ptis; Arist. autem ipsas tunc con-
sideravit respectively à posteriori, &
manifestativè, ideo nihil. Vel ne-
ganda est absolute conseq. & ratio
est, quia non oportet si continetia
distinguantur specie, etiam & con-
tenta specie distinguantur, & hoc pa-
ter de passionibus entis, quæ licet
reperiuntur in distinctis specie, nõ
tamen specie distinguuntur, ut uni-
tas hominis non distinguitur spe-
cie ab unitate lapidis, licet homo,
& lapis plusquam specie differant.
ita Doctor.

Ob. Ex D. Aug. 3. de lib. arbit.
Angelus, & anima rationalis sunt
natura pares, sed paritas naturæ
non est in specie differētib. ergo
Angelus, & anima non differunt
specie. R. cum Subtiliss. hic Aug.
non loqui de paritate naturæ ab-
solutè, sed ratione obiecti, in quo
Angelus, & anima nati sunt quie-
scere, quatenus nulla intellectuālis
natura apta est quiescere, nisi in
obiecto infinito; vel loqui de pari-
tate naturæ in gradu generico, non
specifico, qui pro statu isto igno-
tus est à priori.

Ob. ex hac doctrina sequeretur,
quòd quilibet Angelus esset nobi-
lior anima Christi Domini, ac p-
inde maioris beatitudinis capax.

& de facto beator anima Christi, sed hoc est falsum, ergo &c. patet conseq. siquidem in beatitudine requiritur, vt tota capacitas potētiz satietur. Rt. Doct. concedendo totum, præter vltimam sequēlam, beatitudo .n. non datur iuxta capacitatem naturalem, sed iuxta meritum mensuram; & hoc de facto, non de possibili, & respectu aliorum donorum, quibus mediātib. Anima Christi, & B. Virginis possunt excedere beatitudinē omnium Angelorum, & hominū &c.

Ob. Quæ specie differunt, sunt per se in genere, sed Anima rationalis non est per se in genere cum Angelo, ergo non est specie distincta ab Angelo. R. 1. ma. esse verā de his, quæ specie differunt adæquatē, & cōpletē, .i. sicut species, & species nō inadæquatē, & incōpletē, nēpē vt species, & pars speciei, vt in casu differūt Angelus, & Anima, quæ non est species completa, sed pars speciei. R. 2. neg. mi. nā Angelus, & Anima rationalis sunt per se in genere substantiæ incorporeæ, & spiritualis.

Ob. Angelus, & Anima conueniunt in vltima differentia constitutiva eorum .i. rationali, vel intellectuiva, ergo non differunt specie. R. neg. antec. nam rationale, seu intellectuum non est vltima differentia Angeli, & Animæ rationalis, licet sæpe per huiusmodi terminos explicetur.

Contra secundam conclusionem ita obijcitur: Si essentia Angeli, &

Animæ differunt specie, ergo similiter & potentia, quæ fundantur in eis. Rt. Subtilis. primò neg. conseq. siquidem non est necesse, quòd si continentia differunt specie, etiā & contenta specie differre debeāt. Anima .n. bouis, & Anima Aquilæ specie differunt, non tamen eorum virtus visiva. Subdit deinde etiam sustineri posse, quòd potentia intellectiua Angeli, & Animæ distinguantur suo modo, sicut Angelus, & Anima, & parum refert, quòd idem habeant obiectum, licet .n. ex distinctione diuersorum obiectorum adæquatorū, & primorū, deueniamus extrinsecè in notitiā distinctionis potentiarum, quæ se ipsis intrinsecè differunt, non tamē ex vnitate obiecti, vel eius idētitate rectē deducitur vnitas, & idētitas potētiz, qā circa idē obiectum versari possunt potentia speciei diuersæ, vt constat de intellectu, & voluntate circa ens, & quāuis Arist. dixerit potentias distinguui per actus, & actus per obiecta, loc. cit. de An. nunquam tamen dixit potentias vniri, & identificari sicut obiectum. Bassol. in 2. d. 3. q. 1. huic sent. adheret, Cauell. autē disp. 3. de An. sec. vlt. cū alijs Scot. amplectitur primā. Conimb. disp. 1. de An. separata art. vlt. vtramq. putant probabilem. Mastr. & Bell. vtramq. amplectuntur, probabiliorem tamen iudicant, quòd intellectus Angeli. & humanus eiusdem sint speciei, quod etiam de voluntate est asserendum. & est cōmunior

minor apud Scotist. & sequuntur etiam Cuiet. r. p. q. 77. art. 3. Ferr. 2. contra Gentes cap. 94. Albert. 1. de An. cap. penul. & alij. & est nō sēper licet ex vnitatē obiecti colligere vnitatem potentie absolutē loquēdo, potest tamē colligi quādo potentie non sunt subordinatę, nec vna alteram supponit, sicut voluntas circa idem obiectū, actum intellectus supponit; Si autem obiectum est idem, & modus idem, quo in illud tenditur, nec vnus alterum supponit, sicut intellectus Angelicus, & humanus non sunt subordinati, nec est vadē specifica distinctio inter ipsos colligatur; & hac eadem ratione visus hominis, & Aquilę, & quidam alij sensus in brutis eiusdem speciei sunt in ipsis cum hominibus.

ARTICVLVS QVARTVS.

An Potentie sensitiue comitentur Animam rationalem à corpore separatā.

S Cot. in 4. sent. d. 44. q. 2. §. *Ad questionem 6c.* respondet cum distinctione, vt modō patebit. putarunt aliqui DD. omnes potentias non solū intellectiuas, sed etiam sensitiuas, & vegetatiuas Animam rationalem comitari in statu separationis, itā Nominales, qui autumant omnes potentias tam cognitiuas, quā appetitiuas non distingui realiter ab Anima; addunt tamen potentias sensitiuas nullum habere actum in eo statu, cū in suis functionibus organo corporeo indigeant, quod

ibi deest, sed solū remanere quō ad actum primum. Alij ex opposito volunt in statu separationis non solū aboleri potētias omnes organicas, cuiusmodi sunt sensitiuę, & vegetatiuę, verū etiam intellectum ipsum agentem, qui est potentia inorganica, ea ratione moti, quia tunc cessat omnis eius operatio abstrahendi species à phantasmatib. quare eodem principio, quo negare solent intellectū agentem in Angelis, eodem quoq; in Anima separata permanere negāt.

Conclusio.

Nos verō cum subtiliss. loc. cit. asserimus permanere in anima separata potentias omnes spirituales, & inorganicas, nempe voluntatem, & intellectum tam possibilem, quā agentem, sensitiuas verō, & vegetatiuas aboleri, non non solū quō ad actum secundum, sed etiam quō ad actum primum. Fuit etiā sent. D. Thom. p. p. q. 77. art. 8. & sequitur tota schola Real. licet circa distinctionem potentiarum ab Anima dissident. Commune fundamentum est, quia omnes potentie sensitiuę, & vegetatiuę sunt organice, & materiales, ac consequenter fundantur in composito ex Anima, & corpore, quo vt organo vrantur ad suas functiones edendas; proindeque repugnat remanere post corporis destructionem etiam quō ad actum primum perfectum, & completum, estō. n. Anima rationalis permaneat, corpus tamen destruetur; intellectus autem, & voluntas sunt potentie inorg.

Inorganica: & immateriales, ideoque destructo corpore, adhuc in sua integritate remanent, quæ ratio de utroque intellectu militat tam de passibili, quam de agente; & ratio est, quia ipse quoque intellectus agens non minus potentia spiritalis est, & inorganica, quam passibilis; & quomodo Anima separata non retineat phantasmata, adhuc tamen intellectu agente videtur ad immediatè species abstrahendas ab objectis ipsis materialibus. ex Doct. in 4. d. 45. q. 2. §. *Contra istam &c.* & eadem ratione affirmat de Angelo in 2. d. 3. q. 11. Attamen quia Scot. asserit cum Nominalibus omnes potentias esse idè realiter cum Anima intellectiva in homine, ut patet ex dictis ex 1. d. 1. q. 6. & in 4. d. 44. q. 1. §. *Circa questionem &c.* ubi docet sensitivam, & vegetativam in homine esse easdè cum intellectiva, ideo in 4. cit. d. 44. q. 2. §. *Ad questionem &c.* clarè explicat quomodo hæc duo simul cohereant, quòd potentiæ sensitivæ identificentur cum Anima intellectiva, & tamen cum Anima separata non remaneant, quod sic declarat: potentiæ organicæ dupliciter considerari possunt, vno modo p. perfectione illa Animæ, quæ est principium operandi ex parte Animæ, & potentiam sensitivam partialiter cõplet; alio modo p. toto coniuncto includente perfectionem illam Animæ, & aliã perfectionem corporis mixti, illi ad operandum correspondenti, potè-

tiæ sensitiuæ primo modo considerantur identificantur realiter cum Anima intellectiva, & in hoc sensu acceptæ remanent in Anima rationali separata; at secundo modo distinguuntur realiter, non utique ad equatè, & omnino, sed ut sunt potentia completæ, & perfectæ; ratio est, quia potentia ut sic non est præcisè principium illud operandi quod est in Anima, nisi partialiter, sed est compositum ex tali principio, & ex forma mixti, vnde principium sensationis non est præcisè forma mixti, nec illa animæ perfectio partialis, sed utrumque simul, & sic potentia visiva v.g. est quoddam essentialiter includens perfectionem illam Animæ, & perfectionem corporis mixti, ex quo sequitur, quòd sicut ipsa sensatio est præcisè totius coniuncti ex istis duobus, ita etiam proximum susceptivum; Vnde ratio suscipiendi non est Anima vel aliquid, quod præcisè est in Anima, nec forma mixtionis in organo, sed forma totius compositi ex corpore mixto, & Anima, & talis perfectio est proxima ratio recipiendi sensationem, & dicitur propriè potentia sensitiva.

Obiectiones.

Contra hanc decisionem insurgunt Nominales cõtra Scotist. videntes tali pacto: Quæ realiter identificantur, per nullam possunt potentiam separari, sed potentia sensitiva, & vegetativa identificantur realiter ex Doct. ergo &c. Responso patet ex dictis, quomodo po-

tentia

sentiæ animæ identificantur cum anima, non prout adæquatè accipiuntur, & de illis potentijs completis, sed de illa perfectione, seu gradu metaphysico, ut diximus in 2. lib. disp. 3. art. 9. in calce.

Ob. Ex Arist. 1. de An. 65. habetur, quòd si senex acciperet oculum iuuenis, perfectè videret sicut iuuenis, ex quo deducitur, quòd organum visus est, quod tenescit, non potentia ipsa visiva, ac proinde non distinguitur ab Anima. R. ex hoc solum deduci, quòd partialis perfectio Animæ, quæ simul cū forma mixti concurret ad constituendam potentiam visivam integram, & completam, numquam senescit, est. n. realitas animæ intellectivæ, ideoque si forma mixti, quæ est altera pars Animæ sentientis, semper in suo esse perfectò permaneret, potentia visiva, quæ est ex illis cōstita semper perfectà maneret, & numquam languesceret.

Ob. Memoria est facultas sensitiva, sed hæc remanet post mortē, cū Animæ defunctorum præteritorum recorderentur, ut videbimus ergo &c. R. ex dictis, quòd præter memoriam sensitivā in hominē, datur quoq; memoria intellectiva, & hæc remanet in Anima separata, non illa ex Doct. in 4. d. 45. q. 3.

Ob. Remanent in statu separationis species sensibiles, aliter anima separata nō haberet cognitionem singularium sensibilibum, quæ prius noverat, ergo eadem ratione

permanere debent in Anima separata potentiæ sensitivæ. R. neg. assumptum, nam rerum singularium non solum dantur species sensibiles, sed etiam intelligibiles ex dictis, & istæ remanent in anima separata, quarum virtute cognoscit singularia sensibilia.

Ob. Potentiæ ab anima fluunt, non à corpore, ergo etiam in anima subiectari debent. Pr. consequens, nam potentia vitalis, sicut & actus ipse vitalis in eodē subiecto, à quo fluit residere debet. R. neg. antec. quāvis. n. sensitivæ potentiæ principaliter ab Anima fluunt, emanat quoq; à forma mixti adæquatè, ac proinde in composito ex Anima, & corpore tanquā in subiecto adæquato recipi debent; & licet communiter facultates cognitivæ dicantur potentiæ Animæ, & nō corporis, tamen tales dicuntur denominatione sumpta à parte principaliori, quæ est Anima, reuera tamen dici quoque debent potentiæ corporis, cū etiam forma mixti ad eius integritatem concurrat.

Ob. Dabitur in Anima separata dolor, iuxta illud Evang. *Erit fletus, & stridor dentium &c.* item in Inferno datur pæna sensus in cōmuni sent. Theologorū, ergo &c. R. Scot. in 4. d. 44. q. 2. *Ad questionem &c.* ex D. Aug. de Civit. Dei 14. cap. 15. quòd dolor est passio consequens apprehensionem sensitivā, & in appetitu sensitivo fundatus, tristitia verò est, ppriè in appetitu intellectu-

intellectivo, seu voluntate, & consequens apprehensionem euerus alicuius obiecti noliti. Primus nempe dolor propriè dictus non est in Angelis siue Animabus separatis, sed solum secundus. scilicet tristitia, quæ est de obiectis nolitis, unde per fletum, & dentium stridorem in Anima separata intelligi debet tristitia, quæ illi euenit ex nolitione obiecti disconuenientis; & in hoc etiam sensu explicant aliqui DD. in Anima separata penam sensus, quod tamen non placet, quia sic etiam pena damni dici posset sensus, qui ab Anima apprehenditur, ut quid sibi disconueniens, ex qua apprehensione sequitur tristitia in voluntate, potius ergo dicendum est, quod pena sensus propriè loquendo est pena corporalis, seu quæ apta est sensum ipsum afficere, sicut sunt pene prouenientes ab obiectis extrinsecis ut ignis, vel alia D. Iustitiæ instrumenta ad damnatos cruciandos. Quomodo autem talis pena possit spiritus, & Animas separatas cruciare, est negotium Theologicum, pro quo videri poterit Subtiliss. in 4. cit. satis diffusè, & eruditè circa hanc difficultatè disseres.

ARTICVLVS QVINTVS.

De his, quæ Anima separata cognoscit, & quomodo.

S. Cot. Art. hunc resoluit in 4. d. 45. & q. 1. & 2. & alibi frequenter ad cuius scriptum præmittimus exercitium intelligendi quantum est ex natura sua abstrahere à corpore, &

à sensib. & æquè bene exerceri posse, & sensuum ministerio, & absque illis; & ratio est, quia dependentia a sensib. pro statu isto non est essentialis, sed ei accidit ob potentiarum connexionem, qua dissoluta, necessitas talis dependentiæ cessat; ex quo capite sequitur, quod Anima separata perfectiori modo intelligit, quam coniuncta, cum talis modus intelligendi sit à materia eleuatus, & ab actib. corporis independens, cum hoc tamen stat, quod in tali statu etià componendo, & discurrendo intelligat, contra Caiet. qui p. p. q. 89. art. 5. affirmat Animam separatam sine compositione, & discursu intelligere, ex illo principio, quod D. Th. q. 24. de veritate art. 11. docuit, Animam separatam intelligere modo Angelico, a: Subtiliss. est ad oppositum q. 4. Prolog. ubi loquens de intellectu Beati vult eum intelligere componendo, & discurrendo, licet perfectiori, & excellentiori modo, cuius ratio est, quia intellectus Beati non est actus purus, sed potentialis, & plurimum actuum receptiuus, & discursus naturæ ordinem exigit, non durationis, atque ideo sufficit, ut principium discursus sit prius naturaliter notum. Tū quia actus intelligendi Animæ separatae est finitus, & limitatus, & pendet essentialiter ab obiectis ipsum specificantibus, ergo à parte rei multiplicatur ad multiplicationem scibilem, cum igitur simplices termini, principia, & conclusiones sine diuersa scibilia, & discursus scibilitatis

tatis rationes habentia, nequit intellectus separatus vnico actu res apprehendere, componere, & iudicare. Confirmatur tandem quia idcirco intellectus D. ponitur vnico, & simplicissimo actu attingere simplices terminos, principia, & conclusiones sine discursu propter infinitatem, & sui actus illimitationem, ergo quia intellectus Angelicus, & humanus etiam separatus est finitus, potentialis, & limitatus, necesse est vt cum discursu res percipiat; qua ratione Scot. in 3. d. p. q. 6. lit. A. & d. 7. vn. lit. G. ponit discursum in Angelico intellectu. Tum tandem quia saltem circa res possibiles, quarum non habet species, poterit discurrere ex his, quæ antea immediate nouit.

Sed contra hanc positionem instari potest aut. D. Aug. 11. de Trinit. cap. 16. vbi de intellectu Beati differens, ait: *fortasse non erunt ibi volubiles nostræ cogitationes ab alijs in alias euntes, & redeuntes, sed scientiam nostram vnico videbimus intuitu.* &c. quod licet Anima separata nobiliori, ac expeditiori modo intelligat, non tamē vnico actu omnia illa cognoscibilia percipit sine compositione, & discursu, sed ex eo quia tunc intelligit absq; sensuum ministerio, & sine conuersione ad phantasmata, ac consequenter breuius, & celerius intelligit. Tum quia tunc omnia per proprias species cognoscit non per alienas, accipit. n. eas immediate ab obiectis ipsis siue substantialia sint, siue accidentalia.

Ex quo etiam sequitur, quod non indigeat tā laborioso discursu, nec tanta actuum multiplicitate, vt in hoc statu indiget propter colligationē cum sensib. vbi sæpē eius intellectus perturbatur, decipitur, & ab intelligendo cessat, & ideo rationabiliter dicebat Sapiens: *Corpus, quod corrumpitur aggrauat Animam.* ex qua tamen solertia & promptitudine nō bene inferitur, quod sine compositione, & discursu intelligat, cum talis modus intelligendi nō conueniat Animæ nostræ tantum ab extrinseco ex sola sensuum concomitantia, sed ab intrinseco ex debilitate luminis naturalis, & limitatione potētiae nostræ. Etiam in hac vita alios experimur alijs proutiores, & solertiores ad intelligendum, & breuiori discursu plura assequi, quod pronenire potest vel propter ingenij maiorem præstantiam, vel ob maiorem attentionem, vel quoq; propter maiorem exercitationē, & fortē hoc innuere voluit D. Aug. miram. s. promptitudinem, & celeritatem, quam habet Anima beata in deducendo vnum ex alio, q̄ quasi vnico actu hoc facere videtur, Si autem alius est sensus D. Aug. ait Scot. q. 4. Prolog. lit. B. dicendum est non fuisse assertiuē loquutū, sed dubitatiuē; & si absolute loquutus est, exponi debet de Visione beata in ordine ad obiectum beatificum præcisē.

Sciendum 2. quod difficultas nō est, nū Anima separata cognoscat omnia, quæ antea cognouit in statu

tu coniunctionis, neque an possit acquirere cognitionē alicuius prius ignoti, in hoc .n. conueniunt omnes affirmatiuē; sed difficultas est de modo intelligendi, nam D. Tho. p. p. q. 89. art. 4. & disp. de An. q. 9. art. 20. docet vniuersaliter animam separatam cognoscere per species illi a Deo infusas in statu separationis, tām illa, quæ antea nouerat, quām illa, quæ ignorabat, cuius fundamētalis ratio est, quia Anima separata non potest cognoscere modo naturali per cōuersionem ad phantasmata, & ministerio sensuum, quibus in eo statu est destituta, ergo ne otiosa remaneat, necesse est, quod intelligat per illum modum, quo substantiæ abstractæ intelligunt, nempe per species a Deo infusas. Ruu. Moris. & quamplures Recentiores putant non esse necessarium talem influxum specierum ad cognoscendā, quæ antea nouerat in statu coniunctionis, sed sufficere species in tali casu acquisitas, species verò infusas necessarias esse pro cognitione eorum, quæ prius ignorabat, cum illas accipere nequeat ope intellectus agentis. Auerſa concedit animam separatam, sicut & Angelum posse etiam species accipere ab obiectis spiritualibus, non tamen a materialibus, & ideo saltē ad istorum cognitionem necessariam putat infusionem specierum a Deo. Alij autumant tales nouas species necessarias vtiq̃ue esse, sed non necessariō a Deo infundendas, sed ex

natura ipsa Animæ tamquā paffiones ab essentia in statu separationis emanaturās, sicut ab initio emanant potentia ab essentia. Subtiliss. tandem cum suis in 4. d. 45. q. 2. vniuersaliter hunc influxum, vel effluxum specierum negat, docens pro cognitione rerum, quas antea nouerat anima, sufficere species antea acquisitas in statu coniunctionis, pro cognitione verò aliorum, quas successiuē cognoscit, sufficere species a rebus ipsis acquisitas ope intellectus agentis.

Conclusio Prima.

Diciamus 1. Animam separatam cognoscere omnia, quæ antea nouerat per easdē species prius acquisitas. Est Doct. in 4. d. 45. q. 1. Patet ex dictis, Anima .n. in statu separationis retinet quæcumque necessaria sunt pro intellectu illarum rerum, scilicet potentiā intellectuā, & species intelligibiles earum, quæ sunt integra principia cognitionis. Tum quia vt dictum est, exercitium intelligendi quantum est ex natura sua abstrahit a corpore, & a sensib. nam colligatio potentia intellectiua cum sensibus est accidentalis, & magna ex parte pænalis, non ei connaturalis; si ergo secum habet species intelligibiles rerum cognitarum, vt etiam ipse D. Tho. fateatur, ad quid iterum ad nouas species infusas confugere? Rnt. Thomist. licet anima tales species asportet, illæ tamen nō sunt sufficētes pro cognitione rerum, quas representant, nam in intellectu coniuncto

iuncto non sufficit ad intellectionē species intelligibilis sine phantasmate, talis autem species non est perfectior in intellectu separato, quam coniuncto. Non valet, quia ut bene huic instantiæ Subtiliss. occurrit, aūs specierum haberi potest absque concursu phantasmarū absolute loquendo, sed requiritur pro statu illo propter connexionē potentiārum superiorum, & inferiorum in agendo. Tum quia si tales species in talem statum asportatæ sunt, & ad illum intelligendi modū ineptæ, oriolæ iā permābūt, cōsultius ergo esset illas negare, quam hinc inde asportare, si ad nihil interuire possunt. Tum quia sequeretur duo accidentia eiusdē speciei in eodem subiecto reperiri, nēpe speciē insulam, & speciē ante acquisitionem eiusdē obiecti, quod Sanctus Doct. negat, prout ad hominem arguit Scot.

Ob. Anima in eo statu perfectior res habet cognitiones, ergo & perfectiores species, si .n. non sunt perfectiores, ex quo capite perfectiorē cognitionē eliciat? R. neg. consequ. potest .n. perfectiorem cognitionem elicere vel per nouas species ope intellectus agentis acquisitas, quæ V. g. substantiam representāt sub propria specie, non specie aliena, ut fit in statu viæ, vel per easdē species intellectus perfectiorē habere potest cognitionē, quia perfectius illis speciebus utitur, in eo .n. statu promptior, & expeditior ad operandum est intellectus, qua-

tenus a seorsum ponderē est solutus, sicut etiam inter homines tenet, quod qui vegetiori ingenio pollet, ex iisdem, & similibus speciebus perfectiores elicit discursus.

Ob. Species, quas hinc Anima defert, ortum habet a phantasmate, ergo absque phantasmate nec obiectum representant, nec in actum prodire possunt, ergo necessariæ sunt aliæ species ad illum modum intelligendi proportionatæ. R. neg. conse. ratio est, quia ut diximus, estō species intelligibiles in prima acquisitione ortum haberint a phantasmate, tamen deinceps non dependent ab eis in conservari, neq. in usu, simpliciter, & absolute loquendo, dependentia .n. quā modō pro statu isto habent; non oritur ex natura ipsorum, sed ex connexionē potentiārum, qua per mortem dissoluta, talis dependentia etiam cessabit.

Ob. Ex hac doctrina sequeretur, quod paruulorum animæ decedentium hinc ex maternis uteris, nihil prorsus intelligerent, quia nullas species hinc asportarent. Concedimus in casu infantes illos nihil per species prius acquisitas cognoscere, siquidem supponimus nihil antea nouisse, poterunt tamen illas res cognoscere per species acquisitas, ut modō patebit.

Conclusio Secunda.

Dicimus 1. Animas separatas cognoscere res prius ignotas per species ex illis rebus ope intellectus agentis collectas. Ita Subtiliss. in 4. d. 45. q. 2. quod

etiam docet de Angelis in 2. d. 3. q. 11. & ita probatur: Non potest Anima separata res cognoscere, p species ab ipsa immediatè emanantes, neque per species à Deo infusas, ergo p species ab intellectu agente abstractas. Pr. antec. quò ad primam partem, si per tales species ab ea emanàtes, Anima separata intelligeret, res ònes tam creatas, quam creabiles intelligeret, sed hoc est falsum, neq. ab Aduersarijs admitteretur, sequela probatur, quia non esset maior ratio, cur potius ab anima separata fluere species horum obiectorum, & non illorum. Tum quia si talis effluxus specierum daretur in anima separata, cur etiam non in anima coniuncta, sed non datur in anima cōiuncta, cū species à phantasmatis exhauriat, ergo &c. Neque anima separata res antea ignotas cognoscit per species à Deo infusas, tales .n. species censentur omnino superflue, ergo eas cognoscit per species acquisitas ope intellectus agentis. Pr. antec. quò ad aliā partem nam si præsentatis obiectis extrinsecis non potest actum producere per species ab eis acceptas, sed peculiari specierum influxu indiget à Deo, sequeretur animā separatā inferioris esse conditionis alia quacumque creatura etiam corruptibili, sed hoc est falsum, ergo &c. Pr. sequela, siquidē omnis alia creatura, præsente passo cum communi influxu potest operari, anima autem rationalis uon

posset operari. Tum quia vel obiectum præsentatum esset spirituale, vel materiale, si spirituale non esset necessaria species infusa, quia tale obiectum est ita debitè proportionatum ad imprimendam sui speciē in intellectu, sicut sensibile in sensu; Si autem est materiale, sufficit intellectus agēs, cuius munus est res depurare materiales, & species intelligibiles abstrahere, ergo tales species à Deo infusæ nullatenus necessariæ videntur.

Thomif. Rnt. quòd obiecta materialia nō possūt immediatè mouere intellectum, & illi species imprimere, sed debēt medijs sensibus prius attenuari, ac veluti spiritualizari, vt postea à phantasmatis species intelligibiles abstrahantur; nec propter hoc addunt, animam rationalem vilificari, nam obiecta materialia non sunt passa proportionata respectu intellectus, cū non sint actu intelligibilia, sed solum potentia. Non valet, nam saltem poterit anima species recipere ab obiectis spiritualibus, quia res spirituales sunt utique proportionatæ ad similes species totaliter intellectui imprimendas, vt Subtiliff. docet quol. 15. art. 1. §. Si uerò teneatur &c. quod etiam Auerfā concedit, sed quòd neque etiam responsio pro obiectis materialibus satisfacit, ostendit Scot. in 4. cit. q. 2. Si etenim phantasma talem habet proportionem cum intellectu agente, vt possit ab ipso immediatè speciē abstrahere, cū etiā ipsum

ipsum phantasma sit materiale, & in organo extenso, cur etiam non possit hoc de obiecto ipso externo asseri? quod autem phantasma sit attenuatum, & minus materiale, quàm obiectum ipsum externum, parùm refert, cum adhuc intra sphaeram materialium entium contineatur. Tum quia intellectus separatus est valde liberior, & expeditior in operando, quàm in corpore, ac consequenter maiorem etiam virtutem habebit abstractivam. Tum quia perfectionis est in anima coniuncta, quod species acquirat, quibus in actum prodeat, ad cuius finem intellectum agentem habet, ergo non potest hoc ei denegare, in statu separationis absque preiudicio dignitatis eius. Tum denique, quia cum aduersarii dicunt, obiectum esse potentia intelligibile, non actu, hoc est intelligendum solum respectu intellectus coniuncti, quatenus necesse est, quod obiectum prius per omnes sensus ad phantasmam transeat, & hinc ad intellectum, ac proinde à tali intellectu non est actu intelligibile, & immediatè sed potentia, & mediatè, ut iam supra dictum est, ac quia anima separata tale non habet impedimentum, nihil obstat quin immediatè poterit ab obiectis etià materialibus species abstrahere.

Obiectiones.

Ob. Obiecti ad potentiam debet esse aliqua proportio, sed obiecti materialis ad potentiam totaliter separatam à materia, nulla est pro-

portio, & conuenientia, ergo &c. Ad hanc, & sequentes rationes resp. Subtiliss. non solum soluendo, sed eruditè more suo retorquendo, ut videre est in 4. cit. d. 45. q. 2. S. *Hic tenetur &c.* ubi ait: etià phantasma est materiale, & extensum cum sit in organo extenso, & tamen agit in intellectu possibilem imprimendo species intelligibiles cum intellectu agere, etiam secundum Aduersarios, & talem habet conuenientiam, & proportionem cum intellectu, qualis requiritur inter potentiam, & obiectum, ideo nihil, quare asserendùm est obiectum ad potentiam non requiri conuenientiam, & proportionem in entitate, aliter nec Deus materialia hæc intelligere posset, sed pressò est proportio mouentis ad mobile, qualis inter obiectum materiale, & intellectum bene intercedere potest, etiam dictis.

Ob. Non fit transitus ab extremo ad extremum, nisi per mediū, sed res extra est prorsus materialis, in intellectu omnino immaterialis, ergo oportet, quod transeat per medium, scilicet per sensum, qui locum mediū obtinet, cum igitur Anima separata sensu careat, non potest immediatè à reb. materialibus extra moueri. Retorquet Scot. prius argum. quod. n. est medium virtuti debiliori, & alligatæ, non oportet, ut sit medium virtuti fortiori, & solutæ, ut patet de translatione corporis de vno ad alium locum respectu virtutis naturalis, & super-

Supernaturalis, ergo cum intellectu separatus multo liberior sit, & expeditior in operando, paucioribus adminiculis egebit, ut species intelligibiles efficiat, ideoque facilius poterit immediate illas a rebus extra abstrahere. Rē. igitur negando, quod esse imaginatum propriū sit medium inter sensibile, & intelligibile, sed est extremum ab intelligibili condistinctum, & contentum sub sensibili, vel si est medium, non est simpliciter necessarium respectu cuiusvisque intellectus, sed respectu tantū intellectus considerati.

Ob. Agens est perfectius passio, ergo corpus non potest agere in Animam, species illi imprimendo. Rē. retorquendo argum. hanc etiam Aduersarij concedunt phantasmata agere in intellectum possibile, & quod speciem imprimendo simul cum intellectu agente &c.

Ob. Si obiectum materiale transmittit species ad intellectum separatum, vel tales species sunt materiales, vel immateriales, non primum, quia tunc non reciperentur in intellectu, cum nullum materiale recipi possit in subiecto spirituali; neque secundum, quia tunc non funderentur per medium materiale, qualis est aer, per quod medium transire debent. Rē. quod species producta esset immaterialis ope intellectus agentis, neque hoc est absurdum, bene enim potest res materialis partialiter concurrere ad productionem rei spiritualis, ut supra dictum est de phantasmate

respectu speciei intelligibilis etiam in sent. Aduersariorum. Neque oportet tales species diffundi per medium, quia non est capax huius formae, sed immediate efficeretur in intellectu; neque in schola nostra hoc est inconueniens, cum defendamus actionem fieri posse immediate in distans ut in Phys. dictum est disp. 9. art. 8. determinandum est igitur, quod Anima separata cognoscere potest habitualiter, & actualiter omnia ista, quae habitualiter, & actualiter cognouit quando erat coniuncta. cognitio habitualis dicitur cum intellectus habet species intelligibiles in proxima dispositione, ut intellectum moueat ad actum intelligendi; cognitio uero actualis est, cum intellectus habet actum intelligendi actualiter. ita Scotus docet in 4. d. 45. q. 1. per totam, & colligitur ex D. Hieron. in Prolog. Biblii cap. 7. ubi scribens ad Paulinum praesbit. ait: *Discamus in tertis, quorum scientia nobis perseverat in saeculo.* Pr. etiam auct. Arist. 1. de Anima tex. 12. & seq. ubi docet, quod si anima non potest habere operationem separata, nec esse habebit, sed anima separata iam est, & existit, ut habetur cap. 5. Sapientiae: *Iustorum Anima in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum mortis.* & in Concil. later. sub Leone X. sess. 8. damnatur dicentes animam rationalem esse mortalem, ergo habet operationes, at scire habitualiter, vel actualiter sunt operationes animae ex Arist. loc. cit, ergo &c. Confirmatur

firmatur etiam ratione Subtiliss. nā subiectum eodem, vel perfectiori modo existens, non necessario variatur secundum eius accidentia, quæ sibi formaliter insunt, sed intellectus in anima separata eodem, vel perfectiori modo est, dum est coniuncta, ac dum est separata, ergo & eius accidentia, quæ sibi formaliter insunt, sed species intelligibilis est accid. quod formaliter inest cum anima separata, & coniuncta, ergo etiam dum est separata sibi inest, sed ubi est species intelligibilis, ibi esse potest actus intelligendi, ergo anima separata cognoscere potest, quæ habitualiter noverat dum coniuncta erat.

Quæ autem de factio anima separata cognoscat, difficili est determinare. Angel. Doct. p. p. q. 89. art. 3. docet, animam separatam, habere cognitionem omnium rerum naturalium per species in eo statu ei connaturaliter infusas, licet imperfectam, & confusam. Alij verò cum Egidio, Suar. Conimb. & Alijs affirmant habere, notitiam non imperfectam, sed exactam, & distinctam; quorum fundamentum est, quia Anima separata ex natura sua habet facultatem omnes res naturaliter cognoscendi, & tunc nullum adest impedimentum, cum omnia hæc cadant sub adæquato obiecto intellectus ut sic. Quæ sēt. mihi videtur, probabilior; & si Thomistæ contendunt, ut anima separata in suæ separationis initio species omnium creaturarum recipi-

at sicut Angelus, consequens est, ut anima separata plura de facto cognoscat, quā in statu coniunctionis, est in. magis expedita ad intelligendum, cum sensuum pondere non deprimatur. Tum etiam quia ut Scot. docet in 4. d. 45. q. 2. S. ad Questionem &c. cit. Anima separata plura addiscit ab alijs Animabus magis instructis, ac etiam ab ipsis Angelis, siquidē tale commercium, & locietas inter substantias separatas indulgenda est.

ARTICVLVS SEXTVS.

An. Anima separata localiter moveri possit.

Scot. veritatem huius quæsitæ determinavit in 4. d. 10. q. 7. S. Respondeo &c. & d. 49. q. 14. lit. H. & alibi. Pro resolutione sciendum est, quod non defuerunt imaginantes Animam separatam esse immobilem de loco ad locum, quæ sententia est falsa, & temeraria iudicatur, & sensui fidei nostræ manifeste opposita, quæ clarè docet probas Animas ad Cælum euolare, improbas autē ad Infernum detrahi, & Animam Christi Iesus in triduo descendisse ad Inferos. Multi etiam asseruerunt Animam separatam non posse ab intrinseco seipsam mouere, quos suppresso nomine citant Conimb. disp. 6. de An. separata, affirmantes Animam separatam localiter moveri à Deo, vel ab Angelis, non verò à seipsa.

Conclusio.

Nos verò dicimus cum Doct. loc. cit. & cum communibus Animam separatam posse

posse se localiter mouere. Probat Scot. data opposita doctrina, Anima separata imperfectior esset substantia quascumq; corporea, sed hoc inconueniens, & falsum putatur, ergo &c. Pr. sequela, corpus .n. gravitate sua se mouet de loco ad locum, licet nec liberè, nec progressiue. Tum quia si talis virtus se mouendi Animæ separatæ repugnat, vel hoc esset ex perfectione, nempe ex intellectualitate, vel ex imperfectione; non primum, quia se mouere conuenit Angelo, qui intellectualis est, neq; secundum, quia conuenit corpori, quod Anima, imperfectius est. Tu quia ipsi nobiliores actiones conueniunt, ut sunt intelligere, & velle, ergo rationabilius se mouere, quia est actio valde imperfectior.

Obiectiones.

Ob. 1. auth. Sac. Script. Luca 16. ubi legitur, Animam Lazari fuisse ab Angelis in Abrahæ sinum sublatam: *Factum est autem, ut moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ.* & ab Ecclesia oratur, Animas è corporib. egressas ab Angelis suscipi, & ad Paradisum perducì, ergo non per virtutem intrinsecam, sed tantum ab extrinseco mouentur. R. neg. conseq. nō .n. rectè ex relatis loc. deducitur, siquidem etiam homo ab extrinseco motore in aliquem locum deferri potest, & non ob id sua virtute motiua intrinseca carere deducitur. cum igitur dr. pias Animas ab Angelis in Cælum accollì, & im-

pias à Dæmonib. detrudi in Tartara, significatur comitatus Angelorum, quo honorantur, vel Dæmonum, quo dehoæstantur, iter earum in loca eis destinata ostendendum.

Ob. ratione: Potentia locomotiuæ, quam habet Anima in corpore, est materialis, & affixa organis corporeis, non minus quàm potentia visiva, auditiva, & cæteræ potentiz, ergo sicut in separatione tales potentias saltem integras, & completas non retinet, quales ad sensationes requiruntur, cum in tali esse completo cōstruantur ex partiali Animæ realitate, & parte corporis, ita nec potentiam locomotiuiam retinebit, quam in corpore exercebat. R. Subtil. in 4. cit. d. 10. q. 7. quod Anima geminam habet virtutem motiuam, vnā in spiritualem, & inorganicam; alteram verò materiale, & organicā, hæc amittitur in separatione Animæ à corpore, sicut cæteræ potentiz sensitiuæ .s. quantum ad cōplementum, & integritatem ex organo, cui sunt affixæ; alia verò .s. spiritalis, & inorganica retinetur ab Anima etiam in statu separationis. ita Doct. quem in hoc sequitur Auerſa q. 59. sec. 3.

Dices, nulla signa præbet Anima talis virtutis morticis in corpore, ergo gratis, & sine fundamento admittitur. R. neg. conseq. licet .n. per sensum non innotescat pro statu isto, adhuc tamen negāda nō est talis potentia, quia supplet ratio, ait Subtiliss. in 4. d. 49. q. 14. sub B.

Vrge-

Urgebis fortuna, si daretur in anima talis potentia motiua, esset frustra, quia non potest pro statu isto ad actum reduci, aliter posset se à corpore expedire, & rursus ad libitum ad illud redire, quod est falsum. Rt. Doct. ibidem neg. cōseq. quia nostrum gustum, & alios sensus asserimus necessarios esse ad perfectionem humanæ naturæ, & tamen non oportet omnes istos esse in actu suo, ut in Beatis patet, nec tamen sunt frustra, pertinent. n. ad perfectionem naturalem illius status, in quo sunt. Si ergo illi non sūt frustra, quorum tamen usus est frustra pro illo statu, q. est status simpliciter perfectus humanæ naturæ, multo magis potentia illa motiua non organica non est frustra hic, licet usus eius non possit modò haberi, cuius tamen usus erit perpetuò in Beatitudine; quia non solū poterit tūc Beatus mouere corpus suum progressiue .s. mouendo primò vnā partem, & deindè aliam per illam, & sic totum, sed statim, & immediatè mouere poterit totū corpus ad Vbi sine ordine partiu.

Ad illud de mouere se ad libitū ingrediendo, & egrediendo de corpore, hoc esse nō potest, quia modò non exercet, nisi potētiam motiuam organicam, quam exercere non potest circa seipsam, sed solū circa corpus, & ratio est, quia modò non operatur, nisi ut forma corporis, nec facere suipsius reunionē cum materia, ex habitis in Phys. hęc. n. vnio est vinculum naturale,

& necessarium pendens ex dispositionib. ipsis ad informandum, quæ non pendent ab Animæ potestate.

Solet etiam hic dubitari, an anima separata possit alia à se mouere instar Angelus, ut V. g. lapidem proijcere, corpus ad alium locum propellere &c. negat D. Tho. p. p. q. 117. art. 4. quem eius discipuli sequuntur, Caiet. Capreol. Soto; & ex Neuteris Suar. cum Alijs. Affirmat Scot. cum suis, ut Bassol. Cauell. Mastr. & Bell. & Alij. & ex Exteris Ægid. Aubul. in capit. 8. Matth. q. 114. & ex Recentioribus Conimbr. Auerſa, Arriag. & Alij. Pt. Subtiliss. hoc non esse negandum animæ rationali, neque ratione perfectionis, neque ratione imperfectionis; cum hoc competat Angelo; neque ratione imperfectionis, quia competit corporibus, ergo &c. Tum quia licet necessaria esset vnio per informationem, ut anima corpus moueret organicè, non tamen necessaria est ad mouendum inorganicè, sed solum vnio localis sufficit. Tum tandem, quia quòd anima sit vnita corpori per informationem solum facit, quòd alia corpora mouere possit per impenetrabilitatē sui corporis, quòd informat ab eodem loco expellendo, in quo aliud ponitur, ergo licet à corpore separata hoc modo alia à se mouere nequeat, poterit tamen mouere per impulsū, & impetum impressū, aliter neque Angelus id facere posset, nisi in-

Eccē

cor.

corpore assumpto.

Ob. vnicuique Aduersariotum fundamentum, nam Anima est natura sua forma corporis, ergo mouere non potest immediatè, nisi corpus illud, cuius aëus extiterit, mediātibuscus organis, & alia externa corpora non nisi medio corpore, quod informat, in quo ab Angelo differt, qui cum non sit forma informans, sed ens completum, valet alia à se immediatè mouere. Non placet, ratio est, quia est Anima rationalis sit natura sua forma corporis, est ramen adhuc quoque spiritus per se subsistens, ac proinde sicut potest hoc Angelus, ita similiter & Anima.

Dices, non potest anima externa corpora mouere, nisi imprimendo impulsus, hic autem nō potest ab ea imprimi, nisi mediante corpore, siquidem quando hoc imprimi, hoc efficit per impenetrabilitatem cum corpore proiecto, quā separata non habet. Non valet, Angelus. n. imprimi impulsus lapidi, quamuis corpore careat; & licet dum projicitur lapis, impenetrabilitas lapidis cum manu iuuat ad impressionem impulsus ab initio motus, in progressu tamen nihil iuuat, quia adhuc durat impulsus in lapide à manu separato.

Quæritur tandem pro complemento de modo essendi in loco animæ separatae, & dubium est cōmunē de substantijs omnibus spiritualibus, de quibus iam determinatū est in Phys. disp. 14. art. 8. vbi

per tres conclusiones sufficienter prouisum est, quomodo Angelus, & Anima separatae sunt in loco. Quantum verò ad determinatum locum spectat, non desuerunt etiam ex illis priscis Philosophis, quamuis lumine fidei caretibus, qui animabus, quæ presentem vitam probè, & virtuosè terminarunt, domicilium assignarunt delinjs, & voluptatibus refertum, quem insules beatorum, & campos Elysios nominabant, impijs verò, & qui brutali more viuisent, locum tenebri- cosum, & tormetorum, quod Tartarum, seu Baratrum appellabant. Nos autē qui lumine fidei, & scripturarum ducimur, profitemur, quæ pietas, & deuotæ Animæ in Æternum sceleriter Empireum possidebunt, vel in Purgatorio ad tempus detinebuntur; Impij verò ad Infernum detrahentur in stagnum ignis, vbi scelerum suorum vsque ad vltimū quadrantem æternaliter poenam lueat; Animæ tandem infantium sine Baptismo decedentium, morient Theologi, quod in Limbum recipiuntur, vbi SS. PP. & Animæ ante Christi Domini Aduētum detinebantur. Oremus igitur Dominū nostrū Iesum Christum, vt Animæ nostræ, quas ipse pretioso suo Sanguine redemit, ibi cum Sāctis Spiritibus perpetuò fruantur, ex D. Aug. in Soliloq. vbi lauentur nunquam senescit, vbi decor nunquam pallescit, vbi amor nunquam tepescit, vbi sanitas nunquam marcescit, vbi gaudium nunquam decrescit, vbi vltima terminum nescit.

nefcit. Et hæc fuit fatis pro Tyrōnū
noftorum capacitate.

CONTROVERSIA

*De Mondo, quo Deus concurrens cum caufis
fecundis, an, f. eas phyficè prædeter-
minando, vel folū in effectis
earum influendo.*

Scot. celeberrimam hanc con-
trouersiam pluribus in loc. re-
foluit, vt videtur in 4. d. 1. q. 1.
ad Vltimum Principale, lit. SS. vbi
fic ait: *Ex hoc patet, quod cūse prime
in caufam fecundā, quando simul agūt,
non est influentia noua, quæ fit creatio
aduentus inherētis caufæ fecundæ, fed
influentia ibi est determinatus ordo can-
farum in agendo effectum communem.*
& in eodem 4. d. 43. §. Tertio appinio
Ec. inquit: *Ergo influentia caufæ fu-
perioris refpectu inferioris non est ali-
quid receptum in caufa inferiori, unde
est tantummodo ordo eius in cauſando ad
caufam fuperiorem.* & in eodem 4. d.
22. q. 3. A. ait: *Influentia, quam reci-
pit agens inferius à fuperiori, non est ali-
qua forma tunc cauſata, fed eſt tantum
ordo determinatus cauſarum in ſimul
cauſando.* Ex quibus verbis Scotiſte
apertè defendunt nullatenus cauſā
fecundā à prima phyſicè determi-
nari, & hanc fuiſſe Subtiliſſ. ſent. vt
videre eſt apud Frabrum 1. ſēt. di-
ſp. 57. Ponc. diſp. 38. Phyſ. q. 5.
Sghemma 2. Phyſ. digreſſ. 1. o. q. 43.
Vulpes, Maltre & Alij tū ex antiquis,
tū ex Recentiorib. Scotiſtis. Tres
ſunt in hac controuerſia ſententiæ
duæ extremæ, & vna quaſi media.

Prima extrema eſt Thomiſt. qui
vt ſaluent, cauſam fecundā moue-

re in quantum motam, aſſerunt, ne-
ceſſarium eſſe Diuinum influxum,
non ſolū in effectum cauſæ ſecun-
dæ, ſed etiam in ipſam cauſam, quæ
influxum in cauſam ponunt præiū
ad effectum prioritate naturæ, itā
vt pertineat ad cauſam in actu pri-
mo, & ad eius complimentum ſpe-
ctet, ſive per modum qualitatis
tranſeuntis in cauſa receptæ, prius
quā in actum exeat, ſive per mo-
dum cuiusdam motionis virtuoſæ,
& efficaciſ phyſicæ: itā Aluarez.
lib. 3. de auxilijs diſp. 19. Cōplut.
diſp. 1. 1. phyſ. Ledelma, Caraf. &
Alij. Verū alij eamdem tenentes
ſent. de influxu præiū in cauſam
fecundā, explicant quidam per
modum cuiusdam motionis virtu-
oſæ, & efficaciſ, at non phyſicæ, ſed
moraliter, eo modo, quo manus,
ſeu brachium mouentur ad vnum
voluntatis noſtræ, non propter ali-
quid in ipſis à voluntate cauſatum,
ſed ob ſubordinationem, & natu-
ralem ſympathiam illorum ad vo-
luntatem, in quo ſenſu hæc ſent. ex-
plicata ei adhæret ex noſtris Fuen-
tes 2. phyſ. q. 5.

Secunda ſent. extrema defendit,
cauſam primā, dum cum cauſis
fecundis agūt, non imprimere ali-
quid, quod ad actionem antecede-
ter in cauſa fecunda recipiatur, tā-
quā ratio complens, & cauſam
fecundā in actu primo perficiēs,
& hoc vniuerſaliter, tum in cauſis
naturalibus, tum liberis, ſed tantū
influere in communem effectum
earundem cauſarum, itā vt effectus

Eccc 2 idem

idem numero eadem actione promeriat partialiter ſimul à cauſa ſecunda, & prima, ita quòd cauſa ſecunda rriplexiter à prima dependet; primò in eſſendo, ſecundò in conſeruando, terciò in cooperando per immediatum ſimultaneum concurſum, nec alius còcurſus prèuius multiplicandus eſt in cauſam, ita PP. Societ. & Recentiores Netherales, vt videre eſt apud Suar. in Meth. diſp. 22. ſec. 2. & lib. 1. de Auxilijs à cap. 6. Molina in ſua Còcordia q. 14. art. 13. diſp. 26. & 27. Arriag. diſp. 10. phyſ. ſec. 2. ſubſec. 3. Oniedo, Ruu. Fonſeca; Morif. Salas, & alij Recentiores paſſim, quam ſent. ſequuntur Scotiſtè relati vt germanam Scot. ſent. ex locis ſupra allatis.

3. Media ſent. addit, quòd licèt verum ſit, Deum cum cauſis ſecundis immediatè, ac directè in communem effectum influere, ex conſequenti tamen, & mediatè etiam in cauſas influere, qui tamen influxus in cauſam ſecundam non dicitur prèuius ad effectum, & ſpectàs ad actum primũ, vt prima opinio aſſerebat, ſed ſimultaneus, leu còcomitante effectum, & ſpectans ad actum ſecundum, ita Recentiores Scotiſtæ, vt videre eſt apud Vulp. tom 2. p. p. & tom 1. p. 2. in terminis diſp. 7. art. 9. & 10. Mat. in 1. ſent. diſp. 3. q. 3. art. 7. & in 2. diſp. 1. q. 3. & alij, quã ſent. priùs tradidit in manuſcripto eruditiffimus Magiſter Ioſeph Neapolit à Drepano in ſua còcordia diſp. 2. art. 7. & eam

amplecti debent Scotiſtæ omnes, qui cum Doct. in 4. ſent. d. 13. q. 1. defendunt, ſubiectum actionis eſſe agens. Et meritò controuerſiã hanc in præſenti agimus, maximã .n. habet connexionem cum lib. de anima, vbi de voluntate, ac eius operationibus agitur; & à nobis hic diſp. 10. art. 5. & 6. veritas hæc ad umbrata fuit, dum de radice liberatis creaturæ, tum extrinſecè, tũ intrinſecè ægimus; & an determinari poſſit ab ultimo iudicio practico intellectus &c.

Pro quæſiti deciſione ſupponendum eſt primò contra Durand. Deum non ſolum mediatè, & remotè eſſe principium omnium operationũ, & effectuum, qui à cauſis creatis ſiunt quatenus .ſ. Deus Benedictus cauſas omnes creatas cum ſuis virtutibus produxit, & conſeruauit; ſed etiam immediatè, & proximè ſimul cum omni cauſa ſecunda concurrit, & ad omnem effectum cooperatur, t in Phyſ. probatum eſt diſp. 9. art. 10. Si autè vera eſſet Durandi opinio, ceſſaret omnino præſens dubitatio.

Præſupponendũ 2. quòd duplex eſt Dei concurſus .ſ. paratus, & exhibitus; paratus ſpectat ad actum primum, & conſiſtit in Dei decreto, quo determinauit aſſiſtere omnib. cauſis ſecundis iuxta earum naturas, & proprium modum agendi; exhibitus verò eſt actualis ipſe influxus, quo Deus ſimul cum cauſis ſecundis immediatè effectũ attingit ex Subtiliſſ. in 2. d. 37. q. vlt

§. *Ad solutionem* &c. lit. V. qui concursus exhibitus adhuc dupliciter sumi potest, vno modo fundamentaliter, altero formaliter; primo modo est absolutum illud, quod ponitur in Deo principium efficiendi ad extra, scilicet Velle ipsum Diuinum, seu Diuina voluntas, quatenus iuvare velle est; Secundo modo dicitur a parte rei realiter terminationem essentialis dependentiæ effectus creati, per opus autem intellectus dicitur relationem rationis activam, quam nos fingimus in Deo ex tali terminatione, ut Doct. docuit in 3. d. 8. q. vn. §. *Ad argumenta* &c. lit. H. Ex hac doctrina sequitur quod concursus causæ primæ sit realiter distinctus à concursu causæ secundæ siue fundamentaliter, siue formaliter accipitur, & falsam putamus sententiam Suarez. disp. 2. x. Meth. cit. sec. 2. num. 2. assertentis concursum causæ primæ, & secundæ esse unum, & eundem; Si enim actio Dei fundamentaliter sumatur, est Diuina ipsa volitio, quæ omnino à concursu creaturæ distincta est; si verò formaliter spectetur, adhuc est realiter diuersus, si. ut. n. alia est dependentia, quam habet effectus ad causam primam ab ea, quam habet ad secundam, cum illa sit simpliciter essentialis, hæc verò minime, cum sine ea fieri possit, sic etiam consequenter erit alia, & alia terminatio ex parte utriusque causæ.

Item ex dictis in Phys. disp. 5. art. 5. fol. mihi 231. influxus primæ causæ est se solo simpliciter sufficientissimus, & totalis secundum

rem ad ponendum effectum, & partialis solum secundum modum, ac inde simpliciter ab influxu causæ secundæ indepēdēs, è cōtra verò influxus secundæ causæ est simpliciter insufficiens se solo ad ponendum effectum, est partialis secundum rem, & simpliciter dependens ab influxu primæ, ergo actio primæ, & secundæ causæ est penitus diuersa licet in eundem tendat effectum. Itē Diuinus influxus formaliter sumptus est etiam formaliter multiplex iuxta effectuum multiplicitem, nam actiones distinguuntur per terminos, hinc conuersus, quem Deus tribuit igni ad generandum ignem, est specie distinctus ab eo, quem tribuit ad generandum leonem, & concursus, quem huic igni præstat ad generandum hunc ignem, est numero diuersus ab eo, quem alteri igni præstat. Diuinus influxus materialiter sumptus est formaliter vnus, quo cum omnibus causis ad earum effectum concurrat, & ratio est, quia volitio Diuina est vnus actus simplicissimus; cū hoc tamen dici potest virtualiter multiplex, quatenus Diuina volitio propter suam infinitatem multis æquiualeat actionibus specie, & numero diuersis, quibus habitis.

Conclusio Prima.

Dicimus 1. causas secundas naturales non promoueri à Deo per qualitatem ullam physicam ad actum primum actinentem, à suis connaturalibus qualitatibus distinctam, ut suos effectus producant. Est ad mentem Scot. loc. cit.

& Pr.

& Pr. 1. ex doctrina eiusdem, quā habet in 4. d. 6. q. 5. in corpore. & d. 13. q. 1. art. 3. Quolibet causa secunda naturalis est sufficienter in actu primo, & virtutem habet agendi effectui proportionatam in esse quieto, per quod a causa instrumentali differt, ait Doct. ergo talis influxus in causam, & spectans ad actum primum est sufficiens. Antec. patet; ignis. n. V.g. per entitatem suam, & qualitates omnes sibi conaturales, seclusa quacumque alia ab extrinseco adueniente, est in ordine suo sufficiens principium cōburendi lignum, nec aliud requiri videtur, quam debita approximatio, impedimenti remotio, & concursus Dei paratus.

Rnt. Thomis. aliqui, quod qualitas hæc transiens per influxum primum producta in causa, non est ad complementum virtutis actiue, sed veluti conditio quadam necessaria, vt in actum secundum exeat. Non placet, nam vt ignis dicatur in potentia proxima ad comburendum, aliud requiri non videtur, quam remotio impedimenti, subiecti approximatio, & concursus Dei paratus. Tum quia causæ naturales sunt ex se determinatæ ad suas actiones in specie, & causæ liberæ se ipsis se determinant, quia earum indeterminatio actiua est, non passiuæ; determinatio autem actionis, & effectus in individuo pendet vel ex determinatis circumstantiis, loco, tempore, passo &c. vel potius ex limitatione Diuini

conkursus, hic, & nunc immediate exhibiti ad talem effectum, & non ad alium ex dictis in phyl. disp. 17. art. 11. ergo influxus in causam ex hoc capite non videtur necessarius, vt conditio eam ad effectum determinans. Tum quia si qualitas hæc spectat ad actum primum, congruentius videtur fuisse naturis rerum inditam a primæia eorum constitutione.

Rnt. Alij. causam secundam habere suam virtutem agendi completam secundum quid, non simpliciter; sed completam tunc simpliciter habere, quando iam qualitatem istam habet, sicut & intellectus noster solum dicitur perfecte completus in actu primo, cum informatus est specie obiecti. Ad dentes, quod omnes causæ secundæ quatenus dant esse rei, sunt instrumentum Dei, ita Aluaretius lib. 3. de auxilijs disp. 18. argum. 4. quem sequuntur Ripa, Cabrera, & Alij.

Sed contra, quando cumque agens creatum habet formam, in qua assimilatur sibi passiu. habet virtutem sufficientem ad agendum in suo genere absque alia qualitate, sed agens tale creatum, ignis V.g. ponitur habere formam ignis, in qua assimilatur sibi ignem productum, ergo &c. Ma. patet, talis. n. propositio inuocationis sufficiens censetur ad agendum, minor est euident. Tum quia nullum accidens complere potest virtutem propriam agendi substantiarum corporarum.

cum

cum sit perfectioris, & altioris ordinis, sicut vniuersaliter substantia est omni accidente perfectior, sed qualitas illa transiens iam erit accidens; ergo &c. Tum quia data responsione illa Aluar. nulla esset differentia inter causam secundam, & instrumentum, quod falsum est in omnium sent. instrumentum .n. si est actum, non habet virtutem agendi sufficientem in esse quieto, causa verò secunda habet ex Subtiliss. in 4. d. 1. q. 1. §. *Ad Questionem* &c. Neque est simile de intellectu, & specie obiecti; nam species non perficit intellectum quod ad actum primum, sed cum intellectu concurrit, vt alia concausa partialis ad communem effectum, & ambo sunt intra sphaeram naturalitatis, at qualitas ista à Thomis. ponitur propter ordinem essentialē causarum secundarum ad primam. Tum quia irrationabiliter poneretur qualitas ista causa partialis, & principalis respectu ignis generandi, vel alterius substantiæ, nihil .n. inferioris generis attingere potest, quod superioris est generis.

Resp. tandem alij Thomis. quod motio hæc præuia spectat quidem ad complementum actus primi, nō tamen per modum operatricis virtutis, sicut bene probant argumēta allata, sed tantum per modum applicatricis virtutis, ita vt necessaria sit antequam causa secunda in suā actualem operationem egrediatur. ita Caraffa opus. de concursu causarum primæ cum secundis disp. 22. di-

cens, quod hic concursus præuius est aliquid reale impressum causæ secundæ, operationem eius prioritate naturæ præcedens; per talē verò impressionem non censetur causa prima concurrere cum secundā, sed tantum applicare secundā, vt in sequenti signo operetur dependenter ab ipsa prima, & cum subordinatione essentiali ad illam, ita etiam induit plures Aluarez, & est sensus communior apud Thomist. Ex duplici igitur capite putant Thomistæ necessarium esse hunc concursum præuium in causam secundam; primò vt causa secunda excitetur, & applicetur ad operandum, siquidē sine tali præuio concursu, difficile, aiunt intelligi potest, quonam pacto prima, & secunda causa simul concurrere possunt ad operandum; si .n. prima secundam non applicat, quomodo simul incipient? Secundo; vt causa secunda operari dicatur cū omnimoda subordinatione essentiali ad primam, & vt mouens mota operari dicatur.

Hæc est apparentior, & frequentior responsio, quæ à Thom. passim adduci solet, quæ tamen non sufficit, nec euidenter ostendit necessitatem talis præuii cōcursus in causam secundam, neq; naturalem, neq; liberam; Non in naturalem, nam ignis v. g. semel stupæ localiter applicatus, non exigit aliquam vltiorem excitationem, aut motionem præter immediatam, & actualem Dei concursum, vnde cau-

la prima, & secunda simul operari incipiunt, prima tamen dr. prius operari prioritatem naturæ à quo, non in quo ex Doct. Secunda verò censetur applicata ad agendum ex positione omnium præsuppositorum, & remotione omnium impedimentorum. Neq; in causam liberam, nam hæc loquendo præsertim de actib. liberis naturalib. se ipsam ad operationem applicat, supposito concursu Dei parato, & alijs ad agendum requisitis, nec moueri, nec excitari dici potest, nisi p propositionem obiecti tali, vel tali modo proposito.

Neq; necessaria est talis præuia motio ratione subordinationis essentialis ad primam, vt Thomist. volunt, nam adhuc, vt plenissime causæ secundæ subordinentur primæ, sufficit, quod non possint agere, nisi dependenter à prima causa, si n. causa secunda virtutem agendi per se dependentem habet à causa superiori, & sine ea agere non potest, hoc certè satis est ad ordinem essentialem causarum ex Doct. in 1. d. 2. q. 2. S. & tandem vt causa secundæ dicatur operari, vt mota à prima, sufficit, vt terminus motionis Diuinæ sit ipsamet actio causæ secundæ, vt per ipsam fiat formaliter de nō agente agēs, cum in ipsa causa secunda recipiatur, sed talis motio erit solum concomitans, nō antecedens; & ad actum secundum spectabit, non ad primum, vt clarius infra.

Conclusio Secunda.

Dicimus 2. causam secundam liberam non determinari physice quò ad suos actus ordinis naturalis (in quo sensu modo loquimur) à causa prima, est ad mentem Scot. loc. citat. & 9. Meth. q. 15. in fine corporis questionis, ubi affirmat, quod si voluntas præuia motione, & determinatione indigeret, sequeretur nullum eius effectum ab ipsa contingenter euenire, quod est falsum, & in maximum libertatis præiudicium resultaret. Pr. quia vsus liber est actus potentia liberæ, & indeterminatæ, sed posita hac physica præmotione; voluntas non esset indifferens, & libera, ergo eius vsus, seu actus non esset liber. Ma. patet, hæc n. est differentia inter causam naturalem, & liberam, nam illa est determinata ad vnum, hæc verò indifferens, & indeterminata p nānet. Min. pr. nam voluntas neq. ante, neq. post talem prædeterminationem esset libera, non ante quam talem determinationem recipiat, quia absq; ea non est in proxima potestate exeundi in actum secundum, cum per ipsos pertineat ad actum primum; neq; post quam ipsam præmotionem recipiat, quia tunc non potest non operari, nam dicunt ipsi prædeterminationem illam esse necessariò connexam cū operatione voluntatis futura in signo posteriori, ergo absolutè loquendo non poterit voluntas tale exercitium liberum habere, nam semper impedita reperiretur.

Secunda.

Secundò pr. ratione Doct. in 2. d. 25. q. vn. A. vbi sic arguit: quandoquq; ad aliquod antecedens, sequitur necessariò consequens, in cuius potestate non est tale antecedens, neq; etiam erit consequens, quod ex eo dependet, ergo si non est in potestate nostra physica illa prædeterminatio, quæ principium est operationis, nec consequenter in libera nostra potestate erit ipsa operatio.

Rnt. Aliqui ex Aduersarijs esse in potestate nostræ voluntatis physicam hanc prædeterminationem. Non valet, quomodo. n. datur antecedens, & prorsus independenter ab vsu libero nostræ voluntatis, vt tali prædeterminationi applicetur, & excitetur ad operandum, sine qua operari non potest? Alij Resp. quòd per talem determinationem non tollitur libertas voluntatis, quia ipsa adhuc manet indifferens ad hanc, vel illam prædeterminationem. sed contra, talis indifferentia est solùm passiuæ, quatenus voluntas tantùm passiuè se habet ad hanc, vel illam determinationem recipiendam, sicut materia prima indifferens est ad varias formas recipiendas, libertas autem in indifferentia, ac indeterminatione actiua consistit. Alij verò sic resp. potest esse in potestate nostra consequens, licet non sit in potestate nostra antecedens, ex quo illud sequitur, quod ita explicant: volare non est in potestate nostra, est tamen in potestate nostra mo-

ueri, volare iam est antecedens, & moueri consequens, nam bene sequitur, volat, ergo mouetur. Non valet, & ratio est, quia in argumento fit sermo de antecedente physico effectiuo, quod est principium operationis, instantia verò currit de antecedente logico, seu de termino inferente alium magis vniuersalem, in quo sensu non tenet vis argumenti nostri, quia non valet arguere ab inferiori ad superius negatiuè, sicut non potest currere, ergo non potest moueri. valet autè ab inferiori ad superius affirmatiuè, vt potest volare, ergo potest moueri, in casu autem nostro bene valet argumèntari à principio physico effectiuo ad eius effectum, vt aliquis habet principium liberum volendi, ergo potest liberè velle, ac proinde si non habet in sua potestate liberum principium volendi, quomodo potest liberè velle? in sent. Thomis. non habemus principium liberum proximè volendi, quia non est in potestate nostra impressio illius qualitatis excitandi ad operandum, ergo nequè in potestate nostra erit operatio ab illo principio proueniens.

Alij confugiunt ad sensum compositum, & diuisum, & asserunt, quòd voluntas à Deo prædeterminata non potest vtique in sensu composito non operari, potest tamen in sensu diuiso, nempe præscindendo à tali determinatione, quod sufficit aiunt ad vsum libertatis. Error peior priore, nā vsus liber voluntatis

lütatis creatæ in hoc cõsistit, q̃ pos-
 sitis omnibus ad agendũ requisitis,
 ordine causalitatis, ipsa adhuc li-
 bera sit ad operandum, & non ope-
 randum, & per hoc præcisè à causa
 naturali distinguitur, etiam in Ad-
 uersariorum sent. quia hæc ex po-
 sitione omnium prærequisitorum
 ad actionem ita determinatur, vt
 illis positis non possit non agere.
 Quia igitur in eorum sent. physica
 hæc prædeterminatio est vnũ prin-
 cipium prærequisitum ad agendũ,
 quia sine tali prædeterminatione
 operari non potest, utiq; ad seruã-
 dum vltimũ libertatis eius, dicere o-
 portet, quòd voluntas etiam in sè-
 su composito, prout .s. prædeter-
 minationi subest, possit non agere.
 Tum etiam quia falsum est in sensu
 diuiso, prout .s. prædeterminatio-
 ni non subest, libera sit voluntas ad
 operandum, & non operandũ, q̃a
 in Aduersariorum sent. non potest
 voluntas sine tali prædetermina-
 tione operari, cùm talis qualitas
 compleat principium in actu pri-
 mo, & sit necessaria conditio ad o-
 perandum, ergo neq; in sensu diui-
 so voluntas libera, & expedita re-
 manet ad operandum.

Nec illa sent. de Sympathia ali-
 quid valet, nã in causis liberis ma-
 gis noxia libertati videtur, quàm
 ipsamet physica prædeterminatio,
 si quidem in rebus importare vider-
 tur vim quamdam arcanam, qua
 necessario trahuntur, sicut poten-
 tia motiua appetitui obedit. Neq;
 hic modus dicendi est ad propõsi-

tionem, vt etiam bene aduertit Suar.
 disp. 2. cit. sec. 2. & 4. nam hic exci-
 tator controuersia de concursu rã-
 tum externo, & transeunte, illa
 autem excitatio, seu applicatio ex
 vi talis sympathiæ solũ fit per vel-
 le internum, Tum quia ex vi talis
 sympathiæ nihil in se recipit causa
 secunda per modum principij, vel
 conditionis necessariæ ad agendũ,
 vt Thomistæ contendunt, ergo nõ
 sumus in casu.

Pr. 3. quia data opposita sent.
 faciliter suaderetur, Deũ nos ex-
 citare ad actus peccaminosos, &
 esse authorem peccati, sed hoc est
 falsũ, ergo &c. Pr. sequela ex Tri-
 dent. Concil. sess. 6. can. 6. vbi de-
 terminat, Deum non eodem modo
 operari bona, & mala, sed operari
 mala permissiuè tantũ, bona ve-
 rò ex intentione; At si Deus phy-
 sicè voluntatem creatã præueniret,
 excitaret, & applicaret, imò & im-
 pelleret, vt aliq; Aduersarij loquũ-
 tur ad actiones õnes etiã intrinse-
 cè mala v. g. odij Dei, blasphemiar
 &c. quia in his õnib. creata volun-
 tas cõcursu Dei indiget, sequeretur
 Deũ non tantũ permissiuè ad pec-
 cata concurrere, sed etiã per se pro-
 priè, directè, & ex intentione.

Rnt. Deum mala nostra opera-
 ri permissiuè tantũ, quatenus solũ
 voluntatem prædeterminat ad ma-
 teriale peccati, & ad actionem po-
 sitiuam malitiæ subtractam, non
 autem ad rationem formalem ma-
 litiz, quæ est pura priuatiõ reſi-
 tudinis debitz in actu, imò potius

eam prohibet, & minatur penas, ac proinde nullo modo intendit; & contra verò opera bona intendit, & præmiat, idcoque hæc propriè, & per se operari dicitur Deus.

Non valet, vt bene vrget Mastr. idem in 1. sent. disp. 4. q. 3. quàm in 2. sent. disp. 1. qu. 3. art. 1. & ratio est, quia etiam Hæretici nostri tēporis, vt videre est apud Calvinum lib. 1. Institut. cap. 18. §. 6. fatentur Deum non velle malitiam pro formali, & deformitatem in actu repertam, sed velle solum ipsa opera positiua mala, quib. malitia est annexa, ita vt Deus nolit perfidiam, sed opus, in quo est perfidia, idq; ab bonum suam, in pnam originalis culpæ, & ad iustitiæ suæ ostensionem, & tamen cum toto hoc, Calvinus facit Deum auctorem peccati, ex eo quia illa propriè, & per se operatur, cum ea ab æterno præfinierit, ergo (subdit Mastr.) si dicamus Deum ab æterno præfinisse decreto omnino antecedenti actus ipsos peccaminosos in tēpore futuros, & ad eisdem in tēpore creatā voluntatem concursu præuio, & antecedenti excitaret, hoc esset facere Deum peccati auctorem, & dicere, quòd illud propriè, & per se operetur; quod est contra decisionem Concilij. Pr. conseq. quia nihil magis videtur à Deo propriè, & per se volitum, quàm illud opus, quod ab æterno præfiniuit futurū à voluntate creata, etiam in tēpore, & præueniat, & excitet ad opus illud exequendum.

Pr. 4. Deus non solum prohibet peccata quòd ad malitiam in illis repertam, sed etiā tales actus materiales, in quib. malitia reperitur, non n. solum prohibet malitiam furti, sed etiam actum ipsum, qui est tollere rem alienam inuito Domino, ergo si ad tales actus materiales Deus excitat, præmouet, & impellit, iam diceretur causa peccati; Imò sequeretur contradictio, quòd Deus veller aliquē actū fieri, & non veller; veller quia illū præfiniuit ab æterno ex intentione, & sine vilo respectu ad consensum nostrum, & in tēpore voluntatē creatam præmouet, & determinat ad illum efficiendum; non veller autem, quia illum prohibet, & punit. Tum quia licet malitia formalis ponatur absolute separabilis à substrato, & à positiua entitate actus, & est cum actus peccaminosus exercetur à puero, vel ab amentē, & sine pleno libertatis vlu, respectu tamen voluntatis liberæ, est inseparabilis prout actus exercetur hic, & nunc cum his circumstantijs, ex qua doctrina formatur præsens argumentum.

Pr. 5. Quicumq; determinat aliquod antecedens, cui necessariò annexum est consequens, determinat etiam consequenter physicè, & realiter, vel saltem moraliter, & imputatiuè ad illud consequens, ergo si Deus physicè prædeterminat ad entitatem actus, cui necessariò hic, & nunc, & in his circumstantijs coniuncta est malitia formalis,

malis, physice etiam, vel salte moraliter ad malitiam formalem pre-determinat. Quod si dicas, Deus non vult malicia pro formali, hoc parum interest, quia nec Petrus vult malitiam pro formali, sed intendit entitatem actus, furtum v. g. fornicationem &c. imò dolet quod cum tali actu annexa sit malicia, hinc D. Anselmus aiebat: nemo respiciens ad malum, operatur.

Pr. 6. si Deus moraliter tantum nos premoueret, & excitaret ad actum peccaminosum, v. g. trahendo, alliciendo, inclinando, utiq; hoc sufficeret, ut illi imputaretur peccatum tanquam auctori, sicut hac ratione concilium dicit Deum proprie, & per se .i. ex intentione bona opera operari, quia ad talia excitat, & premouet; At magis est physice, & realiter voluntatem excitare, & premouere ad actum malum, quam hortando tantum, alliciendo, & inclinando, ergo physicas has pre-determinationes admittendo, difficulter saluatur, quod Deus non sit causa peccati.

Pr. 7. quia ex hac positione posset peccator se excusare de peccato, Deo .n. interroganti, quare furtum commissisti? posset ei respondere, quia tu ab eterno hoc pre-determinasti, & in tempore ad illud efficiendum concursu prauo, me excitasti, & premouisti, quibus pre-determinationibus efficacibus æternis, & temporalibus resistere non erat in mea potestate. Pr. tandem, ostendendo inanitatē talis

qualitatis, posita .n. tali qualitate in voluntate, vel voluntas esset adhuc libeta ad operandum, & non operandum, vel non esset libera, sed necessario operari deberet; si primum, ergo vana, & frustratoria esset illa qualitas, cum iam voluntas adhuc suam libertatem ad operandum, & non operandum retineret; si secundum .i. si non esset in sua libertate operari, & non operari, ubi libertas?

Conclusio Tertia.

Dicimus 3. non sufficere influxum Dei in effectum tantum ad saluandam essentialē subordinationem causæ secundæ ad primam. est contra secundam sent. Neutericorum, & pluries Scot. docuit. ut videre est in 1. d. 2. q. 2. §. *Ostenso de proprietatib. &c.* ubi sic ait: *qualibet causa secunda causat, in quantum mouetur à prima, quia non causat secunda causa, nisi in virtute primæ in quantum mouetur ab ipsa.* ex qua doctrina infert, quod si causa prima ex necessitate moueret, necessario moueret etiam secundam, quæ consequenter necessario ageret, & sic omnis contingencia à reb. tolleretur, idemq. habet in 1. d. 39. arguens contra tertiam opinionem, & in 1. d. 3. q. 8. sub F. & alibi. Confirmatur autoritate D. Aug. 5. de Ciuit. Dei, cap. 9. ubi docet, causam rerum, quæ facit, nec fit, idest, quæ mouet, & non mouetur, esse Deum; alias verò causas & facere, & fieri, idest mouere, & moueri, quib. verbis manifestè docet causas omnes secundas à prima causa moue-

moueri. Pr. etiam ex sent. Arist. 8. Phys. 33. ubi declarans subordinationem, quam habent agentia proxima ad Primum Motorem in motu, concludit, quod hæc moueri non possunt, nisi prius ab illo moueantur, se exemplificans, quod sicut baculus non mouet aquam, nisi prius ille moueatur à manu, ita causa secunda non mouebit, nisi moueatur à prima. Pr. tandem ex ipsis propositionib. quæ communiter concenduntur, nempe causa secunda determinatur à prima ad operandum; item non agit nisi mota à prima; Item subordinatur primæ, & similes, quæ veræ esse non possunt, nisi causa secunda aliquid à prima recipiat, per quod verè dicatur moueri, & applicari ad agendum, & verè aliter modò se habere, quàm prius.

Rñ. Neutrici cum Suar. disp. tit. 22. sect. 2. num. 48. & lib. 1. de Auxilijs cap. 11. quod tales, & similes propositiones non sunt in rigore intelligendæ, sed per metaphoram quamdam, & analogiam ex artificialib. instrumentis desumptam, quia .n. videmus sensibilia hæc instrumenta, quæ à nobis in agendo pendent, & nobis subordinantur, non agere, nisi moueantur à nobis, Ideo ad explicandam subordinationem, & essentialem dependentiam in agendo causarum secundarum à prima, dicuntur causæ secundæ non agere, nisi motæ à prima; vel hoc ideo dici, quia causa secunda habet esse datum, & cō-

seruatum à prima, qui continuus fluxus, dici potest quasi continua quædam motio ipsius causæ secundæ à prima; proprius tamen sensus illarum propositionum est, illas non agere, nisi adiutæ à prima, vel ut cooperantes primæ.

Non valet, tum quia irrationaliter sensum proprium illarum propositionum deserit, & ad metaphoricum confugit; Tum quia si sensus illius propositionis, *causa secunda mouet in quantum mota à prima*, quæ est fundamentum subordinationis essentialis causæ secundæ ad primam, intelligenda esset, quod causæ secundæ agant, ut adiutæ à prima, seu ut cooperantes primæ, sequeretur, quod de duob. trahentibus nauim, ac simul cooperantib. vnū diceretur pendere essentialiter ab altero, & ita non esset priuilegium solius causæ primæ, sed omnium, etiam causarum secundarum se ad iuuantium in operationib. suis. Neq; alius sensus est ad propositum, q. s. causæ secundæ dicuntur mouere, & agere ut motæ à prima, in quantum habent esse datum, & cōseruatum à prima, nam est contra D. Aug. q. 8. Genes. cap. 33. ubi ait: *per tempus creaturam spirituales mouet, & per tempus, & locum rem corporalem, ut eo motu naturas, quas intrinsecus substituit, etiam extrinsecus administret.* Motio ergo illa, de qua D. Aug. loquitur, non est illud esse datum, & cōseruatum à prima, illud .n. esse spectat ad esse intrinsecum creaturæ, sed talis motio est esse

esse extrinsecum, & quando actu operatur; esse verò datum, & conseruatum habet creatura etiā quando non actu agit, & non operatur.

Rñt. Aliqui Scotistæ pro secunda sent. vt videre est apud Ponc. loc.cit.bene explicari influxū Dei, & motionem, qua creaturæ mouetur ad operandum per simplicē ordinem essentialē, quem secunda causa habet ad Deum in producēdo effectum communem; siquidem ad hoc, quòd causæ secundæ verè causæ primæ subordinentur, sufficit, quòd nō possint agere, nisi dependentēter à cōcursu causæ primæ, quæ concursus potest prima causa ad libitum præstare, vel negare; sicut sufficienter subordinatur intellectus obiecto per hoc, quòd nō possit agere, nisi concurrente obiecto per se, aut per suam speciem, licet obiectum non imprimat qualitatē aliquā ipsi intellectui. Non placet, nam talis ordo essentialis reperitur inter patrem, & matrem in productione proles; talis etiam ordo essentialis inter intellectum, & obiectum reperitur, & tamen non dicuntur mouentia mota in ordine ad causam principalem, cui subordinantur, ergo causam primā mouere secundam, & secundam non mouere, nisi motam à prima, aliquid amplius addit præter talē ordinem. Tum quia sic explicata motionē, non valeret illa digna Scoti sequela; Si causa prima necessariò ageret, etiam & secunda, quia causa secunda non haberet a-

ctionem suā à prima, sed tantum haberet effectum cum ordine quodam essentiali ad primam, & hæc est doctrina Subtiliss. loc.cit. & præsertim in 4. d. 43. q. 3. vbi docet causam secundam nō indigere tali influxu præuio, quia est completa in ordine suo, & habet sufficientem virtutē in esse quieto; non tamen ex hoc negare voluit causam secundam formam respectiuam recipere in actuali motionē à causa prima, ipsam .i. actionem, quæ in sēc. nostra est forma respectiua, & in hoc etiā sensu Faber, & Sghemma Scotum explicant, quòd .i. causa secunda nullam formam absolutā recipiat de nouo in ipsa actuali motionē, & admittunt recipere respectiuam; & in hoc sensu etiam antiquiores Scotis. intelligēdi sūt, qui omnes asseruerunt actionem esse in agēte, & dependentē à Deo in ipso agente resultare; & in hoc etiam sensu loqui deberent Neuterici, & admittunt hunc influxum, à Deo in causam secundam, non quidem præuium, & antecedentē, sed simultaneum, & concomitantem; Sed quia ipsi nolunt actionem in agente subiectari, & recipi, sed in passio, ideo consequenter dicunt sufficere influxum in effectū ad talem subordinationem causæ secundæ ad primam seruandam.

Confirmatur ratio: Non potest dependentia hæc essentialis in causando consistere in actionē, quia causa secunda cōseruatur à prima, nam potest causa secunda conseruari

nari à Deo, & tamen non actu operari, ut diximus de igne illo Babylonico, qui actu à Deo conservabatur, & tamen non operabatur, tres illos pueros cōburendo. Neque consistere potest in cōcursu simultaneo, quo prima causa cum secunda immediatè attingit effectū, quia per talem cōcursum redditur quidem effectus à prima causa dependens, non tamen ipsa causa secunda quatenus agens, ergo ut etiam ipsa causa, quatenus agens dicatur à Deo essentialiter dependens, necesse est, ut actionem ipsam à Deo accipiat in sensu iā explicato. Rnt. Neut. quòd causa secunda dr. dependens à prima, non solum propter simultaneum concursum ad effectum, sed etiam propter modum operandi diversum, nam causa secunda ita exigit simultaneum cōcursum causæ primæ, ut sine ea impossibile sit operari posse, è contra verò prima causa licet secundæ cōsortium admittat, se sola tamen eundem ipsum effectum absque ea attingere potest, quia igitur causa secunda nec operabitur, nec operari poterit sine prima, hæc verò maximè sine secunda, hinc oritur dependentia essentialis causæ secundæ à prima absque ullo influxu in causam secundam.

Non placet, & ratio est, quia in productione quorundam effectuum causa prima non potest operari sine secunda, & præsertim quòd ad actus vitales in sent. etiam ipsorum Aduersariorum, asserentium, quòd

Deus non potest actum vitalem producere in causis secundis absque ipsorum concursu, & tamen non per hoc dicimus causam primam in talium effectuum productione mutuo secundæ subordinari, & ab ea in agendo dependere, ergo modus operandi causæ secundæ sic simultaneum concursum exigens causæ primæ, ut sine ea nequeat effectum attingere, sed bene è contra, non est sufficiens pro explicatione essentialis subordinationis causæ secundæ in agendo ad causam primam, sed addi debet, quòd non potest causa secunda cum prima concurrere ad communem effectum, nisi mediâ actione, quæ ab ipsa creatura procedi non potest sine influxu Dei, qui in causam ipsam secundam recipitur, quæ subiectum est actionis, non antecedens, & præuius spectans ad actum primū, sed simultaneus, & concomitans spectans ad actum secundum.

Explicatur magis, & corroboratur conclusio. Supponendum est, quod causa secunda siue concurrat ad effectum per actionem distinctam, ab actione causæ primæ, ut probabilius asserimus, siue per eandem, semper verū est apud omnes, quòd non solum effectus causæ secundæ, sed etiā ipsamet actio debet à Deo immediatè pendere, cum etiam ipsa sit ens creatum, & per participationem, sicut effectus; quare Deus non solum concurrat ad effectum causæ secundæ, sed etiam ad actionem, quæ ipsa formaliter agit, & effec-

effectum producit. Certum est etiā in schola Subtilium actionem esse in agente velut in subiecto, & per actionem causam mutari, & de non agente fieri agentem, ergo Deus quatenus influit immediatē in actionem receptam in causa, formam causans in subiecto, quā prius non habebat, dicitur eam mouere. Ex qua doctrina sic formatur ratio: Quodcumque subiectum transit de forma ad formam, dicitur mutari, sed in casu, causa secunda sic se habet; recipit .n. nouam relationem actionis, & fit de non agente agens, ergo verē dicitur mutari, & agere vt mota; sed quia ad istam motionem, & determinationem, concurrat Deus, cum nullus sit motus, vel actio sine Deo, ergo causa secunda moueri, & determinari nō potest, nisi etiā Deus illas moueat, ac determinet, nō quidē antecedenter, sed simul, & concomitanter.

Paret etiam hoc euidentius de causis liberis, omnis .n. causa libera ex sui natura indeterminata, & indifferens in actu primo seipsam determinat, & mouet physicē in actu secundo, producendo in se ipsa actionem immanētem determinationis, & volitionis, quo actu mutatur, & fit de non volente volens; At se determinare, & velle non potest, nisi Deus ad talem determinationem, & volitionem concurrat, cum talis determinatio sit ens creatum, ergo Deus aliquid agit in talem causam, & non tantū in effectum eius extra, & cōsequē-

ter bene dicitur, quod causa secunda agit, & operatur in quantum mota à prima. Hac ratione coact^o Suar 1. lib. de auxilijs cap. vlt. cōcessit tādē Deum mouere, & determinare causas secundas liberas, licet nō sine ipsis. En concursus cōcomitās, & simultaneus, q̄ est sent. nostra. *Obiectiones.*

Thomistæ multa congerunt argumenta, sed minus feliciter iudicio meo. Sic igitur vniuersaliter argumentantur: Si causa secunda non prēmoueretur, ac physicē prēdeterminaretur ad operandum à prima, sequeretur, quod causa secunda esset primò se mouens, & primum se determinans ad talem operationem, sed hoc est falsum, ergo &c. R. neg. seq. quia .n. causa secunda agit semper dependenter à Deo, sine quo agere non potest, & Deus semper operari potest sine causa secunda, indē sequitur, quod causa secunda non potest dici primum mouens; Neque ex hoc benē deducitur, q̄ causa prima debeat secūdā prēdeterminare influxu physico antecedenti, & ad actū primum spectāte, sed satis erit comitanti, & ad actum secundum actinente. Potest etiam admitti, quod causa secūda prēmoueat, & prēdeterminetur à prima, si tamen, ly *prē*, dicat solam prioritatem à quò, non in *quo*, iuxta doctrinam Subtiliss. in 1. d. 8. q. 5. vbi ait, Deum prius naturaliter causare, quā causa secunda; & dist. 36. ait, non prius esse effectum à causa prima,

ita, quàm à secunda, sed simul ab utraque in primo loco, per prius naturaliter intelligit solam prioritatem à quo, in secundo loco loquitur de prioritate in quo.

Ob. Causa secunda non potest agere, quin Deus simultaneè cum illa agat, ergo debet ab eo præmoveri. Pr. consequ. quia quando duæ causæ conjunguntur ad aliquem effectum, vel una alteram mouere debet, vel utraque moueri debet ab aliquo tertio, alioquin sequeretur, quod simultas illa cōcursum causæ Primæ, & secundæ casualiter Deo eveniret, & cæco, & ignoranti modo influeret, quia nesciret quando causa secunda esset suū concursum adhibitura. & neg. cōseq. cum sua probatione. ratio est, quia cum Deus sciat V.g. naturam ignis esse, quod comburat sufficienter applicatus, si generalis cōcursus ei tribuatur, & cognoscat etiam illū hic, & nunc esse sufficienter applicatum, nullo modo dici potest, quod casualiter, aut cæco modo cum igne ad talem combustionem concurrat, nec alia qualitas prævia necessaria ad hoc videtur. Accedit, quod distinctissimè Deus ab æterno scit scientia visionis in Decretis Divinæ voluntatis suæ, ubi, quādo, quomodo, & in quibus circumstantiis suū concursū præstiturus sit causis omnibus secundis tam liberis, quàm naturalibus.

Ob. Causa secunda subordinatur essentialiter primæ non solum in essendo, sed etiam in operando, er-

go prius natura intelligitur, quod causa prima operetur in secundam, quā, quod hæc causa operetur, patet antec. siquidem causa secunda eo ipso, quod talis causa est, etiam in operando subordinari debet in genere causæ efficientis primæ causæ physice. consequ. probant, nam causa, quæ alteri in operando subordinatur, non potest operari, nisi ab illa causa præmoueat, cui subordinatur. Neutrale respondens neg. consequ. nam ad subordinationem salvandam causæ primæ in essendo sufficit indigentia conseruationis, ad salvandam verò dependentiam in operando sufficit indigentia cursus simultanei, ad quod non opus est ad talem concursum præuium confugere, eo .n. ipso, quod causa secunda nequeat sola independentè à prima causa operari, habetur iam adæquatus conceptus subordinationis talis causæ secundæ in operando, quia non sunt entia multiplicanda sine necessitate. At distinctius respondemus nos, asserentes ad salvandam talem subordinationem præter indigentiam simultanei cōcursus ad effectum, esse necessarium influxum Dei in causam ipsam secundam, non tamen præuium, & antecedentem, & quasi ad actum primum spectantem, sed concomitantem, & ad actum secundum pertinentem, quo sensu bene saluatur causam secundam etiam in quantum agentem à prima dependere, & non agere, nisi ut motam ab illa.

Ob. *Secundæ causæ* quatenus attingunt esse proprii effectus sunt instrumentum Dei, ergo opus est, quod moueatur ab illo prius natura, quam attingunt ipsam esse cuiuslibet effectus. *ꝑ. neg. antec. maxima .n.* est differentia ex Doct. in 4. d. 1. q. 1. inter causam secundam, & instrumentum rigoroſe acceptum, si hoc actiui ponatur respectu effectus principalis agentis, instrumentum .n. necesse est, ut virtutē agendi, aut actuale subleuationem recipiat per actualem motionem agentis principalis, ac proinde necesse est moueri, antequam agat, & causa secunda non ita se habet, sed sine præuia motione, vel subleuatione effectum suum attingere potest per connaturalē agendi virtutē, quam in esse quieto possidet, hinc est, quod si aliquando causa secunda instrumentum Dei appellatur, hoc in tali sensu est accipiendum, quod sicut instrumentum concursu causæ principalis indiget, sic etiam causa secunda concursu causæ Primæ necessariò indiget.

Ob. Causæ necessariæ determinatæ quidem sunt ad vnum effectum in specie, non tamē in individuo, ergo huiusmodi causæ præuio indigent concursu, quo ad talem effectum in individuo determinetur. *antec. ferè ab omnibus conceditur, conſeq. patet, nam talis determinatio non potest à simultaneo Dei concursu haberi, ergo à præuio. ꝑ. neg. conſeq. non .n. benè ex hoc capite necessaria deducitur phyſi-*

ca causæ prædeterminatio, siquidē ex dictis determinatio causæ naturalis ad effectum in individuo, vel haberi potest ex determinatis circumſtantijs loco, passo, & tempore, vel probabilius ex limitatione Diuini influxus simultanei hic, & nunc exhibiti; Hinc licet influxus Dei simultaneus si aliquid extra causam secundam, & influxus causæ secundæ sit de se indifferens ad plures numero effectus; attamen eo ipso, quod influxus secundæ causæ cum influxu primæ coniungitur, ex tali coniunctione determinatur ad hunc numero effectum, non ad alium; & quia actio causæ secundæ ita modificata, & limitata ex coniunctione cum influxu simultaneo primæ subiectatur in ipsa causa secunda, & non in effectu, ideo virtus causæ secundæ sufficienter determinata intelligitur, & causam secundam agere in quantum motam à prima.

Ob. Prima causa videtur secundis præsertim naturalibus ad suas operationes, sed talis vsus explicari nequit per concursum simultaneum in effectum, ergo explicari debet per præuium in causam. Probantur mi. inductione, sic .n. manus dicitur vti calamo, quia per aliquid præuium eum applicet ad scribendum. Sic Dominus seruis vtitur, quia verbis, & præceptis illis vtitur ad sua munera obeunda, ergo &c. *ꝑ. neg. mi. nam vsus dominij, quod exercet prima causa ad secundas, non consistit in hoc, quod eis vritur,*

tur; sicut scribens calamo &c. sed in hoc consistit, quod omnes plenissime suæ potestati subsunt, ita ut possit pro libito eas impedire, ab actionibus, & effectibus connaturalibus, ignem V.g. à combustionē, aquam à fluxu &c. & causæ secundæ sint etiam ita primæ subiectæ, & in agendo dependentes, quod non solum eius concursu simultaneo egeant ad singulos effectus, sed etiam in causa, non utiq; antecedenti, sed concomitanti.

Ob. Applicatio causæ secundæ seu applicatio illa, qua ad operandum applicatur, est aliquid distinctum à Deo, & à causa secundā, quia sæpe contingit causas secundas habere virtutem agendi, & tñ non esse applicatas ad opus, & antecedens est ipsam operationem, quia operatio non procedit à causa, nisi prius applicata, ergo fit à Deo priusquam causa secundā operetur, & hoc est præcipuum oppositæ sent. fundamentum. R. neg. aaroc. quod ad secundam partem, & ratio est, quia applicatio formalis creaturæ ad opus est ipsamet. operatio creaturæ, & ita nō est antecedens ut ipsi autumat; fit autem, & dependet à Deo concomitanter.

Attamen quia Thomist. satis hoc argum. exaggerant, libet plenius eius vim explicare, ut eius solutio clarius pateat. Sciendū igitur, quod hoc nomen applicare, & excitare est nomen æquivocum, & plures sensus continere potest; Potest .n. primò significare actum priorem,

alterius potentie prærequisum, quo virtus agendi compleatur, & proximè disponatur, ut agat, quo sensu dicere solemus intellectum excitare voluntatem, & voluntatē excitare potentias inferiores; & calorem excitare rem odoriferam ad olendum; sicut .n. voluntas proximè disponitur per actionem intellectus sufficenter representantia sibi obiectum suum, ita potentie inferiores per actum voluntatis tantquam potentie superioris, cui nature sunt obedire, & res odorifera per rarefactionem à calore procedentem proximè disponuntur, ut agant. Secundò significare potest quamdam excitationem præuiam, qua virtus agendi creata proximè iam disposita, & completa in sua virtute, indiget à prima causa excitari, & præmoveri ad operandum, non equidem, ut proximè disponatur, cum supponatur iam sufficienter disposita, sed ut primæ causæ verè, & essentialiter subordinetur in agendo, quo sensu etiam Aduersarij accipiunt. Si argumētum in priori sensu accipiatur, admittimus illam applicationem, & excitationē præcedere causam secundā in sua operatione, cum illā iam proximè agentem constituat; Si verò in secundo sensu, negatur, cum .n. talis applicatio, & excitatio supponat causā secundam iam completam, & proximè expeditam ad operandum, nihil aliud indiget, nisi Dei concursu concomitanti, & simultaneo.

Ob. Id. à quo aliquid dependet, est prius eo, quod dependet, sed operatio creaturę dependet ab operatione, & influxu Dei, atq; ideo à Deo ipso, non tantū vt est causa in actu primo, sed etiam vt operans est, & in actu secundo, ergo præter concursum simultaneum Dei in effectum admitti debet aliter in causam, non utiq; concomitans operationem eius, sed omnino præuius, & antecedens, influens. n. Dei, vt operans est prior natura causa secunda vt operante. R. si hoc argum. fiat ab illis, qui dicunt actionem Dei, & creaturę esse vnā, & indiuisibilem, mi. est falsa, nam si operatio creaturę est eadem cum actione Dei, ergo ab ista dependere nequit, quia ipse non potest à seipso depēdere, quare magis in principiis nostris procedere videtur actiones illas distinguētib. Ideo potius distinguenda est maior, quod duplex est depēdētia, vna causalitatis, seu præexigentiz, qualis est inter causam, & effectum; alia est dependentia, concomitantiz, quę potius dici debet coexigentia, quo pacto vnū correlatiuum dicitur ab alio depēdere in suo esse, licet secundum tale esse relatiuum, vnum nō sit causa alterius, quia sunt simul natura. ita respondet Moris. tenēdo actionem Dei, & creaturę esse duas actiones, quod tamen ipse non concedit. Clariū id explicat Mastr. inquiens aliud est dicere, quod actio creaturę dependeat à Deo, ali-

ud, quod ab opatione Dei; sicut aliud est dicere effectum pendere à causa, & pendere ab actione causę, nam actio propriē loquendo non est id, à quo effectus dependet, sed quo, id est quo mediante effectus dependet à causa; vndē licet verum sit, quod causa præcedit naturā suā effectum, non tamen id bene diceretur de actione, quia actio potius est simul cum effectū, quā cum natura præcedat, quamuis. n. actio sit via in effectum, velut in suum terminum, tamen non est via absoluta in terminū, sed relatiua.

Secundō arguunt Thomist. probando necessitatem physice prædeterminationis ex causis liberis, & sic obijciunt: à causa indifferenti, & indeterminata non potest determinatus effectus prodire, nisi prius determinetur, sed voluntas creata, positis etiam omnibus requisitis ad agendum, est indifferēs, & indeterminata ad agendum, & non agendum, item ad agendum hunc, vel illum actum. s. amoris, vel odij, ergo opus est, quod saltē prius natura, quam exeat in actum ab alio determinetur, non potest autē ab alia causa inferiori determinari, nisi à Deo, cum nulla alia causa efficiaciā habeat in volūrate, ergo &c. Ma. in qua tota vis arg. consistit, patet ex 2. Phys. text. com. 28. vbi habetur: Ab eo, quod est in potentia, & indifferens in quantum huiusmodi non erit determinatus actus, quia non est maior ratio, quare potius iste actus exeat,

exeat, quàm oppositus, cùm talis potentia secundum se sit ad opposita indifferens. *Æ.* ma. esse veram de causa, quæ habet indifferenciam passivam, quæ oritur vel ex imperfectione virtutis, vel ex defectu alicuius conditionis ad operandum, qualis est in materia prima respectu formarum, vel in oculo respectu visus, defectu luminis, vel objecti &c. non de causa habente indifferenciam activam, quæ ex eminentia, & perfectione virtutis oritur, quæ mediante verum dominium sui actus habet, tunc .n. nõ est necesse, quòd potentia indeterminata determinetur ab alio priusquàm operetur, sed seipsam determinat; sicut patet etiam in Deo, qui cùm sit agens liberum, indifferens, & illimitatum, seipsum ad quòd voluerit opus, se determinat; cum hac tamen differentia, quòd dominium, & libertas in Deo est per essentiam, in creata verò voluntate est per participationem, ita discurrit Subtiliss. in 1. d. 8. qu. 5. 2. & per hoc differt causa naturalis à libera, quòd naturalis agit per formam determinatam ad unum, libera verò habens etiam omnia requisita, seipsam determinat ad hoc, vel illud agendum, vel ad operandum, & non operandum. Ad probationem maioris ex 2. Phys. intelligenda est de indifferencia potentie passivæ, non potentie activæ, de qua loquimur in casu.

Dices, repugnat eadem facultatem esse indifferentem, & seipsam determinare, determinatum, & in-

differens contradicunt. *Æ.* esse indifferens passivè, & se determinare repugnat quidè inter se, sed quòd est indifferens activè, in actu primo nõ repugnat, ut in actu secundo se determinet, hoc .n. etiam Deo competit, qui indifferens activè est ad mundum producendum, & nõ producendum, itè ad hoc, vel illud producendum, deinde se ad hoc, vel illud determinat.

Urgebis, sicut est de essentia liberi arbitrij, quòd se determinet, ita est de eius essentia, quòd se moueat, sed liberum arbitrium creatum, quia non est simpliciter primum se mouens, non movet se, nisi prius moveatur à Deo, ergo similiter quia non est simpliciter primum liberum, nec primum se determinans, prius natura determinabitur à Deo per auxilium prævium, quòd virtus eius activa compleatur in actu primo, quàm per actum suum secundum se determinet. *Æ.* ex hoc argum. potius oppositum deduci; sicut .n. nullus est motus prævius completens liberum arbitrium in actu primo, ut operetur, sed omnis pertinet ad actum secundum, quò voluntas fit de non volente volens, ita nulla fit determinatio prævia completens liberum arbitrium in actu primo, sed omnis pertinebit ad actum secundum, quò actu se determinat, & fuit doctrina Scotti in 3. d. 17. *Ad Primum &c.* sub E. ubi ait: *Deus non operatur ad operationem voluntatis, nisi voluntate liberè agente, & determinante se ad operandum, & tunc*

Et tunc Deus operatur cum ea. Ad illud quod liberum arbitrium creatum non sit primum se mouens, concedimus, quia solum Deus est primū mouens à se, & prioritate à quo, non in quo; & quia Deus agere potest independentē à creatura, non autem hæc independentē à Deo.

Ob. Deus absoluto, & æterno suo decreto, quo efficaciter voluit, vt voluntas creata produceret talē actum, extrinseca quadā determinatione volūtātē ab æterno prædeterminauit, ergo in tempore cum facit, vt ipsa talem actum operetur necessariō eā mouendo prædeterminat, vt talem actum operetur. conseq. pr. quia determinatio extrinseca ab æterno infert determinationem intrinsecam in tempore. probans antec. quia infallibilitas futuri euentus fundari nequit, nisi in illo decreto absoluto, & efficaci volūtātis Diuinæ. R. neg. antec. & ratio est, quia cū Deus absoluto suo decreto vult efficaciter volūtatem creatam actum producere, non vult hoc suo tali voluntate producendum, sed ab ipsa voluntate creata etiā producendū, & cōsequenter non habet Deus actū suū omnino antecedentē decretum voluntātis creatæ, sed potius illud virtualiter comitatur, eū etiā virtualiter inuoluat, & propterea nō determinat illam extrinsecē, sed potius con-determinat, vel cōcomitantē cum ea determinat. Videatur Mastr. in 1. sent. disp. 3. q. 3. art. 8. & Vulp. tō. 2. p. p. & tō.

1. p. 2. disp. 7. art. 1. & 2.

Obijciunt multas SS. PP. auctoritates, & Conciliorum, quibus significare videtur, quod Deus causas secundas moueat, antequam agant, item & Cathecis. Rom. 1. p. de primo articulo Symboli nu. 22. vbi determinat Deum non solum concomitanti, sed etiam influxu præuio causas secundas mouere ad operandum; hæc sunt eius verba: *Que mouentur, & agunt aliquid intima virtute ad motum, atque actionem ita impellit, ut quamuis causarum secundarum efficientiam non impediat, præueniat tamen.* R. PP. & Concil. loq. vt plurimū de motionibus, excitationibus, & auxilijs particularibus requisitis ad opera bona ordinis super naturalibus, de quib. in præsentī nō agimus, sed de actib. ordinis naturalis, & licet certissimum sit, imō & de fide gratiā præuenientem, & excitantem necessariam esse, vt disponamur, & assurgamus ad opera bona conducentia ad vitam æternam, non tamen certū est, an eius efficacia sit physica, vel moralis, sed in hoc puncto ingens est inter scholasticos cōtrouersia in materia de auxilijs; quare nō eo ipso, quod PP. & Concilia dicūt causas liberas moueri, & præmoueri intrinsecē ad actus ordinis supernaturalis, statim concludi debet illas auctoritates intelligendas esse de prædeterminatione physica. Ad Cathec. per ly *intima virtute* intelligi debet cōkursus Dei immediatus immediatione virtutis, & suppositi.

positi. Per hanc præsentiam vel intelligendum est de præuentione auxilij quod ad opera meritoria vel solum de prioritate à quo, non in quo, per hanc impellit plus quidem probabit, quam Adversarij intendunt, sic. n. ex vi nominis, non solum prædeterminatione significat, sed coactionem, & necessitatem operandi, quæ manifestè liberum usum libertatis in viatoribus aufert, quod falsum est.

CONTROVERSA.

An præter præcisiones formales sint etiam admittendæ præcisiones obiectiue.

Sicut controuersiam hanc resoluunt ubicumque distinctionem formalem ponit ex natura rei independentem ab intellectu, licet non sub hac formalitate, qua modò à Recentioribus excitatur. Alij DD. controuersiam hanc agitant in logica, Quidam verò in Meth. ego in logi non esse ad propositum existimaui tum nimium limites, & terminos logicales transcendat, in Meth. ubi est proprius locus nescio an perueniam, sum. n. annis iam maturus, & ætatis prouectus; Vnde ne disputatio hæc, quæ est alicuius momenti, & valde apud Recentiores agitata, apud Tyrones obscura, & implicita remaneat, opere præteritum duxi saltem hic eam compendiosè, & summatim tradere. Pro cuius intelligentia sciendum est, duplicem modum præsciendendi excogitari posse inter formalitates identificatas, vnum ex parte actus, alterum ex parte obiecti; tunc ex parte ac-

tus intellectus præsciendit, quando diuersis actibus attingit formalitates diuersas eiusdem rei, in ipsa virtualiter tantum contentas, vel eminenter, quæ præcisio non est prorsus obiectiua ex natura rei, quasi quod intellectus illas attingat, ut obiecta ex natura rei distincta, sed actualement illam partitionem facit intellectus, quamuis cum fundamento in re, vnde fit, ut varijs conceptus intellectus, quibus eadem res in plures formalitates partitionitur dicantur omnino inadæquati, non solum quia rem totam singuli seorsim, & diuisim sumpti inadæquate explicant, sed etiam quia neuter fundatur in propria realitate ei in re correspondente, sed omnes & singuli accipiuntur ab eadē prorsus re, & realitate inadæquate concepta, & in hoc genere Thomist. præcisiones obiectiuas concedunt. Tunc verò præcisio ex parte obiecti contingit quando intellectus ita versatur circa eandem rem plures formalitates in se vnitiuè continentem, ut eas intellectus ab inuicem separet, & vno actu vnā formalitatē attingat, quo non exprimitur altera, qua ratione actus illi dicuntur inadæquati, quia sicut neutra illarum formalitatum seorsim sumpta totam rei essentiam dicit, ita nec singuli actus singulas formalitates adæquate exprimunt, sed solum inadæquate, & cōfusè rem explicat; Quia igitur hoc modo præsciendū rem entitatiuè, & physicè vnā in duplicem formalitatē partitur, quæ

quarum vna exprimitur per vnum actum, & alia per alium, talis præcisio dicitur obiectiua, quatenus præcisio, & partitio cadit etiam super obiectum ipsum. hoc autem potest dupliciter euenire, nam vel illæ plures formalitates continentur formaliter in eadem re secundum proprias rationes formales, quomodo in sent. nostra animalitas, & rationalitas dicuntur esse formaliter in homine, & attributa in Deo; vel tantum virtualiter, & eminenter vt diximus, quomodo calor, & siccitas contineri in luce solari dicuntur; & secundum aliquos vegetatiua, & sensitiua in anima rationali. Cum igitur intellectus diuersis actib. attingit formalitates diuersas eiusdem rei in ipsa vniuersè, & per identitatē realem, talis præcisio est obiectiua ex natura rei independentē ab intellectu negotiatione, idcirco .n. in tali casu intellectus vnā formalitatem intelligit sine alia, seu alia non intellecta, quia verè à parte rei vna est actualiter distincta, & præcisā ab alia, quæ præcisio estō fiat ab intellectu per cōceptus inadæquatos respectu totius essentia, quæ ex diuersis illis formalitatib. integratur, tales tamen conceptus in suo ordine dici possunt adæquati, quia singulis correspondēt in re realitates propriæ, in quib. fundatur, quod declarari solet exemplo animalitatis, & rationalitatis respectu totius hominis; quando verò intellectus diuersis actib. attingit

diuersas formalitates eiusdem rei in ipsa contētas virtualiter, vel emi nēter tātū, talis præcisio nō est obiectiua, prius ex natura rei, quā si quoddam intellectus illas attingat, vt obiecta ex natura rei distincta, sed illam actualement partitionem facit intellectus, licet cum fundamento in re, & tunc conceptus dicuntur propriè, & rigorosè inadæquati, quia solū multiplicantur actus, cæterum à parte rei non correspondet nisi vnica virtus. Nominales viraq; præcisiones negant, & solas formales admittūt ex parte actus.

Not. est 2, varia esse contradictorū genera iuxta dicta in logica, nam quædam sunt contradictoria rationis, & supra diuersum esse rationis fundata; vt cū de Petro v.g. in propositione identica verificatur, quod est subiectum, & non subiectum, prædicatum, & non prædicatum, ad quæ contradictoria componenda sufficit distinctio rationis ratiocinata. Quædā sūt contradictoria secundum esse reale, ac entitatum, s. conueniunt rei ratione totius essentia, & existentia qua ratione vnū de re absolute negatur, & aliud absolute affirmatur absq; aliqua reduplicatione, & independentē à quacūq; intellectu operatione, vt esse, & non esse; produci, & non produci, homo, & non homo; & similia prædicata ad esse identicum, & entitatum rei spectantia, ad quæ contradictoria verificanda requiritur distinctio realis, seu entitativa, quæ

qualis est inter rem, & rem, aut inter rem, & modum eius existentem. Quædam verò sunt contradictoria secundum esse formale tantum, quæ scilicet non absolute rei attribuantur, sed cum reduplicacione, nempe illius formalitatis, cui immediate continentur, & ratione ipsius totæ rei, ut esse sensitivum, & discursivum in homine, dicitur enim sensitivum, quatenus animal est, & discursivum, quatenus rationalis, ad quæ contradictoria verificanda, quamvis non requiratur distinctio realis, & entitativa, requiritur tamén distinctio formalis naturalis ex natura rei, siquidem illa contradictoria, quod scilicet homo per rationalitatem est discursivus, & non per animalitatem verificatur actu de ipso ex natura rei extra quodcumque opus intellectus. Quædam tandem sunt contradictoria, quæ partim verificantur per opus intellectus, partim verò propter opus intellectus, ut cum in sole dicimus idem esse principium calefaciendi, & excitandi, & non esse idem, quæ contradictio à parte rei non verificatur actualiter, & formaliter, nam à parte rei idem est utriusque proximum principium scilicet lux simplicissima solaris, sed tantum virtualiter, & fundamentaliter, quatenus unica illa virtus duplici virtuti æquivaleret, verificatur autem actualiter per opus intellectus, cum numerum intellectus eandem lucem solarem conceptibiliter dividit in duas virtutes, quarum una sit cale-

factiva, altera exiccativa, & ratione unius affirmat lucem esse calefactivam, non exiccativam, & è contra; ad quæ, & similia contradictoria componenda, seu verificanda sufficit distinctio ratiocinata, vel virtualis, quæ cum ipsa coincidit, non autem ad verificanda contradictoria actu à parte rei, siue secundum esse reale, siue secundum esse formale.

Instabis, sufficit distinctio rationis ratiocinata ad contradictoria verificanda, etiam ante intellectus operationem, ergo frustra ad distinctionem formalem ex natura rei Scotistæ recurrunt, & præsentibus exemplis ostenditur: Intellectus est eadem prorsus potentia, quatenus apprehensivus, iudicativus, & discursivus, & tamen in quantum apprehensivus non est discursivus, & è contra; sic etiam eadem lux solaris est desiccativa luti, & liquativa cere, & tamen quatenus desiccativa non est liquativa. Item eadem albedo per eandem suam entitatem assimilatur alteri albedini, & dissimilatur, vel non assimilatur nigredini, & quatenus est assimilativa, non est dissimilativa. Item eadem differentia est divisa generis, & constitutiva speciei, & in quantum constitutiva non est divisa, nec è contra, & sic in multis alijs contradictoria actualia à parte rei componuntur per solam distinctionem rationis ratiocinata, ergo &c.

Resp. satis eruditè Franchiscus de

H h h h May-

Mayronis. *Vir utique doctissimus. Doctor illustrissimus per Antonomastiam appellatus* in 1. sent. dist. 8. qu. 3. §. *Unde hic sunt* &c. fol. mlii 47. ad huc, & similia exempla; quod illa non sunt contradictoria, quia Sol eadem virtute deficiat, & humectat; & per humectativam deficiat, & per deficiativam humectat, nec est ibi contradictio, nec distinctio; & sic pariter respondet ad alia exempla. Sed dices, lux solaris in quantum humectat, non deficiat, quia sic deficeret ceram, & humectaret lardum. *Re. illuminatus Doct.* quod si in quantum, vel potest reduplicare virtutem, seu principium proximum agendi, & sic concedit forem in quantum humectat, etiam deficiat; nec ullum hinc sequitur inconueniens, alio modo reduplicare potest actionem ipsam humectandi, aut deficiendi, & sic concedit, fore in quantum humectat, non deficiat, quia tunc sequeretur illatum inconueniens. Cum igitur sit intellectuum, seu apprehensum ut sic non esse discursum, nec est contra, non estq. contradictio verificatur de potentia intellectiva nude sumpta, sed considerata sub illa reduplicatione operationis apprehensuræ, vel iudicaturæ, vel discursus &c. unde quod ad principium agendi nulla est ibi contradictio actualis, nec distinctio, sed tantum quod ad diuersas actiones, & relationes super idem proximum principium fundatas.

Not. 3. alio modo a Recentiori-

bus præcisionem formalem explicari, nempe cum idem obiectum ipdiuisibile ita attingitur, ut licet totum formaliter per unum adu attingatur, neq. ex parte obiecti aliquid corresponderet alteri, ita tamen confuse cognoscitur, ut apparere videatur, solum secundum unum prædicatum, non verò secundum aliud v. g. visio coloris a longe est ita confusa, ut discernere possimus esse colorem, non verò an sit albedo, vel rubedo &c. qui actus cum sit intuitiuus a potentia materiali productus non præcindit, at tamen totum illud obiectum ita imperfectè cognoscit, ac si solum rationem coloris cognouisset, non rationem albedinis, qui in oculus cognoscendi confuse obiectum d. a Recentiorib. præcisio formalis tantum, quæ præcisio ista, & confusio se tenent tantum ex parte actus, nullatenus ex parte obiecti, ita Arriaga disp. 5. log. ny. 23. Cōueniunt ergo præcisio formalis, & obiectiua in hoc, quod utraq. est cognitio imperfecta obiecti, & differunt, quia formalis attingit totum obiectum, obiectiua verò inadæquate solum secundum unam formalitatem, seu secundum unum gradum. Non desunt tamen aliqui ex Recentiorib. qui saltem in Diuinis præcisiones obiectiuas, vltra formales admittunt, ut Arriaga loc. cit. Alij verò vniuersaliter tam in creatis, quam in Diuinis negant quib. habitis.

Conclusio. 1. *Præcisio, tam in Diuinis, quam in creatis*

creatis præter præcisiones formales, ad
multas etiam esse obiectiua, imò for-
males nunquā ad se posse sine obiectiuis
esse communibus sent. Realium tum
Thomist. tum Scotist. contra No-
minales. & patet primò omnibus
illis rationibus, quibus probata est
in schola nostra necessitas distinc-
tionis formalis ex natura rei, vt vi-
sum est in log. in proprio art. &
pluries alibi admittit. n. tali distinc-
tione inter illos gradus ex natura
rei, clarè sequitur cum intellectus
vnum gradum ab alio præcedit,
hominem V. g. in ratione anima-
lis non verò rationalis, vel e con-
tra, huiusmodi præcisiones esse ob-
iectiuas ex natura rei, quatenus a-
ctus intellectus feruntur super obie-
cta ex natura rei formaliter inter
se distincta, antècedentèr ad tales
actus. Pr. 2. quæ libet natura potest
concipi sine eo quod est extra eius
essentiam, sed differentia est extra
essentiam naturæ genericæ ex dic-
tis in logica, ergo hæc potest con-
cipi, illa non concepta, & e con-
uerso, quod est obiectiue ab illa
præcedere, quia ergo animalitas
in homine habet rationem generis,
& rationalitas differentia, bene
potest vna ab alia præscindi.

Rt. Arriaga, ratio communis V.
g. animalitatis hominis bene po-
test concipi sine differentia equi,
quæ non est de eius essentia, non
tamè sine rationalitate, à qua nul-
lo modo distinguitur. Non valet,
si. n. per eandem prorsus formalitatem, animalitas in homine con-

stituitur, quæ rationalitas, ergo si-
cut ratio animalis concipitur co-
munis, homini, & equo, & bene de
homo est animal, & equus est ani-
mal, ita bene dici posset homo est
rationalis, & equus est rationalis,
sicut totū hoc de animali in vtro-
que verificatur. Tu quia sic dicendo
Arriaga, confundit conceptum ge-
nericum cum specifico hic. n. pro-
prie essentialiter includit genus, &
differentia, non genus, vel differ-
entia seorsum sumptam. Tum quia to-
tū quod est de essentia superioris,
est etiam de essentia inferioris in
recta linea, per regulam antè præ-
dicamentalem, eorum. n. id, quod
prædicatur de animali, dicitur etiā
de homine, de Petro &c. si ergo dif-
ferentia non est de essentia anima-
lis vt sit, neque erit de essentia ho-
minis, patet conseq. col. n. com-
petit aliquid per se, semper tale e-
rit vbicumque reperitur. animal
igitur quod est in homine, est solū
rationale per identitatem, & reale
eius vnionem cum illa differentia
in illo tertio, non autem per for-
matam inclusionem vnius in alio,
si. n. in conceptu essentia animalis
includeretur rationale, non posset
ab illo abstrahi, seu præscindi, nec
præcisione se tenente ex parti ob-
iecti, vt ipsi concedunt, neq. ex par-
te actus, dato. n. quod actus ille
non repræsentaret rationalitatem,
neque consequenter repræsentaret
animal hominis, siquidem in eius
ratione formalis ex Aduersarij in-
cluditur rationalitas.

Dicunt Recentiores ex Nominibus, quod cognitio de animali ex parte obiecti habet idem omnino in recto. f. animal rationale, Petrum, & omnia, quæ sunt idem realiter cum ipso, sed cognitio de rationali attingit in obliquo discursum, cognitio verò de animali connotat sensationes. Sed contra, distinctio per connotata est extrinseca, & regulariter loquendo, supponit aliam priorem intrinsecam in connotante, ergo in proposito, ideo homo per animalitatem connotat sensationes, & per rationalitatem discursus, quia sunt formalitates alterius rationis, si. q. essent prius eiusdem rationis, nulla posset assignari causa, cur potius per animalitatem connotentur sensationes, quam per rationalitatem, & cur per istam discursus potius, quam per illam.

Pr. 3. hæc vox *homo* non significat immediate Petrum, & Paulum, sed aliquam naturam communem ambobus, saltem per indifferentiam, ut sæpe dictum est, ergo ex parte obiecti significati correspondet illi aliquod commune Petro, & Paulo, & ita erit obiectiue præcisum à differentiis Petri & Pauli. Tum quia ut diximus in log. art. de natura communi, cū dicimus Petrus est homo, si ly homo non dicit naturam communem ab eius indiuiduis præcisam, sed indiuidua sub illa contenta, vel hoc accipitur collectivè, prout significat totam collectionem indiuiduorum humanæ

speciei, vel accipitur distinctiue, nō primum, quia in hac propositione Petrus est homo, faceret hunc sensum, Petrus est Paulus, Iohannes, Franciscus &c. Neque secundum, quia faceret hunc sensum vagum, & indeterminatum, Petrus est hic, vel ille, vel ille, vel ille homo. Tu quia ut bene vrgit Lychet. in 2. d. 3. q. 1. §. *Ad responsionem*, in hac propositione, Petrus est homo, non esset prædicatio superioris de inferiori, nec vniuersalis de singulari, sed eiusdem de seipso, paret consequenter prædicatum non haberet maiorem latitudinem, quam subiectum, si de se non est communius illo.

Rr. Ouid. quod conceptus respondens huic voci *homo*, attingit immediate omnia indiuidua speciei humanæ etiam secundum proprias differentias ex parte obiecti, at ex parte actus est adeo confusus, ut ex vi illius nequeat discernere inter illa plura. Non placet, imò implicatoria admitit, si n. conceptus respondens huic voci *homo*, attingit immediate omnia indiuidua, & omnes eorū formalitates, & differentias ex parte obiecti, quomodo ex parte actus ita confusè percipit, ut nequeat inter illa discernere? Nec exemplum ab Ouid. adductum de visione coloris viridis longe distantis ei suffragatur, siquidem falsum est talem visionem attingere in eo casu colorem viridem ut sic, tunc n. iam discerneret illum à nigro, si autem adeo confusè illum representat, ut sen-

sus cum discernere nequeat, à nigro, hoc signum est per talem visionem non attingi colorem viridē in tali specie, vt à parte rei existit; neque in tali casu videret colorem vt sic, quia vniuersale non videtur, nec esse potest obiectum sensus; quod igitur videtur est color ille viridis, sed ratione distantia ita per medium modificatur, vt appareat illius coloris confusi.

Pr. 4. ex illatiua virtute discursus, in discursu .n. aliquid inferitur de aliqua re, quod erat à re ignotum, vt ex eo, quod Deus est æternus Theologi inferunt, quod sit immutabilis; & ex hoc, quod Angelus est intellectiua, inferunt esse volituum, sed id fieri non posset, nisi esset aliqua distinctio ex parte obiecti noti, & ignoti, vt .i. notum sit quod ad aliquam formalitatem, nō quod ad aliam, ergo & cetera, est euident, min. pr. discursus .n. est progressio à re nota ad ignotam, in quo utique aliqua distinctio insinuat inter inferens, & illatum se tenens ex parte obiecti, aliter in quolibet discursu petitio principij committeretur. Confirmatur, in conceptu animalis affirmatur prædicata superiora, nam valet arguere ab inferiori ad superius affirmatiue, vt Petrus est animal, ergo viuēs, ergo corpus, ergo substantia, & tamen non affirmantur prædicata inferiora, cū à superiori ad inferius non teneat affirmatiue, est animal, ergo rationale, ergo animal, & rationale non sunt

prorsus idem, sed clarè distinguuntur ex parte obiecti, si, n. essent omnino idem inferri potest, hoc est animal, demonstrando hominem, ergo est rationale.

Rt. Arriag, ad confirmat. quod circa indiuisibile obiectum possunt esse plura nomina, non ad significandas res diuersas, sed ad significandum diuersum modum idem obiectum cognoscendi V. g. *homo*, & vox *animal rationale* idem prorsus significant, & totum quod concipitur per vnā vocem, concipitur per aliā, cum hac tamen differentia, quod per vnā concipitur confuse, per aliā clarè; ita similiter vox *animal*, & vox *rationale* respectu hominis significant quidem eandem prorsus entitatem indiuisibilem, & formalem, sed cum hac differentia, quod vox *animal* significat hominem vt confuse cognitum cum alijs animalibus, ac vox *rationale* significat eundem, clarè tamen cognitum, & distinctum ab irrationali, & bruto, ex quo inferre non esse bonam, conseq. ego scio illud esse animal, & non scio esse rationale, ergo aliquod cognosco ex parte obiecti, & aliquod ignoro, non tenet hæc consequentia, nam ex antecedenti solum inferre licet, non cognouisse clarè animal. Non valet, tum quia in sct. aliquorum Scotist, inter hominē, & animal rationale intercedit vera distinctio formalis, aliter syllogismus non constaret ex tribus terminis, vt Arist. docuit, sed tantum ex duobus vt in hoc syllogismo appa-

apparet animal rationale est rati- Quod etiam precisiones obiecti-
bile, homo est animal rationale, er- rint admittenda sint per intelle-
go est sensibilis &c. Tum quia ma- tum formate cum fundamento
le affert exemplum de definitione, in re, inde patet, quia distinctio
& definitio, quod non est ad pro- tionis ratiocinatur, quando con-
positum in casu nostro, nam homo, cipitur res aliqua per conceptionem
& animal rationale comparantur in adequatos, sed talis conceptus
ut totum, & partes simul sumptæ pōnit tantum partem rei cognitam
vel ut idem totum confuse cogni- in intellectu ut diuisio cadat super
tum per nomen, & distincte cogni- ipsum obiectum, ergo &c. Tum
tum per partes, ut animal, & ratio- quia licet calor V.g. & fictitas in
nale comparatur ut cōpartes eius- luce solis sint eadem prorsus enti-
dem compositi physici, quarum- tas lucis à parte rei, at tamen pefe-
vna potest esse distincta ab alia, & ctiones illæ secundum se non sunt
esse obiectiue extra aliam, atque eadem, quia separatim reperi-
ideo falsum est hanc vocem animal possunt in diuersis, vel saltem in
compositam fuisse ad significandam eadem luce habent diuersum ma-
eamdem omnino formalitatem, quā nus, ideoque dum in ea conspici-
significat rationale. tur diuersis conceptibus, oritur di-

Cōfirmatur eodem exemplo ab- distinctio rationis ex parte sui, dum
Arriag. adducto, cum in duobus re- in non cognoscitur simplicitas
mini ita se habent, quod importat itatis lucis solaris, nec earum idem
idem prorsus obiectum, & non dis- distinctio cum luce, sit ut maneat
ferant, nisi per explicitum, vel im- distincta saltem per rationem cum
plicitum, aut magis, vel minus cla- fundamento in re.

re cognitum, tunc ab vno ad aliud Quod deinde precisiones obiecti-
tenet consequentia affirmatiue, & tiue sunt etiam in Diuinis ponenda,
possunt conuertibiliter prædicari, ita Pr. Si quando dicimus Paternitas in
ut homo est animal rationale, ergo Diuinis non communicatur, correspo-
animal rationale est homo, bene- deret in cōceptu paternitatis essen-
n. arguitur à definitione ad defini- tia, affirmaretur de eadem essentia
tum, & è contra; at non valet ar- nō communicari, quia toto illo, quod
guere est animal, ergo est rationa- correspondet ex parte subiecti, il-
le, signum euidētissimum, maio- lud prædicatum affirmatur, sed af-
rem distinctionem intercedere in- firmare de essentia Diuina non cō-
tes animal, & rationale, quam inter municari, est error in fide, ergo il-
hominem, & animal rationale, ac- la non correspondet in conceptu
proinde diuersitas importat forma paternitatis, idemque est de his
litas obiectiue, & non tantum, propositionibus, relatio est triplex,
diuersum modum cognoscendi idem essentia vna, & sic de alijs simili-
obiectum.

propositionibus, ergo negari negat præcisio obiectiua inter essentiam & relationes, ita Arriag. discursu disp. 3. log. sec. 4. subsec. 3. qui postquam ad allatum argum. respondit cū illa distinctione de adæquate, quatenus quæritur eū; quia dicitur essentia Diuina communicatur, assignat etiam ex parte obiecti non communicari, non quidem adæquate, quia hoc est omnino impossibile, sed solum inadæquate, quod non repugnat, polleat enim, si considerata, seipsum corrigens, ait: si hæc propositio: *essentia communicatur*, significat, communicationem inadæquatam, & idem significat ex parte obiecti essentia, quod relatio, ergo tam vera est a parte rei hæc propositio: *relatio communicatur*, quam hæc: *essentia communicatur*, quod est erroneum. Concludens, non posse per eam inadæquatam communicationem misterium hoc explicari, quia tunc sequeretur, tam verè posse dici, essentiam distinguere, & produci, quam hoc ipsum dicatur de relatione, ergo præcinditur.

Optimus discursus, sed sic dicendum, admittit præcisiones obiectiuas primi generis, quibus, & correspondent formalitates ex natura rei distinctæ, quod ex proprijs suis verbis conuincitur, si n. illæ propositiones sunt, veræ a parte rei: *Essentia communicatur, relatio non communicatur, essentia est unica, relatio triplex*, ita vt nullatenus earum veritas pendat ab intellectu nostro,

quia tunc etiam Trinitatis mysterium aliquo pacto ab intellectu nostro penderet, nec dum præcisiones obiectiua Thomistica admittenda sunt per conceptus inadæquatos, sed etiam Scotice per distinctas formalitates ex natura rei, ex Doct. in r. d. 2. q. 7. §. *sed hic restat &c.* Constatumatur, quia veritas istarum propositionum: *Essentia communicatur, relatio non communicatur*, non sumitur in ordine ad intellectum, vel in ordine ad obiectum, vt existens tantum intentionaliter in cognitione, sed in ordine ad obiectum, vt existens a parte rei, ergo non sunt præcisiones obiectiua per intellectum inadæquate tantum concepte, sed per formalitates ex natura rei habite, rem explicantes prout a parte rei existit. Tum tandem, quia tam præcisio formalis, quam obiectiua pendens ex distinctione rationis rationata consistit in nostra cognitione, sed totum Trinitatis Mysterium prorsus independens est a nostra cognitione, ergo ex prædictis contradiçione de essentia, & relatione verificatis a parte rei, non solum deduci debent præcisiones obiectiua, seu formalitates præcisæ per intellectum, sed etiam formalitates ex natura rei distinctæ. Ex hoc discursu Arriag. nec dum probatur in Diuina dari debere præcisiones obiectiua inter essentiam, & relationes, sed etiam in creatis, & inter gradus predicamentales, vt sunt genus, & differentia, intellectus, & voluntas &c. Preterea

Arriag. n. ex contradiſtorijs ve-
rificatis a parte rei de eſſentia, &
relatione deducit præciſionem ob-
iectiuam eorum obiectorum ad in-
uicem, ſed talia quoque contradi-
ſtoria a parte rei verificantur de
ratione generica, & differentiâ;
de intellectu, & volûrate, ergo &c.
Pr. mi. nullo n. intellectu conſi-
derante, homo, & leo in animali-
tate conueniunt, & aſſimilantur. Sic
etiam intellectus naturaliter ope-
ratur circa ſuum obiectum, & cum
determinatione ad vnum, voluntas
verò liberè operatur, & indetermin-
natè ad verũlibet indeterminatio-
nem dominij; quæ contradiſtoria
verificantur de ipsis independenter
ab intellectu noſtro, ergo &c. Pr.
eandem cõcluſio a defendentibus
præciſiones obiectiuas, experientia
ex illo trito argum. de viſo a lōge,
quod V.g. cognoscitur eſſe animal,
ſed non cognoscitur eſſe rationale,
ergo tunc præſcindo animal a ra-
tionali conſeq. eſt clarũ, quia tunc
cognitio fertur in rationem gene-
ricam, & non attingit rationem
ſpecificam, ergo tunc vnã præſcin-
dit ab alia, ſeu alia non intellectu.
At Arriag. & Ouid. vim huius ar-
gum. infringunt per inſtantiam in
ſenſationibus, quando n. a lōge
videb. colorem aliquem, poſſum
illud aded confuſè cognoscere, vt
aſſimilare nequeam num ſit albedo,
vel nigredo, ſed ſolum eſſe colorẽ,
& tamen ſenſus præſcindentium
actus huius viſionis non eſt præci-
ſus ex parte obiecti, quia ſenſus

non præſcindit, nec oculus videt
minuſale ſine particulari; ergo ea-
dem ratione ait Arriag. contingere
poſſe in actibus abſtractiuis in-
tellectus abſque vlla præciſione ob-
iectiua. Fatemur etiam nos hanc
rationem non conuincere Aduer-
ſarios, falſum ſiquidem eſt, quòd
cum video eminẽ animal ſe mo-
uere, nec diſtinctè percipio an ſit
homo, vel equus, tunc ita præſcin-
do rationem genericam a ſpecifica,
vt cognosca vniuerſale ſine par-
ticulari, & ratio eſt, quia ex dictis
intellectus in cognoscendo manu-
ducitur a ſenſu, at proinde ſicut
ſpecies, quæ imprimitur in ſenſu,
ſemper eſt alicuius ſingularis, non
autem vniuerſalis, quia ſenſus eſt
ſingularium, ſic etiam prima ſpe-
cies, quæ immediatè poſt ſenſationem
imprimitur in intellectu, eſt
ſpecies ſingularis ſenſati.

Præſtat igitur dicere, quòd ſicut
in viſione obiecti a lōge, puta ani-
malis, vel coloris ita confuſè vide-
tur, vt oculus diſcernere nequeat,
an ſit homo, vel equus, albedo, vel
nigredo, viſus non percipit animal
vt ſic, vel colorem, quia viſus non
videt vniuerſale vt ſic, ſine parti-
culari ex Doct. in 4. d. 8. q. 2. O.
ſed ex accidentibus genericis, vel
ſpecificis imperfectè cognitis ob-
improportionatam diſtinctiam, per-
cipit ſingularẽ ſenſatum magis vni-
uerſalis, vel alicuius ſpeciei inno-
minatæ, ita quoque intellectus im-
mediatè poſt talem ſenſationem,
nō percipit vniuerſale ſine condi-
tionibus

rationibus indiuiduantibus, sed attingit totum id, quod attingit sensus, unde sicut sensus in tali casu non præscindit obiectiue, attingendo rationem vniuersalem sine particulari, ita nec intellectus cognoscendo totum id, quod sensus cognoscit. Attamen licet hoc ita se habeat, adhuc tamen paritas de sensationibus facta non valet, non bene deducitur absolute intellectum præscindere non posse rationem vniuersalem à particulari, quamuis non hoc sensus facere nequeat propter suam materialitatem, hoc tamen facere potest intellectus, ut Subtiliss. docet q. 22. de An. cum scilicet virtute illius speciei impressæ naturam cum indiuiduantibus conditionibus representantis, vnum contemplatur, altero non cogitante addit naturam ipsam relicta singularitate; & hæc est vera, & propria præcisio, & abstractio. Cum igitur oculus colorem aliquem à longè attingit, sed non dum apparet an sit albus, vel niger, non valet idè inferre, quod tunc præcisè percipiat colorem ut sic, adhuc non in tali casu non video colorem absolute, sed quemdam colorem, esse nesciam, cuius determinatæ sit speciei, ex Doct. loc. cit. quem sequi videtur Pasqualig. tom. 2. Meth. disp. 58. sec. 3. nu. 2. affirmans illud esse colorem determinatæ speciei, licet innominatæ, quod etiam euidenti exemplo confirmari potest iam supra allato, de herba alicui oblata, quam vnquam antea vide-

rat, tunc enim assignare nescit cuius sit determinatæ speciei, an scilicet sit cicorea, lactuca, vel alia species herbe nota, & tamen in tali casu non dicitur præscindere, nec obiectiue, nec formaliter rationem genericam à specifica, quia in genere potius conueniunt, quam differunt, & tamen ille talis ponit differentiam inter illam herbam, & lactucam, & cicoream; sic in casu de colore, eminens viso, licet non determinatè non videat an sit albus, vel niger, videt tamen esse cuiusdam determinatæ speciei quasi mixtæ. Ratio autem cur albedo &c. à longè visa in distantia improporcionata non apparet, ut talis reuera est, inde procedit, quia species talis coloris est simul unita cum specie mediæ, quæ cum sit effractoris virtutis, absorbet virtutem talis speciei coloris, quæ debilis est ideoque facit, ut confuso modo illum representet, & alius appareat, ac est, quam doctrinam assertit etiã Pasqualig. loc. cit. Pr. tandem non dari præcisiones formales absque obiectiuis, tum quia actus suam unitatem, & distinctionem accipit ab obiectis ex 2. de An. ut iam supra dictum est. Tum ex modo eam explicandi ipsorum Aduersariorum, explicante enim exemplo visionis albedinis à longè, quæ sit ita confusa, ut solum discernere possit esse colorem, non verò albedinem, aut alterius determinatæ speciei, quia in hoc casu talis visio attingit rationem, non solum secundum rationem gene-

ricam coloris, sed etiam specificā, itā vt ex parte obiecti nihil attingēdum remanet, aliter sensus præscindere posset rationem communem a particulari, & efficere vniuersale. At hæc doctrina militat etiam contra ipsos. Si n. visio in tali casu non potest præscindere naturam genericam, quia non potest vniuersale efficere, ergo albedinem percipit in particulari, licet confusē propter distantiam a sensibus, ac consequenter non erit præcisio formalis, sed notitia sic producta ab intellectu, & obiecto sic confusē cognito.

Obiectiones.

Ob. Hurt. prius quam cognoscatur animalitas, & rationalitas, non habent aliquid per quod inuicem distinguantur, aliter a parte rei distinguerentur, & non ratione, ergo per distinctionē rationis non ponitur aliqua distinctio in obiecto, sed tantum in actib. intellectus, neq; intellectus attingit animal quasi obiectū aliud a rationali, aut animal cognoscit absque rationali. Si dicas, ait, ante cognitionē, animal esse aliud fundamentaliter a rationali, formaliter tamē esse aliud per cognitionem ipsam. Contra instat, quia obiectum non fundat cognitionem, nisi secundum id, quod in seipso habet, cum ergo in obiecto nō sit aliud, & aliud ante cognitionem, non potest in ipso esse fundamentum, vt intellectus vnum attingat absque alio. Apud Scotist. hoc argumētum nullius est

roboris, cum ipsi defendant inter gradus prædicamentales, & metaphysicos distinctionem formalem ex natura rei. Neq; vim habet argum. in sent. Thomist. dicent. n. q. est animalitas, & rationalitas ante cognitionem non habeant aliquid per quod distinguantur aqualiter ex natura rei, habent tamē ex quo distinguantur virtualiter, & fundamentaliter, quod sufficit, vt distinctio rationis supernueniens, & virtualiter complēs, actualis dicatur, & in obiecto fūdetur, vnde licet in obiecto non sit aliud, & aliud formaliter ante cognitionē, est tamen aliud, & aliud fundamentaliter, & virtualiter.

Ob. Arriag. putans hoc argū. q. ipsi format, esse efficacissimum, & insolubile pro statu isto, sed quæsi valeat apud Scotist. modō patet. ita igitur procedit Arriag. q. sp. 5. log. sec. 2. subsec. 2. Non minus contradictoriē opponuntur cognosci, & non cognosci, respondere, & non respondere ex parte obiecti, quā existere, & non existere, producere, & nō producere, sed repugnare animalitatem hominis existere, & non existere eius rationalitatem, item produci animalitatem, & non produci rationalitatem, est formaliter, vel virtualiter distinguantur, ergo etiam implicat cognosci animalitatem, & non cognosci rationalitatem, & respondere ex parte obiecti animalitatem, quin respondeat rationalitas. mi. patet, probat ma. existere, & non existere oppo-

opponuntur contradictoriè, quia illa particula, non, cadens supra verbum, negat idem, quod per illud fuerat affirmatum, negatio autem formæ, & ipsa forma opponuntur contradictoriè, & inter se repugnant; Sed ly non, cadens super verbum cognosci, eodem prorsus modo negat cognosci, ac cadens super verbum existere, negat existere, ergo non minus opponitur cognosci cum non cognosci, quam existere, cum non existere. *¶* hoc argum. quod tantum Recentiores exagerrant, nihil urgere contra Formalizantes, vel præcisiones obiectiuas, quæ a Scotist. admittuntur, ex sua distinctione formali ex natura rei, quam ponunt inter plures eiusdem rei formalitates, vt inter animalitatem, & rationalitatem in homine, inter essentiã, & relationes originis in Deo &c. Ratio est, quia istæ natæ sunt seipsis, & diuinctim ab alijs terminare act^{us} intellect^{us} inter plures formalitates, vnde Formalitæ sic definire solent formalitatē. *¶* *Formalitas est, quæ se sola sufficit ad determinandū actū intellectus, diuinctim ab alia formalitate, cui realiter identificatur.* Posito igitur, quod in eadē re plures formalitates inueniatur, realiter identificatæ, habentur consequenter plura obiecta partialia, quæ valēt diuinctim distinctos actus intellectus terminare, & ad consequ. Arriag. quod tūc sequeretur idem cognosci, & non cognosci, quia per talem cognitionem ponitur animal cognosci, & non rationale,

quod est ei realiter identificatum, quæ est manifesta contradictio, nihil valet, licet. n. sit idem obiectum materialiter, seu identicè, & physicè, sunt tamen diuersa obiecta formalia iuxta varietatē formalitatum eiusdem rei, ac proinde cognosceretur secundum vnā formalitatem, & nō secundum aliam, in quo casu nulla est contradictio, quia est respectu diuersorum.

Confirmatur responsio vniuersaliter ex vera demonstratione, vbi propria passio de suo adequato subiecto demonstratur, cui identificatur realiter, vt V. g. cum de homine ostenditur risibilitas per rationalitatem, nam tunc prius cognoscitur homo, vt rationalis posita ex hoc cognoscitur vt risibilis, quod vtrique prædicatum identificatur cum rationali etiam in ipsorum sententiã, & tamen hinc nulla contradictio sequitur idem obiectum cognosci, & non cognosci, quia idem cōtingit respectu diuersorum, & penes diuersas formalitates eiusdem humanitatis.

Ad illud exemplum de existere, & non existere &c. *¶* neg. paritatem ex doctrina Formalistorum, docentium, quod contradictoria, siue realia, siue rationis æquè vtiq. repugnant quò ad veritatem, siquidem cum affirmationem, & negationem important, certè de eodem & secundum idem nunquam verificari possunt, non tamen sic repugnat quò ad distinctionem inferendam, nam aliqua inferunt distinc-

tionem realem, aliqua distinctionem formalem, aliqua vero distinctionem tantum rationis, iuxta conditionem contradictionis, quare maior argumenti cum sua probatione solum concludit cognosci, & non cognosci utiq. ihuicem repugnare, ac existere, & non existere, produci, & non produci, quod ad unitatem, non tamen quod ad distinctionem inferendam; & ratio est quia existere, & non existere, produci, & non produci pertinent ad esse identicum, & entitatum rei, & consequenter contradictio in ipsis fundata arguit semper veram, & propriam rerum diuersitatem, in creatis præsertim, & sic de rebus huiusmodi contradictoria absolute enunciantur, non cum aliqua reduplicatione, quolibet. n. res est, vel non est, producit, vel non producit. At cognosci, & non cognosci ex parte obiecti sunt contradictoria minus rigoroſa, & ratione alicuius formalitatis rei accipi possunt, unde ad ea componenda sufficit formalitatum diuersitas, nec absolute de re enunciatur, sed cum reduplicatione illius formalitatis, ut esse sensitiuum, & discursiuum in homine, nam dicitur sensitiuus quatenus animal, & discursiuus quatenus rationalis, quo casu tollitur contradictio.

Arguit Ouid. Implicat prædicatum animalis terminare hanc numero cognitionem, & non illam terminare prædicatum rationalis, ergo implicat animal cognosci per

hanc numero cognitionem, & non cognosci rationale identificatum cum animali. Pr. antec. implicat animal terminare unionem physicam alicui extremo, vel actionem ab aliquo principio actus procedentem, quin eandem unionem, vel actionem terminet rationalem, cum ipso identificatum, probat hæc conſeq. ideo implicat animal terminare actionem, vel unionem, quæ terminet eandem rationale cum ipso identificatum, quia sequeretur idem animal terminare, & non terminare actionem, vel unionem, terminaret, quia supponitur, non terminaret, quia non terminat rationale identificatum, licet etiam de cognoscere, & non cognoscere. &c. Hoc argum. tantum extollit Ouid. ut fateatur, hoc solo argumento contrahi, & coactus ad obiectiones præcisiones negandas moueatur, præsertim in creatis realiter identificatis.

Sed bona pace, hoc argum. non differt ab illo Ariag. nisi in verbis, & illorum PP. deceptio prouenit, quia nolunt distinguere inter rem, & formalitatem rei, & sic eodem medio procedentes, potius principium petere videntur, quam aliquid euidenter ostendere. & igitur neg. antec. ad cuius probationem negatur conſeq. non est. n. eodem ratione de terminatione physice unionis, quæ est de terminatione cognitionis. Fundamentum est, quia non sola res, sed aliqua etiam eiusdem rei formalitas, potest se sola esse.

suffi.

sufficiens terminus cognitionis, nō autem sic terminus actionis, vel physice vnionis, actio n. physica, & productiua, sicut rem immutant in se physice, & realiter, esse n. productum, sicut & esse vnitum in reb. præsertim creatis ponit aliquid intrinsecum, & reale in ipsa re, vnde res ipsa dicitur secundum se ipsam produci, & cum alia re vniri, non eius formalitas, quæ tē supponit productam, seu vnitam, à qua metaphysicè emanat, & pullulat. Vnio igitur, & productio sūt rerum, non formalitatum, & fundantur in reb. realiter distinctis, nō in realitatib. identificatis. Neq. cognitio immutat realiter obiectum, neq. esse cognitum ponit in obiecto aliquid physicum reale, & intrinsecum, sed solam extrinsecam denominationem ex cognitione, derivatam, ac pro inde sola formalitas bene eius terminus esse potest. Non ergo tam difficile est argum. Quædā conius solutionem, aiebat esse in humanis desperatam. Nec debet hoc esse mirum apud scholas. Aliorum nolentium discurre, nisi physice, & de materialib. tantum disputares, ac si non esset prima illa scientia, realis, & nobilissima Methaphysica, quæ materialia & physica spernens, ad formalitates tandem, & realitates methaphysicales ab ipsis reb. physicis emanantes, se conuertit, & speculatur; circa quam acutissimū Scoti ingenium quotidie, & semper tanquam inamano, & florido viridario discur-

rit, & spatiatur; & vt eminentissimus Methaphysicus semper in suis dictis, & propositionibus limites rerum physicalium transcendens, ad methaphysicalia innigilat. Et dicant mihi quæso isti PP. cum dicunt *implicare animal terminare cognitionem, quin eandem terminet rationale cū ipso identificatum*. quod nam est hoc prædicatum rationale. cū ipso animali identificatū? est ne vna, & simplicissima entitas etiā ex parte obiecti, an multiplex? Si multiplex, habetur intentum, quia sic ad duas cognitiones correspondent duæ formalitates, si est vna simplicissima entitas, quomodo vna alteri identificatur? potest ne idem cū semetipso identificari? quid dicent? sicut vnum non potest sibi ipsi vniri, ita neq. idē sibi ipsi identificari; quare sicut vno supponit extrema, quæ vniri, seu quæ vniantur, ita identitas supponit plura, quæ inter se identificantur, cum hac tamen differētia, quod vno supponit plura physice, & materialiter, vt sunt res, & res; identitas verò supponit plures formalitates, & realitates ab eadem re physica pullulantes. Dicunt Aduersarij contra Præscindētes, quod cognitio animalis vt sic non præscindit à rationali, sed totā humanitatem attingit indiuisibiliter ex parte obiecti, præscindit tamen ex parte actus, quia animalitatem attingit, vt connotat sensationes solum, non autem discursus. Sed contra, vt bene vrget Mastr. Si implicat animalitatem

cognosci, non cognita rationalitate sibi identificata; quia tunc idem cognosceretur, & non cognosceretur, ut inferbant, ergo pariter implicat animalitatem connotare sensationes, & has non connotari a rationalitate sibi realiter identificata, quia tunc etiam sequeretur idem eadem habere connotata, & non habere; patet consequenter ex eorundem dictis, asserunt .n. contradictoria ex æquo repugnare, siue sint realia, siue rationis, siue in intrinsicis denominationibus consistant, siue extrinsecis; & quidquid ipsi dixerint ad hoc argum. de connotare, & non connotare, nos idem dicemus ad illud de cognoscere, & non cognoscere, si .n. animalitas est eadem simplicissima entitas, seu formalitas, quod rationalitas, cur potius animalitas connotat sensitiuum, & non rationalitas. Si ad hæc connotata non respondet aliquid a parte rei, ergo ad libitum, fidei, & chimericè affirmant animal connotare sensitiuum, & rationale connotare discursiuum &c.

Quantum autem ad prædicata distincta tantum virtualiter, seu ratione ratiocinata; relata argumenta Aduersariorum habent aliquam vim, cum .n. hæc a parte rei sint

prorsus eadem res, & formalitas, certe si cognitio ad eam formalitatem terminatur, & hæc a parte rei est eadem cum illa, & terminatio fieri debet a parte rei, plenè ad aliam quoque terminare debet, aliter eadem res, & formalitas simul cognosceretur, & non cognosceretur, & eandem cognitionem terminaret, & non terminaret. Melius igitur procedunt Scotistæ, ideo .n. dicunt posse animal cognosci, non cognito rationali, quia estis sint eadem res, sunt tamè diuersæ formalitates, ac proinde non sunt contradictoria, licet .n. dicantur de eadem re, non tamen sub eadem ratione, sed tunc essent contradictoria si compararentur cum vicia formalitate, quia tunc de eadem re contradictoria verificarentur, & secundum eandem rationem. Quale autem hoc opus fuerit, mihi incertum est, hoc solum certè scio, & profiteor, nullum alium scopum, in hoc habuisse, nisi Dei Summi Optimi gloriam, ac simplicem, & puram Studentium nostrorum, utilitatem; & me, & omnia mea dicta, hic, & alibi meliori semper iudicio, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ censuræ, humiliter, & libenter subijcio.

F I N I S.

T A B V L A

R E R V M N O T A B I L I V M.

Primus Numerus Paginam, Secundus Columnam designat.

A

Abstractio duplex. Alia est speciei intelligibilis à phantasmate, Alia vniuersalis à singulari. pag. 477. col. 2. & seq.

Accidens conducit ad cognitionem substantiæ, confusè, & à posteriori non cognitione distincta, & à priori. 25. 1. Per accidentia propria possumus deuenire à posteriori ad cognitionem quod quid est. 26. 1. & seq. Accid. magis distat à substantia entisatiue, non proportionaliter. 27. 2. Accid. spirituale non potest recipi in subiecto materiali. 56. 2.

Actus vitalis tres includit respectus, duos ad potentiam .s. producti ad producens, & recepti ad recipiens, & tertium ad obiectum; ad quod tendit, & dicitur respectus attingentia. 150. 2. Item actus vitales alij sunt perfecti, alij imperfecti. 155. 2. Perfecti possunt immediate produci à Deo in potentijs, vel in seipsis. 156. & seq; Quomodo dicuntur actiones immanentes 158. 1. Non sunt actiones, sed effectus actionis. 157. 2. Sunt perfectiores habitu, & unus intensius potest habitum perfectum causare. 170. 1. & 2. Actus primus, & secundus quid sint. 33. 1. Actus primus quadrupliciter. 40. 1.

Actio immanens, & transiens distinguuntur etiam in sent. D. Tho. 378. & seq. & 380. 1. ordinatur ad terminum velut medium ad finem. 379.

Agens intendit assimilare sibi effectum. 222. 1.

Agere propter finem stat tripliciter. 352.

Alimentum non possidet eandem formam, quam possidet animatum, & hoc est fundamentum, cur sanguis non sit animatus. 92. 1.

Angelus cur non potest informare materiam 55. 2. cur non potest animam rationalem producere 74. 2. concupiscit inordinate equalitatem Dei in natura, volitione tamen inefficaci 526. 2. Angelus, & anima rationalis sunt merè spirituales, non compositi ex materia, & forma, sed solum compositi metaphysicè. 567. 1. & seq.

Angelus, & anima differunt specie, quomodo intelligitur 570. 1. ubi etiam deciditur de eorum intellectu & voluntate. 2.

Anima est subiectum in his libris ample tantum, rigorosè verò est corpus animatum. 7. 1. Non est Anima in his libris subiectum formale quo. 9. 2. licet definiatur, definitur tamen in gratiam corporis animati, cuius ipsa est forma 111. 1. Passiones Animæ rationalis pro statu isto competunt ut quod corpori animato, ideo Arist. ait: dicere Animam irasci simile est, ac si quis dicat eam

eam texere, & edificare. 12. 1. Sine anima sit unita corpori, siue separata cum aptitudinali tamen dependentia ad corpus spectat ad Physicum, in statu tamen separationis abstrahendo à tali relatione ad corpus informandum, spectat ad Meth. 15. 1. & 2. & licet secundum suam entitatem non sit corruptibilis, potest tamen dici corruptibilis per accidens. 16. 2. ex trib. operationib. præsertim innascitur. s. ex motu, ex cognitione, & figura. 18. 1. cadit sub sensu per accidens. 20. 1. Prima Animæ definitio. 34. 2. Secunda definitio 35. 1. Animæ opiniones referuntur 30. 1. & seq. Si Anima fricte accipiat non erit substantia, quia non est in recta linea, at large est substantia. 36. 1. non est formaliter corpus, licet pars corporis 38. 1. & seq. ubi expeditur dictum Ioan. Epist. Tessalon. in Concil. Nicen. Est forma informans non assistens 39. 2. explicantur particule definitionis eius 40. 1. & 2. Secunda eius definitio 41. 2. & seq. ubi ostenditur quomodo prima definitio per hanc probatur. Tres Animæ reperiuntur. 35. animatorum gradus quatuor. Potestiarum quinque 46. 2. non sunt tamen in rigore tria genere, neq. specie cum sint entia incompleta, sed largo modo 49. 1. & sumuntur cum præcisione. s. vegetatiua tantum, sensitiua tantum &c. ibidem. Rationalis est forma informans corpus humanum etiam secundum gradum intellectus contra Vulp. Ferrara, & Alios. 52. 1. ubi affertur Concil. Viennense ex Anima, & corpore sit unum per se, sicut ex cera, & figura. 2. de Am. tex. 7. fol. 52. 1. & seq. Anima non est forma assistens. 53. 1. Animæ rationales multiplicatur ad hominum multiplicationem, & absque transmigratione. 54. 1. Anima immortalitas non repugnat cum informatione, cum iam sit incompleta, & partialis. 56. 1. Anima rationalis ut sic est principium operationis compositi, quod constituit, unde intellectio est operatio hominis ut Quod Anima vero pro statu isto, ut Quo, hinc risus, fletus &c. ab Anima ut à rationali proveniunt, licet primò sint actiones totius 57. 1. Anima separatio non est ei violenta, sed potius secundariò naturalis, quia informat corpus amissibiliter. 57. 2. esse immortalem non potest naturaliter demonstrari ibidem. Non est particula Divina substantiæ. 58. 2. Non est æque perfecta cum Angelis 59. 1. Animæ status in corpore est perfectior relatiue ibidem. est spiritalis. 65. 1. Ipsa sola est forma indivisibilis. 65. 1. & seq. Si esset divisibilis, non posset eius immortalitas saluari. 66. 2. Animæ tam vegetatiue quàm sensitiue etiam animalium perfectiorum sunt divisibiles. 66. 2. & seq. Anima rationalis à solo Deo producitur. 74. 1. & in corpore non extra corpus de qua Arist. de Generat. animal. cap. 3. ait, mens sola extrinseca accedit, ea. sola Divina sit. ibidem. Vna tantum Anima in quolibet vivente reperitur, ceteræ vero virtualiter. 77. 2. Confirmatur ex Coecil. Latar. & PP. 79. 1. Anima rationalis licet non sit composita physice, est tamen composita metaphysice ex gradibus, & dicitur principium formale ut Quo sentiendi in homine 84. 1.

& se-

& secundum istos gradus homo dicitur formaliter sentiens, & vegetans, & dicitur continere virtualiter sensitivam, & vegetativam non virtualitate in gen. cause efficientis, sed 1. & 2. modo ibidem: est tota in toto, & tota in qualibet parte totius 87. 2. Consideratur dupliciter ut forma est corporis, & ut motrix est 90. 1. movetur, & quiescit per accid, respectu multarum partium in corpore 91. & 2. & tunc movetur, & quiescit inadæquatè. ibidem. Anima tantum una in homine, etiam ex D. Tho. 98. 2. anime sedes est cor, non cerebrum 103. 2. anima nostra est immortalis de fide, non tamen rigorosa demonstratione 108. de qua D. Aug. ait: difficile valde est anime immortalitatem probare 109. 1. probabilius tamen est secundum naturale lumen esse immortalem 121. 1. extrinsecus accedit, & ipsa sola ex Arist. Divina est 122. 2. media quadam actione fit 123. 1. est principium immediatum suarum operationum tam activarum, quam passivarum Quod, non Quo, licet hoc non placeat P. Livio Rabes. 131. 1. in Divinis Pater generat, & spirat ut Quod, distinctis verò potentijs ut Quibus 133. 1. Anima vegetativa quid sit 181. 2. distinguitur in tres potentias. s. nutritivam, vegetativam, & sensitivam. 182. 2. que si adæquatè sumantur distinguuntur realiter inter se, & ab anima, non autem si inadæquatè accipiuntur 183. 1. Anima sensitiva definitur 185. 1. tunc anima rationalis potest informare corpus materiale, & extensum, non autem forma accidentalis spiritualis 191. 2. anima status est triplex 559. 1. fit comparatio status anime separatæ, & connectæ. 561. 1. & seq. Tam Anima, quam Angelus sunt formæ simpliciter spirituales, non corporeæ. 567. 1. & seq. quomodo anima sensitiva, & vegetativa in anima separata remaneat 573. 2. declarat Scur. quomodo potentia anime sensitiva identificatur cum Anima rationali. 574. 1. Anima separata cognoscit omnia, que antea noverat per eandem species prius acquisitas 578. 2. res verò prius ignotas per species collectas, ope intellectus agentis 579. 2. potest localiter moveri. 583. 2. sicut etiam potest alia à se movere. 585. 2. Appetitus triplex, naturalis, sensitivus, & rationalis 48. 1. item appetitus duplex, naturalis, & cognitivus 320. 1. cognitivus duplex, rationalis, & irrationalis, & quomodo differunt ibidem. Appetitiva potentia quid sit 322. 2. appetitus alter est sensitivus, alter rationalis 323. 1. appetitus potest non obedire voluntati, non quia liber est, sed quia potest aliter moveri à sensu interno &c. 326. 1. quandoque appetitus sensitivus respectu rationis se habet sicut equus indomitus respectu Sessoris. ibidem. Argumentationis species vim non habent nisi in virtute alicuius principij universalis 363. 2. Arriag. aborret discursum in brutis. 305. 1. & 2. Auditus structura describitur. 265. 2. & sequ. Sensorium eius in quo consistat. 267. 1. & 2. an omnib. animalibus conveniat. 269. 1.

Boni etiam in ratione obiecti beatifici gaudent libertate contradictionis, ac proinde nec à Deo violentari possunt. 337. 1.

Bona non sunt facienda propter premium, sed quia in se bona sunt; nec mala evitanda sunt propter poenam, sed quia in se mala. 116. 1. actus boni ex propria natura tales dicuntur, & non quia anima est immortalis. 117. 2.

Bruta, & Plantæ non sunt rationalia. 46. 1. Bruta operantur ex instinctu nature, & inclinatione naturali, unde non operantur formaliter propter finem, sed solum materialiter 302. 1. & 2. neque aduertunt rationem futuri, presentis, aut præteriti formaliter, sed tantum materialiter, & confuso quodam modo 305. ex quo capite tot opera admiranda, & stupenda efficiunt 347. 2. non discunt formaliter, sed tantum imperfecte, & materialiter 348. 1. habent prudentiam metaphorice 340. 1. & sequi. non tamen respectu eorum, quæ agunt ex instinctu nature, sed respectu contingentium 341. 2. duos fines habere possunt remotos, & proximos 353. 1. non habent amorem, quia ex Doct. non habent voluntatem 354. 1. triplex est libertas &c. Bruta habent libertatem à coactione. ibidem. Disciplinabilitas in brutis non infert discursum, sed potentiam memoratiuam, & auditivam 355. 2. expertum est aliquando in brutis Demones reperiri, quorum ope illa mirabilia efficiebant 356. 1. Vanclemente imaginatus est rationale esse prædicatum, commune hominibus, & brutis. 356. 2.

C

Capilli sunt animati, non anima distincta. 97. 2. unde crispī oriuntur. 161. 2. Causa cognitionis alterius potest esse duplex. scilicet directa, & indirecta 25. 2. causa efficiens potest esse prior tempore effectu, non autem causa formalis 74. 1. causa æquiuoca est perfectior suo effectu, hoc tamen valet de causa totali 176. 2. una causa non potest supplere causalitatem alterius quando sunt diuersi ordinis, ut patet de intellectu & specie, de Patre, & Matre &c. ibidem. causa naturalis quid sit 498. 1.

Cælum cur non dicitur formaliter intelligens. 58. 1.

Comprehensio in quo consistat 482. 1. due conditiones ad veram comprehensionem requiruntur ex D. Aug. 481. 1. quomodo intelligitur, quòd obiectum comprehendere debet totum, & totaliter 485. 2. & sequi. explicatur exemplo opinionis fidei humane, & scientiæ &c. 486. 2.

Conformitas inter potentiam, & obiectum non oportet, ut sit entitativa, sed sufficit, ut sit intentionalis. 56. 1.

Cognoscens debet esse denudatum à natura recepti, quomodo intelligitur. 21. 1.

Cogitativa non potest eruere speciem substantiæ per speciem sensibilem accidentis. 209. 2.

Cognitio ex cognoscente, & cognito gignitur ex D. Aug. 221. 2.

Colores in duplici sunt differentia 252. 1. omnes tam permanentes, quàm non permanentes distinguuntur specie à lumine ibidem. alij sunt varij, alij apparentes 255. 1. coloris definitio 256. 1.

Conditio sine qua non, non est ratio assimilandi, ibidem.

Conversio intellectus ad phantasma nō est naturalis, sed penalis ex D. Aug. 369. 1.

Continentia virtualis tripliciter accipitur 76. 1.

Contradictio est via inferendi distinctionem. 78. 2.

D

Definitio vera est illa, quæ cum definito convertitur, nec falsitatem continet, nec alteri convenit, 361. 1.

Definitio vario modo constituitur à Physico, & Dialectico 28. 2. & seq.

Definitio physica data per additamentum est bona 29. 2. Definitio dialectica est vana, quomodo intelligitur 30. 2. Definitio causalis 144. 2.

Dentes sunt animati 97. 2.

Deus, & homo conveniunt in conceptu inadequato spiritualitatis, non in genere physico 59. 1. Deus est unum principium formaliter, sed multiplex virtualiter 75. 2. quiescit à creatione novæ speciei, non à creatione individuum, ibidem, potest à nobis cognosci secundum conceptum communem, vel proprium ex communibus, & in hoc potest homo quietari, 111. 2. in Divinis Pater generat, & spirat de Quod, distinctis verò potentijs ut Quibus, sic de Anima &c. 133. 1. in questionibus de Potentia absoluta Dei non potest affirmativa sententia probari, nisi repugnantiam adducendo 156. 2. Divina volitio est vitalis absque eo quod sit producta, ergo similiter & volitio nostra 157. 2. si Deus produceret volitionem in voluntate, licet voluntas non esset libera libertate productiva respectu talis actus, esset tamen libera libertate operativa 159. 1. Deus si ad extra ageret necessario, duo inconuenientia sequerentur contra Philosophos 505. 1. Divina voluntas sicut est primum liberum, ita à quoque etus libertas est prima radix contingentie in actibus nostris liberis. 506. 1. Deus cum causis liberis agit modo libero, cum causis verò naturalibus, modo naturali, & ad unum determinato 507. 2.

Diffinitio est actus intellectus, sed non formaliter intellectio, nisi causaliter 385. 1. Differentia sumitur à forma rei etiam in sent. D. Tho. 53. 2. differentia inter materiale, & spirituale tam intrinseca, quàm extrinseca 65. 2. differentie genericę operationum non semper arguunt differentias genericas principiorum 80. 2. differentie primæ alicuius generis non possunt alicui simul convenire, nec respectu eiusdem, nec respectu diversorum, ut rationale. & irrationale. 134. 2.

D. Dionysius de Div. nom. cap. 8. ait: continentia unitiva non est eorum, quæ sunt omnino idem, nec eorum, quæ manent distincta &c. ex quo Scot. deducit distinctionem formalem 135. 1. & 2.

Distinctio virtualis sufficere videtur ad contradictoria tollenda 84. 2.

Discursus, seu iudicium accipitur dupliciter, uno modo latè, & generaliter pro quacumque notitia etiam sensitiva, altero modo præcisè pro notitia intellectiva 345. 1. *discursus quid sit* 346. 1. *dicitur habitudinem assensuum, seu cognitionum, non obiectorum ibidem*. 2. *tria ad perfectum discursum interueniunt* 347. 1. *quo discursu rudes procedunt, ibidem*. *discursus vim habet ex illo vniuersali principio, dici de omni, & dici de nullo* 349. 2.

Diversitas specifica organorum in animalibus non prouenit ab anima, sed à forma corporeitatis, 74.

E

Extrema, seu superfluitates sunt in duplici differentia 101. 2.

Echo quid sit. 279. 1. & seq.

Effectus formalis magis causæ proximæ, & inferiori assimilatur, quàm remotæ, & principali 376. 2. & seq.

Eius concipi non potest, nisi distinctè, & assignatur ratio 367. 2.

F

Forma substantialis non potest in se sentiri, sed in ordine ad proprias operationes 19. 2. *forma informans est, quæ constituit rem in tali specie, forma verò as-sistens composito constituto aduenit, ideo non communicat esse, sed motum, sicuti Nauta naui* 51. 1. *forma substantialis non communicat suum effectum formalem subiecto, sicut facit forma accidentalis, hinc oculus videt, non paries visus &c. sic homo intelligit non cerebrum* 56. 2. *Cur forma spiritalis substantialis potest recipi in subiecto materiali, non autem accidens spirituale, ibidem.*

G

Generare sibi simile est naturalissimum opus viventis 180. 2.

Gustus, & tactus differunt 286. 1. & seq. *gustus competis omnibus animalibus saltem perfectis, ibidem*. *huius sensus structura describitur.* 287. 1. *in quo formaliter eius organum, & sensorium consistat, ibidem*. 2. *medium gustus non est extrinsecum, sed intrinsecum* 288. 1. *ubi etiam eius obiectum describitur.*

H

Habitus non est simpliciter necessarius ad agendum, sed facilius, & intensius 160. 1. *habitus definitio.* ibidem. *causatur ab actibus consimilibus, tamquam à causis totalibus.* 169. 1. *est perfectior actui.* 170. 1. *causat actus ut causa partialis minus principalis* 169. 1. & 175. 1. *non corrumpitur solo otio, vel cessatione ab exercitio, sed per actum contrarium* 178. 1.

Homo definitur à Van Elmonte 358. 1. & seq. *sed malè, & sine ullo fundamento, Hominis æstimatiua in multis excedit estimatiua brutorum* 366. 2.

Hurt, aliquos Recentiores deplorauit 361. 2.

Impossibile duplex, vnum absolutè, vt creaturam esse Deum, alterum ex suppositione, 526. 1.

Imago, & similitudo differunt, hinc duo oia sunt similia, sed vnum non est imago alterius, quia vnum non est expressum de alio 158. 1. imaginis ratio, in quo consistat 360. 1. & duplex est; perfecta, & imperfecta. ibidem.

Imperium duplex, vnum iuridicum, seu civile; Alterum dispositiuum, seu seruile 325. 2. & seq. Voluntas imperat appetitui sensitiuo civiliter &c. ibidem.

Imperium magis actui voluntutis conuenit, quam intellectui. 541. 1.

Inclinans ad actum primum, eius priuatio infert statum violentum, non sic inclinans ad actum secundum 110. 1.

Individuatio, seu determinatio est extrinseca naturæ, contra Fabr. 397. 2.

Intellectiuitas dupliciter accipitur 58. 1. intellectiue operationes licet sint per se primò actiue, quia est, quæ primò intelligit, sunt etiam totius communis, saltem secundario, intellectus agens non admittitur respectu obiecti spiritualis 107. 1. Intellectus actiue concurrat ad intellectionem 372. 1. non tamen vt causa totalis, sed partialis, magis tamen principalis 373. 2. obiectum, tamen beatificum, vt clarè visum poni potest principalius, quàm intellectus, 374. 1. intellectio non est actio termini producti, qui dicatur verbum, sed dicitur actio tantum grammaticaliter 378. 1. intellectio dupliciter potest dici perfecta, & imperfecta .s. formaliter, & obiectiue 465. 1. intellectus nullam habet libertatem independentem à voluntate, 421. 2. quomodo actio immanens, & transiens distinguantur ibidem. etiam in sent. D. Thom. intelligere non est formaliter producere 281. 2. neque formaliter recipere speciem. 382. 1. & 2. in nostra intellectione tria concurrunt, non tamen omnes intrinsecè, & formaliter. 383. 1. in quo consistat eius formalitas, ibidem. & seq. intelligere est pati solum præsuppositiue. 385. 1. consistit intendentia ad obiectum, præscindendo ab inherentia ad subiectum, vt patet in Deo, ibidem. 2. intellectio etiam in ratione qualitatibus, respectum transcendentalem sibi identificat ad obiectum in ratione termini. 386. 2. Intellectus noster dicit verbum ex indigentia, intellectus autem Diuinus ex plenitudine perfectionis, ac fecunditatis memoriæ. 393. 1. Intellectio spectat ad prædicamentum qualitatis, dictio ad prædicamentum actionis. 394. 1. Intelligere, & dicere Diuinum considerantur, vt duo effectus præuij. 391. 1. intellectus potius locus specierum appellatur ab Arist. quàm subiectum 402. 1. intellectus agens ponitur vt transferat obiecta de ordine sensibilibus ad ordinem intelligibilibus 407. 2. intellectus agens necessarius est ad species intelligibiles producendas cum phantasmate 418. 2. vtriusque muneris intellectus recensentur 417. intellectus obiectum quod nam sit 421. & seq. Intellectus noster non potest simul, & semel plura intelligere per modum plurium, non tamen vno, & eodem actu,

actu, nisi obiecta sint subordinata 462. 1.
Inclinatio naturalis duplex, una ad actum primum, altera ad actum secundum. 559. 2.
Iudicium seu discursus accipitur dupliciter, uno modo generaliter pro quacumque notitia, etiam sensitiva, alio modo magis precise pro notitia intellectiva 345. 1.

L

Lac quid sit 85. 2. *non est animatum* 88. 1. & 96. 1. & 107. 2. *generatur ex sanguine menstru.* *ibidem.*
Liberum, & naturale sunt prima differentie dividentes principium actuum in communi 134. 1. *libertas triplex* 454. 1. *liberum arbitrium esse facultatem rationis quomodo intelligi debet* 492. 2. & 494. *tres gradus libertatis à Scot. assignantur. scilicet dominij, contradictionis, & contrarietatis* 495. 2. *illa tamen contradictionis est magis propria* 496. 1. *libera potentia quid sit, etiam in sent. D. Tho. ibidem.* 2. *libertatis usus in quo consistat, ubi triplex status cause libera distinguitur* 498. 1. *libertas, seu indifferentia creata reduci debet ad libertatem causae primae, talem per essentiam* 507. 2.
Locus, cui competit localitas definitiva, non competit ei motus per derelictionem termini adequati à Quo, & acquisitionem adequatam termini ad Quem.
Lumen est alterius rationis à luce 242. & *probabilius fit in instanti, per accedens verò fieri potest successive.* *ibidem.* *educitur de potentia subiecti* 243. 2. *lumen primum est species visibilis lucis, potest tamen videri per lumen secundarium* 245. 2. *patet à simili de colore in pariete emissio per vitrum coloratum.* *ibidem.* *luminis definitio* 247. 2. *lumen requiritur ex parte mediij ad videndum colorem, sicut etiam ex parte potentiae, puta à humore chrySTALLINI.* 258. 1. *item etiam ex parte coloris, ut possit color immiscere species in oculo* 263. 1.

M

Materia accipitur multipliciter 28. 1. *quomodo sit cognoscibilis* 29. 2.
Manichæi unam tantum animam posuerunt, & hanc esse rationalem communem plantis, brutis, & hominis 45. 1. *cui opinioni accedunt illi qui faciunt rationale commune hominibus, & brutis. Item duas animas rationales ponebant, unam à principio bono, aliam à principio malo.* 77. 1.
Memoria sub ratione reminiscetiae in homine tantum ponitur, in brutis autem solum habet rationem memoriae 312. 1. *quomodo dicitur etiam disciplinabilitas* 320. 1. *memoria sensitiva non sufficit ad recordationem.* 398. 2. *admittit Arist. memoriam intellectivam* 402. 1. & *seq. memoria intellectiva non est potentia distincta ab intellectu.* *ibidem.*
Mixta virtualiter continere elementa, quomodo intelligitur. 48. 2.

N

Nervi principaliter sunt sensorium tactus. 290. 1. *quandoque tamen non sunt idonei*

idonei ad sensationem 292. 1.

Notitia abstractiva, & intuitiva quid sint, & quomodo distinguuntur. 477. 2.
& sequ.

O.

Obiectum formale non est pars obiecti materialis, sed modus considerandi 10. 2.

Obiectum duplex formale, & materiale, & quid sint 3. 2. & 5. 1. multiplex obiecti acceptio 4. 1. obiectum attributionis quas conditiones habere debet. 41

2. obiectum parziale quid sit. 4. 2. obiectum intellectus quodnam sit, 4. 2. obiectiva presentia ad potentiam duplex, una physica, altera intentionalis.

401. 1. obiectum voluntatis quid sit. 524. inscriptio libri non semper accipitur ab obiecto adequato, sed aliquando à parte principaliori. 11. 1. obiecta respectu specierum sensibilium sunt causæ totales, & respectu specierum intelligibilium sunt causæ partiales minus principales 399. 2. obiectum voluntatis probabile est esse ens, & etiam bonum, quod habeat rationem finis, & modum ad finem 524. 2. obiectum seu subiectum in scientia, non oportet, ut definiatur in eadem scientia, sed sufficit ut habeas conceptum definibile 11. 3.

Olfactivæ potentia sensus structura describitur, & in quo formaliter consistat. 281. eius obiectum quid sit, 282. 2. ubi etiam odor definitur. qui non est exhalatio corporis odoriferi, sed qualitas sensibilis, 283. 2. de medio quo diffunditur ad potentiam. 284. ubi etiam an diffundatur per esse reale, an vero per esse intentionale.

Omissio pura, & simplex libera possibilis est, 522. 1.

Operationes si considerentur ut effectus, sunt notiores nobis, & à posteriori, si ut finis, sunt priores natura, quia finis movet agens ad operandum 44. 1.

P

Partes animalis possunt accipi dupliciter. scilicet stricte, & large. 86. 1.

Peccatum nihil est, & non habet, nisi causam deficientem, 507. 2.

Perfectionis est producere sibi simile, quomodo intelligitur, 75. 2.

Physica quædeterminatio respicitur quò ad omnes causas, tam naturales, quàm liberas, 589. 2. & sequ.

Plantæ quomodo sentiant, 48. 1. Vitis fugit laurum, & amat vinum. ibidem.

Plumæ sunt animatæ, sicut etiam & pili, 97. 2.

Potens in media, potest & in finem, non semper vera, 75. 2.

Potentia, aliæ organicæ, aliæ inorganicæ, quomodo distinguuntur realiter, vel formaliter 125. 1. & 137. 2. potentia non sunt instrumenta præcisè, quia attingunt effectum principalis agentis, ut quibus, & rationes sunt agendi.

136. 2. Potentiæ distinguuntur per actus, & actus per obiecta extrinsecè tantum. & manifestatiue, 139. 1. in potentijs organicis, Arist. potius ex distinctione potentiarum infert distinctionem obiectorum 142. 1. quando potentia definiuntur per actus, est definitio per extrinsecà, 145. 1. potentia sub-

ordinate

ordinatae alterius rationis, et intellectus, & voluntas non distinguuntur per obiecta, sed per actus, ibidem. Potentia abstractiva quaedam propriae est, 194. 1. Potentia concupiscibilis, & irascibilis quid sint, 323. 1. quomodo distinguuntur, 324. 1. potentia motiva dispositive voluntati obedit, exceptis motibus cordis, & aliquorum membrorum, 327. 2. potentia obiectiva duplex, physica, & intentionalis, 401. 1.

Primus Motor spectat ad Physicum secundum rationem accidentalem mouentis, 24. 1.

Primo cognitum quid sit, & R. cum distinctione, 452. 1. & 455. 2.

Prudentia rigorose accepta reperitur in homine, in brutis vero improprie, & metaphorice, 340. 1. quam tamen non habent respectu eorum, quae possident ex instinctu naturae, sed respectu contingentium, 341. 2. prudentia quid sit, 339. 2.

Q

Quaestio de Nomine indicanda est ex multitudine, vel paucitate Authorum 120. 2.

R

Ratio cognoscendi duplex, cognita, & non cognita, 198. 1.

Rationalitas an sit propria, & adequata hominis differentia, 360. 2.

Receptivum adequatum sensationum est totum compositum, 82. 2.

Relatio etiam transcendentalis semper absolute supponit, 143. 2.

Respiratio quid sit, 333. 2. causa finalis respirationis quid erit, 334. 2. quibus animalibus competit, 335. 1.

Risus quid sit, 336. 1.

Rosae sunt animata, 97. 1.

S

Sanguis, ceterique humores, & partes fluidae corporis non sunt animatae, 92. 1. ratio est, quia alimentum non habet eandem formam, quam habet nutritum, sed sanguis est alimentum &c. Thomistae duplicem sanguinem distinguunt, nempe nutritivum, & perfectum, 92. 2. sanguine deficiente animal nutritur ceteris humoribus, ibidem. est pars subintegralis corporis viventis, 94. 2. dicitur pars hominis mediate, ibidem.

Saporis species enumerantur, 289. 1.

Scientia demonstrativa quatuor habere debet condiciones. 19. 1.

Semen quid sit, 85. 2. non est animatum, 86. 1. & 96. 1.

Sensitivum, & vegetativum in homine requiruntur secundum gradus metaphysicos, non secundum esse contractum, & specificum, 82. & seq. sensus secundum suam rationem formalem, non est naturalis, sed praesens, 83. 1. sensus ducitur, non ducit ex D. Damasceno. quomodo a Scoto intelligitur, 176. 1. sensus exteriores, & interiores recensentur, 185. 2. sensus potentiae sunt simul actuae, & passivae, 186. 1. sensatio non est solius animae, neque solius corporis, sed totum coniunctum, 187. 1. si sensatio esset producta a Deo, homo sensi-

sentiret, quæ reciparet, non tamen eliceret, 187. 2. conditiones obiecti sensibilis enumerantur 188. 1. rapugnat sensitivam potentiam tendere in obiectum spirituale. 189. 2. sensus est singularium, sensus universalium, quomodo intelligitur, 194. 2. sensus cognoscit intuitivè tantum, intellectus verò intuitivè, & abstractivè, ibidem.

Sensus agens non datur neque respectu specierum externarum, neq; internarum, 207. 1. sensibile commune non habet propriam speciem, sed cognoscitur per speciem sensibilem propriam, 250. 1. actus sensitivi externarum potentiarum producant species in sensibus internis, 213. 1. sensus licet quandoque fallatur materialiter, non tamen errat formaliter, respectu specierum, 230. 2. Naque errat, circa sensibile proprium in communi, ibidem. illusio in sensibus ex triplici capite oriri potest, 239. 2. circa sensibile proprium in particulari, potest errare, si desint assignatæ conditiones, 231. 1. sensuum internorum instrumentum quoddam sit, 297. 2. species insensata non dantur, 299. 2. sensus communis, seu internus cognoscit actus sensuum externorum, appetitus sensitivi, etiâ proprios actus 306. 1. sensatio est qualitas secunda, licet a sensibus externis non percipiatur, 308. 2. sensus internus est aliquantulum reflexivus, 309. & 314. 2. sensus communis, seu internus est tantum unus realiter, cum distinctione tamen ad summum, formali, 315. 2. sensus communis cognoscit obiecta externa in specie, unde propriè est cognitio abstractiva, & solum dicitur intuitiva concomitantè, &c. 316. 2. potentia sensitiva communis quomodo distinguitur respectu diversorum officiorum, 319. 2. sensitiua in homine non dicitur formaliter, sed tantum materialiter, 362. 2. Siccum duplex, igneum, s. & terreum, sed terreum magis aptum ad saporem, 288. 2.

Singulare, ut cognoscatur, tria requirit, 292. 1. Neque sensus, neque intellectus potest cognoscere singulare, ut singulare est, ibidem. seq. licet singulare à sensu cognoscatur, ratio tamen mandandi sanum est natura, non singularitas, quæ solum est ratio sine qua non, 192. 2. singularitas non est ratio assimilandi, sed distinguendi, 193. 2. singulare cognoscitur ut Quod, ratio verò cognoscendi est natura, 194. 2. sensus singularium, intellectus universalium quomodo intelligitur, 194. 2.

Sonus quid sit, 269. 1. habet suas species, & est abiectum auditus, ibidem, causâ effectiva soni sunt corpora se percutientia, & tam aqua, quam aer sunt media proportionata ad sonum, licet aer principalius, 271. 1. sanus non est formaliter mans, ibidem. de subiecto, in quo sanus recipitur, 272. 1. quo pacto sanus ad aurem perveniat, 273. 2. disputatur si species soni diffunduntur ad organum in instanti, vel successivè, 275. 2. species soni non sonus, 276. 2. sonus auditus quando non est, 277. 1. sonus internus recipitur in aere innato, 278. 2. & an sit signum bonæ, vel prave dispositionis, ibidem. de sono

- Caelo quid sit*, 279. 1. *somnum, & somnia describuntur*, 328. 1. *causa somni, & vigilie declaratur*, 328. 2. *causa varietatis somnorum assignatur*, 331. 2. *ad quatuor genera reducuntur, ibidem. quomodo licet per somnia diuinare futura*, 332. 1.
- Species sensibiles quid sint*, 198. 1. & seq. *dantur in sensibus internis, & externis non sunt corpuscula substantialia, neque eiusdem naturae cum suis obiectis*, 200. 1. *pendent in esse, fieri, & conservari ab obiecto totaliter, & a causa aequiuoca*, 206. 1. *species non solum habent rationem effectus, sed etiam imaginationis*, 217. 2. *omnes tam internae, quam externae utriusque concurrunt ad sensationes*, 221. 1. *non se habentes species sensibiles, & effectus praeuij*, 222. 1. *species non est similitudo obiecti, & medium Quod respectu obiecti, sed est similitudo formalis, vel virtualis*, 223. 2. *species insensatae non dantur*, 299. 2. *probabilius est, quod non dentur organa realiter diuersa, vnum ad bene species recipiendas, alterum ad retinendas*, 317. 2. *species intelligibilis est qualitas, appellatur tamen similitudo, quomodo intelligitur*, 387. 1. *est necessaria ad cognitionem abstractiuam*, 395. 1. *speciei necessitas tota attenditur ex parte obiecti, ad supplendum eius concursum*, 399. 1. *ex tribus capitibus est praesertim necessaria, ibidem. An species, vel eius obiectum sit principium intellectionis, utrumque probabile, sed probabilius, quod sit species*, 401. 2. *ad cognitionem intuitiuam non est necessaria species intelligibilis*, 403. 2. *species sensibiles pendunt in fieri, & conservari ab influxu naturali obiecti praesentis, non sic species intelligibiles*, 406. 1. *in notitia intuitiua debet etiam species intelligibilis interuenire, saltem ut effectus praeuius*, 407. 2.
- Spiritalis dicitur, qui nullam materiam includit, hinc homo licet animam habeat spirituales, non tamen dici potest spiritalis*, 56. 2. & 96. 1. *spiritus quid sit*, 85. 2. *alii sunt insiti, alij influentes, alij vitales, alij animales, alij naturales, ibidem. spiritus describitur*, 107. 2. *spiritus vitales non differunt essentialiter a spiritibus animalibus*, 104. 1. 2.
- Squamae sunt animatae*, 97. 2.
- Status violentus, & status minimus perfectus non sunt idem*, 62. 2.
- Substantia aliquando est immediate actiua, aliquando minime*, 130. 1. *Diuisio substantiae in materiam, formam, & compositum, est diuisio substantiae materialis, prout abstrahit a completa, & incompleta*, 33. 2. *substantia non est per se sensibilis, sed medijs accidentibus*, 195. 1. *Substantiae spirituales, non nisi per species rerum sensibiliu a nobis pro statu isto cognosci possunt*, 433. 2.
- Subiectum, seu obiectum accipitur multipliciter*, 4. 1. *aliud attributionis, aliud praedicationis, ibidem. 2. quid subiectum partiale, ibidem. item subiectum duplex, vnum materiale, seu Quod, alterum formale, seu Quo*, 5. 1. *in his libris subiectum partiale rigorose acceptum est corpus animatum, large vero est Ani-*

est Anima, 7. 1. subiectum materiale, & formale conuertuntur ad inuicem, 9. 2.

T

Talpa an sit videns, vel ceca, utrumque probabile, 241. 1.

Tactus in quo consistat, 290. 1. Caro est etiam organum, licet dependenter à nervis, ibidem. Caro est medium, & organum, ibidem. tactus species enumerantur, 292. 2. sensus tactus est vnus specie specialissima, ibidem. probabilius est contactum fieri per speciem intentionalem, ibidem.

Temperamentum necessarium vite, consistit in calido, & humido, 104. 1.

Tempus non potest cognosci à sensu formaliter sumpto, & distinctè, nam adhuc requiritur collatio, potest tamen percipi à sensu materialiter, 314. 2.

Thomista dicunt, quòd intellectus cognoscit singulare sensibile per species naturalium vniuersalium, queritur quid intelligunt per naturas vniuersales, &c. 446. 2.

Totum duplex, actuale, & potentiale, 451. 2.

V

Verbum licet sit actualis intellectio, non tamen omnis intellectio est verbum, 156.

1. & 388. 1. verbum vocale producit per dictionem vocalem, & verbum mentale per dictionem mentalem, 385. 1. verbum mentale est ipsa actualis intellectio, 387. 2. due conditiones, ad verbi productionem requiruntur, 388. 1. verbum mentale producit à memoria facunda, 389. 1. Verbum Diuinum non se ipso immediatè à Patre procedit, sed media actione, ibidem. producit per actum diuini, non per actum intelligendi, 390. 1. Pater in Diuini producit Verbum, sed talis productio non est intellectio, cum hæc sit tribus Personis essentialis, ibidem.

Veritas reperitur etiam in simplici apprehensione, non autem falsitas, & quid sint veritas formalis, & obiectiua, 469. 1. falsitas propriè dicta non reperitur in prima operatione, sed falsitas pro pura ignorantia, seu nescientia, 472. 2. Vita dupliciter accipitur, 34. 1. quatuor gradus vite, 35. 1. vitalis actus in quo consistat, 150. & seq. est qualitas, 151. 1. licet tendentia in actum, dicat entitatem absolutam, ut tamen à nobis explicatur, dicit respectum tendentiae, seu attingentiae ad obiectum, 152. 2. vitalis effectus non potest à non vitali causari, 186. 2. vitalis operatio dicitur actio tantum grammaticaliter, 376. 1.

Viuentia à non viuentibus in quo differunt, 61. 2. viuens vegetatiuum, & sensitiuum considerari possunt physicè, & metaphysicè, 76. 2. quod continet aliud virtualiter, non est tale formaliter, quomodo intelligitur, 81. & 84. vegetatiuum, & sensitiuum in homine quomodo reperiuntur, 82. 2. aliquod viuens potest dici tripliciter, 86. 2. partes solidæ viuentis, siue homogeneæ, siue heterogeneæ informantur anima totius, 91. 2.

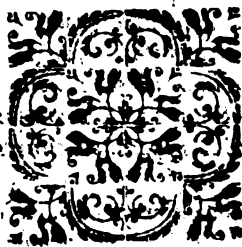
Visio, & motus in *Beatis* sunt perfectiores, quia non sunt impediti à corpore. 129. 1. *visus* sensorium consistit in humore *Chrystallino*, seu *pupilla*. 238. 2. *visio* fit per intramissionem specierum ab obiecto, 260. 1. *Visio Dei* in *Beatis* non est verbum, 388. 1.

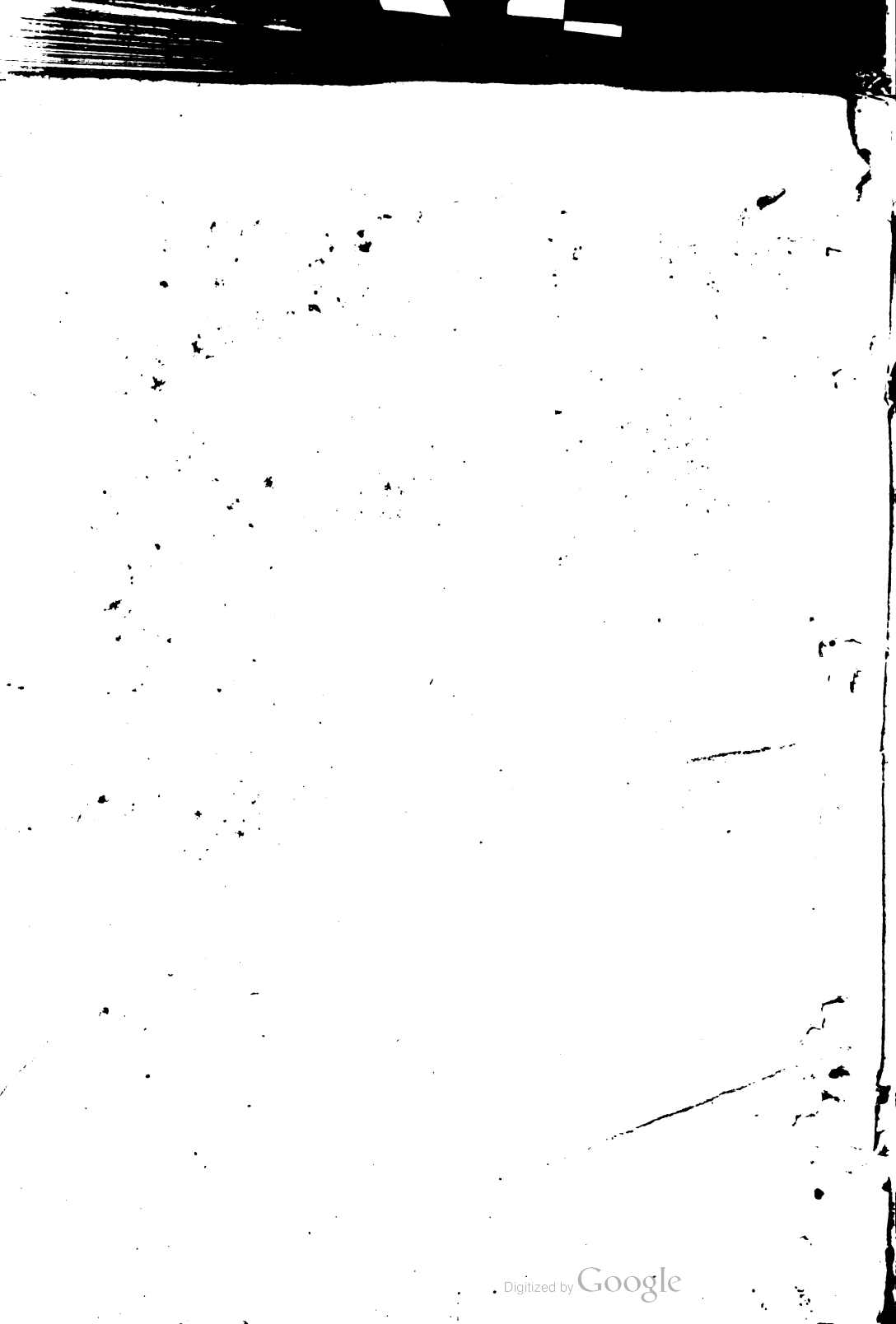
Vngues sunt animati, 97. 2.

Vnitus contenta, alia sunt de natura continentis, ut predicata quidditativa, alia subsequuntur, ut sunt passionis subiecti, potentie &c. 135. 2.

Vniuersale intelligitur per speciem singularis, 445. 1.

Voluntas Divina tam ad intra, quam ad extra liberè agit, sed ad intra liberè necessariò, ad extra liberè contingenter, 134. *Voluntas*, seu appetitus rationalis describitur, 488. 1. non merè passivè se habet, sed actiue ex Concilijs, ibidem. est potentia libera, non naturalis, 489. 1. & ipsa sola est absolute libera, alie verò potentie per solam participationem, 490. 1. est libera etiam in eodem instanti, in quo ipsa operatur, 499. 1. determinatio actus sequendi non tollit indeterminationem actus primi, 501. 1. quomodo usus libertatis posset cogi, & violentari, 502. 1. prima radix extrinseca libertatis creatæ, non est efficacia *Voluntatis Divinæ*, sed *Divinæ libertatis*, 504. *Voluntas* creatæ est libera efficienter à Deo, ab intellectu ut à conditione prævia, formaliter ex se, 412. non determinatur ab ultimo iudicio præfinito, 515. 1. *Voluntas* est etiam impossibile, 526. hinc D. Aug. dicebat: Si ego essem Deus, malletm te, quam me esse Deum. 527. 2. potentie inferiores operantur ad actum voluntatis, non ex vi præviæ motionis, sed ex naturalis sympathie, 545. 3. *Voluntas* simpliciter, & absolute loquendo, ut perfectior intellectu, 549. 1. non potest dici rigerosa ceca, quia non est potentia in sua specie apta videre 555. 1. in quibus voluntas suam exercet imperium, 543. 1.

1 10
WA
1 pr
13
17

